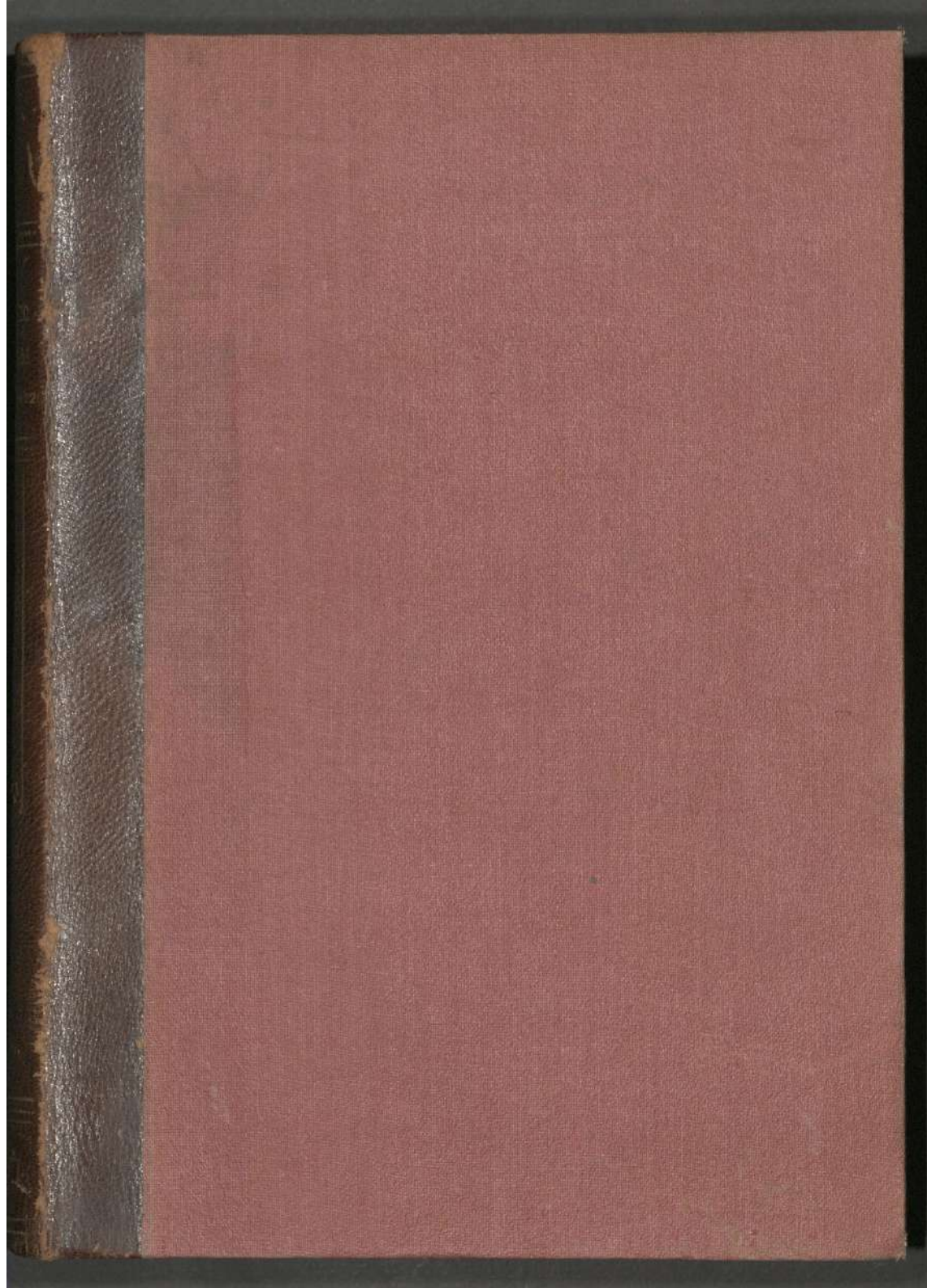

ΜΙΧ. Α. ΡΟΔΑ

ΠΩΣ
ΒΛΕΠΩ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ - 1925)

*«Όταν δὲν φαίνεται, τὸ δίκιο σου ψή-
λωσέ το μὲ τὸ χέρι σου. Καὶ δὲν
σοῦ τὸ δίνουν πάλτο μὲ τὸ σπαθί σου».*

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ - Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ -
1927

EWT

Γενία Στεφάνη
Μαΐος 1928
Πόρσε

Καραβρόκης Ηδ

Ε.ρ.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ στατιστικὴ καὶ αἱ ἔρευναι οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐν γένει περιεχομένου, αἱ ὁποῖαι παρέχουν τὰ στοιχεῖα διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν ἐκάστης χώρας, καθυστεροῦν δυστυχῶς παρ' ἡμῖν. Τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης, τὰ λαμβανόμενα ἀπὸ τὸ ἐν κράτος, δὲν προσαρμόζονται συνήθως καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῶν ἀλλαγῶν. Ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποικιλία συνθηκῶν κατὰ τόπους ἀπαιτεῖ προσοχὴν εἰς πᾶσαν υἱοθέτησιν ξένων πορισμάτων καὶ μέτρων. Καὶ ὁμως ἡ ἔλλειψις ἐγγυημάτων στοιχείων καὶ μελετῶν παρασύρει συνήθως τοὺς μελετητὰς πρὸς τὸν ἀνετώτερον τὸν καλοστρωμένον δρόμον τῆς Ἑσπερίας. Μεταγλωττίζομεν ἐκεῖθεν καὶ μεταφυτεύομεν ὅσα ἐξητάσθησαν καὶ ἐγράφησαν δι' ἄλλας χώρας.

Ὁ τόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς ὀλίγας ἐξαιρέσεις. Συγκεντρώνει ἐρεῦνας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας μὲ ὑπομονήν, παρατηρητικὴν καὶ δυνατὴν ἀκριβείαν ἐπεχείρησεν ὁ κ. Ροδάς, περιοδεύων ὡς συνεργάτης τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος», ὅπου καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς μακρὰν σειρὰν ἄρθρων.

Ὁ κ. Ροδάς κατώρθωσε ὑπὸ τὴν ἀπλὴν καὶ τερπνὴν μορφὴν δημοσιογραφικῶν περιγραφῶν, ὑπὸ τὴν γλαφυρότητα τοῦ λογοτέχνου, ὑπὸ παλλόμενον ποιητικὸν αἶσθημα, νὰ μᾶς συγκαλύψῃ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ ἐμβριθείαν τῆς ἐρεῖνης του, κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ἐντέχνως εἰς τὸν βιασικὸν ἀναγνώστην τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδος, μὲ τὴν ἀνεσιν δημοσιογραφικοῦ δημοσιεύματος, σωρείαν ξηρῶν ἀριθμῶν καὶ στοιχείων.

Ζωτικὰ θέματα ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ φακοῦ του, ἵ' ἀνέλυσε μὲ μέθοδον ἀπλὴν, ἀνευ περιστροφῶν σοφολογιότητος, ἀνευ θεωρητικῶν ἐπιδειξέων, σταθὰτα.

Ἐξῆρε τὴν σημασίαν τοὺς διὰ τὴν ἀπάπτυξιν τοῦ τόπου.

διὰ τὰ συγκινήσει τοὺς φαριζαῖκως ἀνεχομένους τελματώδεις καταστάσεις, διοικούντας καὶ διοικουμένους, διὰ τὰ τοὺς ὠθήσει εἰς κίνησιν καὶ δρᾶσιν πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ. Σὺν ἀπόστολος τοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἀγανακτεῖ καὶ παθαίνεται διὰ τὴν καθυστέρησιν, προτρέπει εἰς πρόοδον.

Ἰδιαίτερον ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμαν αἱ ἐρευναι τοῦ κ. Ροδά διὰ τὰ γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά ζητήματα. Συλλέγει, ἀκούραστος σὰν μέλισσα, πληροφορίας ἀπὸ ὑπηρεσίας, ἀπὸ ιδιωτῶν, ἀπὸ παντοῦ, τὰς ἐξελέγχει καὶ συζητεῖ μὲ ἐιδικούς, ἀναζητεῖ κανένα σχετικὸ βιβλιαράκι, ποὺ τυχὸν μπορεῖ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ, καὶ μόνον κατόπιν καταστρώνει μὲ ἐργατικότητα τὸ ἄρθρον του. Μνημονεύει τὰς πηγὰς του. Ἐπιζητεῖ τὴν ἀκρίβειαν. Ἀποφεύγει τὴν ἐπιτολαιότητα τοῦ συνήθους δημοσιογράφου. Ἡ ὥραία μορφή τῆς ἐκθέσεως εἶνε καὶ μεστή οὐσίας.

Αὕτη τὴν βαθεῖα ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμαν τὰ ἄρθρα τοῦ φίλου μου κ. Ροδά, ὅταν ἀπλήστως τὰ ἐδιάβαζα. Ἐνθυμοῦμαι ἡ γ. τὸν πόνον καὶ τὴν ἔξαρσιν του διὰ τὸν διωγμὸν τῶν σκηνιτῶν κτηνοτρόφων μας, κατόπιν τῆς αἰφνιδιαστικῆς καταργήσεως τοῦ ἐνοικιοστασίου τῶν βοσκῶν. Ζῶν ὁ κ. Ροδάς εἰς ἀστικὸν περιβάλλον τῶν πόλεων, συνηθισμένον, ἐξ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων, νὰ περιφρονῇ τὸν ἀγρότην, ὡς ἀγροῦικον καὶ κερδοσκοπὸν δήμεν, μένει ἐν τούτοις ἀνεπηρέαστος, ὁ κ. Ροδάς, ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτοῦ τῆς τύρβης καὶ τῆς ἄγρας τοῦ εὐκόλου πλουτισμοῦ καὶ διατηρεῖ τὴν ὑγίαν ἀντίληψιν, τὸ ἀγνὸν αἶσθημα καὶ τὴν συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ ὑπαθροῦ ἐργάτου τῆς παραγωγῆς τῆς γῆς καὶ σταθμίζει ὅπως πρέπει τὴν βαρύτητα τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Τὸ φιλολογικόν, τὸ καλλιτεχνικόν του βλέμμα πίπτει φωτεινὸν εἰς τὴν Κέρκυραν, εἰς τὴν Ζάκυνθον. Συγκινεῖ μὲ τὰς περιγραφὰς τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τοῦ μαρasmus τῶν νησιῶν αὐτῶν τῆς ἀρχοντικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἐπέρασαν. Ζωντανεύει εἰς τὴν Ἄρταν τὰς ἀναμνήσεις διὰ τὸν «Τραγουδιστὴ τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης», συλλέγων ἀνέκδοτα καὶ ἐπιστολάς του, κοπιᾷ μὲ ἐνθουσιασμόν διὰ τὰ φιλοτεχνήσῃ μίαν πρωτότυπον, θαυ-

μασίαν, διάλεξιν διὰ τὸν ἀτυχῆ Ἡπειρώτην ποιητὴν τοῦ «Σταυραετοῦ» καὶ συντελεῖ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἀνεγέρσεως τῆς μαρμαρίνης προτομῆς τοῦ Κρουστάλλη. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι καὶ ἡ διάλεξις ἐκείνη θὰ δημοσιευθῇ εἰς βιβλίον.

Εὐτυχῶς τὸ διδακτικὸν καὶ πλούσιον εἰς ὕλικὸν ἔργον τοῦ κ. Ροδά δὲν θὰ χαθῇ διεσκορπισμένον εἰς τὰ ἐφήμερα φύλλα μιᾶς ἐφημερίδος. Ἀνατυποῦται εἰς τὸν παρόντα τόμον, ὁ ὁποῖος ἔτσι περικλείει παρατηρήσεις, στοιχεῖα καὶ σκέψεις ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα, πολῦτιμα διὰ κάθε διανοούμενον.

ΛΑ. Κ. ΜΥΛΩΝΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ

(ἄρθρον τοῦ «*Ελευθέρου Βήματος*» τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1925)

Τὸ «*Ελευθέρον Βήμα*» ἐνόμισεν ὅτι εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιχειρήσῃ εὐρεῖαν καὶ λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν ἐπαρχιακῶν ζητημάτων, νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν, νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ἀνάγκας καὶ νὰ ἀκούσῃ τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν. Κυρίως νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰ ὅμματα καὶ τὴν κρίσιν τῶν ἀρμοδίων τὴν ζέουσαν ἐπαρχιακὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπέμβασιν αὐτῶν. Ἡ ἔρευνα αὕτη, ἣτις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ ἐπεκταθῇ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα στρεφόμενη κυρίως πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, πρὸς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ στραφῇ ἀμέστος ἡ προσοχή μας καὶ αἰτίνες καταλύζονται ἀπὸ πληθῶραν ζητημάτων, διεξάγεται μὲ εὐσυνειδησίαν καὶ ζῆλον ἀπὸ ἐκλεκτὸν συνεργάτην μας, τὸν κ. Μιχ. Ροδᾶν, ὅστις κατορθώνει νὰ μᾶς δώσῃ πιστὰ φωτοτυπικὰ ἀντίτυπα τῆς καταστάσεως τῶν ἐπαρχιῶν καὶ νὰ φέρῃ μέχρις ἡμῶν τὸν ἀντίλαλον τῆς κραυγῆς των.

Δὲν ἤξεύρομεν ἐὰν οἱ ἀρμοδίιοι, εἴτε κυβερνῶντες εἴνε οὗτοι εἴτε ἄλλως πολιτευόμενοι, ἔχουν τὸν καιρὸν καὶ τὴν εὐχολίαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἔρευναν ταύτην. Δὲν ἤξεύρομεν ἐὰν ἐθεώρησαν ἄξιον ἑαυτῶν νὰ διαθέσουν πρὸς τοῦτο ὀλίγας στιγμὰς τῆς ἡμέρας, ἢ, ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς τῶν πολιτικῶν ἐνασχολήσεις, ἐθεώρησαν μίαν τοιαύτην ἀσχολίαν περιττήν. Ἀλλ' ἐὰν τὸ πρῶτον συμβαίῃ, πρέπει νὰ ἐδοκίμασαν τήναις συνειδήσεως, πρέπει νὰ ἐδοκίμασαν τὸ συναίσθημα τῆς ἐντροπῆς οἱ κ. κ. πολιτευόμενοι, διότι ὑπῆρξαν ἢ εἴνε σήμερον ἢ θὰ εἴνε αὔριον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν, διότι αὐτοὶ ἐναλλὰξ ἐξεπροσώπησαν τὸ κράτος καὶ τὴν μερίμναν αὐτοῦ διὰ ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν. Καὶ ἀντὶ νὰ σταθοῦν φρουροὶ ἄγρυπνοι τῶν γενικῶν ἐπαρχιακῶν συμφερόντων, ἀντὶ νὰ κινητοποιήσουν

τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους καὶ νὰ τοῦ υπενθυμίσουν τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπ' αὐτοῦ, ἐθεώρησαν πάντοτε, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὡς ὑποχρεωσίν των νὰ περιορίσουν τὴν δραστηριότητά των εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν ζητημάτων τῶν ψηφοφόρων των καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν προσωπικῶν κομμάτων.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθε κατ' ἀνάγκην. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία ἐγκατελείφθη. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος τὴν ἠγνόησε συστηματικῶς.

Ὁ παρακολουθῶν τὴν ἔρευναν τοῦ «*Ελευθέρου Βήματος*» πείθεται ἀδιασείστως περὶ τούτου. Ὁ λαὸς τῶν ἐπαρχιῶν δὲν εἶνε ὁ λαὸς τῶν ἀργοσχόλων καὶ τῶν πολιτικολογούντων καὶ τῶν καφενολογούντων. Εἶνε ὁ ἐργαζόμενος λαός. Εἶνε ὁ ἀποδίδων λαός. Εἶνε ὁ τροφοδοτῶν τὸ δημόσιον, ὁ παρέχων εἰς τὸ κράτος τὰ μέσα νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ κινηθῇ. Εἶνε ὁ βαρύντατα φορολογούμενος λαός. Ἀπαλλαγεῖς ὀριστικῶς ἀπὸ τὸν ρῦπον τῶν πολιτικῶν ἀπασχολήσεων καὶ ἀντιθέσεων, τὰς ὁποίας τόσον ἀκριβὰ ἐπλήρωσε μὲ τὸ αἷμα του καὶ μὲ τὸ χρῆμα του καὶ μὲ τὴν ἡσυχίαν του μὴ ἐνδιαφερόμενος οὔτε διὰ τὴν δεξιάν, οὔτε διὰ τὴν ἀριστεράν, οὔτε διὰ τὸ πολειοψηφικὸν οὔτε διὰ τὸ ἀναλογικόν, οὔτε διὰ τοὺς ἐσωκοινοβουλευτικούς, ἔχει πόθους σαφέστατα ἀποκρυσταλλωμένους. Ζητεῖ δικαιοσύνην. Ζητεῖ διοίκησιν. Ζητεῖ συγκοινωνίαν. Ζητεῖ δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ζητεῖ ὑπαλλήλους εὐσυνειδήτους καὶ σεβομένους τὰ δικαιώματά του. Ζητεῖ χωροφύλακας οἱ ὅποιοι δὲν θὰ εἴνε οἱ σταυρωτῆδες τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Ζητεῖ διδάσκαλον καὶ σχολεῖα διὰ τὰ παιδιὰ του. Ζητεῖ εἰρηνοδίαν μὴ κομματιζόμενον. Ζητεῖ ἡσυχίαν καὶ τάξιν, — πρὸ παντὸς ἡσυχίαν καὶ τάξιν. Ζητεῖ μὲ ἓνα λόγον νὰ ἴδῃ τὸ κράτος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του. Καὶ τὴν πυγμὴν του. Καὶ τὴν ἡθικὴν του.

Καὶ ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ὅλα ταῦτα ἡ ἐπαρχία. Διότι φορολογεῖται. Καὶ φορολογεῖται μάλιστα βαρύντατα καὶ οὐδέποτε ἠρνήθη τὰς ὑποχρεώσεις της.

Ἀλλ' ἀντὶ ὅλων τούτων τὰ ὁποία ζητεῖ καὶ δικαιούται νὰ ἔχῃ, δὲν βλέπει παρὰ τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ κράτους, τὴν ἀπουσίαν πάσης κρατικῆς μερίμνης. Τὸ κράτος οὐδαμοῦ σημειώνει τὴν

υπαρξίν του. Καί ὅπου ἐμφανίζεται, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν στραγγαλισμὸν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Ἡ κρατικὴ ἀναισθησία, ἡ κρατικὴ ρουτίνα, ἡ κρατικὴ γραφειοκρατία, ἡ κρατικὴ ἀνηθιζότης ἐν πολλοῖς, παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν εἰδεχθεστέραν τῆς μορφῆν. Τὸ κέντρον φαίνεται νὰ ἔχη ὡς προορισμὸν νὰ παραλύῃ κάθε προσπάθειαν τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς λύσιν τῶν ζητημάτων των. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὸ ἴδιον ἰδεῶδες. Ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ὑπάλληλοι ἱκανοὶ καὶ τίμιοι καὶ ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς των καὶ σεβόμενοι τὸν ὄγκον των καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Ἄλλ' οὗτοι πνίγονται μέσα εἰς τὸν ὠκεανὸν τῶν ἀσυνειδήτων ὑπάλληλων, ποὺ δὲν ἀπέκτησαν ὑπλληλικὴν συνείδησιν, ποὺ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀντιληφθῶν ὅτι δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ὑπηρετὰ τοῦ νόμου καὶ ὑπηρετὰ τοῦ πολίτου. Ἀναισθησία τοῦ κέντρου, ἀναισθησία τῶν ἐπαρχιακῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ πλειονότητα—ἰδοὺ τὸ θέαμα τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, κρινομένου ἀπὸ τὴν ἐπαρχιακὴν συνείδησιν.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα: Ὀλιβερώτατον. Ὁ λαὸς ἀγανακτεῖ. Καὶ ἀγανακτεῖ δικαιοτάτα. Ὅλα του τὰ ζητήματα ἔχουν ἀποτελεσθῆ ἀπὸ χρόνου μακροῦ. Ἡ ἐλληνικὴ ἐπαρχία ἀφῆθη εἰς τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ. Κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρεται δι' αὐτήν—παρὰ μόνον ὁ δημόσιος εἰσπράκτωρ. Προσφυγικὰ ζητήματα παμμέγιστα ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύχην των μαζὶ μὲ τοὺς δυστυχεῖς πρόσφυγας, ποὺ θὰ ἤρχοντο νὰ μὴν ἐξοῦσαν διὰ νὰ ἰδοῦν τὸ ἐλεύθερον κράτος καὶ τὴν τοιαύτην στοργὴν του. Λιμενικὰ ζητήματα ὑψίστης σημασίας κοιμῶνται καὶ αὐτὰ ἀπὸ δεκαετηρίδων, χιλιάδες μελέται ὑπάρχουν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας καὶ ὅλαι καλύπτονται ἀπὸ τὴν κόριν τοῦ χρόνου, καὶ αἱ ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι εὐρίσκονται εἰς ἀποκλεισμὸν μεταξὺ των δι' ἑλλειψιν δρόμων καὶ πνίγονται διότι δὲν ὑπάρχει ἓνα γεφυρὶ. Λίπλα ἀπὸ τοὺς ὀλίγους καὶ τιμίους καὶ ἀκομματίστους ὑπάλληλους, ὑπάλληλοι ἀσυνειδήτοι καὶ ἀνίκανοι καὶ κομματιζόμενοι καὶ ἐξευτελιζόντες τὸ κράτος καὶ πιέζοντες τὸν λαὸν καὶ προκαλοῦντες τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ καὶ ὄργανα τῆς τάξεως ἐχθρευόμενα τὸν πολίτην καὶ μὴ σεβασθέντα αὐτὸν ποτέ.

Ἰδοὺ ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν. Ἰδοὺ τὸ κράτος ἐμφανιζόμενον εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Εἶνε, νομίζομεν, καιρὸς πλέον νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅλοι, νὰ ἀντιληφθῶν οἱ ἀρμόδιοι, νὰ ἀντιληφθῇ τὸ κράτος ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ἐπαρχία δὲν εἶνε ἀξία τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἀστοργίας αὐτῆς. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι Ἑλλὰς δὲν εἶνε μόνον ἡ πρωτεύουσα, ἡ ὁποία εἶνε τὸ σαλόνι τῆς Ἑλλάδος ποὺ ὀφείλομεν νὰ εὐπρεπίζωμεν καὶ νὰ παρακολουθῶμεν μετὰ στοργῆς τὴν παράστασίν του καὶ τὴν ἐξέλιξίν του καὶ ὅλα του τὰ ζητήματα. Ἑλλὰς εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαρχία ἡ ὁποία ἀρχίζει ὀλίγον ἔξω ἀπὸ τὸ σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῶν συνόρων μας. Ἐκτὸς τοῦ Ζαχαράτου καὶ τῶν διαδρόμων τῆς βουλῆς, ὅπου κατατριβόμεθα πολιτικολογοῦντες, ὑπάρχει ἡ κυρίως Ἑλλὰς, μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς, μὲ τὰ δικαιώματά τῆς, μὲ τοὺς πόθους τῆς, μὲ τὰς πληγὰς τῆς, μὲ τὰς ἀνησυχίας τῆς. Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει ἡ κυρίως Ἑλλὰς, ἡ ὁποία συντηρεῖ τὸ κράτος, ἡ ὁποία ἔδωκεν ὅλους τοὺς κυβερνήτας πλὴν ἑνός, ἡ ὁποία ὅμως εἶνε λησμονημένη καὶ ἐγκαταλελειμμένη εἰς τὴν μοῖραν τῆς, ἐνῶ εἶνε ἡ καρδιὰ καὶ οἱ πνεύμονες τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους.

Τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν ἄς τὴν προσέξωμεν—διότι τὴν ἐλησμονήσαμεν πολὺ. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ δημοκρατικοῦ ἰδεώδους, ὅταν τοῦτο δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν ἐπαρχιακὸν λαὸν στοιχειωδεστάτας αὐτοῦ ἀνάγκας, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ τὸ πράξῃ. Οἱ πολιτευόμενοι, οἱ ὑπουργοὶ εἰδικώτερον, ἄς περιοδεύσουν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπαρχίαν, ὅπου θὰ μάθουν πολὺ διδακτικὰ πράγματα περὶ τῆς ἀποστολῆς των. Θὰ ἴδουν ἓνα λαὸν εὐρισκόμενον εἰς ἐγκληματικὴν ἐγκατάλειψιν, καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι δὲν ἀρκοῦν τὰ ὑδρευτικὰ ἔργα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἀσφαλτοστρώσεις τῶν δρόμων τῆς πρωτεύουσας διὰ νὰ εὐτυχήσῃ ὁ τόπος. Πρέπει νὰ παύσῃ ὑφιστάμενον τὸ τέλμα τῶν ἐπαρχιῶν, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ἐπαρχία δὲν εἶνε ἀξία τῆς ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας μας.

Ο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ

Δέν θά ξεχάσω ποτέ τὸ μικρὸ καὶ ἀνθρωποφάγο ποτάμι τοῦ χωριοῦ μου. Οἱ χωριάτες ἔλεγαν ὅτι τὸν χειμῶνα στίς μεγάλες κατεβασιές του ἔπνιγε μονάχα τὰ ζῶα μὰ ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι σακάτευε καὶ τὴν υἰεὶα τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸ περνοῦσαν σὰν πηγαῖνανε ἢ σὰν γυρίζανε ἀπὸ τὰ σταφιδοχήματά τους.

Γιὰ νὰ τὸ περάσουν ἕνας τρόπος ὑπῆρχε. Νάμπουν μέσα καὶ μὲ τὴν «δύναμι τοῦ Θεοῦ» νάβγουν στὴν ἄλλη ἄκρη βρεγμένοι καὶ προετοιμασμένοι γιὰ τὴν πνευμονία. Κι' ἂν τὸ περνοῦσαν μονάχα γιὰ τίς δουλειές τους τότε τὸ τραγικὸ χειμωνιάτικο λουτρὸ εἶχε κάποια δικαιολογία. Συνέβη πολλές φορές τὸν χειμῶνα νὰ γίνουν ἐκλογές καὶ οἱ ψηφοφόροι τοῦ χωριοῦ ἔπρεπε νὰ κατέβουν στὴν πολιτεία καὶ νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἀντιπροσώπους των. Καὶ χωρὶς δισταγμό, χωρὶς διαμαρτυρίες, μὲ πείσμα καὶ ἀπόφασι, περνοῦσαν τὸ ποτάμι, δὲν λογαριάζανε τὸ νερὸ ποὺ ἔφτανε ὡς τὸ στήθος των, καὶ πρῶτοι καὶ καλλίτεροι βρισκόντουσαν μαρσὶα στίς κάλπες τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν δημάρχων.

Μποροῦσαν νὰ περάσουν καὶ θάλασσεσ ἀκόμα γιὰ νὰ φτάσουν στὴν ὥρα τῆς ψηφοφορίας μὰ ποτέ δὲν ἀποφάσισαν νὰ ἐξαγοράσουν τὴν ἐκλογικὴ δύναμί τους μὲ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς γεφυριοῦ. Σὰν μεγάλωσα καὶ γύρισα ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ τὴν ὑπηρετήσω στρατιώτης καὶ νὰ τὴν μελετήσω παλαιότερα γιὰ τὴν «Πατρίδα» καὶ τώρα γιὰ τὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» εἶδα κι' ἐβεβαιώθηκα ὅτι τὸ πλούσιο ἔδαφός μας τρώγεται καὶ σακατεύεται παντοῦ ἀπὸ τὰ ποτάμια, τοὺς πυρετοὺς, τὰ κατσάβραχα, τίς ληστείες, τίς ἀρρώστειες στοὺς ἀνθρώπους, στὰ ζῶα, στὰ φυτό καὶ τὰ δέντρα.

Μιά ὁμαδικὴ μοιρολατρεία δίνει καθε μέρα τροφὴ στὸν ὀλεθρο. Τὰ βονὰ μὲ τὰ βροχονερά των τρώγουν τοὺς κάμπους, τρώγουν τὴ ζωὴ μας, καὶ τὸ κακὸ μποροῦσε νὰ λιγοστέψῃ μὲ τὴν δημιουργία ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων. Μὰ ἡ μοιρολατρεία καὶ ἡ κακομοιριά εἶνε τόσο ἀθεράπευτη ὥστε κι' ἐκεῖ ποὺ ἔγιναν εἰδικὰ ταμεῖα δὲν μπόρεσαν νὰ φτάσουν σὲ κάποιο εὐεργετικὸ

ἀποτέλεσμα καὶ νὰ σώσουν τὸ πλούσιο ἔδαφος ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τὴν καταστροφὴ.

Ὅσο μπόρεσα ἔδωσα μιὰ εἰκόνα τῆς ἐπαρχιακῆς ἀγωνίας μὲ τὰ ἐρευνητικὰ δημοσιεύματά μου στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα». Καί, ὅχι, ἕνας, ἀλλὰ πολλοὶ πολιτενόμενοι, ἐπιστήμονες, οἰκονομολόγοι, ἔμποροι, στρατιωτικοί, βιομήχανοι, λογοτέχνες, δημοσιογράφοι, ἀρχαιολόγοι, ἱστορικοὶ μοῦ εἶπαν νὰ συγκεντρώσω τὰ δημοσιεύματά μου σ' ἕνα βιβλίο γιὰτὶ ἀπ' ὅλον αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τοῦ διαφωτισμοῦ κατὶ καλὸ μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ.

Νάβγουν σ' ἕνα βιβλίο, εἶνε ἕνας λόγος, κι' ἀπὸ τὰ λόγια ὡς τὰ ἔργα ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Καὶ δὲν μπορῶ νὰ μὴ τ' ὁμολογήσω ὅτι τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἔρχεται νὰ τὴν διδάξῃ μὲ τὰ ἔργα καὶ τὸν πατριωτισμὸ τῆς ἡ εὐγενεῖα κυρία Πηνελόπη Στεφ. Δέλια ποὺ ἀπὸ χρόνια θετικὰ προπαγανδίζει μὲ τὰ βιβλία τῆς καθε ἑλληνικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ ἰδέα. Ἔτσι μὲ τὴν θετικὴ πρωτοβουλία τῆς ὁ πόθος ὅλων μας δυναμώνει καὶ τὰ δημοσιεύματά μου στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» βγαίνουν συγκεντρωμένα μὲ τὸν πρῶτο τόμο τῆς Πελοποννήσου. Βγαίνουν μὲ τὴν πρώτη μορφὴ των, ὅπως τὰ πῆρε τὸ μάτι μου, χωρὶς παραλλαγές, γιὰτὶ μονάχα ἔτσι ἔχουνε τὴν ἀξία των, ὅπως εἶδα καὶ ὅπως βλέπω τὴν Ἑλλάδα.

Στὴ θρησκεία τοῦ δημοτικισμοῦ ἐπίστεψα καὶ ἀγωνίστηκα καὶ πιστεύω πάντοτε ὀλόψυχα, μὰ δύσκολο καὶ ἀδύνατο εἶνε ν' ἀλλάξω τώρα ὀλοκληρωτικὰ τὴν πρώτη γλωσσικὴ μορφὴ ποὺ πῆραν τὰ δημοσιεύματά μου στὴν ἐφημερίδα. Κι' ἔτσι τὰ παρουσιάζω στὸν ἑλληνικὸ κόσμον συγκεντρωμένα, χωρὶς ἀξιώσεις φιλολογικές, γιὰτὶ σκοπὸ καὶ ἀποστολὴ εἶχα ν' ἀναζητήσω τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ καὶ νὰ τὸ παρουσιάσω ἀδίσταχτα καὶ ἀμερόληπτα, μὲ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

Αὐτὴ, νομίζω, εἶνε ἡ ἀρετὴ τοῦ ἔργου μου. Καὶ στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» ποὺ εἶχε τὴν πρωτοβουλία τῆς διαφωτιστικῆς ἐρευνας ἀξίζει καθε τιμὴ καὶ ἀγάπη γιὰτὶ μοῦδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ παρουσιάσω στίς στήλες του τὸν ἀλυσσοδεμένο μάρτυρα Προμηθεά, τὸν ἑλληνικὸ λαό.....

MIX. ΡΟΔΑΣ

Ἀθήναι 21-1-1927.

ΠΑΤΡΑΙ - ΓΛΑΥΚΟΣ

Λέγουν, συνήθως, ότι η πρωτεύουσα ενός κράτους είναι η κεφαλή του — με πολύ ή λίγο μυαλό. Ἀλλά και για τις επαρχίες μπορεί να λεχθῇ ότι αποτελοῦν τοὺς πνεύμονας μιᾶς ολοκλήρου χώρας τὰ νεύρα καὶ τὸ αἷμα της. Ἀλλὰ σὲ ποιά κατάσταση εὐρίσκεται σήμερα ἡ επαρχία ἀπὸ ἀλόφρεως ὑγείας, δηλαδή, συγκοινωνιῶν, πλουτισμοῦ, βιομηχανίας, διοικήσεως, δικαιοσύνης, πλουτισμοῦ, ἐμπορίου, ἐγκαταστάσεως πρυσφύγων, ἐκμεταλέυσεως τοῦ φυσικοῦ πλούτου, ἀσφαλείας; Αὐτὴ τὴν σημαντικὴ ἔρευνα θὰ ἐπιχειρήσω, τὴν ἐξαιρετικῶς διαφωτιστικὰν, με πνεῦμα ἀπολύτως ἀμερόληπτον, χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς πάθος, με τὴν στοργὴν τῆς δημιουργίας με τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ἑλευθέρου Βήματος γίνω ὅχι μόνον ἡ πραγματικὴ ἡχὺ τῆς χώρας τοῦ επαρχιακοῦ κόσμου, ἐὰν ὑπάρχη—ἀλλὰ καὶ τῶν παραπόνων, τῶν διαμαρτυριῶν, τῶν ἐλλείψεων, τῶν πόνων καὶ τῶν ἀναγκῶν του.

Καὶ ἀρχίζω ἀπὸ τὰς Πάτρας διὰ νὰ διακηρῶ ὁμῶς καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς, ὅτι σήμερα, αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἡ πόλις με τὸ μέγα ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς σταφίδος, με τὸν σημαντικὸν λιμένα ἐπὶ τῆς μεσογείου, εὐρίσκεται εἰς μίαν κατὰστασιν μαρasmus καὶ ἀναχρονισμοῦ.

Δὲν ἀρκοῦν οἱ εὐρύχωροι δρόμοι — θαυμαστὴ ρηματομία ἐπὶ σχεδίων Βαναρῶν μηχανικῶν τοῦ 1856—τὰ τελειωτικὰ σχέδια ἐγένοντο κατὰ τὸ 1865—γιὰ νὰ δώσουν τὴν πραγματικὴ εὐτυχίαν εἰς τοὺς κατοίκους. Εἶναι τραγικὸν τὸ σημερινὸν κατάντημα τῶν Πατρῶν. Διότι δὲν ἔχουν οὔτε ἡλεκτροφωτισμόν, οὔτε τροχοδρόμους, οὔτε λιμενικὰ ἔργα, οὔτε δημοτικὴν ἀγοράν, οὔτε σιδηροδρομικὸν σταθμὸν στοιχειωδῶς εὐπρεπῆ, οὔτε γενεῖας ἡλεκτρικῆς ἐγκαταστάσεως διὰ τὴν κίνησιν τῶν βιομηχανιῶν, οὔτε μεγάλας τελωνειακὰς ἀποθήκας πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, οὔτε νερὸ ἄφθονο τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνας, οὔτε δρόμους ἀσφαλτοστρωμένους, οὔτε κἀν τὰ ἀπαράιτητα κέντρα φυσικῶν ἀναγκῶν διὰ μίαν πόλιν τοῦ ὅγκου τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν Πατρῶν.

Καὶ ὅμως μπορούσαν αἱ Πάτραι νὰ ἔχουν τὰ πάντα, διότι καὶ πόρους ἠδύναντο νὰ διαθέσουν μεγάλους καὶ φυσικὸν πλοῦτον καὶ διεκρίθησαν πάντοτε εἰς τὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 μέχρι σήμερα. Δὲν θὰ ἦμουν δὲ ὑπερβολικὸς ἐὰν

ἔλεγα ὅτι σήμερον αἱ Πάτραι παρουσιάζουν τὸ θέαμα ἐνὸς μεγάλου χωριοῦ μὲ ὄλας τὰς ἑλλείψεις του. Τέτοια ἡ τραγικὴ παρανομία του.

Ἄλλ' ἂν μὴν ἀπελπιζόμεθα, διότι εἰς τὸ βάθος τοῦ σημερινοῦ σκοτεινοῦ ὑπάρχει μία παρήγορος ἀκτὺς φωτός, κάποιος ἥλιος ὁ ὁποῖος κρύπτεται εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ παναχαϊκοῦ ὄρους, κάποιος θεὸς μὴ πηγὴ εὐτυχίας. Ἡ ἀναγέννησις θὰ ἐπέλθῃ ἀπὸ τὸν αἰώνιον φυσικὸν πλοῦτον ὁ ὁποῖος εἶνε πάντοτε πολῦτιμος καὶ θαυματουργός, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος νὰ τὸν ἀναζητήσουν εἰς τὰς ἀνεξεκλήτους πηγὰς του.

Πρόκειται πρὸ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Γλαύκου ὁ ὁποῖος τὸν χειμῶνα πλημμυρίζει τὴν μεσημβρινήν πεδιάδα τῶν Πατρῶν καὶ ἀπειλεῖ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, καὶ μόνον τὸ καλοκαίρι ἔρχεται ἐπικουρός εἰς τὴν παραγωγὴν, διότι μὲ τὰ ὕδατα του ποτίζονται οἱ θαυμαστοὶ κήποι καὶ ἀποδίδουν ἄφθονον πλοῦτον.

Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔχει ἐπάνω εἰς τοὺς θρεινοὺς ὄγκους τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ ἀνάμεσα εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Γλαύκου συντελεῖται ἓνα ἔργον θαυμαστόν, ὁ φυσικὸς πλοῦτος παραδίδεται αἰχμάλωτος εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὰ χέρια τῆς ἐπιστήμης διὰ νὰ καταστῇ αὖριον κοινὸν εὐεργέτημα, χαρὰ τῆς ζωῆς, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ὁ πατραϊκὸς Λάλαρος νέαν πνοὴν καὶ νέον φῶς.

Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγους μῆνας φυσικὸς πλοῦτος καὶ ἐπιστήμη θὰ στήσουν τὴν λεγὴν σημαίαν των, τὸν φωτισμένον των, εἰς τὰς Πάτρας. Καὶ ὁ Γλαῦκος θὰ μετονομασθῇ Ἰορδάνης, διότι οἱ τυφλοὶ θ' ἀναβλέψουν καὶ θὰ ἐννοήσουν ὅλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἔχουν τὸν ρευστὸν χρυσόν, τὸ ἀφθονόν νερό, ἀνεξμετάλλειτον, ἀχρησιμοποίητον, μὲ τὴν αἰωνίαν διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ παντοδυνάμου... Θεοῦ διὰ τὰς καταστροφὰς καὶ τὰς πλημμύρας τὸν χειμῶνα.

Τολμῶ νὰ πιστεῖω ὅτι ἀπὸ τὸν πατραϊκὸν Γλαῦκον θὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τοῦ ὁμαδικοῦ θανασμοῦ πρὸς τοὺς ποταμούς μας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, διότι ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγους μῆνας οἱ θησαυροὶ τοῦ Παναχαϊκοῦ θ' ἀποτελέσουν τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐρεῖνης καὶ τῆς ἐκμεταλλέσεως τῶν ὑδάτων εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ σᾶς πληροφορήσω εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ εἰς ὄλας τὰς λεπτομερεῖας των τί εἶνε ἐπὶ τέλος αὐτὰ τὰ περίφημα ἔργα τοῦ Γλαύκου, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ καταστήσω γνωστὴν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τοῦ ζητήματος τὴν περιπέτειάν του, διότι ἐπέρσε ἀπὸ πολλὰ στάδια θρεννῶν, ἐκλήξεων, μελετῶν, δισχερίων, οικονομικῶν κινδύνων.

Ὁ Σαῖπτη λέγει ὅτι «μὲ ἀρκεῖ μὴ μικρὴ αἰτία γιὰ νὰ δημιουργήσω τὰ μεγάλα». Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Γλαύκου. Πρὸ ἀρχαίων ἐτῶν δύο Ἀγγλοὶ ἐπιχειρηματὰ οἱ ὁποῖοι διέμενον εἰς τὰς Πάτρας, οἱ Μόργν καὶ Χάπκινς, εἶχον τὴν καλὴν ἐμπειρίαν νὰ ἐκμεταλλεύθουν τὸν Γλαῦκον. Εἰς βοήθειάν των ἐκάλεσαν τὸν νομομηχανικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκεί-

νης. Μεταξὺν γὰρ νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα. Πράγματι ἐγένετο ἡ μελέτη, ὅχι βέβαια εἰς τὴν σημερινὴν ἑκτασίον της, καὶ ἡ μελέτη αὕτη ἀπετέλεσε τὴν πρώτῃν βράσιν τῆς ιδέας διὰ νὰ χρησιμοποιῶν τὰ νερά τοῦ Γλαύκου.

Ἐπέρρασαν ὁμοῦς ἀρχετὰ χρόνια χωρὶς νὰ γίνεταί τίποτε θετικὸν καὶ ἡ μελέτη ἔμεινε εἰς τὰ ἀρχετὰ τῶν ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν. Αἰφνιδίως κατὰ τὸ 1917 τὸ ζήτημα τοῦ Γλαύκου ἔρχεται ἐπὶ ταίτητος ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς τότε κυβερνήσεως κ. Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦτο ἐνήμερος τῆς πρώτης μικρᾶς μελέτης.

Ἀπὸ τὸ Παρίσι ὅπου εὐρίσκετο τηλεγραφεῖ ἐπαιγόντως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἑθνικῆς Οικονομίας κ. Σπυρίδην ν' ἀποστείλῃ εἰς τὰς Πάτρας τὸν ἠλεκτρολόγον μηχανικὸν κ. Γερ. Μενάγιον διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δημάρχου Πατρῶν καὶ νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ὑδάτων τοῦ Γλαύκου.

Ὁ κ. Μενάγιος, ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστέρους μηχανικοὺς ἐπιστήμονας, εἶχε ὑπηρετήσει εἰς τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους ὡς ἐφεδρὸς μηχανικός. Ὁ κ. Βενιζέλος τόσοον πολλὴν ἐξετίμησε τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἱκανότητά του, ὥστε προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους καὶ ἐν τέλει τὸ ἐπέτυχε.

Κατοῦν τοῦ τηλεγραφήματος τῶν Παρισίων ἀναχωρεῖ διὰ τὰς Πάτρας, καὶ μίαν ὥραίαν πρῶτα ὁ δήμαρχος κ. Δ. Ἀνδρεόπουλος—Μπουκαούρης δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ νομάρχου κ. Γ. Βουτσινᾶ ὁ ὁποῖος τοῦ συνιστᾷ τὸν κ. Μενάγιον καὶ τὸν καθιστᾷ ἐνήμερον γιὰ τοῖους λόγους ἀπεσταλὴν εἰς τὰς Πάτρας. Ἡ γνώμη του κ. Μενάγια γιὰ τὰ νερά τοῦ Γλαύκου ἦτο ἀπαράιτητος διότι ἐπ' αὐτῆς ἐπρόκειτο νὰ στηριχθῇ ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις καὶ ν' ἀναθέσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου εἰς ξένην ἑταιρείαν.

Ἀλλ' ἐπικολούθησαν μετέπειτα διάφορα πολιτικὰ γεγονότα καὶ ἡ ὥραία ιδέα ἀπέμεινε μόνον εἰς τὰ σχέδια καὶ εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα.

Ἡ ἐπιστήμη ὁμοῦς δὲν ἐλησμόνησε τὴν μεγάλην ἀποστολήν της. Καὶ ὁ κ. Γενηδουνιάς εἰς τὸ ἔργο τοῦ Συγκυβερνήτου ἐπιλαμβάνεται τῆς μελέτης τοῦ ζητήματος, συνεχίζεται μετὰ τοῦ κ. Μενάγια, ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ δήμου Πατρῶν, ζητοῦν διαρκῶς πληροφορίες, ὁ δήμαρχος κ. Μπουκαούρης φλογίζεται ἐπὶ τοῦ πόθου νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἔργον, ἀρχίζουν αἱ τοπικαὶ μελέται, αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἀντιγνωμίαι εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον.

Ἡ Ἑλλὰς συγχλονίζεται ἀπὸ διάφορα πολιτικὰ γεγονότα χωρὶς ὁμοῦς καὶ οἱ κ. κ. Γενηδουνιάς καὶ Μενάγιος, οὔτε ὁ δήμαρχος Πατρῶν νὰ στανωσούν τὰ χέρια των καὶ ν' ἀναμένουν μοιρολατρικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως. Εἰς βοήθειάν των ἔρχεται καὶ ὁ Ἑλβετὸς ὑδραυλικὸς μηχανικός κ. Λουδοβίκος Σέν. Ἡ ἐπιστημονικὴ του ἀξία ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας μηχανικοὺς ἀπὸ τὴν καθόδον του κατὰ τὸ 1919 εἰς τὴν Μακεδονίαν. μὲ

τὴν ἀποστολὴν Μπουσιῆ ἢ ὁποία ἔφθασε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ἑλλάδα γὰρ νὰ μελετήσῃ διάφορα ὑδραυλικά ἔργα.

Ὁ κ. Γενθουνιάς, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξετίμησε, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως τὸν πείσῃ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας. Ἐκτοτε προστίθεται πολὺτιμος σύμβουλος καὶ συνεργάτης διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς μελέτης τοῦ Γλαῦκου. Οἱ κ. κ. Μενάγιας καὶ Σὲν μετὰ μακρὰς καὶ πολυμόχθους ἐπιπολίας μελέτας τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ποταμοῦ ἀποφαίνονται κατηγορηματικῶς ὅτι τὸ ἔργον δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἡ ἔγκρισις γνώμη τῶν ἀπετέλεσε τρόπον τινὰ τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ ἔργου. Ἡ μελέτη ἐγένετο, τὰ σχέδια ἐξεπονήθησαν, καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐγένετο ἡ προκήρυξις διεθνoῦς διαγωνισμοῦ διὰ τὴν κατακύρωσιν τῆς δημοπρασίας.

Ἄλλ' ἀπέναντι τοῦ χαρτίνου μεγαλοπρεποῦς, ἀληθoῦς, οἰκοδομήματος τῶν μελετῶν καὶ τῶν σχεδίων, ὀρθοῦται ἀμείλικτον τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα.

Ὁ δῆμος Πατρῶν δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Ὁ δήμαρχος κ. Μπουκαούρης ἀγωνιᾷ διὰ τὴν ταχύτεραν πραγματοποιήσιν του, ἀντιλαμβάνεται σαφῶς ὅτι ὁ Γλαῦκος θ' ἀποτελέσῃ τὸ φάρμακον τῆς θεορατείας τῶν περισσοτέρων δεινῶν τῆς πόλεως του. Ταξιδεύει εἰς τὰς Ἀθήνας, συνηγορεῖ θερμῶτα εἰς πολιτικούς καὶ οἰκονομολόγους διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἔργου, καὶ ἐπαυρᾷ ὡς πολῦτιμον κεφάλαιον τὴν μελέτην τῶν κ. κ. Γενθουνιά, Σὲν καὶ Μενάγια, τὴν ἀνεμίζει ὡς σημαίαν σῴτῃσαν τῆς πόλεως Πατρῶν.

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Δ. Γούναρης—εὐρισκόμεθα πλέον εἰς τὸ 1921—βασίζόμενος ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους τῆς μελέτης, ὑπόσχεται εἰς τὸν κ. Μπουκαούρην ὅτι θὰ πείσῃ τὸν κ. Μάξιμον, διευθυντὴν τότε τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν δῆμον Πατρῶν δάνειον 100.000 λιρῶν Ἀγγλίας. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Τραπεζῆς καὶ δῆμου τὸ δάνειον χορηγεῖται καὶ ἀμέσως κατόπιν γίνεται ἡ προκήρυξις τοῦ διεθνoῦς διαγωνισμοῦ. Εἰς τὸν διεθνή διαγωνισμόν ἔλαβον μέρος πλείους ἑταιρεῖαι ἑλληνικαὶ καὶ ξέναι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καὶ κατεκρινόθη ἐν τῇ αἰ' ὀνόματι τῆς ἑταιρείας τῶν μηχανικῶν Ἰωάν. Ρωμαΐδου, Α. Τσιριμτίνου καὶ Γεωργιοπούλου ἀντὶ 8.000.000 δραχμῶν, ἄλλ' ἀσφαλῶς μὲ τὴν ὑπερτίμησιν μετέπειτα τῶν διαφόρων ὀλικῶν ἢ δαπάνῃ τῶν ἔργων θ' ἀνέλθῃ εἰς δώδεκα περίπου ἑκατομμύρια Συγγρόνως δὲ ἐξελέγη καὶ ἐπιτροπὴ ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν κ. κ. Α. Οἰκονόμου, διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων, Μαυεῖθι, νομικοῦ συμβούλου τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας, Α. Ἐξαδακτύλου, ὑποστρατήγου καὶ Γ. Μενάγια, τμηματάρχου τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας, διὰ τὴν ἐπιβλέψιν καὶ παραλαβὴν τοῦ ὅλου ἔργου.

Ὁὕτω μετὰ τὸ δάνειον τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τὴν κατακύρωσιν τῆς

δημοπρασίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἑταιρείαν τὸ ἔργον ἤρχισε νὰ πραγματοποιηται. Δὲν ἦτο πλέον ὕπαιρνον, δότι οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ ὑδραυλικοὶ ἀπὸ τὰς θέσεις τῶν ὑπουργείων μετεκινήθησαν πρὸς τὰ βουνὰ τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ τὰ νερά τοῦ Γλαῦκου.

Ἄλλ' αἰφνιδίως νέα ἐμπόδια οἰκονομικὰ ἐμφανίζονται τόσον σοβαρὰ ὥστε νὰ καθιστοῦν περίπου ἀδύνατον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὅλου ἔργου.

Αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων ὀλικῶν καὶ τῶν μεγάλων μηχανημάτων τὰ ὁποῖα θὰ ἡγοράζοντο ἀπὸ τὰ αὐστριακὰ καὶ ἐλβετικὰ μηχανουργεῖα ὑπέστησαν σημαντικὰς μεταβολάς. Τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα ὀρθοῦται ἀπέναντι τοῦ ἔργου καὶ πάλιν ἀμείλικτον καὶ τραγικόν. Καὶ ἐπιοχεύεται ὁ δήμαρχος κ. Μπουκαούρης μετὰ τὴν ἐξουσιοδότησιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, νὰ ἄρῃ τὸν σταυρὸν, νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τότε πρωθυπουργὸν κ. Μεγαλοπούλου καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γκότσην καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν των διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἔργου.

Ὁ κ. Μπουκαούρης ἔτιγε εὐμενοῦς ἐποδοχῆς, καὶ μετὰ τὰς διεξαχθείσας διαπραγματεύσεις μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ τοῦ κ. Διομήδη διευθυντοῦ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ὁ κ. Γκότσης ἐπέγραψε τὴν νέαν σύμβασιν διὰ τῆς ὁποίας ἐχορηγήθη τὸ συμπληρωματικὸν δάνειον τῶν 25.000 λιρῶν Ἀγγλίας.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ ἔργον οὐδένα ἄλλον κίνδυνον διέτρεχε, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τέλους ὅτι μετὰ μακροῦς ἀγῶνας ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἡμέρας τῆς πραγματοποίησός του. Τὴν θεωρίαν καὶ τὰ σχέδια ἀντικατέστησαν πρὸ ἔτους ἡ σκαπάνη καὶ τὰ φασίγγια τῆς δυναμίτιδος τὰ ὁποῖα ὑπέσκαφαν τὰ βουνὰ τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ ἀνοῖξαν τὸν δρόμον τῆς εὐτυχίας. Λιὰ νὰ ἔχῃ μίαν ὀλοκληρωμένην καὶ σαφῆ ἐντύπωσιν τοῦ συντελεσμένου ἔργου, διὰ νὰ θέσω τὴν χεῖρα μου «ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἡλῶν» ἔπρεπε νὰ ἐκστρατεύσω ἐπὶ δήμερον εἰς τὰ βουνά, εἰς τὰς χαράδρας καὶ εἰς τοὺς κρημνοὺς τῶν παραφυάδων τοῦ Παναχαϊκοῦ, ἔπρεπε νὰ διατρέξω μὲ τοὺς ὑδραυλικούς καὶ τοὺς μηχανικούς τὰ σκευινὰ τούνελ, 1600 μέτρων ἐκτάσεως!

Πῶς ἀνοῖξαν τὰ βάθη τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ τὰ ὄρητικὰ νερά τοῦ Γλαύκου πῶς παρεδόθησαν αἰχμάλωτα καὶ πειθαρχημένα στὰ χεῖρα τῆς ἐπιστήμης θὰ τὰ ἐκθέσω μὲ ὅλες τὰς λεπτομέρειας.

17 Αὐγούστου 1925

ΕΡΓΑ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ

Τὴν αὐγὴν γαλήνη τῶν Πατρώϊων δρόμων ἐτάραξε τὸ μικρὸ αὐτοκίνητό μας· τὸ ὅποιον ὄχι ἀπλῶς ἔτρεχε ἀλλὰ χοροπηδοῦσε σὺν δαιμονισμένῳ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς μεσημβρινῆς Πατρώϊης κοιλάδος. Ὁ Ἑλβετὸς μηχανικὸς κ. Louis Senn διεκθύνει μόνος τὸν αὐτοκίνητο. Τὸν συντροφεύουν εἰς αὐτὰ τὰ καθημερινὰ αὐγινὰ ἀπολαυστικὰ ταξείδια ὁ ἐτελεστής τῶν ἔργων τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ καὶ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐταιρείας κ. Ἰωάννης Ρωμαῖδης, καθὼς, ἐπίσης καὶ ὁ μηχανικὸς ἠλεκτρολόγος κ. Γεώργιος Ἀνδρουτσέλης.

Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρετὰ ἐνδιαφέρον νὰ σημειώσω ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἀνοίγουν τὰ βουνὰ καὶ ἀλλάζουν τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶναι ἡλικίας οὔτε 35 ἐτῶν. Δὲν ἔχουν ἀπλῶς τὴν θετικὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν. Κυρίως ἔχουν ψυχὴ, στοργὴ καὶ πόνο καὶ βλέπουν τὸ ἔργον των κάθε μέρα νὰ ὀρθοῦται γιγάντιον καὶ ἐπιβλητικόν.

Ὁ κ. Senn ἀγρυπνοῖ καὶ ἐπιβλέπει τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς μελέτης. Ἐκ τῶν ἀριστοτέρων τῆς σχολῆς τῆς Λωζάνης, θαῦμα ἀντοχῆς καὶ ἐργατικότητος, γελαστὸς καὶ εἰς τὸν τελευταῖον ἐργάτην, ἐνήμερος καὶ πρὸς τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρεια τοῦ ἔργου, εὐθυμενὴς καὶ ὁλοκρινεὺς κινεῖται ἀπὸ ἐνὸς περὶτον ἔτους ἀνάμεσα εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Παναχαΐζου γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν τῆς ἐπιστήμης.

Ἐὰν διὰ τοὺς κ. κ. Γενηδουριάν καὶ Μενάμαν δύνανται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι οἱ «ἐμπηχσταί» τῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου, ἀσφαλῶς καὶ διὰ τὸν Ἑλβετὸν μηχανικόν κ. Senn μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ ὅτι εἶνε ὁ δημιουργὸς των. Πολύτιμον συνεργάτην εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του ἔχει τὸν νέον μηχανικὸν ἠλεκτρολόγον τῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου κ. Γ. Ἀνδρουτσέλην, ὁ ὁποῖος ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὸ ὑποργεῖον τῆς Συγκοινωνίας. Ὁ μηχανικὸς κ. Ἰωάννης Ρωμαῖδης, τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βερολίνου, καρπολεκτικῶς μοχλεῖ ἀπὸ τὴν αὐγὴ ἕως τὸ βράδυ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τὰ ὅποια ἀνέλαβεν ἡ ἐταιρεία Ρωμαῖδου - Τσιρμπίνου - Γεωργοπουλοῦ.

Μετ' αὐτὴν τὴν ἐπιστημονικὴν τριανδρίαν εὐρέθην εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Πατρῶν καὶ ὁ πόθος ὧλων μας ἦτο νὰ φθάσωμεν τὸ ταχύτερον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Γλαύκου. Ἀπὸ τὴν ὁδὸν Καλαβρύτων ἐφθάσαμεν ταχέως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργοστασίων Κλάους καὶ μετὰ στοργὴν πρὸς τ' ἀριστερίαν ἀκαλουθήσαμε τὴν ἐπέκτασιν τοῦ νέου δρόμου ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κοκκινόβραχου καὶ ἐγγύτατα τῆς ἀριστερᾶς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Γλαύκου εἰς τὴν θέσιν Λεύκα.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ καὶ ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν Λεύκα ἀνε-

γίρεται τὸ ἐργοστάσιον τῆς ἠλεκτροκινήσεως μήκους 40 μέτρων καὶ 12 πλάτους. Ἡ τοποθεσία αὕτη πρὸ τῆς ἀπαλλοτριώσεώς της ἀνήκει εἰς τὸν χωρικὸν Κωνσταντῖνον Πέτιαν, ὁ ὁποῖος τὴν 6 Αὐγούστου 1924 ἔλαβε ἀπὸ τὸ δημόσιον 12.000 δραχμὰς διὰ νὰ παραιτηθῇ τῆς ιδιοκτησίας του. Μᾶς ἐποδέχεται εἰς τὸ μικρὸν καφενεῖον του καὶ εἰς σχετικὴν συνομιλίαν μας διὰ τὰ ἔργα τοῦ Γλαύκου δὲν ἀποκρίπται τὸν πόνον του, διότι τὸ δημόσιον τοῦ ἀφῆρεσε τὴν ιδιοκτησίαν γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐκεῖ ἐπάνω ἕνα νέον κόσμον ἀγνωστον καὶ ἐνοχλητικὸν ἴσως εἰς αὐτόν.

Ἡ μεγάλη σημασία τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἠλεκτροφωτισμοῦ τῶν Πατρῶν. Διὰ τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς πόλεως δημιουργεῖται καὶ τὸ ἐφεδρικὸν ἐργοστάσιον. Ἡ μεγάλη ἀξία τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου συνίσταται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς πτώσεως τῶν ὕδατων καὶ εἰς τὴν παροχὴν ἀφθόνου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διὰ τὴν κίνησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Ἡ ἀφθονία τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος θ' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς δημιουργίας εἰς τὸ μέλλον πλείστον βιομηχανιῶν, ἐνῶ σήμερον εἰς τὰ ὑπάρχοντα ἐργοστάσια ἡ κίνησις κατορθώνεται διὰ τοπικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ μετὰ πολὺς δυσχέρειας.

Αἱ μεγάλα μηχαναὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐργοστασίων ἐφθάσαν ἤδη ἀπὸ τὰ Ἀυστριακὰ μηχανουργεῖα καὶ τοποθετοῦνται ἀπὸ τὸν Οὐγγρον μηχανικόν κ. Κάβιας. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐργοστασίου καὶ ἡ τοποθέτησις συγχρότως τῶν μηχανῶν συντελεῖται ταχέως ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κ. Senn. Αἱ τρεῖς μεγάλα μηχαναὶ δύνανται νὰ ἔχουν κίνησιν 4.000 ἱπποδυνάμει, ἀλλὰ νομίζουν οἱ εἰδικοί ὅτι μετὰ κίνησιν 3.000 ἱπποδυνάμει ἡ ἐκπηρέτησις τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργοστασίων Πατρῶν καὶ τῆς πόλεως ἐν γένει θὰ εἴνε πλήρης.

Διὰ νὰ κατορθωθῇ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὕδατων τοῦ Γλαύκου, τὰ ὅποια πηγάζουν ἀπὸ τὸ Παναχαΐζον ὄρος, ἐκρίθη ἀπαραίτητος ἡ διάνοιξις τῶν πρώτων βουνῶν τοῦ Παναχαΐζου εἰς μήκος 1700 μέτρων καὶ ἡ κατασκευὴ ὕδατοφράγματος (μπαράζ) πλησίον τῆς θέσεως Κονεράμπλα τῆς περιμετρίας τοῦ χωρίου Σούλι.

Μετὰ τοὺς τρεῖς ἐπάτας καὶ ἐκτελεστὰς τοῦ ἔργου διήλθομεν ἐπὶ ἡμῶν ὡρὴν τὴν βορινωστὴν ἐπὶ τῆς γομφίης τῶν τριῶν τοῦνελ. Τὸ πρῶτον τοῦνελ ἔχει ἐκτασιν 650 μέτρων, τὸ δεύτερον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας 110 μέτρα καὶ τὸ τρίτον, τὸ ὅποιον ἐνοῦται μετὰ τὸ μπαράζ 450 μέτρα. Αἱ γινόμεναι προσόψεις ἐπὶ τῶν βορινωστῶν ἐπέτυχον πλήρως, ἡ ἐννοία τῶν διαφόρων ὑπογείων στοῶν ἐξετελέσθη μετὰ μαθηματικὴν ἀκριβείαν κατὰ τὰ ἀρχικὰ σχέδια καὶ χωρὶς καμμίαν παρέκλισιν.

Ἦδη καθαρίζονται τὰ τοῦνελ (κοινῶς γιλαρίες) καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀρχίσῃ ἡ στερεοποίησις των εἰς σῆμα ὡσεὶδὲς, μετὰ τὴν ἀρμὴν ἐκτάσεως 1.80 — 1.90.

Τὰ ἔργα τοῦ ὑδατοφράτου (μπαράζ) θὰ εἶναι ἔτοιμα μέχρι τοῦ προσεχούς Σεπτεμβρίου. Ἐπισπεύδεται ἡ ἀποπεράτωσις τῶν διὰ τὰ μὴ τὸ εὖρον ἀνεκτίεσθαι αἱ πρώται βροχαὶ καὶ τὰ παρασύρουν τὰ ὁρμητικὰ νερὰ τοῦ Γλαΐκου.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς γενομένης μελέτης τὰ νερὰ τοῦ Γλαΐκου θὰ εἶναι πάντοτε ἀφθονα, διὰ τὰ ἐξυπηρετήσουν τὸ ἐργοστάσιον καὶ τὴν κίνησιν. Ἡ μικροτέρα συγκέντρωσις ὕδατος ἐκ τοῦ Παναχαϊκοῦ εἰς τὸ μπαράζ κατὰ τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνας ὑπολογίζεται εἰς 580 λίτρας. Ἀλλὰ καὶ γὰρ τὴν περίπτωσιν μιᾶς μεγάλης ἀνομβρίας καὶ κατὰ συνέπειαν ἐλλείψεως ὕδατος διὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἐργοστασίου, προβλέπεται ἀμέσως μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν μηχανημάτων ἡ κατασκευὴ μεγάλης λίμνης εἰς τὴν κοιλάδα τῶν ἀμπελώνων τοῦ χωρίου Σοῦλι, εἰς τὴν θέαν Κουρνάμπελα. Ἡ λίμνη αὕτη θὰ ἔχῃ συνδεθῇ διὰ μεγάλων σωλήνων μὲ τὸ μπαράζ τοῦ Γλαΐκου διὰ τὰ εἶναι δυνατόν εἰς οἰανδήποτε στιγμήν νὰ χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐφεδρικά ὕδατά της.

Εἰς τὴν ἔξοδον τῶν ὑδάτων, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κοκκινόβραχου, θὰ κατασκευασθῶν διάφορα ἔργα διὰ τὴν πτώσιν τῶν εἰς τὰς μηχανάς, ἔχει δὲ ὑπολογισθῇ ὅτι αὕτη καθέτις θὰ εἶναι τοῦλάχιστον 151 μέτρων ἐκτάσεως.

Ἐν συνδιασμῷ μὲ τὰ ὑδραυλικά ἔργα τοῦ Γλαΐκου, ἀποπερατοῦνται καὶ τὰ ἐφεδρικά θερμικὰ ἐργοστάσια, τὸ ὁποῖον εἰρίζεται ἐγγύτατα τῶν Πατρῶν, πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ ὅλου ἔργου.

Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας συμβάσεις, τὰ μὲν μηχανήματα τοῦ θερμικοῦ ἐργοστασίου ἠγοράσθησαν παρὰ τῆς οὐγγρικῆς εταιρίας «Γκάντε» καὶ τοποθετοῦνται ἤδη ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ τῆς «Κόβατς», αἱ δὲ δύο μεγάλαι πετρελαιομηχαναὶ ἠγοράσθησαν κατὰ ρητὴν ἐποχρέωσιν παρὰ τῆς οὐγγρικῆς εταιρίας ἐκ τῶν ἑλβετικῶν ἐργαστασίων «Σούλτσερ» καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς παγκοσμίου φήμης καὶ τῆς στερεότητος τῶν μηχανημάτων τῶν.

Ἐκάστη τῶν πετρελαιομηχανῶν θὰ ἔχῃ δύναμιν 260 ἵππων, ἐπάρχει δὲ πρόβλεψις διὰ τὴν τοποθέτησιν καὶ τρίτης μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ δύνανται νὰ τοποθετηθῶν καὶ μηχαναὶ μὲ δύναμιν 500 ἵππων.

Τὰ δίκτυον τῆς ἐγκαταστάσεως διὰ τὴν διανομὴν τοῦ ρεῖματος χαμηλῆς πίσεως τοὺς διαφόρους ὑποσταθμοὺς, τὴν τοποθέτησιν τῶν καλωδίων ὑψηλῆς πίσεως καὶ τὴν ἐναῆρτον γραμμὴν ἢ ὁποία θὰ ἐνώσῃ τὸ ὑδραυλικὸν ἐργοστάσιον τοῦ Γλαΐκου μὲ τὸ θερμικὸν τῶν Πατρῶν, ἔχει ἀναλάβῃ ἡ γερμανικὴ εταιρία τοῦ Βερολίνου A. E. G.

Τὸ θερμικὸν ἐργοστάσιον θὰ δύνανται ὅχι μόνον νὰ ἠλεκτροφυῶσιν τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ κινήσῃ τὰς μικροτέρας ἐν ἀνάγκῃ βιομηχανίας.

Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς ὅλης αὐτῆς θαυματουργοῦ ἐργασίας εἶναι ὅτι αἱ

Πάτρις θὰ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν δύο ἠλεκτρικὰ παμμένιστα ἐργοστάσια, ἓνα ὑδραυλικὸν καὶ ἓνα θερμικόν, ὑποδείγματα τέχνης καὶ στερεότητος, θετικῆς ἐργασίας καὶ προόδου.

Καὶ ἡ πρόοδος αὕτη ἦτο ἀδύνατον νὰ συντελεσθῇ χωρὶς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πρὸ πολλοῦ γενικευθῇ εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπαρχίας, ὅπου ἀφθονεῖ τὸ νερό. Καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν σπουδαίων ὑδραυλικῶν ἔργων τῆς Ἑλλάδος ἐξήγησα τὴν γνώμην τοῦ Ἐλβετοῦ κ. Senn, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδίστασε νὰ δηλώσῃ ὅτι τὰ ὑδραυλικά ἔργα εἰς τὴν Ἑλλάδα θ' ἀποτελέσουν τὴν μοναδικὴν σωτηρίαν της.

Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν καὶ ἓνα ξένον ἐπιστήμονα, ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ ἀναπνέει ἐν Πάτραις, χωρὶς νὰ σιζητῇ οὔτε διὰ τὴν ἀναλογίαν οὔτε διὰ τὸ πλεοψηφικόν, οὔτε κἀν γὰρ τὴν συμπίλωσιν τῶν κομμάτων. Ἀντιθέτως εὐαγγελίζεται τὴν συμπίλωσιν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προόδου, διὰ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀφρόνου πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος.

18 Αὐγούστου 1925.

ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΟΤΑΜΩΝ - ΛΙΜΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἄς δημιουργήσωμεν ὑπὲρ τῆς νέας ἑλληνικῆς Ἀλίας καὶ μιὰ πραγματικὴν στανεροφορίαν, οὕτως εἰπεῖν, γιὰ τὴν ἠχοημιόπολιν τῶν ἑλληνικῶν ποταμῶν ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητον πηγὴν χρυσοῦ ἀφρόνου καὶ εὐεργετικοῦ γιὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἄς σπεύσωμεν ὀλίγον τὴν προσοχὴν τῶν πολιτευομένων μας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀλίσκα γιὰ μόνον μὲ τὰ μεγάλα καὶ θετικά ἔργα θὰ εὐημερήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὅχι μὲ τὴν δημοκρατικὴν γύρω ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν διαφόρων κομματοχρίσεων καὶ πολιτευάντιδων.

Ἄς ἀκούσωμεν ὅλοι τὴν φωνὴν ἐνὸς Ἐλβετοῦ μηχανικοῦ, ἀναμνησθέντες τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πρακτικοῦ κέρους τοῦ κ. Senn, ὁ ὁποῖος βροντοφωνεῖ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος τὴν μεγάλην ἀνάγκην τῆς τυχντέρας ἐκμεταλλέσεως τῶν ἑλληνικῶν ποταμῶν, τοῦ ρευστοῦ χρυσοῦ, ὁ ὁποῖος ἀφθονεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα περισσότερο ἀπὸ ἄλλας χώρας.

Ὁ Ἐλβετὸς ὑδραυλικὸς κ. Senn, εἰς ἐρώτησίν μου, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐπισκέψεών μας εἰς τὰ ἔργα τοῦ Γλαΐκου, —περὶ τῶν ὑδραυλικῶν ἐν γένει ζητημάτων τῆς Ἑλλάδος μοῦ ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς:

—Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐργοστασίου τοῦ Γλαΐκου ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν κινητηρίων ὑδραυλικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος.

Καθ' ὅλην τὴν χώραν, τόσον ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι, πολὺἀριθμοὶ πτώσεις ὕδατων παρουσιάζουν εὐκολίαν ἐγκαταστάσεως ὑδραυ-

λικών εργοστασίων υπό ευνοϊχωτάτας οικονομικής συνθήκας, αι οποίαι υπόσχονται την εξηρητέρισαν όλων των μεγάλων κέντρων της Ελλάδος και αυτών των Αθηνών.

Η διαθέσιμος ενέργεια είχε μεγάλη απέναντι των τρεχουσών αναγκών του τόπου, επομένως υπάρχον πλεονάζοντες χιλιάδες KWH (χιλιοβάτων) διαθέσιμοι διά παντοειδείς ειδικάς βιομηχανίας.

Επί παραδείγματι διά τας Αθήνας ή χρησιμοποίησις των ποταμίων Αιφύρας, Βορραίου και Σελινούτιος, θα επέτρεπε την εγκατάστασιν 140.000 ίππων, ήτοι την παροχήν μέχρι 250.000.000 KWH ετησίως εις Αθήνας και εις τινάς ποικιλλούσας μεταξύ 8 χροσών λεπτών εις την άρχήν της εγκαταστάσεως και 4 λεπτών χροσών αργότερον. Η χρησιμοποίησις άνεξαντλήτου φυσικής πηγής ως ή διά της πώσεως των υδάτων παραγομένη ενέργεια είχε επί του παρόντος τό θέμα της ημέρας εις όλα τα κράτη και τα πλέον μεμαρμαμένα.

Επέτρεψε, ως έν Ιταλία και Ισπανία, την δημιουργίαν πλείστον ηλεκτροχημικών και μεταλλουργικών βιομηχανιών, τών φωτισμών των πόλεων και τήν κίνησιν των σιδηροδρόμων. Εξ άλλου, εις τίς δύο τούτας χώρας της αυτής γεωγραφικής με την Ελλάδα τοποθεσίας, ή χρησιμοποίησις του λευκού άνθρακος κατέστησε δυνατήν σοβαράν μείωσιν του εισαγομένου γαιάνθρακος και συνεπώς απέτρεψε την εξαγωγήν χροσού. Εύκταϊον θα ήτο να έγινεντο σοβαρά προσπαθεία και παρ' ημίν υπέρ της χρησιμοποιήσεως του άγκου τούτου του φυσικού πλούτου διά να κερδήσωμεν τόν απολεσθέντα χρονον και να φθάσωμεν εις τό επίπεδον των άλλων εθνών εις την ανάπτυξιν των ηλεκτρικών και σιναγμών βιομηχανιών.

Αυτό είχε εις όλίγα θετικά λόγια τό εισηγνόν του Έλβετου έπιστήμονος κήρυγμα διά την δημιουργίαν πραγματικής ευτυχίας εις την Ελλάδα. Και τό κήρυγμα του αυτό, τό παραδίδω εις την κρίσιν και την συνείδησιν πολιτευομένων και ψηφοφόρων.

Αλλ' εάν τό ζήτημα των υδραυλικών έργων του Γλαύκου έλαβε πλέον την τελειωτικήν μορφήν της πραγματοποιήσεως, τό λιμενικόν έν τούτοις ζήτημα των Πατρών παραμένει πάντοτε εις τό στάδιον των ερευνών, των συζητήσεων, των σχεδίων και των μελετών.

Αναμφισβητήτως ή ευθύνη είχε βαρεία δι' όλους τούς κατά καιρούς πολιτικούς, αλλά νομίζω ότι και οι έμποροι ήδύναντο να εκδηλώσιν μίαν λύσιν εάν ενήργουν έντόνως και αποφασιστικώς, εάν απέτειλον μίαν έννοιαν πραγματικήν. Διότι σήμεραν τό εμπόριον των Πατρών είχε έρμιον της τύχης και των καιρικών καταστάσεων, έφύσον δεν προστατεύεται και δεν υποδοχέται από τ' απαραίτητα λιμενικά έργα.

Η πολιτική συζήτησις αποτελεί και αυτή μίαν ανάγκην εις τόπον μας, αλλ' έπρεπε να είχε ή τελευταία σπέρσις και άσχολία μας. Τι να τούς κάμω

εγώ τούς διαπρεπείς διηγήζους των Πατρών, τούς δικαστικούς και τούς ήγητορας τούς κυριαρχούντας από πολλών ετών εις τό βήμα της βουλής, όταν αι Πατρίαι δεν έχουν κατορθώσει να εξηρητήσουν με τόν λιμένα των τό εξαγωγικών και εισαγωγικών εμπορίων;

Τι να τούς κάμω τούς διαφόρους συλλόγους, τούς συμβούλους και τα προεδρεία των, όταν τα μικρά και τα μεγάλα ατμόπλοια εύρίσκονται εις αδυναμίαν να έκαρσιώσουν άμέσως και χωρίς μεγάλης δυσκολίας τα εμπορεύματα;

Διότι δυσκολία και έξοδα φορτώσεων και εκφορτώσεων σημαίνουν, επιβάρυνσιν του εμπορεύματος, και κατά συνέπειαν αύξισιν των τιμών του, και τήν αύξισιν αυτήν καταδικάζεται διαρκώς να πληρώνη ό λαός. Ο λιμήν των Πατρών, ως εκ της θέσεώς του, κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν εις την Μεσόγειον, αλλά δυστυχώς κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν και εις τόν αναχρονισμόν. Διότι με την σημερινήν κατάστασιν τον δεν δύναται φυσικώς να συναγωνισθή τούς άλλους λιμένας, ν' αύξωση κυρίαρχον έμπορεύων κίνησιν εφ' όσον δεν έχει τ' απαραίτητα κρηπιδώματα, δηλαδή τό «άλφα» ενός μεγάλου λιμένος. Καυτός πολύς έπέραςε με την αγωνίαν, την άμφιβολίαν και την καθυστέρησιν.

Τό κράτος, οι πολιτικοί, τα προεδρεία των συλλόγων, όλος ό κόσμος ό όποιος ενδιαφέρεται, εορταίρωσε τα χέρια του μπροστά εις μίαν άποτηνχίαν ή όποια χρονολογείται από 40 ετών. Εγένετο άπόπειρα διά την κατασκευήν των κρηπιδωμάτων από της εργολαβίας Say και ή άπόπειρα απέτυχε διότι ή μελέτη δεν ήτο άναλόγος προς τίς δυσκολίας του πυθμένος. Έκτοτε την άποτηνχίαν αυτήν οι κατά καιρούς άσχολούμενοι με τα λιμενικά ζητήματα των Πατρών την άνεμίζουν ως σημαίαν άμφιβολίας, κινδύνου και άναβλητικότητας. Αναμένουν τό βοήνδ να υπάγη προς αυτούς και όχι αυτοί προς τό βοήνδ.

Και ήτο φυσικόν, ήτο μοιραίον, ήτο βέβαιον ότι και ό λιμήν των Πατρών θα ύφίστατο τόν μαρμασμόν των όποϊον ύφίστανται όλοι οι καθυστερημένοι άνθρωποι, οι άβουλοι και άτολμοι.

Αλλ' επί τέλους σήμερα κάποια έλπίδα υπάρχει πραγματοποιήσεως αυτού του έργου, εάν δεν σταματήσουν όλοι, κράτος, πολιτικοί, σύλλογοι, λιμενική επιτροπή, εις την μελέτην και τα σχέδια. Διότι αι μελέται και τα σχέδια ειρύτερα και θετικότερα, με πολλές έλπίδες επιτυχίας, υπάρχουν από του 1907. Κατά τό έτος τούτο είχε προταθή παρ' του τότε νομομηχανικού Ν. Παλαμά, και είχε εγκριθή παρ' του συμβουλίου των δημοσίων έργων, σχέδιον κατασκευής κρηπιδωμάτων διά τεχνικών όγκολίθων, κατόπιν στερεοποιήσεως του φυσικού πυθμένος εκ κροκαλίων ή άμμοχαλίκου χερμιμάτων.

Τό σύστημα τούτο είχε εφαρμοσθή εις τούς λιμένας Τεργέστης και Άλεξανδρείας και τ' άποτελεσμάτα του υπήρξαν άριστα. Αλλ' από του 1907

επέερασεν δέκα ὅκτω ὁλόκληρα χρόνια χωρίς αἱ Πάτραι ν' ἀποκτήσουν τὰ λιμενικά τὸν ἔργα. Χρήματα ὑπάρχουν διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν τῶν ἔργων, δάνεια ἠδύνατο νὰ γίνουν καὶ φορολογίαι ἀκόμη νὰ ἐπιβληθοῦν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε κατ' ἄλλο σπουδαῖον, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰ κράτη, τοὺς πολιτικοὺς καὶ τὰ ἄτομα. Ἡ ἀνωτέρα θέλησις καὶ ἡ φλογισμένη, ἡ ἀνήσυχος ψυχὴ. Καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχη αὕτη ἡ μεγάλη δημιουργικὴ δύναμις εἶνε φυσικὸν νὰ σταυρώσωμεν τὰ χέρια πρὸ 40 ἐτῶν καὶ νὰ ἔχωμεν ὡς πολῦτιμο καὶ μοναδικὸ κεφάλαιο τὴν μελέτην τοῦ νομομηχανικοῦ Ν. Παλαμᾶ ἀπὸ τοῦ 1907.

Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω σήμερα εὐτυχῶς ἐκδηλοῦται ζωηρότερα ἡ ἰδέα τῆς πραγματοποιήσεως τῶν λιμενικῶν ἔργων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἐξηγησάμεθα εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας Τεργέστης καὶ Ἀλεξανδρείας συνετέχθη παρὰ τοῦ νομομηχανικοῦ Πατρῶν κ. Α. Καυκούρη ἡ μελέτη τῶν κρηπιδωμάτων ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει τὰ κατωτέρω ἔργα.

1ον) Κατασκευὴ βαθέων κρηπιδωμάτων ἐπὶ τοῦ μώλου Καλαβρύτων καὶ Τριάντη συνολικοῦ μήκους 500 περίπου μέτρων.

2ον) Κατασκευὴ ἀβαθῶν κρηπιδωμάτων ἐπὶ τοῦ παραλιακοῦ τμήματος τῆς μεσημβρινῆς καὶ βορεινῆς λεκάνης τοῦ λιμένος μήκους 600 περίπου μέτρων.

Ἡ δαπάνη διὰ τὰ κρηπιδώματα ταῦτα προϋπολογίσθη εἰς 28.000.000 δραχμὰς. Ἡ μελέτη αὕτη ἀποστέλλεται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας διὰ νὰ ἐγκριθῇ καὶ νὰ προκηρυχθῇ ἀμέσως κατόπιν ἡ διεθνὴς δημοπρασία. Ἐὰν τὸ ζήτημα αὐτὴν τὴν φορὰν ἀκολουθήσῃ τὸν φυσικὸν δρόμον του καὶ ἡ δημοπρασία προκηρυχθῇ ταχέως, τότε ὑπάρχουν μεγάλας ἐλπίδες μετὰ μιὰ τριετία τὰ λιμενικὰ ἔργα τῶν Πατρῶν νὰ ἔχουν πραγματοποιηθῇ πρὸς μεγάλην ἀνακούφισιν τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν κατοίκων τῆς. Τὸ εἶχοντα ὅλοι ὁλοφύγως, ἀλλ' ὡς μὴ βασίζον μόνον τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἔργων εἰς τὰς εἰρήεις. Ἄς προστεθῇ εἰς τὴν μελέτην ἡ θέλησις, ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ψυχὴ τῶν λεγομένων ἀρμοδίων. Καὶ τότε ἀσφαλὲς τὸ ἔργον θὰ πραγματοποιηθῇ. Διαφορετικὰ εἰς παραταθῇ αὕτη ἡ κατάστασις τοῦ σημερινοῦ ἀναρχισμοῦ, ὁ μαρasmus τοῦ λιμένος Πατρῶν θὰ ὀγκούται μὲ βαρεῖας συνεπείας διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς. Διότι δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς ἐπὶ τέλους νὰ συναγωνιζόμεθα ἐπ' ἀπειρὸν ἄλλους λιμένας τῆς Μεσογείου μὲ ὅπλα τοῦ παλαιότερου καιροῦ, καθυστερημένα εἰς μηχανισμὸν καὶ σχεδὸν ἄχρηστα.

19 Αὐγούστου 1925.

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Ἡ μακρasiatikὴ συμφορὰ ἔφερε καὶ ἐδῶ πρὸ τριετίας 12.000 περίπου πρόσφυγας, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον 4.000 διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὕτως ὥστε ν' ἀπομείνουν εἰς τὰς Πάτρας μονίμως πλέον περὶ τὰς 8.000. Ἀλλοίμονον! Λίγο πολὺ εἶνε γνωστὸ τὸ Παλαιῆδι τοῦ Ναυπλίου. Καὶ ἀκόμη γνωστότερος ὁ ἀνθρωπίνος ἐκεῖνος τόπος ὁ ὁποῖος λέγεται «φυλακὰ τοῦ Μιλτιάδου». Ἐ! λοιπόν, ἀρκετὲς χιλιάδες ἐκ τῶν προσφύγων, γυναῖκες, παιδιὰ, γέροντες, περνοῦν ἀπὸ τριετίας σχεδὸν τὴν ζωὴν των εἰς ἀποθήρας καὶ οὐρήματα, τὰ ὁποῖα δὲν διαφέρουν τῶν περιφθιμῶν ἀνθρωποφάγων φυλακῶν τοῦ Μιλτιάδου.

Καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος οὗς πληροφοροῦ ὅτι ὑπῆρχε ἓνα φοβερὸ ὑπόγειον, τὸ Στρούμπειον, εἶδος σκεπτικῆς φυλακῆς, εἰς τὸ ὁποῖον διέμενον ἐκεῖ μέσα 16 οἰκογένειαι. Τοὺς χειμερινοὺς μῆνες τὰ νερά τῶν βροχῶν κατέκλυζον τὸ ὑπόγειον τοῦ Στρούμπειου καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐντὸς αὐτοῦ ἠναγκαζόντο ν' ἀποσύρωνται ἐντρομοὶ εἰς τὰς γωνίας διὰ νὰ μὴ βρεθῶνται, ν' ἀνοίγουν δὲ λόκους μεγάλους διὰ νὰ συγκεντρῶνται τὰ νερά τῶν βροχῶν καὶ ν' ἀποφεύγουν τὰς πλημμύρας.

Καὶ αὕτη ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπόγειον, τὸ φοβερὸν καὶ ἀνθρωποφάγον, διήρκεισε τοῖα σχεδὸν χρόνια, καθ' ἣν στιγμὴν ἐν Πάτραις ὑπῆρχε καὶ ὑπηρεσία εἰς τὴν νομαρχίαν ἢ ὁποῖα ἐλέγετο «περιθάλας καὶ προνομίας».

Εὐτυχῶς πρὸ ἡμερῶν οἱ γλωμοὶ ἀνθρώποι τοῦ ὑπογείου, ὅσοι διεσώθησαν, μετεφέρθησαν μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ θανάτου εἰς τὰ πρόσωπά των καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν νέον προσφυγικὸν συνοικισμόν. Ἄλλ' ἐὰν δὲν ἐφίσταται πλέον ὁ τάφος, τὸ ὑπόγειον τοῦ Στρούμπειου, ὑφίστανται ὁμῶς ἄλλαι φυλακαὶ τοῦ Μιλτιάδου, αἱ ἀποθήκαι Σολλάρει ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἀπέναντι τῶν ἀποθηκῶν τοῦ τελωνείου, ὅπου σπάζουν καὶ πεθαίνουν οἱ πρόσφυγες.

Ἐλθετε, κύριοί μου, νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν σπαρακτικὴν τραγωδίαν, τὸ αἶσχος τὸ ὁποῖον βαρύνει ἕξ ὁλοκλήρην καὶ τὰς τοπικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κατὰ καιροὺς καθερνήσεις. Διότι, ἐπὶ τέλους, ἐπιβαλλέτω μία ὁμαδικὴ διαμαρτυρία ὅλων τῶν ἀρχῶν, ἴσως δὲ καὶ τῶν κατοίκων ἀκόμη, διὰ λόγους στοιχειώδους ἀνθρωπίνης μερίμνης.

Εἰς τὴν α' ἀποθήκην Σολλάρει παραμένουν 164 ἄτομα Γυναῖκες, ἄνδρες, κορίτσια, νέοι, παιδιὰ, ἀσθενεῖς, ἐτοιμοθάνατοι, ὁμοῦ, ὅλοι ἀποτελοῦν μία ἀθλία καὶ τρομακτικὴ μαζα. Τὸν χειμῶνα αἱ βροχαὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ καταφεύγουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς γωνίας τῆς φυλακῆς των. Τὸ δάπεδον τῆς ἀποθήκης-φυλακῆς εἶνε σφρωμένο μὲ τοιμέντο καὶ καθέννας μπορεῖ νὰ

έννοήση εἶν εἶναι δυνατόν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ θερμανθοῦν ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ.

Εἰς τὴν β' ἀποθήκην Σολλάρι παραπλεύρως τῆς α', συμφέρονται 51 ἄτομα πάσης ἡλικίας κατὰ τὸν αὐτὸν ὁθλιὸν τρόπον, χωρὶς πόρτες καὶ παράθυρα, χωρὶς ἀποχωρητήρια, μὲ τὸ δάπεδον πλακωστὸν, μὲ τὸν θάνατον καθημερινὸν σύντροφον εἰς τὸ πλευρὸν τῶν παιδιῶν.

Εἰς τὴν γ' ἀποθήκην Σολλάρι — συνέχειαν τῶν φυλακῶν — παραμένουν 86 ἄτομα, μὲ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ πρόσωπά των. Κι' ἐδῶ τὸ δάπεδον εἶναι πλακωστὸν καὶ καθένas μπορεῖ νὰ φαντασθῇ τι γίνεται τὸν χειμῶνα, χωρὶς πόρτες καὶ παράθυρα, μὲ πελώριες τρύπες εἰς τὴν στέγην. Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, χειμῶνα καὶ καλοκαίρι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀναγκάζονται νὰ καυφεύγουν εἰς τὴν θάλασσα γιὰ τὶς φυσικὰς ἀνάγκας των!

Καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα τμήμα τῶν προσφυγικῶν φυλακῶν.

Ἐὰν ἔχετε ὀλίγην ὑπομονήν καὶ ὀλίγον πόνον παρακολουθήσατε τὴν ἔρευνάν μας ἀνάμεσα εἰς τὰ προσφυγικὰ κοπάδια τῶν μελλοθανάτων.

Εἰς τὴν α' καὶ β' ἀποθήκην Βουρλούμη 142 ἄτομα. Τσιμεντοστρωμένο κι' ἐδῶ τὸ δάπεδον, χωρὶς νερό, χωρὶς ἀποχωρητήρια, μᾶζα ἀνθρώπων νέων καὶ γερόντων, παιδιῶν τὰ ὅποια ταχέως ἀποχαιρετοῦν διὰ παντός τοὺς γονεῖς των. Εἰς τὴν ἀποθήκην Τασσοπούλου 77 ἄτομα. Πρόχειρος κι' ἐδῶ ἡ ἐγκατάστασις, ἀλλὰ ἡ ὑγιεινὴ των κατὰστασις εἶναι κάπως καλλιτέρα.

Εἰς τὴν ἀποθήκην Θωμοπούλου 49 ἄτομα, ἀπὸ τὸ Μολδοβάνι τῶν Καραβοῦρνον, εἰς ὅθλιαν κατὰστασιν, κοιμούνται ἐπάνω εἰς τὶς πλάκας τὸν χειμῶνα καὶ ὑπὸ φέρον ἀπὸ τὴ βροῦμα τὸ καλοκαίρι.

Εἰς τὴν ἀποθήκην Ἀθανασίου 37 ἄτομα, τὰ περισσότερα ἐκ Σινώπης, κοιμούνται ἐπάνω εἰς τὸ ταμῖντο, ἡ σποτεινὴ φιλακή των δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως παράθυρον, οὔτε νερό, οὔτε ἀποχωρητήρια, καὶ δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, χρησιμοποιοῦν τὴν ἡμέραν δοχεῖα γιὰ τὶς φυσικὰς ἀνάγκας των τὰ ὅποια μεταφέρουν καὶ χύνουν τὴν νύκτα εἰς τὴν θάλασσαν. Ὀλόκληρος ἡ ἀποθήκη ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἓνα βρωμερὸν τάφον. Εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτὴν εἶδα 4 παιδιά μὲ ἀφόρητον πυρετὸν καὶ 2 γυναῖκες ἐτοιμοθάνατες. Ὁ καταλισμὸς τῆς ἀποθήκης Ἀθανασίου δὲν μπορεῖ οὔτε φιλακή Μιλτιάδου νὰ ὀνομασθῇ. Ἡ τραγικότης του εἶναι φοβερὰ καὶ ἀπερίγραπτος.

Εἰς τὸν καταλισμὸ τοῦ πτωχοκομείου παραμένουν σὲ μικρὰ ξύλινα σπητιάκια (παράγκες) 422 ἄτομα, μὲ κάποια ἄνεσι τὸ καλοκαίρι, διότι ἔχουν ἄερα καθαρό καὶ ἀφθονο νερό. Ἀλλὰ τὸν χειμῶνα ἡ ζοὴ των εἶναι τραγικὴ διότι κοιμούνται εἰς τὸ χῶμα. Τοὺς παρηγορεῖ μόνον ἡ ἐργασία τὴν ὁποίαν εὐρίσκουν οἱ περισσότεροι εἰς τὰ ἐκεῖ πλησίον ἐργοστάσια.

Τὰ ξύλινα αὐτὰ σπητιάκια τὰ κατεσκεύασε ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ Πατρῶν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐσημειώθησαν κρούσματα ἐξανθηματικοῦ τύφου εἰς τὶς πικνές

συγκεντρώσεις τῶν ἀποθηκῶν καὶ τῶν διαφόρων ὑπογείων τῆς πόλεως.

Εἰς ὀλίγη ἀπόστασι ἀπὸ τὸν καταλισμὸ τοῦ πτωχοκομείου εἰς τὰ ἐρείπια ἐνὸς κεραμοποιείου παραμένουν μερικὰ οἰκογένεια Ἀρμενίων εἰς μίαν κατὰστασιν ἀπορητὴς τραγικῇ. Τὰ ἐρείπια τοῦ κεραμοποιείου ἔχουν καὶ αὐτὰ τὴν ἱστορίαν των. Τόσης στερεότητος ἦτο τὸ οἰκοδόμημα ὥστε πρὸ τριῶν μηνῶν κατέπεσε μετὰ παύσαν καὶ μετεβλήθη εἰς ἄμορφον ὄγκον. Εὐτυχῶς κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνατροπῆς ὑπὸ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων οἱ πρόσφυγες δὲν εὐρίσκοντο ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐὰν τὸ δυστύχημα συνέβαινε τὴν νύκτα ἀσφαλῶς θὰ ἐφρονεῖοντο πάντες. Ἐκτὸς τὸν ἀνωτέρω καταλισμῶν παραμένουν εἰς τὴν αὐτὴν ὁθλίαν περίου κατὰστασιν εἰς τὴν ἀποθήκην Καρανικοῦ 128 ἄτομα, εἰς τὸ α' ἑλληνικὸν σχολεῖον 95, εἰς τοῦ Ζοῖοπούλου 167, εἰς τοῦ Τσιζλητήρα 30, εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον 97, εἰς τοῦ Σαρατσοπούλου 119, εἰς τοῦ Μικρούτσικου 40, εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον 100, εἰς τὴν δ' σχολὴν τῶν Θηλέων 40, εἰς τὸ γ' ἑλληνικὸν σχολεῖον 85, εἰς τὸ β' γυμνάσιον 167, εἰς τὴν ἀποθήκην Ἀλεξοπούλου 32, εἰς τὴν ἀποθήκην Κατισούλη 59, εἰς τοῦ Τοπάλη 104, εἰς τὸ γηροκομεῖον 80—ἡ διαμονὴ εἰς τὸ γηροκομεῖον εἶναι ἀνεκτὴ—εἰς τὸ β' ἑλληνικὸν σχολεῖον 91 καὶ εἰς τὴν Παντιάνασα 50.

Ἐκτὸς αὐτῶν παραμένουν εἰς τὸν ἀπαῖσιο καὶ ἀνθρωποφάγο καταλισμὸ τοῦ ἀεροδρομίου 101 Ἀρμένιοι, εἰς τὸ πτωχοκομεῖον 21 καὶ εἰς τὴν γυμνασιῶν ἐταιρείαν 22. Εἰς τὸν καταλισμὸν τοῦ ἀεροδρομίου ὁ ὁποῖος δὲν διέφερε τοῦ Στρομπεῖου ὑπογείου παρέμεναν καὶ ἐκεῖ ἀρκετὰ οἰκογένεια προσφύγων, ἀλλὰ μετεφέρθησαν ἤδη εἰς τοὺς νέους συνοικισμοὺς καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκ τῶν πρώτων. Ἐὰν ἡ διαμονὴ των παρατείνετο ὀλίγους μῆνες ἀκόμη εἰς τὸ ἀεροδρόμιον ἀσφαλῶς θὰ πέθαιναν μέχρι ἐνός.

Ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς συγκεντρώσεως τῶν προσφύγων εἰς τὴν θάλασσαν γιὰ τὶς φυσικὰς ἀνάγκας των. Τὸ θέαμα εἶναι φοβερόν. Αἱ γυναῖκες ὑφίστανται μωρίους ἐξευτελισμούς. Τὰ ἔκτροπα τὰ ὅποια λαμβάνουν χώραν εἶναι ἀπερίγραπτα. Αὐτὴ εἶναι σὲ λίγες γραμμὰς ἡ κατὰστασις τῶν προσφύγων εἰς τὰς Πάτρας. Αὐτόχρημα τραγικὴ. Ἀτέραντος τάφος. Καὶ αὐτὴ ἡ κατὰστασις ὑφίσταται ἀπὸ τριετίας, καὶ μόλις πρὸ ἐνὸς μηνὸς κατορθώθη νὰ παραδοθῇ ἓνας μόνιμος προσφυγικὸς συνοικισμὸς, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἀπὸ τὸ ταμῖον προσφύγων, μετὰ δέμηνον δὲ θὰ παραδοθῇ καὶ ὁ δεύτερος συνοικισμὸς, ὅποτε ἐλπίζεται ὅτι θὰ μεταφερθοῦν οἱ διαμένοντες εἰς τοὺς καταλισμοὺς τῆς παραλίας.

20 Αὐγούστου 1925.

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Ἐξέθεσα τὴν τραγική κατάστασι τῶν προσφύγων στὰς Πάτρας ἀπὸ ἀποψέως στέγης. Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, τί θ' ἀπογίνουσι ἐπὶ τέλους; Θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ σαλπίζουν εἰς τὰς ἀποθήκας, τίς παράγκας καὶ τὰ σχολεῖα; Δι' ἓνα ἀριθμὸν προσφύγων τὸ πρόβλημα τῆς στεγαστικῆς λύεται διὰ τῶν δύο συνοικισμῶν οἱ ὅποιοι ἀνηγγέθησαν ἐπὶ τοῦ ταμείου προσφύγων εἰς τὴν θέσιν Γερανίου πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως.

Ὁ πρῶτος συνοικισμὸς ἔχει 276 κατοικίαι καὶ εἰς αὐτὸν ἐγκατεστάθησαν ἤδη 370 οἰκογένειαι ἀπέναντι τῶν 2.000 αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουσιν εἰς τὰς Πάτρας. Τὰ σπῆτια τοῦ συνοικισμοῦ τούτου εἰνε ἀρκετὰ καλὰ καὶ στερεὰ. Ὁ δεῦτερος συνοικισμὸς περατοῦται μετὰ δύο μῆνες καὶ περιλαμβάνει 436 μονορόφους καὶ διωρόφους οἰκίας ἐντὸς τῶν ὁποίων μποροῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν 500 οἰκογένειαι. Καὶ οἱ δύο συνοικισμοὶ ὑδρεύονται, διαθέτουν δὲ καὶ περὶ τὰ δέκα καταστήματα τὰ ὁποῖα θὰ παραχωρηθοῦν πρὸς ἐκμετάλλευσιν.

Κατὰ συνέπειαν καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ δευτέρου συνοικισμοῦ καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν 500 οἰκογενειῶν θὰ μείνουν εἰς τοὺς καταλισμούς των περὶ τίς 1000 ἕως 1100 οἰκογένειαι. Ἐχει αποφασισθῇ ἡ ἀνέγερσις καὶ τρίτου συνοικισμοῦ, πλησίον τοῦ δευτέρου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδεμίαν σχετιὰ ἐνέργειαν ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἀπαιλοτριώσεως τοῦ γηπέδου. Οὕτω θὰ εὐρεθοῦν καὶ τὸν τρίτον χειμῶνα 1000 οἰκογένειαι ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν βροχῶν καὶ τῶν ἄλλων δεινῶν τῆς προσκαιρῆς ἐγκαταστάσεως των. Ἐνθ' ἂν εἶχε πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ τρίτου συνοικισμοῦ τὸ πρόβλημα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ λυθῇ. Ὁ τρίτος συνοικισμὸς ἂν δὲν ἐγένετο, τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀβουλίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπουργείου, εἰς τὴν ἀναβλητικότητα τοῦ περιφήμου ταμείου τῶν προσφύγων, εἰς τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν ὑποδουλοσιν πρὸς τὴν γραφειοκρατίαν ὅλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς ἀνέλαθον ὑπευθύνως τὰς προσφυγικὰς ὑπηρεσίας.

Ἄλλ' ἡ βαρεῖα εὐθύνη των ἀνήκει εἰς παρελθόν. Τί θὰ γίνῃ τώρα;

Ὁ νέος νομάρχης Πατρῶν κ. Ἀνδρέας Μάρκελλος, μόλις πρὸ δεκαμήνου ἀναλαβὼν τὰ καθήκοντά του, ἐπελήφθη ἀμέσως τοῦ ζητήματος. Τὸ πρόβλημα ὁρθεύει ἐνώπιόν του δεινὸν καὶ ἀμεύκτον. Χίλια οἰκογένειαι θα παραμείνουν τὸν χειμῶνα εἰς τοὺς διαφόρους καταλισμούς. Ὁ τρίτος συνοικισμὸς καὶ ἂν σήμερον ἀρχίσουν αἱ ἐργασίαι πρὸς ἀνέγερσίν των, εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποπερατωθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως 6—7 μηνῶν.

Ὡς ἀποικιοματικὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ ἐκρίθη ἡ γρηγυτέρα ἀγροτικὴ ἐγκατάστασις πολλῶν οἰκογενειῶν εἰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἠλείας καὶ Αἰγολείας καὶ πρὸς τοῦτο διεξάγονται ἤδη συνεννοήσεις μετὰ τοῦ νομάρχου

Πατρῶν καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου ἐποικιασμοῦ τῆς ἀποικιαστικῆς προσφύγων κ. Α. Φραγκοπούλου.

Ἐκτὸς τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ὁ νομάρχης συνεσκέφθη καὶ μετὰ τοῦ ἐν Πάτραις μικρασιατικοῦ συλλόγου κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀραίωσις τῶν διαφόρων καταλισμῶν. Ὁ ἐν Πάτραις μικρασιατικὸς σύλλογος διὰ τοῦ προέδρου του κ. Α. Πετρά καὶ τῶν συμβούλων του κ. κ. Κάρτου, Νικολαΐδου καὶ Παλαμιδᾶ ἐξέθεσε τὰς ἀπόψεις του εἰς τὸν νομάρχην διὰ μακροῦ ἐποικισμοῦ μετὰ τὴν δόλυσιν ὅτι πάντες τίθενται εἰς τὴν διαθέσιν του ὅπως ἐποικισθῶσιν τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, προκειμένου νὰ τεματισθοῦν κατὰ ἓνα οἰονδήποτε τρόπον τὰ δεινὰ τῶν συμπατριῶν των.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶνε αἱ διαθέσεις ὅλων. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν καλῶν καὶ τιμίων διαθέσεων μέχρι τῆς πραγματικότητος ὑπάρχει δυστυχῶς μεγάλη ἀποστάσις. Διότι δὲν εἶνε δυνατὸν εἰς διάστημα ὀλίγων μόνον μηνῶν νὰ δημιουργηθῇ ὅ,τι θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πραγματοποιηθῇ πρὸ ἔτους τοῦλάχιστον. Δὲν λέγω ὅτι πρέπει νὰ σταθώσωμεν σήμερον τὰ χεῖρα καὶ νὰ μείνουν αἱ χίλια οἰκογένειαι εἰς τὴν τύχην των. Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ θέλω νὰ τονίσω ὅτι καὶ γὰρ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ἀπαιτοῦνται οἰκήματα καὶ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ παραχώρησις μερικῶν στρεμμάτων ἐδάφους γιὰ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημά των.

Τὰ σκληρὰ παθήματα τοῦ παρελθόντος πρέπει νὰ παραδειγματίσων ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διαχειρίζονται τὰ προσφυγικὰ ζητήματα καὶ νὰ ἐπιδιαχθῇ ἡ μαγδαία καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων Πατρῶν. Ὅταν ἠρώτησα τὸν πρῶτον πρόεδρον τοῦ ἐν Πάτραις μικρασιατικοῦ συλλόγου κ. Κορμυλῆν διὰ ποῖον λόγον δὲν κατορθώθη ἡ ἐγκαίριος ἀνέγερσις τῶν συνοικισμῶν, μοῦ ἀπάντησε κατηγορηματικῶς ὅτι μετὰ Πατρῶν καὶ Ἀθηνῶν κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πλείστον ἐγγράφων καὶ εἰς τὴν διατέλειον ἐκατοντάδων διαμαρτυριῶν γιὰ τὴν ἀβουλίαν καὶ τὴν ἀναβλητικότητά των διαφόρων ὑπηρεσιῶν καὶ παραυπηρεσιῶν.

Καλούμεθα λοιπὸν ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸ πρόβλημα τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος ἐν Πάτραις ἐπὶ τὴν πραγματικὴν μορφήν των. Ὅτι δὲν ἐγένετο εἰς παρελθόν ἥς γίνῃ τοῦλάχιστον εἰς τὸ μέλλον. Ἀλλὰ ταχέως καὶ ἀποφασιστικῶς. Χωρὶς ἡμίμετρα καὶ συμβιβασμούς καὶ ὑποσχέσεις καὶ ἐμπαιγμούς. Τοῦλάχιστον αἱ χίλια οἰκογένειαι τῶν Πατρῶν, ἢ αἱ 800, αἱ ὁποῖαι θ' ἀπομείνουν μετὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν, νὰ ἔχουν μίαν ἐλπίδα ὅτι πρὸς τὸ τέλος τοῦ προσεχὸς χειμῶνος θὰ ἐγκατασταθοῦν κάπως μονίμως, διότι δυστυχῶς καὶ τὸν τρίτον χειμῶνα θὰ τὸν περάσουν κατ' ἀνάγκην εἰς τὰ πλαστόστερα τῶν ἀποθηκῶν ἢ εἰς τὰ σχολεῖα. Ὡς δημιουργηθῇ λοιπὸν πρόγραμμα θετικόν, ἐπιδεσνὸν καὶ ὄχι πρόγραμμα ἀποκαταστάσεως εἰς Ἰσπανικοὺς πύργους.

Οἱ πρόσφυγες τῶν Πατρῶν δὲν εἶχον μόνον τὸ αἰτήμα τοῦ πετάγματος

τος και της παραμονής των εις τὸ Στρούμπειον ὑπόγειον καὶ τὰς ἀποθήκας Σολλάρι. Δὲν κατορθώθη ὥστε οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες νὰ εἰδῶν ἔργασίαν, ἐπὶς μικροῦ σχετικῶς ἀριθμοῦ γεωργῶν καὶ καπνοκαλλιεργητῶν. Εἰς τὰ διάφορα ἐργοστάσια ἐργάζονται ὀλίγοιτοί εἰς δὲ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν συναρμὴν τῆς σταπίδος ἐλάχιστοι, διότι ἐν Πάτραις χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς μηχαναί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Αἴγιον, τὸ ὁποῖον παρέχει ἔργασίαν εἰς ὅλον τὸν προσφυγικὸν κόσμον.

Διὰ τὴν παρσχὴν ἔργασίας εἰς τὰ κορίτσια τῶν προσφύγων ἰδρύθη ἐν Πάτραις ἐργαστήριον κεντημάτων τὸ ὁποῖον ἀνεκοῦφισε πολλὰς οἰκογένειας. Ἀλλὰ συνέπειά ἀτυχῶς παραξηγήσεως μεταξὺ τοῦ πρώην νομάρχου κ. Ε. Παπαντωνίου καὶ τοῦ μικρασιατικοῦ συλλόγου αἱ κυρία αἱ ὁποῖαι τὸ ἰδρύσαν διέκοτον ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν ἔργασίαν του. Ἡ παρεξήγησις καὶ τὰ δημιουργηθέντα μετέπειτα ἐπεισόδια ἀφελόνται εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ προέδρου τοῦ μικρασιατικοῦ συλλόγου κ. Πετρεῖ ὅπως αἰξήθη τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐργαζομένων κορασίων, διότι μὲ ὅκτω καὶ δέκα δραχμὰς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰκανοποιῶνται, ἀρῶν αἱ πρόσδοι τοῦ ἐργαστηρίου ἦσαν ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικαί.

Μετὰ διακοπὴν ἀρκετοῦ καιροῦ, τὸ ἐργαστήριον ἐπανέλαβε τὰς ἔργασίας του ἔχει δὲ ἤδη καὶ περιουσίαν 40.000 δραχμῶν ἐκ τῶν πωλήσεων τῆς τρώτης περιόδου τῶν ἔργασίων του. Ἀλλὰ σήμερον εὐρίσκεται χωρὶς ἔργασίαν καὶ κυρίως χωρὶς τὴν ψυχὴν τῶν κυριῶν τῆς κοινότητος τῶν Πατρῶν. Ἡ ἀνασφαγή τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Πατρῶν ἐπιβάλλεται τὸ ταχύτερον, ἢ δὲ λυπηρὰ παρεξήγησις πρέπει νὰ παύσῃ ὑφισταμένη. Τόσον ὁ πρόεδρος τοῦ μικρασιατικοῦ συλλόγου ὅσον καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν συμβούλων του, μοῦ ἔξερρασαν τὴν βαθεῖα λύπην των διότι ἓνα ἔγγραφόν των πρὸς τὸν πρώην νομάρχην, ὅπως βελτιωθῇ ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων, παρεξηγήθη μέχρι τοῦ σημείου ὥστε αἱ κυρία ν' ἀποσπρῶνται ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου.

Ἡ λύπη των διὰ τὰ δημιουργηθέντα ἐπεισόδια εἶνε, ἐπαναλαμβανόμενα, βαθεῖα καὶ ἀπερίγραπτος, διότι τρέφουσιν καὶ αἰσθάνονται ζῆλον ἐπιμένουν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον των κυριῶν τῶν Πατρῶν.

Καὶ θέλουν νὰ πιστεύουν ὅτι ταχὺς θὰ θελήσουν αἱ κυρία ν' ἀναλάβουν καὶ πάλιν τὸν εἰγηνικὸν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν προσφύγων, διότι ἔργασία πρὸς τὰς θεγατέρας τῶν προσφύγων σημαίνει προστασία τῆς τιμῆς των, σημαίνει ἀκόμη καὶ περιουσίαν, ἐξοικονόμησις τοῦ ἄριστου γιὰ τὰς κτρινοπορόους μητέρας των, γιὰ τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα κατέκρινται εἰς τὰ πλαστότητα των διαφόρων ἀποθηκῶν καὶ εἰς τὰς τρώγλες καὶ περιμένουν ψωμί, γάλα καὶ φάρμακα.

Καὶ μόνον αὕτη ἡ ἀνάγκη καὶ αὕτη ἡ ἰδέα πρέπει νὰ διαλύσῃ τὰς λυπηρὰς παρεξήγησεις τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ τοποθετήσουν καὶ πάλιν αἱ κυρία τῶν Πατρῶν τὴν λευκὴν σημαίαν τοῦ πόνου εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ προσφυγικοῦ ἐργαστηρίου.

Ἡ ἀποχή, ἡ ἀγρησις καὶ τὸ μπούκοτ' ἐναντίον τοῦ προσφυγικοῦ ἐργαστηρίου, ὅ' ἀποτελεῖ ἀδίκημα ἐναντίον τῶν ὁρφανῶν τὰ ὁποῖα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν λιώνουν σὺν μιᾷ λαμπάδᾳ ἐμπρὸς εἰς τὴν φρικτὴ εἰκόνα τοῦ ἀδιάκοτου πόνου των.

21 Αὐγούστου 1925.

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ - ΔΡΟΜΟΙ - ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ζῶντος ἐκδηλοῦται ἐδῶ ὁ πόθος γιὰ τὴν προστασία τῆς Θεᾶς Δικαιοσύνης. Καὶ γὰρ αὐτὸ μετὰ μιᾶς διετίας τὸ ἀργότερον αἱ Πάτραι θὰ ἔχουν ἓνα μεγαλοπρεπὲς δικαστικὸν μέγαρον τοῦ ὁποῖον τὰ θεμέλια ἐτέθησαν ἤδη πρὸ διμήνου. Τὸ δικαστικὸν μέγαρον ἀνεγείρεται ἐπὶ τοῦ τετραγώνου τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῶν ὁδῶν Καλαβρυτῶν — Κορίνθου — Κανάρη — Μαυθαῶν εἰς διαστάσεις 62×32.

Ὁ πρῶτος ὅροφος θὰ περιλαμβάνῃ τὸ πρωτοδικεῖον, ἀιρηνοδικεῖον, πλημμελειοδικεῖον καὶ πταισματοδικεῖον. Ἐπὶ τοῦ ἡμιόροφου θὰ συνεχίζεται ἡ αἴθουσα τοῦ πρωτοδικείου καὶ πλημμελειοδικείου καὶ θὰ τοποθετηθῶν τὰ ἀρχεῖα.

Εἰς τὸν δεῦτερον ὅροφον θὰ ἐγκατασταθῶν τὰ γραφεῖα τοῦ ἐκτελείου καὶ τοῦ κακοσχεροδικείου. Διὰ τὴν ἀνάγειν τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου συνήθη πρὸ ἔτους, ἐπὶ τῆς ὑποργίας τοῦ κ. Κ. Γκότση, δάνειον μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Αἱ διατάξεις, κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς πρὸς τοπολογισμοὺς, θ' ἀνέλθουν εἰς δέκα περίπου ἑκατομύρια.

Σὲ μιᾷ συζήτησί μας μὲ κάποιον παλαιὸν δικηγόρον τῶν Πατρῶν ἤκουσα τὴν λαϊκὴν παροιμίαν ὅτι «τὰ φαρδομάνια δὲν κάνουν τὸν παπᾶ». Μὲ ἄλλους λόγους τὰ μέγαλα δὲν κάνουν τοὺς δικαστάς. Βεβαίως κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ δικαστικὸς κόσμος ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὰς πληγὰς τῶν κτηνημάτων μιᾶς ὁλοκληρῆς δικαστικῆς. Ἡ πίστις τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς δικαστάς ἐν γένει διατηρεῖται ἀκόμη, καὶ ὅχι ἀδικαιολογητως, τὰς ἐπιταρλάξεις τῆς. Ἡ πολιτικὴ διαίρεσις ἐξακολουθεῖ νὰ καλλιεργῇ τὸ μικρόβιον τῆς δυσπιστίας.

Καὶ γὰρ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον πρέπει οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς δικαιοσύνης νὰ ἐπιδιώκουν ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν πραγματικὴν ἀναστήλωσιν τοῦ

Ὁ τρίτος προσφυγικὸς συνεταιρισμὸς δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦ 1926 ἀλλ' οὔτε ὑπάρχει ἔτις νὰ ἀνεγερθῇ καὶ κατὰ τὸ 1927. Ἐπίσης καὶ τὸ ἐργαστήριον τῶν κεντημάτων παραμένει ἀνοργάνωτον καὶ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν κυριῶν.

γοήτρον της 'Ο δικαστικῆς κόσμος θεωρεῖται ἤδη μὲ τὴν οικονομικὴ ἀνεξαρτησίαν του. Ἄς δώσουν νὰ ἐννοήσουν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας ὅτι σὲ μιὰ μόνον δύναμι πρέπει νὰ ὑπολογίζον. Εἰς τὸ ΔΙΚΑΙΟΝ, τὸ ὅποιον δὲν γνωρίζει, δὲν πρέπει νὰ γνωρίζῃ, οὔτε πρόσωπα, οὔτε κόμματα, οὔτε καθεστώτα.

Ἀπαιτεῖται ὁγὼν ἐπίμονος διὰ τὴν θεραπείαν τῆς δυσπιστίας, διότι ἡ ψυχὴ τῶν πολιτῶν φέρει ἀκόμη τὰ δηλητήρια τοῦ παρελθόντος. Ἀποτελεῖ καθήκον τοῦ δικαστικοῦ κόσμου ἐν γένει ἡ καταπολέμησις αὐτοῦ τοῦ σάρακος, τῆς δυσπιστίας. Διαφορετικὰ ἐντὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου θὰ ἐνεδρεύῃ διαρκῶς ἡ πολιτικὴ δυσπιστία ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι βέβαια ἡ παρηγορία τῶν ἀδικουμένων ἀλλὰ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος των.

Αἱ Πάτριαι δὲν εἶνε ἀπίθανον ν' ἀποκτήσουν μετὰ τινα καιρὸν τρεῖς δρόμους ἀσφαλτοστρωμένους Ἀγίου Ἀνδρέου, Καλαθούτων καὶ Κορίνθου, διότι, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ κ. Γκότση, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα παρεχώρησε εἰς τὸν δῆμον Πατρῶν δάνειον δέκα ἑκατομμυρίων. Λέγω δὲ «πιθανόν» καίτοι ὑπάρχουν τὰ χρήματα, διότι εἰς τὸν εὐλογημένον αὐτὸν τόπον τίποτε δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ μετὰ βεβαιότητος.

Ἡ ἀσφαλτοστρώσις κατὰ τῆς ὁδοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ τμήματος τῆς ὁδοῦ Κορίνθου παρουσιάζει τὰς ἀκολούθους σοβαρὰς δυσκολίας. Αἱ Πάτριαι πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν εἶχον καὶ τὸν ἠλεκτρικὸν τροχόδρομόν των. Ἀλλ' ἡ ἠλεκτρικὴ ἐταιρεία διέκοψε τὰς ἐργασίας της καὶ ἔκτοτε αἱ γραμμαὶ τοῦ τροχιοδρομοῦ ἐτάφησαν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μήκος των. Γεννάται λοιπὸν τὸ ζήτημα, ἡ ἀσφαλτοστρώσις θὰ γίνῃ χωρὶς νὰ ἐξαχθοῦν αἱ τροχιοδρομικαὶ γραμμαὶ; Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι μὲ τὰ ὑδραυλικά ἐργα τοῦ Γλαύκου θ' ἀναληφθῇ ἡ λειτουργία τῶν τροχιοδρόμων ἐπὶ ἄλλης ἐταιρείας, ὅποτε κατ' ἀνάγκην θ' ἀνασπασθῶν αἱ παλαιαὶ γραμμαὶ αἱ ὁποῖαι καὶ ὡς ὕλικόν πλέον οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουν, διότι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐιδιζῶν θεωροῦνται ὡς καταστραφεῖσαι.

Τίθεται λοιπὸν τὸ πρόβλημα τῆς ἀφαιρέσεως τῶν παλαιῶν γραμμῶν καὶ τῆς τοποθετήσεως νέων συγχρόνως μὲ τὴν ἀσφαλτοστρώσιν. Διότι ἐὰν προχωρήσῃ σήμερον ἡ ἀσφαλτοστρώσις χωρὶς τὴν τοποθέτησιν τῶν νέων γραμμῶν, τότε, κατ' ἀνάγκην, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θ' ἀπαιτηθῶν νέα ἔργα καὶ νέα δαπάναι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς τροχιοδρομικῆς γραμμῆς.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπιοχόλησε πολὺ τὸν δῆμον Πατρῶν, καὶ ὡς μοῦ ἐδήλωσε ὁ κ. Μπουκαούρης, ἐπρόκειτο κατ' αὐτὸς νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα ὁ κ. Σέχος, διαβυθὴς τῆς ὁδοποιίας τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας γιὰ νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του.

Αἱ Πάτριαι μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν ὄγκον τοῦ πληθυσμοῦ των εἶνε καιρὸς πλέον νὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν μόνιμον πρόγραμμα ὁδοποιίας. Ὁ δήμαρχος κ. Μπουκαούρης μοῦ ἀνέπτυξε τὰς γνώμας του ἐπὶ τοῦ σπουδαιωτάτου τούτου

ζήτηματος καὶ μοῦ ἐδήλωσε ὅτι τὸ δημοτικὸν συμβούλιον Πατρῶν ἐξήγησε ἀπὸ τὴν κωβέρνησιν, ὅπως ἐπεκταθῇ καὶ ἐνταῦθα ὁ νόμος ὑδρεύσεως ταμείου κατὰ μόνιμων ὁδοστρωμάτων. Μόνον διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ νόμου τούτου θὰ λυθῇ κατὰ μέγα μέρος τὸ ζήτημα τῶν δρόμων.

Διὰ τὴν συγκέντρωσιν σοβαροῦ κεφαλαίου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ταμείου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ φόρος ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν 10%. Ἐπὶ τῶν οὐαῶν αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται πλησίον τῶν ἀσφαλτοστρωμένων δρόμων 20%. Ἐπίσης εἰδικὰ φορολογία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων, τῶν διτροχῶν καὶ τετρατροχῶν, ὁ δὲ δῆμος ἡ τὸ δημόσιον θ' ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν ἐτησίως ἐπαγορηγῆσεως τῶν ποσῶν τὰ ὁποῖα θὰ ἐθεωροῦντο ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησιν τῶν δρόμων.

Νομίζω ὅτι χωρὶς εἰχῆς ἀπλῶς καὶ ἀκαδημαϊκῆς συζητήσεως, ἀλλὰ μὲ ἀπόφασιν καὶ ἀνησυχίαν ψυχῆς, τὸ θανιάσιον αὐτὸ πρόγραμμα τῶν δρόμων ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ πачώς. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου εἶνε πρόσφορος, ὁλόφωτος καὶ παραδειγματικὴ γὰ ὅλους.

Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τὰ ὁποῖα συγκλονίζουν τὸν ἀγροτικὸν κόσμον τῶν Πατρῶν εἶνε καὶ τὸ ἀρδευτικὸν τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀρκτικής πεδιάδος. Τὸ ἀρδεύειν νερὸ λαμβάνεται ἐκ τῶν νερῶν τοῦ Γλαύκου ποταμοῦ, τὸ διαχειρίζεται δὲ συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ διαφόρους κοινοτάχτας καὶ προέδρους σωματείων. Τὸ γραφεῖον τῆς διαχειρήσεως τῶν ὑδάτων λειτουργεῖ δυνάμει εἰδικοῦ νόμου ψηφισθέντος κατὰ τὸ 1918. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἰδιοκτητῶν ἀπέτυχε οἰκτρότατα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του, καθόσον τίποτε δὲν ἔκαμε μέχρι σήμερον ὑπὲρ τῶν ὑδάτων. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ διανομὴ του γίνεται κακῶς λόγῳ τοῦ ἐπικρατήσαντος μικροκομματισμοῦ.

Καὶ γι' αὐτὸ ἐφίσταται μία κατάστασις ἀληθοῦς ἀόπλου πολέμου, ζητοῦν δὲ μεταξὺ ἄλλων οἱ ἀγρόται τὴν κατάργησιν τῆς «δουλείας» τῶν ὑδάτων τὴν ὁποίαν ἀσχοῦν τὰ χωριά Σοῦλι, Μοῖρα καὶ Ζουματάι, βίως ἐπίσης καὶ ἀρκετοὶ κτηματίαι ἄλλων περιφερειῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατορθώσῃ ἀπὸ πενταετίας νὰ ἔχουν εἰς χεῖρας των προστατευτικὰς ἀποφάσεις προσωρινῶν μέτρων τοῦ εἰρηνοδικείου.

Υπολογίζεται ἐκ μέρους τῶν ἀγροτῶν ὅτι λόγῳ τῆς κακῆς διανομῆς τοῦ ὕδατος μετὰ ἔν ἔτος διατρέχει κίνδυνον καταστροφῆς ἔκτασις τοῦλάχιστον 3000 στρεμμάτων. Ἡ παραγωγή κατὰ συνέπειαν ὑφίσταται δεινὰ πλήγματα καὶ δι' αὐτὸ ζητοῦν οἱ ἀγρόται μετὰξὺ ἄλλων μέτρων καὶ τ' ἀκόλουθα:

1ον) Κατάργησις τῆς ὑπαγωγῆς σήμερον «ἐπιτροπῆς ὑδρεύσεως ὁ Γλαῦκος» ὡς μὴ ἀνταποκριθείσης οὐδαμῶς εἰς τὰς προσδοκίας τῶν κτηματιῶν, καὶ ὅχι μόνον τούτου, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε ἡ μόνη ὑπαίτιος τῆς σημερινῆς κακοδιαμονίας τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου.

2ον) Ἡ ἀνάθεσις τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν ὑδάτων τούτων εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς, ὅπερ τελείως ἐπέτυχε ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ

εις τρόπον ὥστε ν' ἀποβλέπουν μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὸ εἰς τὸ μέλλον διὰ τῆς ἀναθέσεως καὶ νέων καθηκόντων, ὡς τὰ ἀνωτέρω.

3ον) Κατάργησης πάσης δουλείας προερχομένης εἴτε ἐκ δικαστικῆς ἀποφάσεως εἴτε δυνάμει θύμου, εἴτε δυνάμει μακροχρονίου χρήσεως ἐπὶ τῶν ὁδῶν τούτων, διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν καταγοιμένων δικαιωμάτων ἐπὶ μίᾳ ἐπιτροπῇ λαμβανούσης ὑπ' ὅλην τὰς πραγματικὰς σήμερον ἀνάγκας.

4ον) Ἐνιαία διοικήσεις καὶ διαχειρίσεις τοῦ ὅλου ὅγκου τοῦ ὕδατος ἀνιλόγως πρὸς τὰς παρουσιαζομένας ἐκαστοτε ἐπιτακτικὰς ἀνάγκας μίᾳ ἐκαστῇ κτηματικῇ περιφερείᾳ.

5ον) Θέσεισι μεγάλων ποινῶν κατὰ τῶν ὡπωσδήποτε παρακωλύοντων τὴν ἐλευθέραν διάβασιν τοῦ ὕδατος ἢ ἀποκοπόντων αὐτὸ.

Τὰ μέτρα ταῦτα θὰ ζητήσουν ὅπως ἐπιβληθῶν διὰ νόμον, διότι ἡ καλλιέργεια, ἐνῷ συντελεῖται ἐντατικῶς, δὲν ἐξυτηρεῖται ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ ὕδατος καὶ κατὰ συνέπειαν διατρέχει μεγίστους κινδύνους.

Ἐκ τῶν ἐπιτροπῶν ἐρευνῶν μου ἐβεβαιώθη ὅτι ἀληθινὰ ἀρκατὰ ἐκ τῶν ποτιστικῶν κτημάτων κινδυνεύουν καὶ πρέπει τὸ ἐπουργεῖον ν' ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον ἓνα ἀνώτερον ἐπαλλήλον διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν καὶ ὑποδείξῃ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ, διότι οἱ ἀγρόται δὲν ζητοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν κανονικὴ καὶ δικαίαν διανομὴν τοῦ νεροῦ. Διαφορετικὰ ἢ λεγομένη γεωργικὴ πολιτικὴ δὲν θὰ ὑφίσταται παρὰ μόνον εἰς τὰ χωρία τοῦ ἐπουργείου καὶ εἰς τὰ προεκλογικὰ προγράμματα τῶν κατὰ καιρὸς ἐποψηφίων.

22 Ἀγούστου 1925.

ΥΓΕΙΑ - ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ ὑγεία, ἰδὼν ὁ μέγας θεὸς τῆς εὐτυχίας τοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ Ἕλληνας λαὸς δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔχει λύση τὰ προβλήματα τῆς ὑγείας του. οὔτε τὸ κράτος θὰ μᾶς βεβαιώσῃ εὐκρινῶς ὅτι ἡ ὑγιεινὴ πολιτικὴ του θριαμβεῖ. Οἱ διάφοροι ὑγειονομικοὶ ἐπιθεωρηταὶ δὲν μένουσιν δυσχερατιζόμενοι ἀπὸ τὰ δελτία του, διότι ὁπλίζονται μὲ κάποιο αἶσθημα αἰσοδοσίας. Ἄλλ' εἶνε γεγονός ἀναμνησθήτεον ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸν Ἕλληνα λαὸν θερίζουν κυριολεκτικῶς οἱ ἐλώδεις πυρετοὶ. Τὸ ζήτημα τοῦτο, ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου, θὰ ἐξετάσω ὅταν περνώσω τὴν ἐρευνῶν μου εἰς ὅλον τὸν νομὸν Ἀχαΐας.

Τώρα θὰ σᾶς καταστήσω ἐνημέρους ἐνὸς θαυμαστοῦ, ἀληθῶς, δημοιολογίου τοῦ δήμου Πατρῶν, ἐνὸς ενεργητικοῦ ἰδρύματος πρὸς καταπολέμησιν

τῶν λοιμωδῶν νόσων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραδειγματισμὸν δι' ὅλους τοὺς μεγάλους τοῦλάχιστον δήμους τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ Πάτραι ὑπέφερον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ξανθηματικοῦ τύφου. Καὶ ἡ καταπολέμησις του ἦτο δύσκολος διότι δὲν ὑπῆρχε ἰδιαίτερον νοσοκομεῖον. Ἐκτὸς τῆς ἐπιδημίας ταύτης κατὰ τὸ 1921 ἐσημειώθησαν ἀρκατὰ κρούσματι πανώλους παρὰ τὸν Παντοκράτορα τὰ ὁποῖα ἐτρομακράτησαν, καὶ δικαίως, τοὺς κατοίκους.

Ἡ καθένην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέστειλε εἰς τὰς Πάτρας τὸν ὑγειονομικὸν ἐπιθεωρητὴν κ. Θεοφάνην Ἀγγελόπουλον, ὁ ὁποῖος ἔλαβε βεβαίως διάφορα μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῆς πανώλους, ἀλλὰ καὶ ἐδήλωσε πρὸς τὰς ἀρχὰς ὅτι οἱ κίνδυνοι θὰ ὑφίστανται πάντοτε σοβαροί, ἐφ' ὅσον μία πόλις μεγάλη ὅπως αἱ Πάτραι δὲν ἔχουν ἰδιαίτερον νοσοκομεῖον διὰ τὴν συστηματικὴν καταπολέμησιν τῶν λοιμωδῶν νόσων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὑποδείξεων τὸ δημοτικὸν συμβούλιον σινέρεται καὶ μετὰ μακρὰς συζητήσεως ἀποφασίζει τὴν ἱδρύσιν τοῦ νοσοκομείου διὰ δανείου 600.000 δραχμῶν, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχεν παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Χωρὶς καμμίαν ἀργοπορίαν καταρτίζεται τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀρχιτέκτονος κ. Ἰωαννίδου καὶ προκηρύσσεται ἀμέσως ἡ δημοπρασία.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων ὀλικῶν μεταβλήθησαν καὶ τὸ νοσοκομεῖον δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνεγερθῇ. Καὶ διὰ νὰ μὴ μεταωθῇ ἡ ἀνέγερσις του ὁ δήμαρχος κ. Μπονκαούρης προτείνει εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή, ὅπως τὸ ἔργον προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν του ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τῶν πόρων τοῦ δήμου, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχοντο εἰς ἓνα ἑκατομμύριον διακόσιες πενήνζοντα χιλιάδες δραχμῶν.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην καλεῖται ὁ μηχανικὸς τοῦ δήμου κ. Πολύβιος Πανουτσόπουλος καὶ λαμβάνει τὴν ἐντολὴν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νοσοκομείου. Καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, πλησίον τῆς μονῆς Γηροκομείου, σὲ μία τοποθεσίᾳ μαγετικῇ ἀπὸ πάσης ἀπώψεως, ἀνεγείρεται τὸ κεντρικὸν περίπτερον 50 μέτρων μήκους καὶ 9 πλάτους, μὲ 2 μεγάλα αἶθουσας αἱ ὁποῖαι μποροῦν νὰ περιλάβουν 40 ἀσθενεῖς, μὲ 2 ἀπομονωτήρια, θάλαμον νοσοκόμου, λουτήρας, μὲ τὰ ἐξαρτήματα τοῦ διευθυντηρίου, κεντρικὸν μαγειρεῖον, σπιτικὸν βόθρον, ἀπολυμαντήριον, θυροφρεῖον, ἀποθήκες κ.τ.λ.

Ἡ ὕδρευσις τοῦ ἐν λόγῳ νοσοκομείου εἶνε ἀφθονος διότι ἐγγύτατα αὐτοῦ διέρχεται ὁ κεντρικὸς σολὴν τῆς πόλεως. Κατὰ τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Μπονκαούρη εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι τοῦ δήμου τὸ ἐπιτρέφουν θὰ κατασκευασθῇ καὶ ἓνα ἀνὸν περίπτερον. Ἦδη διεξάγονται σινεννήσεις μετὰ διαφόρων παραγγελιοδόχων διὰ τὴν προμήθειαν τῶν μηχανημάτων τοῦ νοσοκομείου καὶ ἐλπίζεται ὅτι μετὰ 3 μῆνας θὰ ἔχουν γίνῃ ὅλαι αἱ ἐγκαταστάσεις, οὕτως ὥστε τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1926 νὰ λειτουργήσῃ, ἐάν αἱ

ἀνάγκαι της ὑγείας της πόλεως τὸ ἐπιβάλλουν, πρῶγμα τὸ ὅποιον ἀπεύχονται πάντες.

Διὰ της δημιουργίας τοῦ νοσοκομείου τούτου, μὲ ὅλας τὰς εἰκόλιας της συγκοινωνίας του, αἱ Πάτραι ἀποκοτῶν ἓνα πρότυπον ἰδρύματος ὑγείας τὸ ὅποιον σὲ μιὰ κρίσιμη ὥρα δύνανται νὰ καταπολεμήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴς ἐπιδημίας, θὰ ἦτο δὲ εὐχὴς ἔργον εἶναι καὶ ἄλλες μεγάλες πόλεις της Ἑλλάδος ἐμμοῦντο τὸ παράδειγμα τῶν Πατρῶν.

Καὶ ἰδοὺ μετὰ τὰ ζητήματα της ὑγείας ἐφθασα εἰς τὴν ἐξέτασιν μιᾶς ἄλλης εὐεργετικῆς νόσου ἢ ὅποια εἶναι γενικευθῇ εἰς τὰς Πάτρας, θὰ ἐνισχύσῃ τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ καὶ θὰ ἐξευγιάῃ τὴν ψυχὴν του. Πράττειται διὰ τὴν εὐρείαν μουσικὴν προπαγάνδαν τὴν ὅποιαν ἐνεργεῖ τὸ ὦδεϊον τῶν Πατρῶν μὲ ἀποτελέσματα ἀρετῶν ἐνθαρρυντικῶν.

Βεβαίως αἱ Πάτραι δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν οὔτε μιὰ ὀρχήστρα ἀνταξία της ἀποστολῆς της, οὔτε μιὰ χορωδία, ἀλλ' οὔτε καὶ μιὰ μπάντα πνευστῶν ὁργάνων. Αἱ πλατεῖαι της παραμένουν σκοτειναί, τὰ μαγευτικὰ «Ψηλ' ἁλώνια» βουβία, καὶ μόνον εἰς τὴν ἐξέδραν τοῦ φάου ἀγωνίζεται μία μικρὴ ἰδιωτικὴ ὀρχήστρα νὰ ἐνθουσιασθῇ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνθουσιάσῃ.

Τὸ μουσικὸν ζήτημα τῶν Πατρῶν, διότι εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα παλαιὸν ζήτημα, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1892 ὅποτε ἰδρύθη ἡ φιλαρμονικὴ εἰταιρεία. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνες σχηματισμοῦ μιᾶς ὀρχήστρας ἐκ πνευστῶν καὶ ἐγχόρδων ὁργάνων κατέληξεν οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς μπάντας.

Ἄλλ' ἀπὸ ἐξαιτίας ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ ὦδεϊου μὲ πρόγραμμα θετικόν, εὐρύτερον, συστηματικόν, καὶ προπαγάνδαν της μουσικῆς εἰς τὴς καλὰς οἰκογένειας καὶ εἰς τὸν λαὸν συγχρόνως διὰ τῶν λαϊκῶν συναυλιῶν. Καὶ ἤδη διδάσκουν ἡ δις Βυζάντι, Ἑλληνίς ἐκ Ρουμανίας ἀριστοῦχος της μουσικῆς ἀκαδημίας της Βιέννης, ὁ κ. Ζαντοῖ καθηγητὴς τῶν ἐγχόρδων, ἀριστοῦχος της μουσικῆς ἀκαδημίας της Βιέννης, ἡ δις Λαμπέρη της μουσικῆς ἀκαδημίας της Λευφίας, θεωρητικὰ μαθήματα, ἀρμονίαν, σολφέζ, χορωδία κ.τ.λ.

Ἐν συνόλῳ τὰ μαθήματα τοῦ ὦδεϊου τὰ παρακολουθοῦν 150 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι. Τὸ ὦδεϊον Πατρῶν διοικεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρον κ. Γ. Τοπάλην, τὸν ἀντιπρόεδρον κ. Δημ. Ἀλεξόπουλον καὶ τοὺς συμβούλους κ. κ. Στάμον, Κρεμμύδη, Κόλλαν, Γκοκφινόπουλον, Στεφανόπουλον, Κραβαριώτην καὶ Τριάντην.

Δυστυχῶς οἱ πόροι τοῦ ὦδεϊου εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ὁ δῆμος ὅπως καὶ τὸ κράτος, δὲν χορηγοῦν οὔτε μιὰ δραχμή. Προσπαθοῦν οἱ διοικοῦντες τὸ ὦδεϊον διὰ τῶν χορῶν κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, τῶν συναυλιῶν καὶ τῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν ν' ἀνταποκριθῶν πρὸς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀνάγκας του. Τὰ διδάκτρα ἑκάστου μηνὸς δὲν ὑπερβαίνουν τὴς 55 δραχμῆς, τὰ δὲ εἰσιτήρια τῶν συναυλιῶν τιμολογοῦνται 15 δραχ. καὶ ἐξαιρέσεις μόνον

ἐγένετο γιὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων οἱ ὅποιοι πληρώνουν 5 δραχμῆς. Αἱ συναυλίαι τοῦ ὦδεϊου δίδονται κατὰ δεκαπενθήμερον μὲ εἰσπράξεις 800-1000 δραχμῶν! Καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἐπὶ τῶν ἑλλείμμα τοῦ ὦδεϊου ἀνέγκηται εἰς 120.000 δραχμῶν. Μὲ αὐτὴν τὴν οικονομικὴν ἀγωνίαν προχωροῦν οἱ πρωτοστατοῦντες καὶ προπαγανδίζον ὑπὲρ της ὡραίας ἰδέας τῶν καὶ τείνουν εἰς τὴν δημιουργίαν πλήρους ὀρχήστρας διὰ νὰ πικνώσουν τὴς λαϊκὰς συναυλίαις τῶν.

Ἀγωνιστὴν γύρω ἀπὸ τὴν ὡραίαν ἰδέαν τῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν ἑκατομμυρίων καὶ τοῦ ἐμπορικῶν ὄγκου. Ἐνῶ θὰ ἔαρετε αἱ Πάτραι νὰ συναγωνίζονται σήμερον εἰς καλλιτεχνικὴν πρόδον τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἄλλ' ὅτι δὲν ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν ὅς γίνῃ τώρα μὲ τὴν τάσιν ἢ ὅποια παρατηρεῖται ὅπως ἐκφυγούν αἱ Πάτραι τοῦ μαρasmus καὶ της παραγωγῆς. Καὶ εἶνε ἐπ' ἀνάγκης ὅπως ὅχι μόνον ὅλοι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τῶν Πατρῶν νὰ ἐνισχύσουν οἰκονομικῶς τὸ ὦδεϊον, ἀλλὰ καὶ ὁ δῆμος νὰ ἔλθῃ ἐπὶ κόποις. Ἄς δοθῇ ἓνα ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐκ της φορολογίας τοῦ ἡλεκτροφωτισμοῦ της πόλεως ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου εἰς τὸ ὦδεϊον Πατρῶν, διότι εἶναι κοινωνικὴ ἀνάγκη νὰ φωτιστοῦν καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν κατοίκων εὐρύτερον, καλλιτεχνικώτερον. Ρίπτω ἀπλῶς μιὰ ἰδέα.

23 Αὐγούστου 1925.

ΑΙΓΙΟΝ - Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ

Ἄς πιστεύσουν οἱ πολιτικοὶ ὅλων τῶν κομμάτων καὶ ὅλων τῶν φαραωνισμῶν ὅτι κανένας δὲν ἀλληλοσπαράσσεται καὶ κατὰ συνέπειαν πολὺς θόρυβος γίνεται διὰ τὴν συμφιλίωσιν. Γαλήνη παντοῦ κυριαρχεῖ καὶ εἰς τὸν ὀλοπράσινον κόμπον τῆς Αἰγιαλείας οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν τάξεων προσεύχονται, ὅχι βέβαια ὑπὲρ τῆς υγείας τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτικῶν προστατῶν των, ἀλλ' εἰς τὸν θεὸν τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ πλούτου. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες καταγίνονται ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ βράδυ, ὑπὸ τ' ἀμείλιτα ἀλλ' ἐνεργητικὰ πυρὰ τοῦ ἡλίου, γὰρ νὰ συγκεντρώσουν τὸν πλοῦτον τῆς σταφίδος των, πλοῦτον ἄφθονον, πλοῦτον ἑλληνικόν, οἰκονομικὸν βάθρον ὅχι ἀπλῶς τῶν σταφιδοπαραγωγῶν ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος ὀλοκλήρου. Τὸ ἅπαντον τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐτυχίας των εἶνε ἡ παραγωγή τῆς σταφίδος ἡ ὁποία εἶνε ἐλκτική εἰς ποιότητα, περιζήτητος εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, ἡ ὀνομαστή μάσκα Βοστίτου.

Καὶ γὰρ νὰ τὴν καταστήσουν περισσότερον ὀνομαστήν χρησιμοποιοῦν οἱ παραγωγοὶ πολλὰς νεώτερας μεθόδους πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ σταφιδοκάρου, οἱ σταφιδέμποροι τὴν συσκευάζουν εἰς τὰς ἀποθήκας των ἐπιστημονικώτερον γὰρ νὰ τὴν ἀποστείλουν εἰς τὰς ξένας ἀγοράς καθαρὴν καὶ ἐντέλειαν οὕτως ὥστε ἡ ἑλληνικὴ σταφὶς νὰ διατηρήσῃ τὴν κυρίαρχον θέσιν τῆς εἰς ποιότητα καὶ τιμὰς ἀπέναντι τῶν ξένων σταφίδων αἱ ὁποῖαι τὴν συναγωνίζονται ἀπὸ τινον ἔτων ὅχι ἀκινδύνως.

Εἶνε γεγονός ὅτι εἰς ὅλας τὰς σταφιδοφόρους ἐπαρχίας ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν κατοίκων ἀπὸ τινων ἔτων εἶνε ἀνθηρὰ, ἀλλ' ἰδιαίτερος εἰς τὴν Αἰγιαλείαν μπορεῖ νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι δὲν ὑπάρχουν πλέον πτωχοί. Οἱ παλαιότεροι ἄρχοντες τοῦ τόπου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ τὸ ἑξωτερικὸν καὶ σήμερον εἰς τὸ Αἶγιον κυριαρχοῦν οἰκονομικῶς ἓνα πλῆθος ἀνθρώπων νέων, οἱ ὅποιοι ἐξώρμησαν ἀπὸ τὰ χωριά μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς καταστάσεως.

Ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τῆς πόλεως μετεβλήθη, αἱ φυσιογνωμίαι ἀλλάξαν καὶ αἱ μεγάλαι τιμαὶ τῶν σταφίδων ἐδημιούργησαν μίαν νέαν οἰκονομικὴν εὐτυχίαν δι' ὅλους καὶ δι' αὐτὸ δικαίως πιστεύειν εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ σταφιδοκάρου.

Ἄλλ' ἀπὸ τινος χτυπᾷ τὴν πόρτα τῶν κατοίκων τῆς Αἰγιαλείας καὶ

ἰδιαίτερος τοῦ Αἰγίου, καὶ μία ἄλλη δύναμις, ἡ ἀκατάβλητος θεότης, ἐπιστήμη. Ἔρχεται μὲ τὴν λευκὴν σημαίαν τῆς ἐργασίας γὰρ ν' ἀποκαλύψῃ καὶ φανερώσῃ καὶ ὅλλες πηγὲς εὐτυχίας αἱ ὁποῖαι κρύπτονται ὑπὸ τὴν γῆν, ποταμοὺς ὀλοκλήρους, γενναῖες δυνάμεις ἀχρησιμοποίητες.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Αἰγίου οἱ κάτοικοι ἀγωνιοῦν καὶ ἐκπέρουν κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μηνάς ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν ἐπαρκούς ὕδατος. Οἱ κατὰ καιρὸς δήμαρχοι ἐπέσχοντο εἰς τὰς παραμονάς τῶν ἐκλογῶν ὅτι θὰ τοποθετήσουν σωλῆνας διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὑδάτων Βοβόδης εἰς τὴν δεξαμενὴν, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν αἱ ὑποσχέσεις ἐλησμονοῦντο γὰρ νὰ φθάσουν οἱ κάτοικοι εἰς τὸ σημερινὸν καπάντημα νὰ στεροῦνται πόσιμου ὕδατος καὶ ν' ἀναγκάζονται νὰ τὸ μεταφέρουν ἐκ τῶν πηγῶν τῆς παραλίας.

Αὐτοὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ὅχι μόνον ἄφθονο νερὸ ἀλλὰ καὶ ἓνας ὑπόγειος μέγας ποταμὸς διέρχεται ἀπὸ τὸ Αἶγιον καὶ ἐκβάλλει εἰς διάφορα σημεῖα τῆς θαλάσσης. Τὰ νερά τῶν πηγῶν τοῦ μεγάλου πλατένου ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ ἀποφασίζει νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ ἐπιστήμη πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς δημιουργίας εἰς τὸ Αἶγιον ἐνὸς βιομηχανικοῦ κέντρου μεγάλης σημασίας δι' ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὴν μετάβασιν μου εἰς τὰς Πάτρας συνταξιδεύω μὲ τὸν κ. Σαρηγιάννην, τὸν πρῶτον συνταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ, καὶ τὸν καθηγητὴν τοῦ πολυτεχνείου κ. Θεοφάνοπουλον. Πληροφοροῦμαι ὅτι μεταβαίνουν εἰς τὸ Αἶγιον μὲ ἓνα ὀλόκληρον συνεργεῖον μηχανικῶν καὶ ὑπαλλήλων γὰρ νὰ καταμετρήσουν τὸ ἔδαφος καὶ θέσουν τὰς βάσεις τῆς ἀνεγέρσεως εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγίου ἐνὸς μεγάλου ἑλληνικοῦ ἐργοστασίου χαρτοποιίας.

Ἡ δημιουργία τοῦ ἐργοστασίου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Σουηδικῶν, δὲν εὑρίσκεται πλέον εἰς τὸ στάδιον τῶν μελετῶν καὶ ἔργων ἀλλ' εἰς τὸν δρόμον τῆς πραγματοποιήσεως. Διάφοροι Ἑλληνες κεφαλαιοῖχοι ἱδρυσαν τὴν ἀνώνυμον ἐταιρείαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Γιαννουλάτου, μὲ κεφάλαιον 40 ἑκατομμυρίων. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο σκέψις τὸ ἐργοστάσιον ν' ἀνεγερθῇ εἰς τὰς Πάτρας. Ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς ἐπαρκούς ὕδατος ἐστράφη τὴν προσοχὴν τῶν μετόχων εἰς τὸ Αἶγιον καὶ οὕτω αἱ Πάτραι ἐστερήθησαν τῆς δημιουργίας ἐνὸς νέου μεγάλου βιομηχανικοῦ κέντρου.

Χωρὶς ἀρρογορίαν συνεβλήθησαν μὲ τὴν κοινότητα τοῦ Αἰγίου καὶ ὑπέγραψαν τὰ σχετικὰ συμβόλαια διὰ τῶν ὁποίων δικαιούται ἡ ἑλληνικὴ ἀνώρυκτος ἐταιρεία χαρτοποιίας νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ ἐκρέοντα νερά ἐκ τῶν πηγῶν τῆς παραλίας ἐπὶ μίαν εικοσιπενταετίαν ἀντὶ 50.000 δραχμῶν ἐτησίως.

Ἐκτὸς τῶν ὀδάτων τῶν πηγῶν τῆς παραλίας τὸ ὁποῖο θὰ διοχετευθῶν δι' ἐνὸς μεγάλου σωλῆνος πρὸς τὸ ἐργοστάσιον, θὰ συγκεντρωθῶν κατὰ μήκος τῆς παραλίας διὰ καταλλήλων τεχνικῶν ἔργων καὶ τὰ ἄφθονα νερά τοῦ ὑπογείου ποταμοῦ, διὰ ν' ἀποτελέσουν τὴν μεγάλην δυνάμιν τῆς δημιουργίας τοῦ χάρτου.

Μέχρι σήμερα εις την Ἑλλάδα τὰ υπάρχοντα ἐργοστάσια χάρτου, καὶ εἶνε ἕνα μόνον εἰς τὸ Ν. Φάληρον καὶ ἕνα εἰς τις Ροδιές τῆς Χαλκίδος, παράγον ἡμετέρας ποιότητος καὶ τὸ δεύτερον καλλιτέρας ὅχι ὅμως καὶ εἰς μεγάλες ποσότητες. Τὸ νέον ἐργοστάσιον τοῦ Αἰγίου θὰ δυνήθῃ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡμετέρας ποιότητος με ἡμερησίαν παραγωγὴν δέκα τόννων χάρτου καρτονιῶν. Δηλαδή τὸ ζήτημα τῆς προμηθείας χάρτου ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ λύεται σχεδὸν ὁλοκληρωτικῶς διὰ τῆς νέας ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ἐκτὸς τοῦ χάρτου τῶν ἐφημερίδων τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ θεωρεῖται ἀδύνατος ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ χαρτιοῦ πρώτης ποιότητος εἰς τὸ ἐργοστάσιον Αἰγίου θὰ χρησιμοποιηθῇ «ξύλινιστα» ἢ ὁποία θὰ μεταφέρεται ἀπὸ τὴν Τσεχοσλοβακίαν ἢ τὴν Σουηδίαν, συγχρόνως δὲ θὰ παράγεται καὶ χάρτης καταστάσεων διὰ τῆς ὑδρεύσεως ἑτέρου ἐργοστασίου τὸ ὁποῖον θ' ἀποτελέσῃ τρόπον τινὰ τὴν συνέχειαν τοῦ πρώτου με κεφάλαιον 25 ἑκατομμυρίων.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ ἐργοστασίου θὰ γίνῃ εἰς τὴν θέσιν «Μυρτιά» ὀλίγον ἐντεῦθεν τοῦ ἐργοστασίου «Βέλος» ἐπὶ τοῦ ἐξαγορασθέντος κτήματος Φιλίποπουλου. Αἱ ἐργασίαι ἤρξαν ἤδη διὰ τὴν θεμελίωσιν ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψὴν τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ τῆς οἰκοδομικῆς εταιρείας Καβαγιέλη καὶ Μιχ. Λαλακάκη διὰ νὰ περαιωθῶν τὸν Μάρτιον 1926 κατὰ τὴν ρητὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἐργολάβου. Συγχρόνως τὰς ἐργασίας τῆς ἀνεγέρσεως παρακολουθεῖ καὶ ὁ μηχανολόγος Σουηδὸς καὶ Cristofenshon Seaneε ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύει τὸν ἐν Karstad ἐργοστάσιον κατασκευῆς μηχανημάτων ὅπου ἀνέλαβε τὴν προμήθειαν καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν μηχανημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργοστασίου.

Ἡ ὅλη ἔκτασις τοῦ νέου ἐργοστασίου χαρτοποιίας ἀνέρχεται εἰς 50 στρέμματα, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ χρησιμοποιηθῶν γὰρ τὰς οἰκοδομὰς μόνον τὰ 25 ὑπολογίζεται δὲ ὅτι κατ' ἐλάχιστον ὅρον θ' ἀπασχολοῦνται εἰς τὰς ἐργασίας τῆς χαρτοποιίας περὶ τοὺς 400 ἐργάτες ἡμερησίως.

Οὕτω χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ὕδατων τοῦ Αἰγίου καὶ εἰς τὴν ἐπισημονικὴν αὐτῶν ἐκμετάλλευσιν μετὰ ἐν ἑτος θ' ἀρχίσῃ ἡ παραγωγὴ χάρτου πρώτης ποιότητος καὶ τοῦ χάρτου καταστάσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θ' ἀποτελέσῃ μίαν νέαν οἰκονομικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ κατανάλωσις ἀσφαλῶς θὰ ἐκτεταθῇ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰ βαλκανικά κράτη τὰ ὁποῖα στεροῦνται σήμερον ἐργοστασίων χαρτοποιίας.

Ἄλλ' εἰς τὸ Αἶγιον δὲν θὰ εἶνε μόνον τὸ ἐργοστάσιον τῆς χαρτοποιίας. Ἀπὸ τοῦ 1917 ἰδρύθη ἐργοστάσιον παρὰ τῆς γεν. βιομηχαν. εταιρείας διὰ τὴν ἀπόσταξιν τῶν ξύλων, καὶ τὸ 1921 ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῆς εταιρείας «Βέλος» διὰ νὰ μετατραπῇ εἰς ἐργοστάσιον σάπωνος κοινῆς καὶ ἀρωματικοῦ, ραφινωμένου ἐλαιολάδου, ἐλαίου δι' ἐκχυλίσεως καρπῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ, ἡτοι ἡλιοσπόρου, φοινικοσπόρου, φοινικοσπερμάτων καὶ ἄλλων εἰδῶν. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ ὑπολείμματα ἐκ τῶν ἐκχυλίσεων τῶν

ἀνωτέρω εἰδῶν ἀποτελοῦν κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν θαυμασίαν τροφήν διὰ τὰ ζῆα.

Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐργοστασίου τούτου ἡμερησίως ἀνέρχεται εἰς 10 τόννους λάδι ραφινωμένου, εἰς 8 τόννους σάπωνος καὶ εἰς 3—5 τόννους σαπουνέλαια. Ὅπως μοῦ ἀνεκοίνωσαν δὲ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐργοστασίου Ἰσπανὸς χημικὸς καὶ Λαμπρυντὲ καὶ ὁ χημικὸς καὶ Α. Κώνστας ἐντὸς ὀλίγου δημιουργοῦνται νέαι ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν παραγωγὴν περισσοτέρως ποσότητος ἀρωματικοῦ σάπωνος καὶ ἄλλων εἰδῶν.

Ἄλλη σημαντικὴ βιομηχανία ἀξία ἰδιαίτερας προσοχῆς γιὰ τὸ Αἶγιον εἶνε τὸ ἐργοστάσιον «γλυκῶν τοῦ κονταλιού» ὅπως λέγονται κοινῶς τῶν ἀδελφῶν Ν. Κλωνῆ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ κατ' ἑτος 100 τόννους ζαχαρώσεως, τὰ δὲ γλυκίσματα του εἰς μικρὰ δοχεῖα πολοῦνται εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἐπίσης παρόμοιον ἐργοστάσιον τοῦ καὶ Βουρδέρη ἐπεξέτανε τις ἐργασίας του καὶ πέραν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Αἴγυπτον.

Ἰδοὺ ὅτι τὸ Αἶγιον, χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν κατὰ πρώτιστον λόγον τῶν ὑδάτων του, καθίσταται κέντρον βιομηχανίας σημαντικόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ δώσῃ μίαν νέα ζωὴν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ θ' ἀπασχολήσῃ τὰ ἐργοστάσια περὶ τοὺς γύλιους περίπου ἐργάτες. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπηρησθῇ ἡ βιομηχανία ἔχει ἀνάγκην συγκοινωνιῶν καὶ λιμένος. Καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Αἰγίου, ὁ ὁποῖος ἔδωκε εἰς τὸ κράτος κατὰ τὸ περασμένο ἑτος 12 ἑκατομμύρια εἰσπράξεις, ἔχει ἕνα κυματοθραύστην κατεστραμμένον, τὰ κρηπιδώματά του κινδυνεύουσιν διότι δὲν ἐπισκευάζονται, τὸ τελωνεῖον δὲν διαθέτει οὔτε ἕνα ὑπόστεγον γιὰ τὰ ἐμπορεύματα καὶ ὁλόκληρος ὁ γῶρος τοῦ λιμένος καὶ τῆς παραλίας καθίσταται ἀδιέβατος ἀπὸ τὴν συσπώρευσιν μεγάλων ποσοτήτων ξυλείας ἢ ὁποία κατὰ τὸ πλεῖστον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κιβωτίων σταφίδος.

Ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ Αἰγίου εἶνε ἀνάγκη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα ταχέως καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς δημιουργίας λιμενικῶν ἔργων διότι ἡ νέα βιομηχανία τοῦ χάρτου θὰ προκαλέσῃ κίνησιν ζωηράν καὶ δὲν δύναται ὁ λιμὴν μετὰ τὸν σημερινὸν τραγελρόν του νὰ παράσῃ τὰς εὐκολίας αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀπαραίτητοι εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῆς παραγωγῆς.

Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχουν αἱ πόλεις ἐργοστάσια μεγάλα καὶ σημαντικὰς βιομηχανίας. Πρέπει νὰ ἔχουν καὶ λιμένας μετὰ τὰς δυνατὰς εὐκολίας διὰ τὴν ἐκπληρότησιν τῆς βιομηχανίας. Ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ Αἰγίου πρέπει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου καὶ ν' ἀποφασίσῃ νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς εὐρύτερου προγράμματος. Ἀλλὰ νὰ ἐργασθῇ. Διότι ὁ κυματοθραύστης τοῦ λιμένος Αἰγίου ἐμφανίζει τὴν εἰκόνα τῆς κακομοιρίας καὶ τῆς τραγικῆς ἀβουλίας, καὶ αὐτὸ δὲν δύναται παρὰ νὰ καταλογισθῇ εἰς βάρος ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διαχειρίζονται ὑπευθύνως τὰ λιμενικὰ ζητήματα.

24 Αὐγούστου 1925.

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΥΔΡΕΥΣΕΩΣ · ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

“Όσοι ἐνθουσιάζονται εὐκόλως λέγουν ὅτι τὸ Αἴγιον εἶνε ἓνα «μυονεταί». “Άλλοι ἀποπειρῶνται νὰ τὸ χαρακτηρίσουν ὡς μικρὸ «Παρισάκι». Καὶ δὲν ἔχουν ἴσως ἄδικο. Ἡ πλατεία τῶν ὑψηλῶν ὀλωνιῶν εἶνε μαγευτική. Ἐκεῖ κάμνουν τὸν περίπατόν των μὲ ἄνεσιν οἱ κάτοικοι τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι καὶ ἀπολαμβάνουν τὸ ροσητενικὸ θέαμα τοῦ Κορινθιακοῦ. Δύο μεγαλοπρεπὴ μέγαρα στολίζουν τὴν πόλιν. Εἶνε τῶν ἐκ παραδόσεως πολιτευσμένων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας. Τῶν δύο ἀντιμάχων κομμάτων τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ἱστορίαν των μὲ τὸ ἐκλογικὸν σύμβολον τὴν ἑλὴ καὶ τὸν ἔλατο.

Ἄλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μέγαρα ἄλλων κατὰ περιόδους πολιτευσμένων. “Όχι μόνον εἰς τὸ παρελθὸν ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη ὑπάρχουν οἱ πιστοὶ τῶν κομμάτων, οἱ ἀθροίσμενοι ἀπὸ τὸν πολιτικὴν ἀσθένειαν, τὴν πικρὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἔτοιμοι νὰ βροῦν στοὺς δρόμους καὶ νὰ ζητωκραυγᾶσιν, νὰ φέρουν εἰς τοὺς ὄμους τῶν ὄλων τὸ βάρος τοῦ κομματάρχου των.

Καὶ ἐνῷ ὑπάρχουν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸ Αἴγιον δὲν ὑπάρχει συγχρόνως κατὰ σπουδαιότερον, κατὰ ἀπαραίτητο. Τὶ νὰ κάμῃ ὁ κοσμάκης τίς πλατείες, τὸ θέαμα τοῦ Κορινθιακοῦ, τὰ μέγαρα τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτευσμένων καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι παρασύρονται εἰς τὴν πολιτείαν ἀπὸ κορυφότητα, τὶ νὰ τὴν κάμω ἐγὼ ὁ παρατηρητὴς τὴν πίστιν καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν παδῶν καὶ τὸ βάρος τοῦ κομματάρχου ἐπὶ τῶν ὄμων τοῦ λαουτζίκου ὅταν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν δημοκρατίαν τῶν μεγάρων καὶ τὴν κομματικὴν ἀφοσίωσιν δὲν μπορεῖ κανένας ν’ ἀναφέρῃ μετὰ θαυμασμοῦ ὅτι ἡ πόλις τοῦ Αἴγιου ἔχει ἄφθονο νερό. Ἡ ἱστορία τοῦ ὑδραγωγείου τῆς πόλεως εἶνε τραγικὴ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι στεροῦμεθα συνήθως τοῦ ἀνωτέρου ἐκείνου καθήκοντος πρὸς τὴν ὑγίαν μας, διότι ὅπως παρατηροῦ ὅλα αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔχουν μέγαρα καὶ πλατείες, κομματάρχας καὶ πολιτευσμένους, καὶ ὅμως δὲν ἔχουν νερό, ἐνῷ τὸ νερὸ ἄφθονεὶ γύρωθεν των.

“Όπως ἄφθονεὶ εἰς τὸ Αἴγιον. Ἀκούσατε λοιπὸν καὶ φοβίσατε. Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως ὑπάρχουν αἱ δεξαμεναί, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν σερβίρουν τὸν πόρον εἰς τοὺς κατοίκους μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ λάβουν μέτρα ὑπὲρ τῆς ὑδρεύσεώς των. Τὸ νερὸ πηγάζει εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Βόβοδας καὶ διοχετεύεται εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Αἴγιου δι’ ἐνὸς παλαιοῦ αὐλακος ἀκαθάρτου κατὰ τὸ πλεῖστον. Καθ’ ὁδὸν ἀρκετὴ ποσότης ὕδατος διαρρεῖ πρὸς ἄλλας διευθύνσεις καὶ δι’ αὐτὸ κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μῆνας ἡ ἔλλειψις τοῦ ὕδατος εἶνε αἰσθητή. Ἡ ἱστορία τοῦ

αὐλακος τῶν ποσίων ὕδατων εἶνε παλαιὰ συνεχίζεται δὲ καὶ σήμερα, δηλαδὴ μία πόλις ὅπως τὸ Αἴγιον δὲν κατόρθωσε νὰ τοποθετήσῃ σωλῆνας καὶ νὰ φέρῃ τὰ νερά της ἀπὸ τὰς πηγὰς των ἄφθονα καὶ πρὸς παντὸς καθαρά.

“Ότι τὸ κακόν, ἡ λαμητόμος τῶν δεξαμενῶν καὶ τοῦ ἀνοιχτοῦ σχεδὸν αὐλακος, τὸ αἶσχος αὐτό, δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς καταβληθείσας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνεργείας πρὸς ἐξυγίανσιν τοῦ κέντρου τῶν νόσων. Κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Κροκιδᾶ, ἐνεργεῖα τοῦ κ. Πολυχρονιάδου, ἀπεστάλῃ εἰς τὸ Αἴγιον ὁ κ. Γεωργιάδης, ὑδραυλικὸς τοῦ δήμου Ἀθηνῶν, γιὰ νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τῶν δεξαμενῶν καὶ τοῦ ὕδατός των. Μετὰ τὴν ἐξέτασίν του ὑπέβαλε τὴν σχετικὴν μελέτην ἣ ὁποία ἐνεκρίθη ἀπὸ τὸν κ. Γενηδουνιά τοῦ ὑπουργείου τῆς συγκοινωνίας.

Συγχρόνως διὰ νόμου ἐπεβλήθη φορολογία 25 δραχμῶν κατὰ χιλιόμετρον εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ Αἴγιου καὶ ἤδη ὑπάρχει, εὐτυχῶς, τὸ ποσὸν τῶν 800.000 δραχμῶν. Διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου δύναται νὰ συναφθῇ δάνειον 2.500.000 δραχμῶν πρόκειται δὲ νὰ προκηρυχθῇ ἡ δημοπρασία διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου. Ἄλλὰ τὸ ἔργον αὐτὸ πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον διότι ὁ θάνατος παραμονεύει κατὰ τρόπον ἀμείλικτον ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Αἴγιου εἶνε ἔγκλημα νὰ ζοῦν μὲ τὴν διαρκῆ ἀγωνίαν καὶ τὸν τρόμον.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλεως τὸ ἔλυσε ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἣ ὁποία ἐμφανίζεται ὡς θεὰ σωτῆρα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ νέου κ. Καίσαρος Σταυρουλοπούλου. Διότι χωρὶς τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς ἡ κατάστασις τῆς πόλεως θὰ ἦτο ἀληθὺς τραγική. Διὰ διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τοῦ ἐδόθη ἡ ἀδεία ὅπως ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἐγκαταστάσεις του. Ἄλλ’ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ἡ δεκαετία θὰ παρέλθῃ — εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ δεκαετίαι παρέρχονται ταχέως — καὶ πρέπει κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, χωρὶς ἀντιζηλίας μικροκομματικῆς, νὰ μεριμνήσῃ ὁ δήμος διὰ τὸν δριστηκὸν καὶ μόνιμον ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς πόλεως.

Καὶ ἔρχεται τώρα τὸ ζήτημα τῶν συγκοινωνιῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας καὶ Καλαβρυτίων γιὰ νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐνδυνάτερον, διότι εἶνε ζήτημα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἰς τὰς Πάτρας μοῦ διηγήθησαν ὅτι τὰς ἡμέρας τῆς ἀπεργίας τῶν σιδηροδρομικῶν ἔνας Ἀμερικανὸς ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύῃ μὲ αὐτοκίνητον ἀπὸ τὰς Πάτρας εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλὰ ἐκκληκτος ἐμάνθανε ὅτι μεταξὺ Πατρῶν — Αἴγιου — Ἀθηνῶν δὲν ὑπάρχει ἀμείτη ὁδός!! Τὴν ἔλλαψιν αὐτὴν τὴν ἀγνοοῦν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι δικαίως φανταζοῦνται ὅτι ἡ ἀνωτέρω ὁδὸς θὰ ἔχη περίπου μεταβληθῇ εἰς λεωφόρον Συγγροῦ.

Καὶ ὅμως εἶνε γεγονός ὅτι μεταξὺ Πατρῶν — Αἴγιου καὶ Ἀθηνῶν δὲν δύναται νὰ κυκλοφορήσῃ αὐτοκίνητον. Λυπηρόν, ἀλλ’ ἀληθές, πρὸς μέγα

αἶσχος τοῦ κράτους, τῶν πολιτικῶν του καὶ τῶν ψηφοφόρων οἱ ὁποῖοι μεταβαίνουν σὺν τὰ πρόβατα εἰς τὸ ἄρμεγμα κατὰ τὴν ὥραν τῆς ψηφοφορίας γιὰ νὰ ἐξορμήσουν κατόπιν εἰς τοὺς δρόμους καὶ νὰ ζητωκραυγᾶσουν ὑπὲρ τοῦ λατρευτοῦ τῶν πολιτικῶν ἐκμεταλλεντοῦ.

Ἴδου λοιπὸν εἰς ποίαν κατάδικον εὐρίσκεται τὸ ζήτημα τῶν συγκοινωνιῶν. Ἡ ὁδὸς Πατρῶν—Αἰγίου διακόπτεται μεταξύ Ψαθοπίργου καὶ Καμαρῶν καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς δὲν ὑπάρχει μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς οὔτε κἂν μελέτη! Ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας δι' ἁμαξητῆς ὁδοῦ μεταξύ Αἰγίου—Πατρῶν ἀποτελεῖ πραγματικὴν δολοφονίαν ἐναντίον τοῦ ἐμπορευομένου κόσμου καὶ πρέπει νὰ κατασκευασθῇ τὸ ταχύτερον, διαφορετικῶς οἱ κάτοικοι θὰ καταρῶνται ὅλους τοὺς πολιτικῶς ὅλων τῶν κομμάτων καὶ ὅλας τὰς κυβερνήσεις.

Ἀπὸ τὸ Αἶγιον πρὸς τὰς Ἀθήνας ἡ ἁμαξητὴ ὁδὸς διακόπτεται εἰς τὸ Διοκοφτό διὰ νὰ συνεχισθῇ πέραν τοῦ Δερβενίου πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὁπότε καθίσταται ἄχρηστος διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ταξιδεύουν μεταξύ Αἰγιαλείας καὶ Πατρῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας Πατρῶν—Αἰγίου—Ἀθηνῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας καὶ τῶν Καλαβρυτίων τὸ ζήτημα τῶν δρόμων εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν πρωτόγονον καὶ ἀληθῶς τραγικὴν. Ἐλλείψει δρόμων καὶ ἔλλειψει γεφυρῶν. Τὸν χειμῶνα οἱ κάτοικοι τῶν ὄρειων χωρίων ἀνίγονται κυριολεκτικῶς εἰς τὸν Μεγανίτην, τὸν Σελινούντα, καὶ τὸν Βουραϊνόν. Μεταβαίνουν νὰ ψηφίσουν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, καὶ ἀνίγονται. Ἀλλ' ἡ ζωὴ μετεβλήθη, νέαι οικονομικαὶ συνθήκαι ἐδημιουργήθησαν, νέαι ἐπιτακτικαὶ ἀνάγκαι ἀρθρώθησαν ἐνώπιον ὅλων καὶ οἱ προεκλογικοὶ λόγοι δὲν εἶνε ἱκανοὶ διὰ νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῶν δρόμων καὶ τῶν γεφυρῶν.

Εἰσπράξεις κατὰ τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὸν λαόν, φόροι, ὑποσχέσεις, προεκλογικοὶ λόγοι, χειραφίαι, διαδηλώσεις, θυσίαι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ διὰ «τοῦ χριστοῦ τὴν πίσιν τὴν ἁγίαν», δοξολογία ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν βασιλέων καὶ τῶν πολιτευομένων, ἀλλὰ οὔτε δρόμοι κατασκευάζονται οὔτε γέφυραι, οὔτε ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα.

Εἰς τὴν ἀσφακτικὴν κατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν γεφυρῶν ἔρχεται νὰ δώσῃ κάποια θετικὴ θεραπεία εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας καὶ Καλαβρυτίων ἓνας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δὲν πολιτεύεται ἔξ ἐπαγγέλματος, καὶ ὁ ὁποῖος μέχρι πρό τινος εἶχεν ἀφιερωθῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὸν στρατὸν καὶ τοῖς ἐθνικοῖς ἀγῶνας. Ἐὰν ἀναφέρω τὸ ὄνομά του τὸ κάμνω ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ παραδειγματισμοῦ τῶν ἄλλων. Πρόκειται περὶ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ πληρεξουσίου κ. Λουκᾶ Σακελλαροπούλου.

Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Σακελλαρόπουλος πιστεύει εἰς τὴν ἐπιγραμματικὴν ἀλήθειαν ὅτι «τὸ λέγειν δὲν εἶνε τίποτε, τὸ πράττειν εἶνε τὸ πᾶν». Καὶ ἀκόμη πιστεύει διὰ τὴν δημοκρατίαν τὸ περήφημον δόγμα τοῦ Ἀγγλου

ἱστορικοῦ φιλοσόφου Θωμᾶ Καρλάλ ὁ ὁποῖος λέγει «ὅτι μία κατ' οὐσίαν ὁρισταμένη δημοκρατία δεῖται νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως γίνῃ ἀπτόως πραγματικῇ».

Καὶ μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς προχωρεῖ πρὸς τὴν θετικὴν δημιουργίαν. Ἀνοίγει μὲ τὴν σκαπάνην τὰ σπλάχνα τῆς γῆς καὶ τὴν παραδίδει μὲ τοὺς δρόμους τῆς ἐλευθέρου εἰς τὸν λαόν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀποφασίζεται καὶ τίθεται ἀμέσως εἰς ἐκτέλεσιν τὸ ἐξῆς πρόγραμμα τῶν συγκοινωνιῶν.

Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς συγκοινωνίας Αἰγίου—Ἀθηνῶν κατασκευάζεται ἥδη τὸ α' τμήμα Διακοφτίτικα—Κατὴ Σκάλα τοῦ Πλατίνου παρὰ τοῦ ἐργολάβου Δ. Λαθουροπούλου. Τὸ β' τμήμα ἀπὸ τὴν Κατὴ—Σκάλα μέχρι τοῦ Πλατάνου παρὰ τοῦ ἐργολάβου Γ. Σγολώμη. Τὸ γ' τμήμα ἀπὸ τοῦ Πλατάνου—Μαύρα λιθάρια καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δερβενίου. Αἱ ἐργασίαι προχωροῦν ἀδικοκλῶς καὶ ἐλπίζεται ὅτι μετὰ ἓνα ἔτος θὰ ἔχῃ ἀποκατασταθῇ ἡ συγκοινωνία ἁμαξητῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Αἰγίου.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων κατεσκευάσθη μὲ 300.000 μίλια γέφυρα ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Μεγανίτης πρὸς ἐνδοχίαν τῶν κατοίκων Ἀραχῶθης καὶ Γρέκα, οἱ ὁποῖοι ἐπνίγοντο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν χωρίων τῶν. Ἡ γέφυρα αὕτη ἔχει 6 πέτρινα βάθρα, πρόκειται δὲ τὸ κατὰστροφά της νὰ γίνῃ μὲ μπετόν—ἄρμὲ ἀντὶ τοῦ ἀρχικῶς ἀποφασισθέντος ξυλίνου. Ἐπίσης κατεσκευάσθη ὁδὸς προσπελάσεως τῆς γεφύρας διὰ τῆς ἐκβαρύνσεως ἀντὶ 125.000 δραχμῶν καὶ ὁδὸς 5½ χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν θέσιν Ζάβατο μέχρι τοῦ χωρίου Ἀραχῶθης, ἀντὶ 75.000 δραχμῶν.

Ἐπεσκευάσθη ἡ γέφυρα τῆς ὁδοῦ Καμαρῶν—Τραγανοῦ ἀντὶ 35.000 δραχμῶν. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σελινούντος ἐπεσκευάσθη καὶ συντελεσθῇ ἡ γέφυρα διὰ τὴν ὁμαλὴν ἀποκατάστασιν τῆς συγκοινωνίας Αἰγίου—Διοκοφτοῦ. Τὸ ἄνοιγμα τῆς ἀνωτέρω γεφύρας εἶνε 85 μέτρα μὲ 11 βάθρα ἐκ μπετόν—ἄρμὲ καὶ ξυλίνου κατὰστροφά.

Ἐγένετο μὲ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν ἡ συντήρησις τῶν βατῶν ὁδῶν Αἰγιαλείας καὶ ἐξετελέσθη ἡ κολύμβησις 1000 περίπου μέτρων τοῦ παραλιακοῦ δρόμου Αἰγίου πρὸς ἐνδοχίαν τῶν ἐμπόρων καὶ ἀνεῖτον μεταφορὰν τοῦ σταφιδοκάφρου. Συντηρεῖται ἥδη ἀποτελεσματικῶς ἡ ὁδὸς Τεμίνης πρὸς Βαλιμίτικα καὶ κατεσκευάσθη ὁδὸς διὰ ν' ἀποφύγουν οἱ κάτοικοι τὸν ποταμὸν δρόμον. Καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὁδοῦ ταύτης κατεσκευάσθησαν δύο περιτοχίσματα μὲ φράγματα ἐκ μπετόν ἄρμὲ διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν περαιτέρω φθορὰν τῆς ὁδοῦ. Διὰ δὲ τῆς κατασκευῆς μικρᾶς γεφύρας ἐκ τριῶν μέτρων ἐπετελέσθη ἡ συγκοινωνία δι' ὀχημάτων μεταξύ Αἰγίου καὶ Βαλιμιτικῶν.

Ἐγένετο ἐπισκενὴ τῆς βατῆς ὁδοῦ Ζευγαλατοῦ—Γαρδενῶν, ὡς ἐπίσης καὶ Ἀκράτας—Βαρβάρας εἰς Σελιάνα μέχρι Περιθωρίου πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων. Ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Φοινῆς κατε-

συνεισέστησαν αναγκαστικά έργα, κοινῶς κατέργησε, πρὸς προστασίαν τῶν κτημάτων τῶν κατοίκων Καμαρῶν καὶ Λόγγου, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Κροάθιδος διὰ τὴν προστασίαν τοῦ συνοικισμοῦ Ποροβίτσης.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Καλαβρυτίων κατασκευάζεται ἡ ἀμειψιτὴ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς Πριούλιθον μήκους 17 χιλιομέτρων καὶ τὸ πρῶτον τμήμα τῆς ὁδοῦ Καλαβρυτίων—Πύργου. Κατ' αὐτὰς ἀρχίζει ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ 5 χιλιομέτρων μεταξὺ Καλαβρυτίων καὶ Ἁγίας Λαύρας. Ἡ δημοπρασία ἐγένετο καὶ ἀντιμένεται ἡ ἐγκρισὶς τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ γραφειοκρατία τὴν κρατεῖ αἰχμάλωτον διότι ἀπεστάλη ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου.

Τὰ ἀνωτέρω ἔργα εἰς τὰς δύο περιφέρειας Αἰγιαλείας καὶ Καλαβρυτίων ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μηχανικοῦ κ. Πολ. Κανελλοπούλου καὶ τοῦ δοκιμοῦ μηχανικοῦ κ. Α. Δεσινιώτη, ἡ ἔλλειψις δὲ μὲν προσωποῦ ἤτο τόσον αἰσθητὴ ὥστε διὰ τὴν ταχύτεραν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων προσελήφθη ὡς ἑταῖρος μηχανικὸς καὶ ὁ κ. Β. Διαμαντόπουλος.

Ἄλλ' ἐγένετο καὶ κατὰ ἄλλο ἀπείρως εὐεργετικὸν διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Αἰγιαλείας. Συνεδέθησαν ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία τηλεφωνικῶς μὲ τὸ κέντρον Αἰγίου, πράγμα τὸ ὁποῖον διευκολύνει τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ταχύτεραν συνεννόησίν των καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει τοῦ κόπου νὰ μεταβαίνουν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸ Αἶγιον. Οὕτω διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐνεργειῶν τοῦ κ. Λογαῖ Σκαλλεροπούλου ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς τηλεφωνικὰ δίκτυα.

Αἶγιον—Μουρλῆ—Σελινίτικα, Λόγγου, Λαμπίρη, Αἰγίου, Τεμένης, Βαλιμίτικα, Τρυπιά, Διακοφτοῦ, Τραπεζῆς, Αἰγίου, Ζευγαλαποῦ, Ριζομήλιον, Αἰγίου, Ἀχλαδιᾶς, Φτέρης, Αἰγίου, Κακοχωριοῦ, Ἀραχώθης, Παρασκευῆς, Κοινινᾶς, Αἰγίου, Δημοτροπούλου, Τούμπα, Γρόπα, Ἀραγοζάνα, Μάγερα, Μυρόβρηση.

Καὶ ὑπὸ μελέτην εὐρίσκονται αἱ γραμμαὶ Γερδεῶν, Σέλιτσα, Μαμουσᾶ Βερίνου ἴσως καὶ Γρέκα, εἰς δὲ τὴν περιφέρειαν Ἀκράτα θὰ συνδεθοῦν τηλεφωνικῶς ἡ Αἰγείρα, Ἀρφαρά, Πλάτανος, Βούτομα, Σελιάνα, Ζβιροῦ, Ἁγία Βαρβάρα, Βεργοβίτσα, Περιθώριον, Ποταμιά καὶ ἄλλα χωρία.

Ἰδοὺ ὁ ἀπολογισμὸς μιᾶς εὐεργετικῆς προσπάθειας χωρὶς λόγους προεκλογικούς, χωρὶς ὑποσχέσεις, χωρὶς κοινοβουλευτικὸν διαπληκτισμὸν. Ἡ θέλησις καὶ ἡ ψυχὴ εἶνε τὸ πᾶν. Καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀπολογισμοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ πρῶτον δημιουργεῖ εὐεργετικὰ ἔργα διὰ τὸν λαὸν ὅταν ὑπάρχει ἡ δύναμις τῆς θελήσεως. Ὁ κοινοβουλευτισμὸς! Κολοκύθια μὲ τὴν ῥήγαν. Μὲ τὸν κοινοβουλευτισμὸν ἐξαπὸ χρόνια ὑποφέρουν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν δρόμων, γεφυρῶν, λιμένων, ἀντιπλημμυρικών ἔργων. Καὶ οἱ πολιτικοὶ τῶν σημερινῶν ἡμερῶν, ὅλων τῶν κομμάτων, ἐὰν θέλουν κατὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὸν λαὸν ὡς παραιτηθῶν τῶν δημοσκοπικῶν ἀερολογιῶν περὶ συμφιλώσεως καὶ καθυστάσεων καὶ ἄς δώσουν εἰς τὴν χώραν συγκα-

νοσίαν, διότι χωρὶς αὐτὴν ὁ λαὸς ὑποφέρει καὶ θρῖσταιται ἀπείρως δυσκολίας καὶ εἶνε καταδικασμένος νὰ δέρνεται ἐπάνω εἰς τὰ κατσάρχα, νὰ πνίγεται τοὺς χειμερινούς μῆνες εἰς τοὺς χειμάρρους.

Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀπαιτήσις καὶ ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ. Καὶ τὴν αἰσῶν ἐδῶ κάτω εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ ἐπαναλαμβάνεται μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμένων του. Καὶ ὅχι ἀπλῶς ὡς εἶχῃ καὶ οὐσίας. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειλή.

25 Αὐγούστου 1925.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ - Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ πολύτιμα νερά των ἀντὶ νὰ ἔχουν πρὸ πολλοῦ γίνῃ κέντρα χυσοφόρων πηγῶν, ἀντιθέτως μεταβλήθησαν εἰς κέντρα καταστροφῶν τῶν κτημάτων τοῦ δυστυχισμένου λαοῦ. Ὁ χειμάρρος ἀποτελεῖ τὸν Ἐφιάλτην τοῦ χωρικοῦ, τὴν σπάθην τοῦ Λαμοκλέους διὰ τοὺς κτηματίας, τὸ δίκαιο μαχαίρι τὸ ὁποῖον εἰς ὠρισμένους μῆνες τοῦ χρόνου σκατείνει καὶ τοὺς κορμούς τῶν δένδρων καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀκόμη. Περιφέρειες ὁλόκληρες μεταβάλλονται τοὺς χειμερινούς μῆνες σὲ ἀπέραντες θάλασσες πρὸς μεγάλην τιμωρίαν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν μοιρολατρικῶς καὶ μὲ σταυρωμένα χέρια τὰ ὀρμητικὰ θαλὰ νερά τῶν χειμάρρων.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τελοῦνται λιτανεῖαι ἢ ἐὰν χρησιμοποιοῦν τὰ «ἄγρια» διαφόρων μονῶν πρὸς κατάπαυσιν τῶν βροχῶν καὶ μείωσιν τῶν ὀδάτων τῶν χειμάρρων. Ἄλλ' ὅτι καταφεύγουν πολλοὶ εἰς τὴν προσεγγὴν καὶ βασιζομένην τὴν σωτηρίαν τῶν κτημάτων των εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ἱκεσίας των πρὸς τὸν θεόν, αὐτὸ εἶνε βέβαιον.

Ἐν τούτοις ὁ θεὸς ἔδωκε μάτια γὰρ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι, νοῦν γὰρ νὰ σκέπτονται καὶ χέρια γὰρ νὰ ἐργάζονται. Ποῦ εἶνε λοιπὸν τὰ ἀνταπλημμυρικά ἔργα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν κτημάτων, τοῦ εἶνε τὰ ὑδροτεχνικά διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ποταμῶν;

Ἰδιαιτέρως διὰ τὸν χειμάρρον τοῦ Σελινοῦντος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν περιφέρειαν Αἰγίου, ὁ κ. Θ. Γενηδουνιάς εἰς τὴν μελέτην του τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1924 μᾶς λέγει, προκειμένου νὰ γίνῃ ὑδροτεχνικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ χειμάρρου, ὅτι «ὡς τοποθεσία τοῦ ὑδροηλεκτρικοῦ σταθμοῦ ἐξελέγει ἡ ἐξοδος τοῦ χειμάρρου ἐκ τῆς φάραγγος, ἥτις κεῖται νοτίως τῆς μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν (ὕψόμετρον 185). Διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ φράγματος ὕψους 75 μέτρων ἐπιτυγχάνεται συνολικὴ πτώσις 269 ἕως 309 μέτρων περίπου».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Βουραῶν ὁ κ. Γενηδουνιάς ἀποφάνεται διὰ τῆς

αὐτῆς μελέτης ὅτι «τὰ ὕδατά του δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ὑδροηλεκτρικοῦ σταθμοῦ χρησιμοποιούντος πῶσιν 740 μέτρων περίπου καὶ δυναμένον νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας τῆς περιούρου ἀρχῆς».

Περαιτέρω ὁ κ. Γενηδουνιάς ἀναφέρει μετὰ ἐπιστημονικοῦ κύρους ὅτι «οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ παροχὴ τοῦ χειμάρρου τούτου (τοῦ Βουραϊκοῦ) ὑπερβαίνει κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας τὰ 2 κ. μ.)1'', ἐνῶ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας κατέρχεται εἰς τὸ ἥμισυ, ἵνα ἐλαττωθῇ κατὰ Σεπτέμβριον μέχρι 550 λ)1''. Οὐδέποτε κατὰ τὸ διάστημα ἀνθρωπίνης μνήμης ἐθεάθη ὁ Βουραϊκὸς ἐντελὼς ξηρὸς».

Διὰ δὲ τὸν χειμάρρον Κράθιν παρατηρεῖ ὅτι «παρουσιάζει μεγάλην πῶσιν καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς διαδρομῆς αὐτοῦ. Ἡ παροχὴ αὐτοῦ βαίνει συνεχῶς αὐξανόμενη ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν, ἔνεκα τῆς εἰσορῆς ὑδάτων προερχομένων ἐκ ποταμίσμων καὶ πλουσιῶν πηγῶν ἐμφανιζομένων ἰδίως ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς».

Τελικῶς περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας τῶν ὑδάτων τοῦ Σελινούντος κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ὑδραυλικοῦ Ἑλβετοῦ κ. Senn ἀποδέχεται ὁ κ. Γενηδουνιάς ὅτι «ἡ μέση ἔτησιᾶ παροχὴ αὐτοῦ ὑπελογίσθη εἰς 4.66 κ. μ.)1''. Διὰ τοῦ σχηματισμοῦ λίμνης χωρητικότητος 50 ἐκ κ. μ. δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ συνεχὴς παροχὴ 30 κ. μ.)1'', διὰ δὲ τοῦ σχηματισμοῦ λίμνης παροχὴ ἔσται 25 κ. μ.)1''.

Αἱ παροχαὶ αὗται προέρχονται — ἐπιλέγει ὁ κ. Γενηδουνιάς — μόνον ἐκ τῶν ὑδάτων ἐπιφανείας. Εἰς ταύτας πρέπει νὰ προστεθῶσιν αἱ παροχαὶ τῶν πηγῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ταπεινῶν ὑδάτων ἀνέρχονται εἰς 1000—1200 λ)1''.

Μὲ τὴν ἔλπειν οἰασθήποτε κρατικῆς ὑδραυλικῆς πολιτικῆς ἐδημιουργηθῇ κατ' ἀνάγκην, ζήτημα ἀντιπλημμυρικών ἔργων ἐπὶ τοῦ Σελινούντος, διότι ἡ κατάστασις ἐκ τῶν συνεχῶν καταστροφῶν ἀπέβη ἀφόρητος. Προτοῦ διαλυθῇ ἡ βουλὴ, τὴν δευτέραν φορὰν, τῆς 31ης Μαΐου ὑπέβαλε πρότασιν νόμου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1920 ὁ βουλευτὴς Αἰγιαλείας κ. Π. Πολυχρονιάδης ὅπως ἰδρυθῇ ταμεῖον πρὸς ἐκτέλεσιν ἀντιπλημμυρικών ἔργων ἐπὶ τοῦ Σελινούντος καὶ διαρρυθμίσιν τῆς κοίτης του. Ὁ νόμος ἐψηφίσθη ἅλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ δὲν ἐπεκυρώθη διὰ τῆς ὑπογραφῆς του.

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ νόμος ὑπεγράφη παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως Κουντουριώτη, ἅλ' ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 ἠκέλευσε ἅπαντας τοὺς νόμους οἱ ὅποιοι ὑπεγράφησαν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου ἀντιβασιλέως. Ἀργότερον ὑποβάλλεται, ἐνεργείᾳ τοῦ πληρεξουσίου Π. Παναγιωτοπούλου, εἰς τὴν καθέκκλησιν Γούναρη νέος νόμος ὁ ὁποῖος δὲν διέφερε σχεδὸν τοῦ παλαιότερου καὶ ψηφίζεται ἐκ νέου ἀπὸ τὴν γ' ἐθνοσυνέλευσιν.

Κατὰ τὸν ψηφισθέντα νόμον ἐπεβλήθη στρεμματικὴ φορολογία ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τῶν πλημμυροπαθῶν, οὕτως εἰπεῖν, μερῶν, ἐπὶ τῶν παραγομέ-

νων προϊόντων, καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ σταφιδοκάβρου. Ἀπὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου μέχρι σήμερον κανένα μόνιμον ἀντιπλημμυρικὸν ἔργον δὲν ἐγένετο, ἐκτὸς μερικῶν προσωρινῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ προστασίαν τῶν κτημάτων Τεμένης, Βαλιμιτίων, Ζευγαλατιοῦ, Κροκόδης καὶ Αἰγίου.

Τὸ ταμεῖον ἔχει ἤδη εἰς διάθεσιν του περὶ τὰς 600.000 δραχ. καὶ γὰρ τὰ προσωρινὰ ἔργα ἐδαπάνησε 100.000 δραχμές. Τὸ ταμεῖον κατὰ τὸν νόμον διευθύνεται ἀπὸ μιᾶ δεκαμελῆ ἐπιτροπῇ τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν ὁ εἰρηνοδότης, Ἀλέξ. Καρουντζῆς, ὡς πρόεδρος, ὁ μηχανικὸς κ. Κανελλόπουλος, ὁ οἰκονομικὸς ἐφορὸς κ. Ἀστέρης, καὶ ἐκ τῶν πλημμυροπαθῶν μερῶν ἀντιπροσώποι οἱ κ. κ. Β. Σακελλαρόπουλος, Ι. Σταυρόπουλος, Γρ. Παταϊωάννου, Κ. Παπαηλιόπουλος, Κ. Φιλιππικόπουλος, καὶ Δημ. Ἀναγνωστόπουλος.

Ὁ κόσμος δυσανασχετεῖ διὰ τὴν ἀδράνειαν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ διὰ τὴν παράτασιν τῆς ἐκκενρότητος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀφ' ἑτέρου δικαιολογεῖται ὅτι μόλις ἔφθασε ἔλαβε τὴν ἔτησιᾶ εἰσφορά τοῦ δημοσίου ἐξ 100.000 δραχ. καὶ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ ΣΠΑΠ ἐκ 50.000 γιὰ τίς καταστροφὰς τίς ὁποῖες ἐφίστανται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαῖ. Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν σύναψιν δανείου μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τμηματικῶς τῶν ἀντιπλημμυρικών ἔργων, διότι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου θ' ἀπαιτηθῶν περὶ τὰ 4½ εκατομμύρια κατὰ τὴν μελέτην τοῦ Ἰταλοῦ μηχανικοῦ ὑδραυλικοῦ κ. Παγιαρόλα ἥτις ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργίου Συγκοινωνίας κατὰ τὸ 1920.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἀμφίβολον θέσιν εὐρίσκεται τὸ ζήτημα τῶν ἀντιπλημμυρικών ἔργων τοῦ Σελινούντος. Καὶ φαίνεται ὅτι θὰ παρέλθουν πολλὰ χρόνια χωρὶς νὰ ἐχῇ κατορθωθῇ τίποτε, ἄνευ μιᾶς δραστηριωτέρας ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους, χωρὶς τὴν θέλησιν καὶ τὴν ψυχὴν ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ταχθῇ ἐκτεῖ εἰς τὸν Σελινούντα ὡς κέρβερος καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἔργου.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων ἡ σκέψις τοῦ νὰ προεδρεύει τῆς ἐπιτροπῆς ὁ κατὰ καιροὺς εἰρηνοδότης ἦτο ἀτυχὴς, ἀσέτως πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἔχουν ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν, ἀλλὰ δὲν ἐπαρκοῦν λόγῳ τῶν ἀσχολιῶν των μὲ τὰς ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὰς καθημερινὰς σχεδὸν ἐκστρατείας των εἰς τὰ διάφορα χωρία διὰ τὴν ἐκτέλεσιν προσωρινῶν μέτρων. Διότι ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ὅλοι οἱ χωρικοὶ διὰ τὴν παραμυθίαν αἰτίαν καὶ διένεξιν καταφεύγουν εἰς τὰ προσωρινὰ μέτρα.

Φοβοῦμαι πολὺ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ Σελινούντος θὰ ᾤσχωρησιν βραδέως καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ συνέλθουν καὶ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ταχύτεραν πραγματοποιήσιν τοῦ δανείου, τὴν προκήρυξιν τῆς δημοπρασίας καὶ τὴν ἐναρξιν ἀπὸ τοῦ προσεχούς τοῦλάχιστον ἔτους τῆς κατασκευῆς τῶν ἔργων. Διαφορετικὰ θὰ ὑφίστανται εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τίς

καταστροφάς και την εκρίζωσιν τῶν σταφυδαμπελώνων καὶ τῶν ὁποροφόρων δένδρων τῆς περιοχῆς Τεμένης.

26 Αὐγούστου 1925.

ΜΕΤΑΞΥ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ἡ προσφυγικὴ τραγωδία συνεχίζεται καὶ εἰς τὸ Αἴγιον, ὅχι βέβαια εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ πάντως καὶ ἐδῶ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν μονίμου κατοικίας. Ὡς παρακολουθήσωμεν λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ δράμα τῶν. Εἰς τὸ Αἴγιον ἐν συνόλῳ ὑπάρχουν περὶ τὰς 2000 πρόσφυγες, γυναῖκες καὶ ὄρφανὰ κατὰ τὰ πλεῖστον, οἱ ὅποιοι κατὰγονται ἀπὸ τῆς Π. Φώκαιαν τὴν Ἀρτιάσιν καὶ τὸ Πασαλιμάνι τῆς Προποντίδος οἱ δὲ Ἀρμένιοι, Ἀρκατέες οἰκογένειες, ἀπὸ τὴν Σεβάστειαν, Ὑουσγάτην καὶ Ἐρζερούμ.

Ἀπέναντι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Αἰγίου ἔχουν ἐγκατασταθῇ εἰς ξύλινα παραπήγματα 150 ἄτομα τῶν ὁποίων ἡ ὕμνη κατὰστασις εἶνε αὐτόχρημα τραγικῇ. Εἰς τὸν καταυλισμὸν αὐτὸν ἐμέτρησα τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισκέψεώς μου περὶ τὰ δέκα μικρὰ παιδιὰ ἄρρωστα, φλογισμένα ἀπὸ τὸν πυρετόν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἑπτὰ γυναῖκες. Μία ἐξ αὐτῶν ἦτο ἐτοιμοθάνατος.

Τοὺς πρόσφυγας ἐπισκέπτεται ὁ ἱατρὸς κ. Γ. Γεωργιάδης ἀπὸ οἴκου διότι ἡ δημοσία ὑπηρεσία τὸν μισθοδοτεῖ μὲ 40 δραχμὰς ἡμερησίως ἐνῷ σιγήθως διὰ τὰ περιέλθῃ ὅλους τοὺς προσφυγικοὺς καταυλισμοὺς δαπανᾷ 60 δραχμὰς εἰς αὐτοζήνητα.

Ἐξετάζω ἐπιμόνος τὸν ἱατρὸν κ. Γεωργιάδην καὶ τὸν ἐρωτῶ εἰς τὴν πύλινον καὶ τὴν ἐκτὸς τοῦ Αἰγίου. Μοῦ ἀπαντᾷ ὅτι ἡ ὕμνη κατὰστασις τῶν εἰς τὸ παρελθὸν ἦτο καλὴ, ἀλλ' ἀπὸ διμήνου δὲν ἔλαβον κινίην καὶ γι' αὐτὸ ἐσημειώθησαν τὰ ὁμαδικὰ κρούσματα πυρετοῦ εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τῆς γυναῖκες.

Ἀλλὰ ποῶς εἰθίνεται διὰ τὴν καθυστέρησιν τῆς κινίης; Ὁ ἱατρὸς ἀπεδείξεν ἐγκαίρως τοὺς κινδύνους. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν προσφύγων κ. Ν. Βάβαλης ἐκ τῶν ἐμπόρων τοῦ Αἰγίου, ὁ ὁποῖος ἀληθῶς μὲ στοργὴν ἀξιοσημείωτον ἐργάζεται διὰ τοὺς πρόσφυγας, εἰδοποίησε δι' ἐγγράφου τοῦ

Μέχρι τοῦ 1927 αἱ καταστροφαὶ συνεχίζονται χωρὶς νὰ ληφθῇ κανένα ἀποτελεσματικὸν μέτρον. Τὸ ἀρχικὸ πλάτος τοῦ χειμάρρου ἦτο 100 περίπου μέτρα ἀλλὰ σήμερον ὑπερβαίνει τὰ 1800! Περιουσίαι αἱ ὅσαι εἶχαν πρὸ ἐτῶν ὑποθηκευθῇ ὡς κτήματα ἀξίας ἔχασαν τὴν σπουδαιότητά των λόγῳ τῶν προσχώσεων ἐκ τῶν συνεχῶν πλημμυρῶν. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς μελέτης Παγιαρόλα ἀναβιβάζει τὴν δαπάνην εἰς 4½ εκατομμύρια ἀλλὰ γὰρ νὰ ἐκτελεσθῇ σήμερον ἀπαιτοῦνται 10 εκατομμύρια λόγῳ τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν ἔλικων καὶ τῶν ἐργατικῶν.

τὸν ὕμνητορ ἐπιθεωρητὴν τῶν Πατρῶν ὅτι οἱ πρόσφυγες στεροῦνται κινίης. Τὴν κινίην εἶχε ἀναλάβῃ νὰ χορηγῇ ἐνταῦθα διὰ συμβάσεως τὸ λαϊκὸν φαρμακεῖον Βλαχοπούλου. Σπεῖδον εἰς τὸν φαρμακοποιὸν καὶ ζητῶ πληροφορίες, τὸν καθιστῶ περίου ἐπεύθυνον διὰ τοὺς πυρετοὺς τῶν προσφυγοπαίδων, καὶ εἰς ἀπάντησιν μοῦ παρουσιάζει ἐγγράφον τῆς διευθύνσεως ὕψους μὲ ἡμερομηνίαν 23 Ἰουνίου 1925 καὶ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 63024) 18224 διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνακινεῖται ἐκ μέρους τοῦ κ. Κοπανάση πρὸς τὸν φαρμακοποιὸν τοῦ Αἰγίου κ. Βλαχοπούλου ὅτι «κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1411 ἀναφορᾶς τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς β' περιφερείας διετέθη ἡ κεντρικὴ φαρμακοποιὴ ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸ Αἴγιον 10.000 δισκία κινίης».

Ἐκ τοῦ ἐπισήμου τούτου ἐγγράφου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ διαταγὴ διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς κινίης ἐξεδόθη τὴν 23 Ἰουνίου καὶ τὰ κιβώτια τῆς κινίης παρελήφθησαν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Αἰγίου περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου! Ἐν τῷ μεταξύ ὁ φαρμακοποιὸς εἶχε παραιτηθῇ καὶ τὸ ἔμπορεῖον ἀπεδέχθη τὴν παραίτησίν του δι' ἐγγράφου τῆς 1ης Ἰουλίου καὶ ὕψους τὰ κιβώτια ἐφθασαν εἰς τὸ Αἴγιον δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀρμυρία ὑπηρεσίας νὰ τὰ παραλάβῃ διότι καὶ ὁ φαρμακοποιὸς ἀπουσίαζε εἰς τὰ λοντρά.

Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι ἡ κεντρικὴ φαρμακοποιὴ καθυστέρησε εἴκοσι τοῦλάχιστον ἡμέρας τὴν ἀποστολὴν τῆς κινίης εἰς τὸ Αἴγιον, καὶ γι' αὐτὸ δύο μῆνες οἱ πρόσφυγες θερρίζονται ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς. Συλλαμβάνονται οἱ καταρχασταί, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ συλλαμβάνονται καὶ οἱ δολοφόνοι τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν.

Ἄλλ' ὥς ἐξακολουθήσωμεν τὴν τραγικὴν ἐπιθεώρησιν ἀνὰ τὰς προσφυγικὰς νεκροταφεία. Εἰς τὴν ἀποθήκην Κούμαρη παραμένουν 134 ἄτομα. Ἡ κατάστασις τῶν εἶνε ἀθλία ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ὅλοι συμφοροῦνται ἀνακατωμένοι, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ, ὄντες καὶ ἄρρωστοι. Τὸ ἀποχωρητήριόν των, ἕνα ξύλινον θρεπτικὸν παράπηγμα, ἐβρίσκειτο εἰς τὴν θάλασσαν ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον τὴν ἡμέραν αἱ γυναῖκες νὰ τὸ χρησιμοποιήσωσιν, διότι εἶνε ἀνοικτὸν, θρεπτικὸν ἐπαναλαμβάνον, καὶ κινδυνεύουν νὰ ἐβρεθοῦν αἰφνιδίως εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ διὰ τὸ νὰ μὴ ἐπανερχομαι ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ τονίζω ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὐρίσκονται ὅλοι οἱ πρόσφυγες καὶ κυρίως αἱ γυναῖκες.

Σὲ μία σκοτεινὴ οἰκία κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας Τριφυτῆς, ἡ ὁποία δὲν διαφέρει τοῦ σπηλαίου, κατοκοῦν 11 ἄτομα ὑπὸ τραγικὰς συνθήκας. Ὅλα τὰ παιδιὰ εἶνε χλωμὰ καὶ ἄρρωστα.

Εἰς τὴν ἀποθήκην Γάτου, συνέχεια τῶν ἄλλων νεκροταφείων, κατοκοῦν 14 ἄτομα. Εἰς ξύλινα παραπήγματα πλησίον τοῦ παραλιακοῦ καμινεῖον Μάμπι κατοκοῦν 6 οἰκογένειαι, κοιμοῦνται ἐπάνω εἰς τὰ χαλίκια, εἶνε τὸ δάπεδον τῆς φιλακῆς των, καὶ τὸν χειμῶνα δέχονται ὅλα τὰ νερά τῶν βροχῶν.

Εἰς τὸ 1ον γυμνάσιον εἰς μίαν τραγικὴν μάζαν παραμένουν 39 ἄτομα, εἰς τὸ 1ον ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια αὐτοῦ 25 ἄτομα, εἰς τὸ

υπόγειον Σκούτζου 32 άτομα. Τὸ υπόγειον Σκούτζου εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸ περιφημον προσφυγάγον υπόγειον τοῦ Στρουμείου ἐν Πάτραις. Καὶ τὸ χειρότερον εἶνε ὅτι ἡ υπόγειος φυλακὴ Σκούτζου εὐρίσκεται εἰς κεντρικὸν μέρος τῆς ἀγορᾶς πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ δημιουργήσῃ ἀργὰ ἢ γρήγορα σοβαρὰ ζητήματα υἱείας.

Ἄλλ' ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς τραγικότητος τὴν σημαίαν τοῦ κινδύνου τῶν ἐπιδημιῶν, αὐτὸ εἶνε ἡ ἐρευνωμένη οἰκία Πετμεζᾶ εἰς τὴν ὁποίαν παραμένουν 100 άτομα, γυναῖκες κατὰ τὸ πλεῖστον, διότι οἱ ἄνδρες καὶ οἱ προστάται ἀφίσαν τὰ κόκαλά των εἰς τὴν Τουρκίαν. Καὶ διὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ τραγικὴ ἀπομόνωσις των ἀναφέρω ὅτι ἐπὶ 100 ἀτόμων εἰς τὸν ἀνωτέρω καταλισμὸν ὑπάρχον μόνον δέκα ἄνδρες καὶ αὐτοὶ γέροντες οἱ περισσώτεροι ἀνίκαντοι πρὸς ἐργασίαν.

Εἰς τὸν καταλισμὸν Πετμεζᾶ ἀπὸ τριμήνου αἱ ἀκαθαρσίαι τῶν ἀποχωρητηρίων, λόγῳ βλάβης τῶν ὀρεγῶν, κατεπλημύρισαν τὸν υπόγειον καὶ τὸν παρὰ τὴν οἰκίαν χώρον μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε ἡ δίοδος νὰ εἶνε ἀδιάβατος. Οἱ διερχόμενοι ἐκείθεν προσβάλλονται ἀπὸ μὲν βαρεῖα ὁσμὴ καὶ ἀνερχίζονται νὰ φέρον μανθῆλια εἰς τὴν μύτην των.

Εἶνε θαῦμα πῶς δὲν ἐσημειώθησαν κρούσματα χολέρας ἢ πανώλους. Ἡ ἐπισκεπὴ τῶν ὀρεγῶν τοῦ ἀνωτέρω καταλισμοῦ ἔπρεπε νομίζω νὰ ἔχῃ γίνῃ διὰ κοινῶν ἑράνων ὅλων τῶν κατοίκων διότι ἀπειλεῖται σοβαρῶς ἡ υἱεία των. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν προσφύγων ἐξήγησε κατ' ἐπανάληψιν πίστωσιν διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ὀρεγῶν. Ἄλλ' οὐδεμία ἀπάντησις ἐδόθη. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας μοίραρχος κ. Γ. Καρπουζᾶς ἔχει καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην ὅτι πρέπει δι' ἑράνων τῶν κατοίκων νὰ ἐπισκευασθοῦν οἱ ὀρεγοί.

Κι' ἐπὶ τέλους εἰδοποιεῖται δημοσίᾳ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Αἰγίου καὶ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὅτι πλησίον τοῦ μεγάρου τῆς κοινότητος, ἐγγράτατα εἰς τὸν μαγειρικὸν κήπον τῆς πλατείας, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ τὴν υἱείαν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Ὁ ἐπιδημολογὴς τῆς υἱείας τοῦ νομοῦ κ. Οἰκονόμου, θὰ ἦτο ἀπαραίτητον ὅχι μόνον τὸ σκάνδαλον τῆς καθυστέρησεως τῆς κινήσεως νὰ ἐξετάσῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν καταλισμὸν τῆς οἰκίας Πετμεζᾶ νὰ λάβῃ ἐπείγοντα μέτρα, διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶνε φυσικῶς ἀδύνατον αἱ ἀκαθαρσίαι νὰ μὴ φέρον χολέρα ἢ πανοῦνλα.

Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἀθλιότητα εὐτυχῶς ὑπάρχει καὶ κάποια δόσις. Σχετικὴ εὐτυχία καὶ ἀνεσις διὰ τοὺς ἐγκατασταθέντας εἰς τὸν μόνιμον συνοικισμὸν τῆς δεξαμενῆς. Τὰ οἰκήματά των εἶνε καθαρὰ, εἰσέρει, μὲ δύο πλυντήρια καὶ μαγειρεῖα διὰ τὰς ἀνάγκας ὁλοκλήρου τοῦ συνοικισμοῦ, μὲ νερὸ ὁπωσδήποτε ἐπαρκές. Εἰς τὸν μόνιμον συνοικισμὸν, ἔργον τοῦ ταμείου περιβάλλειν, κατοικοῦν πρόσφυγες οἱ ὁποῖοι κατὰγονται ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Σμύρνης, Βουρούλων, Σεβδίωκιν καὶ τὸ Πασαλιμάνι τῆς Προποντίδος.

Τὸ εὐτύχημα εἶνε ὅτι σχεδὸν ὅλες αἱ γυναῖκες ἐργάζονται εἰς τὰς ἀπο-

θήκας τῶν σταφίδων κατὰ τοὺς μῆνας Αὐγούστου, Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου, καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀνακουφίζονται κάπως. Τὸ ἡμερομίσθιον τὸ ὁποῖον πέρνουν δὲν ἀρκεῖ βεβαίως γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν νέαν εὐτυχίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους εἶνε κατὰ ὅταν καθε βδομάδα ἡμποροῦν νὰ συγκεντρώσουν μὴ μικρὴ περιουσία.

Βεβαίως οἱ πρόσφυγες ἀνακουφίζονται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς σταφίδος, ἀλλὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐὰν δὲν εὐρίσκοντο εἰς τὸ Αἶγιον αἱ γυναῖκες τῶν προσφύγων ἀσφαλῶς ὁ καθαρισμὸς τῶν σταφίδων θὰ ἦτο προβληματικὸς, διότι τὰ κορίτσια τῶν κατωτέρων οἰκογενεῶν τῶν ἐντοπίων κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν ἐργάζονται πλέον εἰς τὰς ἀποθήκας, ὅπως ἐργάζοντο εἰς τὸ παρελθόν, διότι ἥλλαξαν ἀπὸ ἐτῶν αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι.

Ὁ σταφιδέμπορος κ. Σπύρος Μαθίας μοῦ ἔλεγε μὲ τὸν εἰλικρινέστερον τρόπον ὅτι ἡ προσφυγὰ ἔλυσεν ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐργατικά ζητήματα τῆς σταφίδος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τῆς συσκευῆς τῆς εἰς τὰς ἀποθήκας. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ θὰ ἐπρότεινα ἕνα κοινὸν ἔρανον μεταξὺ τῶν σταφιδεμπόρων καὶ τῶν συνεταιρισμῶν διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ὀρεγῶν τῆς οἰκίας Πετμεζᾶ.

Καὶ γεννᾶται τώρα τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα, ἕως πότε θὰ ἐξακολουθήσῃ αὕτη ἡ κατάστασις εἰς τὸ Αἶγιον; Τὴν ἀρχαίαν ἐργατικὰς τῶν ἀνέλαβε πρὸ τριετίας σχεδὸν ὁ εἰρηνοδίκης κ. Θάνος. Κατόπιν ἡ προεδρία τῆς ἐπιτροπῆς ἀνέτεθη εἰς τὸν ἐκ Σμύρνης καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν εἰς τὰ ἐδῶ γυμνάσια κ. Ἡλ. Ἀλτινὸγλου. Μετέπειτα εἰς τὸν κ. Καίσαρα Σταυρουλόπουλον διὰ τινος μῆνης καὶ ἤδη προΐσταται ὁ ἔμπορος κ. Ν. Βάβαλης, ὁ ὁποῖος μὲ ἀληθὴ στοργὴν καὶ πόνον μοῦ εἶπε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύσις διὰ τοὺς πρόσφυγας Αἰγίου ἀπὸ τὴν ἴδρυσιν καὶ δευτέρου μόνιμου συνοικισμοῦ. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰς ἀποθήκας, τὰ ὑπόγεια, τὰ σπήλαια καὶ τὰ χαλῆα τῆς παραλίας.

27 Αὐγούστου 1925.

ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΛΑΤΑ

Τὰ ἑλληνικὰ ἔλατα, προνόμιον τῶν χωρικῶν, ἀρχίζουν σιγά-σιγά νὰ προσελκύουν καθὲ καλοκαίρι τὸν κόσμον τῶν πόλεων καὶ νὰ χαρίζουν τὴν δροσιά καὶ τὴν υἱεία των. Εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἐξο-

Μέχρι τέλους τοῦ 1925 οὔτε μόνιμος συνοικισμὸς ἐγένετο οὔτε ἡ κατάστασις τῶν προσφύγων μετεβλήθη. Ἐξακολουθεῖ ἡ ἀγωνία των μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου.

δου προς τὰ πικρά δάση μας και γι' αυτό οί βουκόλματα των, οί προσκυνηταί των, υποφέρουν από την έλλειψιν συγκοινωνιῶν πρό παντός. Είνε οί πρωτομάρτυρες, οί όποιοι προπαγανδίζουν θετικά και έπιμονα την ανάγκην της συγκοινωνίας, τό άνοιγμα των βουνών, τόν εκθροισμόν των χρημινών, την κυκλοφορίαν του αίποζινήτου προς τὰ δροσερά και ζωογόνα δάση μας.

Θά ήτο ίστορικώς χρήσιμος ν' άνοιχθή ένας κατάλογος και νά σημειωvται τὰ όνόματα όλων εκείνων, οί όποιοι από τινων έτών με την μουλαροτραγωδίαν των έως ότου φθάσων ανάμεσα στά έλατα, προπαγανδίζουν την ταχύτεραν κατασκευήν του δρόμου, την άπελευθέρωσιν επί τέλους του έλληνιζού βουνού, κέντρον υγείας, από την τυραννίαν των χρημινών και των άνομιών διαβάσεων.

Είς τὰ Άρχαδικά βουνά πρέπει νά στήσουν τόν άνδριάντα του Χαριλάου Τρικοῦπη ό όποιος με τόν δρόμον Τριπόλεως-Βυτίνας παρεχώρησε τὰ έλατα της Άλωνίστενας εις την κοινήν χρήσιν και την κοινήν υγείαν. Άλλ' αυτό είνε εξάρσεις. Ο Ταύγετος επάνω εις τό ύψος των υπερδισχιλίων μέτρων του στενάζει με την τυραννίαν των τρομερών χρημινών του. Είς τό μαγευτικόν Σαραντάτρηον της Κορινθίας ή πεντάωρος διαδρομή από τό Δερβένι έως εκεί είνε κουραστική, ό Χελμός είνε άπρόσιτος και παραμένει προνόμιον μόνον των τοιμηρών πεζοπόρων, ή Φτέρη του Αίγιου, άνοίγει με περισσώτερη ελευθερία την άγκαλιά της, όπως επίσης και τό μαγευτικό δάσος του χωριού Άγ. Παρασκευή, τρώορον πέραν του Αίγιου, και τό Μικρόν, υπεράνω της Άραχώθης του Αίγιου, από μιας τετραετίας παραχωρεί στοργικώς τὰ έλατα και τὰ νερά του εις υπερτριούκοντα οίκογένειες.

Είς ύψος χιλίων περίπου μέτρων υπέρ την θάλασσαν είνε τό δάσος, κάτω από τόν Παναχινόν, με άφθονίαν νερών, μοναδικών θεραπευτικών φαρμάκων, διά τὰ όποια οί μεταβαίνοντες εκεί δέν πληρώνουν ούτε μια πεντάρα. Η φύσις δέν απεμάσισε ακόμη νά φροολογήσῃ κανένα. Άνάμεσα εις τό σύμπλεγμα του δάσους τρέχουν καμμιά δεκαριά βρύσες, μιά οί περισσότερον ξακουστές είνε ή θέσις του Τσουνκαλά, τό Προϊόν και ή Σκαμινούλα. Τό νερό της τελευταίας πηγής άπεδείχθη από μια ανάλυσιν του χημικού εργαστηρίου Αμφιέρη ότι έχει και ιωδιούχα συστατικά. Εκεί άναδημιουργείται ή ζωή.

Είς τό δάσος του Μικρόν ή ζωή είνε αίσθητώς άγροτική, δασική, ελατική θά έλεγαι. Δέν υπάρχουν ξενοδοχεία και μεγάλες κοσμικές συγκεντρώσεις. Κάθε οίκογένεια έχει στήση την ελατίνη καλύβα της και ανάμεσα στο δάσος χαίρεται τό φαγοπότι και τόν μεσημεριώτικο ύπνο. Άπολαμβάνουν την τονώτικην άγριότητα της φύσεως, όπως λέγουν οί Άγγλοι. Άνατίνουν την υγεία.

Τόν μοναδικόν ανουασμόν αποτελούν 4 σπιτάκια των άγροτών και ποιμένων Χριστοπούλων, τὰ όποια έννοιαίζονται από διαφόρους Αίγιείς. Άλλ'

εκεί ή βάσις είνε ή ελατίνη καλύβα και ή σκιγή την όποιαν εισήγαγε και κατέχει δικαιωματικώς τὰ προτεία της μαζί με ένα θεόρατο έλατο ό ίατρος κ. Κ. Καρπέτας.

Η άνέγερσις ενός ξενοδοχείου εις τό Μικρόν χωρίς άμφιβολία θά πικνώσῃ την κίνησιν τοις καλοκαιρινούς μήνες, αλλά δυστυχώς θά μεταβάλλῃ και την σημερινή φυσική ζωή της ελατίνης καλύβης. Ο δρόμος ό όποιος κατασκευάσθη από του Μεγαλήτου ποταμού μέχρι της Άραχώθης επί της ύπουργίας του κ. Λουκά Σακελλαροπούλου, άποτελεί τόν πρόλογον της δημιουργίας μιας άνέτου θερινής διαμονής ανάμεσα εις τὰ έλατα και τὰ νερά του Μικρόν. Άλλά τὰ έλατα πρέπει νά προστατευθούν από τό τσεκούρι των χωρικών κατά τοις χειμερινούς μήνες. Πολλά εξ αυτών κατέκτανται σάν γίγαντες νεκροί. Ο δασόχης Αιγαλείας ως εξαντήσῃ όλην την άσθηρότητα των νόμων. Και οί Κάτοικοι Άραχώθης ως μνησθούν τοις Φτερέσις, οί όποιοι διά νά προστατεύσουν τό θαμνάσιον δάσος των, έδωσαν την φιλοδασικήν έννοιαν.

Κάθε βράδυ παρακολουθώ από την δροσερή και γαλήνια πλατεία του Αίγιου τό μαγευτικό θέαμα του Κορινθιακού κόλπου. Άτάραχα γαλανά νερά κι' απέναντί μας τὰ ρουμελιώτικα καματιστά βουνά παρουσιάζουν τό μαγευτικώτερον ταμπλό, άληθινό δράμα, άντάξιο νά με κρατήσῃ εκεί γονατιστό, έτοιμο νά προσενηθώ και νά ύμνήσω τόν μεγάλο καλλιτέχνη και ποιητή της φύσεως.

Μιά ή θάλασσα «που κοιμάται μες της γής την άγκαλιά» έχει μια επικίνδυνην αντίζηλο, μια σειρήνα θρονιασμένη δίπλα στο ελατινο δάσος της Φτέρης. Ένα λαμπερό άστρο εις τό ύψος των 1200 μέτρων, μια φωτιά που ανάβουν τίς βραδυνές ώρες όσοι παραθερίζουν στο ξενοδοχείο και φαίνονται σάν νά σαρκάζουν, από του ύψους των, δσους μένουν στους κάμπους και συγκινηνονται την ήμέρα και άσφυκτιούν τό βράδυ.

Έλάτε, λοιπόν, νά πάμε προς την Σειρήνα, νά μπούμε στο δάσος, ν' άγκαλιάσουμε την υγεία του και νά ζήσουμε μια ώρα—μια ζωή—κάτω από τοις ελατινούς Ίσκιους του. Η διαδρομή από τό Αίγιον έως την Φτέρη είνε περίπου 3)12 ώρες. Μέχρι του ποταμού Σελινούντος ό δρόμος είνε ελεύθερος εις τό αυτοκίνητον. Άπ' εκεί και πέρα ό ταξιδιώτης θά χρησιμοποιήσῃ τό Μαγουλινάτικο μονάρι ή κανένα αλογάι.

Στην άνωφέρεια του Άγλαδιά δοκιμάζει κάποιι δυσκολία, μιά τὰ μονάρια πατούν γερά, και σέ μισή ώρα βρίσκονται στα ύψώματα, περνούν ανάμεσα από τό δάσος, λουτρού υγείας, και τέλος φθάνουν εις τοις πρόποδας του ελατινου βουνού της Φτέρης.

Δεξιά περνά ανάμεσα από τὰ πελώρια βουνά ό Σελινός, άριστερά ό Κερύνειος και απέναντι της Φτέρης ορθώνεται με όλην την σκληρότητα των βράχων του τό Ρουσακό εις ύψος 1470 μέτρων. Η Φτέρη, τό χωριό με τὰ

120 στίχια του, είχε χτισμένο στην ανατολική πλαγιά του όρους Κλωκού. Χωρίς το ελάτινο δάσος τον βέβαια το χωριό δε θα είχε καιμιά ιδιαίτερη αξία και το δάσος του εύρεται εις απόστασιν ενός τετάρτου της ώρας.

Εκεί, δέπλα σὰ ἔλατα, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Αἰγινεὺς κ. Σωτήριος Σταυρουλόπουλος εἶχε τὴν ἐμπνευσι νὰ χτίσῃ τὴν καλοκαιρινὴν φωλιά του. Ἡ προσφυγὴ του εἰς τὸ δάσος δὲν εἶχε βέβαια τάσεις ἀσκητικές. Κάθε ἄλλο. Ἡθέλησε νὰ παραγαυδίσῃ τὴν ζωὴ τοῦ δάσους, ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε ποιητὴς χωρὶς νὰ γράφῃ στίχους καὶ καλλιτέχνης χωρὶς νὰ δημιουργῇ πίνακας. Ματαίως κόπος καὶ γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ γιὰ τὸν καλλιτέχνη, διότι ἡ μητέρα φύσις εἶχε προνοήσῃ καὶ τὰ ἐδημιούργησε ὅλα ἐκεῖ εἰς τὴν ἐντέλεια.

Ἡ καλοκαιρινὴ φωλιά τοῦ κ. Σ. Σταυρουλόπουλου πρὸ δύο ἐτῶν παρεχομένη εἰς τὸ πλῆθος. Δὲν ἐκράτησε τὸν θησαυρόν του γιὰ τὴν προσωπικὴν του ἀπόλαυσι. Αὐτοὶ οἱ Σταυρουλόπουλοι τοῦ Αἰγίου εἶνε φοβεροὶ παραγαυδισταὶ τῆς προόδου καὶ τῆς φύσεώς του. Ὁ γερο-Ξενοφώντας Σταυρουλόπουλος μὲ τὴν δωρεάν του ἀνήγειρε τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου». Ὁ νεωρότερος Κάστω Σταυρουλόπουλος ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες ἔδωκε ἡλεκτρικὸν φῶς εἰς τὴν ἐγκαταλελειμμένην πόλιν τοῦ Αἰγίου καὶ ὁ κ. Σωτήριος Σταυρουλόπουλος παρέχώρησε τὴν βίλλαν του εἰς τὸ δάσος τῆς Φτέρης διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν κουρασμένων.

Πρὸ δύο ἐτῶν ἡ κομψὴ βίλλα μετεβλήθη εἰς ξενοδοχεῖον, ὕψος 1200 μέτρων, καὶ τὴν ὀργάνωσιν του ἀνέλαβε ὁ κ. Ἡλίας Δημητρίον. Ἀπὸ τότε Αἰγινεῖς, Πατρινοί, Ἀθηναῖοι, κατευθύνονται πρὸς τὴν Φτέρην καὶ ἐκεῖ ἀναπαύονται τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον εὐρίσκουν ὅτι θέλουν καὶ τὸ δάσος τὸ ἔχουν καθέ στιγμὴ εἰς τὴν διάθεσιν των. Ἐνα δάσος πικρὸν τὸ ὅποιον ὑπολογίζω μὲ 20000 ἔλατα. Δρομιοὶ γιὰ τοὺς περιπάτους ὅσων παραθερίζουν ὑπάρχουν ἐντὸς τοῦ δάσους εἰς 3—4 σημεία καὶ τὰ νερά εἰς τὴν θείαν «πέντε βρύσας» εἶνε ἀρκετὰ καλὰ.

Ἡ κοινότης τῆς Φτέρης εἶνε ἀξία τῶν θερμότερων συγχαρητηρίων διότι προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπον ν' ἀναπτύξῃ καὶ νὰ προστατεύσῃ τὸ θαυμάσιον δάσος τῆς. Ἰδρυσεν τὸν φιλοδασικὸν σύλλογον ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ μὲ ἰδιαίτερον στοργὴν τὸ δάσος. Καὶ τώρα ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀκμὴν του μπορεῖ κανένας νὰ τιλοφορήσῃ τὸ ὕψος τῶν 1200 μέτρων «Ἑλληνικῇ Ἑλβετίᾳ» μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὑπάρχουν δρόμοι, περισσότερα ξενοδοχεῖα, ἢ αὐτοκίνητα φθάνουν εἰς τὴν καρδίαν τῶν δασῶν καὶ ὅλοι ἀγωνίζονται νὰ μεταβάλλουν τὸ ἔδαφός των εἰς ἐπίγειον παράδεισον. Διότι βέβαια τὸ μονιὰρι δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε διαρκῶς τὸ μοναδικὸν μέσον τῆς συγκοινωνίας.

Δὲν ἔχει μόνον τὸ ἀληθινὰ περίφημο ἐλάτινο δάσος τῆς ἡ Φτέρης. Ὅσοι ἔχουν γερά πόδια καὶ ἀντοχὴ πνευμόνων μποροῦν νὰ ἐπιχειρήσουν μιὰ ἐκδρομὴ, μιὰ ἀνάβασι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, εἰς ὕψος 1660 μέτρων, ἐκεῖ ὅπου

στέκεται χεიმῶνα καὶ καλοκαίρι σὰν φρουρὸς ἀλύγιστος τὸ ἐκκλησιδᾶκι Παναγία ἡ Κλωκοβτίτσα. Ὅσοι ὁμως δὲν ἔχουν γερά πόδια καὶ ἰσχυροὺς πνεύμονας μποροῦν νὰ χρησιμοποιήσουν ἄλογα ἢ μονιάρια—τὰ γαῖδουράκια δὲν ἀντέχουν—γιὰ νὰ φθάσουν σχεδὸν στὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους.

Ἐκεῖ ἔφθασα ἔπειτα ἀπὸ μιᾶς ὥρας μονιαροδρομίας. Ἡ καλὴ, γλυκεῖα καὶ ἀλησμόνητη συντροφιά μου πηδοῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς Καὶ δικαίως γιατί ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους εἶνε ἓνα θαυμαστὸ μπαλκόνι, ἀπ' ὅπου, ὅσοι εὐπηρεστούν ν' ἀνέβουν, βλέπουν καταπνέοντες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, τρυφίαν των καὶ παντοῦ τὸ μαγευτικὸ ὄραμα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τῶν Γερατειῶν, τὸν πελώριον γίγαντα Παρνασσὸ καὶ μὲ τὴν ἀρματωλικὴν Γκιόνα, τὸν Χελμό μὲ τίς πικρὲς ἐλάτινες πλαγιὰς του καὶ τὴν αἰώνια κορυφὴν του, τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ πότε ὀλοκόκκινα καὶ πότε βισνοτριανταφυλλένια τὴν ὥρα τοῦ ἡλιοδασυλείματος, τὴν γαλήνην τοῦ Παναγαϊκοῦ, τὴν Ἀράχθου τιλιγμένην μέσα στὴν ὀλοπράσινη φροσιὰ τῆς, τὸ Μέγα Σπήλαιον ἀρχαλισμένο μὲ τοὺς βράχους καὶ τοὺς κρημνοὺς του. Παντοῦ χρώματα καὶ μαγευτικὲς ἐναλλαγές, παντοῦ γοητεία καὶ ἐκπληξίς, ὁράματα ποὺ δὲν εἶ ἀντίκρουσαν ἀκόμη οἱ ταλαίπωροι ζωγράφοι μας καὶ δὲν ἔχουν πληροφορηθῇ τὸν τρόπον τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ μεγάλου καὶ αἰωνίου ποιητοῦ καὶ φυσιοτέχνου.

Ὅσοι πηγαίνουν στὴ Φτέρην εἰάν θέλουν ν' ἀπολαύσουν τὸ θέλον ὄραμα πρέπει ἀπαραιτήτως ν' ἀνέβουν στὴν κορυφὴν τῆς Παναγίας. Μποροῦν ἀκόμη νὰ ἐκδράμουν στὴ μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν χωρὶς νὰ λησμονήσουν καὶ τὴν «Πλατανιώτισσα» ποὺ εἶνε θρονιασμένη ἀνάμεσα σ' ἓναν πελώριον πλάτανο πύχνης 20 μέτρων! Ἡ Παναγία Πλατανιώτισσα εἶνε στὴν περιφέρειαν τῶν Καλαβρύτων, δύο ὥρας περίπου πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Φτέρης, ἀνάμεσα στὸ χωριὸ ποὺ ἔχει τὸ οἰανικὸ ὄνομα Κλατατσούνα. Ἀνάμεσα στὴν κορυφὴν τοῦ πλατάνου εἶνε κατασκευασμένο τὸ ἐκκλησιδᾶκι καὶ ὁ κόσμος πηγαίνει ἐκεῖ εὐλαβικὰ γιὰ νὰ προσανήσῃ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Περисσότερο ἀπὸ τὴν πίστι τῶν ἀπλοϊκῶν τὸ ζήτημα τῆς εἰκόνης ἐνδιαφέρει τοὺς καλλιτέχνες γιατί θὰ μπορούσαν νὰ μελετήσουν τὸ θαῦμα τῆς φύσεως καὶ τὸ σκιτσάρισμα ἐπάνω στὸ ξύλο μιᾶς Παναγίας. Ἐκεῖ κοντὰ στὸν μεγάλο πλάτανο ὑπάρχει καὶ μία βυζαντινὴ ἐκκλησοῦλα, ἡ Κοίμησις τῆς Παναγίας, δημιουργημὰ τοῦ 1740 μὲ πλῆθος τοιχογραφῶν, μὲ μιὰ ἀριστουργηματικὴ Παναγία κτ' ἓνα Χριστὸ ποὺ νομίζει κανένας ὅτι χθὲς μόλις τὸν ἐδημιούργησε τὸ χεῖρ τοῦ καλλιτέχνη. Ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησοῦλα, ἀπρόσεκτη ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς δεσποτάδες Αἰγινάδας καὶ Καλαβρύτων, ἀπὸ τοὺς βυζαντινολόγους μας τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἐρευνητὲς κινδυνεύει νὰ ἐρειπωθῇ, κα' ἔτσι καθὼς εἶνε μισοξεσέπαστη, νὰ καταφραγθῇ ἀπ' τὴς βροχὰς καὶ τὰ χιόνια.

Στὸ ξενοδοχεῖο τῆς Φτέρης ἡ βραδινὴ ὥρα εἶνε πλημμυρισμένη ἀπὸ χαρὰ, θάρρος καὶ κέφι. Προσωπίακα γελαστὰ καὶ δροσερὰ εἶνε οἱ ἀδίκωποι πειρασμοὶ μας—ὡ οἱ πειρασμοὶ κοντὰ στὸ δάσος. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ξενοδο-

χείου κ. Ἡλίας Δημητρίου, πρόθυμος καὶ σθέλης, τὰ ἔχει οργανώσῃ πολὺ καλὰ τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διαμονῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως στομάχου. Γάλα ἢ τσάι τὸ πρωῒ, μέλι, μαρμελάδα καὶ βούτυρο. Τὸ μεσημέρι διπλὴ φαγητὴ ἑλληνικὴ κρασί, φρούτα, τὸ ἀπόγευμα γάλα, βούτυρο, μέλι, μαρμελάδα καὶ τὸ βράδυ ἡ ἱστορία τοῦ στομάχου συνεχίζεται ὅπως τὸ μεσημέρι. Ὁ μάγειρός του Χρῆστος Μαυρομάτης ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καλοφραγὴς Ἀνατολίτης, εἶνε τὸ συμπληρότερον πρόσωπον τῆς ὑπηρεσίας. Ὅλοι οἱ παραθερίζοντες τὸν καλοκαιριεὺν, τὸν θαυμάζουν καὶ ἐνθουσιάζονται πάντοτε τὰ γλυκίσματα καὶ τὸν περίφημον σουλτανικὸ χυλὶδᾶ του.

Ἡ τιμὴ τῶν 150 δραχμῶν γιὰ καθὲ ἄτομον ἡμερησίως δὲν κρίνεται διόλου ὑπερβολικὴ. Καθε ἄλλο. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν καλλίτερα προπαγάνδα γιὰ τὴν προσφυγὴ εἰς τὸ δάσος. Μόνον τὰ διαμερίσματα τοῦ ἔθνους εἶνε κάπως στενόχωρα. Ὁ κ. Σταυρουλόπουλος ὅταν κατεσκεύαζε τὴν βίλλα του δὲν ὑπελόγηε ὅτι μποροῦσε νὰ μεταβληθῇ εἰς ξενοδοχεῖον. Σήμερον σιγγάγονται 25 περίπου πρόσωπα ἐκεῖ ὅπου μόλις δύο ἢ καὶ τρεῖς οἰκογένειαι μποροῦσαν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι των.

Καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀδελφοὶ Δημητρίου εἶνε ἀποφασισμένοι νὰ κατασκευάσουν διπλὰ στὸ δάσος εἰς τὸ ὕψος τῶν 1250 μέτρων ἓνα εὐρύχωρον ξενοδοχεῖον μὲ ὅλα τὰ «κονφόρ» καὶ μὲ μουσική, τένις, λουτρό.

Ἡ ἀπόφασίς των ἔφθασε ἤδη εἰς τὴν πραγματικότητά. Τὸ σχέδιον ἐγένετο ἀπὸ τὸν καλλιτέχνην ἀρχιτέκτονα κ. Π. Τζελέπην καὶ ἡ ἐργασία διὰ τὴν θεμελίωσιν ἤρχισε. Ἀλλὰ μερικοὶ ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Φτέρης ἀντιδρῶν, ἀπειλοῦν, κατατολεμοῦν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου γιατί φοβοῦνται ὅτι τὸ χωριὸ των θὰ χάσῃ τοὺς ξένους του.

Κάθε ἄλλο. Τὸ χωριὸ των θὰ προσδεύσῃ καὶ θὰ πολιτισθῇ περισσύτερον μὲ τὴν πύναωσιν τῶν θερινῶν ξενοδοχείων. Θὰ γίνουν ἀφορμὴ ν' ἀνοίξουν οἱ δρόμοι καὶ νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ ἐπάνω στὰ κατοῖθραχα τὸ αὐτοκίνητο. Ὅχι μόνον τὸ νῆον ξενοδοχεῖον πρέπει νὰ ἰδρυθῇ τὸ ταχύτερον, ἀλλ' ὅπως ἔμαθα ὑπάρχει σκέψις ἀπὸ ἓνα ὁμίλον ν' ἀνεγερθῇ καὶ ἄλλο εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ πεντάκωντος, ὕψος 904 μέτρων, πρὸς τὴν θέσιν «Κολοκοτρώνης». Κι' ἐκεῖ ἡ τοποθεσία εἶνε μαγευτικὴ, τὰ πεῦνα καὶ τὰ νερὰ ἄφθονα, ἡ θάλασσα θὰ εἶνε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου.

Οἰαδήποτε ἀντίδρασις λοιπὸν ἀποτελεῖ πόλεμον κατὰ τῆς προσόδου, μπουκατάρισμα τοῦ ἐλάτινου δάσους καὶ τοῦ πεύκου. Ἐφ' ὅσον τὰ δάση μας δὲν ἔχουν δρόμους καὶ μεγάλα ξενοδοχεῖα γιὰ τὴν ἀνετον διαμονὴν ἐκεῖνων ποὺ ἐκστρατεύουν ἀπὸ τὰς πόλεις δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀδασαπώμεθα καὶ νὰ τὰ τιτοφοροῦμεν «ἐντὶ ἀναφυχῆς» καὶ «ἐλληνικῇ Ἑλβετία».

Εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἑνὸς ξενοδοχείου εἰς οἰονδήποτε δάσος ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατασκευὴν τοῦ δρόμου. Καὶ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ προπαγανδίσουν πρῶτοι οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν ποὺ εἶνε

κοντὰ στὰ δάση. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δημιουργηθῇ πραγματικὰ ἡ ἑλληνικὴ Ἑλβετία.

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΩΝ ΠΕΔΙΑΔΩΝ ΗΛΕΙΑΣ

Ἐρευνῶ καὶ ἐξετάζω τὴν μικρὰν Αἰγύπτου (κωντσὺν μισίρ) ὅπως ἀπεκαῖον οἱ Τούρκοι τὴν Μανωλάδα καὶ τὴν Γαστούνη. Καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς ἐρευνῆς μου εἶναι ὅτι ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ ἀπέραντος πεδιάς τῆς Ἡλείας, εἶχε καὶ ἔχει ἀκόμη τοὺς τυράννους καὶ ἐχθροὺς της. Καὶ εἰς τὴν τυραννίαν δουλεύει ὁ λαὸς τῆς μαρτυρικῆς. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 εἶχε καταλύσῃ τὰ τουρκικὰ δεσμὰ καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν μπέηδων καὶ πασάδων. Ἀλλ' ὁ τύραννος καὶ κατακτητὴς ἀνέβηκε ὑπὸ ἄλλην μορφήν εἰς τὴν πεδιάδα Μανωλάδος.

Τὸ ἑλληνικὸν κράτος κατὰ τὸ 1887, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τριζούτη, προσέφερε ὡς προσωπικὴ δωρεὰ εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον τὰς ἐκατομίας τῆς Μανωλάδος, 250.000 περίπου στρέμματα, αἱ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν καὶ καταλήγουν εἰς τὸ Κουετᾶσι, τέρμα τοῦ δήμου Βουπρασίαν.

Ἀλλὰ πρὸ τινων ἑτῶν ἡ τυραννία τῶν δουλοπαροικῶν κατελύθη καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας διανεμήθη εἰς τοὺς φυσικοὺς δικαιοῦχους της εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸ τῆς Μανωλάδος.

Κατελύθη ἡ τυραννία τῆς προσωπικῆς δωρεᾶς ἀλλὰ διετηρήθη ἡ κατάκτησις τῶν μονῶν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ Ταξιαρχῶν, ἑξαφῶς κατάκτησις τῶν καλογήρων, τῆς μὲν πρώτης μονῆς 3.002 στρεμμάτων τῆς δὲ δευτέρας 4.000 περίπου. Καὶ εἰς τοὺς ρασοφόρους κατακτητὰς προσετέθησαν οἱ χείμαρροι Βέργας καὶ Πηνειὸς οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ καταστρέψουν ὁ πρῶτος τὴν Μανωλάδα καὶ ὁ δευτερός τὴ Γαστούνη.

Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Βέργας ἐκπροσωπεῖ ὀλέγον καὶ τὴν ὀργὴν τῶν χωρικῶν τῆς Μανωλάδος διότι λόγῳ τῶν πλημμυρῶν του κατεστῆσι σχεδὸν ἀρρήτους τὰς γαίας τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν καὶ σήμερον ἀπαιτοῦνται μεγάλα ἔξοδα διὰ νὰ καλλιεργηθῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν τυφλὴν ὀργὴν του ὁ χείμαρρος προσέβαλε συνεχῶς κατὰ τὸ 1922—23 καὶ 24 τὰ διάφορα χωριά μέχρις ὅτου 60 οἰκίαι κατέστρεψαν ἐν θεμελίῳ καὶ δι' αὐτὸ οἱ καταστραφέντες ἐδημιούργησαν τὴν Νέαν Μανωλάδα.

Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιᾶς Μανωλάδος ζοῦν μὲ ἀγωνίαν τοὺς χειμερινοὺς μῆνας καὶ φοβοῦνται μὴπως ὑποστοῦν τὴν τύχην τῶν συμπατριωτῶν καὶ γετόνων τῆς Νέας Μανωλάδος. Καὶ θὰ τὴν ὑποστοῦν ἀρεῖντως ἀργὰ ἢ

γήγορα, εάν δὲν σπεύσῃ τὸ κράτος νὰ διαρρυθμίσῃ τὴν κοίτην τοῦ Βόργου καὶ νὰ κατασκευάσῃ διάφορα ἀντιπλημμυρικά ἔργα.

Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Γαστοῦνης συνεχίζεται καὶ ἐκεῖ τὸ ἔργον τῶν καταστροφῶν ἀπὸ τὸν Πηνειόν. Μιὰ τεραστία ἔκτασις 300.000 στρεμμάτων περὶ που μεταβάλλεται τὸν χειμῶνα εἰς ἀπέραντον λίμνην καὶ ἀπειλεῖ διαρκῶς τοὺς κατοικοὺς τῶν χωριῶν.

Διὰ τὴν καταπολέμησιν αὐτοῦ τοῦ κινδύνου ἐγένοντο μελέται ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καὶ ἰδρύθη ἕνα ταμεῖον διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων, ἀλλὰ μέχρι σήμερον αἱ μελέται ὑπάρχουν εἰς τὰ συρτάρια τοῦ ὑπουργείου καὶ ἡ κοίτη τοῦ Πηνειοῦ παραμένει ἀρρύθμιστος. Καὶ οὕτω ἡ μικρὰ Αἴγυπτος τῆς Ἠλείας καθυστερεῖ εἰς παραγωγὴν, οἱ κάτοικοι τῆς ὑποφέρουν καὶ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας τοὺς περιμένουν μὲ ἀγωνίαν καὶ ἀπόγνωσιν.

Καὶ ὅμως ἡ Μανωλὰς καὶ ἡ Γαστοῦνη ἀπηλευθερώθησαν πρὸ 100 ἐτῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους! Ἀθάνατον ἑλληνικὸν κράτος.

Ἡ Μικρασιατικὴ θύελλα ἐδημιούργησε καὶ ἐδῶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἀφ' οὗ αἱ ἐκτάσεις εἶνε ἀπέραντοι. Τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Κράτους ἀνέλαβε ὡς ἀντικαταστήσῃ ὁ ἐκ Ναζλίου τῆς Μ. Ἀσίας κ. Γεώργιος Σκουλάκης ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1923 ἴδρυσεν τὸν προσφυγικὸν συνεταιρισμὸν «Πηνειὸς» καὶ ἀμέσως ἐγκατέστησε εἰς τὴν περιφέρειαν Γαστοῦνης 500 οἰκογένειες καταγόμενες κυρίως ἐκ Ναζλίου καὶ Κιρκιτζέ.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας ἤλθε ἐπίκουρος καὶ παρεχώρησε εἰς τοὺς πρόσφυγας βενζινάφορα, σίτον, καὶ σποράν, ἄλογα ἐκ τῶν ἀρχήσων τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀμέσως οἱ πρόσφυγες μετέτρεψαν 25.000 περίπου στρέμματα, βαλτώδους ἐδάφους, τὸ ὁποῖον εἶχε ἐκατὸ χρόνια νὰ καλλιεργηθῇ, εἰς ἱδαφὸς παραγωγῆς λαχανικῶν, βάμβακος, σουσαμίου καὶ ἄλλων εἰδῶν.

Τὸ πρῶτον πείραμα τῆς προσφυγικῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς ἐπέτυχε θαυμασιῶς εἰς τὴν Γαστοῦνη καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1924 ἐμφανίζεται ἡ ἐπιτροπὴ ἀποκαταστάσεως προσφύγων ἡ ὁποία ἰδρύει γραφεῖον ἐποικισμοῦ εἰς τὴν Ἀχαιοῦλιν μετ' ἔδραν τὴν Γαστοῦνη.

Ἡ πρώτη περίοδος τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐποικισμοῦ τῆς ἐπιτροπῆς διόρχεται ἀπὸ διάφορα σπῆδια προστριβῶν καὶ διενέσεων, διότι ὁ νομογεωπόνος κ. Μπούρας ἀρνήσας ἀπὸ τὸν συναιτερισμὸν «Πηνειὸς» ἀρχεῖς ἐκτάσεις καὶ τὰς παρεχώρησε εἰς 100 νέας οἰκογένειες προσφύγων. Ἐν τέλει ὁ συναιτερισμὸς διελύθη καὶ οἱ πρῶτοι ἰδρύται του ἔλαβον τὸν Μάρτιον τοῦ 1925 περὶ τὰ 900 στρέμματα τὰ ὁποῖα ἀναλογοῦν 25 στρέμ. εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν.

Τὴν 16ην Μαρτίου 1925 ἀρχεῖται νέα γόνιμος περίοδος ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, μὲ ἀποτελέσματα ἀληθῶς ἐκπληκτικά. Ἡ διεύθυνσις τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐποικισμοῦ ἀνατίθεται εἰς τὸν κ. Ἀντ. Φραγκό-

πουλίου ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς εἶχε διευθύνῃ ἐπιτυχῶς εἰς τὴν Σμύρνην τὸ ἀγρόκτημα Τελέκιοι παρὰ τὸ Τούρματλη.

Χωρὶς χρονοτριβές, μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀληθῶς δραστηριότητα, μὲ ἐπιμονὴν καὶ πίστιν πρὸς τὴν οὐσίαν ἰδέαν τῆς ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως, δύναιμε τὰς γαῖας εἰς ὅλους τοὺς πρόσφυγας χωρὶς καμμιὰ διάκρισιν καὶ ἀμέσως ἐσπάρησαν 4.000 στρέμματα διὰ νὰ παραγάγουν ἀραβόσιτον, βάμβακα, ρεβίθια, κηπουρικά καὶ ἄλλα εἶδη.

Ἡ θαυμασιὰ παραγωγὴ καὶ ἡ ἀμερόληπτος διανομὴ ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς διενέξεις καὶ τὰς προστριβὰς μεταξὺ τῶν προσφύγων. Οὕτω τὸ ἔργον τοῦ ἐποικισμοῦ εἰς τὴν Ἀχαιοῦλιν λαμβάνει νέαν ἔκτασιν καὶ μορφήν, καὶ τὸ σπονδαιότερον ὅλων αἱ δοκίμαί τῆς καπνοκαλλιεργείας ἀποδίδουν ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα.

Υπὸ τοῦ γραφείου ἐποικισμοῦ Γαστοῦνης ἐγκαθίστανται 30 οἰκογένειαι εἰς τὰς γαῖας τοῦ γηροκομείου τῶν Πατρῶν. Εἰς τὸν Ἀπηδεῶνα (Λάππα) τῆς Μανωλάδος 40 οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι θὰ καταγίνουν εἰς τὴν καπνοκαλλιεργείαν.

Εἰς τὴν Νέαν Μανωλάδα ἐγκαθίστανται 150 οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι κατὰγονται ἀπὸ τὸ Ντουμποῦζ-Ντερέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφθασαν ἤδη καὶ παραμένουν ὑπὸ σκηνῆς καὶ τὸ δυστήριμα εἶνε ὅτι θὰ παραμείνουν ὀλόκληρον τὸν χειμῶνα. Ὅπως δὲ μοῦ ἐδήλωσε ὁ πληρεξούσιος κ. Παπαγιαννόπουλος ἡ μελέτῃ διὰ τὸν συνουσιασμὸν τῶν ἐγένετο καὶ ὁ προϋπολογισμὸς ἀνέρχεται εἰς 18.000 λίρας Ἀγγλίας. Ἀλλὰ τὸ ἔργον θὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ τὴν χορήγησιν τοῦ συμπληρωματικοῦ δανείου.

Πρὸς τιμὴν τῶν κατοίκων τῆς Μανωλάδος πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐδέχθησαν τοὺς πρόσφυγας ἀδελφικώτατα καὶ ἀποδέλασαν εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

Εἰς τὰ Λεκανὰ εἰς τὴν μονὴν Μπάσια, ἐγκατεστάθησαν 40 οἰκογένειαι καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καπνοκαλλιεργείαν. Ὅπως δὲ μὲ ἐπιληροφόρησαν, ὅχι μόνον ἡ δοκιμὴ τῶν ἐπέτυχε ἀπὸ ἀπόψεως ποσότητος ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης εἶνε τόσο ἀνωτέρα εἰς τὰ μέρωδά τα ὥστε νὰ συναγωνισθῇ καὶ τὰ καπνὰ τῆς Σάνθης.

Ἡ περιφέρεια Κυλλήνης ἐπίσης μετετρέπη ὑπὸ τῶν 100 προσφυγικῶν οἰκογενειῶν εἰς μίαν μικρὰν Ἑλλεσίαν. Οἱ πρόσφυγες τῆς Κάτω Παναγίας τοῦ Τεσμε μολὶς ἐγκατεστάθησαν κατέστρεψαν ἀμέσως τὸ ἔλος τῆς Κυλλήνης τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὸν γάρον τῶν ἐντοπίων, τὸ ἐδενδροφυτεύσαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιεργείαν.

Ἐν συνόλῳ αἱ παραχωρηθεῖσαι γαῖαι εἰς τοὺς πρόσφυγας τοῦ νομοῦ Ἀχαιοῦλινος δύνανται νὰ ὑπολογισθῶσι σήμερον εἰς 25.300 στρέμματα περὶ που μὲ θαυμασίαν ἀπόδοσιν παραγωγῆς διὰ τὴν ταχύτεραν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως 241 ζῶα

191 ἄροτρα, 140 κάρρα, 1186 μικρά ἀγροτικά ἐργαλεία, 43.615 ὀκάδες σπόρος, 73.549 ὀκάδες σίτου καὶ 400.000 δάνεια διὰ τὴν καλλιέργειάν των.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐγκαταστάσεων ὑπάρχουν μελέται ὑπὸ τοῦ κ. Φραγκοπούλου, τοῦ ὁποίου μεταφέρθη ἤδη ἡ ἔδρα ἐν Γαστούνης εἰς Πάτρας, ὅπως ἐγκατασταθῶν 250 οἰκονόμους εἰς μοναστηριακά κτήματα τῆς Ἀμαλιάδος, εἰς Κυλλήνην 41, εἰς Λεχαινά, εἰς τὴν περιφέρειαν Μανωλάδος, εἰς τὴν Κοινοὶκλὰ πλείον τῆς Ἀχαΐας, εἰς τὰ Ζαροχλῆα, εἰς τὸ Ρίον καὶ τέλος εἰς τὴν περιφέρειαν Αἰγίου εἰς τὰ μοναστηριακά τῆς Μονῆς τῶν Ταξιάρχων.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀγροτικὴ ἐγκατάστασις εἰς τὰς ἀνωτέρω περιφέρειας δὲν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι συνεπληρώθη. Διότι οἱ περισσότεροι σινοικισμοὶ στεροφῶνται μονίμων οἰκημάτων καὶ οἱ πρόσφυγες παραμένουν εἰς διαφόρους ἀποθήκας καὶ ἀγούρια, ἐκτὸς τῆς Γαστοῦνης ὅπου ἀνηγέρθησαν 110 διπλοκατοικίαι, 55 εἰς τὴν Κυλλήνην καὶ 15 εἰς τὸ γηροκομεῖον τῶν Πατρῶν.

Ὁ ἀγρότης διὰ νὰ ἐπιδοθῇ μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν καλλιέργειαν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν στέγην του. Καὶ ἡ στέγη δὲν ἐδημιουργήθη ἀκόμη. Κατὰ συνέπειαν εἰρησκόμεθα εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὸν νομὸν Ἀχαιοῦλιδος. Διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μερῶν, εἰς τὴν Ἀμαλιάδα παραμένουν 400 ἄτομα, γέροντες, γυναῖκες, παιδιὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὰς ἀθλιστούρας συνθήκας. Μία ἀποθήκη πλείον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀμαλιάδος ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν περιφίμων προσφυγογῶν ἀποθηκῶν Σολαίᾳ ἐν Πάτραις.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν πρόγραμμα καὶ ἐδῶ θετικόν, λόγιον, διότι ἡ σημερινὴ ἐγκατάστασις παρουσιάζει τὴν μορφήν τῆς προσωρινότητος. Αἱ πεδιάδες τῆς Μανωλάδος, τῆς Γαστοῦνης καὶ τῆς Ἀμαλιάδος ἔχουν τοὺς φοβεροὺς χειμᾶρους, ἔχουν τὰς ἐλώδεις ἐκτάσεις των, πρᾶγμα τὸ ὅποιον καθιστᾷ καὶ τὸν βίον τῶν γηγενῶν ἀφόρητον. Πῶς εἶνε δυνατόν λοιπὸν οἱ πρόσφυγες ν' ἀποβλέψουν εἰς τὸ μέλλον χωρὶς στέγην, ὑπὸ σιηνῆς καὶ ἀνάμεσα στ' ἀγούρια, μὲ τὴν ἀπειλὴν τῶν ὀρμητικῶν νερῶν τοῦ Βέρρα καὶ τοῦ Πηνειοῦ;

Εἰς μίαν ἄλλην χώραν ἡ πεδιάς τῆς Μανωλάδος, τῆς Γαστοῦνης, καὶ ἐν γένει τῆς Ἠλείας, θὰ εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀνεξάντλητον πηγὴν χρυσοῦ. Ἐνῶ σήμερον οἱ κάτοικοι ὑποφέρουν καὶ ἀδυνατοῦν νὰ καλλιεργήσουν.

Ἐὰν θέλωμεν ἡ μικρὰ Αἴγυπτος τῆς Ἠλείας νὰ δόσῃ τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς κατοίκους πρέπει ταχέως, χωρὶς χρονοτριβὰς, χωρὶς μακροπολιτικὴν, χωρὶς ὑποσχέσεις, νὰ κατασκευασθῶν ἀντιπλημμυρικά ἔργα εἰς τοὺς χειμᾶρους Μανωλάδος, Γαστοῦνης καὶ ἀποξηρανθῶν τὰ δολοφάνα ἔλη καὶ ν' ἀνεγερθῶν οἰκίαι εἰς τοὺς πρόσφυγας. Διαφορετικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς γηγενῶν καὶ προσφύγων δὲν λύεται μόνον μὲ τὴν ἀφθονον παραχώρησιν ὧν γαιῶν καὶ τὴν πολυμοχθον καὶ ἐνταταὴν καλλιέργειάν των. Αἱ τρεῖς περιφέρειαι θὰ μεταβάλλωνται διαρκῶς εἰς μίαν ἀπέραντον κοιλάδα κλανθυ-

νος, καὶ οἱ κάτοικοι, γηγενεῖς καὶ πρόσφυγες, θὰ σαλπίζουν κυριλευτικῶς ἀνάμεσα εἰς τοὺς χειμᾶρους. Μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν, ἀλλὰ πρὸ παντός μὲ στοργὴν, μὲ πόνον καὶ ἀπόφασιν, ἡ σημερινὴ κόλασις τοῦ Βέρρα καὶ τοῦ Πηνειοῦ δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀληθὴ παραδεισον, εἰς πραγματικὴν Αἴγυπτον. Ἄς ἐκλέξουν οἱ κατὰ καιροὺς κυβερνῶντες μεταξὺ τῆς τυραννίας τῶν κατοίκων τῶν πεδιάδων τῆς Ἠλείας καὶ τῆς πραγματικῆς ἀπελευθερώσεώς των.

30 Αὐγούστου 1925.

Αἱ καταστροφαὶ ἐκ τῶν χειμᾶρων συνεχίζονται καὶ κατὰ τὸ 1927. Στὰς 19 καὶ 22 Ἰανουαρίου τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐδημοσίευεν τὰ ἑξῆς τηλεγράφηματα:

ΠΑΤΡΑΙ, 19 Ἰανουαρίου. [Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας].—Αἱ συνεχεῖς βροχαὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν προξένησαν πλημμύρας εἰς ὅλοκληρον τὸν νομόν. Οἱ χεῖμαρες ἐκχειλίσαντες κατέκλυσαν χωρία εἰς τὰ ὅποια κατέρρευσαν πολλαὶ οἰκίαι. Ὁ διασχίζων τὴν Ἀμαλιάδα χεῖμαρος Σόχια ἐξεργίζωσε μεγάλας κτηματικὰς ἐκτάσεις. Αἱ σιδηροδρομικαὶ, τηλεγραφικαὶ καὶ τηλεφωνικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν ἐκτετατοῦς μεταβολῆς εἰς τὰ δρομολόγια τῶν ἀμαζοστοιχίων. Ἡ γραμμὴ μεταξὺ Διακοφτοῦ-Αἰγίου κατεστράφη λόγῳ τῆς πλημμύρας.

ΠΑΤΡΑΙ, 22 Ἰανουαρίου. [Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας].—Θελλώδεις βροχαὶ ἐξακολοῦθουν καθ' ἅπαντα τὸν νομόν. Αἱ κτηματικαὶ ἐκτάσεις μετεβλήθησαν εἰς λιμνοθάλασσας, λόγῳ δὲ τῆς ὑπερεκχειλίσεως τῶν χειμᾶρων ὁ Πηνεὶς καθίσταται ὀρμητικώτερος κατακλύζων ὅλοκληρα χωρία. Λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν ἡ κτηνοτροφία κατεστράφη, οἱ ἄμνοι ἀποδεκατίζονται.

ΠΥΡΓΟΣ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Πληγές κι' εδώ στον Πύργο πολλές, ανάγκες επιτακτικές συμφέροντα τοπικά και γενικά θυσιάζονται εις την άνυπαρξίαν του λιμένος, των μεγάλων συγκοινωνιακών δρόμων, την άσφυκτική κατάσταση ή όποια ύφίσταται εις την πεδιάδα του 'Αλφειού. Με τὰ άφθονα νερά του δέν κατορθώθη μέχρι σήμερα νά λυθῇ τὸ ζωτικόν ζήτημα τῆς ἀρδεύσεως, ὅποτε ἡ παραγωγή θά ἐνισχύετο καταπληκτικῶς.

Ὁ λιμὴν τοῦ Κατακόλου ἔχει ἕνα τραγικὸν παρελθὸν καὶ τὸ ἀδέχαιμον μέλλον του. Ὁ Πύργος, συνεπείᾳ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνιῶν, ἐδρίσκεται εις άσφυκτικὴν ἀπομόνωσιν ἀπὸ τὴν Γορτυνία καὶ τὰ Καλάβρυτα.

Ἄλλ' ὁ Πύργος ἔκτός των ἀνωτέρων σημαντικῶν ἐλλείψεών του, ὑφίσταται καὶ μιὰ ἄλλη τραγωδία τὸ «κλάδευμα» οὕτως εἰπεῖν τὸ ὅποιον τοῦ καίμουν αἱ γειτονικαὶ τὸν περιφέρειαι διὰ τῆς ἀρπαγῆς κατὰ καιροὺς των διαφόρων δήμων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκλογικῆς ἐπικρατήσεως των πολιτευομένων.

Υπάρχουν ἄρχετοὶ δήμοι οἱ ὅποιοι διὰ λόγους γεωγραφικοὺς ἔπρεπε ν' ἀνήκουν εις τὴν περιφέρειαν Ἡλείας, καὶ ὅμως τὸ πολιτικὸν θηρίον τοὺς κρατεῖ μακρὰν αὐτῆς ἀνισσοδεμένους, γιατί ἀποτελοῦν πολὺτις κεφάλαιον γιὰ τὴν ἐκλογικὴν ρεμουλά.

Μεταξὺ ἄλλων παραδόξων θαυμάτων τῆς μικροπολιτικῆς ἀναφέρει καὶ τὸ ἔξης γεγονός. Εἰς ἀπόστασιν δύο ὥρων ἀπὸ τοῦ Πύργου εὐρίσκεται ὁ δήμος Σκυλοῦντος. Εἰς ἀπόστασιν μόνον δύο ὥρων! Καὶ ὅμως οἱ ταλαιπωροὶ ραγιάδες, ὑποχρεοῦντο ἐφορευικῶς, δηλαδὴ γιὰ νὰ πληρώνουν τοὺς φόρους, νὰ μεταβαίνουν ἀντὶ τοῦ Πύργου εἰς τὴν Ἀνδρίτσαινα ἢ ὅποια ἀπέχει 12 ὥρες καὶ μὲ δρόμο κατὰλληλόν μόνον γιὰ τὰ κατσίαια. Ἡ τραγωδία των ὅμως δέν τερματίζεται ἕως τὴν Ἀνδρίτσαινα.

Δικαστικῶς ἐπὶήγοντο εἰς τὴν Κυπαρισσία, δηλαδὴ εἰς 20 ὥρων ἀπόστασιν, ἐνῷ εἰς τὸν Πύργον ἠδύναντο κάλλιστα νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσῃ τὸ πρωτοδικεῖον. Αἱ ὑποθέσεις τοῦ ἐφετερίου εἶχον περιέλθῃ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των δικαστηρίων τοῦ Ναυπλίου!!! Δηλαδὴ ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὰς Πάτρας εἰς ἀπόστασιν πέντε ὥρων σιδηροδρομικῶς, ὑποχρεοῦντο νὰ καίμουν τὸν γύρον τῆς Πελοποννήσου γιὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἐφετεῖον Ναυπλίου. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ διοικητικὸν μέρος ἐκασφενδονίζονται εἰς τὴν

νομαρχίαν Καλαμών διὰ νὰ πύρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Νομάρχου!!!

Ἴδου ἡ εἰκὼν τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς διατρέψεως, εἰκὼν τραγικὴ εἰς βάρος ὅχι μόνον των κατοίκων τοῦ δήμου Σκυλοῦντος ἀλλὰ καὶ πλείστον ἄλλων δήμων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ ραγιάδες τοῦ Σκυλοῦντος ἀπέστησαν πρὸ τινων μηνῶν τὴν ἐλευθερίαν των. Μετὰ πολλοὺς καὶ ἐπιμόνους ἀγῶνας τὰ δύο ἐφετεῖα Ναυπλίου καὶ Πατρῶν ἀπεφάνθησαν κατὰ πλειοψηφίαν ὥπως ὁ ἀνωτέρω δήμος ὑπαχθῇ δικαστικῶς εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Ἡλείας (Πύργου) καὶ κατὰ συνέπειαν τὰ μαρτυρικὰ ταξίδια των πρὸς τὴν Κυπαρισσία καὶ τὸ Ναύπλιον διαζόπτονται.

Θὰ ἔχουν ἀδικοὺς λοιπὸν δὲν καθιερώσουν τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευθερίας των ὡς ἐορτάσιμον.

Ἄλλ' ὁ Πύργος καὶ φυσικὰ ὁλόκληρος ἡ Ἡλεία, δολοφονεῖται καὶ ἀπὸ κατὰ ἄλλο σημαντικώτερον. Ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία τῆς Ἡλείας εἶνε ἄρχετὰ ἰσχυρὰ καὶ ἡ ἐμπορικὴ τῆς κίνησις εἶνε ἐνθαρρυντικὴ. Ἐκτὸς τῆς σταυροειδοπαγωγῆς, 70—80 ἑκατομμύρια λίτρες κατ' ἔτος, ἐπάρχουν καὶ δύο μεγάλαι βιομηχανίαι, τὸ καπνεργοστάσιον Καρναβάλη καὶ ἡ ἑταιρεία οἶνων καὶ οἰνοπνευματικῶν με θαμνίστους ἐγκαταστάσεις παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν.

Εἰς τὸν Πύργο λειτουργοῦν ἡ ἐμπορικὴ σχολή, τὸ πρῶτον γυμνασίον, μονοτάξιον διδασκαλεῖον καὶ δύο γυμνάσια. Οἱ μαθηταὶ μάλιστα εἶνε τόσον πολλοὶ—ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ ἀληρεξάνδριος κ. Ἀναστασιῶν—ὥστε θὰ ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῇ καὶ τρίτον γυμνάσιον.

Ἀπέναντι τοῦ ἡθικοῦ, πνευματικοῦ, ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ὄγκου τοῦ Πύργου καὶ τῆς Ἡλείας ὁρῶνται ἡ ἐργληματικὴ ἀνυπαρξία τῆς Νομαρχίας. Ἡ ἑδρα Νομαρχίας εἰς τὸν Πύργον ἀποτελεῖ τὸν φλογερὸν πόθον ὅλων των κατοίκων. Κατέστη διὰ τὰς ὑποθέσεις των ζήτημα ἐφίσης ἀνάγκης ζήτημα σχεδὸν ἐπάρξεως ἑδρα νομαρχίας εἰς τὸν Πύργον ὑπῆρχε ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1909.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1909 ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδῆ κατήργησε τὴν νομαρχίαν Πύργου διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δῆθεν μερικῶς οἰκονομίας εἰς τὸ κράτος, πρᾶγμα ἀπίθανον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἀληθὴ τραγωδία εἰς τοὺς κατοίκους οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰς Πάτρας.

Θέλετε νὰ μάθετε καὶ κατὰ σπουδαιότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν καθημερινὴν τραγωδίαν; Οἱ Πύργιοι δέν ἐνθυμοῦνται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ ἐπισκέψῃ τὴν πόλιν των ὁ νομάρχης ὁ ὅποιος ἔχει ἀγκυροβολήσει εἰς τὰς Πάτρας. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν! Δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1909 καὶ ἐντεῦθεν. Ἀναφέρουν μόνον ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 διῆλθε διὰ λόγους προσωπικοῦς ὁ νομάρχης κ. Μαυρίδης. Καὶ γιὰ νὰ εἰμεθα δίκαιοι πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ὁ νέος νομάρχης Πατρῶν κ. Α. Μάρκελλος ἐδήλωσε ὅτι κατ' αὐτὰς θὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Πύργον. Ἄλλ' αἱ προσωπικαὶ διαθέσεις καὶ ἐνέργειαι μοναδικαί, δυστυχῶς δέν παίζουν κανένα ρόλον εἰς τὸν μέγα ζήτημα

τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ καὶ τρώγει τὴν ψυχὴν τῶν κατοίκων τοῦ Πύργου. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν αἱ ἐνέργειαι τῶν πολιτενομένων Πύργου ἔχουν ἐνταθῇ διὰ τὴν νομαρχίαν. Ἀπέναντι τῆς ἐπιτακτικῆς αὐτῆς ἀνάγκης ἐμφανίζεται ὁ μικροκομματισμός, τὸ σαράκι καὶ ἡ βδέλλα τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἀντιδρᾷ διότι φοβεῖται ὅτι θὰ κινδυνεύσῃ ἡ ἐκλογικὴ ἰσορροπία ὅλων τῶν τοπικῶν κομμάτων τῆς Γορτυνίας ἢ καὶ τῶν Πατρῶν. Ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ὁ κ. Κονδύλης εἶχε ἀποφασισθῇ ὅπως ὁ Πύργος ἀποτελέσῃ ἔδραν νομοῦ. Ἡ ἀποχώρησίς του ὅμως ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὰ μεσολαβήσαντα κατόπιν γεγονότα ἐματαιώσαν τὴν πραγματοποίησην τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

Ἄλλ' οἱ Πύργιοι δὲν ἀπελπίζονται. Εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἔχουν δημοσυργίᾳ κοινὸν μέτωπον οἱ πολιτικοὶ ὅλων τῶν κομμάτων. Ζητοῦν τὴν νομαρχίαν διότι ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν πλέον νὰ ἐξαρτῶνται τὰ συμφέροντά των ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ἀνάγκας τῆς Γορτυνίας καὶ τῶν Πατρῶν. Οἱ σύλλογοί των συνέρχονται καὶ ἐκδίδουν ψηφίσματα μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι ἡ νομαρχία θὰ λύσῃ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα διωκητικὰ ἀροδλήματα τοῦ τόπου των. Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ πολιτικοὶ παραμονεύουσιν διὰ νὰ εἴρουν τὴν κατ' ἄλλῃλον εὐκαιρίαν νὰ πραγματοποιήσουν τὸν γενικὸν πύθον. Οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ ἐπίσης ὑπόσχονται ὅτι θὰ ἐργασθοῦν ἐπιμύκτως διὰ τὴν νομαρχίαν τοῦ Πύργου.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἠσχολήθη καὶ γιὰ τὴν ἔδρα τῆς νομαρχίας. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 9ης τρέχ. Ἀδγούστου ὁ δημοτικὸς σύμβουλος καὶ δικηγόρος κ. Α. Παπαδημητριάδου ἐπέβαλε πρότασιν ὅπως τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐκφράσῃ εὐχὴν εἰς τὴν καθένησιν ἵνα ἡ ἐπαρχία Ἥλειας γίνῃ νομός.

Τὸ συμπέρασμα ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐντυπώσεων εἶνε ὅτι τὸ σημερινὸν διοικητικὸν σύστημα ἔχει νανυγίῃ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίον του. Ἡ αὐτοδιοίκησις ἀποτελεῖ πλέον τὸ ἀπαραίτητον φάρμακον τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ.

Διότι ἐπὶ τέλους καὶ ὁ Νομάρχης δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ σφραγιδοφύλαξ τοῦ κράτους καὶ ὁ διεκπεραιωτὴς διαφόρων ἐγγράφων του. Δὲν ἔχει καμμία οὐδυσιατικὴ διοικητικὴ δύναμιν καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἡ διοίκησις του ἐκτείνεται εἰς χώρας ὁλοκλήρους αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν τὴν προσωπικὴν ἐρευνάν του, τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν, τὴν θεραπείαν τῶν πληγῶν ἐπὶ τόπου καὶ ὄχι τὴν προσφρεγμένην εἰς τὸ κέντρον καὶ τ' ἀνεβοκατεβάσματα τῶν διαφορῶν πολιτενομένων, ὅπως ἐπιτύχουν κατὰ διὰ τὴν ἐπαρχίαν των.

Ἐὰν ἐφημερῶς τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως θὰ ἔπληρξε καὶ περισσοτέρα πειθαρχία καὶ ἐνότης εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν σημερινὸν διοικητικὸν τραγέλαφον ἐργάζονται ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ κέντρου. Καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ κέντρον ἀγνοεῖ καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα. Ἡ αὐτοδιοίκησις ἀσφαλῶς θὰ δημιουργήσῃ

κατὰ τὴν γνώμην ὅλων μίαν βάσιν πραγματικῆς προόδου διὰ τὴν χώραν, ἡ ὁποία σημερὸν δὲν ἔχει σχολεῖα, ἱερῶν, δρόμους, γεφύρας, ἀντιπλημμυρικά ἔργα, ἀσφάλειαν καὶ ἀσφάλειαν.

Διότι τὸ ζήτημα τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἄληθῶς ἐκρίσεται σήμερον εἰς εὐχάριστον σημεῖον, τοῦλάχιστον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ ἐκ λόγων καθαρῶς συμπτωματικῶν. Ἰδοὺ τὸ μυστικὸν τῆς ὅλης ἐπιτυχίας. Ὁ κόσμος ἔχει ἐπιδοθῇ εἰς τὰς ἐργασίας του καὶ αὐτὸ εἶνε ὁ καλλίτερος φρουρὸς τῆς τάξεως. Τὴν ἑλλειψιν τῶν ἀστενομιζῶν ὁργάνων ἔχει ἀντιταταστήσῃ ἡ ἀφοσίωσις τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν παραγωγὴν. Ἡ λησιτεία, ἐπὶ τὴν γενικωτέραν σημασίαν της, δὲν ἐφίσταται οὐδαμῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν περιφέρειαν Αἰγιάδας ἐπὶ ἓνα ἑξάμηνον ἔλαθε χώραν μὴ ζωοκλοπῇ, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰς ὄρεϊνὰς περιφερείας τῆς Ἠλείας σημειοῦνται περισσότεραι.

Ἄλλ' αἱ ζωοκλοπαὶ τιμωροῦνται αὐστηρῶς καὶ οἱ ἐνοχοὶ δὲν διαφεύγουν ἀπὸ τὰ νύχαι τῶν καταδικαστικῶν ἀποσπασμάτων. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ δὲ μέχρι ποίου σημείου ὁ λαὸς ἔχει ἐπιδοθῇ εἰς τὰ εἰρηνικὰ του ἔργα καὶ δὲν ἀλληλοσπαράσσεται, ὅπως λέγουν οἱ πολιτενομένοι, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ὅτι εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πύργου ὑπηρετοῦν ἐν συνόλῳ 50 χωροφύλακες. Φρουροῦν τὰς φυλακάς, ἐξυπηρετοῦν τὰ δικαστήρια, μεταφέρουν τοὺς καταδικάτους καὶ διὰ τὴν φρουρὴν τῆς πόλεως μόλις ἐπαρκοῦν 8—10!

Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ ἀνωτέρα διοίκησις τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας ἡ ἔδρα εἶνε εἰς τὰς Πάτρας, ἔχει διατεθῇ εἰς 8 διοικήσεις, 22 ἐποδιοικήσεις, 34 τμήματα καὶ 170 σταθμοὺς μὲ ἐπέκτασιν δικαιοδοσίας εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν. Πόσοι νομίζετε χωροφύλακες ὑπηρετοῦν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἑκτασιν; 324 μόνιμοι καὶ 943 ἄνευ θητείας. Δηλαδή χίλιοι δικάσιοι ἐξήκοντα ἐπὶ τὰς χωροφύλακας ἐξασφαλίζουν τὴν δημοσίαν τάξιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον!

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ νομίζω ὅτι ἀποτελοῦν τὴν καλλίτερα ἀπόδειξιν τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἐργασίας του. Καὶ ἀσφαλῶς εἰν δὲν ἐπληρξε ἡ ἐκμετάλλεσις τοῦ πολιτικοῦ ὁ ὁποῖος δὲν παύει οὔτε μία στιγμή νὰ τοῦ ὑπενθυμίζῃ τὰ καθεστῶτα καὶ τὰς δὴθεν ἱερὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζῶντας ὁ λαὸς αὐτὸς θὰ ἦτο ἰδεώδης ἀδελφωμένος καὶ δὲν θὰ ἐσκέπτετο τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φυσικοῦ πλοῦτος τῆς χώρας. Ἀλλὰ παντοῦ δυστυχῶς περιφέρονται οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κομματάρχιστοι, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ὑπόστασιν των, ὡς προσεταιρὸν δὴθεν τοῦ λαοῦ, ὑπενθυμίζουν τὸ πρόσκαιρον παρελθόν, συμβουλεύουσιν, ἐξορκίζουν, ὑπόσχονται τὴν ἀνατολὴν νέων ἡμερῶν πολιτικῆς εὐτυχίας, ἐξαπατοῦν, παρασύρουν εἰς τὴν πλάνην, καὶ μόνον διὰ τοὺς δρόμους τ' ἀντιπλημμυρικά ἔργα, τὰς γεφύρας, τὴν παραγωγὴν, τοὺς ἀνενάρκτους λιμένας δὲν λέγουν τίποτε.

Θὰ ἔρρετε ὅλοι οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κομματάρχισκοι καὶ πολιτικοὶ ρομπιγάνες νὰ κανηγηθοῦν ἀπ' αὐτὸν τὸν λαόν, διότι ὄχι ἀπλῶς προσπαθοῦν ἀλλ' ἀγωνίζονται κυριολεκτικῶς νὰ τὸν ὠθήσουν πρὸς τὰ ὅπισθον, πρὸς τὸν μικροκομματισμόν, ἐνῶ αἱ νέαι συνθήκαι τῆς ζωῆς ἀπαιτοῦν νὰ προχωρήσουν ὅλοι πρὸς τὰ ἔμπροσθον καὶ νὰ καταστήσουν τὴν Ἑλλάδα βιώσιμον, πραγματικὴν χώραν προόδου, ὅπῃ σήμερι δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα μεγάλο χωριὸ μὲ τὰς πλημμύρας, τοὺς ἀπείρους ἐλώδεις περαιοὺς τῆς, τὴν ἑλλειπὴν νεροῦ ἐνῶ ἀφθονεῖ παντοῦ, τὰ κασάβαρα καὶ τοὺς κορηνοὺς, καθ' ἣν στιγμὴν παντοῦ εἰς ἄλλας γόφας σχίζονται τὰ βουνὰ καὶ ἀνοίγουν διὰ πλάτα δρόμους.

31 Αὐγούστου 1925.

ΛΙΜΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΤΑΚΩΛΟΥ

Ἡ περιφέρεια Ἠλείας, καὶ κυριώτερα ἡ πρωτεύουσά της ὁ Πύργος, μοῦ κάμνει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔχει τὸν ἓνα πνεύμονα προσβεβλημένον, ἀσθενεῖ, καὶ διαρκῶς ὑποβάλλεται εἰς θεραπείαν, συμβουλευέται τοὺς ἰατροὺς, ἐξοδεῖται, ἀγωνιᾷ, ὑποφέρει, ἀδυνατεῖ νὰ ἐργασθῇ, φοβεῖται τίς γενναῖες ἐγχειρήσεις, τρέμει διὰ τὸ μέλλον.

Ὁ προσβεβλημένος πνεύμων τοῦ Πύργου, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁλοκληρὸν τῆς Ἠλείας, εἶνε ὁ λιμὴν τοῦ Κατακόλου. Ἐρεῖ μία περιτεισιδὴ ἱστορία χωρὶς ὅμως νὰ κατορθωθῇ ποτὲ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ εἰς τὸ παρελθόν, φοβοῦμαι δὲ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Κατὰ κατὰ τὴν ἡ καθέκαστα τοῦ 1880 ἀπεφάσισε ὅπως κατασκευάσῃ διάφορα προστατευτικὰ ἔργα εἰς τὸν ὅριμον τοῦ Κατακόλου, ὁ ὁποῖος ἐδέχετο τὸ ἔσπασμα τῶν ἀγρίων κυμάτων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μεσογείου. Ἐκ τῶν ὑστερὸν ἀπεδείχθη ὅτι κακῶς ὑπελόγησαν οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ λιμενολόγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διότι τὸ ἔργον ἦτο αὐτόχρημα θησιγενές.

Τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος ἀνέλαβε μία Γαλλικὴ ἐταιρεία ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ Ντεζιρέ Μισέλ. Κατεσκευάσθη ὁ λιμενοβορσάκιον μῆκους 300 περίπου μέτρον, ὁ ὁποῖος δὲν ἡδυνήθη ν' ἀνθῇ εἰς τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν ὀργὴν τῶν Ἀφρικανικῶν κυμάτων. Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας ἡ μαγία τῶν κυμάτων εἶνε τοιαύτη ὥστε ἀνυφοῦνται πότε πενήκοντα καὶ πότε ἑκατὸν μέτρα, συγχλονίζουσιν τοὺς ὀγκολίθους καὶ τὰ κρηπιδόματα μέχρι τοιούτου σημείου ὥστε νὰ τρέμουν οἱ κάτοικοι τοῦ Κατακόλου μῆκος ἀνατραπῇ ὁ λιμενοβορσάκιον καὶ ἐκσπενδονισθῇ κομμάτια εἰς τὸν ἄερα!

Μετὰ μιά δεκαετία ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμενοβορσάκιονος ὑφίσταται τὸ πρῶτον σοβαρὸν ρήγμα. Ἐκτοτε ἀρχίζουν τὰ δεινὰ του. Ἡ ἐπισκεπὴ τῶν

ρηγμάτων ἀνατίθεται εἰς μίαν ἑλληνικὴν ἐταιρείαν, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ὁ κ. Γεωργιάδης, καὶ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἐπισκευάζονται τὸ ρήγμα καὶ τὰ σημεία τὰ ὁποῖα εἶχον ὑποστῇ καθίζησιν. Τοποθετοῦνται δὲ καὶ ὀγκολίθοι 40 μέτρον πλάτους διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀνιχνύσιν τῶν μεγάλων κυμάτων τῆς Μεσογείου.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν ὀγκολίθοι 20 καὶ 30 τόνων ἀνατρέπονται ἐπὶ τῆς μανίας τῶν κυμάτων «ἀν' πορτοκάλια», κατὰ τὸν ἐπιτηρῆ χαρὰς τῆς ἐνός ναυτικοῦ τοῦ Κατακόλου, καὶ δημιουργοῦνται συγχρόνως νέον σοβαρὸν ρήγμα εἰς τὸ μέσον τοῦ λιμενοβορσάκιονος καὶ νέαι καθιζήσεις.

Ἐκτοτε ἀρχίζουν αἱ θεραπείαι καὶ τὰ μπαλώματα, ἡ σπατάλη πολλῶν χιλιάδων δραχμῶν εἰς μελέτες καὶ παραμελέτες. Κατὰ τὸ 1912 ὁ κ. Α. Γκινης μετὰ μακρὰς ἐρεῖνας τοῦ ὅλου ζητήματος παραδίδει εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν Κατακόλου μελέτην περὶ τοῦ ἀντιβορσάκιονος, ἐκκαίφειν τοῦ λιμένος, ἐπισκεπὴν τοῦ ρήγματος κατὰ μήκος καὶ πλάτος, διατομὴν τοῦ ἀντιβορσάκιονος, ἐπισκεπὴν τῶν κρηπιδωμάτων.

Τὸ 1915 ὁ μηχανικὸς κ. Σπύρος Μετσίσηνός ἀποφαίνεται διὰ τῶν μελετῶν του περὶ τῆς ἐπισκεπῆς τοῦ κυματοβορσάκιονος, τοῦ ἀντιβορσάκιονος καὶ περὶ τῆς κατὰ πλάτος τομῆς κυματοβορσάκιονος, καὶ ἀντιβορσάκιονος. Καὶ τέλος ὁ μηχανικὸς κ. Ἀθανάσιος καταρτίζει μελέτην τῆς διατομῆς τῶν ρηγμάτων τοῦ λιμενοβορσάκιονος. Αἱ μελέται ὑπάρχουν κατατεθεῖναι εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ εἰρηνοδίκου Πύργου, προέδρου τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ αἱ ἐπισκευαὶ δὲν ἐγένοντο μέχρι σήμερον.

Ὁ Πύργος συνδέεται μὲ τὸ Κατὰκόλου διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐκτάσεως δεκαπέντε περίπου χιλιομέτρων. Κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν σιδηροδρόμων τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ κίνησις τοῦ λιμένος Κατακόλου θὰ ἦτο ἐξαιρετικῶς σημαντικὴ καὶ ἐνδιαφέρονται ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως. Ἀλλὰ σήμερον δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν του. Διότι ἐκτὸς τοῦ ρήγματος καὶ τῶν καθιζήσεων ὑφίσταται ὁ λιμὴν ἐκ δύο πλευρῶν, ἐκ τῶν ὑψομάτων τοῦ Κατακόλου καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ, ἐπιχειματώσεις μεγάλου ὄγκου, τὰς ὁποίας οὐδέποτε ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἐφρόντισε νὰ καταπολεμήσῃ διὰ μίας βορβοροράγῃ (φαγιάνας). Ἦδη καθίσταται αἰσθητὴ ἡ ἑλλειψὶς βορβοροράγῃ διότι ὁ λιμὴν ὑπέστη πλείστας προσχώσεις καὶ εἶνε ἀπορίας ἄξιον πῶς ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι σήμερον ταραμέλησε τὸ σπουδαῖον αὐτὸ ἔργον. Νὰ καταλογισθῇ καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν κακομοιρίαν;

Τὸ σημερινὸν κατάντημα τοῦ λιμένος Κατακόλου εἶνε θλιβερὸ γὰρ τὴν Ἠλείαν. Διὸ ἔμποροι, βιομήχανοι, παραγωγοί, εἰσαγωγεῖς καὶ ἐξαγωγεῖς καταφεύγουν εἰς τὸν σιδηροδρόμον Πύργου—Πατρῶν ἐνῶ ἔχουν στὰ πόδια τὸν τὴν θάλασσαν! Ἐκαστος μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ πλέον τὴν ἀσφραγικὴν πράγματι

κατάστασι τοῦ ἐμπορευομένου κόσμου. Κατὰ τὰς ἀσφαλετέρας στατιστικὰς ἐπὶ παραγωγῆς 80 καὶ 90 ἑκατομμυρίων σταφίδος εἰς τὴν Ἑλσίαν κατ' ἔτος μόλις καὶ μετὰ βίας ἐξέρχονται τὰ δέκα ἑκατομμύρια ἀπὸ τὸ Κατάκολο! Αἱ ἄλλες μεγάλες ποσότητες ἀποστέλλονται μὲ μυρίους κόπους, μύχθους καὶ ὑπέρογκα ἔξοδα μεταφορᾶς εἰς τὰς Πάτρας καὶ γι' αὐτὸ πλείστοι σταφιδέμποροι τοῦ Πύργου ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰς τὰς Πάτρας.

Τὴν σημερινὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελοῦν ὁ εἰρηνοδίκης Πύργου κ. Θ. Δουφδοῦνης, οἱ ἔμποροι κ. κ. Γ. Κοντόπουλος, Κ. Καντούνης, Π. Ρουσόπουλος, Χρ. Παπανικολάου, Π. Μαρινόπουλος καὶ ὁ διαθνήτης τοῦ ἐμπορευματοστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Ξαβέριος Παπαηλιοῦ. Βεβαίως δὲν δύνανται νὰ καταλογισθοῦν μεγάλες εὐθύνες εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν, γὰρ κατὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν αἰσίων τὸ ἀρχαῖον ἔργον τοῦ λιμένος ἦτο αὐτόχρημα, ἐπαναληψιμὸν, θνηταγενές.

Διότι μὲ τὴν ἀγρία προσβολὴ τῶν καμιάτων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς ἀδικότους ἐπιχόσεις τοῦ Ἀλφειοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ τίποτε στερεόν. Τὸ σφάλμα εἶνε θεμελιώδες καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὅρου Κατακόλου ὡς λιμένος ἀτυχεστέρα. Αἱ κατὰ καιροὺς λιμενικαὶ ἐπιτροπαὶ ἠδύναντο τὸ πολὺ-πολὺ ν' ἀποφρεύουν τὰ διάφορα μπαλώματα καὶ τὰς μελέτας διότι δὲν ἔκριναν τίποτε ὅλο παρὰ νὰ διασπαθίζουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοὺς πόρους τοῦ λιμένος. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν νομίζω σκόπιμον νὰ τονίσω ὅτι ἀσέτως πρὸς τὰ πρόσωπα ὁ νόμος τοῦ ν' ἀνατίθεται ἡ προεδρεία τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τοὺς κατὰ τόπους εἰρηνοδίκας ἢ νομάρχας ἀπέτρεχεν οὐκ ἐκτὸς, καὶ ἀπέτρεχε πανηγυρικῶς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Διότι πῶς θέλετε ὁ εἰρηνοδίκης ἢ ὁ νομάρχης νὰ ἔχουν κάποιο παλμό, κάποια δημιουργίαν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐιδικότητός των, νὰ σκέπτονται διὰ τοὺς λιμένας καθ' ἣν στιγμήν ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκδικάζουν ὑποθέσεις, νὰ ὑπογράφουν ἔγγραφα καὶ νὰ δέχονται τὸν κόσμον, ὅταν τὸν δέχονται; Πολὺ ὀρθῶς δὲ μοῦ ἔλεγεν ὁ κ. Κ. Καντούνης, ἐκ τῶν μελῶν τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κατακόλου, ὅτι ὁ εἰρηνοδίκης, ἀσέτως ἐπαναληψιμῶς πρὸς τὰ πρόσωπα, εἶνε τὸ χρηματοκιβώτιον τοῦ κράτους εἰς τὰς διαφόρους λιμενικὰς ἐπιτροπὰς καὶ τίποτε ἄλλο. Ρῖστε μὴ ματιὰ εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ βεβαιωθῇτε ὅτι ἡ ἰδία θλιβερά κατάσταση κυριαρχεῖ.

Καὶ γεννᾶται τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα εἰς ὅλον τὸν κόσμον τῆς Ἑλίας: Πῶς θὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ λιμένος; Πῶς θ' ἀποκτήσῃ μίαν ἀσφαλὴ διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν ὁ Πύργος, ὁ ὁποῖος καὶ σταφιδοπαραγωγὴ ἔχει ἄφθονον καὶ βιομηχανία ἀρκετὰ σημαντικὴν; Θὰ εἶνε καταδικασμένοι οἱ Πύργοι νὰ καταφύγουν εἰς τὸν σιδηρόδρομον τῶν Πατρῶν εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα; Νὰ ἐπιβαρύνονται τὰ ἐμπορευματὰ των ἐπ' ἄπειρον μὲ ὑπέρογκα ἔξοδα μεταφορῶν, ὅποτε ὁ ανταγωνισμὸς καθίσταται δύσκολος καὶ προβληματικός;

Κατὰ τὴν μετᾶσίν μου εἰς τὸ Κατάκολον ἠρώτησα τὸν λιμεναρχὴν τί εἰσπράττει κατ' ἔτος εἰς λιμενικὸν φόρον. Ἐξήτασε τὰ βιβλία του καὶ μοῦ ἀπήντησε ὅτι κατ' ἔτος αἱ εἰσπράξεις τοῦ λιμενικοῦ φόρου ἀνέρχονται εἰς 800.000 δραχμῶν. Καὶ ὅπως μοῦ ἐδήλωσε ὁ εἰρηνοδίκης πρὸς τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ἐκ τῶν λιμενικῶν φόρων σημερινὴ περιουσία τοῦ λιμενικοῦ ταμείου ἀνέρχεται εἰς τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν, μὲ τὰ ὅποια ἠγοράσθησαν ἔντοκα γραμμάτια τοῦ κράτους.

Τὸ δῶλημμα τίθεται ἤδη σαφῶς κατὰ τρόπον ἀμείλικτον ἐνώπιον τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς ἢ καὶ τοῦ κράτους. Θὰ συναφθῇ δάνειον μὲ τὴν βάσιν τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων καὶ τοῦ ἐτησίου λιμενικοῦ φόρου διὰ νὰ γίνον νέα ἔργα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχουσῶν μελετῶν, ἢ θ' ἀφεθῇ ὁ λιμὴν εἰς τὸ σημερινὸν θλιβερόν κατάντημά του; Ὑπολογίζεται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς ὅτι διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν σήμερον νέα ἔργα ἐπὶ τοῦ λιμένος θὰ δαπανηθοῦν τοὐλάχιστον 20 ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ τὰ νέα ἔργα θὰ ἐξασφαλίσουν τὸν λιμένα, ἢ θὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ δυστυχήματα τοῦ παρελθόντος;

Ἀπέναντι τοῦ διλήμματος τούτου ἐγεννήθη ἡ σκέψις μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῇ νέος λιμὴν εἰς τὸν ὅρον τῆς Σκαριδιᾶς ἢ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὅπισθεν τῶν ὄψεων τοῦ Κατακόλου. Καὶ ἀποφαινόμεθα οἱ εἰδικοί ὅτι ἡ κατασκευή τοῦ νέου λιμένος θ' ἀπαιτήσῃ 40 ἑκατομμύρια. Μὲ τὰ 20 ἑκατομμύρια τῶν ἐπισκευῶν τοῦ Κατακόλου ἔχομεν τὸ ἀδεδειγμένον μέλλον, τὴν ἐπανάληψιν πιθανῶς τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν κατὰ τῆς ἐκείνου. Μὲ τὰ 40 ἑκατομμύρια δημιουργοῦμεν ἀσφαλῶς ἕνα καλὸν λιμένα τῆς αὐτῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὸν Πύργον, ὅπως τοῦ Κατακόλου, μὲ τὸ πλεονέκτημα μάλιστα ὅτι θὰ εὐρίσκεται ἑγγύτερον τοῦ νέου λιμένος καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀμαλίδος.

Ἡ γνώμη τῶν περισσοτέρων ἀποκλίνει ἐπὶ τοῦ ὅρου τῆς Σκαριδιᾶς διότι εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν ὁ πλοῦς εἶνε περὶ ὅλης. Διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ νέου λιμένος ὑπάρχουν ἀναμφισβητήτως καὶ πολλοὶ ἀντινομίαι ἐν Πύργῳ καὶ ἀντιδράσεις, καὶ κυρίως ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐδημιουργοῦσαν ἐγκαταστάσεις ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κατακόλου.

Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι συζητᾶται ἐπιμόνως ἐνταῦθα τὸ ζήτημα τοῦ νέου λιμένος. Καὶ εἶνε καιρὸς νὰ ληφθῇ μία θετικὴ ἀπόφασις διὰ νὰ ἐξέλθῃ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλίας τῆς σημερινῆς παθητικῆς καταστάσεως, διότι χωρὶς λιμένα δὲν διαφέρει, ἐπαναληψιμῶς, τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔχει διαρκῶς ἐπὶ θεραπείαν, καὶ μάλιστα μὲ πολλοὺς ἰατροὺς, τὸν ἕνα τὸν πνεύμονα. Ἀλλὰ διὰ νὰ τερματισθῇ ἡ τραγικὴ αὐτὴ κατάσταση εἶνε ἀνάγκη νὰ ἡγηθῇ τὸ κράτος τῆς ὅλης κινήσεως, εἶνε ἀνάγκη οἱ πολιτικοὶ καὶ κοινοτάγματα ὅλων τῶν ἀπαρχώσεων νὰ λάβουν μὴ ἐνωτικὴ κατεῖσθαι, ν' ἀποφάνουν τὴν δημοκρατίαν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος δημοκράτοι, νὰ διαφωτίσουν τὸν λαόν, νὰ πείσουν κυρίως ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διαφωνοῦν ὅτι ἡ δημιουργία πραγματικοῦ καὶ θετικοῦ λιμένος χωρὶς κινδύνους καὶ μπαλώματα εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς

ρήγματα, καθιζήσεις και προσχώσεις, αποτελεί ζήτημα ζωής και θανάτου εμπορευμάτων δι' όλόκληρον την Ήλειαν. Ἀλλὰ ταχέως διότι αἱ ἀνάγκαι τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς βιομηχανίας ὀγκύνται, ὅπως θὰ ὀγκύνται πάντοτε καὶ ἐπ' ἄπειρον τὰ φοβερά καίματα τῆς Ἀφρικῆς διὰ τὰ παρασύρον τοὺς ὀγκολίθους τοῦ Κατακόλου, τὰς μελέτας τῶν διαφόρων μηχανικῶν, τοὺς λιμενικοὺς φόρους, τὰ ἐντοκα γραμμάτια τοῦ λιμενικοῦ ταμείου καὶ τὰ ζωτικά συμφέροντα μὲς ὀλοκλήρου πλουτοφόρου χώρας ὅπως ἡ Ήλεια.

Ἐς ἀπελευθερωθῶμεν τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ρουτίνα, ἀπὸ τὴν μανία καὶ τὴν λύσσα τῆς ἐκκρατήσεως μόνον κατὰ τὰς ἐκλογάς, καὶ ἄς δημιουργήσωμεν θετικὴν λιμενικὴν πολιτικὴν, διότι τὰ περιπέτεια τοῦ Κατακόλου συνεχίζονται ὑπὸ ἄλλας μορφάς εἰς τοὺς περισσότερους λιμένας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ ἐξακολούθησις τῆς καταστάσεως αὐτῆς δὲν ἀποτελεῖ μόνον καθυστέρησιν ἀπέναντι τῶν λιμένων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' εἶνε κατὰ τὸ δολοφόνον ἔπαιον μας ἐναντίον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πλούτου τῆς Ἑλλάδος ὀλοκλήρου.

1 Σεπτεμβρίου 1925.

Η ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΥΡΓΟΥ-ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ-ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

Ὅσοι πιστεύουν ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἔχει πράγματι ἀπελευθερωθῇ πλυνῶνται οἰκτρῶς. Διότι ἑλευθερία δὲν σημαίνει μόνον τὸ πέταγμα τοῦ Τούρκου ἀπὸ τὴν ράχη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ πραγματικὴ ἑλευθερία ἀποκτάται μὲ τὰς ἐκδόχους τῶν συγκοινωνιῶν, μὲ τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων ἀπὸ τῆς μιᾶς περιφερείας εἰς τὴν ἄλλην. Καὶ σήμερον μεταξὺ τοῦ Πύργου, τῶν Καλαβρυτῶν καὶ τῆς Γορτυνίας περιεβάλλονται τὰ βουνὰ καὶ τὰ κατασάβρα, παρεμβάλλεται κυρίως ἡ ἑλληνικὴ κυκλοφορία καὶ ἀβουλίαι διότι δὲν κατορθώσῃ ν' ἀποπερατώσῃ τοὺς δρόμους οἱ ὅποιοι ἀρχισαν πρὸ ἐτῶν νὰ κατασκευάζονται.

Ἡ ἐπικοινωνία Πύργου—Καλαβρυτῶν—Γορτυνίας ἀποτελεῖ ἀληθῶς ζήτημα ζωῆς καὶ οἰκονομικοῦ θανάτου, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιτύχῃ τὴν πραγματοποιήσιν καὶ τὴν ἐνωσιν αὐτοῦ τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου θ' ἀνακηρυχθῇ ἑλευθερωτὴς τῆς Πελοποννήσου. Διότι εἰς τὸν Πύργον καὶ τὴν περιφέρειαν Ἠλείας 30.000 τοὐλάχιστον Καλαβρυτινοὶ ἔχουν κτηματικὰς περιουσίας καὶ ἐμπορικὰ συμφέροντα, ὅπως ἐπίσης καὶ 10.000 Γορτυνιοὶ. Σήμερον διὰ τὰ ἐπικοινωνήσων οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Γορτυνιοὶ μὲ τὴν Ἠλείαν ὑποβάλλονται εἰς πραγματικὰ μαρτύρια, αισθάνονται ὅτι ἐξορίζονται ἀπὸ μίαν τορνανικὴν κατάστασιν, εἰς πλήρη ἀπομόνωση, κινδυνεύουν καὶ κρημνίζονται ἀπὸ τὰς ἀνομιὰς διαβάσεις, ἀποκλείονται τοὺς χειμερινούς

μῆνας ἀδυνατοῦν νὰ ἐπιβλέψουν τὰ κτήματά των, νὰ προστατεύσουν τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντά των.

Τὸ θλιβερόν ἀλλὰ καὶ καταπληκτικόν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν τραγωδίαν εἶνε ὅτι ἐνῷ εἰς πλείστα σημεῖα οἱ δρόμοι ἔχουν κατασκευασθῇ, εἰς ἄλλα ἔμειναν ἡμιτελεῖς καὶ εἰς τὰ κυριότερα μέρη δὲν ἐχρησιμοποιήθη ἀκόμη ἡ σκαπάνη. Ἡ τεραννία χρονολογεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ οἱ ἐν Πύργῳ σύλλογοι τῶν Καλαβρυτινῶν καὶ Γορτυνίων ἐργάζονται ἀπεγνωσμένως διὰ τὰ ἐπιτύχων τὴν ὀλοκληρωτικὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἔργου, ἀλλὰ μέχρι σήμερον τίποτε θετικῶν δὲν ἐγένετο.

Καὶ οἱ αὐτοὶ οἱ δικτοὶ δήμοι τῶν Καλαβρυτῶν, οἱ πρὸς τὴν Ἠλείαν γειτνιάζοντες Παῖων, Λευκασίας, Κλειτορίας, Ἀρσανείας, Καλλιφρονίας καὶ Ψωφίδος ὑποβάλλονται εἰς μύρια μαρτύρια διὰ τὰ κατελθόντων εἰς τὴν Ἠλείαν καὶ νὰ καλλιερῇσιν τ' ἀμπέλια των.

Ἡ διάβασις τῶν Καλαβρυτινῶν μεταξὺ Λίθης καὶ Τριτοτάμων ἀποτελεῖ ἀληθὴ κόλασιν, πολλὰς φορές δὲ ἐσημειώθησαν καὶ δυστηρήματα. Ἀπὸ τοῦ Πύργου μέχρι τῆς Λίθης ὑπάρχει ἤδη συγκοινωνία ἀλλὰ διακόπτεται εἰς τὸ ὅς χιλιόμετρον, δηλαδὴ εἰς τὴν θέσιν Τριτοτάμα, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὰς περιφερείας τῶν Καλαβρυτῶν εἶνε ἀδύνατος σήμερον ἀνεμυγίων κόπων καὶ κινδύνων.

Τὸ παραδοξώτερον εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν τραγωδίαν εἶνε ὅτι τὸ ἐναπομείναν τμήμα πέραν τῆς Λίθης δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15—20 χιλιόμετρα!! Ἐὰν εὐρίσκειτο ἓνας ἄνθρωπος ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον τότε οἱ πληθυσμοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ καλοφορήσων ἑλευθέρως καὶ ταχέως ὅχι μόνον μέχρι τῶν Καλαβρυτῶν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Τρίπολιν ἀκόμη. Ἀπὸ τοὺς ἐπιμόνους ἀγωνίας τοῦ ἐν Πύργῳ συλλόγου τῶν Καλαβρυτινῶν, πληροφοροῦμαι ὅτι μία κωδερνήσις κατὰ τὸ 1890 ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ Λίθης—Τριτοτάμων, ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν τύχην τῶν Καλαβρυτινῶν καὶ Ἠλείων παρετήθη, χωρὶς ἡ διαδοχὴς τῆς νὰ υἱοθετήσῃ τὴν πρώτην ἀπόφασιν, ὥς ἔαν ἐπρόκειτο νὰ βοηθήσῃ λαοὺς ἀγρίους καὶ ξένους πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ κορόμφωμα καὶ τὸ ἀδιόκοπον σίγμα τῆς μικροπολιτικῆς. Ἡ ἀπόπειρα ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ 1916 ἀλλὰ τὸ ἔργον καὶ πάλιν ματαιοῦται, χωρὶς νὰ ματαιωθοῦν καὶ αἱ ἐξαντλητικαὶ φιλίαι ἀνοησίας εἰς τὰς βουλάς καὶ τὰς ἐθνοσυνηλεύσεις τῶν διαφόρων ἐξ ἐπαγγέλματος μικροδημοκόπων.

Διὰ τὴν συγκοινωνίαν Πύργου—Γορτυνίας ἐφίσταται ἐπίσης μέγα ζήτημα ἀνάλογον πρὸς τὴν τραγωδίαν τῶν Καλαβρυτινῶν. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγένετο ἐναρξὲς κατασκευὴς τοῦ ἔργου διὰ τὰ ματαιωθῇ βραδύτερον. Ὁ δρόμος ἔφθασε κατὰ τὴν πρώτην περίοδον μέχρις Ὀλεμπίων. Κατὰ τὸ 1918 ἐχορηγήθη πίστωση εἰς τὸν μηχανικὸν κ. Ἀρβανίτην, ὁ ὁποῖος ἐπελήφθη ἀμέσως τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τῶν Ὀλεμπίων ἔφθασε εἰς τὴν θέσιν Μονυρά.

Αυστηρῶς ὁμως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ τμήματος τούτου—ἐπὶ χιλιόμετρον—αἱ ἐργασίαι πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1920 διεκόπησαν διὰ τὰ μὴ ἐπιναληφθῶν μέχρι σήμερον. Διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ διαστήματος Πύργου—Γορτυνίας ἀπομένουν ἀπὸ τῆς Μουριάς καὶ πέραν—μέχρι τοῦ χειμάρρου Ντουάντα—ἀκούσατε καὶ φράσατε—μόνον 12 χιλιόμετρα, μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ὄχι μόνον θὰ ἐνοθῇ ὁ Πύργος καὶ ἡ Γορτυνία, ἀλλὰ καὶ ἡ διέξοδος τῆς Ἠλείας θὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Τριπόλεως.

Καὶ τὰ δύο ἔργα Καλαβρύτων καὶ Γορτυνίας, τῶν ὁποίων αἱ μελέται παραμένουν εἰς τὰ σφαίρια τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας, εἶνε ἡρώτης σημασίας διὰ τοὺς πληθυσμοὺς τῶν τριῶν περιφερειῶν, καὶ ἐκείνος ὁ ὁποῖος θ' ἀναλάβῃ νὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἀσφυκτικὴν κατάστασιν των, ἢ θεὸς εἶνε ἢ διάβολος, θ' ἀνακηρυχθῇ σωτήρας καὶ ἐστεργέτης των. Χωρὶς ἀμφιβολίαν μία καθέκωνος, ἢ ἑνὸς πολιτικῶς κόμμου, ὅταν πραγματοποιήσῃ τὰ δύο ἀνωτέρω ἔργα ὄχι μόνον ἕνα καθεστὼς θὰ δύναται νὰ ἐπαύλῃ, ἀλλὰ δέκα, καὶ θὰ ἀποπλῇ τοὺς πλέον φανατικοὺς ἀντιφρονούντας. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς δημοκρατίας, ν' ἀπελευθερώσῃ τὰς ἐξουσίας καὶ ἀποφασιστικῶς τοὺς πληθυσμοὺς ἀπὸ τὰς κατὰ τόπους ἐξουσίας των.

Εἰδικώτερον ἢ κατὰστασις τῆς ὁδοποιΐας εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἠλείας καὶ ἐντὸς τοῦ Πύργου εὑρίσκεται εἰς ἕνα στάδιον ἀγωνιώδους ἐργασίας. Διότι καὶ προσωπικὸν δὲν ἐπάρχει ἀρκετὸν καὶ τὰ δικά μὲσα δὲν ἀφθονοῦν, καὶ οἱ μηχανικοὶ καὶ διὰ τὰ συμπληρώσασθαι τὴν περιέργειάν σας ἀναφέρω ὅτι εἰς ὁλόκληρον τὸ κράτος σήμερον διατίθενται μόλις 60 μηχανικοί!

Ἐντὸς τῆς πόλεως Πύργου ἐπεσχευάσθησαν ἀρκετοὶ δρόμοι καὶ ἐγένετο ἐπίστρωσις τῆς κεντρικῆς πλατείας μὲ χονδρινόχωμα ἀναμεμιγμένον μὲ χαλίκια. Ἡ ἐπίστρωσις τῆς πλατείας ἀποτελεῖ προσωρινὸν μέτρον, ὅπως μοῦν ἐδήλωσε ὁ Δήμαρχος κ. Μπελούσης, βραδύτερον δὲ μόλις τὰ οικονομικά τοῦ δήμου Λετρινίων τὸ ἐπιστρέψουν, θὰ γίνῃ ἡ ὀριστικὴ ἐπίστρωσις πιθανῶς μὲ ἑσφαλτον. Πρωτὸν ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τοῦ Δήμου Λετρινίων ὁ κ. Μπελούσης, ἡ κατάστασις τῶν δρόμων ἐντὸς τῆς πόλεως ἦτο ἀπελπιστικὴ κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν.

Μὲ μίαν ἀποφασιστικὴν ἀνυσπένταξιν τῶν οικονομικῶν τοῦ δήμου κατορθώθη ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐπισκευὴ τῶν περιουσιῶν δρόμων. Οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ κ. Μπελούση φοβοῦνται ὅτι μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν δρόμων προσπαθεῖ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς συμπολίτας του διὰ τὰ τὸν ἐκλέξουν καὶ πάλιν Δήμαρχον.

Νὰ οὕς πῶς εἶναι πρόκειται ὅλοι οἱ δήμαρχοι, πρόεδροι κοινοτήτων, πολιτευόμενοι, ὑπουργοὶ καὶ πρωθυπουργοὶ νὰ ἐξαπατῶν τὸν λαὸν μὲ αὐτὰ τὰ μέσα, τότε ὁ θεὸς νὰ τοὺς χαρίσῃ ὄψιν καὶ δέξιμα. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς θέλει ὁ Ἕλληνας λαὸς νὰ τὸν ἐξαπατῶν μὲ τὰ ἔργα καὶ ὄχι μόνον μὲ τοὺς προσεκλογικὸς λόγους.

Εἰς τὴν Ἠλείαν ἐν συνόλῳ τὸ μῆκος τῶν δρόμων τοῦ δημοσίου ἀνέρχεται εἰς 350 χιλιόμετρα. Ἦδη αἱ κατασκευαὶ δρόμων καὶ γεφυρῶν εὐρίσκονται εἰς κἀπου ἐντάσιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ μηχανικοῦ κ. Ἰωάννου Παπαστεργίου.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Μαγτίου συνεχίζονται οὐκ αἰ ἐπισκευαὶ τῶν δρόμων, ἀλλὰ νομίζω ὅτι αἱ πιστώσεις πρέπει νὰ δοθοῦν ἀρθρόνως διὰ τὰ κατορθώθη ἐντὸς τοῦλάχιστον τριετίας καὶ μὲ συνεχὴ ἐργασίαν ἢ ἀποκατάστασις καὶ ἐπισκευὴ ὁλόκληρον τοῦ διαστήματος τῶν συγκοινωνιῶν Ἠλείας. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπιτόπιον ἐρευνᾶν μου διεπίστωσα ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἢ κατὰστασις δὲν εἶνε διόλου καλὴ, καὶ θὰ καλλιεργεῖται τότε μόνον ὅταν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐντατικὴ ἐργασία τῶν ἐπισκευῶν.

Μὲ τὰς πιστώσεις τοῦ 1925 κατασκευάζεται μία γέφυρα 15 μέτρων εἰς Μαγούλιαν τοῦ τέως δήμου Ὠλένης ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ χειμάρρου Καράτουλα. Ἡ χορηγηθεῖσα πίστωσις ἐπασχεῖ μόνον διὰ τὰ βάρη, τὰ ὁποῖα μετὰ ἕνα μῆνα θὰ ἔχουν ἀποπερατωθῇ, τὸ δὲ κατὰστασις τῆς γεφυρᾶς θὰ γίνῃ τὸ προσεχές ἔτος. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ πληθυσμοὶ θὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν τροφιδίαν των μίαν πρόχειρον ξύλιναν γέφυρα.

Διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς καταστραφείσης ξυλίνης γεφυρᾶς Μυριάς—Σκουροχωρίου ἐπὶ τοῦ χειμάρρου κορυφᾶς Λαγκαθῶ ἐξητήθη πίστωσις. Ἐπίσης κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐλπίζεται ἡ ἀποπεράτωσις μιᾶς γεφυρᾶς ἐκ μετῶν ὁμῆς, ἡ ὁποία κατασκευάζεται ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου χειμάρρου παρὰ τὸ χωρίον Βραχίτσα, πρόκειται δὲ ν' ἀποπερατωθῶν καὶ δύο γέφυραι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πύργου—Μαλαπασίου.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς ὁδοποιΐας καὶ τῶν γεφυρῶν ἐγένοντο μελέται καὶ ἐξητήθησαν ἤδη αἱ σχετικαὶ πιστώσεις διὰ τὰς ἐξῆς ἀπαρατήτους γεφυρᾶς. Ἐπὶ τοῦ χειμάρρου τῆς θέσεως Κουθέλα τοῦ τέως δήμου Ὠλένης.

Εἰς τὴν θέσιν Καπελέτων τῆς περιφερείας Μανωλάδος ἀπεφασίσθη ἡ κατασκευὴ γεφυρᾶς καὶ ἤδη ἡ ἀναγκαζοῦσα πίστωσις ἐχορηγήθη, ἐλπίζεται δὲ ἐντὸς τοῦ προσεχέος ἔτους ἡ ἀποπεράτωσις τῆς.

Ἐκτὸς αὐτῆς θὰ κατασκευασθοῦν ἀκόμη τρεῖς γέφυραι εἰς τὴν περιφέρειαν Μανωλάδος. Κατ' αὐτὰς ὑποβάλλεται μελέτη διὰ τὴν ἐκκίνησιν τῶν ὁδῶν Ἀμυλιάδος καὶ Πηνειῆς, διότι μετὰ τῶν δύο σημείων διακόπτεται ἡ ὁδὸς εἰς ἑκαστὴν πέντε χιλιόμετρον.

Υπάρχει ἀκόμη μία ἄλλη ἐξαιρετικὴ ἀνάγκη τῶν πληθυσμῶν Ἠλείας ὅπως κατασκευασθῇ γέφυρα στρεψὺ ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Ἐνιπείως διότι ἡ συγκοινωνία Πύργου—Αἰθίρας διακόπτεται τοὺς χειμερινούς μῆνας λόγῳ τῆς καταστροφῆς τῆς γεφυρᾶς. Ἡ γέφυρα αὕτη ὑπολογίζεται ὅτι θὰ στοιχίσῃ σήμερον περὶ τὰ 2 ἑκατομμύρια, καὶ δι' αὐτὸ ἐγὼ τοῦλάχιστον, δὲν προβλέπω τὴν κατασκευὴν τῆς ταχεῖαν, ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀναγεν-

νήθη ὥς ἐκ θαύματος καὶ ἀποκτήσει θέλησιν καὶ ἀποφασιστικότητα. Ὅταν δὲ λέγομεν κράτος ἐννοούμεν τὰς κυβερνήσεις, τοὺς πολιτικούς, διατὶ δὲ οὐ καὶ τοὺς ψηφοφόρους οἱ ὁποῖοι ψηφίζουν καὶ δημιουργοὺν αὐτοὶ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατάστασιν τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων.

Καὶ τώρα ἑκαστος φαντάζεται ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐπάσχει ἐπικοινωνία δι' ἁμαρτηρῆς ὁδοῦ μεταξύ Καλοθρόνον, Γορτυνίας καὶ Πύργου, θὰ ἐπάσχει τοῦλάχιστον μετὰ Πύργου καὶ Πατρῶν. Τὶ διάβολο, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν δὲν παρεντίθεται οὔτε ἓνα ἑφοματάκι, οὔτε μιὰ πέτρα. Παρεντίθενται ὅμως οἱ χεῖμαρροι, οἱ ἄρθροι καὶ καταστρεπτικοὶ χεῖμαρροι τῆς Ἡλείας καὶ ἡ ὁδὸς Πύργου—Πατρῶν, μῆκος 57 χιλιόμετρον, πρὸς μεγάλην δόξαν ὅλων μας, διακόπτεται εἰς τὴν γέφυραν Μάιστα ἔξωθεν τῶν Λεξανῶν.

Κατὰ συνέπειαν ἡ κυκλοφορία τοῦ αὐτοκινήτου εἶνε ἀδύνατος καὶ ἀπομένει μόνον ἡ σιδηροδρομικὴ τραγωδία, ἡ ὁποία δὲν εἶνε ἀπὸ ὅλων ἐπιφορτῆ. Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἡλείαν ἐπάσχει καὶ ἐν ἄλλο σπουδαῖον ζήτημα, ὁ Ἄλφειος καὶ ἡ ἄρδενσις—δηλαδή ἡ μὴ ἄρδενσις—βλοσυρὸν πλουτοφόρον ἐκείνησιν, ὑπάγει ἐπὶ τέλος ἓνα ἰδιωτικὸν θαυμασιὸν ἄρδεντικὸν γεωμνητικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον κινδυνεύει ν' ἀρρησθῇ ἔξ ἀφορμῆς τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀβουλίας τῶν ἀγροτῶν, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν δύο ζητημάτων, σπουδαιότητων διὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ Πύργου καὶ τῆς Ἀγουλινίτης, θὰ ἐκθέσω τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς ἐπιπολὶς ἐρεῖνας μου.

2 Σεπτεμβρίου 1925

ΠΩΣ ΧΑΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΝΕΡΑ ΤΟΥ ΑΛΦΕΙΟΥ

Περὶ τῶν ποταμῶν Ἄλφειο στρέφονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αἱ ἐλπίδες τῶν πληθυσμῶν τῆς Ἡλείας, καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Πύργου, διότι τὰ ἄρθρα νερά του ἡδύναντο ν' ἀποτελέσουν πηγὴν πλούτου καὶ εὐτυχίας διὰ τὴν χώραν, ἐνῷ σήμερον ἐκβάλλουν εἰς τὴν θάλασσαν χωρὶς νὰ χρησιμοποιῶνται συστηματικῶς οὔτε κενὴν διὰ τὴν ἀπαραίτητον ἄρδενσιν τῶν ἐκείσιν αἱ ὁποῖαι εἰσρέσκονται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς του. Πηγὴν ἄρθρων πλούτου. Καὶ ὅμως ὅλαι αἱ ἐλπίδες τῶν παραμένον ὄνειρον ἀπραγματοποιήσονται καὶ τὰ ἔτη παρέχονται χωρὶς νὰ παρασκευασθῇ οὔτε κενὴν μιὰ γέφυρα πρὸς ἐπιτηρέτησιν τῶσιν τῶν πληθυσμῶν τῆς Ἡλείας, ὅσων καὶ τῶν ἐκείθεν τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς του τῆς περιφέρειας Ἀγουλινίτης.

Περὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἄλφειο ὁ Ἑλβετὸς ὀδραυλικὸς κ. Senn—τῶν ἔργων τοῦ Γλαύκου—ἀπεφάνθη τὸν Μάιον τοῦ 1924 κατὰν μακρὰς καὶ ἐπιπολὶς ἐρεῖνης ὅτι ἀποδίδουν δέκα καθ' ἑκάστην μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον.

Ἐκείσης ἀποδίδουν κατὰ προσέγγισιν ἡλεκτροκίνη δύναμιν 40,000 καλοῦται κατ' ὥραν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πῦσιν τῶν ὑδάτων ἡμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῶν 10—15 μέτρα, ἡ δὲ ἐγκατάστασις τῆς μηχανῆς δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἀμέσως κίνησιν 3,000 ἵππων μὲ ἀνάτατον ὄριον 6,000. Ἐπιπροσθέτως ὁ κ. Senn ἀπεφάνθη ὅτι ἐνῷ εἰς τὸν Γλαύκον τῶν Πατρῶν σημειοῦνται μεγάλα πτώσεις καὶ ἐλάχιστα ὕδατα, ἀντιθέτως εἰς τὸν Ἄλφειον τοῦ Πύργου ὑπάρχει ἀφθονο νερὸ καὶ οὐδεμία πτώσις. Ὁ Ἑλβετὸς ὀδραυλικὸς ἐπέβαλε τὴν ἐκθεσὶν του εἰς τὸ ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας—ἡ μελέτη τοῦ Ἄλφειο μετὰ τῶν σχετικῶν διαγραμματικῶν ἐτοιμήσθη 70,000 δραχμῶν—καὶ ἐδήλωσε ὅτι διὰ νὰ κατασκευασθῶν μεγάλα ὀδραυλικὰ ἔργα ὁ ἀπαιτηθῇ ἡ δαπάνη τοῦλάχιστον 50 ἑκατομμυρίων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ παραμένει ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑδάτων τοῦ Ἄλφειο διὰ τῶν ὀδραυλικῶν ἔργων, καὶ φαίνεται ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ διάστημα ἀχρησιμοποίητος ἡ μελέτη διότι καὶ χρήματα δὲν ὑπάρχουν καὶ βιομηχανία ἀρκετὰ ὥστε ν' ἀποτελέσουν τὴν βῆσιν γενικωτέρων σκέψεων καὶ αποφάσεων.

Ἀλλ' ἀέναντι τοῦ ὀνείρου τῶν ὀδραυλικῶν ἔργων ἐπὶ τοῦ Ἄλφειο ὀρθοῦται ἓνα ζήτημα ζωτικὸν διὰ τοὺς πληθυσμούς, ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ἡ γεφύρωσις τοῦ ποταμοῦ διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἀπόσκοπος ἐπικοινωνία μετὰ Πύργου καὶ Ἀγουλινίτης. Οἱ πληθυσμοὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν εἰσρέσκονται εἰς μίαν κατάστασιν ἀπολείψεως καὶ ἀπομονώσεως καὶ δὲν κατορθοῦσαν ἐπὶ μίαν ἑκατονταετίαν ἐλευθέρως ζωῆς οἱ πολιτικοὶ τῶν ὅλων τῶν κομμίων καὶ ὅλων τῶν αἱματηρῶν διαδηλώσεων νὰ κατασκευάσουν μίαν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἄλφειο. Διότι ἡ μοναδικὴ γέφυρα τοῦ ποταμοῦ εἶνε ἡ σιδηροδρομικὴ, μῆκος 200 περίπου μέτρον, τὴν ὁποίαν εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν πληθυσμοί.

Ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ κ. Κονδύλης, κατ' Ἀπρίλιον νομίζω τοῦ 1924, διετάχθησαν ὁ ταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ κ. Γρηγόρας καὶ ὁ λοχαγὸς κ. Γιαννακόπουλος ὅπως μελετήσουν τὸ ζήτημα τῆς γεφυρώσεως. Πράγματι τὴν 20ὴν Ἀπριλίου 1924 μετέβησαν ἐπὶ τόπον καὶ συνεσκέφθησαν μετὰ τῶν προέδρων τῶν διαφόρων περὶ τῶν Ἄλφειον κοινοτήτων.

Ἀργότερον, τὴν 24ην Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰν τῆς χορηγηθείσης αἰστώσεως τῶν 25,000 δραχμῶν διὰ τὴν μελέτην, μετέβη ὁ λοχαγὸς κ. Σ. Γιαννακόπουλος, ὁ ὁποῖος προσέβη εἰς λεπτομερεστέραν ἐξέτασιν τοῦ μέρους τῆς γεφυρώσεως εἰς τὴν θέσιν Κανιά, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς, καὶ ἀπεφάνθη ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος ἀνέρχεται εἰς 5½ χιλιόμετρα καθ' ὥραν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἔμεινε ἀκαρπὸς διότι μετὰ τὴν μελέτην τίποτε ἄλλο δὲν ἐγένετο. Οἱ πληθυσμοί, τῶσιν τοῦ Πύργου ὅσων καὶ τῆς Ἀγουλινί-

νίσης, και της ανατολικής Ὀλυμπίας, ἐν τῇ ἀπογνώσει των, πρὸ ἐτῶν κατ' ἑκατομμύρια νὰ γεφυρώσουν μὲ σχεδία τὸν Ἀλφειὸν εἰς τὴν θέσιν Περαιτιᾶ καὶ μέχρι σήμερον ἀγωνίζονται ἐπὶ 20 λεπτά τῆς ὥρας γὰρ νὰ περάσουν τὸν ποταμὸν τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος ἀνέρχεται εἰς 200 μέτρα.

Λέγουσι ὅτι ἡ γεφυρώσις σήμερον θὰ στοιχίσῃ 20 ἑκατομμύρια. Καὶ ἀσφαλῶς εἰς παλαιότερας ἐποχὰς θὰ ἐστοίχιζε πολλὴ διάγωγερα. Ἀλλ' ἐπρότιμῃσαν οἱ κατὰ καιροὺς ἱσχυροὶ νὰ ἐπαναλασθοῦν εἰς τὴν πρόχειρον γεφυρώσιν τῆς Περαιτιᾶς ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐχὶ ἄπαξ ἐπέρασαν οἱ πληθυσμοὶ μὲ πολλοὺς κινδύνους γὰρ νὰ μεταβοῦν εἰς τὶς κάλπες κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκλογῶν.

Τὸ ζήτημά των δέναι σήμερον νὰ λυθῇ μὲ τὴν ἐπιβολὴν ἐνὸς φόρου τοπικοῦ, μὲ τὴν ἵδρυσιν ἐνὸς ταμείου καὶ τὴν συνάψιν δανείου παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐφ' ὅσον πλείστα περιφέρειαι ὑποφέρουν καὶ δεινοπαθοῦν πρέπει τ' ἀποφασίσουν μόναι των νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα. Φαντάζομαι δὲ ὅτι καὶ τὸ κράτος θὰ ἐνισχύσῃ τὸν σκοπὸν των, ἐφ' ὅσον αὐτοὶ ἀποφασίσουν νὰ κινηθοῦν κάπως ἐνεργητικώτερον, κάπως ἀποφασιστικώτερον, διότι μὲ τὰ κατὰ καιροὺς ψηφίσματα τῶν συλλόγων καὶ τῶν κοινοτήτων δὲν θὰ λυθῇ ποτὲ τὸ ζήτημα τῆς γεφυρώσεως.

Ἀπέναντι τῆς ἀνάγκης ὅς ἀντιτάξουν ὅλοι τὴν θέλησίν των, ἀλλὰ καὶ τὰς οικονομικὰς θυσίας των, καὶ τότε ἡ γεφυρώσις δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ πραγματοποιηθῇ. Εἶναι καιρὸς νὰ καταχθῇ κατὰ ἕνα τρόπον ἀποτελεσματικὸν ἡ μοιρολατρεία, καὶ θὰ καταχθῇ μόνον μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν οικονομικὴν αὐτοθυσίαν.

Ἐκτὸς τῆς γεφυρώσεως τοῦ Ἀλφειοῦ ὑφίσταται καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀρδεύσεως μεγάλων ἐκτάσεων αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀποξηραίνονται καὶ δὲν ἀποδίδουν παρὰ ἐλαχίστην παραγωγὴν. Ἡ ἑλληνικὴ γῆ, πλουτοφόρος καὶ ἀφθονος, φλογίζεται τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες ἀπὸ τὸν ἥλιο, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ποταμοὶ παραμένουν ἀχρησιμοποίητοι καὶ ἀνεκμετάλλετοι!

Χωρὶς τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα πῶς θέλετε κύριοι τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας νὰ ἔχετε γεωργικὴν πολιτικὴν ὅταν ὁλόκληρος ὁ Ἀλφειὸς διαρρέει ἀχρησιμοποίητος καὶ ἀνεκμετάλλετος πρὸς τὴν θάλασσαν; Πῶς θέλετε τὴν παραγωγὴν ἀφθονοῦ ὅταν δὲν λαμβάνονται μέτρα διὰ νὰ δοθοῦν μερικὰς σταγόνες ὕδατος εἰς τὰς καλλιεργησίμους γαίας; Τὸ ἔγγραφο παλαιῶν καὶ νεωτέρων κυβερνήσεων, πολιτευομένων καὶ δημοκόπων, εἶνε ἀσπγγώρητον, διότι κατεδικάσθησαν οἱ πληθυσμοὶ ν' ἀποβλέπουν μόνον πρὸς τὴν σταφίδα, ἐνῶ γύρωθεν των ὁ φεικὸς πλοῦτος ἀφθονεῖ.

Ἐπὶ τέλους εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀρδεύσεως ἔρχεται νὰ δώσῃ μίαν προσωρνήν ἴσως λύσιν ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τοῦ κ. Μέρου Καραμπέτσου ὁ ὁποῖος ἠγόρασε ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἕνα ποτιστικὸν μηχανήμα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων γαιοκτημόνων. Τὸ μηχανήμα

τοῦτο ἀποδίδει 500 κ. μ. καθ' ὥραν, κατὰ τὰς γενομένας δὲ συμφωνίας μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων θὰ ἐλάμβανε 10 % ἐπὶ τῶν παραγομένων καρπῶν.

Πρόκειται τὸ ποτιστικὸν μηχανήμα τὸ ἐγκατέστησε ὁ κ. Καραμπέτσος παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Στρέφι, ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡδύνατο νὰ ποτίζεται ὅλη ἡ ἀργυλλοαμμώδης ἐκτασις 3000 περίπου στρεμμάτων.

Ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὀρθοῦνται αἱ τοπικαὶ ἀντιδράσεις, ὁ πόλεμος ὅχι πλὴν τῆς πολιτείας καὶ τῶν πολιτευομένων—νὰ εἰμεθα δίκαιοι—ἀλλ' αὐτῶν τῶν χωρικῶν καὶ γαιοκτημόνων. Καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ποτιστικοῦ μηχανήματος δι' ἀναφορὰς του πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, χρονολογουμένης τὴν 27 Φεβρουαρίου 1924, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων καὶ τ' ἀκόλουθα:

«Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀρδευσις τῆς ἐκτάσεως ἔαρετε ὅλοι οἱ ἰδιοκτῆται τῶν μεσολαβουσῶν γαιῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ ποτίσωσιν εἴτε μὴ, ν' ἀνήρσων ἐλευθέραν τὴν διέλευσιν τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν ὁρίων τῶν ἀγρῶν των. Ἀλλ' οἱ χωρικοὶ κατεχόμενοι ἄλλοι μὲν ἀπὸ μακροπρόθετον καὶ μίσῃ πρὸς τοὺς συγχωρικοὺς των, ἄλλοι ὁμοίωμενοι ἐξ ἀντιζηλίας ἀπέναντι τῶν μᾶλλον προοδευτικῶν, καὶ τέλος ἄλλοι μὴ ἐννοοῦντες νὰ μεταβάλλωσι τὴν τακτικὴν τῆς καλλιεργίας τῶν ἀγρῶν των, τὴν χωραφθεῖσαν ὑπὸ τῶν προσῶνων των, ἂν καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐργασίας τοῦ μηχανήματος εἶδον τρανώτατα τ' ἀποτελέσματα τῶν ἀρδευθέντων ἀγρῶν, μὲ ἀπόδοσιν βλασίων ἡ δπλασίων τῶν μὴ ἀρδευομένων, δὲν ἐπέτρεψαν ἐν τούτοις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν διέλευσιν τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν ὁρίων τῶν ἀγρῶν των, πράγμα ὅπερ ἐπέφερε μεγίστην ζημίαν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταβάλλωσι τοὺς ἀγροὺς των εἰς ποτιστικοὺς καὶ ἂν ἑτέρου ἔζηγε περισσότερον τὰ πάθη καὶ τὰ μύση μεταξὺ των».

Περαιτέρω ὁ κ. Καραμπέτσος διὰ τῆς αὐτῆς αἰτήσεώς του ζητεῖ τὴν ἀμείριστον ἠθικὴν συνδρομὴν τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, μὲ τὴν πεποίθησιν—ἐπιλέγει—ὅτι «οὕτω θὰ μὲ καταστήσῃτε ἱκανὸν ἵνα ἐντὸς 4—5 ἐτῶν μεταβάλλω τοὺς παρὰ τὸν Ἀλφειὸν, περὶ τὰ 10.000 στρέμματα, ἀγροὺς εἰς ποτιστικὰς καὶ γονιμοτάτας ἐκτάσεις, διὰ τῆς ἀλυστοσύνης παραδοχῆς παρακλήσεώς μου, συνισταμένης εἰς τὸ νὰ διαταχθῇ ἡ ἐνταῦθα διοικήσις χωροφυλακῆς. Ἡ εἰς ἵνα μοὶ παράσχω πᾶσαν ἠθικὴν ἐπιστήριξιν καὶ ἐπὶ τῇ αἰτήσει μου ἀποστείλῃ δύο τῶν κατωτέρων ὀργάνων τῆς εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἐμποδίζοντος τὴν διέλευσιν τοῦ ὕδατος χωρικοῦ, διὰ νὰ πειθαναγκάσωσι τοῦτον εἰς ὑποχώρησιν, δεδομένου ὅτι δὲν παρέχω εἰς οὐδὲνα οὐδεμίαν ζημίαν διὰ τῆς διελύσεως τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ὁρίου τοῦ ἀγροῦ του».

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀνωτέρω αἰτήσεως τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας τὸν πληροφορεῖ «ὅτι θέλῃ προσεχῶς ληφθῇ νομοθετικὴ πρόνοια διὰ τὴν ἀνεγκα-

στικήν ἀρδεύουσιν. Πράγματι τὸ νομοσχέδιον «περὶ αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς» ἐποβάλλεται ἀλλὰ οὐδὲν σχετικὸν ἀναφέρει διὰ τὴν ἀναγκαστικήν ἀρδεύσιν.

Τὴν 15ην Ἰουνίου 1925 ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ποτιστικοῦ μηχανήματος ἀπευθύνεται πρὸς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ ἐπουργείου τῆς Γεωργίας κ. Χρ. Εὐελπίδην καὶ ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὰς δυσχερείας αἱ ὁποῖαι τῷ παρεμβάλλονται. Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ οἱ ὁποῖοι ἐχορηγήσαν τὰ ὕδατα τοῦ μηχανήματός του ἀποκρίνετον τὴν πραγματικὴν παραγωγὴν καὶ δὲν κατέβαλον παρὰ βλάστητα ποσά. Κατὰ τὴν πρόσῃν συμφωνίαν ὑπέγραψαν 106 ἰδιοκτῆται ὅτι θὰ ἐχορησιμοποιῶν τὸ ποτιστικὸν μηχανήμα μὲ δηλωθεῖσαν ἑκτασὶν 1945 στρεμμάτων, ἐνθ' κατόπιν ἔλαβον μέρος μόνον 24 μὲ ἑκτασὶν 198 στρεμμάτων.

Ὑπάρχουν δὲ ἀπὸ τ' ἀποτελέσματα τοῦ ποτιστικοῦ μηχανήματος διότι μέχρι τῆς 5ης Αὐγούστου ἔ. ἔ. ἐποτίσθησαν ἄγροι 185 στρεμμάτων τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ ὑπολογίζεται ἀπὸ 200—250 ὀκάδες κατὰ στρέμμα.

Ἐνθ' ὅσοι ἄγροι δὲν ἐποτίσθησαν, ἡ παραγωγὴ ὑπολογίζεται εἰς 25—30 ὀκάδες κατὰ στρέμμα. Παρ' ὅλην ὁμως τὴν τεραστίαν διαφορὰν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ποτιστικοῦ μηχανήματος εὐρίσκειται εἰς ἀδιέξοδον, διότι ἡ ἀπροθυμία τῶν χωρικῶν καὶ αἱ ἀντιδράσεις τῶν δὲν ἱκανοποιῶν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν ἐπιχειρήσιν του, καὶ σήμερον σκέπτεται ἵνα πρὲς εἰς τὸ μέλλον νὰ καταγίνεται εἰς τὸ ὄνειρον τῆς ἀρδεύσεως ὅμων τῶν ἑκτάσεων.

Καὶ διὰ συμπληρωθῆ ἡ εἰκὼν τῆς γεωργικῆς μας πολιτικῆς ἀναφέρω ὅτι οὐδεὶς ἐξ τῶν χαλασπλήκτων ἀπεξημώθη μέχρι σήμερον, ἐνθ' ὑπάρχει εἰδικὸν τιμειὸν μὲ δύο περίπου ἑκατομμύρια κεφάλαιον ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν σταφυδοπαραγωγῶν. Καὶ τέλος ὁ ἐνταῦθα διειρητὴς τῆς «Πατρίδος» κ. Α. Βαρουξῆς μοῦ ἔλεγε ὅτι ἀπὸ μακροῦ χρόνου οὐδεὶς γεωπόνος ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Πύργον διὰ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς πληθυσμούς καὶ νὰ τοὺς καθοδηγήσῃ μὲ ποῖα μέτρα νὰ καταπολεμήσουν τὰς ἀπειροθέτους ἀσθενείας αἱ ὁποῖαι καταστρέφουν τοὺς καρπούς, τὰ δένδρα καὶ τὰ φρενιά.

Ἐὰν εἰς τὸ ἐμπόρειον τῆς Γεωργίας ἔχουν ἀνάγκη αὐτῶν τῶν δυσχερῶν πληροφοριῶν, ἃς τὰς σημειώσουν κάποιον εἰς τὰ χαρτιά των. Καὶ ἃς ἐπαναπαυθῶν ἐπ' αὐτῶν. Ἡ ἑλληνικὴ γῆ τί θὰ γάμῃ ἐπὶ τέλους κοιτᾷ στυγνὰ κατὰ θά μᾶς δόσῃ...

3 Σεπτεμβρίου 1925

ΕΛΟΝΟΣΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ - ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΜΠΟΥΔΡΟΥΜΙΑ

Ἄγρια κατὰρα, κακομοιριά καὶ δόνη δέρνει ὅλες σχεδὸν τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τοὺς γεμάτους τρέχουν ἄρθονα νερά. Καὶ ὅμως αἱ πόλεις στεροῦνται τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες ποσίμου ὕδατος, τὸ πέρνουν μὲ τὸ συκονόμετρον καὶ τὸ λατράρουν αἱ λαϊκαὶ κυρίως τάξεις. Τὰ ὑδραγωγεία σακατεμένα ἀπὸ τοῦ χρόνου τὸ πέραςμα, ἀδυνατοῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰς ἀνάγκας τῶν πόλεων αἱ ὁποῖαι ἠδὲξήθησαν καὶ αὐξάνουν κατακλητικῶς. Καὶ τὸν Πύργον ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα τῆς ὑδρεύσεώς του, διότι τὸ μὲν καλοκαίρι δὲν ἐπαρκεῖ τὸν δὲ χειμῶνα ἔρχεται τοὺς βροχεροὺς μῆνες θοδὸ καὶ ὀλοκόκκινο πολλὰς φορὲς.

Ὁ Πύργος ὑδρεύεται ἀπὸ τὴν θέσιν Βόλαν, τῆς κοινότητος Λαμακτίου, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος εἶνε ἀσταθὲς καὶ γι' αὐτὸ τὸ νερὸ δὲν εἶνε πάντοτε καθαρὸ. Διὰ τὴν δεξαμενὴν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐνέκρινε 500,000 ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὔτε ἡ δαπάνη τοῦ ποσού τούτου θὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Ὁ Δήμαρχος κ. Μπελούσης ἔχει τὴν γνώμη ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν ἄφθονα ὑπόγεια νερά καὶ αἱ δοκιμαὶ αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν περιφέρειαν Τράσα ὑπὸ τῶν ὑδραυλικῶν μηχανικῶν κ. κ. Λομαρέστη καὶ Καλατζῆ ἔδωσαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Δὲν ἔχουν πόσιμα νερά αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, δηλαδὴ δὲν ἔχουν τὸ «ἄλλα» τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας, καὶ σιγά—σιγά ἀρχίζουν νὰ μὴ ἔχουν καὶ σχολεῖα. Τώρα ὅτε πρόκειται νὰ ἐξεέλθω τῶν ὁρίων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας εἶνε ἀνάγκη νὰ κάμω μὴ γενικὴ ἀνασκόπησι τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας καταστάσεως καὶ νὰ τονίσω ὅτι ὅχι μόνον κατὰλληλα οὐκείματά δὲν ὑπάρχουν πλέον ἀλλὰ οὔτε καὶ διδασκικὸν προσωπικὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν ἄγρον τῶν μαθητῶν.

Ὑπερπληθώρα μαθητῶν εἰς τὸ Αἴγιον, τὰς Πάτρας, τὸν Πύργον, ἐνθ' ἀντιθέτως οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι σπανίζουν μέχρι τοιοῦτον σημείου ὥστε ἐδῶ εἰς τὸν Πύργον ἕνας καθηγητὴς τῆς φιλολογίας νὰ εἶνε ἡγεγασμένος νὰ διδάσκη καὶ μαθηματικά. Εὐτεχνισμένοι εἶνε μόνον οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν μὲ περισσotέραν ἀγάπην τὰ μαθήματα τῆς θεολογίας εἰς τὰ γυμνάσια. Πράγματι παρατηρεῖται πληθώρα καθηγητῶν τῆς θεολογίας «Ὅλα κι' ὅλα νὰ μὴ χαλαρωθῇ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Τὰ μαθηματικά δὲν παίζουν καὶ κανένα ρόλον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ψυχῆς μας ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ.

Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ γνωσθῇ εὐρύτερον καὶ λεπτομερέστερον ἡ κατάστασις τῶν σχολείων μας, ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως οἰκημάτων καὶ διδασκικοῦ προσωπικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως υγείας τῶν μαθητῶν. Ἐ.

λουπόν, την ελληνικήν νεότητα θερίζουν οί πυρετοί όπως αποδεικνύεται από μια επίσημη στατιστική του υγειονομικού επιθεωρητού των σχολείων της δ' εκπαιδευτικής περιφέρειας κ. Χρ. Π. Γεωργακοπούλου.

Ο ανωτέρω επιθεωρητής παρατηρεί μεταξύ άλλων ότι έχουν καταληφθῇ ὑπὸ προσφύγων 13 σχολεία τῆς πόλεως Πατρῶν ἔξ ὧν 4 τῆς μέσης καὶ 9 τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως. Ἐπίσης ἔχουν καταληφθῇ καὶ τὰ ἑξῆς: 1) Ζευγαλιανοῦ ἀρρ. 2) Ἀχαῖας θηλ. 3) Βραχνεῖων καὶ τὰ τρία σχολεία, 4) Ρίου ἀρρ. 5) Μουρλᾶ θηλ. καὶ 6) 3 σχολεία Αἰγίου.

Στεροῦνται παντελῶς οἰκήματος τὰ ἑξῆς: 1) Γον γυμνάσιον ἀρρ. Πατρῶν, 2) Ἦον ἀρρ. Πατρῶν, 3) Βον θηλ. Πατρῶν, 4) Εὐν θηλ. Πατρῶν, 5) ΣΤον θηλ. Πατρῶν, 6) Τριπλιῶν θηλ. καὶ 7) Βαλμυτιέων θηλ.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος μισθώσεως διδασκῶν ἐγένοντο ἐλάχιστοι τὰ πλεῖστα δὲ τῶν σχολείων εὐρίσκονται ἐν ἀθλίᾳ κατάστασι τῶν ἰδιοκτητῶν ἀρνούμενων νὰ καίμουν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐπιδιόρθωσιν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκθεσιν τοῦ 1924 ἐκ τῆς ἐξέτασως 9.661 μαθητῶν, διαμενόντων ἐκτὸς τῆς πόλεως Πατρῶν, εὐρέθησαν πάσχοντες ἔξ ἐλονοσίας 4.947, εἰς τὰς Πάτρας ἐπὶ 4.477 μαθητῶν πάσχουν ἔξ ἐλονοσίας οἱ 1.227.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Αἰγιαλείας ὁ σχολίατρος κ. Ἀποστολίδης διεπίστωσε ὅτι ἐπὶ 2.567 μαθητῶν 1765 ὑποφέρουν ἔξ ἐλονοσίας. Εἰς τὰ σχολεία τοῦ Πύργου ἐπὶ 2.525 μαθητῶν οἱ 865 πάσχουν ἔξ ἐλονοσίας. Εἰς τὰ Καλάβρυτα ὁ σχολίατρος κ. Ἀργυριάδης εὗρεν ἐπὶ 2.140 μαθητῶν νὰ πάσχουν ἔξ ἐλονοσίας οἱ 350.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπισήμων στατιστικῶν ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἐλονοσία ἐξαπλοῦται καταπληκτικῶς καὶ εἰς τὰ σχολεία, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ἀπηρεσιακῆς ρουτίνας.

Ἡ ἀδιαφορία τῆς ἀρεμῆς ἀπηρεσίας ἔφθασε μέχρι τοιούτου ἐγκληματικῶς σημείου ὥστε τὸ μέγαρον τοῦ α' σχολείου τῶν ἀρρένων ἐν Πάτραις ἐξεχωρήθη πρὸ ἑτῶν εἰς τὸν δῆμον διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ὡς μουσεῖον! Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ μουσεῖον φιλοξενοῦνται ἤδη... ὀγκώδη κιβώτια ἐκλογικῶν εἰδῶν καὶ μερικοὶ πρόσφυγες.

Ἐνα ἄλλο μέγαρον, τὸ Ρούφρειον, κληροδοτηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ρούφρου, ἐχρησίμευσε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς β' σχολεῖον θηλέων. Ἦδη τὸ ἀμφισβητεῖ ὁ δῆμος, ὅπως ἠμφισβήτησε καὶ τὸ Ἀθανασοπούλειον μέγαρον ὅπου ἐστεγαζέτο τὸ δὸν τῶν θηλέων, διὰ νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς δημοτικὴν βιβλιοθήκην. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἀπεφασίσθη δι' εἰδικῶν νόμων τῆς 19ης Μαΐου 1923, δημοσιευθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 135 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐκχωρηθῇ εἰς τὸν δῆμον Πατρῶν.

Καὶ ἡ ἐκχώρησις ἐγένετο παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ επιθεωρητοῦ τῆς ἐκπαίδευσως κ. Κοντογιάννη.

Ἀλλὰ μὴπως μὲ τὴν κατάληψιν καὶ κατοχὴν τῶν σχολείων ὑπὸ τῶν

προσφύγων ἡ κατάστασις τῶν ἐβελτιώθη; Ὑποφέρουν μαθηταὶ καὶ πρόσφυγες καὶ ἐξασκοῦντο πολλὰς χιλιάδες ἀκόμη νὰ σύρονται εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὰς τρώγλας τῶν διαρρέων ἀποθηκῶν. Καὶ ἔδω εἰς τὸν Πύργον δὲν εἶνε καλλιτέρα ἡ κατάστασις τῶν προσφύγων ἀπὸ τὰς Πάτρας καὶ τὸ Αἶγιον.

Εἰς τὰς προῆν φυλακὰς Μυλωνοπούλου, εἰς τὰς τρώγλας καὶ τὰ ὑπόγεια, ἐκεῖ ὅπου ἐπιλοξενήθησαν ἐπὶ πολλὰ χρόνια οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ δολοφόνοι, παραμένουν ἤδη 32 οἰκογένειαι προσφύγων ἀπὸ τὸ Νεαχώριο τῆς Νικομηδείας ἐν συνόλῳ 114 ἄτομα. Εἰς τὴν ἀποθήκην Μανωλοπούλου ἐγκατεστάθησαν 26 οἰκογένειαι, 112 ἄτομα. Ἡ κατάστασις τῶν εἶνε ἀπελπιστική. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Βακαλοπούλου 18 οἰκογένειαι 80 ἄτομα. Εἶνε ἡ μοναδικὴ ὁδὸς τῶν προσφυγικῶν ἐγκαταστάσεων ἐν Πύργῳ, ἀλλ' ὅπως ἔμαθα, ἡ ἰδιοκτητρία τοῦ οἴκηματος ἐνεργεῖ ἐν Ἀθήναις «δι' ἰσχυρῶν προσώπων» διὰ νὰ μεταφερθῶν αἱ προσφυγικαὶ οἰκογένειαι, ποῖος ἡξεύρει εἰς ποίας τρώγλας. Εἰς τὸ οἶκημα Γιαννέλη παραμένουν 11 ἀρμενικαὶ οἰκογένειαι, 65 ἄτομα. Εἰς τὸ οἶκημα Γιάβα 15 οἰκογένειαι, 58 ἄτομα. Εἰς τὰς οἰκοδομὰς Παπαχριστοπούλου 8 οἰκογένειαι, 40 ἄτομα. Εἰς τοῦ Θεοδώρου Δούρου 7 οἰκογένειαι, 30 ἄτομα. Εἰς διάφορα δωμάτια ἐπιτεταγμένα 10 οἰκογένειαι, 58 ἄτομα. Εἰς τὸ Κατάκωλον 12 οἰκογένειαι, 59 ἄτομα, κατὰ τὸ πλεῖστον γυναῖκες. Εἰς διάφορα χωρία τοῦ Πύργου 189 οἰκογένειαι, 1108 ἄτομα. Καὶ τέλος ἐντὸς τοῦ Πύργου ἐπὶ πληρωμῇ 99 οἰκογένειαι, 685 ἄτομα.

Ἐν συνόλῳ ὁ προσφυγικὸς κόσμος τοῦ Πύργου ἀνέρχεται εἰς 427 οἰκογένειαι, ἦτοι 2.409 ἄτομα. Ἀρκετὲς οἰκογένειαι ἐργάζονται εἰς τὸ καπνεργαστάσιον Καραβασίλη, εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν σταφίδων καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις μόνιμον κατοικίας καθιστᾷ τὸν βίον τῶν ἀβίωτον. Ἰδιαιτέρως, ἐκεῖνον οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὰς ἀποθήκας Μανωλοπούλου.

Πρὸ ἔτους, πρὸ μηνῶν, ἐλέγετο ὅτι ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου Πολυζωγοπούλου πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, θὰ κατασκευάζετο ὁ μόνιμος προσφυγικὸς συνοικισμὸς. Ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Σγοῦτα ἐγένετο ἡ καταμέτρησις τοῦ οἰκοπέδου, ὁ δὲ μηχανικὸς κ. Ἐμμανουηλίδης παρέμεινε ἐπὶ τρίμηνον ἐν Πύργῳ μισθοδοτούμενος διὰ τὸ ζήτημα τῶν μελετῶν τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ. Αἰφνιδίως διετάχθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν ὁ κ. Ἐμμανουηλίδης καὶ μέχρι σήμερον οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέργειαν ἐγένετο διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ.

Ἐμπαιγμὸς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐμπαιγμὸς ἐγκληματικὸς καὶ οἱ πρόσφυγες τῶν μεταρρυθμιῶν τῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν Μανωλοπούλου διερωτῶνται, ἕως πότε θὰ συνεχίζεται τὸ μαρτύριον καὶ ἡ ἀφόρητος κόλασις; Ἔως πότε θὰ λυώνουν αἱ σάκκες καὶ τὰ κοκαλιὰ τῶν ἐπάνω σὰ βρομερὰ πλακόστρωτα, ἕως πότε θὰ κλαῖουν ἀνάμεσα στὰ νεκροταφεῖα τῶν;

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐπικαλούμεθα τὰ φιλόφρονα αἰσθήματα

του κ. Έρ. Μανιάκη, ή της κ. Άννας Παπαδοπούλου, δια τρεις γέροντας πρόσφυγες οι οποίοι εφίσκονται εις τας αποθήκας Μανωλοπούλου χωρίς μάτια, ρακένδυτοι, γλωμοί, με την αγωνίαν και τον θρήνον διαρκώς εις τὰ χεῖλη των. Κατάγονται ἐξ Ἀτταλείας καὶ ὀνομάζονται Κωνσταντῖνος Καρελίας, Θεοδοσίου Μιχαήλης καὶ Γεώργιος Ἀνταγκιόγλου. Δέν θά ἦτο δυνατόν νά μεταφερθοῦν εἰς τὸ γηροκομεῖον τῶν Ἀθηνῶν; Ἐκτὸς ἐάν προτιμοῦν νά ζήσουν καὶ ν' ἀποθανοῦν κοντὰ εἰς τοὺς συμπατριώτες των, ἀνάμεσα εἰς τὰς τρώγλας τῶν ἀποθηκῶν, πρὸς δόξαν τῆς ἀβουλίας καὶ τῆς δημοκρατικῆς ρουτίνας τῶν ὑπουργείων μας.

4 Σεπτεμβρίου 1925.

Ο ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

Ἐπλογίζετο τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὅλος ὁ σταφυδοκαμπος Ἀλλ' ἦτο ἀποφασισμένον νὰ ταξιδεύσω εἰς τὰ Ὀλύμπια, ὅχι ἀπλῶς μόνον μετὰ καθήκον τῆς ἐρεῖνης τῶν τοπικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἱερὰν συγκίνησιν νὰ φθάσω πρὸ τοῦ ἀριστουργήματος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης τοῦ ἀρχαίου κόσμου, πρὸ τοῦ θαύματος τῆς δημιουργίας, πρὸ τοῦ μαρμαρέου τὸ ὁποῖον γοητεῖται, θέλγει καὶ καθιστᾷ ἀλησμόνητον τὴν ὥραν ἐκείνην. Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους! Εὐρίσκειται ἔδω κάτω, κλεισμένος εἰς ἕνα ξύλινο παράτηγμα ἀνάμεσα στὴ γαλήνη τῆς νεκρῆς πολιτείας.

Ὁ Ἀγγλος ἱστορικός φιλόσοφος Καρλάιλ γράφει εἰς τοὺς «Ἡρώας» περὶ τῶν βιβλίων ὅτι «εἰς τὰ βιβλία εὐρίσκειται ἡ ψυχὴ τῶν αἰώνων, ἡ ἀργυρόχθος τοῦ παρελθόντος φωνή, ἥτις, ἅμα ὡς ξεαφανισθῇ τὸ σῶμα καὶ ἡ ἑλκτικὴ οὐσία του, εἶνε ὡς ὄνειρον». Ἰσχυροὶ στρατοὶ καὶ στόλοι, λιμένες καὶ ναύσταθμοι, μεγαλοπόλεες ἐμφυτευτοί, ἐκ τῶν πολλῶν κατηνοδόντων τῶν ὁποίων ἀναθρόσκει μαῖνος καπνός, εἶνε πολῦτοι καὶ μεγαλειώδεις, ἀλλὰ τί θ' ἀπομείνῃ ἐξ αὐτῶν; Ὁ Ἀγαμέμνων, ὅλοι οἱ Ἀγαμέμνονες, οἱ Περικλεῖς καὶ ἡ Ἑλλάς των κατακτείνεται εἰς σωρὸν ξειλιῶν—ἄφωνα, πενθοῦντα συντρίμματα. Τὰ πάντα εἶνε νεκρά, πλὴν τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων».

Ἰδοὺ μία τεραστία παραγνώρισις. Διότι τίποτε δέν εἶνε ἄφωνον καὶ νεκρὸν ὅταν ὑπάρχουν ἀριστουργήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀπτερος Νίκης. Τὰ βιβλία ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικά ἀριστουργήματα ἀρχίζουν καὶ γύρω ἀπ' αὐτὰ περιστρέφονται. Ὑπεράνω τῶν σωρῶν τῶν ξειλιῶν,

Μέχρι τοῦ 1925 ἡ κατάστασις τῶν προσφύγων παρέμεινε ἀμετάβλητος καὶ οὐδεμία πρόβλεψις ὑπάρχει κατὰ τὸ 1927 διὰ τὴν ἀνέγερσιν συνοικισμοῦ.

ὑπεράνω τῆς σωπῆς καὶ τῆς νεκρικῆς γαλήνης, ὑπάρχει ἡ αἰωνία δημιουργία τοῦ Πραξιτέλους, ὑπάρχει ὁ Ἑρμῆς μετὰ τὸ θαυμασιό κάλλος καὶ τὴν ἀφασίτη τέχνη του.

Θεορῶ ὡς τὴν εὐτεχεστέραν ἡμέραν τῆς ζωῆς μου, τὴν γλυκύτεραν, διότι μετρίους παλμούς συγκινήσεως ἔσπευσα πρὸς τὰ Ὀλύμπια γὰρ νὰ ἐκτελέσω τὸ ἱερὸν προσκύνημα, νὰ σταθῶ ἐκκληκτος καὶ διακρύβεκτος ἀπέναντι τοῦ ἀριστουργήματος καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ ἄφρονος πολλὰς ὥρες ἀληθινὰ αἰχμάλωτος.

Ἡ μανία τῶν ξένων δικαιολογεῖται πλήρως, οἱ ὁποῖοι διὰ λόγους ἀνωτέρας ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς εὐχαριστήσεως διαπλέκουν τοὺς ὁκεανούς καὶ σύρονται, κυριολεκτικῶς σύρονται μετὰ τὸν ἑλληνικὸν σιδηρόδρομον, μέχρι τῶν ἐρειπωμένων κόσμων τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καλλιτεχνικοῦ θαύματος. Ἡ λατρεία εἶνε εὐνόητος. Ἐρχονται διὰ νὰ ζήσουν εὐτυχισμένοι ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, νὰ φύγουν μετὰ πλημμυρισμένην τὴν ψυχὴν των ἀπὸ ὑπερτάτην εὐχαρίστησιν, μετὰ τὴν ὑπερηφάνειαν ὅτι ἐθώπευσαν στοργικὰ τὸ ἀριστούργημα καὶ ἔχυσαν ἐκεῖ τὰ δάκρυά των. Εἶνε ἡ ἐλαχίστη θυσία τῶν προσκυνητῶν.

Μὲ τὸ μεσημβρινὸν τραῖνο ἔφθασα εἰς τὰ Ὀλύμπια. Ὀλίγοι ἄνθρωποι εὐρίσκονται εἰς τὸν σταθμόν. Ἡ μικρὰ πόλις φλογίζεται ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἡλίου. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς καὶ ἀνάμεσα εἰς πικρὸν δάσος εὐρίσκεται τὸ μνησεῖον. Ἐκεῖ σπεύδω διὰ νὰ εὐρεθῶ τὸ ταχύτερον πρὸ τοῦ ἀριστουργήματος Ἀλλ' ἐκεῖ δέν ὑπάρχει ψυχὴ ζωῆς. Ἐρεῖναι τὰ τριγύρω μου μετὰ ἀνησυχία. Παρατηρῶ παντοῦ καὶ χυτῶ τίς πόρτες. Τὸ μνησεῖον εἶνε κατὰλειπτο, ὅπως καὶ τὰ παρακείμενός του μικρὰ σπιτάκια. Καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ἐπιμόνους ἐρεῖνας ἀνακαλύπτω τὸν φύλακα ἐντὸς τοῦ μνησείου.

Τὰ ἐπιμόνα κτυπήματά μου τὸν ἀφύπνισαν καὶ χωρὶς ἀγοραφία ἀνοῖξε τὴν μεγάλην κεντρικὴν πόρτα. Ἀλλ' ὁ Ἑρμῆς δέν εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν τοῦ μνησείου. Πρὸ ἔτους κατεσκευάσθη μικρὸ ξύλινο παράτηγμα ἐξωθεν τοῦ μνησείου καὶ μετεφέρθη ἐκεῖ τὸ ἀριστούργημα διὰ νὰ τὸ προφυλάξουν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ κτιρίου.

Τὸ ἔδαφος ὅπου ἐκτίσθη παρὰ Γερμανῶν ἀρχαιολόγων καὶ μηχανικῶν τὸ μνησεῖον Ὀλυμπίας εἶνε ἀσταθές καὶ πρὸ ἔτους οἱ τοῖχοι τοῦ κτιρίου διεσπάρησαν μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν μεγάλοι φόβοι καταστροφῆς τοῦ Ἑρμῆ καὶ τῆς Ἀπτερος Νίκης.

Ὅπως μ' ἐπιπροσέφεραν ἰδῶ τὰ θεμέλια τοῦ μνησείου βασίζονται ἐπὶ βράχους ἐσχαρᾶς ἡ ὁποία ἐσάπισε ἥδη καὶ τὸ κτίριον ἤρχισε διέγρον κατ' ὀλίγον νὰ ὑποχωρῇ λόγῳ καὶ τοῦ ἀσταθοῦς ἐδάφους. Καὶ τὴν μὲν Ἀπτερον νίκην τοῦ Παιονίου—ἄλλο ἀριστούργημα τέχνης—ἐστερέωσαν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν μετὰ σιδηρὰς ράβδους, τὸν δὲ Ἑρμῆ μετέφερον ἐκτὸς τῆς αἰθούσης.

Αἱ ἐπισκευαὶ τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον εἶχε ὑποχωρήσῃ συνεχίζονται ἥδη

καὶ ἐλπίζεται ὅτι μετὰ 2—3 μῆνας θὰ ἔχουν περατωθῇ ὁπότε ὁ Ἑρμῆς θὰ μεταφερθῇ καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς αἰθούσης τοῦ μουσείου.

Ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξυλίνου παραλήγματος ὅπου εὑρίσκεται τώρα ἔχει τοποθετηθῇ ἐπὶ προχείρου βάθρου στερεοῦ, κατὰ τὸ ἥμισυ δὲ οἱ πόδες του εἶνε κεκλιμένοι ὑπὸ γωνίων στρωμάτων πρὸς περισσότεραν ἀσφάλειαν. Ὃταν πρόκειται νὰ μεταφερθῇ θ' ἀφαιρεθοῦν τὰ προσωρινὰ στρώματα τοῦ βάθρου καὶ ὁ Ἑρμῆς θ' ἀνακτήσῃ τὴν... ἐλευθερίαν του, διότι ἀλλοθὺς σήμερον ὅσοι τὸν βλέπουν σχηματίζουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε αἰχμάλωτος καὶ ὑπὸ περιορισμὸν.

Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Κυταρίσης τὸν ὁποῖον εἶχα συναντήσῃ εἰς τὸς Παύρος μοῦ ἔλεγε ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια διεκόπησαν πρὸ πολλοῦ καὶ σήμερον οὐδεμία ἀπόφασις ὑπάρχει νὰ συνεχισθοῦν. Ὁμολογῶ ὅτι κατὰ τὴν ἀφίξίν μου ἔδω διεπίστωσα μὴ ἐπιστημονικὴ ἐρημία, ἐὰν ἐπιτρέπεται ὁ χαρακτηρισμός. Κατὰ συνέλειαν εἰς τὰ Ὀλύμπια ὄχι μόνον ἀνασκαφαὶ δὲν ἐκτελοῦνται πλέον ἀλλ' οὔτε ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ σκέψις ἐκτὸς τοῦ φύλακος ὁ ὁποῖος ἀνοίγει τὴν πόρτα τοῦ μουσείου.

Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, ἕνας ἀρχαιολογικὸς θησαυρὸς, ὅπως τῶν Ὀλυμπίων, μὲ τὸ ἀριστουργήμα τοῦ Πραξιτέλους ἐκτὸς τοῦ μουσείου, ἐπιτρέπεται νὰ μένῃ χωρὶς ἕνα, κατώτερον ἔστω, ἀντιπρόσωπον ἐπιστήμονα; Καὶ προχωρῶ περαιτέρω καὶ λέγω γιατί τόσο μεγάλη αἰσιοδοξία καὶ μοιρολατρισμός ἀπέναντι τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀριστουργήματος; τὸ ὁποῖον μένει ἐκτεθειμένο εἰς τὸ ξύλινο παράτηγμα; Γιατὶ νὰ εἴμεθα τόσο ἀσυνείδητοι περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀριστουργήματος; ὅταν τὸ προστατεύει μόνον ἡ πρόχειρη ξύλινη πόρτα; Δὲν εἶμαι φλύπετος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν πρέπει νὰ μὴ ἔχωμεν λάθῃ καὶ μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀγάλματος τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐρημίαν. Τὴν Τροκόντα τὴν ἔκλεψαν ἀπὸ τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου μαρτυρῶντα ὅτι μάλιστα τῶν φιλικῶν. Διὰ τὴν νὰ μὴ μᾶς κατέχει ἡ ἀνησυχία καὶ διὰ τὸν θαυμαστὸν Ἑρμῆν μας ὅταν εἶνε ἐκτὸς τοῦ μουσείου, ἀνάμεσα σὲ μὴ κλειστὴ ἀλλὰ πρόχειρη πάντως ἐγκατάστασις, ἐκεῖ εἰς τὸ δάσος ὅπου οἱ κακοποιοί, οἱ ἐγκληματίαι καὶ συμφεροντολόγοι δύνανται καλλίστα νὰ προστατευθοῦν καὶ νὰ οργανώσουν μίαν σατανικὴν πράξιν.

Ἐπιστῶ ἰδιαίτερός τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ μουσείου καὶ τοῦ ἐκτεθειμένου ἔξωθεν αὐτοῦ ἀριστουργήματος, κυρίως διὰ τὴν καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ μουσείου δὲν τὸ προστατεύουν ἀσφαλῶς. Τὸ νὰ ἐπιτυπωθῇ μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι οὐδεὶς εἶνε δυνατὸν νὰ διανοηθῇ νὰ θίξῃ τὸ ἀριστούργημα εἶνε νομίζω ἐλαφρότης τοῦ χειρότερου εἶδους, ὄχι μόνον ἀδικαιολόγητος ἀλλὰ καὶ ἐγκληματικὴ.

Καὶ κατὰ ἄλλο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ ἔχῃ γίνῃ, χάριν τοῦλάχιστον τῆς στοιχειώδους ἐμπειρίας τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν ξένων θαναματῶν τῶν ἀριστουργημάτων μας. Ἀπὸ τοῦ μουσείου πρὸς τὸ ἄλσος καὶ

τὴν ἱερὰν Ἀττικὴν ὑπάρχει μὴ ξύλινη γέφυρα, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἀληθινὸν αἶσχος ἀδιαφορίας καὶ κοκομοειδῆς, ἡ ὁποία πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ τὸ ταχύτερον. Ὅπως δὲ μὲ ἐκληροφόρησε ὁ μηχανικὸς Πύργου κ. Γ. Παπαστεργίου ἡ μελέτη τῆς γεφύρας ταύτης εἶνε ἐτοιμὴ πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν ὑπολείπεται πλέον παρὰ νὰ χορηγηθῇ ἡ σχετικὴ πίστωσις διὰ νὰ λείψῃ τὸ αἰσιο αἶσχος τῆς σημερινῆς γεφύρας.

Ἴδου γιατί ἔλεγα ὅτι ἡ διαρκὴς μέριμνα καὶ ἡ στοργὴ ἐνὸς μονίμου ἀρχαιολόγου εἰς τὰ Ὀλύμπια εἶνε ἀπαραίτητος καὶ ἐπιβεβλημένη. Γιατὶ οἱ διερχόμενοι ἐκεῖθεν ἔξοι κατὰ ἑκατοντάδας τοὺς χειμερινοὺς μῆνας βεβαίως θαυμάζουν τοὺς προγόνους μας καὶ στέκουν ἄφωνοι καὶ μὲ θρησκειτικὴ προσήλωσι πρὸ τῶν ἀριστουργημάτων τῶν, ἀλλὰ συγχρόνως εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐλκευνοῦν καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν οἱ ὁποῖοι καὶ τὴν μικρὰν πόλιν ἀφῆλξαν ἀπεριποίητον εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ χωριοῦ σχεδόν, καὶ τὴν αἰτία γέφυραν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀνέχονται καὶ νὰ ἐμφανίζουν ὡς τὸ εἰλικρινέστερον σύμβολον τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς διανοητικῆς καταπτώσεως.

5 Σεπτεμβρίου 1925

ΑΓΟΥΛΙΝΙΤΣΑ - ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πλαισιώται ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν μὲ ὥραιες μικρὲς πόλεις, δασωμένους λόφους, χωριουδάκια τὰ ὅποια φαίνονται κατάκλειστα καὶ ἐρημικά. Ὁλὸς ὁ κόσμος εἶνε τῶρα σκορπισμένος εἰς τὸν σταφιδοκάμπον, ἀτενίζει μὲ ἀγωνία τὰ μικρὰ νέφη, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, παρακολουθεῖ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς σταφίδος εἰς τ' ἀλώνια, τὸ μοναδικὸν προϊόν ἐνὸς ὁλοκλήρου ἔτους κόπων καὶ μόχθου.

Γιὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς σταφίδος καὶ τὴν συσκευὴ τῆς θὰ γράφω ἐκτενέστερα, γιατί εἶνε ἓνα ζήτημα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῆς ὑπάρξεως τῆς σταφίδος, σήμερον δὲ παρατηρῶ μόνον ὅτι εἰς ὁλοκλήρους ἐκτάσεις οἱ σταφιδοπαράγωγοι δὲν ἔχουν ὀπλισθῇ οὕτως εἶπεῖν μὲ «σταφιδόπανα» διὰ νὰ παρακολουθήσουν μὲ ἥρεμία τὶς καιρικὰς μεταβολὰς καὶ τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ πολιτίμου προϊόντος τῶν. Ἐνα μικρὸ συναρᾶν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἡ ἀγωνία κορυφούται. Ἡ ἀδράνεια πρέπει χάριν αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος τῶν σταφιδοπαγωγῶν νὰ καταπολεμηθῇ ταχέως. Τὰ σταφιδόπανα πρέπει νὰ εὐρίσκονται κοντὰ στ' ἀλώνια ἔστω καὶ ἐὰν ἡ Πελοπόννησος φλογίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸν Ἰανουάριον ἀκόμη.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀγουλινίτης, κατὰ μῆκος σχεδὸν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ ἐγγύτατα τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ σταθμοῦ τῶν λουτρῶν Καϊάφα, ἐκτείνεται ἓνα θαυμάσιο ἰχθυοτροφεῖο, μιά ἀπέραντη λίμνη, δυστυχῶς ὅμως εἰς πρωτόγονον κατὰστασιν διότι κυριαρχεῖται ἀπὸ τῶν ἐλῶν μέχρι τῆς περιφερείας Ζαχάφω.

Γιὰ νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἐκμετάλλεισις τοῦ ἰχθυοτροφείου καὶ νὰ ἐκφυανθῇ ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν προσβάλλεται ἀπὸ ἐλώδεις πυρετούς, ἀπώθημα σχεδὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἰδρύθη διὰ νόμον ἀπὸ ἔτους ἐνεργεία τοῦ πληρεξουσίου Ὀλυμπίας κ. Κωνστ. Βουδοῦρη εἰδικὸν ταμεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς προσόδους ἓνα μέρος τοῦ μισθώματος τοῦ ἰχθυοτροφείου, πρόσθετον φορολογίαν ἐπὶ τῆς σταφίδος καὶ διάφορες ἄλλες τοιαύτας φορολογίας.

Τὸ ταμεῖον αὐτό, ἀληθινὸ ἀπολυτρωτικὸ εὐεργέτημα τῶν πληθυσμῶν, μὲ τοὺς σημερινούς πόρους του συνήψε δάνειον παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἓνα ἑκατομμύριον, καὶ ἔλαβε ἤδη τὴν πρώτην καταβολὴν ἐκ 300,000

δραχμῶν, διὰ νὰ διατεθῇ διὰ τὴν ὑδρευσιν καὶ τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς περιφερ. Ἀγουλινίτης. Οὕτω ἐλπίζεται νὰ καταπολεμηθῇ ἡ πλήγη τῶν ἐλῶν ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς.

Εἰς τὰ Κρέστενα πρὸ ἔτους ἰδρύθη γυμνάσιον καὶ ἡ ἐμπορικὴ πρόοδος εἰς τὴν μικρὰν ἄλλ' ἱστορικὴν πόλιν σημειοῦται ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἀλματωδῶς. Ἀλλὰ διὰ τὴν περιφέρειαν αὐτὴν εἶνε ζήτημα ὑπάρξεως ὅπως καὶ δι' ὁλόκληρον τὴν Ὀλυμπίαν, ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ὁδοῦ Ἀνδριταίνης—Κρεστένων γιατί κυριολεκτικῶς ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν πνεύμονα μὲ τὸν ὁποῖον θ' ἀναπνεύσων καὶ θὰ ἐξυπηρετηθοῖν οἱ πληθυσμοί, διότι σήμερον ἡ συγκοινωνία εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατὰστασιν, ἀληθῶς θλιβεράν καὶ ἀξιοθρήνητον. Εὐχαρίστος δὲ ἐληροφροήθη κατὰ τὴν διέλευσίν μου ἐντεῦθεν ὅτι ἡ δημοπρασία πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐγένετο καὶ τὸ ἔργον προὐπολογίζεται ὅτι θὰ στοιχίσῃ περὶ τὰ 3 ἑκατομμύρια. Ἡ δημοπρασία ἐγένετο ἀλλὰ θὰ δοθῇν μέχρι τέλους καὶ ἀναγκαῖα πιστώσεις διὰ νὰ πραγματοποιηθοῖν τὰ ἔργα ὁδοποιίας.

Συνεχίζον τὴν γοργὴν διέλευσίν μου ἀπὸ τοὺς διαμέσους σταθμούς, παρατηρῶ ὅτι εἰς τὰ θαυματουργὰ ἀληθῶς ἱαματικὰ λουτρά Καϊάφα συγκεντρῶνται πολλοὶ κόσμος διότι ἔχουν μοναδικὰς θεραπευτικὰς ιδιότητες.

Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνων ἐκεῖ μεγάλες μεταβολές, νέες ἐγκαταστάσεις, καὶ αὐτὸ θὰ κατορθωθῇ ὅταν τὸ κράτος ἀποφασίσῃ νὰ τὰ ἐνοικιάσῃ γιὰ μιά πεντηκονταετία ἢ τριακονταετία τοὐλάχιστον, γιατί διαφορετικὰ κανένας δὲν ἀποφασίζει νὰ δαπανήσῃ μεγάλη ποσὰ, 30—40 ἑκατομμύρια πρὸς μεταβολὴν τῆς σημερινῆς πρωτογόνου κατὰστάσεώς των καὶ ἐξυγιάνσιν τῶν πέριξ τῶν λουτρῶν ἐδαφῶν, τὰ ὅποια κυριαρχοῦνται ἀπὸ σμήνη κοινουσιῶν.

Εἰς τὴν Ζαχάφω ἰδρύθη πρὸ ἔτους, ἐνεργεία τοῦ πολιτευτοῦ κ. Κ. Βουδοῦρη, ἔθνικὸ οἰκοτροφεῖο, εἰς τὸ ὁποῖον στεγάζονται ἀρκετὰ ὄρφανά τοῦ πολέμου καὶ μερικὰ προσφυγόπουλα. Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἰδρύματος τὸ ὁποῖον περιβάλλεται μὲ ἄλην τὴν στοργὴν τῶν κατοίκων καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τιμὴν ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου. Λιότι εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Ζαχάφω εὐρίσκων ἄσυλον καὶ παρηγορίαν τὰ παιδιὰ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θυσιάσθησαν εἰς τὸν βωμὸν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων. Ληπηρὸν εἶνε μόνον διότι τὸ ἐθνικὸν οἰκοτροφεῖον στεγάζεται εἰς ἓνα ἰδιωτικὸν οἶκημα. Ἀλλὰ μὲ μιά μικρὴ εἰδικὴ φορολογία μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἰδιόκτητον οἶκημα καὶ τότε θὰ ἔλθετο κατὰ τρόπον ἐντελὺς εὐεργετικὸν τὸ ζήτημα τῆς ὁλοκληρωτικῆς προστασίας τῶν ὀρφανῶν. Ἀξίζουν ὅλης τῆς στοργῆς, τοῦ πόνου καὶ τῆς συμπαθείας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπανήλθον ἐκ τοῦ πολέμου μὲ ἀθήκους τὰς σωματικὰς δυνάμεις καὶ αὐτοὶ γνωρίζον τὸν σπαραγμὸν τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἐπανδῇ τὰ παιδιὰ του.

Γενικῶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν διαπιστοῦται μιά πᾶσι θετικὴ πρόοδος καὶ ἐντατικὴς ἐργασίας, καὶ ἐὰν βελτιωθοῖν εἰς πλείστα σημεία αἱ συγκοινωνο-

νία, όπως εξελιχθήσαν δι' ενός επιτυχούς τηλεφωνικού δικτύου εις όλα τα χωριά, ασφαλώς ο τόπος θ' αποκτήσῃ νέαν ζωὴν οικονομικὴν διότι καὶ παραγωγὴν σταφίδος ἔχει ἀφθονοὺς καὶ κτηνοτροφίαν ἱκανοποιητικὴν πρὸς τὰς θερινὰς περιφέρειας.

Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχουν οἱ πληθεσμοὶ εἰς ἀπολυτρωθῶν ὁλοκληρωτικῶς ἀπὸ τὸν παλαιὸν πολιτικὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν σάρακα τῆς χώρας, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται μόνον εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν καὶ τότε μόνον πληροφορεῖται ὅτι δὲν ὑπάρχουν δρόμοι, γέφυραι, ἐνῶ ἀντιθέτως ὑπάρχουν ἐκτεταμέναι περιφέρειαι, αἱ ὁποῖαι μαστίζονται ἀπὸ τὴν ἑλαιοσίαν.

Τὴν εὐτυχίαν τῆς χώρας ἂς προτάξουν ὅλοι, διότι εἶνε κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν εὐτυχία, δηλαδή ἂς ἀποβλέψουν εἰς τὸ μέλλον εἰς τὴν ἀνάδειξιν ἠθικοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἀντὶ τῶν παλαιῶν δημοκρατικῶν φαινομένων θ' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ταχύτεραν δημοθυρίαν συγκοινωνιών, γεφυρῶν, ἀντιπλημμυρικών ἔργων, ἐξυγίανσιν τοῦ ἐδάφους, ἐνίσχυσιν τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος. Διότι ἀρκεῖ πλέον ἡ τυραννία καὶ ἡ πολιτικὴ ὑποδουλώσις ἐνὸς ὁλοκληροῦ σχεδὸν αἰῶνος. Ἄς ὑποδουλωθῶμεν ὅλοι εἰς τὴν ἰδέαν τῶν ἔργων καὶ ὅχι εἰς τὴν ἔνοχον δημοκρασίαν περὶ τῶν νεκρῶν καὶ ζωντανῶν, ἡ ὁποία δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ θανατηφόρον ὅπιον, τὸ ὁποῖον χίνεται εἰς τὴν νηχὴν τοῦ λαοῦ.

Προοὺ διευθυνθῶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὰς Καλάμας σταθμεῶς εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Καλόνερο—συνήθως οἱ ἐπιβάται δὲν βρῶσιν οὔτε μίαν σταγόνα καλοῦ ἢ κακοῦ νεροῦ—διὰ τὰ ἐπιβιβασθῶ τοῦ τραίνου τῆς ἐπεκτάσεως πρὸς τὴν Κυπαρισίαν. Ὅσοι δὲν ἔχουν ἔλθῃ ἐδῶ κάτω φαντάζονται ἴσως ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶνε κατάφυτος ἀπὸ κυπαρίσσι. Ἀνέμυνα καὶ ἐγὼ ν' ἀντιγράψω τὸ δάσος τῆς, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εἶδα τὰ σπύρια τῆς Κυπαρισίας κτισμένα εἰς τὴν πλαγίαν ἐνὸς βουνοῦ, τὸ ὁποῖον λέγεται Ψυχροῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κάτοικοι φλογίζονται ὅλες τὰς καλοκαιρινὰς ἑποχὰς ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους ἡ «Κυπαρισσία» σημειοῦται εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, ὅχι εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς, ἀλλ' εἰς τὴν τοποθεσίαν Βρύση ἐξῆθεν τῆς σημερινῆς πόλεως. Ἐκεῖ πλησίον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποῖου τὰ εἰρεῖα σώζονται καὶ σήμερον, ἐκ τῶν γενομένων δὲ πρὸ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν κιονόκρανα Δωρικοῦ ρυθμοῦ μὲ ἐπιστήλια, πλάκες ἐνυπόγραφαι καὶ μὴ ἐφθαρμένη κεφαλὴ ἦτις κατετέθη εἰς τὴν ἐφορείαν. Λέγουν δὲ ὅτι κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον προσέφερεν 90 τριήρεις.

Ἡ σημερινὴ πόλις διαμερίζεται εἰς δύο ἀνεξαρτήτους κοινότητες, καὶ ἡ διαίρεσις αὕτη ἐνθιμούνται οἱ ἐντόπιοι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1877 ὅταν ἦτο πρωθυπουργὸς ὁ μακαρίτης Σωτηρόπουλος καὶ ἐπολιτεύετο εἰς τὰ Φιλιατρά λόγῳ τῆς καταγωγῆς ἐκεῖθεν τῆς συζύγου του.

Ἡ ἄνω κοινότης τῆς Κυπαρισσίας, καθαρὸν δείγμα τουρκικῆς κατασκευῆς, μὲ τὰ καίνουργία τῆς διεκθύνεται ἀπὸ τὸν κ. Ἀλφρέδον Κορακόπουλον καὶ ἀριθμεῖ 6.000 κατοίκους. Ἡ κάτω κοινότης, τῆς ὁποίας προεδρεῖται ὁ κ. Ἀν. Γ. Κανάκης, ἀριθμεῖ 1550 κατοίκους.

Ἡ σύστασις πρωτοδικείου εἰς τὴν Κυπαρισίαν ἐγένετο τὸ 1871 ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σωτηροπούλου καὶ σήμερον τὸ μέγαρόν του εὐρίσκεται εἰς τὴν κάτω πόλιν, ἐκτὸς τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς ἀστυνομίας. Αἱ δύο συνεχόμενα μικρὰ κοινότητες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προσφέρουν ἐξωραϊστικὰ ἔργα εἰς τὴν Κυπαρισίαν, ἴσως λόγῳ τῶν σκηνῶν καὶ παλαιῶν διενέξεων τῶν, καὶ σήμερον δὲν ἔχουν ἠλεκτροφωτισμόν. Ἡ ἔλλειψις τοῦ ποσίου νεροῦ εἶνε αἰσθητὴ κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μῆνας καὶ τὸ χειρότερον εἰς μερικὰ σημεῖα μεταξὺ τῆς κάτω καὶ τῆς ἄνω κοινότητος οἱ δρόμοι παρουσιάζουν τὸ θέαμα τοῦ τελευταίου χωριοῦ.

Τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὴν ἀναγνωρίζουν ὅλοι καὶ τὴν βλέπουν μὲ πόνον ἀλλὰ τὰ καίνουργία μένουν εἰς τὴν θέσιν των καὶ οἱ δρόμοι εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασίν των. Μία τάσις παρατηρεῖται κάποιος προσόδου πρὸς τὴν κάτω πόλιν, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶνε ὁμαλόν, πᾶσχει δὲ ἐλπίς νὰ λυθῇ καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ διότι ἡ προκήρυξις τῆς δημοπρασίας ἐγένετο διὰ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου.

Ἀναμφισβητήτως ἡ Κυπαρισσία ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἀποκτήσῃ περισσότεραν ζωὴν καὶ διαφορικὴν ὄψιν διότι ὁ σιδηρόδρομος ἔχει ἐπεκταθῇ μέχρις ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ 1899 καὶ τὸ 1901 ἤρξατο ἡ λειτουργία τῆς γραμμῆς, ὁ δὲ λιμὴν τῆς εἶχε ἀρκετὴν κίνησιν καὶ ἐξαγωγὴν διαφόρων προϊόντων, κυρίως σταφιδόκαρπον καὶ ἔλαιον.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κυπαρισσίαν ἔπνευσε ἄνεμος καταστροφῆς τοῦ λιμένος, ἄνεμος ἀβουλίας καὶ ἐγκαταλείψεως. Τὸν μικρὸν λιμένα τῆς Κυπαρισσίας κατεσκεύασε κατὰ τὸ 1884 ἡ εταιρεία ἐργοληψιῶν τοῦ Ἀντωνίου Μάττα κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ πολιτευτοῦ Τριφυλίας Στ. Κοκκῆ. Ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ὀρητικὰ καὶ ἀφρισμένα κύματα τῆς Μεσογείου κατέστρεψαν, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, 200 μέτρα τοῦ λιμενοθαλάσσιου. Καὶ σήμερον τὰ ἐναπομείναντα 3000 μέτρα παρουσιάζουν τὸ θέαμα σόματος χωρὶς κεφαλὴν.

Ἐνεκα τούτου ἡ προσέγγισις κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνας, λόγῳ τῆς τρικυμίας, καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος. Ἐν τούτοις τὸ λιμενικὸν ταμεῖον ἔχει ἤδη μὴ οικονομικὴν βάσιν ἀρκετὰ σημαντικὴ ἐκ διαφόρων φορολογιών, ἡ ἐνοικίας δὲ ἐγένετο ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 126.000 δραχμῶν. Μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ καὶ ἄλλους ἴσως οικονομικοὺς συνδυασμοὺς ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχουν ἓνα δάνειον διὰ νὰ ἐπισκευάσουν τὰ 200 μέτρα τοῦ λιμένος των. Διαφορετικὰ ἡ Κυπαρισσία θὰ εἶνε καταδικασμένη εἰς τὸν μαρασμόν. Καὶ κατὰ χειρότερον. Ἐάν δὲν ἀποκτήσῃ πραγματικὸν λιμένα ἀρὰ ἢ γρήγορα, οἱ Γαργαλιανοὶ θ' ἀποτελέσουν τὸ κέντρον σοβαρᾶς ἐμπορικῆς καὶ παραγωγικῆς κα-

νήσεως. Καί τότε ή Κυπαρισσία θα παραμείνη ως ένας νεκρός σταθμός τόσοσν από ξηράς όσον και από θαλάσσης.

Ίδού τί θα έχετε νομίζω να συζητούν και να εξετάζουν οι διάφοροι πολίτικοί της Κυπαρισσίας, οι όποιοι άνυπομονούν να έλθουν αι έλλογοι και να διαφύσιν τον λαόν εις τρία-τέσσαρα στρατόπεδα μόνον και μόνον διά να επιτύχουν μίαν έλλογικήν νίκην. 'Αλλ' ή Κυπαρισσία κάμνει εις όλους την εντύπωσην του άσθενούς ανθρώπου ό όποιος έχει ανάγκην θεραπείας, έχει ανάγκην πρό παντός καθαρού αέρος, νερού, φωτισμού, ύπερσυντισμού, έχει ανάγκην παραμονής εις ένα σανατόριον διά ν' αναλάβη και αύξηση τής δυνάμεως του.

Κατά την διάλευσίν μου εκ Κυπαρισσίας είχα τό ευτύχημα να συναντήσω τον εισαγγελέα των έφρετών Ναυπλίου κ. Κασίμην. Περιοδεύει διά να επιθεωρήσῃ τά διάφορα δικαστικά γραφεία της περιφέρειας του. Τόν συνήντησα εις τά γραφεία του πρωτοδικείου καταγινόμενον εις την εξέτασιν όγκονδικαστικών έγγραφών.

Ο κ. Κασίμης δέν είνε μόνον εκ των διαπρεπεστέρων άντιπροσώπων του δικαστικού μας σώματος. Ένθυμούμαι ότι είχε πολιτευθῇ έπιτιχώς κατά τά 1910 κατά συνέπειαν δέ έχει παρακολουθήσῃ και τά διοικητικά ζητήματα εις όλας τās λεπτομερείας των και ύπῆρξε θερμός συνήγορος του θεσμού των δήμων και κοινοτήτων.

Κατά την εῳρείαν και γενικήν συζήτησίν μας ένταύθα μου έλεγεν ότι ή εφαρμογή της αυτοδιοικήσεως εις όλον τό κράτος κατέστη πλέον τό απαραίτητον φάρμακον της θεραπείας πλείστον διοικητικών νόσων.

Και πρέπει νομίζω τό φάρμακον να χρησιμοποιηθῇ τό ταχύτερον, διότι αι πληγαί του άσθενούς αύξάνουν καταπληκτικώς και ή αποσύνθεσις θα επέλθῃ κατά ένα τρόπον αναπόφευκτον. Όλοι οι πληθυσμοί ζητούν ν' απολυτρωθούν, ζήτω και δοκιμαστικώς, από την ρουτίνα του κέντρου. 'Από την τυραννίαν της γραφειοκρατίας του. 'Από τον Μινωτάρον της άβουλίας του. 'Από τον ζεμανφουτισμόν του, από τά λιμνάζοντα νερά του.

6 Σεπτεμβρίου 1925.

Η ΑΠΟΜΟΝΩΣΙΣ ΦΙΛΙΑΤΡΩΝ - ΓΑΡΓΑΛΙΑΝΩΝ

Εις παράταίν τ' αυτοκίνητα πρό του σιδηροδρομικού σταθμού Κυπαρισσίας. Περιμένουν ταξιδιώτες, άνδρες, γυναίκες, βαλίτσες και μικρά κιβώτια —κατά τό «όκα άνδρες και όκτω έπιοι» των βαγονίων του σιδηροδρόμου —για να τους μεταφέρουν εις τά Φιλιατρά, τους Γαργαλιάνους και εκειθεν

πρός τον άκραιόν σταθμόν, την Πύλον. 'Η σιδηροδρομική επέκτασις από τον μικρόν σταθμόν Καλονερό τερματίζεται εις την Κυπαρισσία και κατά συνέπειαν δύο μεγάλες περιφέρειες, όπως τά Φιλιατρά και οι Γαργαλιάνοι, με την άφθονον σταφιδοπαραγωγήν των, μένουν χωρίς σιδηροδρομική συγκοινωνία!!

Οι πληθυσμοί υποφέρουν πολύ διότι με τ' αυτοκίνητα δέν δύναται να εξυπηρετήσουν την παραγωγήν των και καταρῳνται εκείνους οι όποιοι διέκοψαν την σιδηροδρομικήν γραμμήν μέχρι της Κυπαρισσίας. 'Η γραμμή ήτο εύκολον να κατασκευασθῇ διότι τό έδαφος δέν είνε ανώμαλον αι δέ απολαβαί της έταιρείας του σιδηροδρόμου θα ήσαν εξαιρετικώς μεγάλοι. 'Αλλά και εις τό ζήτημα αυτό επεγράψεν ό μικροκομματισμός του παλαιότερου καιρού, αι τοπικαί αντίζηλαιο, ή άβουλία και ή έγκληματική άδράνεια του κράτους.

Έδώ ισχυρίζονται ότι ό πολιτευτής Κυπαρισσίας Πονηρόπουλος άντέδρασε να μη επέκταθῇ ή σιδηροδρομική γραμμή προς Φιλιατρά—Γαργαλιάνους απόστασις 30 χιλιομετρων, διά να διατηρήσῃ ή Κυπαρισσία όλην την κίνησιν. 'Επίσης αι αύται κατηγορίαι άκούονται εις τά Φιλιατρά και τους Γαργαλιάνους έναντίον του Παύλου Καρατσώνου, πολιτανοῦ Πυλίας και επί της εποχής του Θεοτόκη ύπουργού της δικαιοσύνης, διότι ή σιδηροδρομική γραμμή επρόκειτο να φθάσῃ μόνον μέχρι των Γαργαλιάνων. Διά να μη την στερηθοῦν δέ και οι πληθυσμοί της Πύλου έπρωτίμηνε ν' αντιδράσῃ κατά της επέκτασώς της μέχρι των Γαργαλιάνων.

Ακόμη λέγεται ότι οι πολιτευταί Σπάρτης άντέδρασαν πάντοτε εις την επέκτασιν της γραμμής πέραν της Κυπαρισσίας διότι έχουν την αξίωσιν να επέκταθῇ συγχρόνως ή σιδηροδρομική συγκοινωνία εκ Τριπόλεως προς την Σπάρτη και τό Γύθειον. Δέν γνωρίζω εάν όλα αυτά αι κατηγορίαι ανταποκρίνονται προς την αλήθεια, αλλά τό γεγονός είνε ότι μια ολόκληρος πλουτοφόρος χώρα στερείται σιδηροδρόμου, στερείται μεταφορικών μέσων, στερείται λιμένων, και σήμεραν ενεπιστεῳθη την τύχην της εις τά καυσιπάρκων των αυτοκινήτων.

Ήκουσα άκόμη ότι ή έταιρεία του ΣΠΑΠ προθύμως έδέχετο την επέκτασιν της σιδηροδρομικής γραμμής και αι σχετικαί μελέται έγέγοντο, διότι από τά Φιλιατρά και τους Γαργαλιάνους είχε πολλά να καρπωθῇ κέρδη, άλλ' ή πολιτική αντίδρασις ήτο επίμονος και την αντίδρασιν διεδέχθη ή άδράνεια και ή μοιρολατρεία.

Και σήμεραν οι πληθυσμοί εύρίσκονται εις την κατήστασιν των έλευθέρων πολιορκουμένων διότι ή απομόνωσις των είνε τραγική και ή έλλειψις σιδηροδρομικής συγκοινωνίας άποτελεί τον χειρότερον έχθρόν των. 'Η έλλειψις σιδηροδρόμου πέραν της Κυπαρισσίας, μέχρι των Γαργαλιάνων, άποτελεί πραγματικήν δολοφονίαν διά την χώραν και ίσοδυναμεί με εξόντωσιν

των πληθυσμών. Ἡ καθέρνησις, οἰαδήποτε καθέρνησις στρατιωτική ἢ πολιτική, ἐπαναστατική ἢ κοινοβουλευτική, δὲν θὰ ἔκρεπε νὰ βραδύνῃ οὔτε μιὰ ἡμέρα προκειμένου ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν περιφέρειαν Φιλιππῶν καὶ Γαργαλιάνων ἀπὸ τὰ ἀσπρυντικά δεσμὰ τῆς ἀπομονώσεως.

Ἡ παραγωγή εἶνε ἄφθονος εἰς σταφίδα, κρασί, καὶ λάδι, καὶ οἱ φόροι τῶν πληθυσμῶν πληρώνονται εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον χωρὶς διαταγμούς. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ ἀξίωσις τῶν κατοίκων διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πέραν τῆς Κυπαρισσίας εἶνε ἐπιμόνος καὶ ἐπιτακτική, ἀποτελεῖ ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου. Γίνομαι ἡ ἡχὸ τῶν πόνων, τῶν στεναγμῶν, τῆς ἀφορήτου τυραννίας τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τῶν διαμαρτυριῶν τῶν καὶ τῶν ἀπειλῶν τῶν ἀκόμῃ.

Χαρά θεοῦ ἡ μεγάλῃ πλατεῖα τῶν Φιλιππῶν, οἱ εὐρύχωροι δρόμοι τῶν, τὸ νερὸ τοῦ τρέχει ἀπὸ μιὰ βρύση, εἰς τὸν κεντρικὸν δρόμον, τὰ δένδρα ποὺ τὴν στολίζουν. Καὶ πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως ἀνεγίρεται τώρα ἓνα θαυμασίον οἰκοδόμημα μὲ χρήματα τῆς κοινότητος Φιλιππῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, ὅσοι καταγόναται ἀπὸ τὴν περιφέρειαν αὐτήν, γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γυμνάσιον.

Τέλος πάντων αὐτοὶ οἱ εὐλογημένοι Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς δὲν ἐννοοῦν νὰ ἡσυχάσουν. Θέλουν καὶ καλὰ μὲ τὸ σταγὶν νὰ μᾶς ἀναμορφώσουν μὲ τοὺς δρόμους, τὰ σχολεῖα, τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐν γένει τὰς κοινοφελεῖς δωρεὰς τῶν.

Προχωρῶ πρὸς τοὺς Γαργαλιάνους μὲ τὰς ζωηροτέρας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ Φιλιππῶν καὶ ἀναλογίζομαι πάντοτε πόσον ἀναγκαῖα εἶνε ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία. Καὶ ὅσον προχωρῶ μέσω τῆς πλουτοφόρου χώρας εἰς τὸν σταφιδόκαμπον καὶ τὸν ἐλαιῶνα, αἱ ἐντυπώσεις μου ὀγκοῦνται εἰς θαυμασμὸν διὰ τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων, διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν παραγωγὴν τῶν.

Ἡ Πύλος εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὅλης γραμμῆς μὲ τὴν φυσικὴν κομῆσίν της, μὲ τὰς ωραίας ἱστορικὰς ἀναμνήσεις τοῦ Ναυαρίνου καὶ τῆς Σφακτηρίας. Ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασσαν τῆς σταθμεῖται ἓνα μικρὸν ἀγγλικὸν πλοῖον καὶ ἡ ὑπηρεσία μᾶς ἀγγλικῆς ἐταιρείας ἔξερυνε ἀγωνιωδῶς τὸν βυθὸν διὰ ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ἱμβραίου πασῶ.

Ἄλλ' εἰς τὸ κέντρον τῆς ὅλης γραμμῆς κατέχουν θέσιν κυρίαρχον οἱ Γαργαλιάνοι, τόπος ἑξορίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑνετῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐστάλη ἡ οἰκγένεια τοῦ Γαργαλιάνου διὰ νὰ τιμωρηθῇ ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸν πρῶτον συνδικισμὸν καὶ νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά της μὲ τὴν σημερινὴν πόλιν.

Ὁ ἀποκλεισμός δὲν ἀτελεῖται τοὺς κατοίκους. Ἐννοοῦν νὰ παλαιώσουν καὶ νὰ ἐπιβληθῶν. Εἰς τὸ φρούριόν τῶν, ἡ πόλις εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς ἓνα πετρώδες ὄρημα, ἔχουν στήσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προόδου, ἀνέπτυξαν πρὸς ὅλους τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν σταφιδοπαραγωγῶν

καὶ σήμερον παρουσιάζουν ἓνα ὄργανισμὸν σημαντικὸν καὶ εὐρωστον οἰκονομικῶς.

Τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς τοὺς Γαργαλιάνους, ἐπὶ πνεῦμα κατὰ σοσιαλιστικόν, εἶχε προπαγανδίσῃ πρὸ ἀρχαίων ἐτῶν ὁ φαρμακοποιὸς Φερντίνος. Μετέπειτα ἐξηφίσθη ὁ νόμος περὶ συνεταιρισμῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου, καὶ κατὰ τὸ 1922 τὸν Φεβρουάριον ἰδρύθη ἡ ἑνώσις Τριφυλίας καὶ Πυλίας μὲ 20 συνεταιρισμούς.

Τὴν σημερινὴν ἑνωσιν ἀποτελοῦν 15 συνεταιρισμοὶ Γαργαλιάνων, Λιγυροδίστης 3, Φιλιππῶν 1 καὶ Κυπαρισσίας 1 ἐπὶ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Ν. Δεληγιάννη. Τὸ συμβούλιον τῆς ἑνώσεως ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ. Ἀντωνιοπούλου, Β. Βακαλοπούλου, Ι. Παπαχριστοφίλου, Κ. Παντελῆ καὶ Σ. Μαγατίου, ἐκαστῆς δὲ τῶν συνεταιρισμῶν ἔχει τοποθετηθῇ ὁ κ. Διονύσιος Νικολαΐδης, ἐκ τῶν ἱκανωτέρων ἀνθρώπων τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας.

Ἀναμφισβητήτως ἡ συνεταιρικὴ ἰδέα καὶ ὁ ὄργανισμός της κατὰ τὴν ἐξέλιξιν της ἐπαρουσίασεν ἐλλείψεις καὶ ἔκτροπα ἴσως ἄλλα γενικῶς ἐπέτιθεν ἐφόσον περιωρίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς.

Κατὰ τὸ 1924—25 ἡ κίνησις τῆς ἑνώσεως τῶν συνεταιρισμῶν ἔφθασε τὰ 130 ἑκατομμύρια δραμῶν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀγοράζονται καὶ χορηγοῦνται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς σταφιδοπαραγωγὸς λιπάσματα, θεῖον, χαλκὸς καὶ ἄλλα.

Ἡ ἑνωσις διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς παραγωγούς μὲ τ' ἀπαραίτητα σταφιδόπανα κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ τὸ 1924 δάνειον παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς 1.500.000, ἀπέδωσε δὲ ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος 1.200.000, ὥστε σήμερον ὑπολείπονται μόνον 300.000 πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ. Κατὰ τὴν τῶν ἀνωτέρων ἐνεργειῶν οἱ περισσότεροι σταφιδοπαραγωγοὶ κατέχουν σήμερον σταφιδόπανα καὶ ἀσφαλῶς μετὰ ἓνα ἔτος ὅλοι θὰ εἶνε ἐφοδιασμένοι διὰ νὰ μὴ πάρακοιλοθοῦν μὲ ἀγωνίαν τὰς καιρικὰς μεταβολάς.

Ἐκτὸς τούτων ἡ ἑνωσις ἐδημιούργησεν ἐφέτος εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μαράθου—ἐκεῖ εἶνε ὁ λιμὴν τῶν Γαργαλιάνων,—ἓνα ἐργοστάσιον ἡλεκτροκίνητον πρὸς συσκευὴν μεγάλου μέρους τῆς σταφιδοπαραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς της ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀγοράς χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῶν ἐμπόρων Πατρῶν. Τὰ προηγούμενα ἔτη ἡ σταφὶς τῶν συνεταιρισμῶν ἐρρίπτετο, εἶνε ἡ λέξις, εἰς τὰ διάφορα ἱστιοφόρα καὶ μετεφέρετο εἰς τὸν λιμένα Πατρῶν διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ἐμπόρων.

Τώρα αἱ συνθῆκαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀλλάζουν μὲ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐργοστασίου καὶ ἐλπίζεται τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ παραγωγή τῆς Τριφυλίας, 25 περίπου ἑκατομμύρια, νὰ ἐξάγεται ὁλόκληρος ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Μαράθου, ἐνῷ ἐφέτος θὰ δινηθοῦν νὰ στεῖλουν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν 20% ἐκ τῆς ὅλης παραγωγῆς.

Ο οργανισμός της ένωσης δεν διαφέρει του μηχανισμού μιας οικονομικής Τραπεζής διότι διατηρεί εις τους Γαργαλιάνους γραφεία, υπαλλήλους, αντιπροσώπους παντοῦ. Καί διὰ τὴν κίνησιν τοῦ οργανισμοῦ τούτου καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κεφαλαίων του ἕκαστος παραγωγὸς ὑποχρεοῦται νὰ καταθέσῃ 3 δραχμὲς κατὰ χιλιάδα ἐκ τῆς σταφίδος του.

Ἐνα ζήτημα ὅμως τὸ ὁποῖον θ' ἀπασχολῇ πάντοτε τὴν ἔνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τοὺς πληθυσμούς των Γαργαλιάνων εἶνε ὁ λιμὴν τοῦ Μαράθου, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς φθινοπωρινούς καὶ χειμερινούς μῆνες προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ ἡ προσέγγισις ἀτμοπλοίων καθίσταται δύσκολος ἢ ὄχι καὶ ἀδύνατος. Ἀπέναντι τοῦ λιμένος εὐρίσκεται ἡ ἀκατοίκητος νησίς Πρώτη, ἐκείσεως τριῶν μιλίων, τῆς ὁποίας τὸ σχῆμα ὁμοιάζει ἀπαράλλακτα πρὸς κροκόδειλον. Ὁ λιμὴν τοῦ Μαράθου προστατεύεται ἐκ τῆς νησίδος καὶ τὰ ἀτμόπλοια δύνανται ν' ἀγκυροβολήσουν ὅταν πνέουν βόρειοι καὶ δυτικοὶ ἄνεμοι. Ἀλλ' ὅταν τὸ κανάλι τῆς Μάλτας, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἀπέναντι τῆς νησίδος, ἔχει τὰ νεῦρα καὶ τοὺς θημούς του τότε εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μαράθου χορεύουν ὅλοι οἱ «σατανάδες» τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἑκφράσιν τῶν ναυτιζῶν.

Ἡ κατασκευή, κατὰ συνέπειαν, ἑνὸς λιμενοβραχίονος εἶνε ἀπαραίτητος, διότι μόνον τότε ἡ ἑξαγωγή ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Γαργαλιάνων θὰ εἶνε ἀσφαλτέρα. Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπασχολεῖ τὴν ἔνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν, ἐφ' ὅσον καταγίνονται νὰ δημιουργήσουν ἑξαγωγὴν ἂν εὐθείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁλοκλήρου τῆς παραγωγῆς των. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἕνα ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ ἐπιτύχουν τὸ ταχύτερον. Σιδηρόδρομον ἢ λιμένα. Καὶ ἡ ἔνωσις των εἶνε τόσο ἀριθμητικῶς ἰσχυρὰ ὥστε μὲ μιὰ συστηματικὴ ἐνέργεια ἠδύναται ἐκ τοῦ κράτους νὰ ἐπιτύχῃ ἕνα ἐκ τῶν δύο ζητημάτων.

Ἀλλ' εἰς τοὺς Γαργαλιάνους δὲν ἔχουν μόνον τὴν θαυμασίαν ἔνωσιν τῶν συνεταιρισμῶν, δηλαδή τὴν ἀπύλλαν τῶν παραγωγῶν ἀπὸ τοὺς τοκογλόφους ἔχουν καὶ κατὰ ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖον καὶ ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας. Ἐχουν τὴν ἀσφαλτον, ἡ ὁποία μεταφέρεται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς δρόμους τῆς πρωτευούσης. Τὸ μέταλλον εὐρίσκεται εἰς ἀπόσας μὴς ὥρας ἀπὸ τοὺς Γαργαλιάνους. Ἡ ἱστορία του εἶνε μακρὰ καὶ περιπετειώδης. Πρὸ 30 ἐτῶν ἐγένετο ἡ πρώτη ἀνακάλυψις ἐκ τυχαίου περιστατικοῦ ὑπὸ τινος χωρικοῦ. Μετὰ δέξαι ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἀνακάλυψος ἐπεσκέφθη τοὺς Γαργαλιάνους ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μητροπολίτος ὁ ὁποῖος ἐπιστοποίησε ὅτι κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα ὑπάρχουν στρώματα ἀσφάλτου. Ἐγένοντο μετέπειτα πλείοσι ἐρευνῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 ἀνέλαβε τὴν ἐπιμετρίαν τῶν μεταλλείων ἡ ἀνώνυμος βιοτεχνικὴ ἐταιρεία καὶ μέχρι σήμερον κατέσθωσαν νὰ ἐξαγάγουν καὶ νὰ μεταφέρουν εἰς τὰς Ἀθήνας 15,000 τόννους ἀσφάλτου περιεκτικότητος νομίζω 12%.

Ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ μεταλλείου μέχρι τῆς παραλίας Μαράθου ἡ ἐταιρεία

κατεσκεύασε μιὰ γραμμὴ ντεκαβίλ διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἀσφάλτου. Ὡς πληροφοροῦμαι ἡ ἀσφαλτος εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα τεμάχια μεταφέρεται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸ εἰδικὸν ἐργοστάσιον τῆς ἐταιρείας κονιοποιεῖται καὶ ἀναμυγνύεται μὲ τὴν ἰταλικὴν ἀσφαλτον διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ κατόπιν εἰς τοὺς δρόμους τῆς πρωτευούσης.

Κατὰ τὰς ἐπιτοπίους παρατηρήσεις μου τὰ στρώματα τοῦ ἀνευρεθέντος μεταλλείου ἐξητηλήθησαν ἤδη καὶ θ' ἀπαιτηθοῦν νέαι ἐρευνῶν πρὸς ἀνακάλυψιν νέων στρωμάτων. Ἄς εὐχηθῶμεν ὁλοψύχως νὰ μὴ εἶνε τὰ τελευταῖα, καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶνε διότι ὅπως μοῦ λέγουν ἐδῶ τὰ περισσότερα πηγάδια τὰ ὁποῖα ἀνοίγουν εἰς τὴν περιφέρειάν των μυρίζουν πετρέλαιον. Ἀπόδειξις ὅτι ἐπάρχουν καὶ ἄλλοι θησαυροὶ φυσικοῦ πλούτου εἰς τὴν περιφέρειαν Γαργαλιάνων.

Οἱ Γαργαλιάνοι ἔχουν εἰς τὴν παραλίαν των καὶ τὰ θαυμασία ἱαματικά λουτρά τοῦ Βρωμονερίου. Ἀλλ' εἰς πρωτόγονον ἐντελὸς κατάστασιν, τόσο πρὸς τὸν πρῶτον ὥστε τὰ κοινοῦπια νὰ κατέχουν κυρίαρχον θέσιν. Τὸ κράτος μέγας ἀδιάφορος, τὰ ἐνοικιάζει εἰς διάφορα ἄτομα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποφασίζον νὰ δαπανήσουν χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὴν δημιουργίαν ἐγκαταστάσεων καὶ ξενοδοχείων, καὶ ἔχουν δίκαιον, διότι οὐδεμίαν ἀσφάλειαν δύνανται νὰ ἔχουν. Ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην νὰ θεραπευθῇ, ὑποφέρει, ὑποφέρει πολὺ, πάρα πολὺ...

Εἶνε ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ μία νέα ὑπηρεσία τῶν ἱαματικῶν πηγῶν τοῦ κράτους νὰ οργανωθῇ, νὰ συστηματοποιηθῇ, νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν παραχώρησίν των πρὸς διαφόρους ἐταιρείας καὶ κεφαλαιοῦχους. Μιὰ πολιτικὴ ἐννοίασις γὰρ μιὰ πεντηκονταετία ἢ τριακονταετία θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προκαλέσῃ τοὺς διαφόρους κεφαλαιοῦχους εἰς συναγωνισμόν. Καὶ αἱ ἱαματικαὶ πηγαὶ τοῦ κράτους θ' ἀπελυτροῦντο ἀσφαλῶς τῶν σημερινῶν κολάσεων των, διότι οἱ περισσότεροι λουόμενοι θεραπεύουν τοὺς ρευματισμούς καὶ τὴν ἀρθρίτιδα καὶ προσβάλλονται ὑπὸ εἰσώδεις πυρετούς! Τοῦλάχιστον οἱ 90 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Σήμερον, ὅπως ἔχουν αἱ περισσότεραι ἱαματικαὶ πηγαὶ τοῦ κράτους, εἶνε ἐπιβλαβεῖς καὶ ἐπικίνδυναι. Διότι οἱ εἰσώδεις πυρετοὶ προκατασκευάζουν τὴν φθίσιν. Καὶ ἀποτελεσματικῶς μάλιστα.

8 Σεπτεμβρίου 1925.

ΚΑΛΑΜΑΙ - Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Από ημερών ευρίσκονται εις την προνομιούχον χώραν της Μεσσηνίας, μελετών και έρευνών την όλην κατάστασιν της τών φυσικών και βιομηχανικών της πλούτον, την άρθρον παραγωγήν, αλλά και τας άπειρους πληγάς της Έδω είνε ή γή της επαγγελίας, πραγματική Αίγυπτος, ένα μεγάλο κομμάτι της Αιγύπτου, με τούς φοβερούς έχθρούς της τας πλημμύρας, τὰ έλη, τόν ποταμόν Νέδοντα, τὸ κομματινόν άλλογράφωμα, τὰ ξεσκέπαστα πελάδια, τὰ όποια χρησιμοποιούνται διά την ύδρευσιν τών κατοίκων Καλαμών, την σιδηροδρομικήν τραγωδίαν μᾶς όλοκλήρου ήμέρας, καμμιᾷ φορᾷ δέ και νικτός, ἀπ' Αθηνών μέχρι τών Καλαμών, την άσυμφωνίαν τών κατοίκων, όπως με μίαν γενικήν ένωσην θεραπεύσουν τας πληγάς και καταπολεμήσουν τούς κινδύνους της χώρας των, την άδουλίαν και την άδράνεια κρᾶτους και πολιτενομένων, εις τὸ παρελθόν τούλάχιστον, την πραγματικήν δολοφονίαν μᾶς χώρας άληθώς χυνοφόρου, άξίας καλλιτέρας τύχης, συνεχούς στοργής και προστάσιας.

Από τών αρχαιοτάτων χρόνων ή Μεσσηνία ήτο, επαναλαμβάνω, ή γή της επαγγελίας. Ο Εὐριπίδης, κατά τόν Στράβωνα, την άποκαλεῖ «καλλίκαρπον κατάρκυνόν τε μυρίοιαι νάμισι, και βοοὶ και ποιμένασι εὐδοτωπάτην οὗτ' έν πνοαίᾳ χείματος δυσχείμερον, οὗτ' αὖ τεθρίσποις ήλίον θερμὴν ἄγαν».

Εἰς τόν φυσικόν πλούτον της Μεσσηνίας προσετέθη από πολλῶν ἐτών ή βιομηχανία διὰ ν' άποτελέσῃ τὸ κορυφωμα της εὐτυχίας. Οἱ έπίσημοι άριθμοὶ εισαγωγῆς και εξαγωγῆς κατά τὸ 1924 άποδεικνύουν την εὐρωστίαν της χώρας και τὰ πλουτοπαραγωγικά θαύματά της, καίτοι όφίσταται τόν συσσωματωμένον πόλεμον τών κατοίκων της, δηλαδή την έλλειψιν συγκοινωνιών, πραγματικῶς λιμένος ύδρευτικῶν και άποξηραντικῶν έργων εις την κοιλάδα τοῦ Νησιού.

Οἱ άριθμοὶ τοῦ 1924 αναφέρουν ότι εις τὰς Καλάμας εἰσήχθησαν 8.560.530 χιλιόγραμ. διάφορα εἶδη άξιας 56.316.406 δραχ. Έπίσης εἰσήχθησαν 570.000 καθύα παντοειδῶν έμπορευμάτων άξιας δέκα εκατομμυρίων, και 15.989 καθύα μέτρα ξυλείας. Έν συνόλω τὰ εἰσαχθέντα έμπορεύματα αντιπροσωπεύουν τὸ ποσόν τών 59.644.946 δραχμῶν.

Αλλ' ή εξαγωγή είνε πολὺ άνωτέρα εις ποσότητας και εις άριθμούς. Εξήχθησαν κατά τὸ αὐτὸ έτος διάφορα εἶδη 17.839.421 χιλιογράμμων άξιας

72.700.396 χιλ. δραχ. Επίσης εξήχθησαν ἐκ Καλαμών 17.424.891 λίτρος σταφίδος άξιας 54.903.346 δραχμῶν. Οὕτω έν συνόλω ή άξία της εξαγωγῆς τοῦ 1924 συμποσῶται εις 127.603.742 δραχμάς.

Διὰ νὰ έχουν οἱ άναγνώσται μίαν όλοκληρωτικὴν ἐντύπωσιν τοῦ βιομηχανικοῦ και έμπορικοῦ ὄγκου τών Καλαμών αναφέρω ότι λειτουργοῦν από ἐτών ἐνταῦθα 2 βυρσοδεψεία με εξαταστάσεις μεγάλων μηχανῶν, ένας αλευρόμυλος με δύναμιν 65 ίππων, 4 έλαιουργεῖα μηχανοκίνητα δι' ύδραυλικῆς πίεσεως, 1 παμμέγιστον μεταξουργεῖον, 4 μακαροναποιεῖα, ἐκ τών όποίων τὰ 4 άτμοκίνητα και τὸ 1 ήλεκτροκίνητον, 3 έργοστάσια σιδηροβιομηχανίας, 2 τεράστια έργοστάσια οἰνοποιίας και οἰνοπνευματοποιίας. Τὸ έν άνήκει εις τὴν έταιρείαν οἶνων και οἰνοπνευμάτων και τὸ έτερον εις την γεωργικὴν βιομηχανίαν. Ένα σαπωνοποιεῖον μεγάλης εκάσεως και παραγωγῆς μετὰ τοῦ σιδηροελαουργεῖου, 1 παγοποιεῖον, 2 έργοστάσια κονσερβῶν και μαρμελάδων, 2 έργοστάσια τούβλων και κεράμων, 1 έργοστάσιον φανελοποιίας 2 χαλδοδοποιίας 2 μεταξοϋφαντήρια και έν εις την μονήν τών καλογραῶν όπόθεν και ήρχισεν ή διάδοσις από πολλῶν ἐτών της μεταξουργίας, διότι αἱ καλογραταὶ συντηροῦν άκόμη και σήμεραν την σχολήν των, 1 έργοστάσιον άεριούχων ποτῶν και παγοποιίας, πρὸ όλίγων δέ ήμερῶν ήρχισεν εργαζόμενον και τὸ νέον έργοστάσιον καροβελονοποιίας.

Εἰς τόν άνωτέρω βιομηχανικόν ὄγκον τών Καλαμών προστίθεται ἐντός όλίγου νέον δημιούργημα μοναδικόν διὰ την Πελοπόννησον εις έκτασιν, παραγωγήν, κεφάλαια, δαγάνωσιν, μηχανήματα τών νεωτέρων συστημάτων, ὁ κυλινδρόμυλος Μεσσηνίας «Εὐαγγελίστρια», ὁ όποῖος ίδρύθη υπό έτεροεργόθμον έταιρείας με άρχικόν κεφάλαιον 20 εκατομμυρίων. Κατασκευάζεται ἐκ μπετόν άρμῆ πηλοῦν τοῦ λιμένος και άπέναντι τοῦ τελωνείου, θὰ έχῃ δὲ παραγωγήν 120 μέχρις 150 τόννων ήμερησίως άλευρα όλων τών ποιοτήτων.

Θὰ κινήται με δύο πετρελαιομηχανὰς συστήματος Ντίζελ, 300 ίππων εκάστη, δημιουργεῖται δὲ και αὐτόματος μύλος δι' ὅλας τὰς ποιότητας τών αλευρών. Τὰ μηχανήματα της αλευροποιίας κατασκευάζονται εις τὰ εἰδικὰ έλβετικά μηχανουργεῖα Μπουλζερ, τὸ δὲ σημαντικώτερον είνε ότι αἱ μεγάλαι ποσότητες τοῦ σίτου ἐκ τοῦ κοίτους τών πλοίων, τὰ όποια θὰ πλευρίζουν εις την παραλίαν, θὰ διαχετεύεται ἀπ' εὐθείας εις τόν κυλινδρόμυλον δι' άποροφητικῶν σωλήνων. Τὸ σύστημα τοῦτο έχει τὸ μέγα πλεονέκτημα της οἰκονομίας τών εκπορευτικῶν και τών φορτωτικῶν, πράγμα τὸ όποῖον θὰ έλαττώσῃ τὰς τιμὰς τών αλευρών εις μεγάλην κλίμακα.

Θὰ υπάγῃ άκόμη αὐτόματος πλάστιγγ και σιδηροδρομική γραμμὴ παραπλεύρως τοῦ έργοστασίον διὰ την εὐκολίαν τών άποστολῶν και μεταφορῶν πρὸς τὸ έσωτερικόν της Πελοποννήσου. Η μελέτη τών κτιρίων τοῦ έργοστασίον έγένετο υπό τοῦ εἰδικοῦ γεωμανικοῦ γραφείου Ντίνγκερχοφ και Βίντμαν και ἐκ της μελέτης αὐτῆς εργαζεται ήδη τὸ τεχνικόν γραφεῖον τών

Ἀδελφῶν Ἀργυροπούλου. Ὅλος ὄγκος τοῦ ἐργοστασίου θὰ συμπληροῦται μὲ 15 ἀποθήκας σίτου αἱ ὁποῖαι θὰ ἔχουν 27 «σὺλν» μοναδικοῦ ὑποδείγματος διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπέναντι τοῦ τεραστίου ριωμαχανικοῦ ὄγκου καὶ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν τι διαθέτουν σήμερον αἱ Καλιμαὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν; Ὅχι μόνον δὲν ἔχουν ἀφθονον ἡλεκτρικὴν δύναμιν, ἀλλ' ἔχουν ἀντιθέτως καὶ χειρότερον καὶ ἀπειλητικώτερον, καὶ τρομερὸν καὶ ἀπερίγραπτον, τὸν ποταμὸν Νέδωντα, τὸν ἐχθρὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν, τὸν διαρκῆ κίνδυνον, τὸν φοβερὸν Μινώταυρον, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας καὶ τρομοκρατεῖ τοὺς πάντας.

Υἰὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν Καλαματιανῶν ὑπάρχει ἡ σπάθη τοῦ Δαμοκλέους, σπάθη ἀμείλιτος καὶ καταστρεπτικῆ, ὑπάρχει τὸ φοβερὸν τέρας τῶν χειμερινῶν πλημμυρῶν, ἡ ἀθεράπευτος πληγὴ ἡ ὁποία κατατρώγει ὅχι ἀπλῶς τὰς σάρκας ἀλλὰ καὶ τὰ κόκαλα τῶν κατοίκων. Ἡ πνοοροῦσα πληγὴ χρονολογεῖται ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν χωρὶς νὰ ληφθῇ ἓνα μέτρον σταθερὸν, ριζικόν, ἀποτελεσματικὸν πρὸς θεραπείαν τῆς.

Οἱ Καλαματιανοὶ ἐνθυμοῦνται ὅτι ἡ πρώτη μεγάλη καὶ ἀπειλητικὴ πλημμύρα τοῦ Νέδωντος ἐγένετο εἰς τὰ 1886. Τὰ θεμητικὰ νερά τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν χειμάρρων του προσέβαλον τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς. Ἀλλ' ὅταν παρήλθε ὁ κίνδυνος ἤρχισαν αἱ συζητήσεις καὶ αἱ κατεννοητολογίαι, ἐγένοντο διαδηλώσεις καὶ ἐκλογαί, ἐξελέγησαν βουλευταὶ καὶ δήμαρχοι, εἰς τίς κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις ἐλάβον μέρος ὡς ὑπουργοὶ πλείστοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Μεσσηνιακοῦ λαοῦ. Καὶ ὅταν διελύντο αἱ βουλὰι ἐγένοντο καὶ πάλιν αἱματηραὶ διαδηλώσεις, διενέμοντο ἐκλογικὰ προγράμματα, ἐδίδοντο ὑποσχέσεις ἐξελέγοντο βουλευταὶ καὶ δήμαρχοι, τὰ διαφορὰ κόμματα διετίθοντο πάντοτε τὴν ἐγκληματικὴν κυριαρχίαν τῶν, ἐπὶ τοῦ τάλαιπύρου καὶ δυστυχισμένου λαοῦ, προσεπάθουν νὰ διαιωνίσουν τὸν χωρισμὸν καὶ νὰ διετηροῦν εἰς μίαν ἐρεθιστικὴν κατάστασιν τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα, νὰ προστατεύουν τοὺς κακοποιούς καὶ νὰ ὑποβοηθοῦν τοὺς ἀργομίσθους, ν' ἀπελευθερώσιν ἐνόχους καὶ νὰ μεταβάλλουν τὰς κρατικὰς ἐπιτηρείας εἰς κομματικὸν τοιγάρ, καὶ μόνον διὰ τὸν Μινώταυρον τῶν Καλαμῶν, τὸ φοβερό ποτάμι, δὲν κατόρθωσαν νὰ κάμουν τίποτε ἀποτελεσματικόν, τίποτε μόνιμον, τίποτε λαοσωστικόν.

Ὁ Νέδων ὑπέμεινε μαρτυρικῶς ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1924! Σὰς ἐρωτῶ, δὲν εἶνε μεγάλος ὄγκος; Τακτικὰ κατ' ἔτος τοὺς χειμερινοὺς μῆνας περνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν κατοίκων, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους καὶ τῶν πρῶν ὑπουργῶν, καὶ ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ ἔλεγε μὲ τοὺς ἀφροὺς τῶν θολῶν νερῶν τοι, μὲ τὰ δένδρα καὶ τοὺς ὀγκολίθους τοὺς ὁποίους παρέσυρε, τὰ μεγάλα κύματα τῆς ἄμμου τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον διαρκῶς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ:

—Λάβετε τὰ μέτρα σας. Οἱ χεῖμαρροι τῆς ἀπροσίτου Ἀλαγονίας μού φέρνουν πολλὰ νερά καὶ θὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ σᾶς πνίξω, νὰ σᾶς σαρῶσω ἐκ θεμελίων τὴν πόλιν.

Ἐπέρασαν ἔκτοτε τριάντα ὀκτὼ ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τῆς προειδοποιητικῆς πλημμύρας τοῦ 1886. Ἡ ἀδράνεια, ἡ ἀβουλία, ὁ μοιρολατρισμὸς παρατῆθη ἐπὶ πολὺ. Καὶ τὴν μοιραίαν ἡμέραν τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1924 οἱ χεῖμαρροι τῆς Ἀλαγονίας ἐνίσχυσαν τὸν Νέδωντα μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε τὴν ἦν ἀπογευματινὴν ὄραν τὰ ὀρητικὰ κύματά του ὑπερεπῆδησαν τὰ τοιχώματα καὶ τὰ φράγματα τῆς κοίτης καὶ ἐξεχύθησαν ἀπειλητικώτατα ἐντὸς τῆς πόλεως Καλαμῶν.

Τρόμος καὶ φόβος κατέλαβε τοὺς κατοίκους. Ὁ πανικὸς μετεδόθη εἰς τὰ γυναικόπαιδα. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι καὶ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα ἐγέμισαν νερά. Πρόχειρα καὶ ἀγνοώμενα μέτρα ἐλαμβάνοντο διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ ἀνασφάλαις τῆς πόλεως ἦτο ἀπερίγραπτος. Ἡ σπάθη τοῦ Δαμοκλέους εἶχε καταπέση μὲ δύναμιν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν Καλαματιανῶν. Ὁ Νέδων-Μινώταυρος ἐμνηκτο ἀγρίως καὶ ἠγωνίζετο νὰ καταφάγῃ τὴν πόλιν, νὰ τὴν σνγκλονήσῃ ἐκ θεμελίων.

Ἦτο μέγα εὐτύχημα ὅτι τὰ ὀρητικὰ νερά τοῦ ποταμοῦ ἐστράφησαν πρὸς τὴν πόλιν τὴν ἡμέραν. Ἐὰν ἡ ἐπίθεσις—καὶ ἦτο πραγματικὴ ἐπίθεσις—ἐγένετο τὴν νύκτα, ἀσφαλῶς αἱ καταστροφαὶ θὰ ἦσαν μεγάλα, ὁ πανικὸς τῶν κατοίκων θὰ ἐξεδηλοῦτο εἰς μεγαλειτέραν ἔκτασιν καὶ ἔντασιν. Μήπως καὶ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ προειδοποίησιν ἀρεκτὴ ἐγγλωττινὴ διὰ τοὺς κατοίκους; Ὁ Νέδων ἀπὸ μεγαλονυχίαν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ἐπετέθη τὴν ἡμέραν, δὲν εἶνε ὁμοῦς ἀπίθανον εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐπιτεθῇ τὴν νύκτα, ὅποτε ἄγνωστον τί θὰ ἐπακολουθήσῃ.

Σὰς ἔδωσα μίαν γενικὴν ἰδέαν τῆς πλουτοπαραγωγῆς εὐτυχίας τῶν Καλαμῶν καὶ τοῦ φοβεροῦ ἔχθρου τῆς. Τοῦ ἐμπορικοῦ κέντρου τῆς Μεσσηνίας ὀλοκλήρου, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Πελοποννήσου, τὸ ὅποῖον ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ποταμοῦ δὲν διαφέρει νομίζω τοῦ Δεσμώτου Προμηθέως. Εἶνε χρεῖσιμον νὰ σᾶς ἐκθέσω λεπτομερῶς τί ἐγένετο εἰς τὸ παρελθόν, δηλαδὴ τί οὐσιαστικῶς δὲν ἐγένετο, τί γίνεται σήμερον προσωρινῶς καὶ τί θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον πρὸς θεραπείαν τῆς μεγάλης πληγῆς, ὅχι μόνον τῶν Καλαμῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Μεσσηνίας ὀλοκλήρου.

12 Σεπτεμβρίου 1925

ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΥ

Ἡ ἱστορία τοῦ Μινωταύρου τῶν Καλαμῶν—πρόκειται περὶ τοῦ ποταμοῦ Νέδοντος—εἶνε μικρὰ, χρονολογεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἔχει μίαν τραγικὴν ἐξέλιξιν. Αἱ Καλάμει, ἢ ἡ Καλαμίτια—γράφει εἰς μίαν μονογραφίαν του ὁ μακαρίτης δημοσιογράφος καὶ δικηγόρος Ἰωάν. Χαρ. Ἀποστολάκης—ἐγνώριον τὴν πρώτην οἶονε ὑπὸ τὸν Πετρόμπετην κυβέρνησιν τῆς αὐτονομίᾳ κηρυχθείσης Ἑλλάδος ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Καλαμάτας τὴν 28 Μαρτίου 1821.

Καὶ ἀπληθευρόθη μὲν ἡ πόλις ἀπὸ τὸν Πετρόμπετην καὶ ἐξειδιώθησαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ὑπεδουλώθη ἀργότερον εἰς τὸν ποταμὸν Νέδοντα χάρις εἰς τὴν ἀβουλίαν καὶ τὴν ἀπρονοήσιαν τῶν κρατικῶν ἀρχῶν, τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν κατοίκων. Διότι ὁ ποταμὸς φαίνεται ὅτι οὔτε εἰς τὴν ἀρχαῖότητα ἦτο τόσον τρομερὸς οὔτε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Σχηματίζεται ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν βουνῶν τῆς Ἀλαγονίας καὶ ἀπὸ τοὺς χειμάρρους τῆς καὶ οἱ γρηϊότεροι Καλαματιανοὶ ἐνθυμοῦνται ὅτι ἦτο κατὰφυτος ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς θέσεως «λιθωμένον φεῖδι» ἀπὸ δάφνης καὶ λιγνίτις.

Ἀκόμη ἐνθυμοῦνται ὅτι κατὰ τὸ 1875 κάτοθεν τῆς μεγάλης σιδηρᾶς γεφύρας τοῦ ἰδύναντο νὰ περάσουν ἐφιπποὶ οἱ χωρικοὶ χωρὶς νὰ προσκρούσων ἐπὶ τῆς γεφύρας. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ εἶχε ἀρχετὸν βάθος καὶ οὐδεμίαν ἐπιχωμάτωσιν ὑφίστατο τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους. Ἀλλὰ μετέπειτα τὰ δένδρα κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, τὰ τσεκίρια ἐδοῦλεσαν γερὰ καὶ ἐπίμονα μέχρι τῆς ριζῆς τῶν δένδρων διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τ' ἀσβεστοκάμινα καὶ οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ ἀπεγυμνώθησαν τελείως ἀπὸ τὴν θαυμασίαν βλάστησιν καὶ τὰς ρίζας διὰ τ' ἀφελθὼν τὰ χώματα ἐλεύθερα νὰ παρασύρονται ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ νὰ ρίπωνται πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ.

Καὶ σήμερον κάτοθεν τῆς σιδηρᾶς γεφύρας ὅχι μόνον ἱππεὺς δὲν δύναται νὰ περάσῃ ἀλλ' οὔτε ἓνα μικρὸ παιδί. Ἡ πρόσχωσις λοιπὸν τῆς κοίτης τοῦ Νέδοντος εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ἀνθρώπων ἐναντίον τῶν δένδρων καὶ ἐνεκα τούτου ἐδημιουργήθη ἡ σημερινὴ τραγικὴ κατάσταση, τόσον τραγικὴ ὥστε πολλὴ δικαίως καὶ πολλὴ ἐπιτυχὴς μοῦ ἔλεγε κάποτε ὁ φίλος οἰκονομολόγος κ. Σταύρος Κωστόπουλος ὅτι ὁ σημερινὸς Νέδων ἀποτελεῖ «ἓνα αἰχμηρὸν ξίφος ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν Καλαμῶν».

Διονύσιος δ' Ἀλκαρχναεὺς ἔλεγε ὅτι «ἱστορία σημαίνει τὴν φιλοσοφίαν διὰ παραδειγμάτων». Ἀς φιλοσοφήσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὸν λαὸν μας καὶ τοὺς πολιτευομένους του ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων καὶ τῶν παθημάτων

διότι ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὰ συνεχῆ μαρτύρια καὶ χρήσιμον θὰ διδαχθῶμεν διὰ τὸ μέλλον τοῦλάχιστον. Ἐναντίον τῶν κινδύνων τοῦ Νέδοντος ἐφημερόσθησαν διάφορα πειραματικὰ προγράμματα χωρὶς ἀποτέλεσμα, χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα θεραπείας τοῦ κακοῦ.

Ὅταν κατὰ τὸ 1882 ἤρχισε κατασκευαζόμενος ὁ λιμὴν Καλαμῶν ἐγενήθη ἀμέσως τὸ ζήτημα τοῦ Νέδοντος διότι ἔπρεπε νὰ ληφθῇ πρόνοια ἐναντίον τῶν ἐκχειλίσεων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν προσχώσεων τοῦ λιμένος ἀπὸ τοὺς διαφόρους χειμάρρους. Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ἐπρόβλεπε τὴν κατασκευὴν ἐνὸς προφυλακτικοῦ τοιχώματος, ἀλλ' ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—δηλαδὴ διάφοροι μαistroχαρασάδες—ἐφημέρουν ἀντίθετον σχέδιον ἀπὸ τὸ ἐκπονηθὲν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν μηχανικῶν καὶ λιμενολόγων.

Ὁ μηχανικὸς καὶ ἐργολάβος Ἀντώνιος Μάτσας ἐπέδειξε τὴν κατασκευὴν ἐνὸς μόνον τοιχώματος συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ Γάλλου λιμενολόγου Πασκάλ, ἀλλ' ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῇ δύο τοίχους. Τοὺς κατασκεύασε καὶ ἔτσιτο ἀρχοῦνται ἡ κακοδαμονία καὶ τὰ δεινὰ τοῦ τόπου. Ἐνόμισε φαίνεται ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ὅτι τὰ περισσότερα τοιχώματα δὲν βλάπτουν, καὶ ἀντὶ τὴν συντομηνὴν τὴν ταχύτητα τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν καθόδον τῶν ἀντιθέτως ἐπαυξάνουν τὴν συγκέντρωσιν τῶν διαφόρων φρετῶν ὕδων καὶ ἀποφράσσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ διὰ νὰ τὴν φέρουν μέχρι τοῦ σημερινοῦ τραγικοῦ σημείου.

Ἐκτοτε τὸ κακὸν συνεχίζεται. Εἰς τὰ 1878 ἰδρύθη τὸ πρῶτον εἰδικὸν ταμεῖον διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν συμφορῶν τοῦ Νέδοντος, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τίποτε θετικὸν δὲν ἐγένετο. Ἡ κοίτη διαρκῶς ἐξηφανίζεται μετὰ τὰς ἐπιχωματώσεις τοῦ χειμῶνος καὶ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ ἤρχισαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ὑπερπηδοῦν τὰς σιδηρᾶς γεφύρας μετὰ τάσεις ἐκχειλισμοῦ πρὸς τὴν πόλιν εἰς ἀμφοτέρως τὰς ὄχθας.

Ἐν τῷ μέσῳ ὅλης αὐτῆς τῆς ἀβουλίας, τῆς μοιρολατρίας καὶ τῶν δεινῶν ἀναφαίνεται εἰς τὰ 1911 ἡ θέλησις ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τέλους, ἐνὸς ἐπιστήμονος φαρμακοποιοῦ, τοῦ κ. Θ. Κουτσομητοπούλου, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει ν' ἀνασκευασθῇ, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐκφρασιν, καὶ νὰ σώσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τὰς συνεχεῖς ἀπειλὰς τοῦ Μινωταύρου. Ὁπλίζεται μετὰ τὸ λαϊκὸν κύρος, ἐκλέγεται βουλευτὴς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πολιτικῆς παντοδυναμίας τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, καὶ ἀναλαμβάνει νὰ δώσῃ διδάγματα στερῆς καὶ πραγματικοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς ὅλους τοὺς πολιτικούς τῶν διαφόρων κομματικῶν κατεταγμένων.

Καὶ ἀντὶ νὰ κατασκευθῇ πρὸς τὴν ἀστυνομίαν νὰ ζητήσῃ ρουαφέτια διὰ τοὺς φίλους καὶ θανουσάς του, ἀντὶ νὰ μεταθέσῃ τὸν εἰρηνοδίκην καὶ τὸν εἰσαγγελέα, ἀντὶ νὰ διπλοχωρετῇ τὸν πταματοδίκην καὶ νὰ περιποιηθῇ ἢ ἀπειλήσῃ τὸν νομάρχην, ἀντὶ νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν εὐλωτ-

τίαν του από του βήματος της βουλῆς, ἀντιθέτως κατευθύνεται πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας, ἐργάζεται ἐπιμόνως καὶ κατορθώνει ὥστε ἡ κυβερνήσις νὰ ἰδρῦσῃ νέον εἰδικὸν ταμεῖον τοῦ Νέδοντος, νὰ τὸ προικοδοτήσῃ μὲ 85—90.000 δραχ. κατ' ἔτος νὰ ἐπιβάλῃ εἰδικὴν τοπικὴν φορολογίαν, ἣ ὁποία θὰ παρέιχε τὴν βάσιν διὰ τὴν σύναψιν δανείου ἐνὸς ἑκατομμυρίου ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς.

Ἡ γνώμη τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων ἦτο ὅτι μὲ τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠδύνατο νὰ διευθετηθῇ ἀποτελεσματικῶς καὶ ὁριστικῶς ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προσπίπτειαν αὐτὴν ὑπάρχει «κάτι σάπιο» ὅπως λέγει ὁ Σαξίτηρ. Ἦτο πεπρωμένον οἱ κάτοικοι τῶν Καλαμῶν νὰ ἐφίστανται διὰ πολλὴν καιρὸν ἀκόμη τὴν «αἰχμὴν τοῦ ξίφους» ἀνάμεσα εἰς τὰ σπλάγχνα των. Ἡ διεύθυνσις καὶ διοίκησις τοῦ νέου εἰδικοῦ ταμεῖου Νέδοντος ἀνετέθη εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο ὁ κατὰ καιροὺς νομάρχης. Δηλαδή τὸ ἀκαταλληλότερον πρόσωπον δι' αὐτὴν τὴν ὑπεράνθρωπον ἐργασίαν, διότι ὁ νομάρχης ἦτο ἠναγκασμένος νὰ παρακολουθῇ τὰς μεταθέσεις, τὰς ἀπολύσεις καὶ τοὺς διορισμοὺς ἀπὸ τὰς διαφόρους κυβερνήσεις καὶ δὲν εἶχε τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν του εἰς τὰ ἔργα τοῦ ποταμοῦ.

Καὶ ἀντὶ νὰ γίνονιν ἔργα γενικῆς μορφῆς, ρυθμικά, ἀποτελεσματικά, ἀντὶ νὰ καταπολεμηθῇ τὸ κακὸν εἰς τὴν βάσιν του, ἀντιθέτως ἤρχισαν τὰ ἡμέμετρα καὶ αἱ ἀνυψώσεις τῶν τοιχωμάτων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἡ κοίτη ἐξηκολούθη νὰ δέχεται διαρκῶς τοὺς κατακλυσμοὺς τῶν ἐπιχωματώσεων. Οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μοιραίαν καὶ τραγικὴν πλημμύραν τῆς 16ης Ὀκτωβρίου 1924 κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ κτίματα τοῦ ποταμοῦ ἐξεχύθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν συνεκλόνησαν ἐκ θεμελίων εἰς τὰ κεντρικὰ σημεῖα της.

Οἱ κίνδυνοι κατέστησαν πλέον τόσον αἰσθητοί, τόσον πραγματικοί, ὥστε ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πλημμύραν μετέβη εἰς τὰς Καλάμας ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας κ. Ι. Βαλαλῆς διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὅλην κατάστασιν.

Ὁ κ. Βαλαλῆς μετὰ μακρὰν συνεργασίαν τοῦ ἐν Καλάμας μὲ τοὺς εἰδικοὺς μηχανικοὺς καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ ἑμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου κ. Κοντισσοπούλου ἐπεσκέψθη ὅτι θὰ χορηγήσῃ πρῶτον τὸ δημόσιον τὸ ποσὸν τῶν 500.000 δραχμῶν διὰ τὴν ἄμεσον κατασκευὴν προσωρινοῦ φράγματος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν θέσιν «λιθωμένον φρεῖδι» καὶ εἰς ἀπόστασιν μίας περιέπου ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ δευτέρον θὰ ὑποβληθῇ νέον νομοσχέδιον περὶ τοῦ Νέδοντος, τὸ ὁποῖον θὰ προικοδοτήσῃ τὸ ταμεῖον μὲ ἀρκετοὺς πόρους διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ μελέτη τοῦ Ἰταλοῦ μηχανικοῦ κ. Παγιαρόλα ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1923 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τοῦ Νέδοντος καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὸ ταχύτερον τὰς μελέτας του.

Πράγματι ὁ Ἰταλὸς μηχανικὸς μετὰ μακρὰν ἐρευνῶν τῆς καταστάσεως

ὑπέβαλε εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας μελέτην περὶ διευθετήσεως τῆς ὀρεινῆς καὶ πεδινῆς κοίτης καὶ συνέστησε ν' ἀπαγορευθῇ συγχρόνως αὐστηρῶς ἡ νομὴ καὶ ἡ ἰλοτομία εἰς ὅλην τὴν λεκάνην τῶν διαφόρων χειμάρρων καὶ ν' ἀρχίσῃ ἡ πυκνὴ ἀναδάσωσης κατὰ μῆκος τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν χειμάρρων.

Αυστηρῶς ὅμως τὸ ὑποβληθὲν νομοσχέδιον δὲν ἐληφθῆθη λόγῳ τῆς ἐπελευθύνσεως κυβερνητικῆς ἀνατροπῆς τὸν παρελθόντα Ἰούνιον. Ἦδη ἐγένοντο ἐνέργειαι εἰς τὴν σημερινὴν κυβερνήσιν ὅπως διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος κυρωθῇ τὸ ὑποβληθὲν σχέδιον νόμου καὶ τὸ ταμεῖον ὑπὸ τὴν νέαν του μορφὴν λειτουργήσῃ τὸ ταχύτερον.

Ἡ μελέτη τοῦ Ἰταλοῦ μηχανικοῦ κ. Παγιαρόλα ἐὰν ἐφαρμοσθῇ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ὅτι λύει τὸ ζήτημα, ἐκτὸς ἐὰν ἐπέμβουν νέοι «μαστροχαλαστάδες» ὁποῦ τὸ ζήτημα θὰ μένῃ ἄλυτον, διότι καὶ εἰς τὸ παρελθὸν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐγένοντο μελέται ἐπὶ τοῦ Νέδοντος ὑπὸ τῶν μηχανικῶν Μαναρῶκη, τοῦ διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων Σούλι, τοῦ νομομηχανικοῦ Βελλίνι καὶ τοῦ κ. Γενιδοννιά ὁ ὁποῖος κατέγινε εὐρύτερον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὅλου ὑδραυλικοῦ ζητήματος τῆς Μεσσηνίας.

Μὲ τὴν χορηγηθεῖσαν πίστωσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου τῶν 500.000 δραχμῶν κατασκευάζεται ἤδη-θὰ ἔχει περατωθῇ μετὰ ἓνα μῆνα—τὸ φράγμα εἰς τὴν θέσιν Λαμνηλάτη ὑδροφόρος καὶ λιθωμένον φρεῖδι. Μὲ τὸν νομομηχανικὸν κ. Χ. Χριστόπουλον καὶ τὸν μηχανικὸν κ. Γ. Βασιλάκη μετέβημεν εἰς τὸν τόπον τῶν ἐργασιῶν. Ἐκεῖ ἀρκετοὶ πρόσφυγες ἐργάζονται πυρετωδῶς ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ βράδυ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου.

Τὸ φράγμα κατασκευάζεται ἐν μετὰ ὁρμῇ, θὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν βράχων τῶν δύο ὄχθων, θὰ ἔχει δὲ μῆκος 20 μέτρων, ὕψος δέκα καὶ θεμελιωσιν 6 διὰ νὰ δύναται νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ὄγκους καὶ τὰς ὕλας τῶν ὕδατων τόσον τοῦ ποταμοῦ ὅσον καὶ τῶν χειμάρρων τῆς Ἀλαγονίας. Ἐπίσης εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν γεφυρῶν τῆς πόλεως Καλαμῶν, πρὸ τοῦ παλαιοῦ φράγματος τὸ ὁποῖον ὑπέστη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῶν ὑδάτων σημαντικὴν ἐπὶσκοπὴν τῶν θεμελίων του, κατασκευάζεται ἀντίφραγμα πρὸς στερεώσιν τοῦ παλαιοῦ μῆκους 35 μέτρων καὶ ὕψους δύο. Εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Χριστοπούλου τὰ δύο ἔργα τῶν 500.000 δραχμῶν εἶνε προσωρινὰ καὶ θ' ἀναιωνίσουσιν τὴν πόλιν μόνον διὰ δύο χρόνια τὸ πολὺ. Δηλαδή τὰ δύο φράγματα θὰ συγκρατήσουν τὰς διαφόρους «φερτὰς ὕλας» κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτηρισμὸν καὶ θὰ δοθῇ καιρὸς οἱ κάτοικοι ν' ἀποφασίσουν περὶ τῆς τύχης καὶ τοῦ μέλλοντός των. Ν' ἀποφασίσουν ὅχι μίαν ἀλλὰ καὶ δέκα φορολογίας διὰ τὴν καταπολέμην τῶν κινδύνων! Ὁ Θησεὺς εἶνε αὐτὸς ὁ λαὸς τῶν Καλαμῶν ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ ἐξοντώσῃ τὸν φοβερὸν Μινώταυρον. Αὐτοὶ ἐὰν ἐπαναπαυθῇ εἰς

τὰ δύο φράγματα τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται σήμερον, τότε μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς διατίας θὰ εὐρεθῇ καὶ πάλιν κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν μηχανικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἀπέναντι τῶν ὀρηκτικῶν κυμάτων καὶ ὄγκων τοῦ ποταμοῦ. Καὶ ἡ πόλις τῶν Καλαμῶν μὲ τὴν μεγάλην βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν εὐρωστίαν τῆς, μὲ τὸν ἄφθονον πλοῦτον τῆς, θὰ συγκλονισθῇ ἐκ θεμελίων καὶ θὰ κινδυνεύσῃ, ἐὰν δὲν σωθῇ, εἰς πολλὰ κεντρικὰ σημεῖα τῆς Καλοῦνται ὅλοι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς ἀνάγκης ν' ἀπαλλάξουν τὰ Καλάμας ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Τὸ φάρμακον τῆς θεραπείας εἶνε πρόχειρον. Ἡ ἐκλογὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀντιπροσώπων ἀξίων τῆς ἀποστολῆς των, ἀπηλλαγμένον μικροκομματικῶν, καθεστωτικῶν καὶ νεκραναστατικῶν ὑποχρεώσεων, ἀνθρώπων τέλος οἱ ὅποιοι πρὸς τῆς παρελεύσεως τῆς διατίας θὰ ἐργασθῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Διότι, ὁρθὰ κοφτά, ἡ πόλις ἐμπιστεύεται διαρκῶς τὴν τύχην τῆς εἰς τοὺς χειμῶνες τῆς Ἀλαγονίας. Ἀλλ' ἕως πότε θὰ ἐπαδεικνύουν τὴν μεγαλοφυΐαν των; Ἀς συλλογισθῶν ὅλοι ὅτι εἶνε δυνατόν τὰ ὀρηκτικὰ νερά τοῦ ποταμοῦ νὰ ἔσχωθῶν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς διατίας τὴν νύκτα, καί, τότε, ἡ ἐσχάτη πλάνη θὰ εἶνε χειροτέρα τῆς πρώτης.

14 Σεπτεμβρίου 1925

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ

Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ περισσότεροι Ἕλληνικοὶ λιμένες ἔχουν χάλα ἀπερίγραπτον καὶ ἡ αἰτία τοῦ μεγάλου κακοῦ εἶνε αἱ κατὰ τόπους λιμενικαὶ ἐπιτροπαί, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν Νομαρχῶν ἢ τῶν Εἰρηνοδικῶν κατάρθωσαν νὰ κáμουν κατὰ τὸ πλεῖστον μία τρύπα στὸ νερό. Ρῖτε μὴ ματιά εἰς τοὺς λιμένες μας καὶ θὰ βεβαιωθῇτε ἀμέσως ὅτι οἱ ναυτικοὶ ἐρίστανται ἄλλοι μὲν μυρίας δυσκολίας ἄλλοι δὲ μυρίους κινδύνους ὅταν προσεγγίζουν. Διὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ζητημάτων δὲν ὑπῆρξε ποτὲ θετικὴ πολιτικὴ, πρόγραμμα καὶ κατεύθυνσις οὔτε ἐκ μέρους τοῦ Κράτους οὔτε ἐκ μέρους τῶν λιμενικῶν ἐπιτροπῶν.

Καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ εὐθύνη τῶν λιμενικῶν ἐπιτροπῶν εἶνε πάντοτε πέλωρα διότι καὶ τὸ δυστηχισμένον κράτος εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους τῶν διαφόρων πόλεων εἶχεν ἐμπιστεῖν τὴν διαχείρισιν τῶν λιμενικῶν ζητημάτων. Ὁ Νομάρχης λοιπὸν ἀκατάλληλος ὅπως καὶ ὁ εἰρηνοδίκης, τὰ δὲ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν νοθρὰ καὶ ἀβουλὰ ἐλαττήματα καὶ αὐτὰ τῆς μικροπολιτικῆς, ἐνῶ τὸ ζήτημα τῶν λιμένων ἔπρεπε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλους καὶ νὰ μὴ ἔχῃ

καμμίαν σχέσιν μὲ τὰς ἐκλογὰς καὶ τοὺς εἰνρουμένους τῶν πολιτικῶν παραγὰδων.

Καὶ αἱ Καλάμα δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποτελέσουν ἐξαίρεσιν εἰς τὸν ὀλισθηρὸν κατήφορον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ συνέβη καὶ κατὰ ἄλλο ἐγκληματικὸν τὸ ὁποῖον πληρώνεται ἀκριβιά, καὶ θὰ πληρώνεται διὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη ἐκ μέρους τοῦ Μεσσηνιακοῦ λαοῦ.

Ἀκούσατε λοιπὸν καὶ φοβεῖστε. Ὡς νὰ μὴ ἦρη ἡ πληγὴ τοῦ Νέδοντος προσετέθη εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐγκλημα τοῦ λιμένος. Ὁ λιμὴν Καλαμῶν ἐπρόκειτο νὰ κατασκευασθῇ κατὰ τὸ 1882 ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ περιφήμου Γάλλου μηχανικοῦ τῆς Μασσαλίας Πασκάλ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐπενέβησαν διάφοροι «μαστοροχάλασπιδες» καὶ ἐπέφεραν μερικὰς ἀμελετήτους προσθήκας καὶ βελτιώσεις, κατὰ τὴν σοφὴν γνώμην των, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ἐπ' ὄψιν των τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ περιφήμου Γάλλου μηχανικοῦ. Καὶ ὅχι μόνον περιεφρόνησαν τὸ σχέδιον τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ ἀλλὰ δὲν ἤκουσαν καὶ τὰς ἐποδείξεις τῶν ἐργολάβων Ἀντωνίου Μάτσα καὶ Ρασπίνι, οἱ ὁποῖοι ἐδήλωσαν σαφῶς ὅτι ὁ λιμενοθαλῖον ἔχει τοποθετηθῇ κακῶς.

Διότι ἐνῶ κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ ἔξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, κατασκευάσθῃ ὅλος ἀντιθέτως ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς. Ἐνεκα τούτου ἐγένετο μετέπειτα ἀπόπειρα πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ διὰ τῆς κατασκευῆς διαφόρων ἔργων ἀλλ' ἐν τέλει τίποτε οὐσιαστικὸν δὲν κατορθώθη καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ ἐργολάβου Ρασπίνι διεκόπησαν κατὰ τὸ 1902 ἐλλείψει χρημάτων.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἐγκλήματος τοῦ λιμένος Καλαμῶν εἶνε πασίγνωστος ἐνταῦθα καὶ μόνον δὲν ἐγνώσθη ποτὲ ἐὰν ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ οἱ συνεργαταὶ τῆς μηχανικῆς ἐμωσθήθησαν διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμενοθαλῖνος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται σήμερον διαρκῶς εἰς τὴν μούκα τοῦ ντουφεκιοῦ τοῦ Νέδοντος.

Εὐτυχῶς πρὸς διατίαν ἐγένετο ἐνταῦθα μία σωτηρία, μία αὐτόματος, οὕτως εἰπεῖν, λαοῦ ἐπανάστασις κατὰ τοῦ συστήματος καὶ τῆς συνθέσεως τῆς παλαιᾶς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀς εἶνε εὐλογημένη ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ὁμοφωνίας ἐμπόρων καὶ βιομηγάνων οἱ ὁποῖοι ἀντελήθησαν ἐπὶ τέλους ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποτινάξουν τοὺς κρατικούς καὶ πολιτικούς ἡγούρας καὶ ν' ἀναλάβουν τὸν καθορισμὸ τῆς τύχης των. Διότι τὸ ζήτημα τοῦ λιμένος ἀποτελεῖ τὸν ἰσχυρὸν πνεύμονα ὀλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας καὶ ὁ πνεύμων αὐτὸς ὀλέσκει καὶ ὀλέσκει ἡ χώρα νὰ προσβάλλεται καὶ νὰ σαπίζει.

Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Καλαμῶν ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος ἀνεξαρτήτου ἡθικῆς καθενήσεως, ἕνα ὁργανισμὸν πρὸς τὸν ὁποῖον ὅλοι ἀποδίδουν μὲ ἐμπιστοσύνην καὶ δι' αὐτὸ δὲν διστάζουν νὰ παραδόνουν οὐρανῶποτε βοήθειαν.

Ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τὴν ἡ μεταβολὴ καὶ ἐδημοουργήθη τὸ θαῦμα; Τὸ λιμε-

νικών ζήτημα είχε προκαλέσει την αγανάκτηση και την δυσφορίαν όλου του έμπορικου και βιομηχανικού κόσμου του οποίου και κυρίως κατά πρώτιστον λόγον έθίγοντο τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα.

Η ιδέα της απολυτρόσεως είχε εις όλους ώριμώσει και κατά τὸ 1923 χωρίς κοινοβουλευτικές φωνασίες και αντιδράσεις, έγινοντο ενέργειαι εις την επαναστατικὴν καθένησιν ἡ ὁποία ἐτροποποίησε μὲ μίαν μονοκονδυλιά τὸν νόμον περὶ λιμενικῶν ἐπιτροπῶν. Κατὰ τὸν νέον νόμον τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν θ' ἀποτελοῦν τοῦ λοιποῦ ἐντόπια στοιχεῖα κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ πρόεδρον οὐχὶ πλέον τὸν νομάρχην. Οὕτω κατορθώθη χάρις εἰς τὴν τροποποίησιν τοῦ παλαιοῦ νόμου νὰ ἐκλέξουν οἱ Καλαματιανοὶ μίαν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν ἡ ὁποία ἀπέδειξε μέχρι σήμερον ὅτι δὲν ἀνέλεθε τὴν λιμενικὴν ἀρχὴν διὰ ν' ἀποκοιμηθῇ εἰς τὰς δάφνας τῆς ἐκλογῆς καὶ μὲ τὸ τιμητικὸν ὄφρσιον.

Καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς ἀναφέρω ὅτι τὴν σημερινὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελοῦν, ὡς πρόεδρος ὁ κ. Θ. Κουτσομητόπουλος, μέλη δὲ ἓνας ἀντιπρόσωπος τοῦ νομάρχου, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐποστασίου τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Φ. Ντόκος, ὁ λιμενάρχης κ. Περούλης, δύο ἀντιπρόσωποι τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας, οἱ ἔμποροι Καλαμῶν κ. κ. Στέφανος Λαμπρόπουλος καὶ Δαμιανὸς Τσατσαρόνας, ὁ ἱατρὸς κ. Μοσχούτης, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπιμελητηρίου, ὁ σημερινὸς πρόεδρος τοῦ, ὁ κ. Πάστρας ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐμπορικοῦ σὺλλόγου καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῶν συνεταιρισμῶν Μεσσηνίας κ. Τερζάκης.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά της ἀπὸ 8 μηνῶν, ἀνταποσπεύει σήμερον τὰς Καλάμας ἐπαξίως διότι ἀπὸ ὅλου ἡκουσα νὰ τὴν ἐπαινοῦν ἀδιστάκτως καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς αὐτὴν τὴν δημονεργίαν μᾶς νέας παρηγόρειον καταστάσεως ἐπὶ τοῦ λιμενικοῦ ζητήματος.

Ἀλλὰ θὰ ἦτο δι' ἐμὲ στοιχειώδης δημοσιογραφικὴ παράλειψις εἰν δὲν ἐγνόμην ἡ ἡχὸ τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ὅλων τῶν πολιτικῶν λαϊκῶν μερίδων πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ προέδρου τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου κ. Θεμ. Κουτσομητοπούλου. Ἰδοὺ ἓνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ ἀθόρυβος, ἐργατικὸς, ὀπλισμένος μὲ τὴν πολέμικον πείραν τῶν ἐξήκοντα, ἴσως καὶ περισσοτέρων ἐτῶν του, ψυχραίμος καὶ ἐρευνητὴς ὅλων τῶν ζητημάτων.

Δὲν γνωρίζω εἰν εἶνε Λάκων, διότι μετὰ Μεσσηνίων καὶ Λακωνίων, γεωγραφικὸς τοῦλάχιστον, συγγενεῖον διὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Ταυγέτου, ἀλλὰ ὅταν τὸν ἠρώτησα διὰ τὰ λιμενικὰ καὶ τὰ ἐμπορικὰ ζητήματα μοῦ ἀπήντησε λακωνικώτατα τὰς ἑξῆς:

—Γράψτε νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλοῦν ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα. Νὰ μὴ βραδύνουν ἀπαντοῦν. Νὰ μὴ μᾶς ἀπασχολοῦν. Κι' εἰδὼ ἐπὶ τέλους κατὶ θὰ γίνῃ.

Μοῦ ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐνὸς λαϊκοῦ, ἀφανοῦς, ψυχραίμου δικαίτουρος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ λαϊκὰ συμφέροντα χωρὶς πολιτικοστρατιωτικὰς «παρωπίδας» ἀλλὰ μὲ τὴν θετικὴν ἐργασίαν ἡ ὁποία εἶνε ἀποτέλεσμα μακρῆς πείρας, μελέτης, ἐρεῦνης, πόνου καὶ στοργῆς.

Καὶ διὰ νὰ μεταχειρισθῶ κι' ἐγὼ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἐποχῆς ἀναφέρω ὅτι τὸ νέον «λιμενικὸν καθεστὸς» ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῦθεν παρουσιάζει μίαν ἐκκληρικὴν διαφορὰν καὶ δημονεργίαν ἐν συγκρίσει μὲ τὰ προηγούμενα χρόνια τῆς ἀδρανείας καὶ ἀδουλίας.

Διὰ τοῦ νέου νόμου τὸ λιμενικὸν ταμεῖον Καλαμῶν φορολογεῖ 10% τὰ ἐξερχόμενα ἐμπορεύματα. Αἱ εἰσπράξεις τοῦ 1924 ἀνῆλθον εἰς τρία ἑκατομμύρια καὶ ἑκατὸν τριάντα χιλιάδες δραχμῶν. Γενικῶς ἡ οικονομικὴ κατάστασις τοῦ παρελθόντος πατοποιεῖται, ἐγένετο ἐξόφλησις μερικῶν χρεῶν πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν καὶ σήμερον τὸ λιμενικὸν ταμεῖον ἔχει ἀπόθεμα τριῶν ἑκατομμυρίων ἐνῷ κατὰ τὸ παρελθὸν ἦτο πτωχέον εἰς τὰ χρεῖ.

Ἡ πρώτη πράξις τῆς νέας λιμενικῆς ἐπιτροπῆς ἦτο διὰ μόνον ἡ ἀνασύνταξις τῶν οικονομικῶν ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναζήτησις εἰδικῶν μηχανικῶν, ὁ ὁποῖος θ' ἀναλάβῃ ὑπηρεσίαν εἰς τὸν λιμένα Καλαμῶν, μόνιμον τρόπον τινά διὰ νὰ καταρτίσῃ τὰς ἀκολουθοῦσας μελέτας τῶν νέων λιμενικῶν ἔργων.

1ον) Ἐνίσχυσις τοῦ λιμενοβραχίονος εἰς δύο σημεία ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπέστησαν καθιζήσεις. 2ον) Διαπλάτνεισις τοῦ ἀντιβραχίονος καθ' ὅλον τὸ μήκος διὰ τεχνικῶν ὀγκολίθων ὥστε νὰ γίνῃ κατορθωτὸν νὰ πλεύρξουν ἐ' ἀπὸπλοια. 3ον) Ἐσκαφὴ ὅλου τοῦ λιμένος διότι σήμερον ὅπως ἔχει εὐρύσσεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. 4ον) Κατασκευὴ ὑπονόμων πρὸς σὺλλογὴν ὀμβρίων ὕδατων διὰ νὰ μὴ παρσφύρονται τὰ χώματα καὶ προσχώνεται ὁ λιμὴν. 5ον) Κατασκευὴ τριῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑποστέγων πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐπιβιβαζομένων καὶ ἀποβιβαζομένων ἐμπορευμάτων. 6ον) Κατασκευὴ δευτέρου τοῦ μεγάλου βραχίονος προσχείρου πλατείας ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνετα ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ξυλείας τῆς ὁποίας τὸ ἐμπόριον ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἔκτασιν ἐν Καλάμας. 7ον) Κατασκευὴ χιλιῶν μέτρων ἀνατολικῶς τοῦ σημερινοῦ ἀντιβραχίονος νέου λιμενοβραχίονος ὅστις ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲν θὰ χρησιμεύσῃ νὰ συγκεντρῶν τοὺς ἄμμιους, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπικιώνεται σήμερον ὁ λιμὴν, ἀργότερον δὲ θὰ χρησιμεύσῃ προεκτείνόμενος διὰ τὴν ἐπαύξησιν τοῦ λιμένος. 8ον) Ἐγκατάστασις μηχανημάτων ἀποβιβάσεως καὶ ἐπιβιβάσεως τῶν ἐμπορευμάτων δι' ἡλεκτροκινήτων βαρούλκων ἀπ' εὐθείας εἰς τ' ἀπὸπλοια καὶ ἐκ τῶν ἀπὸπλοίων εἰς τὴν παραλίαν ἄνευ τῆς χρησιμοπορήσεως φορηγίδων εἰς τὰς ὁποίας ὡς γνωστὸν φθείρονται τὰ ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβαρύνονται μὲ μεγάλα ἐξοδα. 9ον) Τοιμεντόστρωσις διὰ τοιμεντοκονίας ὅλων τῶν παραλιακῶν ὁδῶν ὅσαι ἀνήκουν εἰς τὸ λιμενικὸν ταμεῖον καὶ ἐγκατάστασις σωληνωτοῦ δικτύου διὰ τοῦ ὁποίου νὰ διοχετεύεται νερὸ

οὐχὶ ἀπλῶς πρὸς κατάθρεγμα ἀλλὰ πρὸς πλῆσιν καθημερινὴν ὄλον τῶν λιμενικῶν ὁδῶν. Ἀπὸ τοῦδε δὲ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις πρὸς ἐγκατάστασιν εἰδικοῦ μηχανήματος διὰ τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρικοῦ ρεύματος διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ λιμένος καὶ πρὸς κίνησιν ὄλων τῶν καθαριστηρίων σταφυδομηχανῶν ὅσαι ὑπάρχοντι ἐπὶ τῶν λιμενικῶν ὁδῶν. Ἐπίσης πολὺ ταχέως θὰ κατασκευασθῇ μεγάλο πηγάδι ἐκ τοῦ ὁποίου διὰ μηχανοκινήτου ἀντλίας θὰ γίνῃ δυνατόν νὰ ὀδρεῦνται ἀφθόνας τὰ ἐν τῷ λιμένι Καλαμῶν παραμένοντα πλοῖα.

Ὁ μηχανικὸς τοῦ λιμένος ἀνειρέθη ἤδη καὶ κατ' αὐτὰς ἔρχεται νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς Καλάμας διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρου προγράμματος. Ὀνομάζεται Μιχ. Χαβιαρᾶς καὶ εἶνε διπλωματούχος τῆς σχολῆς Γάνδης. Ἐδνηχὸς διετίστωσα πλήρη ὁμοφωνίαν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς σημερινῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ ἡ ὁμοφωνία αὕτη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἀνωτέρου προγράμματος, θ' ἀποτελέσῃ μέγα ἀγαθὸν διὰ τὴν Μεσσηνίαν. Καὶ ἄλλῳδῶς ὅταν πραγματοποιηθοῦν τὰ μνημονευθέντα ἔργα, ὁ λιμὴν τῶν Καλαμῶν θὰ παρουσιάσῃ μίαν καταπληκτικὴν πρὸδον καὶ θὰ ἐξυτηρηθῇ τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ναυτιλίαν ὅσον κανένας λιμὴν σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρόεδρος τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς κ. Θ. Κουτσομητοπούλος ὡς σὺμπεράσματι τῶν σκέψεών του ἐπὶ τῶν νέων ἔργων τοῦ λιμενικοῦ ταμεῖον μοῦ ἔλεγεν ὅτι ὁ μηχανικὸς θ' ἀφελθῇ ἐλεύθερος νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ τεχνικὸν πρόγραμμα, ἡ δὲ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἔχῃ γνώμην μόνον ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ζητημάτων.

Ζεῦρετε τί σημαίνει αὐτό; Τὸ ἥμισυ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἔργων. Διότι ὁ εἰδικὸς μηχανικὸς θ' ἀφελθῇ ἐλεύθερος νὰ κάμῃ τὴν δουλειά του καὶ δὲν θὰ παρουσιάζονται ὅλοι νὰ λέγουν καφενειολογικῶς ἀπὸ τὸ πρῶτον ἕως τὸ βράδυ τὴν γνώμην των. Ἡ δὴλῳσις τοῦ κ. Κουτσομητοπούλου ἐγένετο μὲ τὴν εὐχὴν εὐχρίνειαν, ὥστε νομίζω ὅτι δὲν ἀποτελεῖ κατάχρησιν ἐὰν τὴν χρησιμοποιοῦ δημοσίᾳ.

16 Σεπτεμβρίου 1925.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ - ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΪΑΣ

Ὅσοι ταξιδεύουσιν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Καλάμας καὶ ἰδιαίτερος τοὺς χειμερινὰς μῆνας, θὰ ἐννοήσουσι πολὺ καλὰ τί σημαίνει ἡ λέξις «σιδηροδρομικὴ τραγωδία». Οἱ ἐπιβάται ἀναχωροῦν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 6½ πρωινὴν ὥραν καὶ φθάνουσιν εἰς τὰς Καλάμας μετὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς νυκτός! Ὅταν συμβαίνει νὰ ἔχῃ τὸ τραῖνο καθυστέρησι, καὶ συνήθως ἔχει τις περισσότερες ἡμέρες, οἱ ταλαιπώροι ἐπιβάται ἀποδιδοῦνται εἰς τοὺς σταθμούς

τῆς Μεσσηνίας τὴν δεκάτην καὶ ἐνδεκάτην νυκτερινὴν ὥραν. Ὅλος ὁ κόσμος καταφέρεται κατὰ τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρείας καὶ τῶν ἐπαλλήλων τῆς, διότι τὰ τραῖνα φθάνουσιν ἀργὰ εἰς τοὺς τελικοὺς σταθμούς των. Ἀλλὰ οἱ ἐπαλλήλοι εἶνε τὰ θύματα τῆς ὅλης τραγωδίας, εἶνε οἱ μάρτυρες οἱ ὅποιοι σηκώνουν τὸν σταυρὸν, χωρὶς καμμίαν ἐπιδοθεῖσα θεραπείαν τοῦ κακοῦ.

Ἀγωνίζομεθα σήμερον μὲ τὸν σιδηροδρόμον τοῦ 1888, ἐνῶ αἱ συνθήκαι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἄλλαξαν. Νέαι ἀνάγκαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τοὺς πληθυσμούς, ἡ νέα κοσμογονία τῆς Ἑλλάδος ἀπαιτεῖ νὰ συγχρονισθοῦν αἱ συγκοινωνίαι τῆς μὲ τὰς πρὸδους τοῦ ἐυρωπαϊκοῦ κόσμου νὰ συντομευθοῦν αἱ ἀποστάσεις, ν' ἀντικατασταθοῦν τὰ βαγόνια, νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ τεχνικὰ ἔργα, νὰ πυκνωθοῦν τὰ τραῖνα ἐπὶ τῶν γραμμῶν, νὰ μεταβληθοῦν ἐν ἀνάγκῃ καὶ αἱ σημεριναὶ γραμμαὶ.

Ποῦ εἶνε ἡ κρατικὴ σιδηροδρομικὴ πολιτικὴ; Ἀπὸ πολλῶν ἔτων γίνεται αἰσθητὴ μόνον εἰς τὰ ἀλλαγὰς τῶν διοικητικῶν συμβολῶν καὶ εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν φίλων τῶν διαφόρων κομμάτων. Συνεχίζεται ἕνας χορὸς ἀτελείωτος μεταβολῶν εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον τεχνικὸν προσωπικόν, διαρκῶς καταγίνονται μὲ τὰ ἡμέμετρα καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται αἱ διάφοροι κυβερνήσεις ὅτι οἱ σημερινοὶ σιδηροδρόμοι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς μεγάλας ἀνάγκας τῶν πληθυσμῶν.

Ὁ σημερινὸς ἑλληνικὸς σιδηροδρόμος εἶνε ἓνα παλαιὸν ὄπλον, ἄχρηστον σχεδόν, ἐνῶ ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκην ἐπαναληπτικῶν ὄπλων. Ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι σήμερον ἐπέερασαν τριάντα ἑπτὰ χρόνια καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη ἀληθῆς μεταμόρφωσιν εἰς ἑκτασιν καὶ πληθυσμὸν, χωρὶς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ μας πολιτικὴ ν' ἄλλαξῃ κατεύθυνσιν καὶ πρόγραμμα. Ἀπέμεινε στεῖρα καὶ ὀπισθοδρομικὴ, αὐτόχρημα ἐγκληματικὴ.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ οἱ κάτοικοι τῆς Μεσσηνίας ἀναχωροῦν τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας καὶ φθάνουσιν τὴν νύκτα εἰς τοὺς σταθμούς των. Ἰδοὺ διατὶ δὲν ἔχουν μίαν ταχείαν ἀμαξοστοιχίαν 3—4 φορές τὴν ἑβδομάδα, ἰδοὺ διατὶ δὲν ἔχουν εἰς τις καθημερινὰς ἀμαξοστοιχίας ἓνα «βαγὼν ρεστοράν», ἰδοὺ διατὶ ὅταν φθάνουν τὴν νύκτα εἰς τὸν σταθμὸν τῶν Καλαμῶν κατακουρασμένοι διαμαρτύρονται καὶ ἰβρίζουν «θεοὺς καὶ δαίμονες» μὲ ὄλον των τὸ δίκαιον.

Ἦκουσα ὅτι ἐνισχύθησαν εἰς ὅλην τὴν γραμμὴν τὰ τεχνικὰ ἔργα διὰ νὰ χρησιμοποιοῦν μετὰ τινος μῆγας μεγάλα μηχαναὶ Βέβια εἶνε καὶ αὐτὸ κατὰ, ἀλλὰ δὲν λυεῖ ὀλοκληρωτικῶς τὸ ζήτημα τοῦ ἀγωνιώδους ταξιδίου ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Καλάμας. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ἡ τραγωδία εἶνε καθημερινὴ καὶ συντρίβει τὰ κόκαλα καὶ τὰ νεῦρα ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ ταξιδεύουσιν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ὑφίστανται τὴν αὐτὴν τραγωδίαν μὲ τοὺς δρόμους καὶ τὰς γεφύρας των, μὲ τὰς πλημμύρας τῶν διαφόρων

χειμάρρων καὶ τὰ ἔλη τὰ ὅποια πνίγουν καὶ θανατώνουν τὴν πεδιάδα τοῦ Νησίου. Οἱ παλαιότεροι ἐνθυμοῦνται τὸ μέγα καὶ ἀπελευθερωτικὸν ἔργον τῆς ὁδοποιίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρικούπη. Ἀλλ' ἔκτοτε ἡ μικροπολιτικὴ καὶ ὁ φιλικὸς κοινοβουλευτισμὸς δὲν προσέθεσαν σχεδὸν οὔτε μιὰ πετρίτσα οὔτε ἓνα γεφυράκι.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ἡ ὑπηρεσία τῶν δημοσίων ἔργων ἔχει ἐντείνῃ τὰς προσπάθειάς της καὶ καὶ δημιουργεῖται θετικὸν καὶ παρήγορον. Οἱ νομομηχανικοὶ καὶ οἱ μηχανικοὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶνε οἱ πραγματικοὶ ἥρωες εἰς τὰς ἐπαρχίας, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται, μογθοῦν καὶ δημιουργοῦν τὴν εὐτυχίαν τῶν πληθυσμῶν. Παλαῖον ἐναντίον μυρίων δυσκολιών, τεχνικῶν, οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνάμει.

Ἕνας νομομηχανικός, βοηθούμενος μόνον ἀπὸ ἓνα μηχανικόν, ἐποχρεοῦται νὰ καταρτίξῃ μελέτες καὶ σχέδια, νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ὁδοποιίας καὶ γεφυρῶν, νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς διάφορα συμβούλια τῆς νομαρχίας καὶ νὰ διευθύνῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ γραφείου του. Χρειάζεται ἀντοχή, θέλησις καὶ ψυχὴ διὰ νὰ καταπολεμηθῶν βλαίαι ἀδυσκολίας, διὰ νὰ φέρονται εἰς πέρας τὸ βαρὺ ἔργον τῶν οἱ νομομηχανικοὶ καὶ οἱ μηχανικοὶ.

Καὶ πόσοι εἶνε εἰς ὅλον τὸ κράτος; Εἶνε ζήτημα ἐὰν ὑπερβαίνουν τοὺς ἑξήκοντα! Ἰδοὺ διατὶ φρονῶ ἀδυστάτως ὅτι εἶνε ἥρωες καὶ ἀκούραστοι μαχηταί, ἄνθρωποι τῆς ἐγνημοσύνης ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὸν νομόν Μεσσηνίας αὐτὴν τὴν στιγμήν τὰ ἔργα τῆς ὁδοποιίας καὶ τῶν γεφυρῶν προσέλαβον ἐνταταὴν μορφήν. Ἡ ἀπρόσιτος Ἀλαγονία μὲ τὰ πολλὰ χωρία της πολὺ ταχέως θ' ἀποκτήσῃ τὸν δρόμον της. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Καλαμῶν μέχρις Ἀλαγονίας εἶνε 15 χιλιόμετρα καὶ ἤδη κατεσκευάσθησαν τὰ ἐπτά. Εὐρίσκεται ὑπὸ κατασκευὴν τὸ πρῶτον τμήμα τῆς ὁδοῦ Βελίκας—Πεταλιδίου—Λογγᾶς, ὅποτε θὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν γραμμὴν Κορώνης—Μεθώνης καὶ Πύλου. Ἐκ τῶν 16 χιλιομέτρων κατεσκευάσθησαν ἤδη τὰ 6. Ἐπίσης ὑπὸ κατασκευὴν εὐρίσκεται τὸ τμήμα Βελίκας διὰ Καζάρμας πρὸς Πύλον.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Πυλίας—Ὀλυμπίας εὐρίσκεται ὑπὸ κατασκευὴν ἡ ὁδὸς Ἀετοῦ, πέντε χιλιομέτρων, διὰ νὰ ἐκκοινωνήσῃ μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀετοῦ, ὅπως ἐπίσης ἡ ὁδὸς ἐκ τοῦ σταθμοῦ Σιδηροκάστρου πρὸς τὸ ὁμώνυμον χωρίον, καὶ ἡ ὁδὸς Θολοῦ—Ζουήτης καὶ Μουνδρά.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀνωτέρων ἔργων ἐξετέθησαν ἤδη εἰς δημοπρασίαν καὶ ἄρχεται ἡ κατασκευὴ τῶν ὁδῶν Διαβολισίου—Γαράτζης, μήκους 5 χιλιομέτρων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ τελευταῖον τμήμα ἐπὶ τῆς γεφυρᾶς Ρωμανοῦ—Βέργας, μήκους 4 χιλιομέτρων, ὅποτε οἱ πληθυσμοὶ ἐκ Κυπαρισσίας θὰ μεταβαίνουν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν περιφέρειαν Πύλου χωρὶς νὰ διέρχωνται ἐκ Φιλιατρῶν καὶ Γαργαλιάνων.

Ἡ συντήρησις τῶν ὁδῶν ἐν τῷ συνόλῳ τῶν εἰς τὸν νομόν Μεσσηνίας ἀναμφοθητήτως δὲν εὐρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἀπὸ τινος παρατηρεῖται κάποια κίνησις διότι ἡ ἔλλειψις τῶν ὁδοστρωτήρων συντηρώθη. Ἢδη χρησιμοποιοῦνται τρεῖς ὁδοστρωτήρες εἰς τοὺς δρόμους τῆς Μεσσηνίας, καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τῶν ὁδῶν Καλαμῶν—Τριτόλεως, Καλαμῶν—Μεσσηνίας—Μελιγαλᾶ—Διαβολισίου καὶ ἐπὶ τῶν παραφυάδων τῶν ἀνωτέρων ὁδῶν. Καὶ ὅπως μοῦ ἐδήλωσε ὁ νομομηχανικὸς κ. Χρ. Χριστόπουλος, μετὰ ἓνα ἑξάμηνον ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἔχουν περατωθῇ ὁλοκληρωτικῶς αἱ ἐπισκευαί.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τεχνικὰ ἔργα ἐπίσης σημειοῦται μία ἐνθαρρυντικὴ ἐργασία. Εἰς τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1925 ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ μεγάλης γεφυρᾶς εἰς τὴν θέσιν Λογγᾶς, ἐκ μετῶν ἀριέ, μετὰ τριῶν ἀρθρώσεων, ἀνοίγματος 20 μέτρων. Εἶνε ἡ πρώτη γέφυρα ἐν Ἑλλάδι, ἡ ὁποία κατασκευάζεται μὲ τὸ ἀνωτέρω σύστημα. Ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου τούτου ἐγένετο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

Πρὸ δύο μηνῶν ἤρχισε ἡ κατασκευὴ, καὶ ἐπερατώθη ἤδη, τῆς γεφυρᾶς τοῦ χειμάρρου Τζάνης, μήκους 20 μέτρων ἐκ μετῶν ἀριέ. Ἐπίσης κατεσκευάσθη ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Μάμης ἡ ἱμάμη γέφυρα ἀνοίγματος 12 μέτρων, εὐρίσκεται δὲ ὑπὸ κατασκευὴν ἡ γέφυρα Ποδογορᾶς ἀνοίγματος 10 μέτρων.

Ἡ ὁδοποιία καὶ αἱ γέφυραι ἀποτελοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ ζωτικώτερα ζητήματα τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ζητήματα ἐκάρξιας, διότι γίνονται τεράστιαι μεταφοραὶ πρὸς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς εἰς τὸν λιμένα Καλαμῶν, κατὰ συνέπειαν τὸ κράτος εἶνε ἀνάγκη ὅχι μόνον νὰ διατηρήσῃ τὰς ὑπαρχούσας πιστώσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς αὐξήσῃ κατὰ τὸ οικονομικὸν ἔτος 1925—1926.

Ἕνα ἄλλο ζήτημα, τὰ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τοὺς κατοίκους τῶν Καλαμῶν, εἶνε ἡ ἀσφαλτοστρώσις τῆς μεγάλης καὶ κεντρικῆς ὁδοῦ Ἀριστομένους, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ὁδοῦ Φαρῶν. Ἡ ὁδὸς Ἀριστομένους συνδέει τὸν λιμένα Καλαμῶν μὲ ὁλόκληρον τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἡ ἐμπορική καὶ βιομηχανικὴ κίνησις της κατὰ συνέπειαν εἶνε τεραστία. Ἡ ὁδὸς αὕτη τοὺς χειμερινοὺς μῆνας καθίσταται σχεδὸν ἀδιάβατος, μεταβάλλεται εἰς πραγματικὴν κόλασιν.

Ὁ νόμος περὶ μονίμων ὁδοστρωμάτων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἐπεβλήθη πρὸ μηνῶν καὶ εἰς τὰς Καλάμας. Ἀλλ' οἱ πόροι δὲν εἶνε ἀρκετοὶ διὰ νὰ δημιουργηθῇ μόνιμον κεφάλαιον πρὸς στήσιν καὶ ἐξυπηρέτησιν ἐνὸς μεγάλου δανείου. Θὰ ἴπῃ πραγματικὴ εὐεργεσία ὅχι μόνον διὰ τὰς Καλάμας, ἀλλὰ καὶ δι' ὁλόκληρον τὴν Μεσσηνίαν, ἐὰν τὸ ζήτημα τῆς ἀσφαλτοστρώσεως τῶν ὁδῶν Ἀριστομένους καὶ Φαρῶν, ζήτημα κυριολεκτικῶς γενικόν, συμπεριλαμβανέτο εἰς τὰ σχέδια καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς, διότι μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς τῆς Μεσσηνίας μεταφέρεται εἰς τὸν λιμένα Καλαμῶν καὶ μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν κεντρικῶν τῆς δρο-

μων οι εμποροι, βιομήχανοι και παραγωγοί υφίστανται πραγματικά μαρτύρια, αληθή τραγανία.

Και η Μεσσηνία εινε καιρός ν' απολυτρωθῇ από τους αφρόνους τυράννους της, από τους φραγμούς των συγγενικών της, από τας πλημμύρας και τὰ ἔλη της, ἡ μεγάλη Αἴγυπτος τῆς Πελοποννήσου ν' ἀναπνεύσῃ πραγματωδῶς και νὰ αἰσθανθῇ τὴν εὐτοχίαν τοῦ ἀφρόνου φυσικοῦ πλούτου της. Τὰ δεσμά τῆς Μεσσηνίας εἶνε πολλὰ και αἱ ἀνάγκαι τῶν κατοίκων της μεγάλαι. Καὶ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ δὲν ἐπιτρέπει οὔτε καφενειολογίαν, οὔτε ἀδράνεια ἔστω και μιᾶς ἡμέρας. Συνσωματωμένος με μιὰ ψυχὴ με μιὰ θέλησι, με ἓνα παλμὸν, καλεῖται ὁ λαὸς τῆς Μεσσηνίας νὰ κόψῃ τὰ δεσμά του, ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν χώραν του, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων τῆς Μακεδονίας και εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Διότι ἐδὼ δολοφονοῦνται οἱ πληθεσμοὶ ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς και πνίγονται ἀπὸ τοὺς χειμῶρους.

17 Σεπτεμβρίου 1925.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑΙ ΠΕΔΙΑΔΕΣ

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅταν ἀκούουν νὰ γίνετα λόγος περὶ τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων τῆς Μακεδονίας δὲν φθονοῦν, ἀλλ' ἐρωτοῦν διατὶ νὰ μὴ ἐπεκταθῶν και εἰς τὴν Ἠλείαν, εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Ἀρκαδίαν και τὸ Ἀργολικὸν πεδίον, ἐκεῖ ὅπου ἀπέραντοι ἐκτάσεις μένουσι καταδικασμένα και ἀκαλλέργητοι, μεταβάλλονται τὸν χειμῶνα εἰς λίμνας ἀπὸ τοὺς διαφόρους χειμῶρους και τὸ καλοκαίρι φιλοξενοῦν τοὺς πυρετοὺς διὰ νὰ τοὺς προσφέρουν κατὰ μικρὰς δόσεις εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς πληθεσμοὺς.

Ἐκείνους σχεδὸν χρόνια ἐρωτοῦν οἱ πληθεσμοὶ τὰς χειμερινὰς και τοὺς καλοκαινικοὺς με ἀγωνίαν διατὶ ἐπὶ τέλους δὲν θεραπεύεται τὸ κακὸν; Καὶ με ὅλα τὰ βροντόφωνα ἐρωτήματά των, με ὅλες τὰς κατάρξεις και τ' ἀναθέματα μεταβαίνουν ἐν τοῖτοις εἰς τὴς κάλπες και ψηφίζουν και ἀναδεικνύουν τοὺς ἐλέγκτους των, και ζητοκραυγάζουν, και συγγροτοῦν θορυβώδεις διαδηλώσεις. Ἡ τραγικὴ κοιμοδία παιζεται χρόνια και χρόνια χωρὶς ποτὶ ν' ἀποξηρανθῶν τὰ ἔλη και ν' ἀπελευθερωθῇ τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου.

Εἰς καλοκαίριος ἐποχὰς ἡ δαπάνη τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων θὰ ἦτο ἐλαττωτή. Τὸ δημόσιον θὰ τὴν ἐκέρδιζε χίλις φορές ἀπὸ τὴν ἀφρόνον παραγωγὴν. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ καφενειολογία παρετάθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας και δι' αὐτὸ εἰς τὴν Μεσσηνίαν τὸ ὑδραυλικὸν ζήτημα ἀποτελεῖ τὴν καθημερινὴν οὐσίαν τοῦ κόσμου, ὅπως και εἰς τοὺς ἄλλους νομοὺς τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὅποιοι κατατιραννοῦνται ἀπὸ τὴς πλημμύρας και τὰς ἐλῳδες ἐκτάσεις.

Ἡ κάτω Μεσσηνία ἐποφέρει δεινῶς, μέχρις ἀσφυξίας σχεδὸν, ἀπὸ τὸ ἔλος Ἀσιόναγα, τὸ ἔλος Μαρίας και τὸ ἔλος Ἀγίου Φλώρου, ἡ δὲ ἄνω Μεσσηνία ἀπειλεῖται διαρκῶς και μαστίζεται ἀπὸ τοὺς χειμῶρους Χάραδρον ἢ Τζαμί και τὸν Τσάκωνα ἢ Ξερσίαν.

Εἶνε καίμῳς πόθος και στεναγμὸς νὰ βλέπῃ κανένας ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκτάσεις αἰχμηλῶτους τῶν χειμῶρων, ἀνεκαταλείτους, ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κάτω Μεσσηνίαν νὰ μεταβάλλεται εἰς ἓνα ἀπέραντον ἔλος. Ἡ ἀκαλλέργητος ἐκτασις ἐπολογίζεται εἰς 40.000 στρέμματα εὐφόρου ἐδάφους!! Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶνε οἱ πυρετοὶ ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς μεσσηνιακῆς πεδιάδος, πυρετοὶ παντοῦ, ἄλλοι μὲν βαρεῖας μορφῆς, ἄλλοι δὲ ἐλαφροτέρας, και οἱ λατροὶ και οἱ μικροβιολόγοι πιστοποιοῦν διαρκῶς «φύγη» εἰς τοὺς περισσοτέρους κατοίκους, δηλαδὴ τὸ σάρακι τῆς ὑγείας, τὸν δολοφόρον ὁλόκληρον οἰκογενεῶν.

Εἰς τὴν κάτω Μεσσηνίαν ἐπάρχουν μερικαὶ παλαιὰ διώρυγες διὰ νὰ διωχεύονται τὰ νερὰ τῶν χειμῶρων πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ δὲν κατορθοῦται ποτὶ ἡ ἀποξηραντικὴ λύσις τοῦ ἐπιδόμου τοῦ ἐδάφους και τῶν διαρκῶν προσχώσεων τῶν διωρύγων. Ὁ καθαρισμὸς τοῦ ποταμοῦ Παμῖσου, ὁ διαρκὴς ἐξθρὸς τῆς μεσσηνιακῆς πεδιάδος, — καὶ τῶν διωρύγων γίνεται με πανάργαυα μέσα, ἐντελῶς ἀχρηστα σήμερον, και δι' αὐτὸ τὰ ἐδρόθια φυτὰ φράσσον τοὺς καλοκαιρινούς μήνες ὁλόκληρον τὴν κοίτην.

Τὸ κράτος μοιρολατρικῶς, ματαιῶς, ἀνοήτως, ἐγκληματικῶς, ἐξοδεῖται κατ' ἔτος 60—70.000 δραχ. διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν ἐδρόθιων φυτῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος χωρὶς θετικῶν και ριζικῶν ἀποτελέσματα, χωρὶς νὰ καθαρίζονται αἱ διώρυγες, ἐνῶ με τὴν ἀσκοπον και ἀδιόκοπον σπατάλην τῶν ἀνωτέρω ποσῶν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀγρασθῶν δύο μεγάλα μηχανήματα γερμανικὰ ἐκσκευῆς—ἐξοκαθατῆρ—ὁπότε κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐιδυῶν και τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Χριστοποῦλου θὰ ἐλύετο τὸ ζήτημα κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα, ἀν ὅχι και ὁλόκληρωτικῶς.

Διὰ τὴν καταπολέμησιν ὅλων αὐτῶν τῶν δεινῶν, τῶν χειμῶρων και τῶν ἐλῳδῶν νόσον, διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ τρομεροῦ κακοῦ, τῆς ἄνω και κάτω Μεσσηνίας, ἰδρῆθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ «ὕδραυλικὸν ταμεῖον» τοῦ Παμῖσου, τὸ ὁποῖον ἔχει σήμερον περιουσίαν ἐνῶς ἐκατομμυρίου και διακοσίων χιλιάδων δραχμῶν.

Οἱ πόροι τοῦ σωστικοῦ ταμεῖου προέρχονται ἀπὸ τοιαύτας φορολογίας τὴς ὁποίας οἱ ταλαιπώροι κάτοικοι ἀπεδέχθησαν με ἀληθὴ ἀνακούφισιν. Καὶ ὅχι μόνον τὰς ἀπεδέχθησαν, ἀλλ' ὅπως ἐμαθὰ κατὰ τὴν μετῴσιν μου εἰς τὸ Νησί, ὅταν ἐπισκέφθη πρὸ μηνῶν τοὺς πλημμελοπαθεῖς πληθεσμοὺς ὁ νομαρχὴς Μεσσηνίας κ. Μπονιλομπάσης και ὁ νομομηχανικὸς κ. Χριστοποῦλος ἐδήλωσαν, ὅτι προθύμως θὰ ἐδέχοντο τὴν αὔξησιν τῆς τοιαύτης φορολογίας ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐλαμβάνοντο, ἐπὶ τέλους, μέτρα ριζικὰ και ἀποτελε-

σηματικά έναντίον των δολοφόνων χειμάρρων καὶ τῶν καταπιγνόμενων διωγνέων ἀπὸ τὰ ὑδρόβια φρενὰ.

Κατόπιν τῆς προθυμίας τῶν κατοίκων ὅπως αὐξήσουν τὰ εἰσοδήματα τοῦ ὁδραυλικοῦ ταμείου ὁ νομάρχης ἔσπειρε νὰ ζητήσῃ τὴν προμήθειαν δύο μεγάλων μηχανημάτων «ἐκκαθατέρ». Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας ἐνέκρινε τὴν γνώμην τῶν ἀρχῶν Καλαμῶν καὶ ἐξήτησε διαφόρους πληροφορίες σχετικὰς μὲ τοὺς ὅρους τῆς δημοπρασίας. Αἱ πληροφορίες παρεσχέθησαν ἁμέσως καὶ ἐνταπύσσεται πλέον εἰς τὸ ὑπουργεῖον νὰ ἐπιταχίῃ τὴν προμήθειαν τῶν δύο μηχανημάτων τὰ ὅποια θὰ στοιχίσουν περίπου 400.000 δραχμῆς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τίθεται μία βάσις βαθμιαίας θεραπείας τοῦ κακοῦ. Ἡ γνώμη τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Χριστοποῦλου εἶνε ὅπως μετὰ τὴν προμήθειαν τῶν δύο «ἐκκαθατέρ» κατασκευασθῇ μόνιμος φράγμα ἐπὶ τοῦ Παμίσου διὰ τὴν ἀρδενσίαν τῆς μὴ ἐξυμνητομένης ἐπὶ τῶν μεγάλων διωγνέων περιοχῆς.

Διὰ τὴν ἄνω Μεσσηνίαν, ἐπεὶδὴ ὑπάρχον ἀρχετοὶ πόροι, πρέπει ν' ἀρχίσουν ἀπὸ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔργα μόνιμα καὶ ριζικὰ πρὸς καταπολέμησιν τῶν κινδύνων τῶν χειμάρρων. Καὶ συγκεκριμένως, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν, ν' ἀπαγορευθῇ ἁμέσως ἡ νομὴ καὶ ὕλοτομία εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χειμάρρων Χαράδρου καὶ Τράικωνα.

Καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἄνω Μεσσηνίας εἰς ἐπιθήκοντες ὅτι κατὰ θετικὸν καὶ ἀπολεσματικὸν θὰ ἐγένετο, εὐχαρίστος θὰ ἔδεδοντο τὴν αἰξίαν τῆς τοπικῆς φορολογίας, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῶν κατὰ τὴν ἀνεκρίνωσαν εἰς τὴν νομάρχην Μεσσηνίας κ. Μπονολομπάσην. Ὅπως δ' ἔμαθον ἐν Καλαμαῖς ὁ κ. νομάρχης ἐθεώρησε τὸ ζήτημα τόσον ἐπιγόν ὥστε ἀνεχώρησε πρὸ μαζὸς διὰ τὰς Ἀθήνας ὅπως ἐνεργήσῃ εἰς τὰ ἀρμόδια ὑπουργεῖα καὶ ὑποβιοθησούν τὸ ταχύτερον τοὺς καταδυναστευομένους πληθυσμούς.

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ πόσον «καλλίκαρπον» εἶνε τὸ ἔδαφος τῆς Μεσσηνιακῆς πεδιάδος ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ σήμερον, παρ' ὅλας τὰς ἀκαλλιέργητους ἐκτάσεις τοῦ, παράγει εἰς μεγάλην, τεραστίαν ποσότητα, σταφίδα, ἔλαιον, σῦκα ὀνομαστὰ, ὄρυζαν, ἀραβόσιτον, φασόλια καὶ ἄλλα εἶδη τῆς κηπουρικῆς.

Ἄλλ' ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωσθῇ εἰσύτερον εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ὅτι εἰς τὴν ἐπιτυχῆς καλλιέργειαν ὄρυζος εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Νησιῶν. Λιὰ νὰ ἔρω μίαν ὁλοκληρωμένην ἐντύπωσιν τοῦ νέου αὐτοπαρουσιαζομένου αὐτοῦ ἔργου, μετέβην εἰς τὸ Νηεὶ τῶν Καλαμῶν μετὰ τοῦ μικροβιολόγου καὶ καλλιερῆτοῦ ὄρυζος κ. Ἡλ. Καρατζᾶ. Ἐκεῖθεν, συνοδευόμενοι καὶ ἐπὶ τοῦ κ. Κ. Παπαδοπούλου, ἐπίσης καλλιερῆτοῦ ὄρυζος, ἐπεσκέψαμεν τὰς μεγάλας ἐκτάσεις τῶν ὀρυζάνων.

Ἀληθὲς εἶνε θαῦμα ὅτι δημιουργεῖται σήμερον μὲ μοιρίας δυσκολίας εἰς τὸν μεσσηνιακὸν κάμπον ἐπὶ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ τὰς ἀσκήσεις τοῦ ἀνθρώπου.

οἰστοῦ νομογεωπόνου κ. Γενναίου Γαρόδα. Ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι ἡ πρώτη δοκιμασιὰ καλλιέργειας ὄρυζος 1000 στρεμμάτων ἐγένετο κατὰ τὸ 1919 παρὰ τοῦ κ. Γ. Καραμάνου ὅταν ἦτο νομογεωπὸς εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Μετὰ ἕνα ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιτυχῆς δοκιμῆς τοῦ κ. Καραμάνου δημιουργεῖται ἕνας συνεταιρισμὸς καὶ καλλιεργεῖνται 1200 στρέμματα ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ κ. Γ. Σιγάλα τὸν ὅποιον εἶχε μετακρίσει πρὸ ἐπὶ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ὁ γεωργόφιλος, ἱερόφιλος καὶ δειροδοτικιστὴς κ. Ἑρμανοῦλ Μπενάκης ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας.

Καὶ ἡ δευτέρα καλλιέργεια ἀπέδωσε τοιαῦτα ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα ὥστε σήμερον ἐν Νησιῶν λειτουργοῦν δύο ἐργαστῆρια ὄρυζος, ἕνα τῶν κ. κ. Καρατζᾶ καὶ Παπαδοπούλου καὶ ἕτερον τῆς μεσσηνιακῆς ἐνώσεως, τὸ ὅποιον περὶ ἤδη εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ κ. Γαλανοῦ. Οἱ σημερινοὶ καλλιερῆται ὄρυζος μισθώνουν τὰς γαῖας ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου ἀντὶ 150—200 δραχμῶν κατὰ στρέμμα, κατ' ἥν στιγμὴν ἄλλοι καλλιερῆται ἀραβόσιτον καὶ φασόλιον εἰς τὴν αὐτὴν πεδιάδα μισθώνουν τὰς γαῖας ἀντὶ 60-30 δραχμῶν κατὰ στρέμμα. Τὸ σπουδαιότερον δὲ εἶνε ὅτι μόνον ἡ αἰξίαις τῶν τιμῶν τῶν ἐνοικίων τῶν γαίων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς σορᾶς ὄρυζος ἡ ὅποια ὑπολογίζεται 1 πρὸς 30!!

Ὁλόκληρος ἡ σημερινὴ παραγωγή ἀνίσταται εἰς 300.000 ὀκάδες αἱ ὅποια καταναλίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Πελοποννήσου μὲ τιμὴν 8-9 δραχμῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἰταλικὴν ὄρυζαν ἡ ὅποια πωλεῖται 10-11 δραχμῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα ἡ μεσσηνιακὴ πεδιάς παράγει τοὺς λεγομένους «ἰσπανικοὺς γλαυέδες» ἐφέτος δὲ ἐγένετο καλλιέργεια καρολίνας πρώτης ποιότητος καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἐξαγερτικὴ αὐτὴ ποιότης εἰδοκίμει, ὅπως δὲ μοῦ ἔλεγε ὁ κ. Καρατζᾶς ἡ πείρα καὶ αἱ θετικαὶ δοκιμαὶ ἀπέδειξαν μέχρι τοῦδε ὅτι δύναται νὰ παραχθῇ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἡ καλλίτερα ποιότης τῆς Μεσογείου.

Κατόπιν τῶν ἐνθαρρυντικῶν ἀλλὰ καὶ καταπληκτικῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, ὅλοι οἱ γαιωκτῆμονες εἰς τὴν πεδιάδα Μεσσηνίας προσπαθοῦν νὰ καλλιεργήσουν ἐντατικώτερον τὴν ὄρυζαν.

Τὸ εἶδος τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶνε «ὄρυζα γαίον» κατὰ τὴν ἐκφράσιν τῶν εἰδικῶν, καλλιεργεῖται μὲ πολλοὺς κόπους καὶ μὲ σημαντικὰ ἔξοδα. Ἡ καλλιέργεια τοῦ ἑδάφους ἀρχεῖ τὸν Μάρτιον διὰ τῶν βενζιναφάνων, ἡ σορὰ γίνεται τὸν Ἀπρίλιον, τὸ βοτάνισμα τὸν Ἰούλιον καὶ ἡ συγκομιδὴ τὸν Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον, ἡ παραγωγή δὲ τοῦ ἐνὸς μόνον ἐργαστασίου ἀνέρχεται εἰς 10 τόννους κατὰ 24ωρον.

Ἄλλ' ἀπέναντι τοῦ πόθου τῆς γενικῆς καλλιέργειας ὀρυζάνων ὀργαῖνται οἱ μεγάλοι κίνδυνοι τῶν χειμάρρων καὶ ἡ ἑλλειψὶς μονίμων ὁδραυλικῶν ἔργων. Ἐὰν εἶχον γίνεαι τὰ ὁδραυλικὰ ἔργα ἡδύνατο ἀκόμη νὰ ἐνταθῇ ἡ

καλλιέργεια του βάμβακος, ή οποία εμποδίζεται διότι αι μεγάλα εκτάσεις τὸ μὲν θέρος ἀποξηραίνονται τὸν δὲ χειμῶνα πλημμυρίζουν ἀπὸ τοὺς χειμάρρους.

Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς πηγὰς ἀρέσει νὰ προστεθῇ ἡ παντελής καὶ ἐργληματοῦ ἔλλειψις φητοπαθολογικοῦ σταθμοῦ πρὸς καταπολέμησιν τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν αἱ ὁποῖαι καταστρέφουν εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὰ κηπουρικά εἶδη τῆς Μεσσηνίας.

Εἶνε ἐνδιαφέρον νὰ μάθουν ἀκόμη οἱ Ἕλληνες ὅτι οἱ καλλιερῆται τῶν ὁρυζάνων καταφεύγουν συνήθως εἰς τὴν ἰταλικὴν βασιλικὴν γεωργικὴν εταιρίαν καὶ ζητοῦν διαφόρους ὁδηγίας σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ ὀφείλω νὰ εἶπω ὅτι αἱ ζητούμεναι διαφωτιστικαὶ πληροφορίες παρέχονται ἀμέσως προθύμως ἐξ Ἰταλίας. Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον ἂν αἰτίαν ζητήσουν διαφωτιστικὰς πληροφορίες καὶ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, διότι ἡ Βουλγαρία, κύριοι μου, εἶνε σήμερον αὐτάρκης ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν ὁρυζῆς.

Ἡ ταχύτερα πραγματοποιήσις τῶν ὁδρανλικῶν ἔργων εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἀποτελεῖ ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου, ζήτημα πραγματικῆς ἀπελευθερώσεως μεγάλων ἐκτάσεων, αἱ ὁποῖαι σήμερον μὲ τὸν καλλιερῆτικὸν ὄργανον τῶν κατοίκων δύνανται νὰ μεταβληθοῦν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς πραγματικὴν Αἴγυπτον. Μόνον ὅταν ἀπελευθερωθῇ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἀπὸ τὰ ἔλη, οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαύρου χώρας δὲν θὰ φεύγουν πρὸς τὰς πόλεις διὰ νὰ γίνων κακοὶ ἔμποροι ἐνῶ εἶνε θαυμαστοὶ καλλιερῆται.

Διότι ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ χωρικοὶ φεύγουν πρὸς τὰς πόλεις, ἐγκαθίστανται ἐκεῖ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ὅσοι πλουτίζουν, καὶ πλουτίζουν οἱ περισσότεροι, κινουῦνται πρὸς τὴν πρωτεύουσιν, τὴν μεγάλην καταδόχρον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κίνησις, ἡ μετανάστασις αὕτη, κάθε ἄλλο παρὰ ὅς ἐνθαρρυντικὴ δύναται νὰ χαρακτηριθῇ.

Κινουῦνται ὅλοι πρὸς τὰς πόλεις διότι στεροῦνται συγγενικῶν καὶ διότι δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν ἑλαιοσίαν, οὔτε τοὺς ἀδικόπους κινδύνους τῶν χειμάρρων. Καὶ ἡ ἑλαιοσία καὶ οἱ χειμάρροι δὲν καταπολεμῶνται οὔτε μὲ τὴν καφενολογίαν τῶν διαφόρων ἐξ ἐπαγγέλματος κομματάρχων, οὔτε μὲ τοὺς δασερισμοὺς τοῦ κ. Λεκουρέζου περὶ τῶν δῆθεν ὑποχρεώσεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς νεκροὺς καὶ ζωντανούς, ὅπως ἐδήλωσε δημοσίᾳ ἐν Καλαμάει.

Ἡ ἑλαιοσία θερίζει χωρὶς διάκρισιν φίλους καὶ ἐχθρούς, πλουσίους καὶ πτωχοὺς, ἐπιστήμονας καὶ ἀγρότας. Τὰ ῥίγη τῶν ἑλωδῶν σινετῶν κυριαρχοῦν εἰς τὸν περιεσσότερον κόσμον τῆς Μεσσηνίας. Εἶνε καιρὸς ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων νὰ στραφῇ ἐναντίον τοῦ κοιντοῦ ἐχθροῦ.

18 Σεπτεμβρίου 1925.

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Ὅπου ὑπάρχει ψυχὴ καὶ θέλησις καὶ δὲν ὑπάρχει μικροκομματισμὸς ἐκεῖ καὶ δημιουργοῦνται κοινωνικά ἔργα θαυμαστά, ἄσια τῶν θερμοτέρων ἐπαύσεων. Καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὑπάρχει τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἓνα ἔργον τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιζητήσῃ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, διότι εἶνε ἔργον ὃχι μόνον γεωργικόν, πλουτοπαραγωγικόν, ἀλλὰ κυρίως ἀντιμορφωτικόν.

Πρόκειται περὶ τῶν συνεταιρισμῶν τῆς Μεσσηνίας οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν μίαν δυνάμιν ὀλικὴν καὶ ἥθικὴν καταπληκτικὴν, περὶ ἑνὸς ὁργανισμοῦ καθαρῶς λαϊκοῦ, ἱκανοῦ αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ ἐπαυράσῃ ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ ἑλαιοκοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μεσσηνίας.

Οἱ συνεταιρισμοὶ τῆς Μεσσηνίας ἀναμφισβήτητος ἔχουν ἄλλους ὁρίζοντας δρασσεως καὶ ἄλλην σύνθεσιν ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν Γαργαλιάνων. Ἐκεῖ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν καλλιτέραν ἐκμετάλλευσιν τῆς σταφίδος. Ἄλλ' ἔδω εἰς τὴν Μεσσηνίαν οἱ σκοποὶ τῶν συνεταιρισμῶν γενικεύονται, καὶ δευτέρως, διότι ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἔχει ἄλλην ἔκτασιν καὶ ἄλλας ἀπαιτήσεις δὲν πρόκειται νὰ ἐνισχυθῇ ἓνα μόνον εἶδος παραγωγῆς ἀλλὰ πολλὰ.

Ἡ ἱστορία τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὴν Μεσσηνίαν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1907. Ἡ ἀδιαφορία τοῦ κράτους καὶ ὁ καφενοβίος κομματισμὸς εἶχον προκαλέσῃ τὴν δυσφορίαν τῶν ἄγροτικῶν πληθυσμῶν μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε νὰ σκέπτονται περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης των. Εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων εἶχε δημιουργηθῇ μία ἐπανάστασις ἀνεκδήλωτος, σιωπηρά, ὅλοι ἀνεζήτουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μίαν σπινίδα σωτηρίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν τοκογλόφων. Καὶ τότε ἐδημιουργήθησαν οἱ πρῶτοι σύλλογοι εἰς τὴν Μεσσηνίαν μὲ πρόγραμμα τὴν ἥθικὴν ἀνάπλασιν τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν, τὴν προσπάθειαν ὅπως δι' ἐπιστημονικῶν μέσων ἐπιτύχουν τὸν ξενεγενισμόν τῶν φτωχῶν, καὶ τὴν χρησιμοποίησιν διαφόρων ἐντομοκτόνων φαρμάκων πρὸς προστασίαν τῶν καρπῶν καὶ τῶν δένδρων.

Ἡ ἐργασία αὕτη διήρκεσε ἐπὶ μίαν ἐπταετίαν, ὅποτε κατὰ τὸ 1914 ψηφί-

Φωτοεἰκὸς Φωτιάδου Φωτῆ Γ. Πάτσορας
1908—1983

ζεται υπό της κυβερνήσεως του κ. Βενιζέλου καὶ ἐπὶ της ὑπουργείας του κ. Μεγαλοκοπούλου ὁ νόμος 602 περὶ τῶν συνεταιρισμῶν. Τὸ ἔδαφος εἰς τὴν Μεσσηνίαν εἶχε προπαρασκευασθῇ ὅσον ἐπιτυχῶς ὥστε ἡ ἰδρυσις τῶν συνεταιρισμῶν ἀπέδωκεν ἀμέσως τοὺς καλοὺς καρπούς του. Τὴν κυριωτέραν βάσιν τῆς ἰδεολογίας τῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ ἕνας λαϊκὸς θεὸς τῆς Γερμανίας, ὁ ἔμπορος οἶνον Ραϊφράιζεν, ὁ μέγας σπορεὺς τῆς ἰδέας τῶν συνεταιρισμῶν, ὁ ἰδρυτὴς τῶν πρώτων ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν. Καὶ δι' αὐτὸ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Μεσσηνίας ἔχουν ἀναρτήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ραϊφράιζεν εἰς ἔνδειξιν τῆς λαϊκῆς ἐγνωμοσύνης των.

Ἡ πρόδοσις τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐπρόσφραξε μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε κατὰ τὸ 1917 ἰδρύθη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὰ κεφάλαια 65 συνεταιρισμῶν. Ἐκτοσε χορηγοῦνται δάνεια εἰς τὰ μέλη τῶν συνεταιρισμῶν, τὰ γεωργικὰ εἶδη ἀγοράζονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἑσπερικοῦ καὶ διανέμονται, ὅπως ἐπίσης καὶ λιπαρόματα, πρὸς τινας δὲ ἡγορήθησαν καὶ ἀρκετὰ σταφιδόπανα διὰ τὴν προστασίαν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς.

Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ἀντὶ πάσης θυσίας πρέπει οἱ σταφιδοπαραγωγεῖς ὅσοι μέχρις ἑνὸς ἅ' ἀποκτήσουν σταφιδόπανα τὸ ταχύτερον, διότι σήμερον ἡ σταφὶς των εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἐκτεθειμένη εἰς τὴν πρώτην καιρικὴν μεταβολήν. Καὶ τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας τῆς σταφίδος ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους δὲν δύνανται νὰ ξαπλώνονται μόνον ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ δύναμις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς εἶναι τοιαύτη σήμερον ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν σύναψιν εἰδικῶν δανείων μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν σταφιδόπανων.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὸ 1924 ἡ κίνησις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἀνῆλθεν εἰς 65 ἑκατομμύρια, ὑπάρχουν δὲ δρώντες σήμερον 145 συνεταιρισμοὶ μὲ 4 ἐνώσεις. Διὰ τῶν συνεταιρισμῶν—εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς δέχονται μόνον τοὺς μικροῖδιοκτῆτας—ἐξηφανίσθη ὁλοκλήρως ἡ τοκογλυφία καὶ ἐσχάτως ἡγορήθησαν ἐν Καλαμίας ἀρκετὰ οἰκόπεδα ἐπὶ τῶν ὁποίων θ' ἀνεγερθοῦν ἀποθήκαι καὶ ἕνα ἐργοστάσιον πρὸς συσκευὴν τῆς σταφίδος εἰς τὸ Νηοὶ δὲ δημιουργοῦνται 32 ἀποθήκαι ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἡ δαπάνη διὰ τ' ἀνωτέρω ἔργα θ' ἀνέλθῃ εἰς δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἀναλτικώτερον ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τῆς κεντρικῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Μεσσηνίας παρουσιάζει τὸ ἑξῆς ἐνεργητικὸν κατὰ τὸ 1924:

1) Ταμείον 294.027,30, 2) χρηματογράφα 201.894,50, 3) δάνεια χορηγούμενα 190.961,65, 4) συνεταιροὶ μέτοχοι 18.005,60, 5) ἐπιτὰ καὶ σκευὴ 14.393,90, 6) ὑποκαταστήματα Τραπεζῶν 119.971,40, 7) μηχαναὶ καὶ ἐργαλεῖα 3.130,60, 8) προμήθεια συναλλάγματος 25.660,40, 9) χρεώσται 291.526,40, 10) προσεσφλημένα ἐνεχυρογραμμῆτα 543.925,75, 11) ἔμπορεύματα 305.785,90. Ἐν συνόλῳ 3.009.283,40.

Ἀπὸ τὴν ἔχθειν δὲ τοῦ προϋπαρμένου τοῦ λογιστηρίου τῆς Τραπεζῆς, ἥτις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1925, πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ κίνησις τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰδρυματος εἶχε τὴν ἀκόλουθον ἐξέλιξιν:

Κατὰ τὸ 1918 ἡ κίνησις ἀνῆλθεν εἰς δραχ. 598.386,30. Εἰς τὸ 1919 1.796.990,90. Εἰς τὸ 1920 2.250.565,65. Τὸ 1921 10.321.959,40. Κατὰ τὸ 1922 33.545.274,15. Εἰς τὸ 1923 36.450.873,90. Καὶ τὸ 1924 64.060.582,05.

Αἱ πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς διὰ τῆς Ἑνώσεως χορηγηθεῖσαι πιστώσεις κατὰ τὸ λῆξιν λογιστικῶν ἔτος διὰ τὰς καλλιεργητικὰς αὐτῶν ἀνάγκας εἰς μετρητὰ καὶ εἶδη εἶνε αἱ ἑξῆς:

Μετρητὰ εἰς πρῶτοιον καὶ βοκαπρόθεσμα δάνεια 469.292,95. 2) εἰς μετρητὰ δανάμει ἐνεχυρογράφων 7.578.597,55. 3) ἀνοίγεσσαι πιστώσεις ἐπὶ αἰδῶν καλλιεργ. 121.328,75. Ἦτοι σύνολον χορηγ. πιστώσεων 12.170.219,35.

Αἱ ὑπὸ τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς ἀνοίγεσσαι πιστώσεις ἀνῆλθον εἰς δραχμὰς 6.917.969,25. Ἦτοι ἔναντι προσεχ. παρ' αὐτῇ ἐνεχυρογράφ. 5.066.631,25. Καὶ αἱ κατεβθεῖαι πρὸς τὴν Ἑνωσιν πιστώσεις 851.938.

Καὶ διὰ τὰ γνωστῇ εὐρύτερον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἡ τεραστία ἐνίσχυσις τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου ἐκ μέρους τοῦ λαϊκοῦ πιστοποιητοῦ ἰδρυματοῦ του ἀναφέρω ὅτι αἱ προμήθειαι κατὰ τὸ 1924 σχετικῶς μὲ τὰ παραχωρηθέντα εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς καλλιεργητικὰ εἶδη εἶνε αἱ ἑξῆς:

Λιπάσματα 963.390,90, χαλκὸς 1.473.001,05, θεῖον 1.135.915,10, ἀρσενικός μόλυβδος 113.455,10, σταφιδόπανα 604.867,50, χάρτης ἀποξηράνσεως 21.540,55, ψεαστήρες 92.107, ψελλίδια κλάδεύματος 4.438,90, ἄξιναι 2.978,30, ἄσπρα 945, βαμβυκεόσποροι 2.629,76, μεταξόσποροι 1.750, ἄλευρα 79.069,10.

Σύνολον τῶν προμηθειῶν 4.498.984,10.

Τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν συνεταιρισμῶν πρὸς τὸ ἰδρυμὰ των ὥστε ἡ κίνησις τῶν καταθέσεων ἐμφανίζει τὰ κατωτέρω ποσά.

Αἱ καταθέσεις ταμειτηρίων ἀνῆλθον εἰς δραχ. 511.889. Αἱ καταθέσεις ὄψεως 2.303.481,15. Μερῶν συνταξίων 209.335,80. Καταθέσεις ἀποθεματικῶν 71.264,35. Ἦτοι σύνολον τῶν καταθέσεων 3.155.970,50.

Ἔνας ἐκ τῶν ἐμφυχιστικῶν τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας φανατικὸς κήρυξ τοῦ κοινωνικοῦ καλοῦ, ἀληθὲς ἰδεολόγος καὶ ἐπαναστάτης ὁ κ. Κωνστ. Μαλαματιανός, ἔγραψε εἰς μίαν ἔχθεισιν τὸν πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τὰ ἑξῆς σχετικῶς μὲ τὴν ἐπικρατίαν, τὴν πρόδον καὶ τ' ἀποτελέσματά τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας ἐν Μεσσηνίᾳ. «Ἡ ἰδέα τῆς συνεταιρικῆς ὁργανώσεως παρὰ εἰς παρατηρηθείσας κατ' ἀρχὰς ἀντιδράσεις βίωσαν ἑκείνων ὧν τὰ συμφύροντα ἐθίγοντο, ἠέδοκίμουν ἐν τῇ ἐπασχίᾳ τῆς Μεσσηνίας ἀπ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς κυριαρχοῦσης ἐν αὐτῇ μικροῖδιοκτησίας συντελεστοῦ ἀπαραιτήτου πρὸς καρποφόρον μᾶς τοιαύτης ὁμαδικῆς κινήσεως ἀπ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν μεγάλων καταπιέσεων ὡς ἀπὸ μακροῦ

χρόνον ὑφίστατο ὁ ἀγροτικός πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου χώρας παρὰ τὸν οἰκονομικὸς κρατούμενος καὶ ἡ ἀπεργεγνότης εἰς ἣν εἶχον περιέλθει ὡς ἄτομα οἱ κατοικοῦντες αὐτήν.

Δὲν κινεῖ τὴν ἀπορίαν εἰς τὸν γνωρίζοντα τὴν κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῆς φύσεως προκισθείσαν ἐν λόγῳ περιφέρειαν, ἡ παρατηρούμενη ἔντασις καὶ ἔκτασις ἐν τῇ ὁμαδικῇ προσπάθειᾳ πρὸς ἐξυγίανσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς οἰκονομικῆς τῆς ζωῆς, ὅταν ἀναμνησθῇ τὸ μέγεθος τῆς ἀτομικῆς καταπτώσεως τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκδηλώσεις, ἥτις τὴν πάλαι ποτὲ καλούμενην μακαρίαν πεδιάδα, εἶχε μεταβάλλει εἰς τόπον ἔνθα τὸ ἔργλημα καὶ ἡ κακοπιστία εἶχον ἐξελθῆ εἰς ἐπαγγελματικὴν κατάστασιν.

Καὶ ὅταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατὰ τὸν διαβιώσεως ἐφθασαν εἰς τὸ σημεῖον τῆς δημιουργίας ἐνὸς περιβάλλοντος οὐ μόνον πνιγροῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναιάνου νὰ ἀνταποκριθῇ καὶ εἰς τὰς λιτοτέρας τῶν ἀξιώσεων των, ἐπειδὴ ὅλα αἱ θύραι αἱ δυνάμεναι νὰ τοὺς παρῶσιν οἰκονομικὴν βοήθειαν ἐρημικῶς ἐκλείσθησαν, ἀπέλπιδες ἐνηγκαλισθῶσαν τὴν νεοεμφανισθείσας συνεταιρικὴν ἰδέαν ἐνσυνειδήτως δὲ μετὰ τὴν ἀπολογιστικὴν πραγματοποίησιν τῶν πρώτων τῶν ὁμαδικῶν προσπαθειῶν.

Ἐκτοτε ὁ συνεταιρισμὸς ἐξελισσεται σὺν τῇ χρόνῳ κατὰ γεωμετρικὴν πρὸδον καὶ δύνανται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι μικρὸν ἀξίωμα καὶ οἱ Μεσσηνιακοὶ συνεταιρισμοὶ ὅ' ἀνέλθωσι τὸ ἐπίπεδον τῶν ἐν Εὐρώπῃ τοιοῦτων.

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς κινήσεως αὐτῆς συντέλεσαν καὶ ἄτομα τινὰ ἀλτρουϊστὰς ηγεσυνθέσεως ἐνστερνισθέντα καὶ προπαγανδίσαντα τὴν ἀπελευθερωτικὴν αὐτὴν προσπάθειαν, καὶ κυρίως δὲν ἀρνούμεθα τοῦτο εἰς τὸν ἰδιώτην ἐκεῖνον ὅστις ἦδη εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ὕψιστου Συνεταιριστοῦ Ὁργανισμοῦ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος τῆς Κεντρικῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης Καλαμών, τοῦ ὁποῖου εὐσυνειδήτως μετὰ συστηματικότητος καὶ συντηρητικότητος εὐστάτως τηδαλιονχεῖ, εἰς τὸν κ. Χρ. Τερζιάνην.

Ἰσχυρίζομεθα ὅμως ὅτι σπουδαῖος συντελεστὴς τῶν εὐτυχῶν ἀποτελεσμάτων ὑπῆρξεν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων δημιουργηθεῖσα εὐκαιρία.

Ἐπίσης δὲν ἀρνούμεθα ὅτι κατὰ μέγα μέρος συνέτεινε καὶ ἡ ἀντίμησης ἀρχικῶς τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἰδίᾳ ἡ τοῦ ἔξωτερικοῦ συναλλαγματος. Μᾶς γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα ἂν ἄνεν τῆς συνεταιρικῆς ὁργανώσεως θὰ παρείχτο ἡ παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης δοθεῖσα οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις καὶ ἂν ἄνεν αὐτῆς θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπιτευχθεῖσα ποσότης καὶ ποιότης τῆς παραγωγῆς ἂν' ἐνὸς καὶ ἂν' ἑτέρου ἢ ἐπιτερεῖς παρὰ τὸν παραγωγὸν τῶν πραγματοποιηθεισῶν τιμῶν.

Ἐν τέλει ἕνα προκύπτει ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι τὸ Μεσσηνιακὸν περιβάλλον μετεβλήθη καὶ κατὰ τρόπον μάλιστα ὃν οὐδεὶς ὅσον αἰσιπδόδεος καὶ ἂν ἦτο, οὐδέποτε ἐν τῷσιν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι θὰ ἀνέμενεν καὶ

περὶ τοῦτον πειθεται πᾶς τις, ὅταν ἀναλογισθῇ, ὅτι τὰ διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν χορηγηθέντα κατὰ τὸ 1921 γεωργικὰ δάνεια εἶναι τεσσαράκοντα φορὰς πλείονα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1916 τοιοῦτων, ὀγδοήκοντα φορὰς μεγαλύτερα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1915 γενικῶς χορηγηθέντων πρὸς τὴν γεωργίαν, καὶ τὸ ἀποδοῦναι ὅτι τὰ δάνεια τὰτα μετὰ βεβαιότητος ὑπῆρξαν τοποθεσίαι ἀναμφισβήτητον ἀσφαλείας.

Καὶ ἰδὼ κυρίως ἔγκειται τὸ μυστικὸν τοῦ Συνεταιρισμοῦ ὅταν αὐτὸς χαρακτηρίζεται μὲ ἠθικὸν καὶ συστηματικὸν ἐνδιαφέρον, εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἀτόμων καὶ συγχρόνως εἰς τὴν ἐξήρπασιν τοῦ χωρακτοῦ.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τοὺς νεαροὺς αὐτοὺς ὁργανισμοὺς εἰσεπλήθυνεν καὶ διάφορα κατὰ δημογραφικὰ στοιχεῖα μὲ προθέσεις ἐκμεταλλεύσεως ἀπορροῦνται τὰ μελανὰ σημεῖα τῆς ἀπελευθερωτικῆς αὐτῆς κινήσεως.

Τοὺς κοινωνικοὺς ὅμως αὐτοὺς γίλας δύνανται νὰ ἐξαφανίσῃ ἂν' ἐνὸς μὲν ἡ Κρατικὴ μέριμνα διὰ τῶν ἐποπτῶν ὧν τὸ δέκνουν μετὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ὁργανώσεων δέον ἀνάλογως νὰ πυκνωθῇ, ἂν' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς δυνατῆς ἐπέμβασις τῶν κατὰ τύπους διεκθιντῶν Οἰκονομικῶν Ὁργανισμῶν καὶ ἡ κατάλληλος τροποποίησις τοῦ Νόμου 402.

Καὶ τὸ ἔργον αὐτό, ἔργον ὕψιστης κοινωνικοοικονομικῆς σημασίας εἶναι ἀνάγκη εὐθὺς ἀμέσως νὰ τεθῇ εἰς ἐκτέλεσιν καθόσον ὑπάρχει ὁ ἄμεσος κίνδυνος νὰ ἴδωμεν καταρρέον οἰκοδόμημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίξαμεν τόσας ἐλπίδας καὶ διὰ τὸ ὁποῖον πολυτετεῖς μόχθοι καὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν καὶ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης.

Οἱ ἔταιμοι τοῦ κ. Μαλαματιανοῦ διὰ τὴν Ἀγροτικὴν Τραπέζαν Μεσσηνίας εἶνε πλήρως δικαιολογημένοι διότι ἐργάζεται δραστηριῶς διὰ τὴν κοινὴν ἐναποθήκευσιν τοῦ σταφυδοκάρπου καὶ ἐλπίζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους θὰ ἐπιτύχῃ ὅχι μόνον τὴν κοινὴν ἐναποθήκευσιν ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴν πώλησιν. Ἄλλ' ἐγὼ νομίζω, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεών μου, ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῶν ἐπίμονοι ἐνέργειαι διὰ τὴν καλλίτεραν ἐπεξεργασίαν τῆς σταφίδος μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῆς, ὁπότε ἡ σταφὶς τῆς Μεσσηνίας ὅ' ἀποκτηθῇ ἐντελὲς ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ θὰ βελτιωθῇ κατὰ πολὺ ἡ ποιότης τῆς. Ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸ ἕνα ζήτημα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τὸ ὁποῖον δὲν διαφεύγει τῆς ἀντιλήψεως τῶν ἐνδιαφερόμενων.

Οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ αἱ ἐνώσεις τῆς ἀγροτικῆς τραπέζης Μεσσηνίας ἀπεφάσισαν ὅπως ἰδρύσων ἕνα εἰδικὸν ἐλαιουργεῖον εἰς τὸ Νεοχώριον καὶ δι' αὐτὸ ἐξητήθη ἐσχάτως πίστωσης 180.000 δραμῶν δι' ἑξοδὰ ἐγκαταστάσεως. Ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅπως τὰ κέρδη τοῦ ἐλαιουργεῖου διατεθῶν ὑπὲρ τῶν σχολικῶν Μεσσηνίας, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πρὸ παντὸς τῶν δρῶμων.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶνε τὰ οἰκονομικὰ καὶ πλουτοπαραγωγικὰ ἀποτελέσματα

τῆς δριμύσεως καὶ τῶν ἀγρόνων τῶν συνεταιρισμῶν Μεσσηνίας καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῶν. Ἀναμφισβητήτως τ' ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀκόμη ἀγχωδέστερα ἐὰν ὅλοι οἱ συνεταιρισμοὶ συνέπρασσον, διότι ἐπ' αὐτῶν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι συνεταιρισμοὶ ἐν Μεσσηνίᾳ οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται καὶ δροῦν ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

Ἄλλ' οἱ συνεταιρισμοὶ γενικῶς ἐπέταγον καὶ μίαν ἄλλην νίκην, ἀνωτέραν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, τὴν ἠθικὴν ἀνάπλασιν τῶν πληθυσμῶν τῆς ἐπαύθρου χώρας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τῆς συστηματικῆς ἐργασίας οἱ πληθυσμοὶ ἀφωσιώθησαν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τῶν, εἰς τὴν ἰδίαν τῆς προόδου καὶ τῆς ἀλληλεγγύης.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ὁ διεθνὴς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης κ. Χρ. Τερζάκης, ὁ ὁποῖος πιστεῖται μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὸν λαϊκὸν ἀγῶνα τοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὴν γλογορρώτερον ψυχὴν τῆς ὅλης κινήσεως ἐν Μεσσηνίᾳ—ὁμίλησε σαφῶς διὰ τοὺς ἠθικοπλαστικοὺς σκοποὺς τῶν συνεταιρισμῶν κατὰ τὸ τελευταῖον συνέδριόν τῶν. Ὁ κ. Τερζάκης, μεταξὺ ἄλλων, εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου:

«Ὁ σκοπὸς τῆς ὁργανώσεώς μας δὲν εἶνε μόνον ἡ οἰκονομικὴ ἐξυπηρέτησις τῶν συνεταιρῶν καὶ ἡ γεωργικὴ πρόοδος, ἀλλὰ εἶνε ἀκόμη καὶ ἡ ἠθικὴ ἀνάπλασις τούτων πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἄλλης κοινωνίας μὲ ζωντανὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀγάπης.

Οἱ πρὸ ὀλίγου ἐκτυλιχθέντες λογαριασμοὶ μαρτυροῦν ὅτι ἡ οἰκονομικὴ συμβολὴ ἔξησφαλίσθη πλήρως διὰ τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς ἐνώσεως ἡμῶν, καὶ ἡ γεωργικὴ πρόοδος φανερὰ διακρίνεται, ὅτι διὰ τῶν ὁργανισμῶν τούτων βαδίζει ἀλματικὰ πρὸς τὰ πρόσω ὅπως μᾶς δείχνουν τὰ εἰδικὰ ζωνδύλια τῶν διαφόρων γεωργικῶν εἰδῶν.

Τώρα μᾶς μένει νὰ ἐξετάσωμεν ἂν συντελεῖται μᾶζι καὶ ὁ ἄλλος σκοπός, ὁ οὐσιωδέστερος δηλαδή, ἡ ἀνάπλασις ἡ ἠθικὴ τῆς ἐπαύθρου χώρας. Ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἐνὸς ἰσολογισμοῦ ὅσον καὶ ἂν ἐντοπισθῇ ἡ κίνησις στὴ στενὴ συνεταιρικὴ οἰκονομία δὲν δύναται τις νὰ βγάλῃ χειροπιαστὰ ἐπιχειρήματα περὶ τούτου, ἀλλὰ ἄλλη ἔρευνα βαθύτερα καὶ πλατιύτερα μᾶς μαρτυρεῖ καὶ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην.

Εἰς ὅλους σας εἶνε γνωστὴ ἡ πρὸ ἑτῶν κατὰστασις τῆς περιφέρειας μας. Οἱ διάφοροι ἐξ ἐπαγγέλματος ἀστοχελῆστοι κομματάκια οἵτινες ἐκινεῖτο εἰς μίαν ἐξαιρετικῶς ἀνήθικον κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν, εἶχον διατρέψῃ εἰς πολλὰς ἀντιμετώπιους ἐνόπλιους ὁμάδας τὸν λαόν. Αἱ ἄλλοι, αἱ ἀπαγωγαί, οἱ φόνοι καὶ παντὸς εἶδους ἐγκλήματα κατ' ὅλην τὴν ἐπαύθρου χώραν, παρουσίαζον μίαν εἰκόνα ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Αὐτὴν τὴν σκηνὴν παραλαύοντες πρὸς τῆς μνήμης μου τραγικαὶ σκηναί, πυροβολισμοί, τραυματισμοὶ καὶ ἑρπετὰ φόντοι πρὸς κατὰ περιόδους διεπράχθησαν ἐμπρὸς μου μεταξὺ συγγενῶν καὶ πρὸς φίλων κατ' ἄλλήλους.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὅμως τοῦ ἤρξιν συστηματικὴ ἐργασία καὶ ἡ λειτουργία τῶν συνεταιρισμῶν, σὺν τῷ χρόνῳ ἤρξιν εἰς τὰς περιφέρειάς ἐκείνας νὰ σβῇ τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀδιαλλαξία καὶ νὰ ἐνοῦνται οἱ πρὸς ἑαυτοὺς εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν συνεταιρισμὸν. Βεβαίως δὲν ἐξηλείφθησαν τελείως ἀλλὰ ἠρέμυσαν τὰ πάθη καὶ ἔπαισαν αἱ ραδιουργίαι οὕτως ὥστε νὰ καθαρῇ ἡ διάνοιά των, νὰ ἰδρῶσιν χωριστοὺς συνεταιρισμοὺς, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ φανερὰ παρατηρεῖται ὅτι ξεκαθαρίζεται ἐκεῖ ἡ ψυχὴ των καὶ σύντομα θὰ ἐπέλθῃ συμφιλίωσις καὶ συγχώνευσις ἐπομένως τῶν συνεταιρισμῶν.

Οἱ ἀντίπαλοι τῶν συνεταιρισμῶν τὴν ἠθικοποίησιν τὴν ἀποδίδουν εἰς μίαν δῆθεν αὐτόματον γενικὴν μεταβολήν, ἀλλὰ ἐν δὲν πλανῶνται, ἀσφαλῶς ἀπὸ σκοποῦ τὸ ὑποστηρίζουν διὰ νὰ μειώσιν τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς συμβολῆς καὶ τὸ κῆρος τοῦ συνεταιρισμοῦ, διότι γενικῶς παρατηρεῖται ὅτι ὅσοι δὲν ἐλαιοῦντο εἰς τὴν περιφέρειάν μας συνεταιρισμοὶ ὅλα τὰ προαναφερόμενα ἐλαττώματα συνεχίζονται καὶ φανερὰ εἶνε εἰς τὸν πρῶτον ἐπισκέπτῃν ἐκεῖ ἡ ἑλλειψὶς ἀλληλεγγύης καὶ ἠθικῆς βάσεως.

Αὗται εἶνε αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Τερζάκη καὶ τὰ κινήματά του πρὸς τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μεσσηνίας. Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα Ἀπεκτινοῦν οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ τώρα μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ εὐρυτέραν πολιτικὴν συνείδησιν, ἀμερόληπτον καὶ ἀνεξάρτητον; Ἡ παρμένειν οργιάδες καὶ ὑποχείρισι τῶν διαφορῶν παλαιῶν κομμάτων, τὰ ὅποια ἠνέγκθησαν τὸ στίγμα τοῦ Νέδαντος, τὰ ἔλη τοῦ Παμίσου καὶ ὅτι ἄλλο ἀποτελεῖ τὸ σημερινὸ σαρκεὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ λαοῦ;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολος καὶ προβληματικὴ ἡ ἀπάντησις. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ χειραφέτησις δὲν ἐγένετο ἀκόμη Ἀμαρτίαι γονέων παιδεύονται τὰ τέκνα. Τὸ κακὸν ἔχει ἀκόμη τὴς ρίζας του βαθεῖς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Καὶ δι' αὐτὸ νομίζω ὅτι κτίζουν ἐπὶ τῆς ἄμμου αἱ ἐνώσεις των, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποστῶν ἰδίαν πολιτικὴν καὶ ἀνεξάρτητον συνείδησιν, ἐφ' ὅσον τὰ κομμάτια των δαπανῶνται εἰς τοὺς λατρῶν διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐλκιδῶν πυρετῶν, ἐφ' ὅσον πνίγονται ἀπὸ τοὺς χειμᾶρες καὶ περνοῦν τὸν χειμῶνα τῶν ἀνάμεικτον εἰς τὰς κολάσεις τῶν διαφόρων δρόμων τῆς Μεσσηνίας. Τὶ νὰ τον κάμουν τὸν πλοῦτον ὅταν οἱ κατακλυσμοὶ τοῦ χειμῶνος καὶ τὰ ἔλη τοῦ καλοκαιριοῦ θερίζουν τὴν ζωὴν των;

Ὅτι ἐνδιαφέρει σήμερον περισσότερο ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν των αὐτὸ εἶνε ἡ πραγματικὴ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἐδάφους των ἀπὸ τὰς διαφορὰς πληγὰς. Θὰ εἶνε ἡ ὑπερεπὶ ἰκανοποίησις τοῦ λαϊκοῦ ἀγῶνος ἐὰν συντελέσων καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπλασιν τῆς χώρας.

Αὐτὸ ἄλλωστε εἶνε καὶ τὸ βαθύτερον πνεῦμα τοῦ λαϊκοῦ θεοῦ τῆς Γερμανίας, τοῦ Φρειδερίκου Ράιφφάιζεν, ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ Ἑλλήνου νομοθέτου.

20 Σεπτεμβρίου 1925.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Παρακολουθώ την αγωνία των κατοίκων Καλαμών γύρω από τα παύσημα πηγαδίων των. Εκεί συγκεντρώνονται ημέραν και νύκτα γιά να προμηθευθούν νερό, διότι νερό πόσιμον δεν υπάρχει και έδω. Ο θεός απέφασε να τιμωρήση όλους τους κατοίκους των πόλεων, των οποίων οι δήμαρχοι και οι πρόεδροι επαναπαύονται εις την καλώςουνην και την γενναιοφροσύνην του. Εις την κεντρικήν πλατείαν των Καλαμών από τινος λειτουργεί ένα γαιοτρύπανον το όποιον ξεφρενγιά άδιακόπως τά έγκατα της γης γιά ν' ανασφάλωγη νερό. Άντι τούτου άνεκάλυψε πέτρινα στρώματα και ίσως κάποτε αυτών εύρεθή το άθάνατον νερό. Από τά παραπλήσια πηγάδια βγάνουν νερό άνάμεμιγμένον με λάσπη. Τρέμω με την ιδέαν ότι είνε δυνατόν το νερό αυτό νά χρησιμεύση διά τους κατοίκους.

Έν τούτοις μου λέγουν όλοι ότι παραδόξως οι κάτοικοι δεν προσβάλλονται από καμιά ασθένεια και αυτό το άποδίδουν εις το φίλτράρισμα το όποιον ύφίσταται το νερό από την άμμιον ή όποία υπάρχει εις το βάθος των πηγαδίων! Άλλά μου φαίνεται ότι αυτά τά τραγικά άστεία των πηγαδίων είνε καιρός νά τελειώσουν, διότι το νερό υπάρχει άφθονον, κατά την γνώμην όλων, εις την θέσιν Πήδημα, μίαν ώραν μακράν των Καλαμών. Ο λόγος ότι είνε όλίγον μακρύνά της πόλεως και θ' απαιτηθούν έξοδα μεγάλα δεν δικαιολογεί την άδράνειαν και την άνοχήν των πηγαδίων. Διότι τά πηγάδια όσον κι' άν φίλτράρουν το νερό και περιέχουν άμμιον άποτελούν στίγμα διά μίαν πόλιν του όγκου των Καλαμών και της οικονομικής εύφροσύνης των.

Ένας δήμαρχος με νιχή και όχι άρχηγός κόμματος ήδύνάτο πολλά νά δημιουργήση εις το παρελθόν. Διότι ή σημερινή εικών των Καλαμών είνε καπνάνθημα του παρελθόντος, θήμα του κομματισμού ό όποιος ως μοναδικόν πρόγραμμα είχε την έκλογικήν επικράτησιν. Την θέσιν του δημάρχου κατέχει σήμεραν μοιραίως και τυχαίως ό κ. Π. Σάλμας ό όποιος έξέλεγη κατ' αρχάς ως δημοτικός σύμβουλος και συνεπώς δεν φέρει την ευθύνην των πληγών της πόλεως.

Μου έλεγεν ότι τά εισοδήματα του δήμου Καλαμών άνέρχονται κατ' έτος εις 1,200,000 δραχμών. Και είνε τόσον όλίγη διότι ουδέποτε έγένετο ουστηματική περισύλλογή των οικονομικών του. Το ζήτημα της κατεστάσεως των κεντρικών δρόμων άτησχόλησε το δημοτικόν συμβούλιον και τον Αιγουντον του 1924 ζήτηθή ή επέκτασις του νόμου περί οδοσφωμάτων Αθηνών και Πειραιώς και εις τάς Καλάμας. Και πράγματι επέτεάθη αλλά το ειδικόν ταμειόν δεν έλειτούργησε καίτοι έπληρξε σιτηή ύποχρέωσις έκ μέρους του οικονομικού έφόρου και του ταμίου.

Άλλά και εάν έλειτούργει το ταμειόν αι εισπραξεις δεν θα ήσαν άρκεται και δι' αυτό επικρατεί ή σκέψις όπως ζήτηθή ή επέκτασις του νόμου 3127 περί των διωδίων. Τους κατοίκους άπασχολεί ακόμη το ζήτημα του ήλεκτροφωτισμού των, διότι λόγω της επέκτασεως της πόλεως ό φωτισμός δεν έπαρκει και ή σημερινή ήλεκτροική έπαιρεία έχει ακόμη δικαιώματα δι' 27 χρόνια νά φωτίξη την πόλιν. Άλλά με τάς σημερινάς εγκαταστάσεις της ό φωτισμός δεν άρκει διά μίαν πόλιν ή όποία αναπτύσσεται άμμαιωδώς και τά βιομηχανικά κέντρα της πυκνούνται διαρκώς.

Αί Καλάμας έχουν άνάγκην ενός δημάρχου ή προέδρου της κοινότητος, ό όποιος νά μη άνιχη εις τά κόμματα, δημάρχου και δημοτικού συμβουλίου με νιχή, θέληση και αυτοθυσία διότι αι άνάγκαι των κατοίκων είνε πολλές και πρό παντός έπιτακτικά.

Τρανόν δείγμα αυτοθυσίας και προσδου είνε διά τους Καλαματιανούς και τους Μεσσηνίους έν γενεί ή άπόφασις δύο νέων έπιστημόνων γεωπόνων, των κ. κ. Γ. Τσόλκα και Ν. Κανάδη, οι όποιοι απέφασισαν νά ιδρύσουν έν Καλάμας ιδιωτικήν γεωπονικήν σχολήν. Τα δύο παιδιά του λαού άντι νά παραμείνουν εις το κωφερίον της πλατείας και νά πολιτιολογούν γύρω από τους κομματάρχους απέφασισαν νά εργασθούν θετικώτερον γιά τον τύπον των, γιά την έπιστημονικήν μόρφωσιν πλείστον νέων και νεανίδων εις τά γεωργικά και πλουτοπαραγωγικά ζήτήματα.

Οι γίνεται σήμεραν έν Καλάμας έκ μέρους των δύο νέων γεωπόνων άποτελεί άλλη ή ήθικήν επανάστασιν. Τούς συνήντησα μίαν πρωίαν εις τά γραφεία της Άγροτικής Τραπέζης και μου έξέθεσαν λεπτομερώς τους σκοπούς και το πρόγραμμά των. Είην δύο νέοι σεινοί, χωρίς θεωρητικές έξωτερον, αληθείς τέλει ιδεολόγων, άποφασισμένοι νά παλαίσουν και ν' άγωνισθούν υπέρ της προπαγάνδας της γεωργίας.

Από την περιουσίαν των κατέθεσαν ως αρχικόν κεφάλαιον το ποσόν των 80,000 δραχ. διά τάς πρώτας εγκαταστάσεις. Χάριν του μεγάλου σκοπού των δύο γεωπόνων οι άδελφοί Ι. Φ. Κωστάπουλοι παρεχώρησαν επί ένοικίω τον μεγάλον κήπον των, ό όποιος εύρίσκεται μεταξύ της πόλεως και της παραλίας, και ό όποιος θα χρησιμεύση ως γεωπονική σχολή. Εις ένίστησιν της ιδιωτικής γεωπονικής σχολής θα έλθη κατά τάσαν βεβαιότητα και ή Άγροτική Τράπεζα των συνεταγισμών Μεσσηνίας ή όποία θα χρηγήση επί του παρόντος το ποσόν των 100,000 δραχμών.

Σκοπός της ιδιωτικής γεωπονικής σχολής των Καλαμών κατά το έξδοθέν πρόγραμμά των είνε ή θεωρητική και πρακτική μόρφωσις νέων οι όποιοι προσφέρονται ν' αναλάβουν διά λογιωσιμών των ή διά λογιωσιμών άλλων έπιχειρήσεις γεωργικάς. Το πρόγραμμά των προβλέπει και την μόρφωσιν νεανίδων τόσον από γεωργικής άπόψεως όσον και από κοινωνικής και οικονομικής.

Τὸ διδακτικὸν προσοπικὸν θ' ἀποτελεῖται ἐκ δύο διευθυντῶν καὶ δύο καθηγητῶν διλωματούχων ἀνωτέρων γεωπονικῶν ἐπιστημῶν, ἐνὸς καθηγητῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐνὸς καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς καὶ δύο ἐκτεχνῶν πεντηχόχον διδασκαλιστῶν. Γίνονται δεκτοὶ μόνον ἑξωτερικοὶ μαθηταὶ καὶ μαθήτρια κατανεμόμενοι εἰς δύο τελείως χωρισμένα ἀλλήλων τμήματα καὶ κατοχοὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἀπολυτηρίων τοῦλάχιστον δημοσίου ἑλληνικοῦ σχολείου (σχολαρχείου) ἢ ἄλλων ἰσοτίμων ἰδρύματος καὶ ἡλικίας οὐχὶ κατωτέρας τῶν 14 ἐτῶν, αἱ δὲ μαθήτρια τοῦλάχιστον ἀπολυτηρίων πλήρους ἑξαετίας σχολείου ἀντιστοιχοῦντος πρὸς ἐνδεικτικὸν δευτέρας τάξεως ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ ἡλικίας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 17 ἐτῶν.

Ἐκαστος μαθητῆς ἢ μαθήτρια ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα ἐγγραφῆς διὰ τῆς κατὰ τὴν πρώτην ἐγγραφὴν καταβολῆς ἐφ' ἑταῖς εἰς τὸ ταμεῖον τῆς σχολῆς δραχμῶν δικασίων πεντήκοντα (250).

Αἱ ἀποζημίωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσοπικοῦ καὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τῆς σχολῆς ἐπιβαρύνεται ἑκαστος μαθητευόμενος μηνιαίως μὲ δραχμὰς ἑκατὸν εἴκοσι πέντε (125) καὶ ἐπὶ δέκα μῆνας ἑτησίως.

Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν ὁρίζεται διετίς, ἐκάστου ἔτους ἀρχομένου ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου καὶ λήγοντος τὴν 30 Ἰουνίου ἐπομένου ἔτους.

Τὰ μαθήματα τὰ ὅποια θὰ διδάσκωνται οἱ ἄρρενες εἶνε τ' ἀκόλουθα:

Ἀριθμητικῇ, γεωμετρίᾳ, τοπογραφίᾳ, ὑδραυλικῇ, γεωπονικῇ χημείᾳ, λατιναματολογία, βοτανικῇ, ἐντομολογίᾳ, φυτοπαθολογίᾳ, γεωλογίᾳ, θρυατολογία, κλιματολογία, ἔδαφολογίᾳ, ἀνατομία καὶ φυσιολογία κατοικιδίων ζώων, γενετῇ καὶ εἰδικῇ γεωργίᾳ, δένδροκομίᾳ, ἀμπελουργίᾳ, οἰνολογίᾳ, ἐλαιοκομίᾳ, ἐλαιουργίᾳ, ζωοτεχνίᾳ, πτηνοτροφίᾳ, κτηνοκομίᾳ, ἀνθοκομίᾳ, γαλακτοκομίᾳ, μελισσοκομίᾳ, σιροτοφίᾳ (μεταξοσκωληροτροφίᾳ), γεωργικῇ οἰκονομίᾳ, λογιστικῇ, συνεταιρισμοῖς, συσκευῇ καὶ διατήρησιν ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν.

Εἰς τὸ τμήμα τῶν θηλέων θὰ διδάσκωνται τὰ ἐξῆς μαθήματα: Πρακτικῇ ἀριθμητικῇ, βοτανικῇ, ἐντομολογίᾳ, φυτοπαθολογίᾳ, δένδροκομίᾳ, ἐργαστοπαιδείᾳ γεωργίας, οἰκαστῇ καὶ γεωργικῇ οἰκονομίᾳ, ζωοτεχνίᾳ, πτηνοτροφίᾳ, κτηνοκομίᾳ, ἀνθοκομίᾳ, μελισσοκομίᾳ, σιροτοφίᾳ, γαλακτοκομίᾳ, λογιστικῇ, γαλλικῇ, σαπωνοποιεῖα, συσκευῇ καὶ διατήρησιν ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν, μαγειρικῇ καὶ ἑσχαροπλαστικῇ, ἱερογραφίᾳ, ζωγραφικῇ, ὄργανῇ, χειροτεχνήματα.

Οἱ δύο νέοι γεωπόνοι κ. κ. Τασάκας καὶ Κανάσης εἶνε πεπεισμένοι ὅτι τὸ ἔργον τῶν θὰ ἐνισχυθῇ οὐ μόνον ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, διότι σήμερον ἡ ἰδέα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν γαιῶν καὶ τῶν δένδρων κατακτᾷ παντοῦ ἔδαφος καὶ ἡ παραγωγή εἶνε ἀφθονος ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐπιστήμη ἀγρυπνεῖ καὶ κατεθίθεται τοῖς ἀγρόταις.

Ἡ Μεσσηνία ἔχει ἀνάγκην σήμερον ἐπιστημόνων τόσοσιν διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀφθονον παραγωγὴν τῆς ὅσον καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν

διαφόρων ἀσθενειῶν αἱ ὁποῖαι καταστρέφουν τοὺς καρποὺς καὶ τὰ δένδρα. Ὁ νομογεωπόνος Μεσσηνίας κ. Γενναῖος Γαργάκης ἀληθῶς ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ συντελεῖ πολλὰ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Ἄν καὶ στερεῖται φυτολογικοῦ σταθμοῦ ἐν τοῖτοις λαμβάνει κάθε δυνατὸν μέτρον πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ.

Ἀποδείξῃς ὅτι ἐν Κυπαρισσίᾳ πρόκειται νὰ συνέλθῃ τὴν 13ην τρέχοντος τὸ ἐλαιοκομικὸν συνέδριον Τριφυλλίας ἐπὶ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Γαργάκη τὸ ὅποιον θὰ ἐξετάσῃ τὰ ζητήματα προστασίας καὶ παραγωγῆς τῆς γεωργίας, καὶ εἰδικότερον προστασίας τῆς ἐλαίας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ χρησιμοποίησεως τῶν δακοκτόνων φαρμάκων τὰ ὅποια ὅπου ἐχρησιμοποιοῦνται ἀπέδωσαν ἐπιδεικνύον ἀποτελέσματα.

Ἡ ἐργασία τῶν Ἑλλήνων νομογεωπόνων ἦτο τόσοσιν ἀποτελεσματικῇ ὥστε οἱ Ἱταλοὶ ἐπιστήμονες διὰν ἔλαβον γνώσιν ἀπὸ τὰς γενομένης ἐν Κερκύρᾳ ἐπιτυχῆς δοκιμῆς ἐξήτησαν νὰ παρακολουθήσουν ἐπιτοπίως τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τοῦ φυτοπαθολόγου κ. Ἰασσακίδου.

Καὶ τώρα ἀπομένει εἰς τὸ κράτος νὰ ἐνισχύσῃ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς γεωργίας, νὰ ἐφαρμόσῃ πρόγραμμα ἀληθοῦς γεωργικῆς πολιτικῆς, καὶ οὐχὶ πρόγραμμα γραφειοκρατίας, διότι ὅπως οἱ πνευτοὶ τῶν ἐλῶν μεταβάλλουν τὴν ὄψιν τῶν κατοίκων, οὕτω καὶ ἡ πληθώρα τῶν ἀσθενειῶν καταστρέφει τοὺς καρποὺς καὶ τὰ δένδρα, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν, οὔτε ὀλίγον, οὔτε πολὺ, ἀποτελεῖ τὸν θάνατον ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

21 Σεπτεμβρίου 1925.

Ἡ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Εἶμαι βέβαιος ὅτι πλείστοι ἄνθρωποι τῶν πόλεων δὲν γνωρίζουν τί εἶνε τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ασφαλείας διὰ τὸ ὅποιον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονται θερμοὶ ἔπανοι, ἀλλὰ καὶ κατηγορίαι, μέχρι τοῦ σημείου μάλιστα ὥστε νὰ γίνεταί σκέψις ἐκ μέρους κώλων τινῶν νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τὴν χωροφυλακίαν. Ἄλλ' ὁ νόμος αὐτὸς εἶνε γεροντὸς ἀναμφισβήτητος ὅτι ἐπέτυχεν κατὰ μέγα μέρος, κατὰ τὸ πλείστον, κατὰ τὰ 95 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ἐξήτασα τοὺς ἰδιοκτητὰς καὶ τοὺς ἀγρότας εἰς τὴν Αἰτωλίαν, τὰς Πάρος, τὴν Ἠλείαν, τὸν Πύργον, τὴν Κυπαρισσίαν, τὰ Φιλιατρά, τοὺς Γαργαλιάνους καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὁλόκληρον, καὶ ἡ ἀπάντησις ὅλων ἦτο ὅτι τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ασφαλείας κατὰ μέγα μέρος ἐπέτυχεν, ἐπέβαλε τὸν σεβασμὸν τῶν πληθυσμῶν πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν, πρᾶγμα ἀγνωστὸν κατὰ τὸ πλείστον εἰς τὸ

παρελθόν, και προστατεύει θετικώς την παραγωγήν από τους διαφόρους κακοποιούς και τους πλεονέκτας.

Η αγροτική περιουσία εις το παρελθόν ήτο εκτεθειμένη εις την διάθεσιν του πρώτου τυχόντος κακοποιού, διότι ο παλαιός αγροφύλαξ παρέμενε ως σκιά άνισχυρος, όπλοφόρος άνευ της ελαχίστης επιβολής, κρατικών ράκος εκεί όπου άπλητέτο θέλησις, επιβολή και πρό παντός συνείδησις και πραγματικών ενδιαφερόν.

Αναμφισβητήτως ο νομοθέτης του σώματος της αγροτικής ασφαλείας πρέπει να είνε ύπερήφανος διότι υπεράνω των περιουσιών των πληθυνσών και της ιδιοκτησίας των, υπεράνω της μεγάλης παραγωγής έταξε φρουρούς άγρύπνους, πειθαρχημένους, ικανούς να προστατεύσουν την αγροτικήν περιουσίαν και ν' αντιληφθούν την μεγάλην σπουδαιότητα της αποστολής των.

Το σώμα της αγροτικής ασφαλείας κατά περιφέρειας των πρωτοδικείων το έδημιούργησε το νομοθετικόν διάταγμα της 2ας Φεβρουαρίου 1923 επί της ύπουργείας του κ. Σίδερη. Την 25ην Απριλίου του αυτού έτους έδημοσιεύθη το εκτελεστικόν διάταγμα, μετέπειτα έγινοντο άρκεται τροποποιήσεις του πρώτου διατάγματος, και την 16ην Οκτωβρίου 1924 έπερατώθη η κοδικοποίησις εκ μέρους του τότε ύπουργού των Έσωτερικών κ. Κονδύλη.

Κατά τον νόμον ο έπόπτης του σώματος της αγροτικής ασφαλείας προΐσταται της πρωτοδικαϊκής περιφέρειας με μισθόν εισηγητού 2.850 δρ. Οι άγρονόμοι πρώτης και δευτέρας τάξεως προΐστανται των ειρηνοδικαϊκών περιφερειών με μισθόν 2.109 και οι έχοντες βαθμόν άκολούθου άγρονόμοι δευτέρας τάξεως με μισθόν 1.554. Ο άρχιφύλαξ μισθοδοτείται με 700 δραχμές και οι αγροφύλακες με 600-800 Διὰ την μισθοδοσίαν του σώματος ύπάρχον ειδικά ταμεία τα όποια προκοδοτούνται με τοπικές φορολογίες χωρίς να επιβαρύνεται το δημόσιον ούτε με μιὰ πεντάρα.

Διὰ να καταταχθί τις εις το σώμα της αγροτικής ασφαλείας απαιτούνται τὰ εξής προσόντα: Ο έπόπτης πρέπει να είνε δικηγόρος ή πτυχιούχος της νομικής και να έχη ύπηρετήση εις τον στρατόν. Οι πρώτης τάξεως άγρονόμοι πρέπει να έχουν πτυχίον της νομικής και στρατιωτικήν ύπηρεσίαν. Οι δευτέρας τάξεως πρέπει να είνε τελειόφοιτοι γυμνασίου και προσήγηρησαντες επί διετίαν άξιωματικοί εν τῷ ενεργῷ στρατῷ ή ύπαξιωματικοί εν τη χωροφυλακῇ ή ύπογραμμισματεῖς πολυμελῶν δικαστηρίων.

Οι αγροφύλακες πρέπει να έχουν πραγματικήν ύπηρεσίαν εις τον στρατόν, να μη έχουν καταδικασθί εις ποινάς, αἱ όποια καθορίζονται υπό των άρθρων 22 και 24 του ποινικοῦ νόμου, εκτός εάν έχη παρελθῃ πενταετία διὰ τους καταδικασθέντας κάτω των 6 μηνών.

Εις έκαστην περιφέρειαν ύπάρχει έποπτικόν συμβούλιον, το όποιον παρακολουθεῖ το ὅλον έργον του σώματος και άπαρτίζεται από τον έπόπτην της αγροτικής ασφαλείας, τον εισαγγελέα, ένα πρωτοδίκην εκλεγόμενον υπό της

όλομελείας των δικαστῶν του πρωτοδικείου, τον νομογεωπόνον και 4 αντιπροσώπους των κατά τόπους κτηματιῶν και κτηνοτρόφων.

Το έποπτικόν συμβούλιον συνέρχεται τακτικῶς έκάστην εβδομάδα και έκτάκτως έφ' όσον παρουσιάζονται επιτακτικά άνάγκαι.

Κατ' αυτόν τον τρόπον έχει συγκροτηθῇ ένα σώμα με πειθαρχίαν αὐστηράν, με επί κεφαλῆς κατά το πλείστον πρόην έφένδρους άξιωματικούς, χρηστούς πολιτας, αποφασισμένους να ύπηρετήσουν εύθρκως, διότι οι πλείστοι αγροφύλακες είνε οίκογενειάρχαι και ήθικῇ ύπόστασις των άνεγνωρισμένη από τους συμπατριώτας των. Άλλ' όπον έσημειώθησαν άταξίαι και παρεκτροπαί, όπον άπεδείχθη ότι μερικοί άνδρες του σώματος κατεχράσθησαν του άξιωματός των το έποπτικόν συμβούλιον έλαβεν άμείλικτα μέτρα και άναφέρω ως παράδειγμα ότι εις την Μεσσηνίαν επί 350 αγροφυλάκων άπεβλήθησαν του σώματος 28 εντός του τρέχοντος έτους.

Το σώμα της αγροφυλακῆς εκτός των άλλων έργων του, εφαρμόζει τὰς άποφασιστικὰς διατάξεις των δασυῶν άρχων και ύποβοηθῇ σπουδαίως τους οικονομικούς έφένδους εις την εξακρίβωσιν της παραγωγής. Άλλ' εκτός τούτου ή παρουσία των αγροφυλάκων εις την επαίθεον χώραν συντέλεσε πολὺ εις το να ελαττωθούν εις το ελάχιστον τὰ πλημμελήματα, λόγω της έπεμβάσεως των όργάνων της αγροφυλακῆς προς έπίλυσιν των διαφορῶν και των διενέξεων των άγροτῶν και γεωργῶν.

Εις μιάν άνταπόκρισίν μου από τον Πύργον είχα γράψῃ σχετικῶς με το ζήτημα της δημοσίας ασφαλείας, ότι ή άνωτέρα διοίκαισις της χωροφυλακῆς Πατρῶν, της όποίας ή δικαιοδοσία επεκτείνεται ὅχι μόνον εις ὁλόκληρον την Πελοπόννησον αλλά και εις τὰς νήσους Ζάκυνθον και Κεφαλληνίαν, διαθέτει διὰ την φρονήσιν των πόλεων, των χωρίων, των δικαστηρίων και των φυλακῶν χιλίους δικασίους εξήκοντα επτά χωροφυλάκας.

Και με τους 1267 χωροφυλάκας ή δημοσία ασφαλεία είνε ιδεώδης εις ὅλην την Πελοπόννησον, εκτός μεμονωμένων κρονισμάτων ζωοκλοπῶν εις τὰς ὄρεινὰς περιφέρειας. Βαβαίως οι πληθεσμοί των πόλεων και της επαίθεου χώρας επεδόθησαν εις τὰς εργασίας των και κατά το πλείστον τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα εξαφανίσθησαν. Άλλ' εις τοῦτο συντέλεσε κατά πολὺ και το σώμα της αγροφυλακῆς το όποιον περιφέρεται παντοῦ άγρυπνον, άμερόληπτον, έτοιμον να συντρέχῃ πάντοτε τὰς άστυνομικὰς και δικαστικὰς άρχάς. Ότι τοῦτο είνε ἀληθές και αναμφισβήτητον άποδεικνύεται εκ των κατωτέρω επισήμων δελτίων τὰ όποια αποτελοῦν τον καθημερινὸν καθρέπτην του άγῶνος των αγροφυλάκων.

Υπεράνω των γνωμῶν και των σκέψεων ὅλων μας είνε ή αλόγιστος πραγματικότητα των επισήμων δελτίων της ασφαλείας εις την επαίθεον χώραν. Ίδου μερικά γεγονότα τὰ όποια έλαβον χώραν κατά διαφόρους έποχὰς εις τον νομόν Μεσσηνίας, διὰ να μη άναφέρω και τους άλλους νομούς της Πελοποννήσου.

Τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1924 τὰ ὄργανα ἀγροφυλάκῃς περιοχῆς Πολιανῆς ἀντιληφθέντα τὴν τέλεσιν ληστείας συνέλαβον τὸν αὐτοηγγὸν Γεώργιον Σαυτὸν ἐξ Ἀκόβου Φαλακίας τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ ἀγρονομεῖον καὶ παρέδωσαν τούτον εἰς ἀστυνομικὸν σταθμὸν Ἀρφαρῶν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 305 ἐγγράφου τοῦ ἀγρονομεῖου Ἀμφείας.

Τὴν 21 Νοεμβρίου 1924 τὰ ὄργανα ἀγροφυλάκῃς ἀγροτικῆς περιοχῆς Γαρδικίου διαμερίσματος Ἀμφείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κυρίως καθηκόντων τῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς συνέλαβον τὸν Γεώργιον Μαιτσάκη καὶ Μιχαὴλ Μιυλάν ἀποδράσαντας τῶν φυλακῶν Ναυπλίου οἷς καὶ παρέδωσαν εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν Θουρίας διὰ τὰ περαιτέρω.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον 1924 οἱ ἀγροφύλακες τῆς περιοχῆς Ἀβραμίου συνέλαβον τὸν διαρρήκτην τῆς οἰκίας Σκορδάκη ἐκ τοῦ χωρίου Ἰσμαῖλ κατέσχον τὰ κλοπιμαία εἶδη (ἡμισιμόν) εἰς τινα ἑξοχικὴν οἰκίαν τοποθετημένα ὑπὸ τοῦ διαρρήκτη Ἀναστασίου Σιάχου καὶ ὠδήγησαν τὸν διαρρήκτην εἰς τὸν ἀγρονόμον Παμίσον ὅστις ἀπέστειλε τούτον εἰς τὸν εἰσαγγελεὰ Καλαμῶν μετὰ τῆς σχηματισθείσης δικογραφίας.

Τὴν 10 Ἀπριλίου 1925 οἱ ἀγροφύλακες τοῦ ἀγροτικοῦ τμήματος Ἀριστομένους Ι. Γιαννακόπουλος κ.λ.π. συνέλαβον τὸν ἐκ Βουταίνης φηγόποιον Εὐάγ. Ἀθανασόπουλον, ἐν ὥρᾳ νυκτὸς, ὃν παρέδωκαν εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν ἀρχῆς Ἀριστομένους.

Τὴν 24 Ἀπριλίου 1925 οἱ ἀγροφύλακες τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἀγροτικοῦ τμήματος Ἀριστομένους Ἀθανάσιος Η. Κωνσταντόπουλος, Γεώργιος Θεοδορόπουλος καὶ Προκόπιος Κωνσταντόπουλος συνέλαβον κατόπιν μεγάλης ἀντιτάσεως ἑξωθὶ τοῦ χωρίου Χαμουζᾶ τὸν ἐκ Λιγυονδίστης Τριφυλίας καταγόμενον Πετρόπουλον, διαρρήκτην τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος Παναγοπούλου (ἐκ τοῦ καστήματος τούτου εἶχον κλεπτὴ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων τὸν ἐμπορεύματα ἀξίας 30.000 δραχμῶν), ὃν ὁ ἀρχιφύλαξ ὑπὸ συνοδείαν τῶν ἀγροφύλακων ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀστυνομικὸν Λιγυονδίστης.

Τὴν 4 Μαΐου 1925 συνελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιφύλακος Ἀριστομένους Ἡλία Πανταζοπούλου ὃ ἐπὶ βίαισιν ἔνοχος τῆς 10ετοῦς νεάνιδος Ἀντωνίας Ἀποστολοπούλου ἐκ τοῦ χωρίου Λοῖ Ἀριστομένους, ὀνόματι Νικόλαος Νικολακόπουλος, ὅστις μετὰ τῆς σχηματισθείσης δικογραφίας παρεδόθη εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἐποδιώσιν Μεσσηνίας, αὐτὴ δὲ ἀπέστειλε τούτον εἰς τὸν κ. εἰσαγγελεὰ Καλαμῶν.

Κατόπιν τηλεγραφήματος σεβασμωτάτου μητροπολίτου Μεσσηνίας ὁ ἀγρονόμος καὶ ἀρχιφύλαξ Κορώνης προέβησαν εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ ἱερομονάχου Ἡσαΐου Βεργοπούλου τὴν 2—2—25 κατηγορουμένον ἐπὶ ἀποπληνίσει εἰς ἀσέλειαν. Οὕτως μετήχθη εἰς Καλαμάς συνοδείᾳ ἀγροφύλακος.

Τὰ ὄργανα τῆς ἀγροφυλάκῃς διαμερίσματος Κορώνης ἀνεκάλυψαν καὶ συνέλαβον τοὺς ζωολέπτας Π. καὶ Γ. Τσόκαμα μετὰ τῶν κλοπιμαίων, οὓς δεσμίους παρέδωκαν εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχήν.

Κατόπιν προφορικῆς προσκλήσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος Μελιγαλᾶ ὁ ἀρχιφύλαξ τοῦ τμήματος μετ' ἐνὸς ἀγροφύλακος παρέσχον τὴν συνδρομὴν τῶν καὶ συνελήφθη ἐν Σκάλα καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ του κατὰ τὰς μεσονυχτίαις ὥρας τῆς 30 Ἰανουαρίου 1925 ὁ φηγόποινος Δήμος Κάβουρας.

Θὰ ἡδυνάτο τις ν' ἀναφέρῃ ἄπειρα παραδείγματα τοῦ ἔργου τῆς ἀγροφυλάκῃς καὶ πρὸ παντὸς τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν λαθρεμπορῶν Σάμου, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν πολιτῶν βοθητῶν τῆς πρὸς τὰς δικαστικὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι διαφωτίζονται κατὰ τὰς προαναφερθείσας καὶ καθοδηγοῦνται εἰς ἀνέυρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τῶν πραγματικῶν ἐνόχων. Μὲ μίαν λέξιν θὰ ἡδυνάμην νὰ εἶπω ὅτι ὅπως ἐργάζεται σήμερον τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἀποτελεῖ τὸν καλλίτερον «φρουρόν» τῆς δημοσίας ἀσφαλείας τῶν δικαστικῶν ἐποθεσίων, τῶν δασῶν, τῶν ἐφόρων, τῶν νομοκτηνιατῶν καὶ ἀκόμη τῶν νομομηχανιῶν, ἀφοῦ εἰς πλεῖστα μέρη οἱ ἀγροφύλακες ἐπιτηροῦν τὰς συγκοινωνίας καὶ προλαμβάνουν τὰς καταστροφὰς ἀπὸ ἀτηγορευμένας διαβάσεις ἀνθρώπων καὶ ζώων.

Ἡ διδούσα ὅτι τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας πρόκειται νὰ συγκολληθῇ μετὰ τὴν χωροφυλακὴν προκαλεῖ ἀληθῆ φρίκην καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς ἐπαύρου χώρας. Νὰ τροποποιηθῇ ὁ νόμος ἐπὶ τὸ καλλίτερον καὶ νὰ συμπληρωθῇ, ὅχι ὅμως ν' ἀνατραπῇ, διότι ἡ ἐπαύρος χώρα τὸν περιβάλλει μετὰ τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην τῆς. Ἐὰν ὑπάρχουν μερικὰ ὄργανα ἀσθερὰ ὑπὲρ τὸ δέον, ἐὰν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ νόμου κατὰ τρόπον ἐπερβολικὸν εἰς περιφερείας πινὰς καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰς ὁριμὰς, τότε νὰ γίνοναι ἀδεύσαι ἐνέργειαι διὰ νὰ λείψουν τὰ παράπονα.

Ἀλλὰ τὰ σχέδια τῆς συγχωνεύσεως δὲν πρόκειται νὰ ἐξυτηρηθῶσιν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τοὺς ἀγροτικοὺς καὶ γεωργικοὺς πληθυσμοὺς. Αἱ σημερινὰ ἀνάγκαι τῶν ἀγροτῶν ἀπαιτοῦν καίτοι ἰδιαίτεραν, ἀνωτέραν συνειδησιν. καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἔχει προσσαρμοσθῇ ἐπιτηγῶς. Ὅσοι σκέπτονται τὴν μεταβολὴν τοῦ νόμου, τὴν ἀνατροπὴν του, θὰ ἔπρεπε πρῶτον νὰ κάμουν μίαν ἐπιτόπιον ἔρευναν εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν καὶ τότε ἀσφαλῶς θὰ ἐπείθοντο ὅτι σκιαμαχοῦν μετὰ τὰ σχέδια τῆς συγχωνεύσεως. Συμπέρασμα: Θὰ ἦτο ἔχθρος τοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ἐτόλμα ν' ἀνατρέψῃ τὸν νόμον καὶ νὰ περιφρονήσῃ τὴν κοινὴν συνειδησιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ὅλων ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξασφάλισιν σήμερον τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν των.

22 Σεπτεμβρίου 1925

Δυστυχῶς ὁ ἀνωτέρω νόμος τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας κατηγορήθη παρὰ τῆς δικτατορικῆς Κυβερνήσεως Παγκάλου (1926), διότι ἐθεωρήθη ὡς θεσμὸς πολυτελείας καὶ οἱ ἀγροτικαὶ περιουσίαι ἀφείθησαν εἰς τὴν τήρησιν των, καθόσον ὁ νέος νόμος τῶν ἀγροφύλακων εἶναι ἀνίσχυρος διὰ νὰ περιορίσῃ τὰ κακοποιὰ στοιχεία. Ἡ οἰκουμένη Κυβέρνησις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1927 ἐτροποποίησε καὶ ἐπέφερε πολλὰς βελτιώσεις, εἰς τὸν νόμον τῆς δικτατορικῆς περιόδου ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ τὸν θεσμόν τῆς 2 Φεβρουαρίου 1923 δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθῇ.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΙΣ

Όπως εις τὰς Πάτρας, τὸ Αἴγιον καὶ τὸν Πύργον, οὕτω καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐπάρχει πάντοτε ἄλλοτὸν τὸ προσφυγικὸν ζήτημα, ἡ προσφυγικὴ τραγῳδία μὲ τὰ ἄπειρα θύματά της. Ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἡ προσφυγικὴ ὑπόθεσις εἶχε λάβῃ τὴν μορφήν της ἀμπώτιδος καὶ παλιοροίας. Εἰς τὸν λιμένα τῶν Καλαμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀποδιβάσσονται πρόσφυγες καὶ ἐξοφενδονίζονται ἀμέσως κατόπιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ῥίπτονται εἰς τὰς διαφόρους ἀποθήκας διὰ νὰ μεταφερθοῦν καὶ πάλιν ἐκείθεν, νὰ ἐπιβιβασθοῦν ἄλλων ἀτμοπλοίων καὶ νὰ μεταφερθοῦν εἰς ἄλλους λιμένας καὶ εἰς ἄλλα προσφυγοστάσια κέντρα. Κατ' ἀρχὰς οἱ πρόσφυγες τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Μετέπειτα οἱ διωγμένοι ἀπὸ τὰς ἀκτὺς τῆς Ἀτταλείας καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ της, καὶ τὴν τελευταίως οἱ ἀνταλλάξιμοι.

Όταν μετέβην εἰς τὸ Νησί τῶν Καλαμῶν μοῦ διηγήθησαν ὅτι ὑπῆρξε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθησαν ἐκεῖ δέκα περίπου χιλιάδες πρόσφυγων. Ἐξ αὐτῶν ἀρκετὲς οἰκογένειες ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἡλείαν διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῆς Γαστούνης, ἄλλαι εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἀρκεταὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τοὺς Γαργαλιάνους, τὰ Φιλιατρά, τὴν Κυπαρισσίαν, διὰ νὰ φύγουν καὶ πάλιν ἐκείθεν τμηματικῶς πρὸς ἄλλας διευθύνσεις τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Κυπαρισσίαν παραμένουν τὴν ὥρᾳ οὗτοι πρόσφυγες, Ἀρμένιοι οἱ περισσότεροι, οἱ ὅποιοι ἔχουν διαφόρους κινητὰς ἐργασίας, καὶ εἰς τὰ Φιλιατρά καὶ τοὺς Γαργαλιάνους μερικοὶ κτίσται, μαρμαρκοὶ, σιδηρουργοὶ ἀποκατεστάθησαν μόνον τῶν καὶ ἐργάζονται.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἰς τὸν νομὸν Μεσσηνίας ἐπερματίσθη ἡ εἴσοδος προσφυγικοῦ κόσμου ἐκ τοῦ λιμένος Καλαμῶν χωρὶς καὶ νὰ καθορισθῇ ἡ τύχη πλείστον οἰκογενειῶν ἐκ τῶν ἀνταλλάξιμων.

Εἰς τὰς Καλάμας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ προσφυγικοῦ δρώματος καὶ ἰδιαίτερος τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων, ἡ ἰδιωτικὴ τοπικὴ πρωτοβουλία προσέφερε πολυτίμους βοηθείας εἰς τὴν δυστυχίαν των. Ἡ κοινωνία τῶν Καλαμῶν ἐξεδήλωσε τὸν πόνον καὶ τὴν συμπάθειάν της πρὸς τοὺς κατατρεγμένους ἀδελφοὺς καὶ ἐν συνόλῳ διὰ διαφόρων ἐράνων καὶ φιλανθρωπικῶν ἐορτῶν συνέλεξε τὸ ποσὸν τῶν 700.000 δραμῶν, τὸ ὁποῖον διενεμήθη εἰς τοὺς ἀπόρους καὶ τοὺς περισσότερον δυστυχισμένους.

Τὸ ἔργον τῶν ἐράνων τὸ ἐνίσχυσαν πάντες ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου Μεσσηνίας μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, ὁ ἡμερήσιος τύπος τῶν Καλαμῶν, τὸ «Θάρρος» ἢ «Σημαία» ὁ «Μεσσηνιακὸς Κήρυξ» ἢ «Ἠχώ» ἔγραψαν τοὺς συμπαιθετικότερους λόγους διὰ τὴν προσφυγικὴν δυστυχίαν καὶ εἰς τὸ ὄρα-

νοτροφεῖον Καλαμῶν ἐτοποθετήθησαν περὶ τοὺς 45 προσφυγοπαίδες.

Ἀλλ' ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν ἦτο δυνατόν ἐπ' ἀπειρὸν νὰ προσφέρῃ τὰς θυσίας της. Ἀπέμεινε τὸ κράτος, αἱ κυβερνήσεις του, ἡ ἐπιτροπὴ ἀποκαταστάσεως διὰ τὴν παγίαν ρύθμισιν τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος, καὶ αὐτῶν τὰς ὁδοὺς ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα.

Όπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Πελοποννήσου οὕτω καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν δὲν ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ κράτους μία πολιτικὴ σταθερά, ἓνα πρόγραμμα μὲ ὁρισμένην κατεύθυνσιν. Ἠμῖντρο, διαταγαί, ἐπιδόματα, ἀποθήκαι, τρώγλαι, μετακινήσεις, κατασκευὴ μερικῶν ξυλίνων παρατηρημάτων, ἰδοὺ τὸ ἄπικτον τῆς προσφυγικῆς πολιτικῆς ἐν Καλάμας. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ λεπτομερέστερον, τραγικότερον, ποίου εἶδους προσφυγικὸν πρόγραμμα ἐφηρμόσθη, ἀρκεῖ νομίζω ν' ἀναφέρω ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν προσφυγικῶν ὀγκῶν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας δύο μόνον ἐπαλλήλοι, δύο ἀληθεῖς μάστερες ὁ κ. Ἀχιλ. Γεωργιάδης διευθυντὴς τῆς προσφυγικῆς ὑπηρεσίας καὶ ὁ ἀκόλουθος κ. Ἀθ. Καλλιγέρης.

Δύο ἄνθρωποι ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων προσφύγων! Ἐὰν κατάρθωσαν νὰ τακτοποιήσουν κάπως τὴν κατάστασιν, ἔστω καὶ προσωρινῶς, αὐτὸ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἱκανότητός των, τοῦ πόνου των, τῆς ἀγρυπνίας των. Ἀλλὰ ζητήματα μεγάλων δυστυχῶν, δὲν λύονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐν Καλάμας σήμερον παραμένουν περὶ τὰς 3000 πρόσφυγων, γυναικόκοινὰ τὰ περισσότερα, χῆρες καὶ ὁρφανὰ, χωρὶς προστάτες, μὲ τὸ ἀβέβαιον μέλλον των, χωρὶς μόνιμον ἐργασίαν, μὲ τὰ ἄφθονα βροχόνερα ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των τὸν χειμῶνα, μὲ τοὺς πυρετοὺς τὸ καλοκαίρι.

Καὶ ἰδοὺ ἡ πένθημος ἀπαρίθμησις των. Εἰς τὰς ἀποθήκας Σάλα - Καταρομάλῃ παραμένουν ἀναμῖξ 20 οἰκογένειαι ἐκ Νικομηδείας. Εἰς τὴν ἀποθήκην Ἀντωνιακοπούλου 140 ἄτομα ἀνταλλάξιμων ἀπὸ τὸ Μπαζέκιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν ἀποθήκην Καραμπάτσα 25 χῆρες καὶ ὁρφανὰ. Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῶν ἐκβαλῶν τοῦ Νέδοντος ἐγκατεστάθησαν 400 Ἀρμένιοι εἰς παλαιὰ παρητήγματα καὶ ἕτεροι 600 εἰς διαφόρους οἰκίας.

Εἰς τὴν σχολὴν Καλαμαρά παραμένουν 70 ἄτομα ἀνταλλάξιμων καὶ ἐκεῖ ἡ κατάστασις των εἶνε ὑποφερτὴ, μᾶλλον ἀνετος. Εἰς τὴν ἀποθήκην Μπαλῇ εὐρίσκονται 30 ἄτομα εἰς μίαν κατάστασιν φρικώδη, ἐντελῶς δολοφόνου, διότι στεροῦνται ἀποχωρητηρίων, κοιμούνται ἐπάνω στῆς πλάτης καὶ δέχονται ὅλα τὰ βροχόνερα τοῦ χειμῶνος.

Εἰς τὸ οἶκον Κοντραφούρη, ὅπισθεν τοῦ σταθμοῦ, παραμένουν 50 χῆρες καὶ ὁρφανὰ ἀπὸ τὸ Ἀϊβαλί εἰς μίαν κατάστασιν ἀπελπιστικήν. Εἰς τὰς ἀποθήκας Τσουπελάκη παραμένουν εἰς ἓνα δωμάτιον 5 οἰκογένειαι, 27 ἄτομα, χῆρες καὶ ὁρφανὰ ἀπὸ τὸ Ἀϊβαλί χωρὶς ἀποχωρητήρια. Εἰς τὴν ἀποθήκην Βαρθολομῇ ὅπισθεν τῆς παραλίας εὐρίσκονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀθλίας συνθήκας 40 ἄτομα καταγόμενα ἐκ Προποντίδος καὶ Πόντου.

Εἰς τὴν παραλίαν κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον κατεσκευάσθησαν 28 ξύλινα παραπήγματα, μὲ 4 δωμάτια ἕκαστον, εἰς τὰ ὅποια παραμένουν 112 οἰκογένειαι, ἤτοι 500 ἄτομα, εἰς καλὴν κατάστασιν. Εἰς τὸν συνοικισμὸν Φυντῆς ἐγκατεστάθησαν 16 οἰκογένειαι πρὸς διμῆνον εἰς τὰ νέα παραπήγματα. Εἰς τὸν συνοικισμὸν Ἀγίου Ἰωάννου εἰς 13 παραπήγματα ἐγκατεστάθησαν 52 οἰκογένειαι καὶ ἡ διαμονὴ τῶν εἶνε ἀνετος. Εἰς τὴν Θέσιν Λιναρδάκη ἐπὶ τῆς παραλίας ἐγκατεστάθησαν 32 οἰκογένειαι εἰς 8 νέα παραπήγματα. Ἐκεῖ πλησίον δημιουργεῖται ἤδη μόνιμος συνοικισμὸς μὲ 110 πέτρινα σπιτια, 260 δωμάτια, εἰς τὰ ὅποια θὰ τοποθετηθοῦν αἱ οἰκογένειαι, αἱ ὅποια εὑρίσκονται εἰς τὰς ἀποθήκας κυρίως χῆρες καὶ ὀρφανὰ.

Διὰ τὰς 40 ἀστυαῖς οἰκογενείας τίποτε θετικὸν δὲν ἐγένετο παρ' ὅλας τὰς προσπάθειαις καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἰδρυθέντος συνεταιρισμοῦ τῶν διὰ τὴν παραχώρησιν καταλλήλου γηπέδου. Ἀδτι εἶνε ἐν συνόλῳ ἡ κατάστασις τῶν προσφύγων Καλαμῶν, κατάστασις ἀβεβαία, ἀκαθόριστος, προβληματική, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ γυναικόπεδα δὲν ἔχουν κανένα προστάτην καὶ κανένα πόρον. Διότι εἰς τὰς Καλάμας παραμένουν αἱ περισσότεραι γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα τῶν Αἰθαλιωτῶν οἱ ὅποιοι ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἀναμνησθητέως εἰς τὴν Πελοπόννησον θὰ ἠδύναντο οἱ πρόσφυγες νὰ ἐγκατασταθοῦν ἀνέτως, ν' ἀποκτήσουν στέγην καὶ ἀγρούς, διότι τὸ ἔδαφος εἶνε ἀφθονον παντοῦ, εὖφορον, ἀλλ' αἰχμάλωτον τῶν ἐλῶν καὶ τῶν χειμάρρων. Ἡ κατάστασις τῶν ἡμετέρων, τῶν προσωρινῶν τοποθετήσεων εἶνε καιρὸς νὰ τερματισθῇ. Διότι οἱ ἄνθρωποι σαπίζουν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀποθαροῦνται, χάνουν καὶ τὴν στοιχειώδη ἀνθρωπιστικὴν ὑπόστασιν τῶν.

Αἱ οἰκογένειαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον διαλύονται, διαφθείρονται, ἀσθενοῦν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, πνίγονται ἀπὸ τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τοῦ ἄρτου καὶ στέγης. Αἱ ἀλήθειαι πρέπει νὰ λέγονται χωρὶς δισταγμὸν. Ἐρωτήσατε τοὺς ἰατροὺς τοῦ Αἰγίου, τῶν Πατρῶν, τοῦ Πύργου, τῶν Καλαμῶν καὶ θὰ σὰς ἀπαντήσουν ὅτι ἡ διαφθορά, ἀποτέλεσμα βαρείας καὶ ἀμειλίχτου ἀνάγκης ἀποδίδει ἀφθόνησις καταστρεπτικοὺς καρπούς, τὴν δηλητηρίασιν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας.

Ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς ἐπιταχυνθῇ ἡ ἀγροτικὴ καὶ ἀστική ἀποκατάστασις ὑπὸ μίαν παγίαν μορφήν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ κέρδος ἠθικὸν καὶ παραγωγικόν, θὰ εἶνε πελώριον, διότι ὅπου πραγματικῶς ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόσφυγες ἀπέδωσαν τὰ «ἔλεῃ τοῦ Θεοῦ», δηλαδή ἓνα καπνὸν θανμάσιον, εἰς τὴν Ἠλείαν, καθαρισμὸν μοναδικὸν τῆς σταφίδος εἰς τὸ Αἶγιον, καλλιέργειαν ἀξιοθαύμαστον εἰς ὅλας περιφερείας.

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰς Ἀθήνας συνεκροτήθησαν ἀρκετὰ συνέδρια διὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων. Μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ οἱ πρόσφυγες τῆς Πελοποννήσου θὰ ἔπρεπε νὰ συγκροτήσουν ἓνα συνέδριον εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐκεῖ νὰ ἐξετάσουν τὰ ζητήματά των, τὰς

ἀνάγκας καὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν. Ἐὰν αἱ κεντρικαὶ ἀρχαὶ τῆς πρωτευούσης δὲν γνωρίζουν ἀπὸ «ποῦ ν' ἀρχίσουν καὶ πῶς νὰ τελειώσουν» τότε οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν νὰ τοὺς διαφωτίσουν, νὰ τοὺς καθοδηγήσουν, νὰ τοὺς ἐκθέσουν τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῶν διότι εἶνε ζήτημα εἰς τὰς γνωρίζουν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐκτασίν των.

Ἡ Πελοπόννησος ἔχει σήμερον ἀνάγκην γεωργικῶν καὶ παραγωγικῶν χειρῶν. Ὁ πρόσφυξ θ' ἀποβῇ πολύτιμος συντελεστὴς τῆς εὐτυχίας τῆς ἐὰν τὸ ταχύτερον ἀποκτήσῃ στέγην καὶ ἔδαφος. Ἀς προλάβωμεν τὴν ἀποσύνθεσιν των.

12 Σεπτεμβρίου 1925

ΤΡΙΠΟΛΙΣ · ΔΟΛΛΑΡΙΟΥΧΟΣ ΧΩΡΑ

Τὸ τραῖνο βαρὺ, δυσκίνητο, ἀργό, σέρνεται ἐπάνω εἰς τὴς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς τῆς μεσσηνιακῆς πεδιάδος μετὰ τὴν ἀδιώκοτον προσπάθειαν τοῦ μηχανοδηγοῦ νὰ πάρῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἀνωφέρειαν, νὰ χαθῇ κατόπιν ἀνάμεσα εἰς τὰ τελευταῖα μεσσηνιακὰ βουνὰ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας. Ὅπισθὲν μᾶς ἀφίνομεν τὴν Αἴγυπτον τῆς Μεσσηνίας μετὰ τὸν ἄπειρον πλοῦτον καὶ τὰς ἀναριθμήτους πληγὰς τῶν ἐλῶν καὶ τῶν χειμάρρων τῆς, τὰ βουνὰ τῆς Ἰθώμης καὶ τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Βουλκάνου, ποῦ φαίνεται σὰν πύργος ἔρημος, ἀλύγιστος φρουρὸς τῶν μεσσηνιακῶν παραδόσεων καὶ θρύλων. Εἰς τὰ ὑψώματα καὶ εἰς τὰς πληγὰς τοῦ ποταμοῦ Χαραδρὸν τερματίζονται τὰ σύνορα τῆς Μεσσηνίας καὶ ἐκεῖθεν ἀρχοῦνται τῆς Ἀρκαδίας, μετὰ ἄλλην ὄψιν, μετὰ ἄλλον χαρακτῆρα καὶ χροῖμα.

Κάθε ἐπαρχία ἔχει καὶ τὸν δικό της κόσμον, τὸ χροῖμά της, τὴν γλῶσσάν, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σκέψιν της. Ὅλα εἶνε ρυθμισμένα μετὰ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι δὲν κοπιάζουν πολλὴ νὰ χαρίζουν τὰ σύνορά των. Εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας ἡ βλάβη εἶνε ἀφθονος κατ' ἀρχάς. Ἀλλὰ μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦ Λεονταρίου ἀποκαλύπτεται ἡ ἀδενδρος πεδιάς τῆς Μεγαλονπόλεως, τὰ φαεινὰ ὁροπέδια εἰς μίαν σειρὰν θλιβεράν μέχρι τῆς Τριπόλεως, ὁπότε ἡ γήσινα Μαντινεῖα μεταβάλλει τὴν ὄψιν τῆς χώρας μετὰ τὸν ὀλοπράσινον καὶ δενδροστόλιστον κάμπον της.

Ὁ ἥλιος ἔκαιε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅταν ἐρθάσαμεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἀρκαδίας, τὴν ἱστορικὴν Τροπολιταῖα, ἀλλὰ ἡ κίνησις ἀνθρώπων, ἀμαζῶν καὶ αὐτοκινήτων ἦτο ζωηροτάτη ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μέχρι τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως. Ὅχι ὀλιγώτερα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα αὐτοκινήτων, μικρῶν καὶ μεγάλων πολυτελείας καὶ φορηγῶν, κινεῖνται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις πρὸς τὴν Βυτίνα, πρὸς τὴν Σπάρτην, τὸ Λεβίδι καὶ τὰς Ἀθήνας.

Ἡ Τρίπολις δὲν εἶνε μόνον ὁ σιδηροδρομικὸς διαδρόμος μεταξὺ Ἀθηνῶν—Καλαμῶν. Ἀποτελεῖ σήμερον τὸ κέντρον πλείστον ἄλλων συγκοινωνιῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ δι' αὐτὸ ὄχι μόνον τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες ἀλλὰ καὶ τὸν χειμῶνα ἔχει μίαν ἐξαιρετικὴν κίνησιν, τόσον μεγάλην ὥστε νὰ νομίσῃ τις ὅτι ἐκεῖ ἐδρεύει κάποιον ἀνώτερον στρατηγεῖον τὸ ὁποῖον μετὰ πολλὰ αὐτοκινήτα του ἐξαποστέλει παντοῦ διαταγὰς, ὁδηγίαι, τρόφιμα καὶ ἔλκεα.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸ θέαμα τῶν δολλαρίων εἰς τὴν Τρίπολιν τὸν Μάιον 1924. Μία δημοσιογραφικὴ ἀποστολὴ μ' ἔφερε τότε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἀρκαδίων. Εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν ἔβλεπα νὰ συγκεντρῶνται ἄπειρος κόσμος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὅπως ἐπίσης εἰς τὰ μεγάλα καφενεῖα, εἰς τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ εἰς τὰς Τραπεζάς.

Ἀνθρωποὶ πάσης τάξεως εἶχον κατέλθῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκ τῶν κομποπόλεων καὶ τῶν χωρίων μετὰ τὸ πολύτιμον βάρος των εἰς τοὺς ὤμους καὶ τὴν ἀγωνίαν εἰς τὸ πρόσωπον, τὰ χεῖλη καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος εἶχε κατρακάλισῃ εἰς βαθμὸν τρομακτικόν, ἐπικίνδυνον, μέχρι τοῦ σημείου νὰ μεταδοθῇ ὁ πανικός καὶ εἰς τὴν τελευταία καλύβη τῶν χωρικῶν.

Ἡ καθόδος των εἰς τὴν Τρίπολιν ὑπῆρξεν ἀθρόα μετὰ τοὺς ντορβάδες γεμάτους δολλάρια, ἔτοιμοι νὰ προσφέρουν τὸν ἀμερικανικὸν πλοῦτον εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ τὰς Τραπεζὰς καὶ νὰ πάρουν τὰ περιττώματα χιλιάριαι. Ὁ πανικός ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ συναλλάγματος ἀπεκάλυψε μίαν πραγματικὴν χώραν δολλαρίων, ἀφθονον πλοῦτον εἰς τὸ σκέλεος καὶ τοῦ τελευταίου βροκοῦ. Ἀπεκαλύφθη ὁ πλοῦτος τῶν δολλαρίων, ἀπεκαλύφθη συγχρόνως καὶ ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν, ἡ αὐτοθυσία των, ἡ ἀφοσίωσίς των πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά των, πρὸς τὴν οἰκογένειαν, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖόν των.

Μοῦ δηγοῦντο ὅτι ὑπῆρξε ἐποχὴ εἰς τὰς περιφερείας τῆς Γορτυνίας κατὰ τὰς ὁποίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰς Κυριακάς μόνον γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐνεφανίζοντο. Οἱ ἄνδρες, νέοι καὶ οἱ γέροντες ἀώμη, εἶχαν μεταναστεύσῃ, εἶχαν ἀνοίξῃ τὰ φτερά των πρὸς ἄλλους κόσμους διὰ νὰ δημιουργήσουν τὸν ὄγκον τῶν δολλαρίων, διὰ νὰ δώσουν νέαν ζωὴν εἰς τὸν ἀτροφικὸν σκελετὸν τῆς πατρίδος των.

Ἡ μετανάστευσις ἔδωκε εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Μαντινεῖας. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἡ μετανάστευσις μετεβλήθη εἰς πραγματικὸν χροσσορριχέον εἶνε ἡ Γορτυνία. Δὲν εἰμαι Γορτυνίος ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ ἐμνήσω αὐτὸν τὸν διαβολεμένον κόσμον τῆς Γορτυνίας, αὐτὴ τὴν ἀνήσυχον ῥάτσα ἡ ὁποία ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τῶν ποδῶν της, εἶνε γεμάτη, πᾶντοπλος ἀπὸ εὐφροσύνην καὶ ἐργατικότητα.

Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους τοῦ 1821 μᾶς ἔδιδε τοὺς ἀρματολούς της. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνη νὰ μᾶς ἔδιδε θὰ ἤρκει διὰ τὴν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Διότι χωρὶς τὸν νοῦν καὶ τὸ γαταγάινι τοῦ Κολοκοτρώνη, χωρὶς τὸν νοῦν του πρὸ παντός, χωρὶς τὴν τόλμην καὶ τὴν Ὀδυσσειακὴν του εὐστροφίαν, δὲν ἤξεύρω, ποῖα ἀποτελέσματα θὰ εἶχε ἡ καθόδος τοῦ στρατιωτικοῦ ὄγκου τοῦ Δράμαλι πρὸς τὸ Ἀργολικὸν πεδῖον.

Μᾶς ἔδωκε τὸν Δημητσανίτην ἐθνομάρτυρα πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' καὶ μετέπειτα τὸν σοφὸν ἱστορικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Παπαρρηγό-

πυλόν ο οποίος είδε τὸ φῶς εἰς τὴν Βυτίαν. Ἀπὸ τοὺς νομικοὺς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸν Νικόλαον Δημητρακόπουλον καὶ συγχρόνως ὄλον τὸν ἄλλον κόσμον τῶν λαϊκῶν τάξεων, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδίωκε ν' ἀναζητήσῃ τὴν ἐργασία εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὸ ἐμπορικὸ κατὰστημα, εἰς τὸ ἐργαστάσιον, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀναφέρει τὸν ἐκ Ζατούνης Παναγιώτην Πανταλέοντα μὲ τὸν ἐμπορικὸν κολοσσὸν του κινούμενον ἀπὸ τοῦ 1880 εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὰ μακροasiaticὰ παρὰλια, εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παντοῦ ὅπου ἡ Ἑλλάς ἐστέναζε ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκίας.

Τὸ Γορτυνιακὸν πνεῦμα, ἀνήσυχον καὶ κατακτητικόν, σφικταρχαλᾷζει ὅλην τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα, ἀνοίγεται πρὸς τὴν νέαν μετὰ τὸ 1912 καὶ τὴν γεφυρώνει ἀνευματικῶς μὲ τὰ πρακτικὰ τῶν ἐφημερίδων, φθάνει εἰς τὸν Ἔθρονον, τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην, δημιουργεῖ προνομιούχον ἐμπορικὴν θέσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ριζώνει εἰς τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς Εὐρώπης, ἐξαπλοῦται εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὰ παρῶν, σιᾶσθαι τὸ θέαμα τῶν δολλαρίων εἰς τοὺς ντορβάδες τῶν χωρικῶν, διὰ τὴν δημιουργίαν μεγαλοπρεπῆ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίαις θαυμαστῆς, διὰ τὴν ἐμφύχισιν τὸν ἑλληνικὸν Λαόντα καὶ τὴν χαροποιήσιν τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν.

Τὸ συμπέρασμα ὅλων αὐτῶν τῶν πολυμόχθων ἐργατικῶν ἀρχαδικῶν ἀγώνων εἶναι ὅτι κατὰ τὸ 1923 εἰς μόνον τὸ ὑποκατάστημα Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Τριπόλεως ἐπαρουσίασαν ἐπιταγὰς ἐκ δολλαρίων 22 ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ κατὰ τὸ 1924 τριάκοντα καὶ ἑνὰ ἑκατομμύρια. Εἰς τ' ἀνωτέρω ποσὰ δὲν προστίθενται αἱ πληρωμαὶ αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἀπὸ διαφορῶν ἄλλας τραπεζῶν ἐν Τριπόλει.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου ἐξηγγυρώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Τριπόλει ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἐπιταγὰι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀξίας ἐν συνόλῳ 9.800.000 δραχμῶν. Εἰς συνάλλαγμα ἢ εἰσαγωγὴν ἀνέχεται εἰς 150.000 δολλάρια μηνιαίως, ἐτησίως δὲ ὑπολογίζεται εἰς 1.800.000 δολλάρια.

Τὰ ποσὰ ταῦτα καλύπτονται διαρκῶς ὑπὸ τῶν κατόχων μὲ ἔντοκα γραμμάτια τοῦ κράτους κατ' ἔτος δὲ τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἐκδίδει 50 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστίαι τῆς Ἀρχαδίας εἶναι αἰσθητὴ τοῖς καλοκαρινοῖς μῆνες εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὁσας κοσμικὴ εἰς τὰ πάρκα της, εἰς τὴν μεγάλην πλατείαν, ἀερεῖα δροσερὰ τὶς ἐσπερινὰς ὥρες, κόσμος πολλὸς καὶ χαριτωμένος, ἔννοι καὶ παραθερίζοντες ἀπὸ παντοῦ, μαλλιά ἀλλὰ γκαρσὸν τὰ περισσότερα κορίτσια, μουσικαὶ ἀπολαύσεις εἰς τὸ «Ἡραῖον» καὶ τὸ «Ἀλῆσιον».

Παρηκολούθησα εἰς τὸ «Ἀλῆσιον» μίαν «grand soiree de gala» ἢ ὁποία διέφερε κατὰ τοῦτο τοῦ ἀθηναϊκοῦ Τροκαντεροῦ. Ἐκτὸς τῶν γνωστῶν νεωτέρων χορῶν εἶχε τὸ πρόγραμμα καὶ μουσικὴν Μότσαρτ, Γκρινώ, Ροσ-

σίνι, Ποντσίνι, Λεονκαβάλλο καὶ τὸν ἑλληνικὸν καλαματιανόν. Ἐνας νεαρὸς βιολιστὴς ὁ κ. Ν. Λάσκαρης, διηύθυνε τὴν ὀρχήστρα καὶ ὁ κ. Γεώργιος Λαγοπάτης εὐδὲς τοῦ μακαρίτου πολιτενομένου Λαγοπάτη, συνέπραξε μὲ ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν συναυλίαν χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὰς προλήψεις τῶν ἐπαρχιακῶν κόλεων.

Ἡ Τρίπολις, λόγῳ τοῦ θαυμασίου κλίματός της, 800 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, λόγῳ τῶν πάρκων καὶ τῆς δροσερότητός της, χρησιμοποιεῖται ὑπὸ πολλῶν οικογενειῶν ἄλλων πλησιεστέρον ἐπαρχιῶν ὡς θερινὴ διαμονή. Τὸ εὐτύχημα εἶναι ὅτι ἡ πόλις δὲν θὰ βραδύνῃ ν' ἀποκτήσῃ νέαν μορφήν καὶ κήποι, ν' ἀποκτήσῃ ἀπόλυτον καθαριότητα καὶ ἄφθονον νερό, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὸν συναπισμὸν ὁλῶν τῶν νέων, ἀνεξαρτήτως κομματικῶν διαφεύσεων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ τόπου τῶν ἐδημιούργησαν πρὸ ἔτους μίαν ἀξιοθαύμαστον κοινωνικὴν καὶ ἀναμορφωτικὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ συλλόγου τῶν φιλοπροσόδων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ «Πάν».

Διὰ ν' ἀποκτήσῃ πόρους καὶ νὰ ἐργασθῇ ὁ σύλλογος ἀποτελεσματικῶς ἐπέτιχε τὴν ἐπιβολὴν διαφορῶν τοπικῶν φορολογιῶν ἐπὶ τῶν ἑξαγομένων καὶ εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων. Τὸ πρόγραμμα τῶν νέων τῆς Τριπόλεως ἀναμορφωτικῶν καὶ γεμάτων ἐλπίδων, θὰ ἦτο εὐτύχημα ἐάν τὸ ἐμμοῦντο ὅλοι οἱ νέοι ἄνθρωποι τῆς Ἑλλάδος.

25 Σεπτεμβρίου 1925

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΩΝ

Εἰς τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀρχαδίας ἔχουν ἄφθονα δολλάρια, πάρκα, δροσιά τὸ βράδυ, μουσικὰς ἀπολαύσεις, χοροὺς, κινηματογράφους, πλατεῖαν σκεπασμένην μὲ τὰ φυλλώματα γηραιῶν πλατάνων, μεγάλα καφενεῖα διὰ τὰς πολιτικὰς συζητήσεις, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὸ καλοκαίρι ἀρκετὸ πόσιμον νερό, δὲν ἔχουν οὔτε ἓνα ἀγαλμα εἰς τὴν πλατείαν των, οὔτε κἂν τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἐλευθεροτοῦ Θεοδόρου Κολοκοτρώνη. Τὸ νερὸ εἶναι ἡ ὕψαι καὶ τὸ ἀγαλμα ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορία. Εἰς τὰς περισσέτερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔχουν νοσοκομεῖα καὶ δὲν ἔχουν ὑδραγωγεῖα καθαρά, μὲ ἄφθονον νερό. Τὰ νοσοκομεῖα διατηροῦνται μὲ τοὺς ἀρρώστους τοὺς ὁποῖους προσφέρουν τὰ ὑδραγωγεῖα. Ὅπου ὑπάρχουν γάργαρα νερὰ καὶ καθαρὰ ὑδραγωγεῖα τὰ νοσοκομεῖα μὲ τοὺς τύφους καὶ τοὺς παρατύφους περιτεύουν. Καταντοῦν ἄχρηστα. Ὁ καθαρισμὸς τῶν σωλῆνων τῶν ὑδραγωγείων καὶ ἡ τοποθέτησις των ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν, θ' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ νοσοκομεῖα εἶναι ἀπαράτητα μόνον γιὰ τὶς ἐγγειορῆσεις καὶ τὶς περιπνευμονίαις.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄγαλμα διὰ μίαν πόλιν μὲ τὴν ἱστορίαν της εἶνε ἀπαραιτήτων ὅπως τὸ νερό, ὁ καθαρισμὸς καὶ ὁ ἀέρας της. Διὰ τοὺς νεωτέρους ἥρωας κατεσκευάσθησαν μερικαὶ ἀναθηματικαὶ στήλαι, χωρὶς ἀνωτέραν τέχνην, χωρὶς γούστο, χωρὶς ρυθμόν, χωρὶς αἰσθητικὴν. Ἀλλὰ οἱ ἥρωες τοῦ 1821 δὲν συνεκίνησαν τοὺς δημάρχους τῆς Ἑλλάδος οὔτε τοὺς πολιτευομένους της. Αἱ Πάτραι ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν, διότι χάρις εἰς τὸν ἀειμνηστον Βότσην καὶ τὸν καλλιτέχνην κ. Ἀντώνιον Σάχον ἔδωσαν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἐπιβλητικὴν μορφήν τοῦ ἐκ Δημητσάνης σηματοφόρου Γερμανοῦ Παλαιῶν Παιδῶν. Ἀλλ' εἰς τὸ Αἴγιον δὲν ὑπάρχει ὁ Ἀνδρέας Λόντος, εἰς τὸν Πύργον ὁ Σωΐνης, εἰς τὰς Καλαμάς ὁ Πετρόμπετης καὶ ὁ Παπαφλέσσας. Ὅταν μεταῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα θὰ σὰς πληροφορήσω ἐὰν ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖ ὁ Πετμεζῆς, ὁ Φωτῆλας καὶ ὁ Ζαΐμης.

Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Τρίπολιν ἐπαναλαμβάνω, δὲν ὑπάρχει ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ νοῦς καὶ τὸ γυαγάνι τοῦ 1821, τὸ πελώριον ἐκεῖνο ἑλληνικὸν πνεῦμα τῆς Γορτυνίας διὰ τὸ ὅποιον ὁ Μένδελσον γράφει ὅτι «ἡ μεγάλη μακρὰν πυκνὴν μέλαιναν κόμην περιβεβλημένη κεφαλὴ του, ἣν ἔσπεπε πάντοτε ἀρχαῖον κράνος, ἡ μελαψὴ βοημικὴ χροὶα τοῦ δέριματος αὐτοῦ, οἱ μικροὶ καὶ κάπως παραβλῶπες ὀφθαλμοὶ του, τὸ ἀτρομιον καὶ σκοτεινὸν του βλέμμα ὑπὸ πυκνῆς καλυπτόμενον ὄφρυς, τὸ εὐρὺ καὶ βαρὺ αὐτοῦ μέτωπον, ὁ ἐπὶ τὴν ἱερωτικὴν του οἶνα δαυὺς αὐτοῦ μύσταξ, τὸ εὐρὺ του στόμα, ἔξ οὗ μέγας τις ὁδὸς προεῖχε μέχρι τοῦ ἀδρου καὶ παχέος ἀνωτέρου χειλὸς, πρὸς τοῦτοις δὲ πύσιν ἡ βροντώδης ὡς κεραυνὸς φωνὴ του, ἥτις ὅτε μὲν ἐξεργήγνυτο εἰς ἔκφρασιν παθῶν ὅτε δὲ εἰς ἐνίσχυσιν παταγώδους ἐθιμίας, ταῦτα πάντα συναποτελοῦν μορφήν, ἥς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ καλλιτέραν ὁ ζωγράφος».

Εἶδα πολλοὺς ξένους ν' ἀναζητοῦν εἰς τὰς πλατείας τῆς Τριπόλεως τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γέρου τοῦ Μωρηῆ, τοῦ ἀλυγίστου ἀρματολῶ καὶ τοιχοκόρον ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ κάστρον τῆς Ζακύνθου ἔβλεπε τὴν Πελοπόννησον ἐνδακρως πονεμένος, ἀνήσυχος διὰ τὴν παρτάσιν τῆς σκλαβίας καὶ τῆς τυραννίας.

Καὶ ὅταν ὁ υἱὸς του Γενναῖος τὸν ἠρώτα, κατὰ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, «τὶ ἔχεις πατέρα μου καὶ κλαῖς καὶ βαρυναιστενάξεις» ὁ ἀτρόμητος πολεμιστὴς ἔλεγε «γλέπω τὴ θάλασσα πλατεῖα καὶ τὸν Μωρητὰ ἀλάσγα, μὲ πῆρε τὸ παράπονον καὶ τὸ μεγάλο νιέρι...»

Διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ Τρίπολις ὡς ἱστορικὴ πόλις πρέπει νὰ στέκεται ἐκεῖ εἰς μίαν πλατείαν της ὁ νικητὴς τῶν Δερβενακίων, ὅπως ὑπάρχουν εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον οἱ ἐλευθερωταὶ τῶν λαῶν των.

Τὸ ζήτημα τοῦ νεροῦ τῆς πόλεως ἀπασχόλησε ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ὅλους τοὺς δημάρχους χωρὶς κανένα θετικὸν ἀποτέλεσμα. Νερὰ ὑπάρχουν ἄφθονα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς περιφερείας Τριπόλεως ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξε ἡ ψυχὴ τοῦ δημάρχου ἀνήσυχος καὶ δημιουργικῆς. Διότι δήμαρχος μὲς

πόλεως σημαίνει πρὸ παντὸς ψυχὴ καὶ θέλησις καὶ ὄχι κόμμα. Ἡ ψυχὴ καὶ ἡ θέλησις δημιουργεῖ ἔργα ἐκ τοῦ μηδενός, δημιουργεῖ μελέτες, προϋπολογισμούς, πόρους, κατασκευασμοὺς νερῶν εἰς τὰ ὁδραγωγεῖα.

Ἐὰν ἀπέτυχε εἰς πολλοὺς δήμους καὶ κοινότητας ὁ θαυμασιὸς ἀληθὺς νόμος αὐτὸ ὡς ἀναζητηθῇ εἰς τὴν Ἑλλασιν τῆς ψυχῆς τῶν περισσοτέρων προέδρων καὶ δημοτικῶν συμβούλων. Οἱ σοφώτεροι νόμοι εἶνε ἡ ψυχὴ καὶ ἡ θέλησις τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε ἡ συναίσθησις ὅπως δημιουργηθῶν ἔργα κοινῆς ὀφειλείας μὲ οἰανδήποτε αὐτοθυσίαν. Καὶ εἰς τὴν Τρίπολιν ἡ δημιουργία τῶν ἔργων δὲν ἦτο δύσκολος διότι ἐπὶ σωρὶν πολλῶν ἐτῶν ἡ Ἑλλὰς ὁλόκληρος ἐκθερνώτο ἀπὸ τοὺς πολιτικούς της.

Μοῦ διαγίνοντο ὅτι πρὸ 35 ἐτῶν ὁ δήμαρχος Τριπόλεως Χατζησαράντος προσεπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ τὰ νερὰ τῶν διαφόρων πηγῶν εἰς τὴν θέσιν «κῆπος» τῆς περιφερείας Βαλτετσίου—ἀπέχουν ἐκ Τριπόλεως 2 1/2 ὥρες—καὶ ἐκείθεν διὰ σωλήνων νὰ τὰ κατευθύνῃ, ὅχι πρὸς τὸ παλαιὸν ὁδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον χρονολογεῖται ἀπὸ διαωσιῶν περὶ τοῦ ἐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὸ νέον τὸ ὁποῖον θὰ κατεσκευάζετο ἔξωθεν τῆς πόλεως.

Ἀλλ' ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπέτυχε λόγῳ τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν καὶ ἀντιδράσεων, διὰ νὰ συνεχισθῇ κατόπιν ὑπὸ τοῦ δημάρχου κ. Βαφιοπούλου πρὸς ἄλλην καταθύναν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κ. Βαφιοπούλου ἐγένετο μελέτη διὰ ν' αἰξηθῶν τὰ νερὰ τοῦ ὁδραγωγείου μὲ τὴν πηγὴν τῆς Πιάνας—ἀπέχει 17 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν πόλιν—ἀλλ' οἱ πόροι τοῦ δήμου ἀνῆλθοντο εἰς 1 ἑκατομμύριον ἐνῶ ἡ δαπάνη διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρου ἔργου προῖπελογίσθη εἰς 7 ἑκατομμύρια.

Ἐντούτοις μὲ ἓνα δάνειον καὶ μίαν τοπικὴν φορολογίαν τὰ 7 ἑκατομμύρια θ' ἀνευρίσκοντο καὶ ἡ πόλις θ' ἀπέτα ἄφθονον νερὸ διὰ τοὺς κατοίκους της διὰ τὰς ὑπονόμεους, διὰ τὸ κατὰβρεγμα τῶν δρόμων καὶ τῶν πλατειῶν, διὰ τὰ σφαγεῖα.

Ἡ Τρίπολις μπορεῖ νὰ ὑπερφηανεῖται διὰ τὸ χειμερινὸν θέατρόν της, δημιουργημένον κατὰ τὸ 1905 ἀπὸ τὴν δωρεάν τοῦ Γορτυνίου νεοιδέτου Μαλλιαροπούλου, διὰ τὰ πάρκα τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν τὸ 1902 ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ δημάρχου Νικ. Λαγοπάτη, ὅχι ὅμως καὶ διὰ τὸ ἡμιτελὲς ἀνάκτορον Γεωργίου τοῦ Α'. καὶ διὰ τὸ δικαστικὸν μέγαρον. Καὶ τὰ δύο ἔχουν ἱστορίαν μακρὰν καὶ περιπετειώδη χωρὶς καὶ νὰ τερματίζεται παρ' ὅλον τὸν γενικὸν πόθον τῶν κατοίκων καὶ τῶν πολιτευομένων.

Ὁ δήμος Τριπόλεως εἶχε ἀποφασίσῃ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, κατὰ τὸ 1869 ν' ἀνεγείρῃ ἀνάκτορον πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'. Τὰ θεμέλια ἐτέθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς μεγάλης ὁδοῦ Τριπόλεως—Καλαβρύτων, τὰ τοιχώματα ἀνυψώθησαν τρία περίπου μέτρα διὰ νὰ ἐγκαταλειφθῶν ἔκτοτε εἰς τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλος ὁ περίεξ τῶν τοιχοματῶν χώρος μετεβλήθη εἰς κοπρῶνα καὶ μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐτοποθέτη-

σαν συρματοπλέγματα διὰ τὰ προφυλάτουν τὴν υγείαν τῆς πόλεως. Οἱ σκεπτόμενοι πρακτικώτερον ἀποφαίνονται ὑπὲρ τῆς κατεδαφίσεως τῶν τοιχοματίων καὶ τῆς πωλίσσεως διὰ δημοπρασίας τοῦ ὑλικῶν τὸν διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀπελευθερωθῇ ἡ μεγάλη ὁδὸς καὶ ἡ πόλις ὁλόκληρος θ' ἀνατινέυσθῃ, ὅφου μάλιστα δὲν πρόκειται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ἔργον λόγῳ τῶν μεγάλων δαπανῶν αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται σήμερον.

Ἡ ἰδέα αὕτη, ἡ τόσον πρακτικὴ καὶ σκοπῖμος διὰ τὴν ἐξυτηρέτησιν τῆς πόλεως, εὐρίσκει ἀντιδράσεις ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀκόμη τὰς προλήψεις, τὰς δυναστικὰς ἀδυναμίας καὶ τὸν φανατισμὸν των. Θὰ εὕρισκα διακαιολογημένην τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀδυναμίαν των ἐὰν τὸ ἀνάτακτον ἐπῆρχε. Ἀλλὰ σήμερον δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπῆρχε καὶ ποτέ, δὲν εἶνε δυνατόν δὲ καὶ νὰ γίνῃ ὑπὸ τὰς σημερινὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, ἔστω καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἄλλον σκοπὸν. Διὰ ποῖον λόγον νὰ ὑποφέρουν οἱ κάτοικοι καὶ νὰ ἐμποδίζεται ἡ συγκοινωνία; Ἡ λογικὴ, περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄσκοπον φανατισμὸν, εἶνε ὁ καλλίτερος σύμβουλος. Καὶ ἡ λογικὴ ἐπιβάλλει εἰς τοὺς κατοίκους ν' ἀπελευθερώσουν τὸν δρόμον των καὶ νὰ ἐνεργήσουν τὸ ταχύτερον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μίαν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην.

Τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου ἀπεφασίσθη ἡ ἀνέγερσις ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου καὶ ἐπὶ τῆς μνημειώδους δικαστικῆς ἐποχῆς τοῦ ἀεμνήστου Νικολάου Δημητρακοπούλου. Τὸ ἔργον ἔμεινε ἡμιτελὲς κατὰ τὸ 1913 διότι ἀνεμνήστο ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἡ σιδηρὰ στέγη ἡ ὁποία καὶ δὲν ἐστάλη ἐκείθεν λόγῳ τοῦ μεγάλου πολέμου. Ἐκτοτε ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἔργου ἀνεστάλη καὶ τὰ κουνφώματα εὐρίσκονται ἀπὸ τοῦ 1915 εἰς τὴν ἀποθήκην Παναγιώταρον, κατὰ τὴν γνώμην δὲ πολλῶν ὑπάρχει κίνδυνος* καταστροφῆς των.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ δικηγορικὸς σύλλογος Τριπόλεως διὰ ψηφισματὸς του ἐξήγησε τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Ἀλ. Παπαναστασίου ἐξέπōνησε μίαν μελέτην διὰ τῆς ὁποίας αἱ νέαι δαπάναι θ' ἀνῆρχοντο εἰς τρία ἑκατομμύρια. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐρίσκεται τὸ ὕψημα τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι οἰαδήποτε κυβέρνησις καὶ ἂν ἀπεφάσιζε τὴν ταχύτεραν ἀποπεράτωσιν του θὰ προσέφερε σημαντικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἀρχαδίαν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πρέπει αἱ ἐνέργειαι τῶν κατοίκων καὶ τῶν πολιτευομένων ν' ἀποτελέσουν κοινὸν μέτωπον. Διαφορετικὰ τὸ μέγαρον θὰ παραμῆνῃ ἡμιτελὲς καὶ τὰ κουνφώματα θὰ σαλπίζουν εἰς τὰς ἀποθήκας Παναγιώταρον.

Ἐδῶ κάτω εἰς τὴν Ἀρχαδίαν συντελεῖται ἀπὸ τινος παρήγορος κοινωνικῆς ἀνάπλησις μὲ πρωτεργάτας ἀρκετοὺς νέους ὅλων τῶν κομματικῶν ἀποχρώσεων, μὲ τὴν λευκὴν σημαίαν τῶν κοινοφελῶν ἔργων, μὲ τὸν θερμὸν πόθον τῆς ἐξυτηρέσεως καὶ τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ λαοῦ. Τὸ παλαιὸν σαράκι

τοῦ κομματισμοῦ κατεπολεμήθη καὶ οἱ νέοι ἔταξαν ὡς κύριον πρόγραμμά των τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Αἱ πρῶται ἐνέργειαι τῶν ἐστέρθησαν ὑπὸ ἐπιτηρίας καὶ σήμερον ἀποτελοῦν ἓνα εἶδος λαϊκῆς κυβερνήσεως, τοιμηρῶν ἱατρῶν πρὸς θεραπείαν τῶν ψυχῶν, ἀναμορφωτῶν ὅλων τῶν τάξεων καὶ πρὸ παντὸς τῶν λαϊκῶν.

Ὁ σύλλογος τῶν φιλοπροσόδων ὁ «Πάν» ἰδρύθη παρὰ τῶν κ. κ. Ἰω. Βαρβατσούλη, Ἡλ. Ἀ. Τσαρούχη, Ἰω. Γιαννοῦκου, Ἡλ. Σπ. Πετροπούλου, Γρηγ. Ἀν. Μίγα, Φώτ. Ἀθ. Βρότση, Τηλ. Δ. Κουζούλα, Δημ. Χ. Μπότη, Χρ. Β. Μπενοπούλου, Μ. Ι. Καλλονῆς, Κ. Ἡ. Χρυσανθοπούλου, Ἰω. Π. Μιχαλοπούλου, Κ. Ἀθ. Ἰατροῦ, Σπ. Π. Βασιλείου καὶ Στ. Χ. Κιλιαντζοπούλου.

Πρόεδρος τῆς πρώτης γενιᾶς συνελεύσεως ἐξελέγη ὁ κ. Ἰω. Βαρβατσούλης, διοικητικοὶ σύμβουλοι οἱ κ. κ. Ἡλ. Σ. Πετροπούλος, Γρ. Ἀ. Μίγας, Φώτιος Ἀθ. Βρότσης, Σταῦρος Χ. Καλιαντζόπουλος, Τηλ. Δ. Κουζούλας, Δημ. Κ. Μπότης καὶ Χρήστος Β. Μπενόπουλος, γραμματεῖς δὲ οἱ κ. κ. Ἡλ. Α. Τσαρούχης καὶ Ἰω. Γιαννοῦκος.

Τὸ καταστατικὸν των ὑπεβλήθη εἰς τὸν πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν κ. Π. Λαγῶον καὶ ἐνεκρίθη διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 917 ἀποφάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1924.

Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τοῦ ἀναμορφωτικοῦ συλλόγου καθορίζονται εἰς τὸ 2ον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Σκοπὸς τοῦ συλλόγου τούτου εἶνε ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πρόοδος τῆς Τριπόλεως ἡ ἡθικὴ καὶ πνευματικὴ προαγωγή τῆς κοινωνίας αὐτῆς, ἡ ἐκτέλεσις ἔργων κοινῆς ὠφελείας καὶ δῆ:

1ον) Σύστασις καὶ συντήρησις νυκτερινοῦ σχολείου διὰ τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν τῶν ἀγραμμάτων καὶ τῶν ἀνεπαρκῶς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτησάντων. 2ον) Ἡ ἰδρυσις καὶ συντήρησις δι' ἐπαιρηγῆσεως ἐπαγγελματικῆς σχολῆς θηλέων. 3ον) Σύστασις «αἰθούσης τῶν φίλων τοῦ λαοῦ», εἰς τὴν ὁποίαν νὰ γίνωνται ὁμιλίαι κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ νὰ ἀναπτύσσονται πρακτικαὶ ἀπόψεις ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. 4ον) Ἰδρυσις ἐν Τριπόλει γυμναστηρίου, βιβλιοθήκης καὶ λουτρῶν. 5ον) Ἡ προμήθεια καὶ ἐγκατάστασις εἰς τὸ ἔτερον τῶν κωδικονοστασίων τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ὁρολογίου. 6ον) Ἡ παραγγελία καὶ τοποθέτησις εἰς μίαν πλατείαν τῆς πόλεως τοῦ ἀγάλματος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁμοιστύπου πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις καὶ Ναυπλίῳ τοιοῦτον. 7ον) Ἡ ἐν γένει ὁργάνωσις ἢ σύστασις παντὸς εἵδους φιланθρωπικῶν ἱδρυμάτων καὶ ἐκπολιτιστικῶν ὁργανώσεων καὶ ἐξυτηρέτησις τῶν συγκοινωνιῶν διὰ κατασκευῆς νέων καὶ βελτιώσεως τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν ὁδῶν, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἐνίσχυσις πάσης φύσεως ἥδη ὑφισταμένης ὁργανώσεως φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν σκοπῶν (φιλαρμονικὴ εἰταιρεία) κ.τ.λ. Μέλη τοῦ συλλόγου δύνανται νὰ ὦσι πάντες οἱ ἐκ τοῦ νομοῦ Ἀρχαδίας καταγόμενοι.

Τὸ ἔργον τοῦ συλλόγου τῶν φιλοπροόδων ἐλπίζεται γενικῶς ὅτι θὰ προχωρήσῃ ἐπιτυχῶς διότι κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν μελῶν του πρὸς τοὺς κ. κ. Παπαναστασίου καὶ Νικ. Μακρόπουλον ἐπέτυχον ὅπως ἐπιβλήθῃ διὰ νόμον φορολογία 2% εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς πατάας, τῶν κουνιῶν, τοῦ τυροῦ καὶ τῶν φραγῶν· ἐπίσης τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα εἰς τὴν Τριπόλιν θὰ πληρώνουν 1 δραχμὴν κατὰ φορτωτικὴν τῶν κομιστρῶν καὶ ἑκάστη βάρη δὲ 10 δραχμῆς.

Ἡ θετικὴ αὕτη οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις ἐξασφαλίζει τὴν δημιουργίαν τῶν κοινωφελῶν ἔργων τοῦ συλλόγου Τριπόλεως. Καὶ θὰ ἦτο πολὺ παρήγορον ἐὰν ἀνηγγέλλετο ὅτι ὁ σύλλογος θ' ἀναλάβῃ καὶ τὴν ἀναδιάσωσιν τῶν πύργων τῆς Τριπόλεως, ἰδιαιτέρως πρὸς τὸ ἐκίνο σημεῖον τῆς πόλεως, ἐκεῖ ὅπου ἐγένετο ἤδη πρὸ ἐτῶν ἡ πρώτη ἀποτελεσματικὴ δοκιμὴ ἀπὸ τῶν στρατῶν.

29 Σεπτεμβρίου 1925.

ΑΡΚΑΔΙΚΑ ΒΟΥΝΑ - ΤΑ ΣΑΝΑΤΟΡΙΑ

Δύο σύμμαχοι ἀσθένειαι κινηγοῦν καὶ θερίζουν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐλώδεις πυρετοὶ καὶ ἡ γριματίωσις. Ἡ πρώτη ἐποδοθεῖ τὴν δευτέραν. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος αὐτὴν τὴν στιγμήν πολιορκεῖται καὶ ἀσφυκτικῶς κάτω ἀπὸ τὰς δύο φοβεράς νόσους, αἱ σάρκες του σπασσονται διαρκῶς καὶ οἱ σκελετοὶ αἰχάνουν καταπληκτικῶς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφθονοῦν οἱ ἐλώδεις τόποι. Καὶ ἀντὶ τὰς τοὺς ἀποξηράνωμεν, ἀντὶ τὰς κτερίσωμεν τὸ κακὸν εἰς τὴν ὕψαν του, ἀντιθέτως παρηγορούμεθα ἀπλῶς μὲ τὰς ἐνέσεις τῆς κινίνης, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ ἰατρὸς καὶ μᾶς συμβουλεύσῃ μίαν ἡμέραν ν' ἀλλοιωσωμεν τὸν ἀέρα, νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ δάσος διὰ τὴν πιθανὴν θεραπείαν τῶν πνευμόνων μας.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὰ δάση τῆς Ἀρκαδίας, τὰ ὀλίγα ποὺ ἀπέμειναν, ἀποτελοῦν τὴν παρηγορίαν μας, καὶ δι' αὐτὸ ἀρκετὸς κόσμος καθε καλοκαίρι ἐκστρατεύει μέχρι τῆς Βυτίνας διὰ νὰ γεμίσῃ τοὺς πνευμοναίους του μὲ καθαρὸν ἀέρα, νὰ τονώσῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ ἐπισκευάσῃ τὸν ὀργανισμόν του.

Οἱ ἀρκαδικοὶ δρυμοὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν τόσον ὀνομαστοὶ ὥστε ἡ θεὰ Ἀρτεμις ἐκεῖ εἶχε τὰ βασίλειά καὶ τὰς ἐλάφους τῆς Ἀλλὰ μετέπειτα, καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ἀπέραντα καὶ παρθένια δάση κατεφωγώθησαν ἀπὸ τὴν φρενὴ τῶν Τούρκων, μετεβλήθησαν εἰς στάχτην καὶ ἐρήμους διὰ νὰ μὴ κρύπτονται οἱ ἄρματοι. Ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουν ὅτι οἱ Τούρκοι μετὰ τὰς λεηλασίας τῶν

πόλεων καὶ τῶν χωρίων τῆς Πελοποννήσου ἔκαιον τὰ δάση τὰ ὅποια ἐθεώρουσαν ὡς ὀρηκτῆρια καὶ κοιμητήρια τῶν ἐκτελειωμένων τοῦ 1821.

Καὶ ἡ Ἀρκαδία ἀπετέλεσε πάντοτε τὸν στόχον τῶν Τούρκων, διότι εἰς τὰς ὄρεινὰς περιφερείας τῆς Γορτυνίας οἱ ἄρματοι ἐκρύπτοντο καὶ ὀργαζοῦντο τὸν χερσὶν διὰ νὰ ἐξορκίσουν τὸ καλοκαίρι πᾶντοιο ἐναντίον τῶν τυράννων τῶν. Τὸ σημερινὸν θέαμα τῶν φαλακρῶν βουνῶν τῆς Ἀρκαδίας εἶνε θλιβερόν καὶ μόνον ἡ ὄψις τῶν μεταβάλλεται ὅταν προχωρήσῃ τις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Τριπόλεως καὶ πέραν τοῦ χωρίου Λαδιά. Ἀπ' ἐκεῖ ἀρχίζουσιν νὰ πρασινίσουν τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἔλατα νὰ πικνοῦνται.

Ὁ δρόμος ἔργον τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀεμνήστου Χαριλάου Τρικούπη, ἐλίσσεται σὺν ἑνα τεράστιον φεῖδι ἀπὸ τῆς Τριπόλεως μέχρι τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων τῆς Γορτυνίας. Μία γενναία σπαθὴ ἀνάμεσα εἰς τὰ στήθη τῶν βουνῶν τῆς Ἀλωνίσταινας. Τὸ θέαμα εἶνε γραφικώτατον ἀπὸ τῆς Λαδίας καὶ πέραν. Τὰ δασωμένα βουνὰ ἐμφανίζονται τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο εἰς ἕνα σχῆμα ἐπιβλητικὸ καὶ ἀξιοθαύμαστο. Τὸ αὐτοκίνητο προχωρεῖ διαρκῶς πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν καὶ μετὰ τρεῖς ὥρες ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Τριπόλεως εὐρίσκεται εἰς τὸ διάσελὸς τῆς Ἀλωνίσταινας, εἰς τὸ πικρὸν δάσος τῶν ἐλάτων τῆς 1280 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν.

Κάτω ἀπὸ τίς κορυφὰς τῶν δασῶν ἐξαπλοῦνται τὸ μαγευτικὸν ὄροπέδιον τῆς Βυτίνας καὶ εἰς τὸ βάθος φαίνονται τὰ ὑψώματα τῶν Μαγουλιάνων καὶ τῆς Κορφοβυλίας. Ἦτο ἕνα ἀλησμόνητον ἡλιοβασίλευμα ὅταν ἔφθασα ἐκεῖ, ὀλοπόρφυρον, παραδεισιακόν. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐστάθησαν καὶ παρετήρουν σιωπηλοὶ, ἐκθαμβοὶ, καὶ μὲ τὴν σιωπὴν τῶν ἐφαίνοντο ὥσπερ νὰ προσεύχονται ἐνώπιον τοῦ θείου ὁράματος.

Εἶδα ἐκεῖ πολλοὺς προσκυνητὰς τοῦ μαγευτικοῦ ὁράματος. Ἀρκετὰ λαθωμένα πονεῖα τὰ ὅποια ἐλπίζουν ὅτι θὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ τὸν ἀέρα τῶν δασῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶδα παρ' ὅλας τὰς ἐρεῖνας μου εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, εἰς τὰ Μαγουλιὰνα, εἰς τὴν Βυτίνα καὶ τὴν Δημητσάνα τοὺς καλλιτέχνας, τοὺς ζωγράφους. Ἔως τὴν ἡμέραν κανένας ζωγράφος δὲν μᾶς ἔδωκε τὰ ἔλατα τῆς Γορτυνίας, τὸ ἡλιοβασίλευμά της, τοὺς μαύρους ὄγκους τῶν δασῶν τῆς Ἀλωνίσταινας, τὸν γηραιὸν πλάτανο τῶν Μαγουλιάνων καὶ τὸ γραφικὸ θέαμα τῶν ἐνετιχῶν βι πηγῶν τῶν.

Εἰδοποιοῦνται οἱ ζωγράφοι μας νὰ σπεύσουν ἐκεῖ διότι ἡ φύσις τὸν χερσὶν μὲ τὰ χιόνια της καὶ τὸ καλοκαίρι μὲ τὴν δροσὴν καὶ τὴν πρασινάδα της εἶνε πλουσία καὶ μαγευτικὴ. Κάθε καλοκαιρινὸ ἀπόγευμα κηδεύεται μεγαλοπρεπῶς ἡ ἡμέρα μὲ τὰ μαγευτικότερα χρώματά της.

Ἦτο φρενὴ νὰ γίνετο ἡ σκέψις διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν πνευμόνων τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ δάση τῆς Γορτυνίας. Ἡ μάννα τοῦ στρατιώτου—ἡ κ. Ἄννα Παπαδοπούλου—ἐπρόκειτο νὰ ἰδρῇ πρὸ ἔτους σανατόριο εἰς

τὴν Κοροφυνιά, ἀλλὰ τὸ σπείδιόν της μετεβλήθη ἀργότερα διότι αἱ ἐνέργειαι της ἐστράφησαν εἰς τὴν Πάρνηθα.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Ἐμ. Πενθερουδάκης ὑπέδειξε δι' ἐκκλησιᾶς του χρονολογημένης τὴν 5 παρελθόντος Ἀγούστου τὴν κατασκευὴν δέκα περίπου δωματίων εἰς τὴν Ἀλωνίστανα ἢ τὴν Βυτίνα ἵνα χρησιμεύσουν διὰ τὴν διαμονὴν 20 περίπου ἀσθενῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς διὰ νὰ μὴ ἀποστέλλονται ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη θεραπείας των εἰς τὴν Ἑλβετία.

Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ κ. Πενθερουδάκη διὰ τὴν ἴδρουν «εἰδικῶν ὀργανισμῶν διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς» συζητεῖται ἀπὸ τὸν σύλλογον τῶν ὑπαλλήλων καὶ θὰ ἦτο εὐτύχημα εἰς ἐπιπραγματοποιεῖτο. Εἰς τὴν Ἀλωνίστανα ὁμοῦς ἤδη ἱδρύεται μέγα ἰδιωτικὸν σανατόριον ὑπὸ ἑτερορρυθμὸν ἐταιρείας μὲ κεφάλαιον δέκα εκατομμυρίων, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ. κ. Κ. Χατζηλαζάρου, Γ. Σκουζέ, Μιχ. Αἰλιανοῦ, Β. Βαριοπούλου, Σ. Μανταφούνη, Ν. καὶ Α. Μπόμπολα, Μιχ. Γεωργαντᾶ, Ἡλ. Πολίτη, Α. Χαρθαλιᾶ καὶ Β. Καπόγιαννη.

Τὸ σανατόριον ἱδρύεται εἰς ὕψος 1350 μέτρων ἐπὶ τοῦ περιμήριον «θανμασίον ὄρους» ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὴν μυθολογίαν καὶ τοὺς μυθολόγους ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς. Αἱ ἐργασίαι ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἀγούστου καὶ προχωροῦν ἤδη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ τεχνικοῦ γραφεῖον τῶν μηχανικῶν κ. κ. Ν. καὶ Ι. Ἀναστασοπούλου. Ἡ μεσημβρινὴ πλευρὰ τοῦ σανατορίου ἔχει ἔκτασιν 62½ μέτρων, ἐκεῖ δὲ κατασκευάζονται καὶ τὰ δωμάτια τῶν ἀσθενῶν 65—70 ἐν συνόλῳ, μὲ βεράντα ἰδιαίτερα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, λουτρά, αἵθουσαν ἀναψυχῆς αἵθουσαν μουσικῆς, μπυλιάρδον, κινηματογράφον, ἐγκαταστάσεις διὰ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς νοσοκόμους, ἡ δὲ θέρμανσις θὰ γίνεται τὸν χειμῶνα μὲ καλοριφέρ.

Ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν θ' ἀνατεθῇ εἰς εἰδικὸν Ἑλβετὸν ἱατρὸν, γνωστοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους, ὁ ὁποῖος θὰ παρακληθῇ νὰ ὑποδείξῃ κατ'ἀλλήλων καὶ πεπεραμένην Ἑλβετίδα διευθύντριαν ὡς ἐπίσης καὶ Ἑλβετίδας νοσοκόμους.

Τὰ δωμάτια τοῦ ἑλληνικοῦ σανατορίου θὰ εἶνε ὅλα μεσημβρινά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ξένα σανατόρια τὰ ὁποῖα διὰ λόγους οἰκονομίας ἔχουν ἐκτὸς τῶν μεσημβρινῶν δωματίων βορεινά καὶ δυτικὰ καὶ τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν δὲν συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν.

Ἐκτὸς τούτου τὸ ἑλληνικὸν σανατόριον ἔχει τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἡλίου, τοὐλάχιστον 100 ἡμέρες τὸ ἔτος, καὶ τὸ εὐεργέτημα αὐτὸ δὲν τὸ ἔχουν εἰς τὰ ἑλβετικά σανατόρια, τὸ δὲ μέσον ὕψος του εἶνε κατ'ἀλλήλων ὥστε νὰ δέχεται κάθε ἄρρωστον. Τὸ ἱδρυμα ἀπέχει τῆς δημοσίας ὁδοῦ 300 μέτρα, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ζονιορτοῦ, ὁλόκληρος ἡ ἔκτασις του εἶνε κεκλιμένη μὲ ὕψος καὶ προφυλάσσεται τελείως ἀπὸ τοὺς βορεινοὺς, τοὺς ἀνατολικοὺς καὶ

τοὺς βορειοδυτικοὺς ἀνέμους, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ μεσημβρινὸ μέρος εἶνε ἐντελῶς ἀνοικτὸ καὶ εὐήλιο.

Κατὰ τὰ ἐπιφθοντα σχέδια εἰς τὸ ἑλληνικὸν σανατόριον θὰ ἐφαρμοσθοῦν ὅλαι αἱ τελευταῖαι μέθοδοι κατὰ τῆς ψυματώσεως, φωτοθεραπεία, ὑδροθεραπεία, ἥλιοθεραπεία, χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις, αἱτίνες καὶ ἐν γένει κάθε νεωτέρα πρόοδος τῆς ἐπιστήμης. Τὰ δάπεδα θὰ εἶνε ἐπενδεδυμένα μὲ καουτσούκ, οἱ τοῖχοι καὶ αἱ γωνίαι τῶν αἰθουσῶν θὰ ἐλαιοχρωματισθοῦν διὰ νὰ δύναται νὰ γίνηται τελειότερα ἡ ἀπολύμανσις τῶν δωματίων.

Τέλος τὸ σανατόριον θὰ ἱδρεύεται ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς Κοκκινόβρυσης, ἡ ὁποία ἀπέχει περὶ τὰ 1400 μέτρα, καὶ τῆς ὁποίας τὸ νερὸ κατὰ τὴν χημικὴν ἐξέτασιν του ἀπεδείχθη θαυμασιῶς καὶ εἶνε ἀρκετὸ ὥστε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ σανατορίου.

Τὸ πρόπον ἰδιωτικὸν ἑλληνικὸν σανατόριον ἔχει τοὺς φίλους καὶ τοὺς θαυμαστιάς του, ἀλλ' ἔχει καὶ τοὺς ἐχθροὺς του, ἔχει τὰς προλήψεις τῶν χωρικῶν καὶ τοὺς δημοκόπους πολιτευομένους, οἱ ὁποῖοι ἐννοοῦν καὶ εἰς τὴν περίστασι αὕτη νὰ ἐκμεταλλεθοῦν τὴν ἐδυσίαν τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Νὰ ἐκμεταλλεθοῦν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προσβάλλονται ἀπὸ τοὺς περιφερομένους ἀρρώστους, ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν μικροβίων τῆς ψυματώσεως. Διότι ἡ Βυτίνα κατέστη μὲ τὴν ἐλευθέραν διαμονὴν τῶν ἀρρώστων τόπος ἐπικίνδυνος. Τὸν κίνδυνον-θάνατον τῆς Βυτίνας θὰ οἷς ἀναπτύξῃ λεπτομερέστερα διότι τὸ κακὸ ὀγκοῦται κάθε ἡμέρα τρομακτικά.

30 Σεπτεμβρίου 1925

ΟΙ ΥΓΙΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΦΥΜΑΤΙΚΟΙ

Ὅσοι ἐπισκέπτονται τὶς ὄρεινές περιφέρειες τῆς Γορτυνίας, καὶ εἶνε ὄρεινές οἱ περισσότεροι, ἀντιλαμβάνονται ἀμέσως διὰ ποίους λόγους μεταναστεύουν οἱ κάτοικοί της. Τὰ ἐναπομένοντα δάση δὲν ἐσκέφθη ποτὲ νὰ τὰ ἐκμεταλλεθῇ τὸ κράτος, νὰ τὰ μεταβῇ εἰς μίαν νέαν Ἑλβετίαν μὲ τὰς συγκοινωνίας καὶ τὰ μέγιστα ξενοδογεῖα, ὥστε καὶ οἱ κάτοικοι θὰ ἐπωφελοῦντο ἐκ τῆς κινήσεως τῶν ξένων. Διότι τί ἄλλο εἶνε ἡ Ἑλβετία παρὰ σπηροδρόμοι, δρόμοι, αὐτοκίνητο, λουτρά, πρασινάδα, ξενοδογεῖον πολιτείας, φυσικὴ καὶ ἐντεχνος ὁμορφιά, πολιτισμός, εὐγένεια, ἀσφάλεια, καλὴ σὺνη, λουλουδία.

Ἡ Ἀρχαδία πέραν τῆς Τριπόλεως καὶ πρὸς τὸ βάθος τῆς Γορτυνίας ἔχει μόνον τὰ δάση καὶ τὸν μοναδικὸν τῆς δρόμον ὁ ὁποῖος ἀληθῶς διατηρεῖται εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα του εἰς καλὴν κατὰστασιν. Ἡ πεδιάς

τῆς Καρχαλοῦς μὲ τὰ δημοτικά της δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν κατοίκων της. Μεταναστεύουν οἱ Γορτινιοὶ καὶ δημιουργοῦν εἰς ἄλλες χώρες τὸν πλοῦτον διὰ τὴν ἀφιέρωσιν ἑνα μέρους αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰς οἰκογενεῖας, εἰς τοὺς συμπατριώτας τὸν ἐν γένει. Ἡ μετανάστευσις ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Γορτυνίας, ἀνέζησε καρπολεκτικῶς τὸν τόπον καὶ τὸν κατέστησε χαρούμενον καὶ εὐτυχῆ.

Τὸ παρελθὸν τῶν Γορτυνιακῶν ἐδαφῶν εἶνε γεμάτων ἀπὸ μύθους, παραδόσεις καὶ θρύλους. Εἰς τὸν Λούσιον ποταμὸν λέγεται ὑπὸ τῶν μυθολόγων ὅτι ἐλούετο ὁ Ζεὺς, καὶ πρὸς τὸ τέρμα τῆς πεδιάδος Καρχαλοῦς, ἐκεῖ ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Θεισσά, ὑπάρχουν πλείστα ἀρχαῖα νομίσματα. Εἰς τὴν Δημοτσάνα διατηρεῖται καὶ σήμερον πλησίον τοῦ ἀνδριάντος Γρηγορίου τοῦ Ε' ἡ περιώνυμος βιβλιοθήκη μὲ χιλιάδες τόμους συγγραμμάτων. Σώζονται ἀκόμη 4 πυριτιδοποιεῖα πλησίον τῆς πόλεως ἀπὸ τὰ 18 τὰ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦν οἱ ἄρματολοι τοῦ 1821 διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἄγωνα καὶ τὸ ζινῆγι τῶν Τούρκων παρὰ τῶν ἀτρομήτων Καρυτινῶν συντρόφων τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὅπως καὶ ἕνα μέρος τῆς ἀλληλογραφίας του παρὰμνεῖ εἰς χεῖρας τῆς ἱστορικῆς οἰκογενεῖας Πλαπούτα, καὶ κυρίως τοῦ πατρὸς Παπούτα ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ χωρίον Παλούμπα. Ὅσοι εἶδον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἡρωικοῦ γέροντος λέγουσιν ὅτι ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ του ἦτο λεπτός, ἀπαράλλακτος ὅπως τῶν γυναικῶν.

Διὰ τοὺς ἐρχομένους ἐδῶ ξένους κατ' ἔτος ἡ μονὴ Φιλοσόφου μεταβάλλεται εἰς προσκάνημα διότι ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ὁ μετέπειτα πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' καὶ ὁ Γερμανὸς Παλαιὸν Πατρὸν μὲ τοὺς 70 ἱεράρχας, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ θέσις Ἀρσενόδωρον εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ὁ νουητὴς τῶν Δοβενάκιων. Τὴν περιόγειαν τῶν ξένων προκαλεῖ ἕνα τεράστιον ὁρολόγιον τὸ ὁποῖον ἐδῶκεσαν οἱ ἐκ Δημοτσάνης καὶ τῶν χωρίων της Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς. Λέγεται ὅτι τὸ ὁρολόγιον αὐτό, τοῦ ὁποῖου ὁ λεπτοδείκτης εἶνε ἕνα περίπου μέτρον, ἐπρόκειτο ν' ἀγορασθῇ ἀπὸ τὴν Ἰαπωνικὴν κυβέρνησιν διὰ νὰ τοποθετηθῇ εἰς μίαν κεντρικὴν πλατείαν τοῦ Τόκιο. Ἀλλ' εἰς τὸ πείσμα τῶν Ἰαπώνων τὸ ἠγόρασαν οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ τὸ στείλουν εἰς τὴν Δημοτσάνα. Ἐνὰ παρόμοιον ὁρολόγιον πληροφοροῦμα ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ Λεονίδιον, δῶρον καὶ αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, ἀχρησιμοποίητον καὶ ἐκεῖ ὅπως εἰς τὴν Δημοτσάνα λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου καὶ τῶν διαστάσεών του.

Εἶνε χαρὰ Θεοῦ ἡ ἐπίσκεψις τῶν Γορτυνιακῶν θερινῶν κέντρων κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας. Ἀπὸ τὴν Δημοτσάνα εὐρέθημεν εἰς τὰ Μαγούλιανα, εἰς ὕψος 1240 μέτρων, κάτω ἀπὸ τὸν γηραδὸν πλατάνον των, ἔπατα εἰς τὴν κορυφὴν των, 1300 μέτρα, καὶ ὅπως λέγεται ἐκεῖ ἡ κορυφὴ τῶν Μαγουλιακῶν εἶνε ἡ ὑψηλότερα τῆς Πελοποννήσου, ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἀμυροβιότον

οἱ Λάκωνες καὶ ἀποδίδουν τὴν καρναγίαν τῶν κορυφῶν εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ Ταβγετον.

Εἰς τὰ Μαγούλιανα παραθερίζουν ἀρχαῖες οἰκογενεῖες ἐκ Πατρῶν πίνοντες τὸ γάργαρο νερὸ τὸ ὁποῖον ἔρχεται ἀπὸ τὴν καρδιά, ἀπὸ τὰ ἔγκατα, τὰ σπλάχνα τοῦ βουνοῦ καὶ ἔρχνεται κάτω ἀπὸ τοὺς ἐνετικοὺς θόλους εἰς 6 πέτρινας βρύσας. Τὰ Μαγούλιανα θ' ἀποτελοῦν μοναδικὴν θερινὴν διαμονὴν ἐν ὁ δρόμος των εἶχε ἐνωθῇ μὲ τὴν Ἡλείαν ὅποτε ἡ συγκοινωνία θὰ ἦτο πικνοτέρα καὶ ἡ κίνησις ζωηροτέρα.

Εἰς τὴν Βυτίνα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν μεταξὺ Τριπόλεως, Δημοτσάνης καὶ Μαγουλιάτων, ἡ σπηγογραφία ἀλλάσσει, τὰ προδύσματα τῆς ζωῆς εἶνε μεγάλα καὶ τραγικά. Ἡ μικρὰ πόλις τῶν τεσσάρων χιλιάδων κατοίκων κατέχει προνομίον θέσιν ἀνάμεσα εἰς τὸ ὄροπέδιον καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πρῶτους ὄγκους τῶν ἐλάτων τῆς Ἀλωνίσταινας. Ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ ἱστορικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Παπαρηγόπουλος, ἐν τοῖς τοῖς τιμῶν περισσότερον τὴν μνήμην τοῦ τομοδιδασκάλου Οἰκονομίδου, διότι ὁ Παπαρηγόπουλος εἰς τὴν διαθήκην του ὅρι μόνον δὲν ἀφῆκε τίποτε ὑπὲρ τῆς γενετῆρας του ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι του διεκδικοῦν ἀρκετὸν ἔδαφος κεντρικῶν μέρους τῆς πόλεως.

Πρὸ ἔτους μετέβησαν εἰς τὴν Βυτίνα ἀρχαῖα ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ὁδοπορικῶν ὁμίλου, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ κ. Ἀλ. Σβώλος, ὁ ὁποῖος παρετήρησε ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς κανένα σημεῖον τῆς πόλεως τὸ ὄνομα ἢ ἡ μορφή τοῦ Παπαρηγόπουλου. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπροξένησε κατάπληξιν εἰς ὅλους καὶ μετὰ μίαν διαλογικὴν συζήτησιν, ὁμίλιαν σχεδὸν τοῦ κ. Σβώλου, μὲ τοὺς τοπικοὺς παράγοντας, ἀπεφασίσθη ὅπως κατασκευασθῇ ὑπὸ τοῦ ὁδοπορικῶν ὁμίλου μία ἀναμνηστικὴ πλάκα, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Παπαρηγόπουλου καὶ ἀποσταλῇ εἰς τὴν Βυτίνα διὰ νὰ ἐντοιχισθῇ εἰς κατάλληλον μέρος τῆς πόλεως.

Ἐπιτηθέστερος τοῦ Παπαρηγόπουλου ὑπῆρξεν ὁ δωρητὴς Τριανταφυλλίδης τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκ πεντελικῶν μαρμάρων προτομὴ εἶνε τοποθετημένη εἰς τὸ μικρὸν πύργον ἔξωθεν τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας.

Μὲ τὴν γενναίαν δωρεάν τοῦ Τριανταφυλλίδου ἰδρύθη ἔξωθεν τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1893 ὁ γεωργικὸς σταθμὸς καὶ ἡ δασοκομικὴ σχολὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐκπαιδεύονται κατ' ἔτος κατόπιν διευτῆς τεχνικῆς μορφώσεως 40—30 δασοκόμοι. Τὸ ζήτημα τῶν δασῶν εἰς τὴν Ἀρχαδίαν ἀποτελεῖ ζήτημα ὑπάρξεως, ὅπως καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας των ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι τὰ δάση καταστρέφονται, τοὐλάχιστον εἰς τὸν τόπον των, τώρα καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἀπὸ τῆς γίδας καὶ τοῦς... πολιτευομένων. Διότι οἱ γίδες τρώγουν τοὺς λεπτοὺς καὶ τρυφεροὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ ξηραίνονται οἱ δὲ πολιτευόμενοι διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ μακροσυμφέροντα τῶν ψηφοφόρων των ἐπιτυχάνουν τὴν διαρκὴ μετὰθεσιν τῶν δασοφυλάκων καὶ τότε τὰ δάσος μένει ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ πρώτου τυχήντος.

Ἄλλ' ἔδω περισσότερο τοῦ δάσους κινδυνεύει σήμερα ἡ Βυτίνα. Νομίζω ὅτι προσφέρω πραγματικὴν ὑπηρεσίαν ἔάν δημοσίᾳ διακηρύξω τὴν ἀλήθειαν πρὸς τοὺς ξένους καὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Βυτίνας. Διότι μόνον ἡ ἀλήθεια σώζει καὶ μόνον αὐτὴ θ' ἀποτελέσῃ τὸν ἀγρυπνὸν φρουρὸν τῆς ὑγείας ὄλων, ἐντοπίων καὶ ξένων. Εἰς τὴν Βυτίνα ἀληθῶς κυριαρχεῖ ἡ χωρὰ καὶ ἡ ὑγεία, ὅπως κυριαρχεῖ συγχρόνως ὁ πόνος καὶ ὁ κίνδυνος δι' ὅλους. Πρόσωπα γελαστά, χαρούμενα, δροσερὰ καὶ πρόσωπα χλωμά, μαρμαρένα, ἀνθρώπινα λαβωμένα πουλιὰ κινούνται εἰς τοὺς δρόμους, τὰ καφενεῖα καὶ τὰ ξενοδοχεῖα τῆς πόλεως.

Ὅλοι μ' ἐληρηφόρησαν ὅτι ὑγιεῖς καὶ προφυματικοὶ ζοῦν καὶ κινῶνται εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν καὶ εἰς τὰς ἰδίας θέσεις. Ἀντὶ ξενοδοχείων ἔπουν χρησιμοποιοῦνται δύο οἰκίσματα τὰ ὁποῖα δέχονται τοὺς ξένους. Ἔνεκα τούτου πολλοὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐνοικιάζων δωματία εἰς τὰ σπίτια τῶν ἐντοπίων. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν ξένων ὑπῆρξαν καὶ ἀρκετοὶ ἀρρώστοι οἱ ὁποῖοι καθὲς χρόνον ἀρίνουν τὰ ἔγνη τῆς διαβάσεώς των εἰς τοὺς ἐντοπίους. Ἡ ἐλευθέρᾳ κίνησις μεταξὺ ὑγιῶν καὶ προσβεβλημένων εἶχε ὥς συνέπειαν ν' ἀρρωστήσουν καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν κατοίκων, νὰ ταλαιπωρηθοῦν καὶ ν' ἀποθάνουν.

Καὶ δι' αὐτὸ σήμερα ὅσοι παραθερίζουν εἰς τὴν Βυτίνα λαμβάνουν προφυλακτικὰ μέτρα, ζοῦν καὶ κινῶνται ἐπὶ ἕνα διαρκῆ πανικόν, μεταφέρουν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ φαγητοῦ τὰ ἰδιαίτερα μαχαροσπύρινα καὶ τὰ ποτήρια των, καὶ ἀντὶ πεσέτας χρησιμοποιοῦν ὅλοι μεγάλα τεμάχια σακαρώχτου τὰ ὁποῖα καταστρέφουν μετὰ τὸ πέρας τοῦ γεύματος καὶ τοῦ δείπνου των.

Καὶ μόνον ἡ ἐντύπωσις τῶν ἰδιαίτερον προφυλακτικῶν μέτρων ἀρκεῖ διὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς μεταβαίνοντας ἐκεῖ ξένους. Τὸ σφάλμα, τὸ κοινωνικὸν ἔγκλημα, θὰ ἔλεγα, εἶνε ἡ ἀδράνεια τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, τῶν κοινοτικῶν πρὸ παντός, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ λάβουν ἐγκαίρως μέτρα καὶ νὰ θέσουν τὴν πόλιν των ἐπὶ αὐστηρὸν ἱατρικὸν ἔλεγχον. Διότι ἀπὸ τινων ἑτῶν μετεβλήθη εἰς ἕνα ἀνεπίσημον ἐλεύθερον санаторіον χωρὶς τὴν ἐλαχίστην προφύλαξιν, μετὰ τὴν εἴσοδον ὑγιῶν καὶ ἀρρώστων εἰς τοὺς αὐτοὺς συνουσιασμούς, εἰς τὰ ἴδια ξενοδοχεῖα, εἰς τὰ κοινὰ καφενεῖα. Μετὰ τὴν ἀγνοίαν των, ἀντὶ ἐλαχίστου ἐνοικίου θυσιάζουν τὴν ζωὴν των.

Ἀλλὰ τὸ κακόν, ὁ κίνδυνος, εἶνε καιρὸς νὰ παταχθῇ ριζικῶς καὶ ν' ἀποφασισθῇ τὸ ταχύτερον ἔάν ἡ Βυτίνα θὰ εἶνε τόπος θερινῆς διαμονῆς ἢ ἐλεύθερον ἀναρρωτήριον. Καὶ τὰ δύο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συνενάξων, ὅπως δυστυχῶς συνενάχουν σήμερα. Δι' αὐτὸ φρονῶ ἀδιστακτικῶς, καὶ τὸ φρονεῖν ὅσοι ἀντελήφθησαν τὸν κίνδυνον τῆς Βυτίνας, ὅτι τὸ ἀνεγερόμενον ἰδιωτικὸν санаторіον εἰς τὸ δάσος τῆς Ἀλωνίσταινας, μακρὰν τῶν πόλεων, θὰ θέσῃ φραγμόν, ὃν μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, τοιοῦτος φραγμὸς εἶνε ἀδύ-

νατος, ἀλλὰ μεταξὺ ὑγιῶν καὶ ἀρρώστων. Μεταξὺ φανεροῦ πραγματικοῦ κινδύνου καὶ ἡσυχίας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ εὐτύχημα ἐπὶ τῆς μοίρας νὰ μένουν ἀπρόσβλητοι.

Ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου κοινωνικοῦ ζητήματος τῆς Βυτίνας θὰ ἔπρεπε νομίζω ὁ νομαρχὴς Ἀρχαδίας νὰ διαφορώσῃ τὴν κωδωνοῦσιν καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν ὁ ὑγειονομικὸς ἱατρὸς τῆς νομαρχίας. Διότι ἡ Βυτίνα, κέντρον πλείστον συγκοινωνιῶν, ἀρτεῖ ν' ἀποκτήσῃ τὴν προτέραν ὑγείαν καὶ ἀσφάλειάν της.

Ἡ ἀπαρχὴ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ περιγεγομένου, οὕτως εἰπεῖν, κινδύνου γίνεται ἤδη μετὰ τὸ ἰδιωτικὸν санаторіον εἰς τὰ δάση τῶν ἐλάτων τῆς Ἀλωνίσταινας. Ἐπιτρατεῖ ἡ σκέψις ἀνεγέρσεως μεγάλου ξενοδοχείου εἰς τὴν Βυτίνα ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐταιρείας—ἔαρεπε νὰ ὑπάρχῃ πρὸ πολλοῦ—ὅπως ἐπίσης καὶ ἐτέρου τοιούτου εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων ἀπὸ τοῦ μεγάλου санаторіου εἰς τὸ ὅποιον θὰ γίνωνται δεκτοὶ οἱ συγγενεῖς τῶν ἀρρώστων, οἱ ἐπισκέπται τῶν δασῶν καὶ οἱ παραθερίζοντες.

Ἡ ἀπαλλοτριώσις τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ санаторіου ἐγένετο ἀπὸ τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τοῦ δημοσίου, 65 ὁλόκληρα στρέμματα, ἀντὶ 300 δραχμῶν ἑκατοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ μερικῶν ἰδιωτικῶν ἐδαφῶν, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ санаторіου, ἐπὶ τὸν ὅρον ὅπως οὔτε ἑτερόρρονημος ἑταιρεία οὔτε ἄλλος τρίτος δικαιούται εἰς ἐκμετάλλειαν τοῦ δάσους. Αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν οἰκημάτων προχωροῦν, κατεσκευάσθη ἤδη καὶ τὸ δεῦτερον πάτωμα ἐπὶ τὴν ἀγρυπνὸν παρακολούθησιν τῶν μηχανικῶν ἀδελφῶν Χ. Ἀναστασοπούλου καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ τεχνικοῦ γραφεῖον Καλαμῶν τῶν κ. κ. Μπαμπολά καὶ Παναγιωταίικου, καὶ ἐπιτίθεται, ἔάν ἐργασθοῦν καὶ τὸν χειμῶνα χωρὶς διακοπῆς, νὰ περατωθοῦν τὸν προσεχῆ Μάρτιον ὅποτε ἡ λειτουργία τοῦ санаторіου δύναται ν' ἀρχίσῃ τοὺς θερινοὺς μῆνας τοῦ 1926.

Τὸ санаторіον, τὸ ὅποιον ἀπομακρύνει τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἀλωνίσταινα καὶ τῆς Βυτίνας, εἶχε καὶ τοὺς ἑχθρούς του, τοὺς αἰωνίους ἐκμεταλλεὺς τῆς εὐπιστίας τῶν ἀπλοικῶν ἀνθρώπων. Ἀντὶ νὰ διατηρῶσιν ὅτι τὸ μεμονωμένον санаторіον ἀποτελεῖ ἀσφάλειαν διὰ τοὺς κατοίκους παραδείγμα μοναδικόν ἢ Ἐλβετίαν, ἀντιθέτως διέδωσαν ὅτι κινδυνεύουν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Ἀλωνίσταινα. Ἦκουσα ν' ἀποδίδονται αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ εἰς τὸν πολιτευτὴν κ. Τουρκοβοσίλην, διότι μίαν ἡμέραν οἱ κάτοικοι τοῦ ἀνωτέρου χωρίου μετέβησαν εἰς τὴν πηγὴν τῆς Κοκκινόβρυσης, ἐκεῖ ὅπου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἐγένοντο τὰ ἀρματολιζὰ συμβούλια τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ διέταξαν ἀπειλητικῶς τοὺς ἐργάτας τοῦ санаторіου νὰ διακόψουν τὰς ἐργασίας τῆς μεταφορᾶς τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ ἱδρυμα τὸ ὅποιον ἀπέχει ἐκ τῆς πηγῆς 1400 μέτρα, ὡς ἐπίσης ἀπέχει ἀρκετὴν ὥραν καὶ τοῦ χωρίου των, τὸ ὅποιον ὑδρεύεται ἐξ ἄλλης πηγῆς οὐδεμίαν σχεῖν ἐχούσης μετὰ τὴν Κοκκινόβρυσιν.

Ένεκα τούτου ειδοποιήθησαν αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ Τριπόλεως αἱ ὅπου αἱ ἀπέστειλαν μερικὸν χωροφυλάκας πρὸς προστασίαν τῶν ξεγατῶν. Οἱ χωροφυλάκες ἀγογγέρον ἐπεισθῆσαν ὅτι οὐδὲνα κίνδυνον διατρέχουν ἐκ τοῦ σανατορίου καὶ δι' αὐτὸ ἡ φρουρὰ ἀπεσύρθη διὰ τὰ συνεχισθῶν ἀπροσκόπως αἱ ἐργασίαι πρὸς μεταφορὰν τοῦ ὕδατος εἰς τὸ σανατόριον.

Πράγματι τὸ νερὸ μετεφέρθη εἰς τὸ σανατόριον καὶ ἐγγύτατα αὐτοῦ κατασκευάσθη ὑδραγωγεῖον διὰ δαπάνης 100.000 δραχμῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ σανατορίου, ἐπαναλαμβάνω, προσέχει ἡ ἀνέγερσις ξενοδοχείων εἰς τὴν Βετίνα, τὰ Μαγούλιανα καὶ τὴν Ἀλωνίσταινα διὰ τὴν ἀνετον διαμονὴν τῶν ξένων. Ἡ ἀπαρχὴ ἐγένετο ἤδη διότι παρετήρησα ὅτι ἀπέναντι τοῦ χωρίου Ἀλωνίσταινα ἀνεγείρεται ἓνα ἰδιωτικὸν ξενοδοχεῖον διὰ τοὺς παραθερίζοντας, πρῶγμα τὸ ὁποῖον θ' ἀπαλλάξῃ τοὺς ξένους ἀπὸ τοῦ νὰ καταφεύγουν εἰς τὰς διαφόρους οἰκίας καὶ νὰ καταπονοῦνται μῆνας ὁλοκλήρους.

Ἡ ὁρεινὴ περιφέρεια τῆς Γορτυνίας ἀποτελεῖ μοναδικὸν καταφύγιον ἢ μόνον τῶν ὕγων ἀλλὰ καὶ τῶν ὁργανισμῶν οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην ἐπισκευῆς ἐκ τοῦ ὁξυγόνου τῶν δασῶν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐφαρμοσθῇ πρόγραμμα θετικόν, οἱ ἄρρωστοι νὰ κατευθύνωνται εἰς τὰ σανατόρια, πιθανόν νὰ γίνων καὶ ἄλλα, καὶ οἱ ὕγιες εἰς τὰς πόλεις, τὰ χωριά καὶ τὰ βουνά. Ἡ σημερινὴ κατὰστασις τοῦ φύδην-μύγδην δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συνεχίζεται χωρὶς κινδύνους. Ὁρθὰ κοφτά. Τὸ λέγω χωρὶς περιστροφάς καὶ ἐπιφύλαξεις. Ἡ ἀλήθεια σώζει.

5 Ὀκτωβρίου 1925.

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Οἱ χειρότεροι σύμβολοι διὰ τὴν ὑγίαν μιᾶς χώρας, τοῦλάχιστον τῆς ἑλληνικῆς, εἶνε τὰ ἐπίσημα καὶ εἰδικὰ γραφεῖα τῆς. Ἐχὼ πεισθῇ ἀπολύτως περὶ τούτου ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ παρὲλθόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἔρευνάν μου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μοῦ φαίνεται ὅτι ὅλοι οἱ ἐντεταλμένοι νὰ παρακολουθοῦν τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων, τοῦλάχιστον οἱ περισσότεροι, βασίζονται εἰς τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν ἐπισήμων δελτίων των. Τὸ δελτίον, σοῦ λέγουν, εἶνε περίπου λευκόν, ἡ ὑγία τῶν κατοίκων εἶνε σχεδὸν ἀρίστη. Ὅπως καὶ οἱ σωματάρχαι ἔλεγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅτι τὸ ἥθηκόν τοῦ στρατοῦ ἦτο ἄριστον. Τὸ ἐπανελαμβάνω καὶ ἡ στρατιὰ, ἡ κυβερνή-

Κατὰ τὸ 1926 αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σανατορίου τῆς Ἀλωνίσταινας διεκόπησαν, λόγῳ διαφορῶν τῶν κυριωτέρων κεφαλαιούχων, καὶ μέχρι τοῦ 1927 οὐδεμίαν ἄλλη ἐνέργειαν ἐγένετο πρὸς ἐξακολούθησίν των.

σις, τὸ γραφεῖον τύπου, μέχρις ὅτου μίαν προῖαν ἐληνηροφορήθησαν πάντες ὅτι τὸ ἥθηκόν τοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο διόλου ἄριστον. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ ἐπίσημα ἱατρικὰ δελτία. Ἐκπληροῦν ἓνα σκοπὸν τυπικόν, γραφειοκρατικόν, ὅχι ὅμως καὶ οὐσιαστικόν.

Τὰ παιδιὰ τῶν προσφύγων μετὰ τοὺς πυρετοὺς των εἰς τὸ Αἴγιον δὲν τὰ ἀνέφερε κανένα ἐπίσημον δελτίον, οὔτε τὴν ἀδράνειαν τῆς γεντρικῆς φαρμακοποιήσεως σχετικῶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς κινίνης ὅπως ἐπίσης τὰς διαφόρους ἀποκρίσεις νόσους, αἱ ὁποῖαι ἐν τοῖς εἶνε πολὺ φανεραὶ. Δὲν ἀναφέρουν ἀκόμη τὰ ρίγη τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν οὔτε τὰ γλωσσὰ λαβομένα πικρὰ τὰ ὅποια περιφέρονται εἰς τὰς ὁρεινὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά τοὺς καλοκαιρινούς μῆνας, ὅπως εἰς τὴν Βετίνα.

Κινδυνεύει λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος; Ποῖος θὰ τοῖμῃσι ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἀγωνιώδες αὐτὸ ἐρώτημα ὅτι δὲν ὑπάρχει ἓνα ποσοστὸν ἀληθείας; Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῖα μέτρα λαμβάνονται ἐπὶ τοῦ κράτους; Ἐπὶ τοῦ παρόντος τίποτε θετικόν καὶ σωθερὸν. Ἡ προπαγάνδα τῆς ἀντιφυματικῆς ἐταιρείας ἢ ἀλλόγου δὲν εἶνε αἰσθητὴ δι' ἓνα ἀπλούστατον λόγον. Διότι δὲν ἐπάρχουν σανατόρια. Εἶνε γνωστὸν τοῦλάχιστον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τί γίνεται εἰς τὴν μαρτυρικὴ «Σωτηρία» τοῦ Γουδῆ ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς Ἀμαροῦσι. Ἡ ἀληθὴς τῶν ἀσθενῶν ἀποτελεῖ διαρκῶς κίνδυνον. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς τὸ ἔργον τῶν ἱατρῶν δὲν ἀποδίδει παρὰ ἐλάχιστα ἀποτελέσματα.

Ὅσοι ἔχουν πολλὰ χρήματα καταφεύγουν εἰς τὰ ἑλβετικὰ σανατόρια. Καὶ ὅσοι δὲν ἔχουν στέονται εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε εἰνότητον. Διὰ τὸν ἀποδεκατισμὸν τῶν ἀδυνάτων σωματικῶς ὁργανισμῶν δὲν γίνεται τίποτε καὶ μόνον διὰ τὴν προστασίαν τῶν παιδιῶν ἤρξαστο πρὸ πνός κλῆμα συστηματικὴ ἐργασία ἐκ μέρους τοῦ κ. Δοξιάδου εἰς τὸ «πατριωτικὸν ἴδρυμα». Ἀλλ' ἡ ἐργασία τοῦ «πατριωτικοῦ ἰδρύματος» εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐδῶ κάτω εἰς τὰς ἐπαρχίας. Αἱ κυρία ἡδύναντο ν' ἀναλάβουν τὸ ἔργον τῆς προστασίας τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι ἐγένετο ἐφέτος εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βοῦλας νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὸ Αἴγιον, τὰς Πάτρας, τὰς Καλαμάς, τὴν Τρίπολιν, παντοῦ ὅπου ὑπάρχει θάλασσα καὶ δάσος.

Προτὸ ἀναχωρήσω διὰ τὴν Πελοπόννησον ἤκουσα τὸν κ. Δοξιάδην νὰ λέγῃ ὅτι ὁ κίνδυνος τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ εἶνε παρήμετος, ἀληθινὸς κίνδυνος τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, καὶ πρέπει νὰ ὁργανωθῇ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία διὰ τὴν τὴν καταπολεμήσῃ. Εἰς τὴν Σύρον γνωρίζω ὅτι εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα τῶν κυρίων περιλαμβάνεται πρωτίτως ἡ προστασία τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖ μάλιστα ὑπάρχει ἀπὸ ἑτῶν ἑνῶς παιδικὸς σταθμὸς εἰς τὸν ὅποιον ἐμπιστεύονται αἱ ἐργασίαι εἰς τὰ ἐργαστήρια μιγέρες τὰ τέκνα των. Ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας ἰδρύματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους σπανίζουν.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς σπουδαίους ἀνθρωπιστικὸς λόγους, τοὺς αὐτόχρημα ἔθνικους, ὅχι ἀπλῶς θὰ ἔπρεπε, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ ταχύτερον ὁποιο-

γείον υγείας υπό την διεύθυνσιν ανθρώπων του πόνου, ειδικών, ἐπιστημονικῶν κύρους καὶ ὄχι τῶν κοιμιάτων. Ἡ υγεία, ἡ πραγματικὴ υγεία ἀποτελεῖ τὸ ἄλλα καὶ τὸ ὁμέγα μὴς χώρας. Χωρὶς πραγματικὴν υγείαν τῶν κατοίκων θὰ καταντήσουν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἢ πολλὰ χρόνια ἄχρηστα τὰ ἐπιοργεῖα τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν, οἱ ὁργανισμοὶ τῆς χωροφυλακῆς, καὶ ὅτι ἄλλο ἀπαιτεῖ τὰ γερά νεύρα καὶ τὰ στήθη τῆς ἑλληνικῆς νεότητος.

Ὁ κ. Δοξιάδης, ἐὰν δὲν ληφθῶν μέτρα ἀποτελεσματικά, προβλέπει μετὰ 100 χρόνια ἀσφαλῆ πλέον τὸν κίνδυνον τῶν Ἑλλήνων. Μὴ σὰς φαίνονται πολλὰ τὰ 100 χρόνια Πετροῦν γρήγορα καὶ γι' αὐτὸ τὸ κακὸ πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ τώρα εἰς τὴν ἀρχὴν του, χωρὶς δισταγμοὺς καὶ ἀναβολὰς, χωρὶς μοιρολατρείαν, τὸν αἰώνιον σάρακα ὅλων τῶν δεινῶν μας. Οἱ θάνατοι τῶν παιδιῶν αὐξάνουν διαρκῶς, ὀγκύνται εἰς βαθμὴν τρομακτικὴν, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ γεννήσεις μειοῦνται ὄχι μόνον εἰς τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ χωριά.

Σταμαχοῦν ὅσοι φανταζόνται ὅτι θὰ καταπολεμήσουν τὴν φυματίωσιν μόνον μετὰ τὴν προπαγάνδα τῶν ἐγκυλίων. Ἡ Ἱδρυσὶς λαϊκῶν σανατορίων ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ἀσφαλῆ σταθμὸν ἀνακουφίσεως τῶν ἀρρώστων καὶ τὸν θάρακα συγχρόνως πρὸς προφύλαξιν τῶν υγιῶν. Ἐνα τοιοῦτον λαϊκὸν σανατόριον ἀπεπειράθη νὰ δημιουργήσῃ ἡ θαυμαστὴ μητέρα τοῦ πόνου καὶ τοῦ στρατιώτου, ἡ κυρία Ἄννα Παπαδοπούλου, εἰς τὰ ἐνθώματα τῆς Κορφοξυλίας, ἀλλ' ὅλαι αἱ ἐνέργειαι τῆς προσέκρινον σὲ πλείους κρατικὰς δυσκολίας καὶ γι' αὐτὸ περιορίσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν Ἱδρυσιν καὶ ὁργάνωσιν τοῦ σανατορίου τῆς Πάρνηθος.

Ἐστράφη εἰς τὴν Πάρνηθα χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λησμονήσῃ τὴν Κορφοξυλίαν τῆς Ἀρχαδίας. Ὀνειρεῖται πάντοτε τὴν Ἱδρυσιν ἐνὸς μεγάλου λαϊκοῦ σανατορίου, ἀσχέτως πρὸς τὸ σανατόριον τῆς Πάρνηθος. Εἶχε ζητήσει ὅπως τῆς παραχωρήσουν ἑκτασίαν 400 στρεμμάτων ἀρουῦ σχεδὸν δωρεὰν θὰ ἐθεραπεύοντο τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἡ παραχώρησις κατέστη ἀδύνατος καὶ διὰ τὰ 400 στρέμματα ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ 100.000 δραχμῆς.

Ἡλπισεν εἰς τὴν Ἱδρυσιν τοῦ λαϊκοῦ σανατορίου ἡ κ. Παπαδοπούλου μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε νὰ δαπανήσῃ 43.000 δραχ. διὰ τὴν κατασκευὴν καμίνου καὶ παραγωγὴν 945 περίπου κανταριῶν ἀσβέστου τὰ ὅποια σήμερον παραμένουν εἰς τὴν Κορφοξυλίαν σκεπασμένα μετὰ χρώματα καὶ εἶνε ἄχρηστον ἀκόμη πότε θὰ χρησιμοποιηθῶν. Μετέφερε ἀκόμη καὶ νερὸ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐσχιδίαζε νὰ ἱδρῇ τὸ λαϊκὸν ἄσπλον καὶ ἐνέργησε διὰ νὰ ἐπικραθῇ καὶ κατασκευασθῇ ἡ ὁδὸς πέραν τῶν Μαγουλιάνων πρὸς Βαλτεσινίκον μέχρι τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἀσύλου τῆς.

Δὲν ἐδίστασε ἐν τέλει νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὸ σανατόριον τῆς Ἀρχαδίας καὶ ἐνθυμῶμαι ὅτι εἰς μίαν ἐκκλησίαν τῆς χρονολογούμενης τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1924, βροντοφωνεῖ μετὰ πόνον τὰ ἑξῆς:

«Βοηθήσατέ μας καὶ σεῖς ἐκεῖ καίτοι στὴν Ἀμερικῇ, δὲν σὰς ζητῶ παρὰ μόνον δύο δολάρια νὰ μᾶς στείλετε ὁ καθένας. Ἐτοιμάσατέ τα, θὰ σὰς γράφουμε πῶς θὰ συλλεχθῶν, ἔχω πεποιθῆσι πῶς καὶ ὅλος ὁ ἑλληνικὸς τύπος τῆς Ἀμερικῆς θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ἐνὰ ἐπιτρέψατέ μου νὰ σὰς πῶ, ἀγαπητοὶ συμπατριῶται. Πηγαίνοντας στὴν Κορφοξυλίαν, ποῦ γίνεται ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι σανατορίων, θαυμάζω καθὲς φορὰ τὰς ἐκκλησίας ποὺ ἔχετε μερικοὶ ἐξ ὑμῶν κίμη στὴν ἰδιαίτερα σας πατρίδα. Πεισθῆτε ὅμως, ἀγαπητοὶ μου, ὅτι τοῦ πόνου τὸ μέγαρον ποὺ θὰ κτισθῇ καὶ θὰ φιλοξενήσῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους θήματα πατρίδος καὶ τοποικίων διωγμῶν θὰ εἶνε ἡ μεγαλύτερα ἐκκλησία ποὺ θὰ κάμετε στὰ χωριά σας. Καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλὴ, ὅταν γυρίσετε στὴν πατρίδα, νὰ πῆτε πῶς εἶχα δίκην, διότι μεγαλύτερον λαβάνισμα καὶ πλησιέστερον στὸν θεὸ εἶνε τὸ κεράκι ποὺ καίει σὲ μιὰ θαυματουργὴ κορφή παρὰ μίαν μεγάλην λαμπάδα μέσα στὴν πεδινίδα».

Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ σανατόριον εἰς τὴν Κορφοξυλίαν δὲν ἐγένετο. Ὅσοι γνωρίζουν ὅμως τὴν ψυχὴν τὴν θέλησιν, τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὸν ἀλτρονισμό τῆς «μῆνας τοῦ στρατιώτου» εἶνε πεπεισμένοι ὅτι μετὰ τὴν Πάρνηθα θὰ ἐξελθῇ τὸ ἀσβεστοκάμινος τῆς Κορφοξυλίας καὶ θὰ εἶναι τὰ μέσα νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν μεγάλον πόθον τῆς. Ἀλλ' ὁ πόθος μᾶς ἑλληνίδος δὲν θὰ παραδειγματῇ ἐπὶ τέλους καὶ τὸ κράτος νὰ ἱδρῇ τὰ λαϊκὰ σανατόρια τοῦ ἀρουῦ ἢ κατὰστάσις εἰς τὴν μοναδικὴν «Σωτηρίαν» γίνεται καθ' ἑκάστην ἀφρικτικὴν καὶ δύσκολον.

Ἡ Ἱδρυσὶς τῶν λαϊκῶν σανατορίων θ' ἀνέκοπτε τὸν δρόμον τῶν ἀρρώστων ἐκεῖ καθὲς καλοκαίρι δὲν θὰ ἡναγκαζόντο νὰ περιφέρονται πανικόβλητοι μετὰ τὰ μαχαιρουπήρσινα καὶ τὰ ποτήρια στὶς τσέπες των. Ὁ νοῦς μου δὲν φαίγεται ἀκόμη ἀπὸ τὰ φοβισμένα πρόσωπά των. Ἦρως πραγματικῶν δραμιῶν διηγούντια ἀρκετοὺς θανάτους ἐντοπίων οἱ ὅποιοι ἔπесαν θύματα τῆς ἀγνοίας των.

Ἡ προφύλαξις δὲν τοῖς ἀπησχόλησε ἐνῶ ἡ κυριώτερα μέριμνά των ἔπρεπε μόνον εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον νὰ στραφῇ. Ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν ἀπόκρυψιν δολοφονοῦνται, ἐνῶ μετὰ τὴν προφύλαξιν σώζονται. Ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πείρα τῶν ειδικῶν ἔχει κατηγορηματικῶς ἐκφέρει τὴν γνώμην τῆς.

Ὁ περίφημος Ἑλβετὸς ἀρχίατρος τοῦ ὀρεινοῦ θεραπευτικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λεζέν κ. M. Jaquerod εἰς τὸ διηρωτιστικὸν βιβλίον του «πῶς νὰ προφυλαγώμεθα ἀπὸ τὴν φυματίωσιν» (μετάφρασις τοῦ κ. K. Μελά) μᾶς παρέχει πολυτίμους πληροφορίες περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὅποια ἐπιτυγχάνονται ἐκ τῶν προφυλάξεων.

Ἰδοὺ μερικὰ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν πείραν τοῦ Ἑλβετοῦ ἐπιστήμονος:

«Δέκα, ἐκατὸ φυματικοὶ ποὺ φτύνουν σὲ φτυστῆρι δὲν εἶνε διόλου ἐπικίνδυνοι.

Ένας φυματικός πού φτίνει κατά γής μπορεί νά μολύνῃ εκατοντάδες ἀνθρώπους.

Εἰς τὰ εἰδικὰ γιὰ τοὺς φυματικούς νοσοκομεῖα (τὰ σανατόρια γιὰ φυματιζοῦς), εἶνε σχεδὸν ἀγνωστὴ ἡ μολύνσις ἐστὼ καὶ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἱππάρχους ἢ νοσοκόμους, οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις ὅλη τὴν ἡμέρα τὴν περνοῦν μὲ τοὺς ἀρρώστους.

Εἰς τὸ σανατόριον τὸ ὁποῖον τώρα διευθύνω, δὲν συνέβη ποτέ, ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, νὰ μολυνθῇ κανένας ἀπὸ τὸ προσωπικό. Ένας νοσοκόμος ἐπὶ 15 χρόνια ἔκαμνε κάθε μέρα τὴν ἀπολύμανσι τῶν φτυστηρίων τόσων καὶ τόσων ἀρρώστων, ἄλλος ἔκαμνε τὴν ἴδια δουλειὰ 10 χρόνια. Μιὰ νοσοκόμος ὑπηρετεῖ 20 χρόνια!! Πολλὲς ὑπηρετίες εἶνε 10 χρόνια στὴν ὑπηρεσία τους. Ἀπὸ τοὺς βοηθοὺς ἱατροὺς τοῦ θεραπευτηρίου ἀπὸ τοὺς ὁποίους μερικοὶ ἔμειναν ἀρκετὰ χρόνια κανένας δὲν ἔπαθε, τὸναντίον, μερικοὶ πού ἤρχοντο μὲ μικρὲς φυματικὰς πληγὰς στοὺς πνεύμονας, γιαιτρεύτηκαν καὶ ἐξηκολούθησαν ἔπειτα νὰ ἐργάζονται καλὰ.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ ὑποτιμῶ τὸν φόβον τῆς μολύνσεως, ὅχι βέβαια! Σκοπὸς μου εἶνε ν' ἀποδείξω ὅτι τὰ προφυλακτικὰ μέτρα ἔχουν σπουδαία καὶ βέβαια ἀποτελέσματα, ὅταν λαμβάνονται ὅπως πρέπει.

Φυσικά, δὲν εἶνε ἡ λέξις «σανατόριον» πού γιαιτρεύει, ἀλλ' ἡ ὑγιὲς μέθοδος πού προφυλάσσει καὶ θεραπεύει καὶ ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται κανονικά καὶ ἀδυστήρα.

Εάν τοῦτο δὲν γίνεται τὸ σανατόριον μπορεί νὰ καταστῇ ἓνα ἐπικίνδυνον μέρος. Αἱ ὑγιεινὰ ὁμοίως αὐτὰ προφυλάξεις σὲ κανένα ἄλλο μέρος δὲν μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰσκολώτερα παρὰ σὲ σανατόρια.

Ὁ φυματικός πού δὲν μεταχειρίζεται φτυστήρι, φτίνει παντοῦ, διότι κάθε τόσο τοῦ ἔρχεται τὸ φλέγμα καὶ πρέπει νὰ τὸ βγάλῃ. Φτίνει στὸ μανδύλι του καὶ ὅταν στεγνώσῃ τὸ φλέγμα, σκορπίζονται παντοῦ σάν σκόνη οἱ βάκิลλοι. Φτίνει στὲς σκάλες, στὰ πατώματα, στὸ τῶμα, στὸ πανέρι τῶν ἀρρήστον χωριῶν! Φτίνει ἀπὸ τὸ παράθυρον στὴν αὐλή, στὸν κήπο, στὸ δρόμον κλπ.

Κατὰ γενικὸν λοιπὸν κανόνα κάθε κατοικίᾳ φυματικοῦ πού δὲν μεταχειρίζεται φτυστήρι, πρέπει νὰ τὴν θεωροῦμε μολυσμένη.

Δύο χρόνια μποροῦν νὰ ζήσουν οἱ βάκิลλοι σὲ φλέγμα πού πέφτει σὲ ὠρισμένα μέρη δοματίου, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἀπολυμανθῇ! Ἀξίωμα ἀπαράβατον: Κάθε φυματικός πού δὲν ἔχει στὴν τσέπη του φτυστήρι εἶνε τρωμερὰ ἐπικίνδυνος.

Εάν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ὑπάρχῃ κάποια θέλησις, κάποια συνείδησις, κάποιοι ἐνδιαφέρον, ἂς ἐκδηλωθῇ ὅχι μὲ λόγια ἀλλὰ μὲ ἔργα, ὅχι μὲ ἐγκαταίους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδουσι προφυλακτικῶν κέντρων τόσον διὰ τοὺς ἀρρώστους ὅσον καὶ τοὺς ὑγιεῖς. Ὁ λαὸς πού κινδυνεύει καὶ ἀπειλεῖται ἀπὸ τοὺς ἐλπίδες πυρετοῦς, ἀπὸ τὴν φυματίωσιν, τοὺς τύφους καὶ παρατύφους, θὰ

ἐνθουσιασθῇ περισσώτερον μὲ τὰ θετικὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς ὑγείας του, μὲ τὴν ὁργάνωσιν πραγματικῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας παρὰ μὲ τὴν ἀναγγελίαν τῶν ἐκλογικῶν συνδυασμῶν καὶ τὰ διάφορα ἀρλουμποειδῆ ἀπατηλὰ προγράμματα τῶν ὑποψηφίων.

7 Ὀκτωβρίου 1925

ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΓΕΦΥΡΑΙ

Ἐξ ὅλων τῶν νομῶν τῆς Πελοποννήσου ἡ Ἀρκαδία ἀναμφισβήτητως σήμερον ἔχει τὸ πικνότερον δίκτυον τῶν συγκοινωνιῶν ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν Μαντινείας—Γορτυνίας. Καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου δικτύου διεξάγεται σήμερον ἐντατικὴ ἐργασία, καθ' ἑκάστην κατασκευάζονται νέοι δρόμοι καὶ γεφυρώνονται οἱ χεῖμαρροι, τὸ δὲ μήκος τῶν συντηρημένων ὁδῶν ἀνέρχεται εἰς 450 χιλιόμετρα.

Διὰ τὴν Γορτυνίαν, καὶ κυρίως τὴν περιφέρειαν Στεμνίτισης, ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἀπειληθέρωσιν ἡ κατασκευαζομένη ὁδὸς Λαβιᾶς—Χρυσοβιτισίου. Ἐκεῖθεν θὰ ἐπεκταθῇ μέσῳ τῶν δασῶν τοῦ Ραπουνίου μέχρι τῆς Στεμνίτισης ὅπου ὁ δρόμος Τριτόλεως—Στεμνίτισης θὰ συντομευθῇ κατὰ 15 χιλιόμετρα, ἐνῶ σήμερον ἀναγκάζονται οἱ μεταβαίνοντες πρὸς τὴν Στεμνίτσαν νὰ κάμνουν ὅλον τὴν κόπῳ τῆς ὁδοῦ Βυτίνης. Τὸ τμήμα τῆς ὁδοῦ Χρυσοβιτισίου—Ραπουνίου ἐξετέθη εἰς δημοπρασίαν ἀλλὰ δὲν ἐνεκρίθη εἰσέτι.

Ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ ἔχη καὶ τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς ἀποκαλύψεως, οὕτως εἰπεῖν, δύο παρθένων μεγάλων δασῶν, τὸ ἓνα εἰς τὴν περιφέρειαν Χρυσοβιτισίου, ἀνάλογον σχεδὸν πρὸς τὸ δάσος τῆς Βυτίνης, καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν περιφέρειαν Ραπουνίου. Τὸ θέαμα τῆς διελεύσεως ἐκ τοῦ δάσους Ραπουνίου θὰ εἶνε μαγευτικὸν διότι ἡ νέα ὁδὸς, ἐκτάσεως 20 τοὐλάχιστον χιλιόμετρον, θὰ διέρχεται ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ πικνοῦ ἐλάτνιν δάσους.

Νέοι ἐπίσης δρόμοι κατασκευάζονται πέραν τῶν Μαγουλιάνων εἰς Βαλτερινίζον καὶ Κορφοζυλιά, εἰς τὸ χωρίον Ἰσαρι μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἐπὶ ἐκτάσεως 5½ χιλιόμετρον καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Κερασίστας.

Ἡ κ. Ἄννα Παπαδοπούλου καὶ εἰς τὴν Πάρνηθα συνήτησε δυσκολίες καὶ ἐμπόδια καὶ γι' αὐτὸ ἀπεφάσισε κατὰ τὸ '92 νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ σανατορίου τῆς Κορφοζυλιάς. Τὰ θεμέλια ἐτέθησαν καὶ αἱ ἐργασίαι ἐξηκολούθησαν μὲ τὰ χρήματα τῆς δωρεᾶς τῶν ἐν Αἰγίῳ ἀδελφῶν Σπυροπούλων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1927 ἡ κ. Παπαδοπούλου ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἀμερικὴν ὅπου ἐπισκεφθῇ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας καὶ ζητήσῃ τὴν χρηματικὴν βοήθειάν των διὰ τὸ σανατόριον Κορφοζυλιάς.

—Βουνά 2 χιλιομέτρων. Επιπροσθέτως τὸ τεχνικὸν γραφεῖον τῆς δημορφύμου ἑταιρείας Δεσποτοπούλου—Καλούδη δι' ἐνὸς συνεργείου ἐκ μηχανικῶν τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας καταγίνεται εἰς τὴν μελέτην τῶν δρόμων Βάχλιας—Πηδήματος, Μοναστηρακίου—Κοντοβαλαίνης—Λεονταρίου μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, Κολινῶν—Βλαχοκερασιάς, Κανδύλας—Νεμέας καὶ Ραπούνης—Στεμνίτης. Κατὰ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἔλαβα ἀπὸ ἐπιτόπιοι ἐργασίαι ἐπερατώθησαν ἤδη, ὑποβάλλονται δὲ κατ' αὐτὰς εἰς τὸ ὑπουργεῖον διὰ νὰ ἐγκριθῶν.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Ἀρκαδίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ λελυμένον, καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ἐὰν δὲν συνδεθῶν οἱ δρόμοι τῆς μὲ τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Ἡλείαν διότι ἀπὸ τὴν Ἡλείαν, ὅπου ἔχουν ἐγκατασταθῇ πλείστοι Γορτύνιοι καὶ ἔχουν συμφέροντα καὶ εἰς τὰς δύο περιφέρειας, ὑποχρεοῦνται κατ' ἔτος 10,000 τοῦλάχιστον ἄτομα νὰ πηγαινοέρχωνται εἰς τὴν Ἀρκαδίαν διὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ κύκλου τῶν Καλαμῶν ἢ τῶν Πατρῶν!!!

Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ἡλείαν ἐκ Τριπόλεως ἔχει κατασκευασθῇ μέχρι τῆς θέσεως Τρανὴ Λάγκα, μήκους 90 χιλιομέτρων, ὑπολείπονται δὲ διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν Ἡλείαν ἡ κατασκευὴ 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Λάγκας πρὸς τὴν θέσιν Μουριά. Ἡ ἐνωσις Ἀρκαδίας—Ἡλείας θ' ἀποτελέσῃ παμμέγιστον ἀγαθὸν καὶ διὰ τοὺς δύο νομοὺς, διότι σήμερον εὐρίσκονται εἰς μίαν κατὰστασιν ἀληθοῦς ἀποκλεισμοῦ. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ κατασκευασθῇ τὸ ὑπολειπόμενον τμήμα τῶν 20 χιλιομέτρων θ' ἀναζητηθῇ ἐνεργέτης τῆς Γορτυνίας καὶ τοῦ Πύργου.

Ἀπὸ τὴν Τρίπολιν πρὸς τὰ Καλάβρυτα ὁ ὁδὸς διακόπτεται ὀλίγον πέραν τοῦ Λεβιδίου καὶ ἐνεκα τούτου πλείστα κοινότητες εὐρίσκονται ἐν ἀποκλεισμοῦ. Ἡ ὁδὸς Τριπόλεως—Λεβιδίου ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπεταθῇ μέχρι τῶν Καλαβρύτων ὅχι μόνον θὰ ἐξυπηρετῇ τὰς κοινότητας τῶν περιφερειῶν μετὰ Λεβιδίου καὶ Καλαβρύτων ἀλλὰ θὰ ἐπιτευχάνετο δι' αὐτῆς συγκοινωνία δι' αὐτοκινήτων ἀπὸ τὰς Πάτρας πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς μεγάλας εὐκολίας τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ἐὰν ἀνοχθῶν οἱ δρόμοι ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τὰς Πάτρας καὶ τὸν Πύργον. Μόνον τότε θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἀπέκτησε τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν τῆς.

Εἰς τὸν νομὸν Ἀρκαδίας ὑπάρχει ἡ μαρτυρικὴ περιφέρεια τῆς Κυνουρίας. Ἐκεῖ ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀλόφους συγκοινωνιῶν εἶνε αὐτόκλημα τραγικόν. Νομίζει τις ὅτι οὐδέποτε τὸ τμήμα τοῦτο ἀπληθυνερώθη καὶ οὐδέποτε ἀπησχόλησε εἰς τὸ παρελθόν τοὺς πολιτικοὺς καὶ τὰς κυβερνήσεις των. Ὁ νομάρχης Ἀρκαδίας κ. Γεωργιουπόπουλος ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς τὴν Κυνουρίαν διὰ ν' ἀντιληφθῇ προσωπικῶς τὴν τραγικὴν τῶν κατοίκων, μοῦ ἔλεγε ὅτι οἱ κάτοικοι ἀναφρογῶνται κυριολεκτικῶς εἰς τὰ διάφορα κατὰσφραγίσαν.

Ἡ πραγματικὴ συγκοινωνία εἶνε ἀνύπαρκτος. Οἱ κάτοικοι προσπαθοῦν νὰ κυκλοφορήσιν μὲσφ ὀλιγίστων βατῶν ὁδῶν καθ' ἣν σπιγμὴν ἢ παραγωγὴν τῶν εἶνε ἀφθονος εἰς ἔλαια τὰ ὁποῖα μεταφέρονται μὲ ζῶα καὶ κατόπιν μαρτυρικῶν κόπων πρὸς τοὺς ὁρμούς Ἀστρους καὶ Λεωνιδίου.

Εὐτυχῶς πρὸς τριετίας, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν, ἤρξατο κάποια ἐργασία πρὸς ἀνακούφισιν τῶν κατοίκων Κυνουρίας. Πέραν τῆς Τριπόλεως πρὸς τὸν Ἅγιον Κοσμά καὶ τὸ Ἄστρος κατασκευάσθη τὸ πρῶτον τμήμα μήκους 6 χιλιομέτρων ἀπὸ Ρίζης μέχρι τῆς θέσεως Χάνι Ντοῦρ μὲ διέξοδον πρὸς Καστρί. Ἦδη κατασκευάζεται τὸ δεύτερον τμήμα ἀπὸ τὸ Χάνι Ντοῦρ μέχρι τῆς θέσεως Χάνι Δραγούνη μήκους 7 χιλιομέτρων. Ἀπομένουν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δικτύου τούτου ἡ κατασκευὴ τῶν τεχνικῶν ἔργων εἰς τὸ Χάνι Δραγούνη καὶ τοῦ Καστρί τὰ ὁποῖα θὰ στοιχίσουν 1.800.000 δραχμῶν.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λεωνιδίου—Ἁγίου Κοσμά—Σπάρτης, μήκους 25 χιλιομέτρων ἤρξαν ἤδη αἱ ἐργασίαι ἀπὸ τὸ Λεωνίδιον πρὸς τὸν Ἅγιον Κοσμά καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Κυνουρίαν, ὅπως ἐπίσης πρέπει νὰ ἐγκριθῇ τὸ ταχύτερον καὶ τὸ τμήμα Ἁγίου Πέτρου—Μελιγκοῦς ἐκτάσεως 20 χιλιομέτρων. Ἡ Κυνουρία μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἀρχίζει κάπως ν' ἀναγεννᾶται καὶ οἱ κάτοικοι τῆς φαίνονται ὥσάν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸν τάφον, ἀπὸ τὴν πλὴν μαρτυρικὴν κόλασιν εἰς τὸ σκότος. Ἡ διακοπὴ ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν τῶν ἔργων ὁδοποιίας εἰς τὴν Κυνουρίαν θ' ἀποτελέσῃ ἐγκλημα ἀνθρωπιστικόν. Καὶ δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς κάμνουν τὴν θερμότεραν ἐκκλησίαν πρὸς τὴν κιβέρνησιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ἔργων ὅπως ἐνταθοῦν αἱ ἐργασίαι καὶ δοθοῦν νέαι πιστώσεις διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἐπὶ τέλους ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀπολύτρωσις των καὶ ὁ τερματισμὸς τοῦ μακροχρονίου μαρτυρίου των. Διαφορητικὰ οἱ κάτοικοι τῆς Κυνουρίας δικαίως θὰ ὁδύρονται, θὰ παραπονοῦνται καὶ θὰ λέγουν, ὅτι δὲν ἀποτελοῦν τμήμα τῆς ἐλευθέρας Πελοποννήσου.

Τὰ ἔργα τῆς κατασκευῆς γεφυρῶν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν εἶνε σημαντικὰ καὶ ἀξιωμακρινήματα, ἰδιαίτερος δὲ ἡ νέα μεγάλη γέφυρα Λαβιάς—Χρυσοβασίου. Ἡ μελέτῃ τῆς γεφύρας ταύτης ἐγένετο ἀπὸ τὸ ἐν Ἀθήναις γραφεῖον τοῦ στατικοῦ ἑλέγχου κατασκευῶν τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων τὸ ὁποῖον ἰδρύθη τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ κ. Α. Παπαναστασίου.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνωτέρω γραφείου ἀνετέθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ πολυτεχνείου κ. Παρλασκινόπουλον σκοπὸς αὐτοῦ δὲ ἦτο ὁ ἔλεγχος τῶν ὑποβαλλομένων μελετῶν τεχνικῶν ἔργων καὶ ἰδιαίτερος ὁδοφόρων γεφυρῶν. Ἦδη τὸ γραφεῖον τοῦτο κατὰ τὴν γενικὴν κρίσιν τῶν ἐδικῶν διεκρίνεται ἀπὸ τὸν διατεταγμένον μηχανικὸν κ. Κ. Δούκαν ὁ ὁποῖος ἐπὶ σειράν πολλῶν ἐτῶν ἠργάσθη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ διεκρίθη μετὰ τῶν Γερμανῶν μηχανικῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων τεχνικῶν ἔργων.

Χάρης εἰς τὴν πλήρη ὁργάνωσιν τοῦ γραφείου στατικοῦ ἐλέγχου ἐμελετήθησαν πλείστα σημαντικὰ ἔργα καὶ μεταξύ αὐτῶν ἡ γέφυρα τοῦ χειμάρρου Ἐλισσιῶνος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λαβιᾶς—Χρυσοθιτισίου. Λιὰ νὰ ἔχω πλήρη ἰδέαν τοῦ ἔργου τούτου μετέβην ἐπὶ τόπου, 20 χιλιόμετρα πέραν τῆς Τριπόλεως καὶ τὸ ἐξήτασα λεπτομερῶς. Ἐκεῖ συνήντησα ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς περιουσίας του τὸν νομομηχανικὸν Ἀρκαδίας κ. Ι. Ἀρβανίτην, ἕνα ἐπιστήμονα ἱκανὸν καὶ δραστήριον κατὰ τὴν γεωιαν ὁμολογίαν ἐν Τριπόλει, ἀκατάβλητον καὶ κινούμενον εἰς ὅλον τὸν νομόν, ἐλέγχοντα καὶ ἐπιβλέποντα ἐπιμόνος ὅλα τὰ νέα ἔργα τῶν δρόμων καὶ τῶν γεφυρῶν. Ὁ κ. Ἀρβανίτης δὲν μοῦ ἀπέκρυψε τὴν ὑπερηφάνειάν του διὰ τὸ δημιουργηθῆν ἔργον. Ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ἐκ μετῶν ἀριεπιδεικνύμενη κατόπιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν κ.κ. Παπαναστασίου καὶ Ν. Μπακοπούλου, ἀποτελεῖ δὲ πρότυπον τέχνης καὶ στερεότητος. Εἶνε 25 μέτρων ἀνοίγματος καὶ κατὰ τὴν γεωιαν γνῶμην τῶν ἐδικῶν τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται μοναδικὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ δὲ δαπάνη του δὲν ὑπερέβη τὰς 500.000 δραχμὰς. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς γεφύρας ταύτης εἶνε ζήτημα ὀλίγων ἡμερῶν διότι κατ' αὐτὰς ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Ι. Ἀρβανίτη καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῶν μετῶν ἀριεπιδεικνύμενη καὶ βγάλουν τὰ καλοῦπια.

Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γραφείου ἐμελετήθη κατὰ τὸ 1919 καὶ κατασκευάσθη εἰς τὰς 1923 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Παρασκευοπούλου καὶ τοῦ μηχανικοῦ κ. Κ. Μεϊμάρη ἡ γέφυρα Λαφνῶνος εἰς τὴν Κυνουρίαν ἀνοίγματος ὑψοῦς 23.00 καταβυθισμένη εἰς τὸ 1/2. Τὸ ἀνωτέρω ἔργον ἐγένετο δαπάνης τοῦ ἐν Σιάγῳ συλλόγου τῶν Παλαιοχωριτῶν καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Χρ. Λαμιάκη, ἐστοίχισε δὲ 800.000 δραχμὰς συμπεριλαμβανομένων καὶ τμήματος τῆς ὁδοῦ. Ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας Λαφνῶνος ἀνεωίχθη τοὺς κατοίκους διότι κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας ἀπεκλείοντο πλείστα χωρία τῆς Κυνουρίας καὶ διεκόπτετο ἡ ὁλοκλήρου ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ ἐπανεῖον τῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἤρχισε ἀπὸ τινος ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν τοῦ κ. Ἀρβανίτη ἡ κατασκευὴ γεφύρας ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Χωρεμίου τῆς περιφέρειας Μεγαλοπόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μεγαλοπόλεως—Χωρεμίου. Ἡ γέφυρα αὕτη εἶχε κατασκευασθῇ καὶ ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀλλὰ παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν ὑδάτων τὰ θεμέλιά της. Τὸ μῆκος τῆς γεφύρας εἶνε 35 μέτρα μὲ 3 ἀνοίγματα. Ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ταύτης θὰ ἔξῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεσον συγκοινωνίαν τῆς ὁδοῦ Χωρεμίου μέχρι τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀντισσοῦρας, ὅπου πλέον θὰ τεματισθῇ τὸ μαρτύριον τῶν ξένων περιηγητῶν οἱ ὅποιοι ἀναγκάζονται μέχρι σήμερον νὰ χρησιμοποιοῦν ζῶα διὰ νὰ φθάσουν μέχρι τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων.

Ἐπίσης πρὸ δημῆνου ἤρξατο ἡ καταστροφὴ γεφύρας εἰς τὴν περιφέρειαν Μεγαλοπόλεως εἰς τὴν θέσιν Ἐρημοκλῆσι Παναγίτσας ἐπὶ τοῦ χει-

μάρρου Καρνίωνος ὅπου μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς θ' ἀποκρίσιν συγκοινωνίαν πλείστα χωρία τελείως ἀποκεκλεισμένα σήμερον μὲ τὰ κρισιμότερα κέντρα τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἀνισχυρῶς ὁμοῦ τὴν περιφέρειαν Μεγαλοπόλεως μαστίζουσιν κατ' ἔτος αἱ πλημμύραι λόγῳ τῆς γεωιαν μὲ τὸν ποταμὸν Ἀλφειὸν καὶ ἄλλους χειμάρρους ἀπαυτῶνται δὲ μεγάλα δαπάναι διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντιπλημμυρικών σιτιστικῶν ἔργων. Ἐνῶ σήμερον μόνον ἕνα προστατευτικὸν προσωρινὸν ἔργον ἐγένετο εἰς τὴν συμβολὴν τῶν χειμάρρων Ἐλισσιῶνος—Ἀμινίου καὶ Ἀλφειοῦ διότι διατρέχει ἄμεσον κίνδυνον κατατροφῆς τὸ χωρίον Θόζνεα.

Κατὰ τὴν γνῶμην δὲ τῶν ἐδικῶν ἐάν δὲν γίνονιν ταχέως μόνιμα καὶ στερεὰ ἔργα οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς περιφέρειας τῶν ἀνωτέρω χειμάρρων πρέπει νὰ μεταναστεύσιν διότι διαρκῶς ἀπειλοῦνται καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον μίαν ὥραιαν προΐαν ἢ μίαν τραγικὴν νύκτα νὰ παρασυρθοῦν σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις ὑπὸ τῶν ὀρητικῶν ὑδάτων. Ἀρκεταὶ προειδοποιήσεις περὶ τοῦ κινδύνου τούτου ἐγένοντο μέχρι σήμερον ἀπὸ τοὺς κατοίκους πρὸς τὰς κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις.

Αὕτη εἶνε ἡ γεωιαν καὶ καὶ εἰς τὸν νομόν Ἀρκαδίας τῶν δρόμων καὶ τῶν γεφυρῶν. Αἱ πληγαὶ τῶν χειμάρρων δὲν εἶνε μοναδικαὶ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ὑπάρχουσιν καὶ τὰ ἔξω τὰ ὅποια δολοφονοῦν μεγάλας ἐκτάσεις τῆς Μαντινείας καὶ ἐπὶ τῶν πληγῶν αὐτῶν θὰ ἐκθέσω τὴν ἐντυπώσεσιν μου.

11 Ὀκτωβρίου 1925

ΧΗΜΙΚΑ ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ - ΕΛΩΔΕΙΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Ὑπῆρξε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μέγα ἐργαστάσιον φανελλῶν ἐν Τριπόλει τῶν ἀδελφῶν Μαντζουῆν ἦτο ὀνομαστόν ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀγορὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν Σμύρνην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἐν γένει τὴν Μακεδονίαν, προτοῦ ἀπελευθερωθῇ καὶ τὴν Αἴγυπτον ὁλόκληρον. Ἡ μεταφορὰ τοῦ ἐργαστασίου φανελλῶν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐμεύσας τὴν βιομηχανικὴν κίνησιν τῆς Τριπόλεως καίτοι λειτουργοῦν τρία νέα φανελλοποιεῖα, μικρότερα βεβαίως τῶν παλαιῶν ἐργαστασίων Μαντζουῆν, τῶν κ.κ. Ντελοπούλου, Τζάθα καὶ Παράσχου, ἐκ τούτων δὲ τοῦ κ. Ντελοπούλου εἶνε τὸ μεγαλύτερον. Ἀλλὰ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ἄλλαι λόγῳ εἶνε τὸ χωματουργεῖον τοῦ κ. Λουκαίου καὶ τὸ νέον ἐργαστάσιον του τσιμεντολίθου.

Ἀντιθέτως ἡ παραγωγὴ εἶνε ἄφθονος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μαντινείας πατάτας, κουνιῶν καὶ καπνοῦ. Τὸ ἔδαφος καίτοι εἶνε γόνιμον ἐν τούτοις οἱ παραγωγαὶ χρησιμοποιοῦν ἀπὸ τινων ἐτῶν λιπάσματα, τοῦλάχιστον 170 τόννους

ετησίως. Συγκριτικῶς δὲ ἐξρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸ 1921 ἐξήκοντα ὀκτὼ τόνους κατὰ τὸ 1922 ὀγδοῖκοντα, τὸ 1923 ἑκατὸν, εἰς τὰ 1924 ἑκατὸν τριάκοντα πέντε καὶ τὸ 1925 ἑκατὸν ἐβδομήκοντα τόνους λιπασμάτων. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν λιπασμάτων εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταπληκτικὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Οὕτω τὸ 1921 ἡ παραγωγή πατάτας ἀνῆλθε εἰς 4.000.000 ὀκάδες, κατὰ τὸ 1922 εἰς 6.500.000, τὸ 1923 εἰς 9.000.000 καὶ τὸ 1924 εἰς 14.000.000. Ἐν συνόλῳ δὲ ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς τοῦ 1924 πρὸς 3 δραχμὰς κατ' ὄκυν, ἀνῆλθε εἰς 42 ἑκατομμύρια δραχμὰς.

Ἡ παραγωγή τῶν κουνιῶν κατὰ τὸ 1921 ἔφθασε εἰς 80.000 τὸ 1922 εἰς 120.000 τὸ 1923 εἰς 200.000 καὶ τὸ 1924 εἰς 150.000 ὀκάδες. Ἡ καλλιέργεια τῶν κουνιῶν ἔμεινε κἄπως στάσιμος, πρῶτον λόγῳ τῆς εισαγωγῆς εἰς τὴν ἀγορὰν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς τῶν κουνιῶν Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας καὶ δεύτερον διότι πλεῖστοι γεωκλήμονες ἐπροτίμησαν τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας ὡς περισσότερον προσοδοφόρον.

Ἀλλὰ διὰ τὴν αὔξησιν περισσότερον ἢ παραγωγή καὶ νὰ βελτιωθῇ ἡ ποιότης τὸ ἔδαφος τῆς Τεγέας ἔχει ἀνάγκην ἕδατος διότι σήμερον ἡ ἄρδευσις τοῦ γίνεται μὲ πρωτόγονα μέσα, μὲ τὰ πανάρχαια μηχανοπήγαδα.

Εἰς τὴν ἀφθονον παραγωγὴν τῶν δύο ἀνωτέρω εἰδῶν προσετέθη ἀπὸ τινων ἑτῶν καὶ ἡ καπνοκαλλιέργεια ἡ ὁποία μέχρι σήμερον ἀπέδωσε ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ καπνοκαλλιέργεια εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἐνετάθη μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς καλλιέργειας τοῦ χασις κατὰ τὸ 1919. Ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ χασις κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν εἰρηγέτης τὸ ἔδαφος τῆς Ἀρκαδίας, διότι τὰ σπειρόμενα κήμια ἐκινδύνουν ν' ἀχρηστευθῶσιν λόγῳ τῆς μεγάλης τῶν ἐξασθενήσεως ἐκ τῆς σπορᾶς τοῦ ὀπίου.

Τὸ ἐμπόριον τοῦ ὀπίου ἀντικατέστησε ὁ καπνός, καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐκαλλιεργήθησαν περὶ τὰ 4.000 στρέμματα, ὑπολογίζεται δὲ ἡ παραγωγή συνολικῶς εἰς 300.000 ὀκάδες. Ἡ καπνοκαλλιέργεια ἐγένετο κυρίως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μαντινείας, εἰς τὰς κοινότητας Κάρφια, Κακοῦρι, Σημειῶδες, Σάγκια καὶ Ἀλωνίσταινα, ἐφέτος δὲ ἐπεξετάθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μεγαλοντόλεως καὶ εἰς ἄλλας περιφερείας τῆς Γορτυνίας. Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀλωνίσταινας παράγεται καπνὸς μυρωδάτος ἀρίστης ποιότητος ἐρχόμενος κατὰ σειρὰν ἀμέσως μετὰ τὰ καπνὰ Σάνθης, Καβάλλας Ἀργιολίου, ἡ δὲ τιμὴ του ἔφθασε 60 δραχμὰς καίτοι τὸ ἔδαφος εἶνε πετρώδες, προβλέπεται δὲ ἐφέτος ὅτι ἡ τιμὴ τῶν ἐπιξεργασμένων καπνῶν θὰ ὑπερβῇ τὴν 100 δραχμὰς κατ' ὄκυν.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁμοῦς ἡ καπνοκαλλιέργεια προσκορπεῖ ἀκόμη εἰς σοβαρὰς δυσχερείας. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Πενθερονιδάκης συνέστησε ἐπιμόνως εἰς τοὺς καπνοπαραγωγούς τὴν χρησιμοποίησιν χημικῶν λιπασμάτων νιτρούχων, εἰδικῶν διὰ τὰ καπνὰ, τὴν ἐγκατάστασιν οἰκογενεῶν προσφύγων διὰ τὸ ὀλιγοδάπα-

πανον τῆς καλλιέργειας καὶ συσκευῆς καὶ τὴν παραγωγὴν τῶν φαιτορίων ἐπὶ τόπου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ποιότης θὰ ἐβελτιωτο κατὰ πολὺ, καίτοι σήμερον θεωρεῖται ἀνωτέρω τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ ἐξαγωγή ἐπιτυγχάνεται εἰς τὴν Γερμανίαν μὲ καλὰς τιμὰς.

Εἰς τὴν ὅλην γεωργικὴν καὶ παραγωγικὴν κατάστασιν ἐνταῦθα θὰ ἦδύναντο νὰ προσφέρουν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ Ἀρκαδίας, ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, ἡ δράσις των θεωρεῖται μέχρι σήμερον ἀσήμαντος. Ζητήματα πολλὰ καὶ ποικίλα ἀπασχολοῦν τοὺς γεωργικοὺς πληθεσμούς, χωρὶς οἱ 45 λειτουργοῦντες γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ νὰ ἡγοῦνται τῆς ἀποτελεσματικῆς λύσεώς των.

Ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐτόνισα ἡ ἄρδευσις γίνεται μὲ πρωτόγονα μέσα, ἐνῷ ἦδύναντο μὲ τὴν προμήθειαν ἐνὸς γαιотруπάνου ν' ἀνοίξουν βαθειὰ φρέατα, ἢ νὰ ἐκβαθύνουν τὰ ὑπάρχοντα. Ὁ Τεγεατικὸς σύνδεσμος ἐπρόκειτο πρὸ διετίας νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐνὸς γαιотруπάνου. Ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἀπέμεινε ἀπραγματοποίητος.

Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσουν, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν καλλιεργητῶν διὰ τὴν προμήθειαν εἰδικῶν ἀρότρων ἐκρίζοιτικῶν τῶν γεωμήλων, διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου θὰ κερδίσουν καὶ χρόνον καὶ πολλὰ ἡμερομίσθια. Ἡδύναντο ἀκόμη ν' ἀναλάβουν ἐπιμόνον ἀγῶνα διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἑλῶν τὰ ὁποῖα νίγουν ἀπεράντως ἐκτάσεις τῆς Ἀρκαδίας, 85.000 περίπου στρέμματα, καὶ τὰς μεταβάλλουν εἰς νεκροταφεῖα τῶν κατοίκων τῆς.

Καὶ ὁμοῦς διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς συνεταιρικῆς γεωργικῆς ἰδέας ἐν Ἀρκαδίᾳ κατεβλήθησαν πολλὰ προσπάθειαι, κυριώτατα ἐκ μέρους τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, διότι ἦτο φανερά ἡ ζημία τῆς χώρας ἐκ τῶν πρωτοτόνων μέσων τῆς καλλιέργειας. Καὶ ἐνθυμοῦνται πάντες ἐνταῦθα τὰ πρὸ διετίας ἐμπνευσμένα κηρύγματα τοῦ ἀπεσταλμένου ἐπιθεωρητοῦ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Κ. Μαλαματιανοῦ. Εἰς σειρὰν διαλέξεων καὶ συνομιλιῶν μὲ τοὺς ἐνδιαφερομένους παραγωγούς καλλιεργητὰς καὶ ἐμπόρους ἀνέπτυξε τοὺς εὐρύτερους καὶ σωστικὸς σκοποὺς τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας τὴν ἀπόλυτον δύναμιν καὶ κυριαρχίαν τῆς τὴν οἰκονομικὴν ἐκισχύρησιν, τὴν ἀλλοτρίαν ἀναγέννησιν καὶ ἐξυγίανσιν τῆς χώρας ἐκ τοῦ συνεταιρικοῦ σπασμοῦ.

Τὰ κηρύγματα ταῦτα ἠκούσθησαν ἀληθῶς μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν καὶ μὲ πολὺν ἐνδιαφέρον καὶ ὅλοι ἐνθυμοῦνται τὰς πολιτικὰς συμβουλίας, ἀλλὰ τὰς ἐνθυμοῦνται ἀπλῶς χωρὶς νὰ προσχωρήσουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι περισσότερον εἰς τὴν πραγματικότητα ὅπως ἐπρόσχωρσαν εἰς τὰς Καλύμιας καὶ εἰς τοὺς Γαργαλιάνους.

Ὁ ἐπόπτης τῶν συνεταιρισμῶν Ἀρκαδίας κ. Δημητρίου, μοῦ ἔλεγε, ἐπιβεβαιῶν τὴν ἀνωτέρω κατάστασιν, ὅτι ἀπὸ τινος παρατηρεῖται κἄποια θετι-

κατ'ερα κίνησις πρὸς ἐργασίαν καὶ δράσιν κοινωνικῇ τῶν συνεταρισμῶν. Ἰδιαίτερος κρίνεται ἀνεγκαίῃ πλέον ἢ προμήθεια ἐνὸς γαιотрупаίνον πρὸς διατρέψιν τοῦ ἔδαφους καὶ πρὸς τοῦτο ὁ Τεγατικός σύνδεσμος ἐξήτησεν τὴν μεταφορὰν ἐκ Καλαμών τοῦ εὐρισκομένου ἐκεῖ κρατικοῦ γαιотрупаίνου διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὰς πρώτας δοκιμαστικὰς ἐργασίας.

Ἐὰν ἐκ τῆς διατρέψεως τοῦ ἔδαφους ἀνεύρουν ἀφθονα ὕδατα τότε θ' ἀποφασίσουν διὰ τὴν ἡλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν ὅχι μόνον πρὸς ἐξυτηρέτησιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀρδεύσεως ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν ἐργοστασίων κωνσερβοποιίας καὶ οἰνοποιίας. Ἡ Ἀρκαδία ὁλόκληρος ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἀνωτέρω ἔργων θὰ ἐδημιούργει ἀναμειψιμὴς νέας πλουτοφόρους πηγὰς. Ἀλλ' αἱ πηγαὶ τοῦ πλοῦτου ἀπαιτοῦν πρὸ παντός ἐπίμονον ἐργασίαν καὶ ὅχι ἀδράνειαν καὶ μοιρολατρίαν, ἀπαιτοῦν προσωπικὰς θυσίας καὶ αὐταπάρνησιν διὰ ν' ἀνοίξουν τοὺς κρουνούς των καὶ νὰ μεταβάλλουν τὴν χώραν εἰς γῆν πραγματικῆς ἐπαγγελίας.

Εἰς γῆν ἐπαγγελίας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ γίνονται καὶ τ' ἀπαραιτήτα ἀποξηραντικὰ ἔργα. Ποῖος θὰ πιστεῖται ποτὲ ὅτι ἡ Ἀρκαδία, ἡ ὁποία ἐκινέθησε ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς πολιτικούς της, πρωθυπουργούς, καὶ ὑπουργούς, ἀπὸ τοῦ Θεοδώρου Δεληγιάννη μέχρι τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, ἀγωνιᾷ κάτω ἀπὸ τὰ ἔλη καὶ τοὺς πυρετούς των; Τὰ πυκνὰ δάση τῆς Μαντινείας ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐπιδρομὰς τῶν κατὰ καιροὺς κατακτητῶν. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὁμιλοῦν μετὰ θαυμασμοῦ διὰ τὰ μεγαλοπρεπὴ τῆς δάσης.

Ὁ Πανσενίας εἰς τὰ περίφημα «Ἀρκαδικά» του γράφει τὰ ἐξῆς σχετικῶς μὲ τὸν Ἀρκαδικὸν δρυμὸν τοῦ πελάγους ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφρονεῖται ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας.

«Μετὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος χωρίον ὑποδεξέται σε δρυὼν πλῆθος καλούμενον Πέλαγος καὶ ἐκ Μαντινείας εἰς Τεγῆαν ὁδὸς φέρει διὰ δρυῶν, κατὰ δὲ τὴν εἰς Παλλάντιον ἐκ Μαντινείας ἀγούσαν προελθόντι ὡς τριάκοντα πον σταδίους παρῖκει κατὰ τοῦτο εἰς τὴν λεωφόρον ὁ τοῦ Πελάγον καλούμενος δρυμός... ἐγένετο δὲ τῷ Ἐπαμεινώνδῃ μαντεία πρότερον ἔτι ἐκ Δελφῶν Πέλαγος αὐτὸν φυλάσσεσθαι καὶ ὁ μὲν τριήροις τε μὴ ἐπιθῆναι μηδὲ εἰς νεὼς φορτίδος πλεῦσαι δεῖμα εἶχε, τῷ δὲ ἄρα Πέλαγος δρυμὸν καὶ οὐ θάλασσαν προέλεγεν ὁ δαίμων».

Δηλαδή μετὰ τὴν Τεγῆαν καὶ Μαντινείας εἰς ἀπόστασιν 30 χιλιομέτρων, ὑπῆρχε πυκνὸν δάσος ἐκ δρυῶν, ἐνῶ σήμερον μόλις ὀλίγα καρποφόρα δένδρα πλεισιώνουν τὸν κάμπον καὶ τὰ θανατηφόρα ἔλη του. Σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ πεδιάς τῆς Μαντινείας ὑποφέρει ἀπὸ τὰ νερά τοῦ χειμάρρου Γαρεάτου. Αἱ καταστρεπτικαὶ πλημμύραι του δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἀπόφραξιν τῶν καταβοθρῶν αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὰς θέσεις Κάρες, Μιλιές, Βερόδοι καὶ Συρειαδές. Μοῦ διηγήθησαν οἱ ταλαιπωρούμενοι κάτοικοι ὅτι αἱ καταβόθραι

πρὸ εἰκοσαετίας δὲν ἐκαθαρίστησαν καὶ μόλις ἐρέτος ἤρξατο ὁ προσωρινὸς καθαρισμὸς των. Ἀλλὰ ἡ πληγὴ δὲν θεραπεύεται, ὥς εἶνε εὐνόητον, μὲ ἡμίμετρα καὶ κομπογιατισμούς.

Τὴν Μαντινείαν δολοφονοῦν καὶ θερρίζουν ἐπίσης τὰ ἔλη Κακουρίου, ἐκτάσεως 20.000 στρεμμάτων. Κανδύλας 30.000 στρεμμάτων, Ἀργοῦ πεδίου εἰς τὴν περιφέρειαν Τσιπιανῶν 8.000 στρεμμάτων.

Καὶ διὰ μὲν τὸ ἔλος Κακουρίου πρὸ 6 μηνῶν ἰδρῆθη ὑδραυλικὸν ταμεῖον καὶ ἐλπίζεται μὲ τοὺς πόρους του νὰ συναφθῇ δάνειον πρὸς ἀποξήρανσίν του. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἔλος Κανδύλας κατὰ τὴν ἐκπαραυθύναν ἐνταῦθα γνώμην, εἶνε ζήτημα ἐὰν θὰ ἐξευρεθοῦν τοπικῶς πόροι, καὶ δι' αὐτὸ ἐκαραῖον τὴν εἰρήν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅπως τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα τῆς «Φαιωντέσιον» ἐκτελεστοῦν καὶ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, διότι διαφορετικὰ πολλὰ χρόνια ἀκόμη θὰ μένουν ἀκαλλυέρητοι αἱ ἐκτάσεις καὶ οἱ πληθυσμοὶ θὰ μαστίζονται ἀπὸ τοὺς πυρετούς.

Τὸ ἔλος Πάταρι, 2.000 στρεμμάτων εἰς τὴν περιφέρειαν Μεγαλοπόλεως ἀριστερὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀποτελεῖ ἐπίσης πληρὴν θανατηφόρον διὰ τοὺς πληθυσμούς. Ἡ ἀποξήρανσις τοῦ ἔλους τοῦτου κατὰ τὸ 1921 ἀπήτη διὰ τὴν 610.000 δραχμῶν ἀλλὰ ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ἡ μελέτη ἀπέμεινε εἰς τὰ συρτάρια τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ἄλλο ἔλος ἐπίσης ἀνθρωποφόνον εἶνε τὸ τῆς Τάκας μετὰ τῶν ὁδῶν Μεγαλοπόλεως καὶ Σπάτης, ἐκτάσεως 10.000 στρεμμάτων. Οἱ εἰδικοί ἀποφαινόμενοι ὅτι διὰ τοῦ ἀνοίγματος τεχνικῶν καταβοθρῶν ἡ πληγὴ θὰ θεωρητικῶς κάπως καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς κοινότητος Καπαρέλι θ' ἀνεκονοφύζοντο.

Ἀπέναντι τῆς ἀφθονοῦ παραγωγῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς εὐφροσύνης τῶν κατοίκων τῆς Ἀρκαδίας, ἀπέναντι τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς εὐτυχίας των, ὁρθοῦνται αἱ ἱλῶδες ἐκτάσεις οἱ πυρετοὶ τοῦ Κακουρίου, τῆς Κανδύλας, τοῦ Αργοῦ πεδίου, τοῦ Πάταρι καὶ τῆς Τάκας. Καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῆς Ἀρκαδίας ἐρωτοῦν μὲ ἀγωνίαν ἀπὸ 100 ἐτῶν ποτε ἐπὶ τέλους θὰ θεραπευθοῦν αἱ πληγαὶ των; Καὶ ἐνῶ ἐρωτοῦν μὲ ἀγωνίαν καὶ καταρδῶνται, μεταβαίνουν ἐν τοῦτοις καὶ ψηφίζουν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἀκούουν τὰ προεκλογικὰ προγράμματα, ζητωκραυγάζουν, καὶ τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν ἐπανερχοῦνται εἰς τὰς περιφερείας τῶν ἐλῶδων ἐκτάσεων διὰ ν' ἀναπνεύσιν τὸν καθημερινὸν θάνατον.

Ἀλλ' ἔως ποτε θὰ ἐξακολούθησιν αὕτη ἡ ὑποδοῦλσις; Νὰ παρηγορηθῶμεν τοῦλάχιστον μὲ τὴν ἰδρῶσιν ἐν Τριπόλει τοῦ συλλόγου τῶν φιλοπροόδων καὶ τὴν ἀρξαμένην κοινωνικὴν καὶ ἀναμορφωτικὴν δράσιν του; Διότι ὁ σύλλογός των πρέπει νὰ δώσῃ τὴν κατεύθυνσιν εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ τόπου, ἀκόμη καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέες μηχανεὶς νέας σκέψεις, νέον κόσμον, νέαν πολιτείαν, ἀπληλαγμένην τοῦ ψεύδους καὶ τῶν ἀπατηλῶν υποσχέσεων.

Διότι ἡ ἀποξήρανσις τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσκει καὶ τ' ἀντιπλημμυρικά ἔργα ἥτο εὐκόλῳ νὰ πραγματοποιηθῶν καὶ πρὸ 50 χρόνων ἀκόμη. Ποίαν δικαιο-
λογίαν εἶνε δυνατόν νὰ προτάξουν οἱ διάφοροι πολιτικοὶ καφετέδες ἀπέναντι
τοῦ ἐγκλήματος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδραναείας; Οἱ πολῖται οἱ ὅποιοι ἐπὶ
ἓνα περίπου αἰῶνα κωρινίζον καὶ εἰγοῦν ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς εἶνε καρὸς
ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τῆς κομματικῆς δουλείας, ν' ἀποκτήσουν ἀνεξάρ-
τητον συνείδησιν, νὰ γίνουν ὅλοι Ἑσπεῖς, νὰ κτυπήσουν τὴν Λερναίαν
Ὑδραν, τὸ κομματικὸν σαράκι, καὶ ν' ἀναλάβουν μόνοι τὴν θεραπείαν τῶν
πληγῶν τοῦ ἐδάφους των. Εἰς τὸν ἀναμορφωτικὸν αὐτὸν ἀγῶνα ὡς προπο-
ρευθῶν οἱ σύλλογοι τῶν φιλοπροσόδων οἱ ὅποιοι ἀφθονοῦν εἰς ὅλα τὰ
μεγάλαι καὶ μικρὰ κέντρα τῆς Ἀρκαδίας.

12 Ὀκτωβρίου 1925

Η ΛΑΪΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Ἡ σκέψις μου σταθερὰ προσηλούται εἰς τὸν ἐν Τριπόλει σύλλογον τῶν φι-
λοπροσόδων ὁ «Πάν» ὁ ὁποῖος κατέρχεται εἰς τὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα μὲ τὰς
ζωηροτέρας ἐλπίδας. Οἱ ἰδρυταὶ καὶ τὰ μέλη του ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐπι-
τακτικὴν ἀνάγκην νὰ δημιουργήσουν μίαν νέαν εὐνηχον κοινωνίαν.

Ἡ πρώτη βάσις τίθεται μὲ τὴν νυκτερινὴν σχολήν, μὲ τὸ γυμναστήριον,
τὴν φιλαρμονικὴν, ἐν γένει τὴν δημιουργίαν κοινοφελῶν ἔργων. Ἀλλὰ συγ-
χρόνως μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει οἱ κοινωνικοὶ καὶ ἐκπολιτιστικοὶ σκοποὶ του
νὰ ἐκτεταθῶν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ τόπου. Ἀπὸ τὰς τάξεις
του ν' ἀναπηδήσουν οἱ ἀληθεῖς ἐμφυχωταὶ οἱ ὅποιοι θὰ κατευθύνουν τίς
λαϊκὰς μάζας μακριὰν τῶν κομματικῶν μικροσυμφερόντων των. Ἡ εὐτυχία
ἐνὸς τόπου δὲν στηρίζεται οὔτε εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἐνὸς
κομματικοῦ φίλου, οὔτε εἰς τὴν πικρὴν ἀλληλογραφίαν ἢ ὁποία διεξάγεται
μεταξὺ ψηφοφόρων καὶ ἔξ ἐπαγγέλματος πολιτευομένων διὰ διαφόρους μι-
κροῦποθέσεις.

Αὐτὸ τὸ ψεῦδος τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων εἶνε καρὸς νὰ κτυπηθῇ
σύρριζα ὁ ἀφθονος πλοῦτος τῶν παραγωγῶν, τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν
ἐμπόρων δὲν ἔχει καμμίαν οὐσιαστικὴν ἀξίαν, διότι χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς
λατροῦς, τὰ δικαστήρια, τ' ἀνεβοκατεβάσματα εἰς τὸν ὑδροκέφαλον τῆς προ-
τενούσης. Οἱ πυρετοὶ, οἱ χείμαρροι, ἡ κακοδιοίκησις, ἀπορροφοῦν μέγα μέρος
τοῦ ἰδρώτος τοῦ λαοῦ.

Ἡ ὁλικὴ δύναμις τοῦ πλοῦτος διὰ νὰ ἔχῃ ἀξίαν πρέπει νὰ ἔχῃ συγ-
χρόνως καὶ ἀρίστην πολιτείαν· διαφορετικὰ καταντᾷ ὁ πολῖται νὰ παῖσιν
ἀπὸ τὸ πρῶν ἕως τὸ βρᾶν τὸν μαρτυρικὸν ρόλον τοῦ Σισύφου. Οἱ πολῖ-

ται ψηφίζουν, οἱ πολῖται ἐκλέγουν, οἱ πολῖται εὐθύνονται διὰ τὸ κατάντημά
των, διὰ τὰ ἔλη καὶ τοὺς πυρετοὺς των.

Ἦκουσα νὰ λέγουν ὅτι εἰς τὴν Α περιφέρειαν ὑπάρχει βενιζελισμὸς καὶ
εἰς τὴν Β ἀντιβελισμὸς Πλίνην. Ἡ ἀκριβεστέρα ψυχολογία τοῦ λαοῦ εἶνε
σήμερον ἡ γενικὴ ἀντίδρασις ἐναντίον ὅλων τῶν κομματικῶν ἑμπαιθῶν διε-
νέξων. Ἀλλ' εὐλογημένοι μὲν ἄνθρωποι ἡ δύναμις εὐρίσκεται εἰς τὰ χέρια
σας, εἰς τὴν ἐκλογὴν σας. Ἔως πότε ἐπὶ τέλους τὸν παλμὸν τῆς ψυχῆς σας
θὰ κουνδίζουν τὰ κομματικὰ τσελιγγάτα; Διαμαρτύρονται οἱ ἔμποροι, οἱ βιο-
μήχανοι, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ γεωργοί, ἀλλὰ ποτὲ δὲν πυνέρχονται ν' ἀνατε-
τάσουν τὴν σημαίαν τῆς αὐτοδιοικήσεώς των, τῆς ἐκλογῆς ἀνθρώπων ἐκ τῶν
σπλάγχων των.

Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχον τὰ κομματικὰ τσελιγγάτα καὶ ὑπῆρχον ἄνθρωποι
μὲ πρακτικὸν πνεῦμα, γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, τὰ ἔλη τῆς Τάκας,
τῆς Κανδύλας καὶ τὰ 40.000 στρέμματα τῆς Κυνουρίας πρὸ πολλῶν ἐτῶν
θὰ εἶχον ἀποξηρανθῇ.

Ἄς τὸ πάρουν ἀπόφασιν ὅτι αἱ ἐπαρχίαι δὲν θὰ σωθῶν ἀπὸ τὸν ἐπι-
ρειατικὸν ὑδροκέφαλον τῶν Ἀθηνῶν, ἀπ' αὐτὴν τὴν Λερναίαν Ὑδραν, ἢ
ὁποία ἔσται εἰς τὸν διάβολον πολλοὺς Ἑσπεῖς, λόγῳ τῆς καθυστροφίας τῶν
μεγαλοκομματάρχων, μικροκομματάρχων, τῶν δημοκόπων καὶ τῶν συμφερον-
τολόγων. Καὶ τὸ παράδειγμα εἶνε πρόχειρον, χθεσινὸν ἀκόμη μὲ τὸ σανα-
τόριον τῆς Ἀλυνιστάνας. Ἰδρύνεται ἐκεῖ ἓνα ἰδιωτικὸν σανατόριον διὰ νὰ
προστατεύσῃ τοὺς ὑγιεῖς καὶ τοὺς ἀρρώστους συγχρόνως, καὶ μ' ὅλα ταῦτα
οἱ δημοκόποι ἐκμεταλλεύονται τὴν εὐπιστίαν τῶν χωρικῶν, τοὺς φανατίζουν
καὶ τοὺς ἐξωθοῦν ἐναντίον τοῦ σωστικοῦ ἰδρυήματος, τοῦ ἀντάρχημα ἀνθρω-
πιστικοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν γνωρίζουν ὅτι ἐντὸς τῶν διαφόρων χωρίων περι-
φέρονται ἀρρωστοὶ καὶ σκορπίζουν τὸν κίνδυνον παντοῦ.

Ἐγγραφα εἰς προηγουμένην μου ἀνταπόκρισιν ὅτι οἱ σύλλογοι τῶν φιλο-
προσόδων ἀφθονοῦν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Περιμένουν ὅλοι πολλὰ ἀπὸ τὴν
ἀφάνισιν καὶ τοὺς ἱερὸς σκοποὺς των. Εἰς τὴν Τρίπολιν ἔχουν θαυμάσιον
στρατὼνα ἀπὸ τὸ κράτος. Πρέπει καὶ οἱ πολῖται ν' ἀποδείξουν ὅτι δὲν τὰ
περιμένουν ὅλα ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ πρὸ παντός νὰ ὀργανωθῶν διότι αὐτοὶ οἱ
ἴδιοι εἶνε τὸ κράτος καὶ αὐτοὶ πληρώνουν διαρκῶς τὰ «σπασμένα» κατὰ
τὴν κοινὴν ἔκφρασιν.

Εἰς τὸ κέφι τῶν κομματάρχων καὶ τῶν δημοκόπων, εἰς τὰς παραφόρους
καὶ ἀσκοποὺς φιλοδοξίας των, ν' ἀνταξίουν τὴν δύναμιν των, διότι ἡ κατα-
δυνάστευσις τῆς χώρας γίνεται ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ! Καὶ μόνον τὰ ἔλη δὲν
ἀποξηρανόνται, οὔτε ἀντιπλημμυρικά ἔργα γίνονται, οὔτε ἡ συγκοινωνιακὴ
τραγωδία τῆς Κυνουρίας τεματίζεται ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ. Ἀφθονοῦν οἱ
σύλλογοι κοινωνικῆς ὠφελείας εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἔρχεται
εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, διότι ἔχει ἥδη δημιουργήσῃ τὸ ἔργον του, ὁ φίλε-

παιδαγωγός των Λαγκαδίων. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ κ. Λαγκαδίων Δημ. Δημητριάδης ἀνήγαγεν ἐκεῖ τριόροφον οἶκημα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον. Κατὰ τὸ 1921 ὁ φιλελευθερινὸς σύλλογος, ὁ ὁποῖος διτελεῖ τότε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Χριστοδοπούλου ἐνήργησε καὶ ἐπέμπε τὴν ἰδρυσὶν δημοσίῳ πρακτικῷ λυκείῳ. Αἱ ὑπηρεσίαι καὶ οἱ μαθηταὶ του, 150 κατ' ἔτος ἀπεφασίσθη νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ οἶκημα Δημητριάδου ἢ δὲ διεϋθύνσιν του ἀνετέθη εἰς τὸν μαθηματικὸν κ. Λάζον.

Διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν διαφορῶν ἐκπαιδευτικῶν ὁργάνων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν τοῦ πρακτικοῦ λυκείου Λαγκαδίων ἐγένοντο ἔρανοι ἐν Ἀμερικῇ μεταξὺ τῶν Γορτύνιων καὶ κυρίως τῶν ἐκ Λαγκαδίων καταγομένων καὶ συνελέγη τὸ πρὸς τῶν 300.000 δραμῶν. Διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου ἡγοράσθησαν ἐκ Γερμανίας τὰ τελειότερα ἐκπαιδευτικὰ ὄργανα, ἀνάλογα τῶν ὁποίων μόνον εἰς τὸ παλαιστῆμον καὶ τὸ πολυτεχνεῖον ὑπάρχουν, χάρις καὶ πλείστα ἐπιστημονικὰ βιβλία καὶ ἑλληνικὰ βιβλία διὰ τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς μαθητὰς.

Τὸ ἱδρυθὲν πρακτικὸν λύκειον ἀποδίδει ἤδη τοὺς καλοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καρπὸς του διότι οἱ 150 Γορτύνιοι μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἐξέρχονται κατ' ἔτος ἀποτελοῦν τὴν θαυμασιωτέραν καὶ τὴν πλέον θετικὴν προπαγάνδαν ὑπὲρ τῶν πρακτικῶν ἐπαγγελμάτων, τῶν ὁποίων ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ὁ ἑλληνικὸς κόσμος.

Ὁ παραγωγικὸς καὶ ὁ μεταναστευτικὸς πλοῦτος, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελοῦν ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐν Ἀρχαδίᾳ, καὶ δι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω πρέπει οἱ πολῖται ν' ἀναζητήσουν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεταξὺ τῶν τάξεων τῶν διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ θεραπεύσουν τὰς τοπικὰς πληγὰς τῶν θανατηφόρων ἐλῶν καὶ χειμάρρων, ν' ἀνοίξουν τοὺς δρόμους τῶν πρὸς τὴν Ἠλείαν, τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Κυνουρίαν. Ἡ δημιουργία αὐτῶν τῶν λαϊκῶν ἀγαθῶν εἶνε ζήτημα ψυχῆς καὶ θελήσεως, κύριοί μου, ὅπως ζήτημα αὐτοθυσίας ἦτο καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Αἱ βλικάι δυνάμεις ὑπάρχουν καὶ ὑπῆρξαν πάντοτε διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἐλῶν. Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ θέλησις εἶχε ἐνταφιασθῇ κάτω ἀπὸ τὸ κομματικὸν κέφι καὶ τὴν χυδαίαν δημοκρατίαν τῆς πολιτικῆς ἐπικρατήσεως μὲ τὰ κόλπα τῶν ψευδοψηφοφόρων, τῶν συμμαχῶν τῶν διαφορῶν κομματισμοῦ καὶ τὴν πλαστότητα τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων.

Ἡ ἀναδημιουργία λοιπὸν εὐρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν θέλησιν καὶ τὴν συνειδήσιν τῶν πολιτῶν. Ἀς ἐλθέξουν μεταξὺ τοῦ κομματικοῦ φανατισμοῦ, τῶν ἐλῶν, τῶν καταστροφικῶν χειμάρρων καὶ τῆς πραγματικῆς ἀναγεννήσεώς τω. Τὸ θέαμα τῆς Κυνουρίας δοθοῦται πάντοτε ἀμείλικτον καὶ παραδειγματικόν, ἐκτός ἐὰν διαφωνῇ ὁ κ. Βοῦρας.

Ἡ ἔραυνά μου εἰς τὸν νομὸν Ἀρχαδίας τεματίζεται μὲ μίαν εἰκόνα τῆς προσφυγικῆς ζωῆς. Προσφυγες καὶ ἐδῶ, χίλιοι πεντακόσιοι περίπου, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς φρικτοτέρας δυστυχίας. Εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς

πόλεως εἰς τὸ οἶκημα τοῦ παλαιοῦ καθολικοῦ σχολείου, ἐπὶ τῆς οδοῦ Κολοκοτρώνη, 120 ἄτομα ἐξορίσθησαν πρὸ ἐτῶν ἐκεῖ καὶ παραμένουν ἀνάμεινα εἰς τὰ ῥάκη των, μὲ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς αὔριου, χῆρες καὶ ὄρφανὰ ἀπὸ τὴν Σμύρνην, τὸ Ἀῖβαλὶ, τὸν Τσεσμέ καὶ ἄλλα πολυπληθῆ μέρη τῆς μαρτυρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐνα κομμάτι «ἀνάστα» χωρίζει τὸ διαμέρισμα καθὲ οἰκογενείας. Ἐκεῖ τὸν χειμῶνα, ἐκεῖ καὶ τὸ καλοκαῖρι. Κρῦο τὸν χειμῶνα ἀφόρητον, ὁ χειμῶνας δὲν χωρατεύει εἰς τὴν Τρίπολιν, ἔσθῃ ἀσφυκτικῇ τὸ καλοκαῖρι. Ὅταν μετέβην εἰς τὸν καταιλισμὸν των, συνεκεντρώθησαν γύρω μου τ' ἀνθρώπινα ῥάκη καὶ ἤρατον με ἀγωνίαν τὴν αἰτίαν τῆς ἐπισκέψεώς μου. Θὰ πείρουν ἐπὶ δόμα, στέγην, ἐργασίαν, θὰ μεταφερθοῦν εἰς ἄλλα μέρη; Τίποτε δυστυχῶς ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Ἀπλῶς ἐπρόκειτο νὰ πληροφορηθῶ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον περὶ τῆς δυστυχίας των. Οἱ περισσότεροι στεναίνουν ἀπὸ τοὺς πνετούς. Αἱ ἀκαθαρσίαι τῶν ἀποχωρητηρίων ἐκκλίνονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἡ δυσοσμία καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν προσέγγισιν.

Εἰς τὸ οἶκημα τοῦ παλαιοῦ ταχυδρομείου παραμένουν 70 ἄτομα καὶ οἱ ἄλλοι εἶνε διασκορπισμένοι εἰς διαφορὰς οἰκίας. Ἡ ζωὴ των εἰς τὸ παλαιὸν ταχυδρομεῖον δὲν εἶνε καλλίτερα ἐκείνης τῶν διαμενόντων εἰς τὸ καθολικὸν σχολεῖον. Κάποιος δικηγόρος μοῦ ἔλεγε ὅτι εἰς τὸ παλαιὸν ταχυδρομεῖον εἰργάζοντο ἀρχετοὶ ὑπάλληλοι, κατὰ συνέπειαν δὲν πρέπει καὶ οἱ πρόσφυγες νὰ παραπονούνται διὰ τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὸ ἀνωτέρω οἶκημα.

Ἀπῆντησα εἰς τὸν δικηγόρον ὅτι εἰς τὸ παλαιὸν ταχυδρομεῖον δὲν εἰργάζοντο ποτὲ 70 ὑπάλληλοι οὔτε διέμενον ἐκεῖ μέσα ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἡ διαφορὰ εἶνε τεραστία.

Ἡ προσφυγικὴ δημιουργία ἐν Τριπόλει συνίσταται εἰς μερικὰ καταστήματα ἀποικιστικῶν καὶ εἰς ἐν μικρὸν ταπητουργεῖον τὸ ὁποῖον ἴδρυσεν ὁ ἔξ Οὐσσαίου κ. Χρήστος Χατζηχρήστος. Ἐργάζονται τρεῖς οἰκογένειαι καὶ ἡ ἐργασία των ἀποτελεῖ τὸν μικρὸν παράδεισόν των ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς μύστωρας τοῦ καθολικοῦ σχολείου καὶ τοῦ παλαιοῦ ταχυδρομείου.

Ἡ κρατικὴ ὑπηρεσία προσφέρει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ περίφημον ἐπὶ δόμα, ψυχία ἐλάχιστα εἰς τὸ ὅλον δῶμα των. Οὔτε διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνός μικροῦ μονίμου συνδικατισμοῦ ἐγένετο προσπάθεια, οὔτε διὰ τὴν ἀποκατάστασιν των, οὔτε καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν των ἐκεῖθεν. Καὶ ὁ τρίτος χειμῶνας ξανάχεται ἐντός ὀλίγου βαρὺς διὰ ν' ἀποδεχάσθῃ τοὺς περισσότερον ἀδυνάτους, τίς χῆρες καὶ τὰ ὄρφανὰ.

Πιστοποιῶ ἀπλῶς τὴν δυστυχίαν των. Καὶ ἐνθυμῶμαι, ἀναλογιζόμενος τὸν βαρὺν ἀρχαδικὸν χειμῶνα, τοὺς ὀλιβερούς, πονεμένους καὶ παραπρακτικούς σίχους τοῦ Γρυπάρη:

... Κι' ἐξεχειμωνιστήκαμε σὲ ξένους τόπους, ξένοι πάλι ...

14 Ὀκτωβρίου 1925.

ΣΠΑΡΤΗ - ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

Κάθε απόγευμα εις τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Τριπόλεως ἀναμένοντες οἱ σωφὲρ τῶν αὐτοκινήτων τῆς Σπάρτης διὰ νὰ παραλάβουν ὅσους κατευθύνονται πρὸς τὴν Λακωνίαν. Τὸ ὅλον συγκοινωνιακὸν δράμα τῆς Λακωνίας δὲν εἶνε αἰσθητὸν τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες. Ἀντιθέτως μάλιστα μπορῶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ διαδρομὴ τῶν τριῶν ὥρων μεταξὺ Τριπόλεως—Σπάρτης εἶνε ἀπολαυστική, περίπατος ἀρκετὰ ἀναπαικτικὸς μετὰ τὸ ἥμερόν του τραίνου. Ἀλλὰ τοὺς χειμερινούς μῆνες τὸ τρίγωνον ταξεῖδι μεταβάλλεται μὲ τίς βροχὰς καὶ τὴν λίσση σὲ ἀληθινὴ τραγωδία.

Εἰς μίτην ἡ ὑπηρεσία τῶν δημοσίων ἔργων ἀγωνίζεται νὰ συντηρήσῃ τὸν δρόμον. Τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα αὐτοκίνητα ἀπὸ τὸ πρωῒ εἰς τὸ βράδυ πληγιοῦνται μὲ τὸ βαρὺ φορτίον των καὶ ὁ δρόμος καταστρέφεται διὰ νὰ ἐπισκευασθῇ ὅταν αἱ νέαι πιστώσεις τὸ ἐπιτρέψουν καὶ οἱ ὁδοστρωτῆρες εἶνε διαθέσιμοι.

Ἡ ἔλλειψις σιδηροδρομικοῦ δικτύου εἰς τὸν νομὸν Λακωνίας, ἡ ἐγκληματικὴ ἀπομόνωσις μιᾶς χώρας ὁλοκλήρου, ἐπέβαλε τὴν μόνιμον σύστασιν ἐδικῶν συνεργείων ὁδοποιίας εἰς τὴν Σπάρτην, τὴν παρουσίαν πολλῶν μηχανικῶν καὶ τὴν ἀφθονίαν κατωτέρων προσωπικοῦ διὰ τὴν ταχύτεραν ἐξυπηρέτησιν τῶν πληθυσμῶν τῆς Σπάρτης, τῆς Μονεμβασίας, τοῦ Γυθείου καὶ τῆς Μάνης ἐν γένει.

Τὸ γραφεῖον τοῦ νομομηχανικοῦ Λακωνίας ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐντελῶς διαφορετικὴν σύνθεσιν προσωπικοῦ, αὐτόχρημα προνομοῦχον, πολλοὺς ὁδοστρωτῆρας, περισσότερας πιστώσεις, ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πελοποννήσου μέχρι σήμερον ἐξισοῦται μὲ τὰ γραφεῖα ἄλλων νομῶν οἱ ὅποιοι καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμὰς ἔχουν καὶ ἀτμοπλοῖκὰς συγκοινωνίας ἀφθονες καὶ πικνές.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποσχόλῃσιν ποτὲ τὰς κυβερνήσεις, τοὺς πολιτευομένους καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ἔργων, τὸ γεγονὸς ὅμως εἶνε ὅτι ὁ νομομηχανικὸς Λακωνίας δὲν ἔχει περισσότερον προσωπικὸν καὶ ὑλικά μέσα ἀπὸ τοὺς ἄλλους νομοὺς καθ' ἣν στιγμὴν εἶνε ἡναγκασμένος νὰ ἐπιβλέπῃ δρόμους 370 χιλιομέτρων συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Κυθήρων.

Εἶνε ἀληθὲς σήμερον ὅτι εἰς τὴν Λακωνίαν κατασκευάζονται ἀρκετοὶ νέοι δρόμοι, ἀλλ' οἱ νέοι δρόμοι δημιουργοῦνται μὲ τὸν ἀφθονον πλοῦτον τῶν

Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ ἦτο καιρὸς διότι ἡ ἔλλειψις πυκνοῦ δικτύου συγκοινωνιῶν εἰς τὴν Λακωνίαν ἔχει συνηθέστατα ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παραμένουν εἰς τοὺς τόπους παραγωγῆς μεγάλαι ποσότητες ποτοκαλλῶν καὶ νὰ σαπίζουν ἐπειδὴ εἶνε δύσκολος καὶ πολλὰς φορὲς ἀδύνατος ἡ μεταφορὰ των εἰς τοὺς διαφόρους ὁρμούς τῆς Λακωνίας.

Τὸ ζήτημα τοῦ σιδηροδρόμου ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν μεγάλον πόνον τῶν πληθυσμῶν τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Οἱ πληθυσμοὶ ζητοῦν διαρκῶς τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, αἱ κυβερνήσεις ἐπὶσκόπουν ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν, οἱ πολιτευόμενοι ἐνεργοῦν καὶ διαμαρτυροῦνται διὰ τὴν παράτασιν τῆς καταστάσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ δὲν ἐπεκτείνεται.

Πικρὰ εἰς τὰ Φιλιατρά καὶ τοὺς Γαργαλιάνους νὰ λέγουν ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ δὲν ἐπεξετάθη εἰς τὰς πόλεις των ἐκ Κυπαρισσίας διότι οἱ πολιτευόμενοι Σπάρτης καὶ ἐν γένει τῆς Λακωνίας ἠξιοῦν πάντοτε νὰ ἐπεκταθῇ συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νομὸν των. Ἐδῶ ἀκούω νὰ λέγουν ὅτι ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἐπεκταθῇ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἰς τὴν Λακωνίαν ἠξιοῦν καὶ οἱ πολιτευόμενοι Πυλίας καὶ Τριφυλίας νὰ ἐπεκταθῇ συγχρόνως εἰς τὰ Φιλιατρά, τοὺς Γαργαλιάνους καὶ τὴν Πύλον.

Λέγεται ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ ἐταιρεία τοῦ ΣΠΑΠ ἀποφεύγει τὴν ἐπέκτασιν τῆς γραμμῆς πέραν τῆς Τριπόλεως πρὸς τὴν Λακωνίαν μέχρι τοῦ Γυθείου ἐπειδὴ σήμερον τὰ περισσότερα ἐμπορεύματα μεταφέρονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Λακωνίας διὰ τοῦ σταθμοῦ Τριπόλεως, ἐνῶ εἰς περίπτωσιν ἐπεκτάσεως τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τοῦ Γυθείου θὰ μεταφέρονται ἀτμοπλοϊκῶς εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀνωτέρω πόλεως καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ γραμμὴ Τριπόλεως θὰ χάσῃ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἀξίαν της.

Ὅτιδήποτε καὶ ἐὰν εἶνε ἀληθές, τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι σήμερον σιδηροδρόμος δὲν ὑπάρχει ἢ δὲ βαρεῖα εὐθύνη καὶ ἡ κατάρα τοῦ κόσμου τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἡρωϊκῆς Μάνης συγκεντρῶνται εἰς τὰς διαφόρους κυβερνήσεις τῶν παλαιότερων καὶ νεωτέρων χρόνων. Διότι ἐὰν ὑπῆρχε ἀληθὲς κρατικὴ συνειδήσις, πόνος καὶ στοργή, ἐὰν ὑπῆρχε στοιχειῶδες αἰσθημα ἀνθρωπισμοῦ, δὲν θὰ ὑπελογίζετο ποτὲ ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου πολιτευομένου, οὔτε ὁ ἐμπορικὸς καὶ οἰκονομολογικὸς συνδυασμὸς τῆς ἐταιρείας.

Τὸ κράτος τὸ ὁποῖον εἰσέπραττε καὶ εἰσπράττει φόρους, αἱ κυβερνήσεις αἱ ὁποῖαι ἐστρατολόγουν καὶ στρατολογοῦν τὸν πληθυσμὸν τῆς Λακωνίας, ὤφειλόν νὰ πατάξουν οἰανδήποτε ἀντίδρασιν καὶ νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον χρήματα ἐκ τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ οἱ κάτοικοι θὰ ἐδέχοντο ἀκόμη καὶ μίαν ἐδικὴν τοπικὴν φορολογίαν ὅποτε θὰ ἦτο εὐκολος ἡ συντομολόγησις ἐνὸς δανείου διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ ἔργου.

Τὶ νὰ τὰς κάμουν οἱ πληθυσμοὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν πολιτευομένων καὶ τὰς ἐπιορσείας των εἰς τὰς παραμονάς των ἐκλογῶν ἀφοῦ μὲ τὰς ψήφους

των εατήριζον τὰς διαφόρους κυβερνήσεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρικονίτη καὶ τοῦ Δεληγιάννη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων καὶ δὲν κατορθώσαν νὰ ἐπιτίχουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς·

Αἱ καὶ αἱ προσωπικαὶ προθέσεις τῶν βεβαίως δὲν ἀμφισβητοῦνται. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἠθικὸν μέρος δὲν ἔχει καμμίαν οὐσιαστικὴν ἀξίαν ἐφόσον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται μακριὰν τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Καὶ ὁ λαὸς κρίνει καὶ καταδικάζει τ' ἀποτελέσματα καὶ τὰς σοβαρὰς συνεπειὰς τοῦ κομματικοῦ ἀλληλοαγῶματος τὴν κατατριβὴν γύρω ἀπὸ μικρὰ καὶ ἀνώφελα προσωπικὰ ζητήματα.

Οἱ πληθυσμοὶ Λακωνίας ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ εὐρίσκονται ὑπὸ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας ἐν συγκρίσει μὲ ἄλλους νομοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν σιδηροδρομικὰς γραμμὰς καὶ λιμένες. Πρῶτον χρησιμὰ ποιητὴ τὸ αὐτοκίνητον εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεταχειρίζονται τὰ ζῶα διὰ τὴν κίνησιν τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν κάρρων. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ μαρτύριον μὴς διαδρομῆς ἀπὸ Τριπόλεως μέχρι τοῦ Γυθείου. Ἐπρεπε ὁ ταξιδιωτὴς ν' ἀναχωρήσῃ τὴν πρωΐαν ἐκ Τριπόλεως νὰ σταθμεύσῃ τὸ ἀπόγευμα εἰς τὴν Σπάρτην, νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ καὶ τὴν πρωΐαν νὰ κατεβῇ εἰς τὸ Γύθειον διὰ νὰ φθάσῃ τὴς ἀπογευματινῆς ὁδὸς.

Καὶ αὐτὸ τὸ μαρτυρικὸν ταξεῖδι τῶν 110 χιλιομέτρων δὲν εἶνε τίποτε ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶχον ἀνάγκην νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Μονεμβασίαν ἢ ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μάνης. Ἀφοῦ καὶ σήμερον εἰς τὴν Μάνην ὑπάρχουν 140 χιλιόμετρα βατῶν ὁδῶν ἐνῶ εἰς τὸ Γύθειον καὶ τὴν Μονεμβασίαν κυκλοφοροῦν πλεῖστα αὐτοκίνητα φορτηγὰ καὶ ἐπιβατικά.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ αὐτοκινήτου εἰς τὴν Λακωνίαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπέτελε τὸν προάγγελον τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Τὸ ἔβλεπον οἱ πληθυσμοὶ ὡς κατὰ θαυμαστὸν καὶ οὐρανοκατέβητον, ἀληθινὸν εὐεργέτημα διὰ τὴν συγκοινωνιακὴν κόλασίν των. Καὶ πράγματι ἀπὸ τετραετίας ἤρχισε νὰ πικνοῦται ἡ κίνησις τῶν αὐτοκινήτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τριπόλεως—Σπάρτης—Γυθείου διὰ νὰ ἐπεκταθῇ κατόπιν εἰς τὴν Μονεμβασίαν καὶ ὅπου ἄλλοι ὀπίρρε ἀμαξήτη ὁδός.

Ἡ συγκοινωνία τῶν ἀμαξῶν ἤρχισε ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ παραχωρῇ τὴν θέαν τῆς εἰς τὸ αὐτοκίνητον. Ἡ πρώτη εἰσαγγελία αὐτοκινήτων ἐδημοσίωσεν τοιοῦτον συναγισμὸν ὥστε δὲν ἐβράδυνε νὰ ἰδρῶσιν καὶ ἄλλαι καὶ σήμερον κυκλοφοροῦν πέραν τῆς Τριπόλεως πρὸς τὴν Σπάρτην μέχρι τοῦ Γυθείου καὶ τῆς Μονεμβασίας περὶ τὰ 120 μεγάλα αὐτοκίνητα.

Καθεὶ πρωὶ καὶ ἀπόγευμα τὸ κέντρον τοῦ ἔθνικοῦ δρόμου Σπάρτης—Γυθείου παρουσιάζει τὸ θέαμα ἀληθοῦς στρατοπέδου ἢ μεταναστεύσεως τῶν πληθυσμῶν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Τ' ἀμάξια ἐξηφανίσθησαν ἐξολοκλήρου καὶ μόνον μερικὰ κάρρα χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη διὰ τὴν μεταφορὰν

ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ σταθμοῦ Τριπόλεως εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀναμφισβήτητως μὲ τὴν πληθύναν τῶν αὐτοκινήτων ἢ κατὰστασις ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνίας μετεβλήθη, διότι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας οἱ ταξιδιωταὶ ἐὰν θέλουν δύναται νὰ φθάσουν τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ νύκτα ὅχι μόνον εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὸ Γύθειον, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ δι' ἰδιαίτερον αὐτοκινήτου καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Μονεμβασίας ἢ ὅποια ἀπέχει ἐκ Σπάρτης περὶ τὰ 120 χιλιόμετρα.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς σημερινὰς εὐκολίας τῶν αὐτοκινήτων, οἱ πληθυσμοὶ ὄνειρεῖνται, ἐλπίζουν καὶ ζητοῦν πάντοτε τὸν σιδηρόδρομον διὗτι μόνον μὲ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν θ' ἀνοίξουν οἱ ἐμπορικοὶ καὶ παραγωγικοὶ πνεύμονες τῆς Λακωνίας, θὰ ἐξυτηρηθοῦν τὰ συμφέροντα 100.000 κατοίκων, θὰ μεταφέρονται τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ ἄλλα εἶδη τῆς παραγωγῆς καὶ κτηνοτροφίας τῶν εὐκόλως εἰς τὰ κέντρα τῶν συγκοινωνιῶν καὶ μὲ μικροτέρας τιμὰς.

Ἡ πρώτη μελέτη διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρικονίτη κατὰ τὸ 1870. Ἐκτοτε χρονολογοῦνται αἱ συζητήσεις διὰ τὸν σιδηρόδρομον Λακωνίας, ἐγένοντο μετέπειτα νέα μελέται καὶ νέα σχέδια καὶ τέλος πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914 ἀπεφάνθησαν οἱ εἰδικοί ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ ἀντὶ 9 ἐκατομμυρίων δραμῶν.

Ὁ δήμαρχος Σπάρτης κ. Λυμπερόπουλος μοῦ εἶπε ὅτι ἐὰν ἐπὶ τέλους ἀπερασιζέτο ἡ ἐπέκτασις τῆς γραμμῆς θὰ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν διεύθυνσιν Τριπόλεως—Τεγέας—Κυνιδίτσας καὶ ἐκείθεν πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εἰδρώτα μὲ κατεῖθιναι τὴν Σπάρτην καὶ τὸ Γύθειον. Οὕτω ἡ γραμμὴ θὰ διήρχετο μέσῳ ὄρεων δήμων τῆς Τεγέας καὶ τῶν περισσοτέρων τῆς Λακωνίας.

Μὲ τὴν σημερινὴν πλουτοπαραγωγικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νομοῦ Λακωνίας ἢ πραγματοποιήσις τοῦ ἔργου τούτου ἀποτελεῖ πλέον ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τοὺς κατοίκους. Ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀναπτύσσονται καταπληκτικῶς καὶ ἔρχονται ἐποχαὶ κατὰ τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι εὐρίσκονται εἰς ἀπόγνωσιν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως εὐκόλων μεταφορικῶν μέσων.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ζημιοῦνται οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ κτηνοτρόφοι, ζημιοῦται τὸ δημόσιον ταμεῖον τὸ ὁποῖον θὰ εἰσέπραττε πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴν, ζημιοῦνται καὶ οἱ πολῖται ὅλου τοῦ κράτους οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο ν' ἀγοράζον τὰ διάφορα εἶδη τῆς Λακωνίας εἰς μικροτέρας τιμὰς. Καὶ νὰ σκεπτεταί τις ὅτι μὲ τὰς καθημερινὰς ζημίας τῶν κατοίκων θὰ ἠδύναντο ὅχι μόνον μία γραμμὴ νὰ κατασκευασθῇ ἀλλὰ δέκα!!

Ἀπέναντι τῆς ἐργληματικῆς ταύτης καταστάσεως παραμένει ὡς μοναδικὴ καὶ ἐνεργητικὴ παρηγορία ἡ θαυμαστὴ ἰδιωτικὴ δράσις τῶν Λακωνίων. Παντοῦ ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκονται πέραν τοῦ νομοῦ των συλλογίζονται πάντοτε τὰ μαρτύρια τῆς ἰδιαίτης πατρίδος των, τοὺς μικροὺς καὶ ἀδιαβάτους δρό-

μούς των κοινοπόλεων και των χωριών των, τους καθημερινούς αγώνες των αδελφών και συγγενών των ανάμεσα εις τὰ κατωδρόακα και τους κρημνούς των.

Από την Ἀμερικὴν οἱ Λάκωνες δὲν ἐνισχύουν μόνον τὰς οἰκογενεῖας των μετὰ τὴν ἀποστολὴν χρημάτων. Ἀπὸ τίνος ἤρχισαν νὰ προσφέρουν μεγάλα χρηματικά ποσὰ διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμων, σχολείων, ὑδραγωγείων, ἐκκλησιῶν. Ὁ πόνος των διὰ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀντικαταστήσουν οἱ ἰδιῶται τὸ κράτος νὰ στείλουν τὰ ἑκατομμύρια των οἱ Λάκωνες τῆς Ἀμερικῆς καὶ νὰ ζητήσουν μόνον τὴν τυπικὴν ἔγκρισιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ὁδοποιίας. Ἡ σημερινὴ ἰδιωτικὴ δημιουργία εἰς τὴν Λακωνίαν εἶνε καταπληκτικὴ καὶ αξιοθαύματος. Καθ' ἑκάστην προσέρχονται εἰς τὸν νομομηχανικὸν Λακωνίας κ. Γ. Μπερσὴν ἀντιπρόσωποι κοινοτήτων καὶ ἀναγγέλουν ὅτι οἱ ἐν Ἀμερικῇ σύλλογοι τῶν Λακωνίων προσφέρουν ὁλόκληρα ἑκατομμύρια διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων δρόμων καὶ σχολείων.

Ἀκριβὴ εἰκόνα τῆς προσφορᾶς τοῦ ἰδιωτικοῦ πλούτου διὰ τὴν ὁδοποιεῖαν καὶ τ' ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα παρέχει κατὰ μῆνα τὸ περιοδικὸν «Μαλεθός», τὸ ὅποιον ἐκδίδει ἀπὸ τετραετίας ὁ ἐν Ἀθήναις σύλλογος «Διώνυσος» τῶν Βασσαριωτῶν.

Ὁ ἐνταῦθα διευθυντὴς τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Καπέτης μοῦ ἔλεγεν ὅτι κατὰ μῆνα εἰσάγονται εἰς τὴν Λακωνίαν ἔξ Ἀμερικῆς ὄνω τῶν 100.000 δολλαρίων! Καὶ δι' αὐτὸ ἑκάστην προΐταν ἀπὸ τῆς 8ης μέχρι τῆς 10ης τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Σπάρτης πολιορκεῖται κυριολεκτικῶς ἀπὸ τοὺς δολλαριόχους πληθυσμούς οἱ ὅποιοι ἐπενδύουν τὰ χρήματά των μετὰ ἔντοκα γραμμάτια τοῦ κράτους.

Κατὰ τοὺς ἀκριβεστεροὺς ὑπολογισμούς ἡ κίνησις τῶν ἐντόκων γραμματίων ἀνέρχεται εἰς 3 ἑκατομμύρια κατὰ μῆνα, Ἄλλ' αὐτοὶ εἶνε οἱ χειρότεροι μῆνες διότι ὑπάρχουν καὶ ἔποχα κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κίνησις ἀνέρχεται εἰς 10 ἑκατομμύρια ἔντοκα γραμμάτια. Καὶ δι' αὐτὸ παρουσιάζεται τὸ ἐξαιρετικὸν φαινόμενον, συνεπείᾳ τῆς ἀνωτέρω δολλαριούχου οὕτως εἰπεῖν κινήσεως, τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Σπάρτης νὰ ἔχῃ λαμβάνειν ἀπὸ τὸ Κεντρικὸν ἐνφ' συνήθειᾳ τὰ ὑποκαταστήματα ὀφείλουν πρὸς τὸ Κεντρικόν.

Ἀνοητῶς ὅμως τὰ μεγάλα ἰδιωτικά κεφάλαια δὲν διετέθησαν ἀκόμη εἰς βιομηχανικὰς ἐργασίας. Κίνησις μόνον παρατηρεῖται εἰς τὴν ἀνέγειρον νέων οἰκῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ ἰδιαίτως εἰς τὴν Μονεμβασιᾶν ὅπου δημιουργοῦνται ἤδη μεγάλα οἰκοδομαί. Ἡ δημιουργία τῶν βιομηχανιῶν προσκορεῖ πάντοτε εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκούς συγκοινωνίας. Ἄλλ' εὐτυχῶς τὸ ζήτημα τῆς ὁδοποιίας λύεται εἰς τὴν Λακωνίαν κατὰ μέγα μέρος μετὰ τὰ χρήματα τῶν Ἑλλήνων Λακωνίων τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ αἰσθώσω λεπτομερεστεράς πληροφορίας ἀληθῶς καταπληκτικῆς.

17 Ὀκτωβρίου 1925

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἡ ὁλόκληρη «λάντα» ποὺ μετὰφέρει ἀπὸ τὴν Τρίπολι εἰς τὴν Σπάρτη χοροπηδαῖα δαμονιοδῶς ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον τῆς Τεγέας, ἐξαφανίζεται κατόπιν εἰς τὸν κορδελωτὸν δρόμον, ἀφήνει πίσω τῆς κάμπους καὶ βουνὰ καὶ προχωρεῖ, θὰ ἔλεγα, μετὰ χαρὰ γιὰ ν' ἀντικρίσω τὸ ταχύτερον τὸν μεγαλοπρεπὲς Ταύγετον. Ὅπισθὲν μας ἔρχεται μιὰ σειρὰ ἐπιβατικῶν αὐτοκινήτων «μπούκι» καὶ τελευταῖον ἔξ ὧν τὸ αὐτοκίνητον τὸ ὅποιον μετὰφέρει τὸ ταχυδρομεῖον τῆς Λακωνίας. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ κράτος καθυστερεῖ, πορεύεται βραδέως, σὺν τὴν χελώνα, ἐνφ' ὅθι θὰ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ πρῶτο εἰς τὴν Σπάρτη.

Τὸ ταχυδρομεῖον μετὰφέρει μετὰ ἓνα ἰδιωτικὸν αὐτοκίνητον, τὸ ὅποιον, ἐκτὸς τῶν σάκων καὶ τῶν δερμάτων, παραλαμβάνει καὶ ἐπιβάτης. Ὁ ἐργολάβος ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου κάνει τὴν δουλειὰ του καὶ γι' αὐτὸ βέβαια δὲν τὸν ἀδικεῖ κανένας. Ἀλλὰ τὸ κράτος ἔπρεπε ἐν ἀνάγκῃ νὰ πληρώσῃ περισσότερα καὶ ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐπιβατῶν διὰ νὰ μετὰφερῇ τὸ ταχυδρομεῖον ἐνωρίτερον ἔστω καὶ κατὰ μίαν ὥραν.

Ὁ δρόμος Τρίπολεως—Σπάρτης εὐρίσκεται εἰς καλὴν κατὰστασιν, τὸ μεγαλύτερον τοῦλάχιστον τμήμα του, ἀλλὰ 15—20 χιλιόμετρα πρὸ τῆς Σπάρτης, εἰς διάφορα σημεῖα ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς διότι τοὺς χειμερινούς μῆνες θὰ εἶνε ἀδιάβατος.

Εὐτυχῶς ἐγκαίρως μετεφέρθησαν ἐκεῖ τὰ ὀκτὰ καὶ ὅπως μ' ἐβεβαίωσε ὁ νομομηχανικὸς Σπάρτης κ. Γ. Μπερσὴς ἀναμείνοντες τὴν πρῶτην βροχὴν γιὰ νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἐπισκευὴν διότι ἡ ἔλλειψις ὕδατος τὸ ὅποιον χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἐπισκευὰς κατέστησε ἀδύνατον τὴν ἐναρξιν τοῦ ἔργου κατὰ τοὺς θερινούς μῆνες.

Παραδίδω τὸ ὄνομα τοῦ νομομηχανικοῦ Λακωνίας κ. Γ. Μπερσὴ εἰς τὴν δημοσιότητα διότι εἶνε ὁ εὐτυχέστερος τῶν νομομηχανικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἡ εὐτυχία λάμπει εἰς τὰ μάτια του. Ἄν καὶ εἶνε μόνος καὶ στερεῖται ἐπαρκούς προσωπικοῦ διὰ τὸ δίκτυον τῶν 370 χιλιομέτρων ἐν τοῦτοις δὲν διαμαρτυρεῖται ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον σπαθίζει τὰ βουνὰ, ὥς μοῦ συγχωρηθῇ ὁ μιλιταριστικὸς χαρακτηρισμὸς, ἀνοίγει δρόμους, ἀνεγείρει σχολεῖα, κατασκευάζει ὑδραγωγεῖα καὶ ἐλπίζει ἀκόμη καὶ τὸν ἀρρόστον Ταύγετον νὰ διαπεράσῃ καὶ νὰ φέρῃ εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν Λακωνίαν μετὰ τὴν Μεσσηνίαν, ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν μαρτυρικὴ Μάνη ἀπὸ τὸν ἀρόρητον καὶ πολυηρόνιον ἀποκλεισμόν.

Λόζα καὶ εὐλογία καὶ χιλιόχρονος ὕψους εἰς τοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀμερι-

κῆς. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡμεῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα καφενειολογοῦμεν μὲ τὰ «καθεστῶτα» καὶ τὰς «καταστάσεις», μὲ τὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ πλειοψηφικὸν καὶ τὴν κοινὴν ἀρλουμπολογίαν, οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Λάκωνες περισσότερο ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς Γορτινίους προσφέρουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν, τὸν πλοῦτον τῶν ἀγώνων καὶ τοῦ ἰδρώτος τῶν, διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμων καὶ ἄλλων κοινωνικῆς ὠφελείας ἔργων.

Ἔρχονται οἱ Λάκωνες τῆς Ἀμερικῆς μὲ τὸ πρακτικὸν τῶν πνεύμα, μὲ τὸν σγκινητικὸν πατριωτισμὸν τῶν, μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴν τῶν ἰδεῶν καὶ λέγουν: Ἀφ' οὗ τὸ ἑλληνικὸν κράτος δὲν ἔχει ἴσως χρήματα ἢ δὲν ἀποφασίζει ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς πληθυσμοὺς ἀπὸ τὰ κατὰ βραχὺ καὶ τοὺς κλημανοὺς, ἰδοὺ, τὰ ἑκατομμύρια εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Λακωνίας καὶ κόψε ἐπὶ τέλους τὰ μαρτυρικά δεσμά τῶν.

Ἐλθετε λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὴν πραγματικότητα τὴν ἰδιωτικὴν οικονομικὴν φυσίαν καὶ ἐὰν εἶνε δίκαιον, ὅπως εἶνε, νὰ ζητήσωμεν τὴν κατασκευὴν ἐνὸς παμμεγίστου ἐκ πεντέλικου μαρμαρίου ἀγάλματος τὸ ὁποῖον νὰ συμβολίσῃ τὴν ἐργατικότητα καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς καὶ νὰ τὸ στήσωμεν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν τῆς Σπάρτης, ἢ εἰς τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς Ταϊγέτου.

Υπάρχει μελέτη, μελέται ὑπάρχουν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ δρόμοι δὲν ὑπάρχουν, ὁ δρόμος Σπάρτης—Καστανίας πρὸς βορρᾶν καὶ εἰς τὰς ὑποφείας τοῦ Ταϊγέτου νὰ ἐκτελεθῇ μέχρι Λεονταρίου, ὅποτε θὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Ἡ ἔνστασις αὕτη θ' ἀποτελέσῃ ἀληθινὸν εὐεργέτημα διὰ τοὺς πληθυσμοὺς διότι ἡ Λακωνία μέσον Λεονταρίου θ' ἀποκτήσῃ ἐλπιθεῖσαν συγκοινωνίαν μὲ τὴν Μεγαλοπόλιν.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σημαντικῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρόκειται νὰ προσφέρουν οἱ κάτοικοι τοῦ δήμου Πελλάνης ἀρκετὰ χρήματα τῶν συμπατριωτῶν τῶν τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς δὲν χάνονται μὲ τὴν ἀερολογίαν καὶ τὰς ματαιὰς ὑποσχέσεις. Καὶ ἰδοὺ ὁ κ. Γεώργιος Παπαγεωργακόπουλος κατήλθεν ἐκ τοῦ χωρίου Λογγανίων εἰς τὴν Σπάρτην τὴν 7ην Σεπτεμβρίου—ιστορικὴ ἡμέρα γιὰ τὴν Λακωνία—καὶ ἐδήλωσε, ὅπως μ' ἐπληροφόρησεν ὁ νομομαχανιστὴς κ. Μπερσῆς, ὅτι «μετὰ μεγάλης προθυμίας δέχεται νὰ προσφέρῃ ἐν ἑκατομμύριον δραμῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ Καστανίας—Λεονταρίου. Τὸ ἀνωτέρω ποσὸν μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἶπεν, θὰ καταθέσω εἰς μίαν τῶν ἐνταῦθα τραπεζῶν»!

Ἐπίσης μετὰ τοῦ κ. Παπαγεωργακοπούλου μετέβη εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ νομομαχανιστοῦ καὶ ὁ κ. Ἀντωνόπουλος ταμίης τοῦ ἐν Ἀμερικῇ συλλόγου τῶν Πελλανητῶν ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε ὅτι «κατὰ τὴν ἰδίαν προσεχὴ μετέβασιν του εἰς τὴν Ἀμερικὴν θὰ πείσῃ τὸ συμβούλιον τοῦ συλλόγου ἵνα συγκατατεθῇ καὶ διαθέσῃ διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ μέγιστον μέρος χρηματικῆς ποσῆς ἐκ τῶν πολλῶν ἑκατομμυρίων τὰ ὅποια ἔχει ὡς κεφάλαιον

καὶ προοριζομένων διὰ τὴν κατασκευὴν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, κυρίως σχολείων καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων εἰς τὸ Γεωργίσιον».

Ἀλλὰ τὸ καλὸν εὐτυχῶς δὲν σταματᾷ ἐὼς ἐδῶ. Ἡ ὁδὸς Σπάρτης—Σκούρας μήκους 12 χιλιομέτρων, ἔχει κατασκευασθῇ ἐκ τοῦ δημοσίου. Πέραν ὁμοῦ τῆς Σκούρας μέχρι Γκορτσῆς, δέκα περίπου χιλιόμετρα, ἀνέλαβαν νὰ τὸν κατασκευάσουν τὰ μέλη τοῦ ἐν Ἀμερικῇ συλλόγου «Γκορτσᾶ» καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπέστειλαν πρὶν καιροῦ 1½ ἑκατομμύριον δραμῶν.

Αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ ἔχουν ἀρχίσῃ καὶ ἐπερατώθησαν εἰς μῆκος 7 χιλιομέτρων, ὅπως ἐπίσης ἐπερατώθησαν καὶ τὰ χωματουργικὰ καὶ πλείστα τεχνικὰ ἔργα. Τὸ δὲ κράτος ἀνέλαβε μόνον νὰ κατασκευάσῃ μίαν γέφυραν ἐκ μπετὸν ὁρμῇ ἐπὶ τοῦ χερμαρίου Χαριάκων.

Κατὰ τὸ μέγα καλὸν συνεχίζεται. Κατ' αὐτὰς πρόκειται ν' ἀρχίσουν ἐργασίαι διὰ χρημάτων ἐξ Ἀμερικῆς τοῦ συλλόγου τῶν Ζουπενιωτῶν πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ὁδοῦ Γκορτσῆς εἰς Ζούπεναν μήκους 7 χιλιομέτρων, ἐπολογίζεται δὲ ὅτι ἡ δαπάνη τοῦ ἔργου τούτου θὰ ὑπερβῇ τὸ ἓνα ἑκατομμύριον.

Ἐκείθεν θ' ἀναλάβουν οἱ κάτοικοι Γερακίου νὰ ἐπεκτείνουν τὸν δρόμον, μήκους 12 χιλιομέτρων, μέχρι τῆς κομποτόλεως τῶν, διὰ χρημάτων τῶν συμπατριωτῶν τῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ὑπάρχει ἀπόφασις νὰ κατασκευασθῇ ὁ δρόμος πέραν τοῦ Γερακίου μέχρι τοῦ χωρίου Βλαχλιώτης ὅποτε θὰ συνδεθῶν μὲ τὴν μεγάλην δημοσίαν ὁδὸν Σπάρτης—Μονεμβασίας καὶ θ' ἀποτεθῶσιν οὕτω διεξόδον ἐμπορικὴν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ὁδοῦ θὰ ἐπιτελούνται οἱ κάτοικοι Γερακίου τὴν κατασκευὴν ἐνὸς πραγματικοῦ μεγάρου εἰς τὸ ὅποιον θὰ συγκεντρώσων τὰ σχολεία τῶν. Διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐλήφθησαν ἤδη ἐξ Ἀμερικῆς ἀπὸ τῶν συλλόγων Γερακίου 800.000 δραμῶν.

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ποῖαν μεγάλην τοπικὴν σημασίαν θὰ ἔχῃ ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Γερακίου ἀρκετὴ νὰ σημειωθῇ ὅτι θ' ἀποτελέσῃ αὕτη τμήμα τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Σπάρτης—Λεωνιδίου ὅποτε ἐκ τῆς διεξόδου πρὸς τὴν κομποτόλιν Κορμᾶ θὰ ἐπιτελεθῇ ἡ ἀποπλοικὴ συγκοινωνία πρὸς τὸν Πειραιᾶ μέσον Λεωνιδίου, διότι μέχρι σήμερον ἀναγκάζονται οἱ κάτοικοι νὰ ταλαιπωροῦνται καὶ νὰ καταβῶνται εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τριπόλεως καὶ ἀποπλοικῶς μέσον Μονεμβασίας ἢ Γυθείου.

Ἐπίσης διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ Λεωνιδίου—Παλιωχωρίου διέθεσαν οἱ κάτοικοι Κορμᾶ ἐκ χρημάτων τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς 500.000 δραμῆς, τὸ κράτος διὰ τὴν ταχύτεραν ταῦ ἀποπεράτωσιν προσέφερε 2½ ἑκατομμύρια, ἕνας δὲ ἐκ τῶν ἐκεί προσκρίτων, ὁ κ. Λαμάσης προσέφερε 800.000 δραμῆς διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς γέφυρας.

Τὸ ἐκπληρικτώτερον δὲ εἶνε ὅτι οἱ κάτοικοι Κορμᾶ ἔχουν συγκεντρώσῃ 5 ἑκατομμύρια δραμῶν ἐξ Ἀμερικῆς ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον ποσὸν

Θά διατεθῇ καὶ δι' ἄλλα ἔργα οδοποιίας ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν μεγάλου ἑλληνικοῦ σχολείου.

Διὰ χρημάτων τῶν Βασσαριωτῶν τῆς Ἀμερικής, ἐνὸς ὁλοκλήρου ἑκατομμυρίου, κατασκευάζεται ἡ ὁδὸς πρὸς Βασσαρά, ἣτις ἄρχεται ἐκ τοῦ 47ου χιλιομέτρου τῆς μεγάλης ὁδοῦ Τριπόλεως—Σπάρτης καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἀνωτέρω κομόπολιν μίκρους 11 χιλιομέτρων. Τὸ κράτος, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρως ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ τμήμα τοῦτο, ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν ἀντὶ ἐνὸς ἑκατομμυρίου εἰς τὸν χειμᾶρον Οἰνοῦντα. Τὰ βάθρα τῆς γεφυρῶς ταύτης κατασκευάσθησαν ἤδη, περατοῦνται δὲ ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὸ καταστρώμα τῆς, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐκ μπετὸν ἀριέ.

Ἐκ τῆς γεφυρῶς θ' ἀρχίση ἡ κατασκευὴ νέας ὁδοῦ μίκρους 16 χιλιομέτρων μετὰ τὴν κατεῦθεναι πρὸς τὴν κομόπολιν Βρεσθαίων διὰ χρημάτων ἔξ Ἀμερικής. Συνήφθησαν ἤδη τὰ συμβόλαια καὶ αἱ ἐργασίαι ἀρχίζουσιν. Ἐπίσης εἰς τὰ Βρεσθαίνα κατασκεύασαν μίαν δεξαμενὴν ἀντὶ 400.000 δραχμῶν τῶν συμπατριωτῶν τῶν τῆς Ἀμερικής.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δικτύου τῶν ὁδῶν πέραν τῶν Βρεσθαίων θ' ἀναλίσκων οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος Βαμβασοῦς τὴν κατασκευὴν δρόμου μίκρους 10 χιλιομέτρων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπὸ Βρεσθαίων μέχρι Βαμβασοῦς ὑπολογίζεται εἰς 3 περίπου ἑκατομμύρια, διότι εἰς ἀλείστα σημεία τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνώμαλον.

Ὡς ἐγνώσθη ἐνταῦθα, σημαντικὸν ποσὸν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρω ἔργου θὰ προσφέρουσιν καὶ οἱ ἐν Πειραιεὶ μεγαλοβιομήχανοι συμπατριῶται τῶν Κοιμάνταρος, Νικολετόπουλος, Τσοχόνης καὶ ἄλλοι πλοῦστοι, καταρρέμενοι ἐκ τῶν μερῶν αὐτῶν.

Οἱ κάτοικοι Βαρβίτης κατασκεύασαν διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τὴν ὁδὸν πρὸς Ἀράχθωδαν μίκρους 7 χιλιομέτρων τὸ δὲ κράτος θὰ ἔλθῃ ἐπὶ τοῦτον διὰ τῆς δαπάνης 200.000 δραχμῶν περίπου πρὸς κατασκευὴν μιᾶς γεφυρῶς ἐπὶ τοῦ χειμᾶρον Ἀραχώδης.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειᾶς Χρυσῆς διὰ ν' ἀποκτήσουν ἄνετον συγκοινωνίαν μετὰ τὴν Σπάρτην θὰ διαθέσων ἐν ἑκατομμύριον δραχμῶν, ἔχον ἤδη εἰς χεῖρας τῶν 600.000, ἡ δὲ ὑπερθεσία τῶν δημοσίων ἔργων ὑπεσχέθη τὴν κατασκευὴν μιᾶς γεφυρῶς. Εἰς τὴν Καστανιὰν κατασκεύασαν οἱ κάτοικοι τὸ ὁδωγωγεῖον τῶν δαπανήσαντες 500.000 δραχμῶν, θὰ ἐκταρῶσιν δὲ τὸ σύστημα μηχανῆς τοῦ αὐτομάτου λεγομένου «κροῦ».

Καὶ ἡ ἰδιωτικὴ δημιουργία συνεχίζεται. Ἐπὶ τοῦ 35ου χιλιομέτρου τῆς ὁδοῦ Σπάρτης-Γυθείου ἄρχεται ὁδὸς πρὸς Πετρίαν μίκρους 5 χιλιομέτρων. Ἐκεῖθεν θ' ἀναλίσκων οἱ κάτοικοι Ἀρνης καὶ Ζελίνης νὰ τὴν ἐκτελείνουν μέχρις Ἀρνης μίκρους 17 χιλιομέτρων διὰ χρημάτων τῶν συμπατριωτῶν τῶν ἔξ Ἀμερικής.

Ἦδη ἔχον συγκεντρώσει περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια, τὸ δὲ δημόσιον διὰ

νὰ τοὺς ἐνίσχυσι κατασκευάσαι τὴν γεφυρᾶν εἰς τὸν χειμᾶρον «Κολοπανά» ἀνὸς 12 μέτρων ἀπὸ μπετὸν ἀριέ.

Ἡ ὁδὸς Λαφνίου μίκρους 4 χιλιομέτρων καὶ Νυτίων 1 χιλιομέτρων κατασκευάσθη διὰ χρημάτων ἔξ Ἀμερικής καὶ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ σωληνωτὸν ὁδωγωγεῖον Ἀνογείων κατασκευάσθη διὰ τῆς χρηματικῆς προσφοράς 350.000 δραχμῶν τοῦ κ. Ἰωάννου Λαβρίρη. Οἱ κάτοικοι Ἀραχώδης συνεκέντρωσαν ἔξ Ἀμερικής παρὰ τῶν πατριωτῶν τῶν δύο περίπου ἑκατομμύρια διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁδωγωγεῖον τῶν. Οἱ κάτοικοι Βουτιάνων ἔχον ἤδη εἰς χεῖρας τῶν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν 500.000 δραχμῶν. Εἰς τὴν Σκούραν ἐπερατώθη ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁδωγωγεῖον τὸ ὁποῖον ἐστοίχισε 200.000 δραχμῶν. Εἰς τὴν Γκορτσάν τὸ ὁδωγωγεῖον εὐρίσκεται ἐπὶ κατασκευὴν ἡ δὲ δαπάνη τοῦ θ' ἀνέλθῃ εἰς 800.000 δραχμῶν, διότι μόνον μία σήραγγα μετὰ τῶν σωλῶν τῆς θὰ στοιχίσῃ περὶ τὰς 350.000.

Μετὰ τὸν γενικὸν ἀπολογισμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικής εἶναι ἀνάγκη καὶ δίκαιον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ὑπερθεσία τῶν δημοσίων ἔργων, ἡ ὁποία ἐπέδειξε ἀληθῶς μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ταχύτεραν κατασκευὴν τῶν δρόμων, γεφυρῶν, σχολείων καὶ ὁδωγωγείων, διατηρεῖ εἰς καλὴν κατὰστασιν τὴν ὁδὸν Σπάρτης—Βαρσούλης μίκρους 26 χιλιομέτρων, Σπάρτης—Ἀγίου Ἰωάννου 5 χιλιομέτρων, ἐπερατώσει δὲ πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ τὴν ὁδὸν Γυθείου—Ἀρεοπόλεως μίκρους 27 χιλιομέτρων. Ἡ διατεθείσα δαπάνη ἐκ τῶν οἰκονομικῶν πιστώσεων τοῦ 1925 διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ ἀνῆλθεν εἰς 2% ἑκατομμύρια.

Ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικής εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀνακουφίσῃ τὸ δημόσιον εἰς τὰ ἔργα οδοποιίας εἰς τὸν νομὸν Λακωνίας καὶ δι' αὐτὸ νῆαι μελέται ἐγένοντο ἤδη διὰ τὸ διατεῖν τῶν συγκοινωνιῶν Σπάρτης—Καλαμῶν ἐκτάσεως 52 περίπου χιλιομέτρων. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἰν ποτὲ πραγματοποιηθῇ—ἡ δαπάνη τοῦ ὑπολογίζεται σήμερον εἰς 15—20 ἑκατομμύρια—θ' ἀποτελέσῃ μέγιστον ἀγαθὸν διὰ τοὺς νομοὺς Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας διότι θὰ διέρχεται διὰ τῆς περιφέρειᾶς καὶ γραφικωτάτης Λαγκαῶς εἰς ἑκτασιν 14 χιλιομέτρων, θὰ κατεψόνται διὰ τοῦ χωρίου Τρύπης πρὸς τὸν Προφήτην Ἠλίαν ἐπὶ ὑψόμετρον 1300, καὶ θὰ συνδεθῇ τέλος μετὰ τὴν ὁδὸν Καλαμῶν εἰς Σίτσον ἐκεῖθεν τοῦ Ταγέτου.

Αἱ μελέται τῶν νέων ὁδῶν Λακωνίας ἔχον ἀνατεθῇ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τεχνικὸν γραφεῖον Λεαποταπίου καὶ Καλούδη, εἰς δὲ τὸ τμήμα Γυθείου—Πανίτης ἐστὶν ὁ τοπογράφος μηχανικὸς κ. Ἀλ. Τσαταροῦνος. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἔργου Σπάρτης—Καλαμῶν θεωρεῖται οἰκονομικῶς δύσκολος λόγῳ τοῦ ἀνωμαλοῦ ἔδαφους, ἀλλ' ἂν ἐλπίσωμεν εἰς κανένα δολλαραίου-ἔλληνοαμερικανὸν ὅτι θὰ κάμῃ τὸ μεγαλειότερον θαῦμα του.

Ἐν τῷ μεταξύ ἂν εὐχόμεθα διὰ τὸν πολυχρονισμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς

Ἀμερικῆς οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἐνθουσιώδη προσφορὰν τῶν οἰκονομικῶν τῶν ἀνοίγουν τὰ βουνὰ διὰ τὰ περάσουν ἐλεύθερα οἱ βασιανισμένοι πληθυσμοί.

19 Ὀκτωβρίου 1925

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

Ὅλοι οἱ ὁπωσδήποτε πολιτικολογούντες Ἕλληνες ἢ οἱ λεγόμενοι διανοούμενοι συζητοῦν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸ καιφεμένο τὸ ζήτημα τοῦ τουρισμοῦ, τὸ ὅποιον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπετέλεσε ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα οἰκονομικά προβλήματα καὶ ἐλύθη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ συσσωρευθῶνται ἐκεῖ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον χιλιάδες περιηγητῶν, ν' ἀφίνον τὸν πλοῦτον των καὶ νὰ ἐκδηλώνουν τὸν θαυμασμόν των πρὸς τὴν αἰωνίαν τέχνην. Οἱ περιηγηταὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀσφαλῶς θ' ἀπετέλουν μεγάλην πηγὴν χρυσοῦ, μεγαλύτεραν ἴσως καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐὰν ἡ λεγομένη πολιτεία εἶχε σκεφθῇ κατὰ τὴν ἐφαρμοσμένην ἕνα πρόγραμμα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ θησαυρῶν τῆς, νὰ καὶ μὴ πολιτικῇ ἀρχαιολογικῇ, οἰκονομικῇ, πνευματικῇ καὶ καλλιτεχνικῇ, ὅπως θὰ ἔκρινε χωρὶς ἀμφιβολίαν κάθε ἄλλο κράτος μὲ τὴν στοιχειωδέστεραν λογικὴν.

Ἄλλ' ἡ ἀρχαιολογικὴ πολιτικὴ δὲν γίνεται μὲ τὰ ἑλληνικὰ κατὰσβερα, οὔτε μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχικὴν καὶ εὐπροσώπων ξενοδοχείων, οὔτε μὲ τὴν μοναδικὴν παρουσίαν εἰς τὰ μουσεῖα καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῶν φιλῶν οἱ ὅποιοι ἀντιπροσωπεύουν τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, τὴν αἰωνίαν τέχνην, τὸν Πραξιτέλην καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους θαυμαστοὺς ἀριστοτέχνους.

Βέβαια ὑπάρχει τὸ τμήμα τῶν ξένων καὶ ἐκθέσεων εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ὁ διευθυντὴς του κ. Νικ. Λεκάς ἀγωνίζεται νὰ προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου κόσμου. Ἄλλ' ὑπεράνω τῶν ἐπιμόνων προσπαθειῶν του ὑπάρχει καὶ ἡ σκληρὰ πραγματικότης τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνιῶν καὶ ξενοδοχείων καὶ εἰς τὰ χωριά των οἱ περιηγηταὶ σημειώνουν τὰ ἐξῆς ἐπιγραφαιμικά ἀλλὰ καὶ θλιβερὰ διὰ τὸν τόπον μας.

Διαμονὴ εἰς τὰς τὰς Ἀθήνας τρεῖς ἡμέρας. Καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ πλοῖα. Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιθεώρησις εἰς τὸ μακάριον ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Εἶνε καὶ αὐτὴ μία ἐπιθεώρησις τὴν ὁποίαν οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ καὶ αἱ κυβερνήσεις τὴν ἀνέχονται ἀπὸ... συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν πρὸς τοὺς ἀθανάτους προγόνους. Διαφορετικὰ ἀλλοίμονον εἰς τὸν Πραξιτέλην καὶ τὸν Φειδίαν.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως οἱ κοντόφραγχοι περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς περιέρ-

γοὶ ἀποφασίζουν νὰ ἐκστρατεύσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας θησαυροὺς. Καὶ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας ἀλλ' ἐκστρατεύουν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας. Συνήντησα πολλοὺς κατὰ τὴν περιοδεῖαν μου εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐδῶ βλέπω ἀκόμη ἀρχετοὺς ν' ἀναζητοῦν τὸν Λεωνίδα, τὸν Μενέλαον καὶ τὴν Ὠραίαν Ἑλένην, οἱ ὅποιοι παρ' ὅλα τὰ δεινοπαθήματά των εἰς τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰ κατὰσβερά μας, εἶνε ἐνθουσιασμένοι καὶ τρέχουν παντοῦ συνοδευόμενοι ὅχι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ταλαιπώρους φάλακας τῶν μουσείων!

Τὰ ξενοδοχεῖα τῶν ἐπαρχικῶν πόλεων μας βέβαια μερικὰ εἶνε πολὺ καλὰ, καὶ κατ' ἐξαίρεσιν ἕνα τῶν Καλαμῶν, τὸ «Βασιλικόν» εἰς τὸ ὅποιον ἡ καθαριότης εἶνε ἀξιοθαύμαστος καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ διευθυντοῦ του διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν πελατῶν φθάνει μέχρι τῆς ὑπερβολῆς νὰ ἐξη τοιχοκολλήσῃ παντοῦ εἰς τοὺς διαδρόμους καὶ εἰς ἄλλα διάφορα μέρη αὐστηρὲς ἀπειλητικὰς διαταγὰς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν αὐτοὶ οἱ διαβολιζόμενοι ἄνθρωποι ἐφρόντισαν νὰ ἔχουν διαφορετικώτερα ἀπὸ ἡμᾶς ξενοδοχεῖα, νὰ ἔχουν ἀπόλυτον καθαριότητα, εὐρυχωρίαν, ἡσυχίαν, νερὸ ἀφθονον, λουτρό, πρὸ παντός λουτρό, ξενοδοχεῖα φαγητοῦ, ἐπιπρεσίαν εὐπρόσωπον καὶ ὅχι τὸν ἰδικὸν μας ἄθλιον ἀναδὴ ἐπιπρετίαν, ἀπένειστον καὶ λιγδαίριν, ἢ τὴν γραϊὰν ἐπιπρετίαν—ὅπως εἰς τὸν Πύργον—ἢ ὁποία δὲν ἀκούει καὶ δὲν ἔχει τὴν βεανότητα νὰ περιποιηθῇ ἕνα ξένον, ἐκτὸς ἐὰν γνωρίζῃ ὁ περιηγητὴς τὴν... τουρκικὴν!

Καὶ ἰδοὺ ἀμέσως διὰ τὸν περιηγητὴν, τὴν γυναῖκα καὶ τὸ παιδί του—φέρουν οἱ εὐλογημένοι πολλὰς φορὰς καὶ τὰ μεγαλύτερα παιδιά μαζί των—τὸ πρόβλημα τοῦ γεροῦ. Ὅχι βέβαια τοῦ ποσίου νεροῦ, γνωρίζουν ὅλοι τὴν κατάστασιν τῶν πηγαδιῶν καὶ τῶν ὑδραγωγείων μας, καὶ δι' αὐτὸ προτιμοῦν τὸ κρασάκι καὶ τὴν μπύρα, ἀλλὰ τοῦ νεροῦ διὰ τὸ λουτρὸν των.

Οἱ περιηγηταὶ δίνουν εὐκολὰ τὰ χρήματά των, τὰ κόκαλά των εἰς τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ πόδια των εἰς τοὺς δρόμους μας, ὅλα αὐτὰ αἱ ταλαιπωρίαι εἶνε ἴσως ἕνα ἀναμνηστικὸν σπῆρ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ μὴ τοὺς στερήσετε τὸ λουτρόν. Ἐχουν καὶ αὐτοὶ βλέπετε τὰς ψυχώσεις των πρὸς τὴν καθαριότητα τοῦ σώματος, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Εἰς τὰς Πάτρας τὸ πρόβλημα λύεται διότι ὑπάρχουν ἐπὶ τέλους καὶ ἰδιωτικὰ λουτρά. Ἀλλὰ τὰ ξενοδοχεῖα τοῦ Πύργου, τῶν Καλαμῶν, τῆς Τριπόλεως, τῆς Σπάρτης, Ἀλλοίμονον! Ποῦ θὰ καθαρισθοῦν τὰ караβάνια τῶν περιηγητῶν τὰ ὁποῖα φθάνουν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον;

Μοναδικὴ ὁδὸς παραμένει πάντοτε μόνον τὸ ξενοδοχεῖον εἰς τὰ Ὀλύμια τὸ ὅποιον εἶνε ἀρχαῖα εὐρύχωρον καὶ εὐπρόσωπον. Λέγουν πολλοὶ Ἕλληνες ὅτι ἔχει μεγάλας τιμὰς φαγητοῦ καὶ ἔπνου. Ἐτοί τὸ προτιμοῦν οἱ

ξένοι, ακριβὸς ἀλλὰ καθαρό, εὐπρόσωπον, ἦνεν, καὶ ὄχι κοτέται καὶ μίσηρον, θόλιον καὶ εὐθηνόν.

Τὸ ἔργον καὶ πρὸ μηνῶν ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια, ὅτι οἱ ἀρχαιολογικοὶ μας θησαυροὶ εἶνε ἐγκαταλειμμένοι καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ πρώτου τυχόντος κακοποιοῦ, ἀρχαιοκαπήλου καὶ φρενοβλαβοῦς. Τὸ ἔριστούργημα τῶν αἰώνων, ὁ Ἔρμης τοῦ Πραξιτέλους, εἶνε εἰς τὰ Ὀλύμπια τοποθετημένος ἀκόμη εἰς τὴν ξύλινην παράγκαν του. Δὲν εἶνε δύσκολο δι' ἓνα τολμηρὸν κακοποιὸν μιὰ βροχερὴ καὶ σκοτεινὴ νύκτα νὰ παραβῇ τὴν πόρτα, καὶ ἀντὶ νὰ παραλάβῃ ὁλόκληρον τὸ ἄγαλμα—ὅπως φαντάζονται οἱ αἰσιδόδοι ἐπεύθυνοι τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ δι' αὐτὸ δὲν λαμβάνουν αἰσθητὰ μέτρα ἀσφαλείας,—δύναται μ' ἓνα ἰσχυρὸν χτύπημα ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀριστουργήματος καὶ ν' ἀπέλθῃ ἐκείθεν ἀνενόητος μέχρι τοῦ Κατωκόλου ἢ τοῦ Πύργου καὶ τῶν Πατρῶν.

Καὶ τότε ἐπεύθυνος δὲν θὰ εἶνε μόνον ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία ἀλλ' ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Μήπως δὲν ἔπαρχει πρόχειρον καὶ πρόσφατον τὸ ἔργλημα τῆς κλοπῆς τοῦ μουσείου Τεγέας καὶ ἡ φυγάδευσις τοῦ ἀφαιρεθέντος ἀριστουργήματος εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀδιάφορον ἔαν ὁ κλέπτης τῆς «Υγείας» τὸ ἐπέστρεψε ἀργότερα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Γνωρίζω μίαν ἔντονον διαμαρτυρίαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τοῦ πολιτευτοῦ κ. Π. Μαζαράκη διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ μουσείου εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ κυρίως τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους διατρέχει ὁ Ἔρμης ὅπως τοὺς ἀντελήφθη κατὰ τὴν διελ' μετάβασίν του.

Ἀλλὰ τὸ κακὸν καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων δὲν σημειοῦται μόνον εἰς τὰ Ὀλύμπια. Εἰς τὸν Πύργον μοῦ διηγείτο ὁ δικηγόρος κ. Γ. Πατασχρινᾶς ὅτι τὸ περίφημον ἐνετικὸν φρούριον τῆς Κυλλήνης, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγίστην ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν σημασίαν, μετεβλήθη εἰς σταθλὸν καὶ κοιμοῦνται τὰ γυδοπρόβατα τῶν διαφόρων ποιμένων.

Εἰς ἀπόστασιν 30 χιλιομέτρων τῆς Ἀνδριταίνης πρὸς τὸ Λιβαϊκὸν ὄρος εἰς ὕψος 1150 μέτρων καὶ εἰς τὴν θέσιν Βάσσις ὑπάρχει ὁ περιλαμπρὸς ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ὁ ὁποῖος ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 430 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ ἀθηναϊκοῦ Παρθενῶνος Ἰκτίνου. Τὸ περιστύλιον μόνον ἀποτελεῖται ἀπὸ 38 στῆλας Δωρικῶν ρυθμοῦ καὶ ἐν γένει ἡ σύνθεσις του εἶνε ἀληθινὸν θαῦμα τέχνης. Ὁ ἔξ' Ἀνδριταίνης ἱατρὸς κ. Σοτήριος Πατασχαφειρόπουλος μοῦ ἔλεγε εἰς τὰς Ἀθήνας κάποτε μὲ πόνον ὅτι ἡ μετέβασις τῶν περιηγητῶν μέχρι τοῦ περιφημοῦ ναοῦ μὲ ζῶα εἶνε προβληματικὴ, ἐπικίνδυνος, σχεδὸν ἀγωνιώδης. Καὶ ἐν τούτοις οἱ περιηγηταὶ ἀναρροχῶνται εἰς τὴν γυδοστράταν τοῦ Λιβαϊκοῦ ὄρους διὰ νὰ μεταβῶν καὶ θαυμάσων τὸ ἀρχαῖον ἀριστούργημα. Ὁ ἐν λόγῳ ἱατρὸς ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸ ἀριστούργημα τῆς ἰδιαίτης του πατρίδος συνέγραψε μελέτην περὶ τοῦ ναοῦ διὰ τῆς ὁποίας διαφωτίζει εὐρύτερον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ

λέγει ὅτι «ὁ ναὸς οὗτος τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Φυγαλιέων τῷ 430 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰκτίνου, τοῦ κτίσαντος καὶ τὸν Παρθενῶνα. Κατὰ τὸν Πανσανίαν, τὸν μόνον ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀσχοληθέντα μὲ τὸν ναὸν τοῦτον, οἱ Φυγαλιεῖς ἀνηγαγὼν τὸν ναὸν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος, ἵνα γίνῃ αὐτοῖς θεράπων, ἐπ' ὃ καὶ Ἐπικουρίος ἐκλήθη, κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδημίαν τῆς κατὰ τὰ ἔτη ἐκείνα πυνώλους. Ἐχει ὁ ναὸς οὗτος αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι ἀντὶ νὰ εἶναι προσανατολισμένος, ὅπως οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι ναοί, ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμίας, εἶναι ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον, μὲ εἴσοδον ἐκ Βορρᾶ. Ἡ ἀνωμαλία αὕτη δὲν ἐξηγείται ἐκ τοιαύτων λόγων, ἀλλὰ διὰ νὰ δεσπόζῃ, κατὰ τὸν Πανσανίαν πάντοτε, τὸ Ἄδριον ἐπ' ὅλον τοῦ Ναοῦ.

Ὁ ναὸς οὗτος συνίσταται ἀπὸ τὸ περιστύλιον, τὸν πρόναον, τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὸ ἄδριον. Τὸ περιστύλιον, ἐκ 38 στύλων, ρυθμοῦ δωρικῶν, ὧν 6 δι' ἐκάστην πρὸσφιν βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνὰ 15 εἰς ἐκάστην πλευρὰν ἀνατολῆς καὶ δύσεως. Ὁ πρόναος ἔχει στύλους δύο ρυθμοῦ ἰωνικοῦ, καὶ εἰσέρχεται τις διὰ τούτου εἰς τὸν κυρίως ναόν, διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ του εὐρισκομένης μεγάλης θύρας. Ὁ κυρίως ναὸς ἔχει ἀνὰ 5 στύλους εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν αὐτοῦ πτέρυγα, ρυθμοῦ ἰωνικοῦ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ Ναοῦ καὶ ἀκριβῶς πρὸς Νότον, εὐρίσκεται τὸ ἄδριον μὲ δύο στύλους ρυθμοῦ κορινθιακοῦ. Τὸ ἄδριον τοῦτο δεσπόζει τοῦ ὅλου ναοῦ. Ἐντὸς τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ πρὸ τοῦ ἄδριου, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν μέτρων ἀπὸ τοῦ τοῦρου, εὐρίσκεται τὸ κολοσσαῖον ἐκ χαλκοῦ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος, ἔχον ἐκ τῶν πλαγίων τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ἄδριον, ἔβλεπε δὲ ἀκριβῶς τὴν ἀπέναντί του εὐρισκομένην ἀνατολικὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο βραδύτερον ἐδόθη ὑπὸ τῶν Φυγαλιέων εἰς τοὺς Μεγαλοπολίτας ὑποχρεωθέντων τούτων πρὸς τοῦτο διὰ μάχης, οἱ τελευταῖοι δὲ οὗτοι τὸ ἔστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεώς των. Οἱ Φυγαλιεῖς ὅμως ἔστησαν ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον κολοσσαῖον ἐκ μαρμάρου ἄγαλμα πρὸς τὸν Θεὸν προστάτην των. Ἡ ζωοφόρος (ὑψους 0.65-0.80 μέτρων μήκους), ἥτις ἐπέστρεψε τὸ ἐπιστύλιον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ καὶ παρουσίαζε κατὰ τὸν ἄγιον μάχην Ἑλλήνων μεθ' Ἀπαζώνων καὶ Κενταύρων κατὰ Λατίθων. Οἱ 38 στῆλοι τοῦ περιστυλίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀκόμη θαυμασίως σώζονται τὰ ἐπιστύλια, ἐκτὸς μόνον τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας. Τὰ ἐπίκρανα τῶν μικρῶν στύλων τοῦ προνάου ὅπως καὶ τῶν τοῦ κυρίως ναοῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ τοῖχοι αὐτοῦ, ἀνεστρωμένον κατὰ τὸ 1902 ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων Καββαδία. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένοι οἱ στῆλοι ἐκ λίθου μολιβδοχορδίου, τὰ δὲ ἐπίκρανα καὶ ἡ στέγη ἐκ μαρμάρου. Ὁμοιάζει δὲ ὁ ναὸς οὗτος πρὸς τὸ Θησαῖον Ἀθηνῶν.

Ἡ καταστροφή τοῦ Ναοῦ τούτου ἀφίεται κατὰ τὸ πλείστον εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς σεισμοὺς τῆς ἡφαιστειογενεῶς ταύτης περιοχῆς, ἀργότερον δὲ

εἰς τὴν βιβλίον ἀνθρωπίνην χεῖρα, ἥτις ἐτέθη ἐπ' αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1765 ὁ Γάλλος ἀρχιτέκτον Bocher τὸν ἀνεκάλυψε καὶ ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Chaudler τὸν ἐπισκέφθη κατὰ τὸ 1776. Κατὰ τὰ 1811 οἱ Ἄγγλοι C.R. Cockrell καὶ J. Forster, ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτον Karl von Haller τῆς Νυρεμβέργης, ὁ ἐκ Στουτγάρτης J. Linkh, ὁ ὀπαυδόμενος τῆς Αὐστρίας Cropsius, ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ ἀρχαιολόγος ἐκ Βερολίνου Barron de Stacheberg, εἰδόντες τὸ πλῆρες ἄσπερμα, συνιστάμενον ἀπὸ 23 πλάκας, τὸ μετέφερον εἰς Κόβουργον, καὶ πωλίσαντες αὐτὸ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἀντὶ τοῦ ποσού των 15,000 ἀγγλικῶν λιρῶν. Ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο σήμερον ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστοτεργήματα τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐν Λονδίῳ».

Ἐκτός τῆς μελέτης ταύτης ὁ ἱατρὸς κ. Σ. Παπαζαφειρόπουλος κίμναι ἔσκαλον πρὸς τοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀμερικῆς τοὺς καταγομένους ἐκ τῶν μερῶν τῆς Ἀνδροισάνης, ἐὰν ἦτο δυνατόν ν' ἀναλάβουν τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὅποτε ἐκ Μεγαλοπόλεως καὶ Ἀνδροισάνης, θὰ ἦτο εὐκόλουν νὰ μεταβαίνουν ἀναιδύνως οἱ περιηγηταί. Ἐνῶ σήμερον ὅσοι ἀποφασίζουν νὰ ἔλθουν ἐπιστρέφουν εἰς τὰς χώρας των μὲ τὰς χειροτέρας ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας βέβαια δὲν ἀποκρύπτουν ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας των.

Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν χειρότερον ἐχθρὸν τῆς Ἑλλάδος. Εἶνε ἡ πλέον θετικὴ καὶ δικαιολογημένη, δυστυχῶς, προπαγάνδα ἐναντίον τῆς χώρας μας. Ἀλλὰ μίπως εἰς τὴν Σπάρτην, εἰς τὸ κέντρον τοῦ νομοῦ, ἡ κατάστασις εἶνε καλλίτερα; Ἑλλειψίς κ' ἔδω ἑνὸς εὐπροσώπου ξενοδοχείου διὰ τοὺς περιηγητάς. Ἡ πρώτη ἐρώτησις τῶν περιηγητῶν, ὅπου δὲν δύνανται νὰ λουσθῶν εἰς τὰ νερά τοῦ Εὐρώτα εἶνε: «Ἐχετε λουτρόν; Ἐχετε ρεστοράν;» Ἀλλὰ τοῦ λουτροῦ καὶ τοῦ ρεστοράν. Νεοελληνικὸν χάρι ἀπερίγραπτον καὶ κοινούταις ἀνεθοξατεβιάσματα θορυβώδη διὰς τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

Ἀλλὰ μίπως ὑπάρχει ὁ ἀρχαιολόγος εἰς τὴν Σπάρτην εἰς τὸ μουσεῖον, εἰς τὰ μουσαῖα, εἰς τὰς ἀνασκαφάς, εἰς τὰ βιβλιαστικὰ ἀριστοτεργήματα τοῦ Μυστρά; Ἐρημιά παντοῦ καὶ ἐξωφανισμὸς τοῦ ἐπισήμου κράτους. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων εἶνε ὁ μέγιστος κίνδυνος τὸν ὁποῖον διατρέχουν αἱ ἀρχαιοῦτες Μοναδικὸς ἀντιπροσώπος τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν καὶ ὑπηρεσιῶν Σπάρτης τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, εἶνε ὁ μονόχρη φῦλαξ Νικόλαος Τζάνης, ὁ δὲ ἀρχαιολόγος κ. Καραγάλιος ἀπουσιάζει ἀπὸ δύο ἐτῶν διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀποκεδῶν του εἰς τὴν Γερμανίαν.

Εἶνε εὐτύχημα διότι εὐρέθη καὶ ὁ φῦλαξ Τζάνης, ἓνας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται ἀληθῆ πόνον διὰ τὰς ἀρχαιοῦτας, διότι ἐπηρέτησε ἐπὶ μίαν εἰσοσυστίαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Δήλου. Μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, χωρὶς ὑπερβολήν, μοῦ ἔλεγε ὅτι αἱ ἀρχαιοῦτες, ἰδιαίτερος τὸ τμήμα τῶν μουσαίων, διατρέχουν κίνδυνον ἐκ τῶν βροχῶν. Καὶ διὰ νὰ σῶς πληροφορησῶ λεπτομερέστερον περὶ τῆς ἐπισήμου ἀντιπροσωπείας τῶν ἀρχαιοτήτων Σπάρ-

της ἀναφέρω ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐντεῦθεν τοῦ κ. Καραγάλιου ἡ τυπικὴ διεκπεραίωσις τῆς ὑπηρεσίας ἀνετίθη εἰς τὸν γυμνασιάρχην καὶ ὁ γυμνασιάρχης τὴν μετέβιδασε ἤδη εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς φιλολογίας κ. Σούπον.

Συνεζήτησα διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σούπου ὁ ὁποῖος μοῦ ἐδήλωσε ὅτι ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία ἀποτελεῖ, καὶ δικαίως, βάρος διὰ τὸν γυμνασιάρχην καὶ τὸν ἀναπληρωτὴν του, διαφεύγει ἀναμφισήτητος τῶν καθηκόντων του καὶ μόνον ὥς διεκπεραιωτὴς τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ. Διότι ὁ γυμνασιάρχης καὶ ὁ καθηγητὴς ἔχουν προορισμὸν νὰ διδάσκουν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήριά των καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἀνατίθεται καὶ ἡ ἀρχαία τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ δι' αὐτὸ μετὰ δυσφορίας λαμβάνουν τὰ οὐκᾶν τοῦ κέντρου τῆς ἀρχαιολογικῆς διευθύνσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐὰν ὑπῆρχε εἰς τὴν Σπάρτην μόνιμος ἀρχαιολόγος θὰ ἐλάμβανε μέτρα διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ μικροῦ πάρκου, ἀπὸ τοῦ μουσείου εἰς τὸ ὅποιον ὅταν μετέβην ἐκεῖ συνήντησα μίαν πολυπρόσωπον ὁμάδα ἀγριοπαίδων νὰ παίζων «στριφτὸ» μὲ δεικάρους! Ἐὰν ὑπῆρχε ἀρχαιολόγος θὰ ἐπεδείκνυε διαρκῶς καὶ ἐπιμόνως τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς τῶν μουσαίων καὶ τῶν ψηφιδωτῶν.

Κίνδυνον καταστροφῆς ἄφηναν καὶ βέβαιον. Καὶ ἰδοὺ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν βροχῶν αἱ ὁποῖα διέρχονται ἀπὸ τὰ ἐπώστεγα καὶ φθάνουν μέχρι τῶν ἀριστοτεργημάτων. Ἡ παριστώσα εἰκὼν τὸν Ἀχιλλέα ὡς γυναῖκα διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον καὶ τὴν μετάθεσιν τοῦ πεανόργου Ὀδυσσεὺς εἰς τ' ἀνάκτορα τῆς Σκύρου διὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ ἤρχισε ἤδη νὰ καταστρέφεται, διὸ ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν ὁλόκληρον τὸ στρώμα ἐφούσκωσε καὶ εἰς τὴν πρώτην ἰσχυρὰν πίσειν θ' ἀποσυντεθῇ.

Εἰς τὸ διαμέρισμά τοῦ ὁποῖον παριστᾷ τὴν μαγευτικὴν Εὐρώπην καθημένην ἐπὶ ταύρου λόφῳ τῶν πολλῶν ὑδάτων κατὰ τοὺς βροχεροὺς μῆνας ἐγένετο ἤδη τὸ πρῶτον σήγμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ταύρου καὶ δὲ ἄκρα τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τῆς Εὐρώπης κατεστράφησαν. Μόνον τὸ διαμέρισμα τῆς παραστάσεως τοῦ Ὀρφέως εὐρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ τὰς βροχάς.

Ὁ κ. Κουρουνιώτης καὶ ὁ κ. Ρομαῖος ἐπισκέψαντες ἀπὸ μηνῶν τοὺς ἀπειλούμενους θησαυροὺς καὶ ἐδήλωσαν ὅτι θὰ λάβουν προφυλακτικὰ μέτρα ἐπὶ τῶν ὑποστέγων. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου οὐδὲν θετικὸν ἐγένετο καὶ αἱ βροχαὶ πλησιάζουν νὰ ἐπαναρχίσουν τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον των, τὰ δὲ ἀντίγραφα τοῦ καλλιτέχον κ. Φερεϊδίου μένουν ἐδῶ ἡμετέλῃ.

Ἀλλὰ μίπως διὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μυστρά ἔπαρχει περισσότερον ἐνδιαφέρον; Μόνον ὁ δρόμος ἐπεκτείνεται ἀπὸ τὴν Σπάρτην-Μυστρά πρὸς τὸν ἄγον Δημήτριον μίκρους 1½ χιλιόμετρον. Βεβαίως ἡ καλογραία φῦλαξ τῶν ἀριστοτεργημάτων τοῦ Μυστρά Εὐσεβία Γιατράκου ἐκτελεῖ μετὰ ζήλου

τὸ καθήκον της, ἀλλὰ φαίνεται εἰς ὅλους παρόδοξον πὸς δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ἓνας ἐπιστήμιον βυζαντινολόγος ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς ὅλης κατιστάσεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀριστουργημάτων.

Εἶνε καὶρός νὰ τερματισθῇ αὕτη ἡ κατάσταση τοῦ μοιρολατρισμοῦ καὶ ὁ ὑπηρεσιακὸς κρατικὸς δόροξέφαλος τῶν Ἀθηνῶν ν' ἀποκτήσῃ ἄλλην διανοητικότητα. Ἐκτελοῦνται ἀνασκευαὶ εἰς τὸ Παλιόκαστρο, παρὰ τὸν ἐλαῦνα τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, ἀνευρίσκονται θέατρα, ὁ ναὸς τοῦ Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς, ἀγάλματα πολεμιστῶν τοῦ Λεωνίδα, καὶ τὴν ὅλην κρατικὴν ὑπηρεσίαν ἀντιπροσωπεύει καὶ παρακολουθεῖ τὰς ἀνασκευὰς ὁ Γ. Ἀλεξόπουλος φίλος τοῦ μουσείου τῶν Μικρῶν. Χωρὶς καμμίαν ὑπερφανίαν ἢ ὑπηρεσία τοῦ πεπειραμένου φίλου εἶνε πολῦτιμος, ἀλλ' ὡς ὑπηρεσία φίλου καὶ ὄχι ἀρχαιολόγου. Ἐκεῖ ἔπρεπε διὰ χιλίους δύο λόγους νὰ εὐρίσκειται μονίμως ὁ ἀρχαιολόγος. Ἔστω καὶ διὰ τὴν στοιχειώδη ἀκόμη εὐπρέπειαν αὐτοῦ τοῦ τόπου ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ κληρονομήσῃ τοὺς μεγαλειότερους καὶ θαυμασιωτέρους θησαυροὺς διὰ τὰ τοὺς ἐγκαταλείψῃ ἐν τέλει οὐσιαστικῶς εἰς τὰ φῶτα τῶν διαφόρων φιλάκων. Εἰς οἰανδήποτε ἄλλην χώραν τὰ μουσεῖα, οἱ ἀρχαιολογικοὶ τόποι, οἱ ναοί, θὰ εἶχον τοὺς ἐκαιωτέρους ἀντιπροσώπους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκωνται καὶ εἰς τὸ τελευταῖον χωριό. Ἀλλ' ἔδω εἰς τὸ πάγκο τοῦ μουσείου Σπάρτης παίζουν τ' ἀλάνια στριμφοὶ καὶ οἱ ξένοι περιηγῆται καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τῶν φιλάκων!

22 Ὀκτωβρίου 1925

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Ἦτο ἀνοιξιάτικος καιρὸς, χωρὶς Θεοῦ, πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου, ὅταν ἔφθασα ἐδῶ καίτω διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὸ 1917. Ἐξετέλειον καὶ τότε μίαν δημοσιογραφικὴν ἀποστολὴν συνοδευόμενος εἰς τὴν περιουσίαν τῶν τῶν ὑπονογῶν τῆς συγκοινωνίας κ. Α. Παπαναστασίου. Ἦτο φυσικὸν νὰ κατευθυνθῶ πρὸς τὸν Μυστρά μετὰ τὴν ἀφῆσιν μου εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ θαυμάσω τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης οἱ ὁποῖοι ἀπὸ αἰῶνων διατηροῦν ὅλον τὸ θαῦμα τῶν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν στερεάν καὶ αἰωνόβιον πλαγὰ τοῦ Ταυγέτου.

Ὁ πράσινος βελονδοῦς κάμπος τῆς Σπάρτης ἦτο εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀνθήσεώς του. Τὰ δένδρα ἐσκόρπιζον παντοῦ τὴν ἀνοιξιάτικην μελωδίαν καὶ μετὰ τοὺς νέους ἀνθρώπους τῶν ἐμφαίνοντο ὥσπερ νὰ ἐπανηγύριζον τὴν ἀνάστασιν τῆς ζωῆς των.

Τότε τὰ αὐτοκίνητον δὲν ἐκκλοφόρει μὲ τὴν σημερινὴν ἐνδολίαν εἰς τὴν ἀγορὴν καὶ δι' αὐτὸ ἐξέκίνησα πρὸς καὶ ἔφθασα εἰς τὸν Μυστρά κατόικο-

πος Ἀνεπαύθην ὀλίγον εἰς τὰ καφενεῖα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πρὸ τοῦ Μυστρά καίτω ἀπὸ τὴν πενήντη σμῖν τῶν πορτοκαλλοδένδρων καὶ ἐκεῖ μοῦ διηγήθησαν ὅτι πρὸ ἑτῶν μετέβη ὁ πολὺς φίλος τῆς Ἑλλάδος Κλεμανσώ διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τ' ἀριστουργήματα τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν πορτοκαλλίων καὶ αὐτὸ κατέστησε εὐτυχέστερον τὸ ταξίδι του. Ἐκάθισε εἰς τὸ μαζρὸν καφενεῖον μετὰ τὴν καθοδὸν τῶν ἐκ τοῦ Μυστρά, ἀνεπαύθη ὀλίγον καὶ κατόπιν ἐξήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ροφήσῃ τὸν χυμὸν τῶν πορτοκαλλίων. Οἱ περιποιητικοὶ κάτοικοι φυσικὰ προσεπάθον νὰ τὸν εὐχαριστήσουν καὶ εἰς τὴν διαθεσὴν τοῦ ἔδωσαν τοὺς ἀπεράντους πορτοκαλλεῶνας των.

Καὶ τότε ὁ Κλεμανσώ κάθε πρὸς ἀντὶ νὰ κόψῃ τὰ πορτοκαλλία ἀπὸ τὰ δένδρα τὸν ἐποσθεῖται ἓνα κῆσιμα ἢ ἓνα τραπέζι, ἀνίσχεται ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ στόμα του ἔφθανε μέχρι τῶν ὀρίμων πορτοκαλλίων. Μὲ μιά βελόνα τρεπούσε δύο-τρὶς πορτοκαλλία καὶ ἔπειτα «βίζαν» τὸν χυμὸν τῶν σάν τὸ μικρὸ παιδί τὸ γάλα ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μητρὸς του.

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ τόπος μὲ τὴν φυσικὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀφθονον πλουσίαν του δὲν εἶνε ἀπληγμένος ἀπὸ τὴν πληγὴν καὶ τὰς συμφορὰς τῶν ἔλδων καὶ τῶν χειμάρρων. Κάθε ἑλληνικὴ ἐπαρχία βλέπει ἔχει τὸ μερίδιόν της εἰς τοὺς ἐλώδεις περτοὺς καὶ τὰς καταστροφάς. Οἱ ποιμαὶ ἐξυμνοῦν τὸν Ἐρῶτα ἀλλ' οἱ κάτοικοι μερικῶν περιφερειῶν ἔδω τὸν ἀκούουν καὶ τρέμουν τοὺς χειμερινούς κυρίως μῆνες.

Ἀπὸ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ ποταμοῦ καὶ μιᾶς μεγάλης πηγῆς παρὰ τὴν Σκάλας σχηματίζεται ὁ χείμαρρος Βασιλοποταμίου καὶ τὰ νερά του κατακλύζον ἔχτισαν τοῦλάχιστον 8000 στρεμμάτων. Ὀρθὸ ἀπὸ τὰ νερά τοῦ ἀνωτέρου χείμαρρου καὶ ἄλλων παραποτάμων ἔχει δημιουργηθῇ τὸ ἔλος Τυρνάσσου ἐκτάσεως ἐν συνόλῳ 30000 στρεμμάτων ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 6000 ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος.

Οἱ εἰδικοί ἀποφαινόμενοι ὅτι διὰ τὴν ἀποξήρανσίν των ἀπαιτοῦνται σήμερον 12 ἐκατομμύρια δραχμῶν καὶ προσθεῖται ὅτι μόνον μὲ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν 8000 στρεμμάτων θὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ἄρδευσις ὁλοκλήρων περιφερειῶν αἱ ὁποῖαι σήμερον καταντοῦν ἄγονοι καὶ ἀνεξεμετάλλετοι. Διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ ἔλους Τυρνάσσου ἐπεβλήθησαν πρὸ ἑτῶς προτάσεις ἐκ μέρους μιᾶς ἀγγλοελληνικῆς ἐταιρείας, μέσον τοῦ πολιτείου κ. Χαλῆ Κουτοῦπη, ἀλλὰ μέχρι σήμερον οὐδεμίαν ἀπόφασιν ἐλήφθη.

Εἰς τὴν μεγάλῃ πληγῇ τῶν ἔλδων προστίθενται καὶ αἱ διαρρεῖς ζημίαι αἱ ὁποῖα γίνονται τοὺς χειμερινούς μῆνες ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Ἐρῶτα εἰς τὰ χωρία Σειδάλῃ, Δόνει καὶ Δούρῳ. Καὶ εἰς μὲν τὸ Δούρῳ κατασκευάσθη ἡδὴ ἀναχαιτιστικὸν πρόγραμμα 2 1/2 χιλιομέτρων καὶ ὕψους 2 1/2 μέτρων, ἀλλὰ τὰ ἄλλα δύο χωρία εἶνε ἐκτεθειμένα εἰς τὰς πλημμύρας καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐιδίκων διατρέχον κίνδυνον.

Λιὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων ἐπεβλήθησαν ὡς πληροφοροῦμαι αἱ σχετικαὶ μελέται, ἐκ μέρους τῆς ἐνταῦθα ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων, ἀντιπρόσεως διαπλατύνσεως, ἐπεκτάσεως καὶ ἐπισκευῆς τῶν τῶν παλαιῶν προχωμάτων ἢ δὲ διαπύην τῶν ἐπολογίζεσθαι εἰς 600000 δραχμῶν. Ἡ κατασκευὴ μονίμων καὶ στερεῶν προχωμάτων ὄχι μόνον θ' ἀπεμάκρυνε τὸν κίνδυνον ἀπὸ τοῦς πληθυσμοὺς ἀλλὰ συγχρόνως τὰ προχωμάτα θὰ κατεσκευάζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ χρησιμεύουν καὶ ὡς ἀμειψιτὴ ὁδός.

Προτοῦ λοιπὸν οἱ κάτοικοι σωθῶσιν καμιά νύκτα ἀπὸ τὰ ὀρηκτικὰ νερὰ τοῦ Εὐρώτα ἅς ἀποφασίσῃ ἐπὶ τέλους τὸ κράτος τὰς 600.000 δραχμῶν ἅς φορολογήσῃ ἐν ἀνάγκῃ τοῖς ἀπειλουμένοις πληθυσμοῖς καὶ ἅς κατασκευάσῃ τ' ἀπαραίτητα ἔργα, διότι ἐν τέλει οἱ μὲν χωρικοὶ θὰ καταστραφῶν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ δὲ κράτος θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην ἀντὶ τῶν 600.000 δραχμῶν νὰ διαπύῃ περισσώτερα διὰ τὴν προστασίαν, διατροφὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν πλημμυροπαθῶν. Τὸ παράδειγμα καὶ τὸ πᾶθμα δὲν εἶνε μοναδικὸν δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ὁ νόμος Λακωνίας ἔχει θανατοῖαν παραγωγὴν ἢ ὅποια κατ' ἔτος αὐξάνει καταπληκτικῶς λόγῳ τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῶν γεωργικῶν λιπασμάτων. Τοὺς ὑπάρχοντας 6 γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ τὴν γεωργικὴν προμηθευτικὴν ἐνώσιν Λακωνίας ἐνισχύει διὰ δανείων ἢ Ἑθνικῇ Τράπεζᾳ καὶ ὁ ἐνταῦθα διευθυντὴς αὐτῆς κ. Καπέτης ἐπισκέπτεται τακτικὰ τὰ διάφορα γεωργικὰ κέντρα τῶν κομποπόλεων καὶ χωρίων καὶ μελετᾷ τὰς γεωργικὰς προόδους καὶ τὴν κατάστασιν τῶν. Οὕτω μέχρι σήμερον χάριν τῶν γεωργικῶν ἀναγκῶν ἐχορήγησε τὸ ἐποκατάστημα τῆς Τραπεζῆς Σπάρτης 2 ἐκατομμύρια δραχμῶν εἰς δάνεια καὶ ἡ ἐνώσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἠγόρασε 10.000 σάβκους χημαζῶν λιπασμάτων.

Συνεκριμένως ἡ γεωργικὴ παραγωγή καὶ ὁ κτηνοτροφικὸς πλοῦτος κατ' ἔτος τῆς Λακωνίας καθορίζεται ὡς ἑξῆς. Σίτος 4.000.000, ὀκρίδες 1.000.000, Σμύγος 5.000.000, Ἀραβόσιτος 1.800.000, Γεώμηλα 1.500.000, Βάμβαξ 1.200.000, Σταφίς κορινθιακὴ 500.000, Ἐλαιον 4.000.000, Ἐλαῖα 300.000, Πεύκος 3.500.000, Σῦκα ξηρὰ 1.500.000, Βελανίδια 1.000.000, Λερνία 1.000.000, Πορτοκαλλία 10.000.000, Μανδραρίνια 500.000 Βόες 7.500, ἀγέλαδες 2.500, ἱπποὶ 3.000, ἡμίονοι 5.500, φροβιάδες 2.000, ὄνοι 10.000, πρόβατα 120.000, γοῖροι 30.000 αἴγες 200.000, τερεὶς μαλακὸς 500.000, ὀκρίδες καὶ σκληρὸς 250.000. Ἡ δὲ παραγωγή τῆς σιροτροφίας εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἀνέρχεται εἰς 100.000 ὀκρίδες.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν καθίσταται φανερά ἡ ἔκτασις ὅχι μόνον τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, τῆς ἀφθονίας τῶν πορτοκαλλίων, μέρος τῶν ὁποίων σπίζουν ἐκ τῆς ἑλλείψεως τῶν μεταφορικῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς κτηνοτροφίας. Γενικῶς σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ ποιμνία διατρέχουν

περίοδον διωγμοῦ καὶ ἐξοντώσεως ἐξ ἀφορίας τοῦ ζητήματος τοῦ νόμου τῶν βοσκῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν Λακωνίαν ἡ κτηνοτροφία ἀφθονεῖ. Ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειωθῇ ὅτι καθ' ἣν ἐσχὴν εἰς ἄλλους νομοὺς μεγάλα ποιμνία δὲν ὑπάρχουν, εἰς τὸν νομὸν Λακωνίας καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος Συκαίας διατηροῦνται ποιμνιστάσια μὲ 700 καὶ 800 γιδοπρόβατα καὶ δι' αὐτὸ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπὸ τὴν παλαιὰν Μονεμβασίαν ἀναχωροῦν ὁλόκληρες καραβιὲς διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Ἀπὸ τοῦς δῆμους τῆς Μάνης ἐξάγονται χιλιάδες γοῖρον κατ' ἔτος ἡ δὲ παραγωγή ἱππῶν καὶ ὄνων εἰς τὴν περιφέρειαν Σαῖκας θεωρεῖται ἐνταῦθα ἀνωτέρα καὶ τῆς Ἡλείας. Ἰδιαίτερος δὲ φημιζονται αἱ ἡμίονοι τοῦ δήμου Ἐλίου ὅπως 1.50 μ. καὶ δι' αὐτὸ κατὰ τὰς ἐπιστρατεύσεις μετὰ τὴν ἐπίταξιν τῶν τὰς χρησιμοποιοῦν εἰς τὸ ὄρεινόν ποροβολικόν. Ἐφέτος μάλιστα εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ κτηνοτροφικὴν ἐκθεσὶν τοῦ Μεσσήνι κατετίθησαν ὅλοι οἱ ἐπιστάται ἐκπληκτοὶ ἑνα θαυμασίον ἡμίονον, ἀποσταλέντα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῆς Ἀκαδαίμονος, ὅπως 1.55 μ. πρώτης τάξεως χαρματηριστικῶν. Ἡ θαυμαστὴ κτηνοτροφία τῆς Λακωνίας ἔχει καὶ αὐτὴ τὰς πληγὰς καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς καὶ ἡ μεγαλύτερα εἶνε ὁ ἐπίσημος ἐπιθεωρητικὸς ἰδρυοζέφαλος. Καὶ ἰδοὺ ἡ τραγικὴ ἀπόδειξις. Λιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῶν ἀσθενειῶν τῆς, διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὁ ὁποῖος θερίζει τὰ περισσότερα ἔργα καὶ τὸν ἐποχρωστικὸν ἐμβολιασμὸν τῶν, λειτουργεῖ ἐνταῦθα ὑπηρεσία νομοκτηνιάτρον τὴν ὁποῖαν ἀποτελοῦν ὁ κ. Φ. Βλάχος, ὡς διευθυντὴς καὶ ὁ ἐπίκουρος κτηνίατρος κ. Π. Βρεττάκος.

Ἐάν ὅμως, ὅπως πληροφοροῦμαι, αὐτοὶ οἱ δυο ἄνθρωποι δὲν ἐνδιαφέροντο διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, θὰ περιεφέροντο ἐνταῦθα ἄργοι εἰς τοὺς δρόμους, τὰ καφετεῖα καὶ τὰς πλατεῖας καὶ θὰ μετέβαινον εἰς τὸ τέλος ἐκαστον μηνὸς νὰ παραλαμβάνουν τοὺς μισθοὺς τῶν ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμείον. Ἦλθαν ἐνταῦθα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924 καὶ παραμένουν χωρὶς γραφεῖα, διότι ἡ νομαρχία δὲν κατόρθωσε νὰ τοὺς στεγάσῃ ζῆτον διὰ νὰ δέχωνται τὰς αἰτήσεις, τὰς πληροφορίες καὶ τὰ παρόντα τῶν κτηνοτρόφων.

Ἀντυχῶς δὲν κατόρθωσα νὰ ἐξακριβώσω, παρ' ὅλας τὰς ἐρεῖνας μου, διὰ ποῖον λόγον παραμένουν χωρὶς γραφεῖα. Διότι ὁ μὲν νομάρχης Λακωνίας κ. Ν. Σέργιος κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς διαμονῆς μου ἐνταῦθα ἀπουσίαζε ἀπὸ μηνὸς εἰς τὰ λουτρά, τῆς Αἰδημῶν ἢ τοῦ Λουτρακίου, ὁ δὲ διευθυντὴς τῆς νομαρχίας κ. Γρ. Τσάκωνας εἶχε μεταβῇ διὰ τινὰς ἡμέρας πέραν τῶν ὁρίων τοῦ νομοῦ του, εἰς τὴν Μεγαλοπόλιν δι' οἰκογενειακὰς τοῦ ὑποθέσεις, καὶ οὕτω ἡ νομαρχία Λακωνίας ἀπέμεινε ὑπὸ τὴν διευθύνσιν τοῦ ἀναλοῦθου κ. Μαργιελῆ, παλαιοῦ καὶ δοξίμου ἀληθῶς δικαστικοῦ ὑπάλληλου, ἀλλ' ὁ βαθμὸς του δὲν τοῦ ἔδιδε τὸ ἀνάλογον κύρος διὰ τὴν ὑπεύθυνον ρύθμισιν μεγάλων καὶ δυσκόλων ἐποθέσεων τῶν πληθυσμῶν τῆς Λακωνίας.

Βεβαίως οἱ ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν πρὸς τὴν

νά χάμουν, διότι απ' αὐτὰ ἐξαρτᾶται ἡ ὑγεία των, καὶ τὰς οἰκογενειακὰς των ὑποθέσεις νὰ παρακολουθήσουν εἰς μίαν ἑκτακτον ἀνάγκην, ὅπως ἦτο ἡ περίπτωση τῆς ἀπουσίας τοῦ διεθνήτος τῆς νομαρχίας. Ἄλλ' ὁ λαὸς πιναμένος καὶ στεναχωρημένος ἐκ τῶν γραφειοκρατικῶν δυσκολιῶν τῶν δημοσίων καὶ παραδημοσίων κέντρων ἐπιζητεῖ ἀφορμὰς διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν πόνον, τὴν λύπην καὶ τὰς διαμαρτυρίας του καὶ δι' αὐτὸ πολλοὶ μοῦ ἐξέφρασαν τὴν λύπην των διὰ τὴν ταυτῆς ἀπουσίαν τῶν δύο ἀνωτέρων καὶ ὑπευθύνων διοικητικῶν ἀντιπροσώπων τῆς κυβερνήσεως ἐν Λακωνίᾳ.

Ποῦ λοιπόν, ἐπὶ τέλους, ἔχουν, δηλαδὴ δὲν ἔχουν τὸ γραφεῖον των οἱ δύο νομοκτινιάρτοι; Δὲν σὰς λέγω καμμίαν ὑπερβολήν. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὅπου καὶ κατοικοῦν! Ἀλλὰ τὸ ἰδιαιτέρον καὶ μοναδικὸν ὁμιλιῶν των ἐξ ἀνάγκης τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ ὡς γραφεῖον διὰ τὴν τυπικὴν διεκπεραίωσιν τῶν ἀπαραίτητων ἐγγράφων των!

Ἰὰ τὰς συνθήκας αὐτὰς πῶς νὰ λειτουργήσῃ τὸ νομοκτινιάρτικὸν γραφεῖον καὶ πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀνέθουν τὰ σκαλοπάτια τῆς Μεγάλης Βρετανίας οἱ χωρικοὶ κτηνοτρόφοι οἱ ὅποιοι φοβοῦνται, καὶ δικαίως, τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦ ξενοδοχείου; Ποῦ ν' ἀναζητήσουν τὸν ἐκτεθειμένον ἀντιπρόσωπον τοῦ κράτους καὶ νὰ τὸν καλέσουν νὰ ἐπισκευθῇ τὰ νοσοῦντα κτήνη των;

Ἄλλ' ἐπάρχει καὶ γὰρ ἄλλο ἀκόμη χειρότερον καὶ αὐτόχρονον ἐγκληματικόν. Καὶ οἱ δύο κτηνιάρτοι περιέρχονται τὴν ὑπαίθριον χώραν, ἐξετάζουν τὴν κατάστασιν τῶν κτηνῶν, τὰς ἀσθενείας καὶ βλέπουν μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς τὸν ἀποδεκατισμὸν των. Ὅτι ἐκ τῆς πείρας των γνωρίζουν, τὸ λέγουν εἰς τοὺς κτηνοτρόφους διὰ νὰ καταπολεμήσουν τὰς ἀσθενείας. Ἄλλ' ἐπιστημονικῶς οὐδεμίαν σχεδὸν βοήθειαν δύνανται νὰ προσφέρουν διότι στεροῦνται μικροσκοπίον πρὸς ἐξέτασιν, δηλαδὴ στεροῦνται ἐπιστημονικῶν ὀφθαλμῶν διὰ νὰ βλέπουν καὶ νὰ καθορίζουν ἐπακριβῶς τὴν διάγνωσιν.

Ὁ κ. Βλάχος μοῦ ἐδήλωσε σαφῶς, καὶ δὲν εἶνε ὑπερβολή, μὲ πόνον καὶ δάκρυα στὰ μάτια, ὅτι ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἱκετεύει τὰς ἐπιτροπὰς τοῦ κέντρου τῶν Ἀθηνῶν νὰ τοῦ προμηθεύσουν ἓνα μικροσκοπίον, διότι αἱ ἀνάγκαι τοῦ νομοῦ του διαρκῶς αὐξάνονται καὶ διαρκῶς τὸν πληροφοροῦν ὅτι ἀναμένουν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν τὰ διάφορα εἶδη τὰ ὅποια θὰ μὲς δώσουν ὡς ἀποζημιώσεις καὶ μετὰξὺ αὐτῶν καὶ μερικὰ μικροσκοπία ὅποτε ἀσφαλῶς θὰ τὸν ἐφοδιάσουν!

Ἀναμένουν μοιρολατρικῶς ἀπὸ τὴν Γερμανίαν τὰ εἶδη τῶν ἀποζημιώσεων καθ' ἣν στιγμήν κτήνῃ ἀξίας πολλῶν χιλιάδων προσβάλλονται ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀποδεκατίζονται. Ἰδοὺ ἓνας περίεργος οἰκονομικὸς συλλογισμὸς τοῦ δημοσίου ὑδροκεφαλίου, ἄξιος νὰ παραμείνῃ ὡς στίγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνυπαρκτοῦ οὐσιαστικῶς κτηνοτροφικῆς πολιτικῆς μας.

Ἐὰν ἀπεράσσει ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας νὰ ἤρχοτο εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ κτηνοτροφικὴν ἐκθεσὶν τοῦ Μυστρά ἀσφαλῶς θὰ ἐλάμβανε γνώσιν

τῆς πραγματικῆς ἐγκαταλείψεως τῶν κτηνοτρόφων. Ἄλλ' οὔτε ὁ κ. ὑπουργὸς ἦλθε, καίτοι ἐκλήθη, οὔτε ἄλλος ἀντιπρόσωπός του ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ τέλους εὐρέθη ὁ μητροπολίτης νὰ εὐλογήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἐκθέσεως.

Ἄλλ' οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἀπουσιάζονται μὲ τὴν λογικὴν τῆς πείρας καὶ τῆς πραγματικότητος ὅτι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία δὲν ἀρεῖ μόνον νὰ εὐλογηθοῦν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διὰ νὰ θαυματουργήσουν.

Εἶνε πρὸ παντὸς ἀνάγκη νὰ εἴπῃ τὴν ἐπιστημονικὴν γνώμην του τὸ μικροσκοπίον διὰ τὰς ἀσθενείας. Διαφορετικὰ ὁ θάνατος δὲν κάμπτεται μόνον ἀπὸ τὰς εἰχὰς τὰς εὐλογίας καὶ τὰς ἐκείας μας πρὸς τὸν Θεόν.

Εἰς τὴν Σπάρτην γεωργικὰ ἱδρύματα ὑπάρχουν ἓνα ἀγροκτήριον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ φιλοξενεῖται καὶ ἡ ἐπισταθμία τῶν ἐπιτητόρων. Τὸ ἀγροκτῆριον δὲν παρουσιάζει μεγάλην πρόδοον διότι κρατικῶς δὲν ὀργανοῦται καὶ δὲν ἐνισχύεται, ὁ δὲ σταθμὸς τῶν ἐπιτητόρων εἶνε σχεδὸν ἀνυπαρκτός ἀφοῦ διατηρεῖ μόνον ἓνα αἰγυπτακτῶν δόνον.

Δι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ἢ ὁ γενικὸς γραμματεὺς του ἐὰν ἤρχοτο εἰς τὴν Σπάρτην θὰ εἶχον πολλὰ νὰ πληροφορηθοῦν ἀπὸ τὴν τοπικὴν ἐρευνᾶν των. Εἰς οἰονδήποτε ἄλλο μέρος θὰ μετέβαινε ὅχι μόνον ὁ ὑπουργός, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ ὑπουργεῖον. Θὰ μετέβαινον ἀκόμη καὶ οἱ πολιτευόμενοι τοῦ τόπου διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν πρόδοον τῶν γεωργῶν καὶ τῶν κτηνοτρόφων.

Εἰς τὸν τόπον μας ὅμως κατατρίβόμεθα μὲ τὰς ἀντιδράσεις καὶ τὸ ἀλληλοφύγονμα, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ νομογεωπόνος Λακωνίας κ. Π. Μπούρας εἶνε «στὴ μοῦστα τοῦ ντουφεκιῶ». Ἀνώτερος δημόσιος ἐπάλληλος εἰς ἄλλον νομὸν εἰς τὸν ὅποιον παρεπλήθη πικρῶς διὰ τὴν ἐγκατάλειπν ἐκ μέρους τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς ἐκθέσεως Μυστρά, μοῦ ἀπηγγέλει ὅτι ἡ «ἐκθεσις ἐγένετο ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ὑπουργείου» καὶ ἄφηκε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἐν τέλει ὁ νομογεωπόνος Λακωνίας θὰ λογοδοτήσῃ.

Θὰ λογοδοτήσῃ καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον ν' ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του διότι ἀπησχόλησε ὅλην τὴν γεωργικὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐκθεμάτων. Ποίαν σημασίαν ὅμως δύναται νὰ ἔχῃ ἡ λογοδοσία καὶ ἡ ἀπόλυσις ὅταν τὸ ἔργον τῆς ἐκθέσεως εἶνε ἡθικόν, ἀνώτερον ἀπὸ οἰκονομικὸν ὑπηρεσιακὸν μικροπρέπειαν, ὅταν τὸ ἐνισχύουν οἱ ἔμποροι, ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα, οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ ὁ ἐργαζόμενος λαός;

Θὰ ἴσκει μόνον εἰς τοὺς δημιουργοὺς τῆς ἐκθέσεως νὰ περιφέρουν ὡς λευκὴν σημαίαν ἀγροτικῆς νίκης τὴν ἀνθοδόκητον ἰὼν κοινουλιῶν, αὐτὸ τὸ κομνηνογεννημα τῆς Παιδείας κ. Ἀθηνῶν Σταυροπούλου ἢ ὅποια ἦτο ὁ συγκινητικώτερος ὕμνος καὶ τὸ τρυφερώτερον ποίημα πρὸς τὸν κτηνοτροφικὸν πλοῦτον.

Εἶνε εὐτύχημα διότι ἡ ἀνώτερα τάξις τῶν γεωπόνων μας εἰς τὰς ἐπαρχίας δὲν πνίγεται ἀνάμεσα εἰς τὴν γραφειοκρατίαν. Ἡ δημιουργία τῶν ἐκθε-

σεών εάν ἔχη ὥς συνάπτειαν μίαν ἐπίκλησιν, παρατήρησιν ἢ ἀπόλυσιν δὲν ἔχει καὶ μεγάλην ἀξίαν. Τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς θετικὰς δημιουργίας ἀρνηνίζεται ὁ γεωργικὸς πληθυσμός, ἀποκτῶ περισσότερο ἀίσθημα καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν, καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ σπουδαιότερον κέρδος διὰ τὴν γεωργικὴν ζωὴν μας. Λέγουσι ὅτι ἀπὸ τὴν συγκοφαντίαν καὶ μένει πάντοτε ὅταν διαρκῶς ἐπαναλαμβάνεται. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἡθικὰ δημιουργικὰ ἔργα καὶ μένει, ἔστω καὶ ἂν συνθλίβονται οἱ ἀγωνισταὶ τῶν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὄγκους τῶν γραφειοκρατῶν καὶ τῶν ἀργασχόλων.

25 Ὀκτωβρίου 1925

Η ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐνα ξανθὸ κεφαλάκι μὲ δύο λάμποντα μάτια—ὅταν ταξιδεύει κανένας ὅλα τὰ γυναικεῖα κεφάλια φαίνονται ἐκφραστικὰ καὶ ὠραῖα—ἐσκαψε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου μας ἀπὸ τὰς Καλύμιας καὶ μετ' ἡρώτησε μὲ περιέργειαν «τί μυστήριον εἶνε αὐτὸ ποὺ διαβάζω».

Ἀπὴντησα πρὸς μεγάλην ἐκπληξίν της ὅτι εἶνε ἡ «ἀγροτικὴ αἰγὴ τῆς Μεσσηνίας». Ἐγίνετε λοιπὸν δάσκαλος τῆς γεωργίας, ἀνεφάνησε θορυβωδῶς. Πράγματι εἶχα γίνῃ ὁ θαυμαστής της, καὶ εἰς μοῦ ἦτο δυνατόν θὰ ἐγινόμην ὁ καθημερινὸς προπαγανδιστής της. Διότι ἡ γεωργία εἶνε ἡ πραγματικὴ πηγὴ τῆς εὐτυχίας εἶνε ἡ υἰεὶα καὶ ἡ δημιουργία, ἡ ἰδεώδης χαρὰ ἀνάμεσα στὰ δένδρα, τὰ λουλούδια, τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ῥῶα...

Καὶ δι' αὐτὸ οἱ καγχαρμοὶ τῆς ξανθῆς συντροφῆς δὲν μοῦ διέκοψαν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς «ἀγροτικῆς αἰγῆς τῆς Μεσσηνίας». Ἀλλὰ τί εἶνε τὸ περίφημον αὐτὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον τρέπει εἰς φρυγὴν τὴν νιάν γυναῖκα; Δὲν εἶνε περίφημον ἀλλὰ εἶνε καὶ καλλίτερον. Εἶνε ἀπλὴ διαφωτιστικὴ γεωργικὴ ἐργασία συγκεντρωμένη εἰς τὸ μηνιαῖον γεωργικὸν καὶ συνεταφικὸν περιοδικὸν τὸ ὁποῖον ἐκδίδει ἀπὸ ἐπιταξίας ὁ νομογεωπόνος Μεσσηνίας κ. Γενναῖος Γ. Γαρδίζης.

Δὲν περιέχει πολιτικὰ ἄρθρα οὔτε πνευματικὴν τροφὴν εἰς τοὺς καφενολογοῦντας διὰ τὰ κόμματα. Τὰ θέματά του ἐνδιαφέρουν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γῆν καὶ τὴν παραγωγὴν. Ἰδοὺ μερικὰ ἐκ τῶν περιεχομένων του εἰς τὸ ἐπ' ἀριθ. 75—76 τεῦχος τοῦ παρελθόντος Μαΐου—Ἰουνίου.

1) Ὁδηγία διὰ τὴν λίπανσιν τῆς ἀμπέλου καὶ σταφυδιμπέλου. Θ. Μελά
2) Ὀλίγα ἀκόμη συμβουλὰ διὰ τὴν λίπανσιν τοῦ σίτου καὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν. Θ. Μελά 3) Δενδροκομικὰ Προφυλακτικὰ καὶ Θεραπευτικὰ

μέτρα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν δένδρων. Π. Ἀναγνωστοπούλου. 4) Ἡ ἑλκῆ. Ἀλ. Γεωργιοπούλου. 5) Κτηνιατρικὰ. Σῆψις τῆς χελιδόνος Γ. Τράνη. 6) Συνεταιρικὰ Ρουμανίας Ε. Α. Α. 7) Γενικοὶ ἰσολογισμοὶ γεωργικοῦ ταμείου Φλώκας καὶ γεωργικοῦ ταμείου Σπαιοῦ—Μαλενίτη—Τριφυλίας καὶ σχόλια αὐτῶν Γ. Γ. Γ. 8) Γνωμικὰ Δ. Νάνου. 9) Ἡ ἀγροτικὴ ἀσφάλεια. Συνεργάτων. 10) Ἡ ἀγροτικὴ πίστις καὶ ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα Γ. Γ. Γ. 11) Ἡ συνεταφικὴ ὁργάνωσις ἐν Ἑλλάδι Γ. Γ. Γ. 12) Ὑποτροφία. Λιθινῆς ἐκπαιδευτικῆς ὁργάνωσις. Ἰδρυθεῖσα ἐπὶ Ἰωάννου Ρωφίλλου, ταυτέρου. 13) Ἐκδόσεις. Ὁ ὁδηγὸς τοῦ Δενδροκόμου. Γ. 14) Τὰ γεωργικὰ μας Νέα. Γ. Γ. Γ.

Ἀντιλαμβάνεσθε τίποτε τὸ περίφημον εἰς τοὺς τίτλους τῶν ἀνωτέρω θεμάτων; Καὶ ὅμως ὅλα εἶνε περίφημα καὶ ἐνδιαφέροντα διὰ τοὺς γεωργοὺς, τοὺς πρακτικοὺς ἀνθρώπους, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μεταβάλλουν μὲ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἐπιμονὴν τὴν γῆν εἰς τροφὴν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ περιοδικὸν τοῦ κ. Γαρδίζου ἀποτελεῖ ἓνα ἔργον ἱστορικὸν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γεωργίας μας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ μὲ τὸ αἶσθημα αὐτὸ τὸ παρηκολούθησα καὶ διετήρησα τὰς ζωηροτέρας ἐντυπώσεις ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐήτησα νὰ πληροφορηθῶ τ' ἀποτελέσματα τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς ἐκθέσεως τὴν ὁποίαν ὁργάνωσε ὁ νομογεωπόνος Λακωνίας κ. Παν. Μπούρας.

Ἡ πρώτη ἐν Μυστρᾷ πανελλήνιος γεωργικὴ ἐκθεσις γεωργικῶν προϊόντων, ζῶων καὶ ἐργαλείων, ἦτο ἓνα γεγονός τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ εὐρύτερον καὶ λεπτομερέστερον τὴν προσοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Τὶ νὰ σοῦ κάμουν ὁ νομογεωπόνος κ. Μπούρας καὶ ὁ νομοκτηνίατρος κ. Βιάζος, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μυστρᾶ, ὅταν τὸ Ἀθηναϊκὸν ἐπιμετρετικὸν κέντρον δὲν δίδει τὴν πρέπουσαν κατεῦθυνσιν εἰς τοιοῦτον εἶδους ἔργα ὥστε νὰ γίνων εὐρύτερον γνωστὰ καὶ ν' ἀπασχολήσουν καὶ τὸν ξένον ἐπιστημονικὸν γεωργικὸν κόσμον;

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας εἶχε ἐπιμετατικὴν ἐπιμέλειαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μυστρᾶ διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κίνησις θὰ ἦτο ζωηροτέρα καὶ τὸ ἔργον θὰ προσελάμβανε γενικώτερον χαρακτῆρα. Διότι ἐπὶ τέλους ὅταν ὁ ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου, ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς Γεωργίας καὶ ὁ νομάρχης ἀπουσιάζουν ἀπὸ τοιούτου εἶδους ἔργα τότε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιτρέπουν τὴν δημιουργίαν τῶν ἐκθέσεων.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὰ ὑπουργεῖα Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Γεωργίας ἠρνήθησαν ὅπως ἐνισχύσουν ὁλοκῶς τὴν δημιουργίαν τῆς ἐκθέσεως, καὶ αὐτὸ σημεῖται εἰς βάρος τῶν ὑπευθύνων ἐπιμετρετῶν, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κανένα προσωπικὸν γένετι μὲ νταούλια καὶ βιολιά εἰς τὸν Μυστρᾶ, ἀλλ' ὁ νομάρχης Λακωνίας δι' ἐγκλήσιον τοῦ ἐπ' ἀριθ. 5655 τῆς 10ης Ἰουλίου

1925 πρὸς τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων ἐγνωστοποίησε μετὰ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Λαθόντες ἀφορμὴν ἐξ εἰσηγήσεως τοῦ νομογεωπόνου Λακωνίας κ. Π. Μπούρα περὶ ὁργανώσεως γεωργικῆς ἐκθέσεως ἐν Μυστρᾷ ὑπὲρ τῆς ὁποίας προλαγάντα γίνεται πρὸ πολλῶν μηνῶν καὶ ἔχοντες καὶ ἡμεῖς τὴν ἀντίληψιν ὅτι αἱ γεωργικαὶ ἐκθέσεις ἔχουσιν μέγα σκοπὸν, τὴν ἀνάπτυξιν εὐγενοῦς ἀμύλλης μετὰ τῶν γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων, μελισσοκόμων, κοινουλτοτρόφων, τυροκόμων πρὸς ἀπόκτησιν ὅσον τὸ δυνατόν βελτιωμένων φυτῶν, σπόρων, καρπῶν, ζώων, ζωίκων προϊόντων καὶ διαφόρων ἄλλων εἰδῶν διὰ τῆς παραδοχῆς παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν γεωργῶν τῶν κτηνοτρόφων τῶν ἐπὶ τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης καὶ πείρας ὑποδεικνυομένων νεῶν μέσων καλλιέργειας χρησιμοποιοῦσας νεωτέρων καὶ τελειότερων γεωργικῶν ἐργαλείων, μελισσοκομικῶν, ἀμπελοφυτικῶν, γαλακτομικῶν, τυροκομικῶν καὶ κοινουλτοφυτικῶν, χημικῶν λιπασμάτων, φαρμάκων ἐναντίον τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν, καλλιτέρας περιουτήσεως τούτων, διαλογῆς τῶν σπόρων τῶν ἐμβολίων, ἐκλογῆς τῶν ἐπιβητόρων ζώων κτλ., ἀπεκρυσσάμεν μετὰ τῶν ἐνταῦθα εἰδικῶν δημοσίων ἀρχῶν, ἀντιπροσώπων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου, ἐνισχυθέντες καὶ οἰκονομικῶς παρὰ τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν καὶ τῆς κοινότητος Μυστρᾷ, τὴν ὁράνωσιν τῆς Α' ἐν Μυστρᾷ Γεωργικῆς Ἐκθέσεως ἀπὸ τῆς 27—31 Αὐγούστου ἵνα συμπέσῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατ' ἑτος τελουμένης ζωομεποροπατηγύρεως διαρκούσης ἐπὶ πενθήμερον».

Καίτοι τὰ δύο ὑπουργεῖα δὲν ἐνίσχυσαν ὅπως τὴν ἔκθεσιν ἐν ταῖς αὐτῇ ἐγένετο καὶ ἔδωκε καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα ὥς θὰ ἐπιληροφοροῦντο τὰ δύο ὑπουργεῖα ἐὰν ἀπέστελλον ἐκ περιεργείας εἰς τὴν Σπάρτην ἕνα ἀντιπρόσωπόν των.

Μετὰ τὴν ἄρνησιν τῶν δύο ὑπουργείων ὁ νομογεωπόνος κατέφυγε εἰς τὸν δῆμον Σπάρτης, τὴν κοινότητα Μυστρᾷ, τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν καὶ εἰς τὰ ἐν Σπάρτῃ τραπεζικὰ γραφεῖα ἐμπορικῆς πίστεως τῶν κ. κ. Γεωργολλώγου καὶ Φιλιπποπούλου, Μαλούχου, ὡς καὶ τῆς γεωργικῆς ἐνώσεως Λακωνίας.

Ἐκ μέρους τῶν ἀνωτέρω κέντρων καὶ προσώπων ἐδόθησαν διάφορα ποσὰ καὶ τὸ ἔργον τῆς ἐκθέσεως δὲν ἐνανέησε. Ἀμέσως αἱ ἀποκηρύξεις τοῦ νομάρχου Λακωνίας κ. Σεργίου ἀπεστάλησαν εἰς ὅλας τὰς κοινότητας τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὅλας τὰς γεωργικὰς ἐνώσεις, εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς, εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια, καὶ ἐμπορικὸς συλλόγους, εἰς τοὺς νομογεωπόνους καὶ τὰ γεωργικὰ ἱδρύματα.

Οἱ ὁργανωταὶ τῆς ἐκθέσεως ἐπέτυχον τὴν κατασκευὴν καὶ στέγασιν τῶν περιπτέρων, 300 τ. μ. ἐπιφάνειαν, ἐκ τῆς προσφορᾶς ἐπὶ ἐπιστροφῇ τῆς ξυλείας καὶ τῶν τοίγων τῶν ἐμπόρων Σπάρτης κ. κ. Βεργάκου, Καλαβρυτινοῦ, Ἐμπεῖρα, Λαμπρινοῦ, Μορφογένη καὶ Ψυχροποῦ. Ἐν γένει διὰ τὴν

ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου ὁ νομοκτηνίατρος κ. Βλάσος, ὁ ἀντιπρόεδρος τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν Λακωνίας κ. Τζιθανόπουλος, ὁ μελισσοκόμος κ. Μοσχολέης, ὁ φοιτητὴς τῆς ἀνωτέρας γεωπονικῆς σχολῆς κ. Οἰκονόμου, ὡς ἐπίσης καὶ εἴκοσι περίπου διδάσκαλοι καὶ φοιτηταὶ οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς κοσμήτορες.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκθεμάτων ὑπερέβη τὰ 360 μετὰ δὲ τούτων περιλαμβάνονται προϊόντα διηθητικὰ, κηπουρικὰ, μελισσοκομικὰ, τυροκομικὰ, γαλακτοκομικὰ, σποροφυτικὰ, ζῶα, γεωργικὰ, ἀμπελοφυτικὰ καὶ κοινουλτοφυτικὰ ἐργαλεῖα καὶ νέα μηχανήματα. Τὰ μηχανήματα εἶχον ἀποστελεῖν τὸ μηχανουργεῖον Σταματοπούλου, ἡ ἑλληνικὴ γεωργικὴ εἰσαγεία, καὶ πολλοὶ ἰδιῶται, τὰ δὲ ἐκθέματα προήρχοντο ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ τῆς Λευκάδας.

Μετὰ τῶν ἐκθεμάτων ἐκρίθησαν ὡς ἐξαρχετικῆς ἀξίας τὸ μέλι τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως τὸ λάδι τῆς δενδροκομικῆς σχολῆς τῶν Πατρῶν, τὰ μῆλα τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ τῆς Βυτίνης, τὸ κρασί τῆς Λευκάδος, ἡ πατάτα τῶν Πατησίων καὶ τὸ σιτὶ τῆς Θεσσαλίας.

Αἱ διάφοροι εἰσαγείαι τῶν χημικῶν λιπασμάτων ἀπέστειλαν εἰς τὴν ἔκθεσιν ἄνω τῶν 50.000 δραχμῶν ἀξίας λιπάσματα εἰς μικρὰ σασίδια διὰ νὰ διανεμηθῶν δωρεὰν εἰς τοὺς ἐπισκέπτες γεωργούς, ἡ δὲ ἑλληνικὴ εἰσαγεία τῶν χημικῶν λιπασμάτων ἀπέστειλε εἰδικὸν συνεργεῖον κηρυματογράφον καὶ ἐκνηματογράφησε τὴν ἔκθεσιν, τὰ ἐκθέματα καὶ ὅλην τὴν κίνησιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πενθημέρου λειτουργίας τῆς.

Ἄλλ' ὅτι καὶ εἰς ἐμὲ ἐπροκάλεσε ἰδιαίτερον ἐντύπωσιν ἦτο ἡ προθυμία καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐκθεμάτων ἀπὸ ὅλας τὰς γωνίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ συγκίνησις τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν διὰ τὴν ἔκθεσιν των, καὶ ἰδιαίτερος μία ὁλόκληρη, κομπή, θὰ ἔλεγα, ἀνθοδέσμη κοινουλῶν, τυλιγμένη μὲ λευκὸ τοῦλι, δημιουργημένη τὴν 19 Αὐγούστου ἀπὸ τὸ στοργικὸ καὶ φιλότεχνο χέρι τῆς ἐκ Πατρῶν κυρίας Ἀθηνᾶς Σταῖκοπούλου, ὅπως σημειοῦται στὸ μικρὸ χαρτίαι.

Ὁ κόσμος τῆς Λακωνίας εἶχε ἀναγεννηθῇ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ ἡ εὐχαρίστησίς του διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκθέσεως ἦτο ἀνιχνώσιμος. Ἡ περιφέρεια τοῦ Μυστρᾷ καὶ ἡ μεγάλη ὁδὸς ἐκ Σπάρτης εἶχον μεταβληθῇ εἰς ἀληθὲς γεωργικὸν προσκίνημα.

Ὁ δημιουργὸς τῆς ἐκθέσεως κ. Π. Μπούρας, ἕνας ἄνθρωπος μὲ ζοὴν καὶ θέλησιν, μὲ στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς τὰ γεωργικά, μὴ ἔλεγε, καίτοι ἦτο βαθύτατα λυπημένος ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀντιθέσεις πρὸς τὸ ἔργον του, ὅτι τὴν διανομὴν τῶν βραβείων ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ ἀργότερον δι' ἐπισήμου περίου τελετῆς, πιθανῶς εἰς τὸ γυμναστήριον, χρησιμοποιουμένον ὡς γεωργικὸν στάβον.

Τὰ βραβεῖα εἶνε χρηματικὰ, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, λιπάσματα, μετάλλια καὶ

διπλώματα. Τὰ βραβεία τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων ἀσφαλῶς νομίζω εἶναι τὰ προτιμότερα διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐνισχυθῇ ὁ ζήλος τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν καὶ θὰ παρουσιάσιν εἰς ἄλλην ἐκθεσὶν ἐξαριστικότερα εἶδη.

28 Ὀκτωβρίου 1925.

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΩΝ ΤΑΠΗΤΩΝ

Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν προβληματικὴ γίνεται ἡ θέσις τοῦ διδασκαλικοῦ καὶ μαθητικοῦ κόσμου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Αἰξάνουν οἱ μαθητὰ παντοῦ καταπληκτικῶς χωρὶς νὰ ὑπάρχουν καὶ τ' ἀνάλογα σχολικὰ κτίρια, κρατικά ἢ ἐπὶ τέλους καὶ ἰδιωτικά.

Τὰ κρατικά εἶνε ἐλάχιστα καὶ τὰ ἰδιωτικά, ὅπου ὑπάρχουν, εἶνε σχεδὸν ἔρειπώμενα διότι δὲν τὰ ἐπισκευάζουν ἔξ ἀφορμῆς τοῦ ἐνοικουσιασίου. Ἐδῶ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὴν Λακωνίαν ἐν γένει ἡ ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ὑπερβῇ κάθε ὑπολογισμόν. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ μέχρι ποίου σημείου ἐπερληρώθησαν τὰ σχολεῖα ἀρξεί μόνον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν Σπάρτῃ ὑπάρχουν 700 γυμνασιόπαιδες καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀραίωσις τῶν κρίνεται πλέον ἐπιβεβλημένη διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἄλλων γυμνασίων.

Ἐκτὸς τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Σπάρτης ἔχουν τὴν δικαίαν ἀξίωσιν ὅπως τὸ διδασκαλεῖον τῶν καταστῇ μόνιμον καὶ ὄχι ἑσπεριον ὅπως ἰδρῶθῃ ἀρχικῶς διὰ μίαν πενταετίαν. Ἡ ἀξίωσις αὕτη εἶνε δικαιολογημένη πλήρως ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων του καὶ ἀναφέρουν ὅτι μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπεστάλησαν 70 πτυχιῶχοι τοῦ διδασκαλείου Σπάρτης.

Τὰ σχολεῖα καὶ τὸ διδασκαλεῖον ὑπερπληροῦνται μαθητῶν καὶ μαθητριῶν καὶ μόνον τὸ μέγα κτίριον τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς Σπάρτης ἔχει ἐρμησθῇ πρὸ ἐτῶν ἑλείψει ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν πόρων. Λεξιὰ, πρὸς τὸ ἄνωρον σχεδὸν τῆς πόλεως, ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1909 ἡ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ Σπάρτης διὰ κληροδοτήματος 460,000 δραχμῶν αἱ ὁποῖαι κατετέθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Αἰκατερίνης Γρηγορίου.

Ἡ σχολὴ ἐλειούργησε ἐπὶ ἐν ἔτος διὰ χρημάτων τῆς χήρας τοῦ διαβέτου Αἰκατερίνης Γρηγορίου, ἀλλὰ μετέπειτα διέκοψε δυστυχῶς τὰ μαθήματά της διότι οἱ τόκοι τῶν 16,000 δραχμῶν τοῦ κληροδοτήματος δὲν ἐπαρκούν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ὁποῖου ὁ προϋπολογισμὸς σήμερον θὰ ἀνήγγετο τοῦλάχιστον εἰς 150,000 δραχμὰς.

Ἐνεκα τούτου τὸ δικαστικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν μητροπολίτην Γερμανόν, τὸν δήμαρχον κ. Ν. Λυμπερόπουλον, τὸν πρόεδρον τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου κ. Ἠλίαν Γκορτσιόλογον, τὸν κ. Κ. Γεωργά-

πουλον καὶ τὴν χήραν Καλλιόπην Κοπανίτσα ἀπεφάσισε ὅπως ἐγκαταστήσῃ προσωρινῶς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον θηλέων καὶ τὸ μικτὸν διδασκαλεῖον μέχρις ὅτου εὗρεθῶν ἀνάλογοι πόροι διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς.

Ἀλλὰ πόθεν θὰ εὗρεθῶν οἱ πόροι διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ προαπαικτικὸν αὐτὸ ἴδρυμα τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐδίδε ἐπιστήμονας διὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα; Εἶνε ἄγνωστον ἀκόμη. Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς αἰθούσας τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς δὲν ἐγκαθίστανται μόνον μαθητρίαι καὶ σπουδασταὶ τοῦ διδασκαλείου ἀλλὰ καὶ... στρατιῶται τῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατολογικοῦ γραφείου.

Ὁ δήμαρχος κ. Ν. Λυμπερόπουλος ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ἄλλων πολιτῶν εἶχε τὸ θάρρος νὰ μοῦ εἴπῃ ὅτι ἡ στρατολογικὴ ὑπηρεσία ἐγκατεστάθη ὅλος αὐθαρετῶς εἰς τὰς δύο αἰθούσας τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς. Καὶ δι' αὐτὸ διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν προϊστάμενον τοῦ στρατολογικοῦ γραφείου Σπάρτης ταγματάρχην κ. Ἀναγνωστόπουλον, ὁχυρούμενος ἐπὶ τῆς διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν ἡ ὁποία ἀνέφερε γενικῶς ὅπως ἡ στρατολογικὴ ὑπηρεσία ἐγκατασταθῇ εἰς «δημόσιον κατάστημα».

Ὅταν ἦτο ἑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ κ. Γόντικας ἐγένοντο ἐνέργειαι ἐκ μέρους τῶν Σπαρτιατῶν ὅπως μεταφερθῶν ἄλλαχοῦ τὰ γραφεῖα τῆς στρατολογικῆς ὑπηρεσίας. Ἐδόθη ἡ ἐπόσχεσις ὅτι ἡ αἰτησις τῶν θὰ εἰσακουσθῇ, διότι στρατιωτικὴ ὑπηρεσία καὶ σχολεῖον θηλέων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συνενάρξουν.

Εἰς τὸν ταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Μισοστάην ἀνετέθη νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἀλλὰ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου οὐδὲν ἐγένετο καίτοι παρήλθον ἀρκετοὶ μῆνες ἀπὸ τῶν πρώτων διαμαρτυριῶν καὶ ἐνεργειῶν.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν σχολὴν ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐγκαταστήσῃ τὰς ὑπηρεσίας του ἐκεῖ ὅπου εὕρεται σήμερον τὸ πταισματοδικεῖον, ἡ ἐφορία καὶ τὸ εἰρηνοδικεῖον, εἰς τὸ οἶκον τοῦ ἐκ Βρεσταίνων δωρητοῦ Πιλάδα τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ χρησιμοποιεῖται ἀνέκαθεν ὑπὸ τοῦ δημοσίου διὰ τὰς ὑπηρεσίας του.

Τὸ κράτος ἔχει ἐπιτακτικὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως προστατεύσῃ τὸ ἴδρυμα τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ δημιουργηθῇ, καὶ δικαίως, ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐντολὴ τῶν δωρητῶν δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν καὶ καμμίαν νομιμότητα.

Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνωτέραν σχολὴν ὑπάρχει καὶ ἐν ἄλλῳ ζήτημα κατοχῆς ἐνὸς διαμερισματοῦς τῆς ἐντελῶς ὅμως διαφορετικῶν ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ μικροαστικὸς ἀνθρώπινος κατασκευασμὸς ἔφερε καὶ εἰς τὴν Λακωνίαν ἀρκετοὺς πρόσφυγας οἱ ὁποῖοι ἀνεζήτησαν παντοῦ τὴν τύχην καὶ ἤρχισαν τὴν νέαν ζωὴν τῶν βασιζόμενοι ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀδελφικὴν βοήθειαν τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐργατικότητά των

Εἰς τὸ Γύθειον γίνεται ἡ πρώτη ἀπόπειρα κατὰ τὸ 1923 διὰ τὴν δημιουργίαν ἱεροστασίου ταπητουργίας. Οἱ ἄνθρωποι τῶν πρώτων ἱδρυτῶν ταπητουργῶν συνεργῶν προσκοροῦν εἰς πολλὰς βίαιάς δισχερεῖας καὶ ἐπὶ τέλος εἰς μὲν τὸ Γύθειον παραμένει ὁ ἐκ Δανεβλῆ ταπητουργὸς κ. Χρήστος Χρηστάκης μὲ 3 ἀργαλειούς εἰς δὲ τὴν Σπάρτην εγκαθίσταται ὁ κ. Νικόλαος Εἰδοσταθίου ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο νομάρχης Λακωνίας ὁ κ. Τζανῆς, ὁ ὁποῖος προσεπλάησε ὅπως ἐνίσχυση παντοιοτρόπως τὴν νέαν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, διότι ὅχι μόνον τοιαύτως θὰ ἐδημιουργεῖτο ἐνδιαφέροντα βιομηχανικὴ κίνησις ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ οἰκογένεια προσφύγων θὰ εὗρισκον διαρκὴ ἐργασίαν. Καὶ ὡς πρώτην θετικὴν ἐνίσχυσιν τῆς προσφυγικῆς βιομηχανίας ἐπέτειρε τὴν εγκατάστασιν τοῦ ταπητουργοῦ κ. Εἰδοσταθίου εἰς δύο διαμερίσματα τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ ἐν Σπάρτῃ ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς παρεσχέθησεν αὐτῷ δάνειον 42,000 δραμῶν διὰ τὴν ἀγορὰν διαφόρων ἀπαραίτητων ὑλικῶν.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ ταπητουργοῦ Σπάρτης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω βοηθειῶν ἤρξαντο πρὸ διετίας διὰ τῆς κατασκευῆς 80—100 μέτρων κατὰ μῆνα ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον αἱ παραγγελίαι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἐπικινώθησαν καὶ δι' αὐτὸ ἐπὶ τῆς προσόδου τοῦ νέου ἱεροστασίου ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐπὶ ἤρξε πολλὰς ἐπιτάξεις ὅπως καὶ αἱ 35 ἐργαίδες τῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ὅμως τῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς περὶ τὰ μέσα Αὐτοῦστον ἔκρινεν ὅτι ἀπὸ τὴν μίαν αἴθουσαν ἔπρεπε ν' ἀποχωρήσῃ ὁ πρόσφυξ ταπητουργὸς καὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἀργαλειῶν. Καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς ἐξετελέσθη... ἀντιδράσεως μὴ οὐσῆς. Ἐπεσκέφθη τὸ μικρὸν διαμέρισμα τὸ ὁποῖον ἀπέμεινε εἰς τὸν πρόσφυγα ταπητουργὸν καὶ ἐπέσθην ἀπολύτως ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξαιολογήσις τῆς ἐργασίας του εἶνε προβληματικὴ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ταπητουργικὴ βιομηχανία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ παντοιοτρόπως διότι ἀποτελεῖ μίαν βᾶσιν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σκοποῦ τῆς ἀδρανόουσης σχολῆς. Ἡ εὐκαιρία διὰ τὴν ἐπιτροπὴν ἦτο μοναδικὴ ὅπως ἐνίσχυση τὴν νέαν βιομηχανίαν μέχρι τοῦ σημείου ὥστε καὶ ἐργαίδες τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν νὰ μαθητεύσιν εἰς τοὺς προσφυγικοὺς ἀργαλειούς, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐδυσκολεύετο διόλου ν' ἀποδεχθῇ ὁ πρόσφυξ ταπητουργός.

Ἐὰν τὸ ζήτημα μελετηθῇ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς εὐρύτερον ἀσφαλὲς θὰ καυχήσῃ εἰς τὸ εὐχάριστον συμπέρασμα ὅπως χάριν αὐτοῦ τοῦ τύπου παρασχῇ ὅλας τὰς εὐκολίας εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ταπητουργίας. Τὸ κληροδόχημα τῆς Αἰκατερίνης καὶ Ἰωάννου Γρηγορίου ἔταξε σαφῶς τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς τῆς σχολῆς, κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν λειτουργεῖ, δίκαιον

καὶ σκόπιμον θὰ ἦτο ἂν ἐλειτούργει εὐρύτερον μία ἄλλη ἐπαγγελματικὴ ἰδιωτικὴ σχολή.

Διαφορετικὰ θὰ ἐδημιουργεῖτο ἡ ἐντύπωσις ὅτι χάριν τῶν τύπων τίθεται ἐν διωγμῷ ἡ νέα ἑλληνικὴ βιομηχανία τῆς ταπητουργίας, ἡ ὁποία εἰς ἄλλας χώρας ὑποδοιφεῖται μὲ ὅλα τὰ ἠθικὰ καὶ ὁικονομικά μέσα.

Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ προσφυγικῆς βιομηχανίας εἰς τὴν Λακωνίαν κρίνεται ἐπ' ἀνάγκῃ νὰ σημειώσω ὅτι εἰς δολοκλήρον τὸν νομὸν εὗρίσκονται 674 οἰκογένεια αἱ ὁποῖαι ἀντιπροσωπεύουν 2,369 ἄτομα. Ἐντὸς τῆς Σπάρτης παραμένουν 500 ἄτομα καὶ ἄλλα τόσα εἰς τὸ Γύθειον. Εἰς διάφορα χωρία ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐργάζονται 258 οἰκογένεια—659 ἄτομα—ὅπως ἐπίσης καὶ 30 οἰκογένεια γνωρίζονται ἐγκατεστάθησαν εἰς τ' ἀπαλλοτριωθέντα κτήματα τῆς μονῆς Καστρῶν.

Μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς προσφυγικῆς ὑπηρεσίας κ. Ν. Γιαννακοπούλου ἐπισκέφθημεν τοὺς προσφυγικοὺς σινοικισμοὺς Σπάρτης διαμένοντες ὅλοι αἱ οἰκογένεια εἰς ἐπιταγμένας οἰκίας καὶ ὁμολογῶ ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ κατὰστασις τῶν δὲν εἶνε κακὴ. Μερικαὶ μάλιστα οἰκαί εἶνε καθαραὶ καὶ δὲν κατοικοῦνται πικρῶς ὅπως εἰς ἄλλας πόλεις Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως κα' ἐδῶ δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὰς τρωγίαις καὶ τὰ μιουδρονύμια, εὐτυχῶς μόνον δύο. Εὗρίσκονται παραπλεύρως τῶν φιλιακῶν καὶ νομίζει τις ὅτι ἀποτελοῦν συνέχειαν. Καὶ κατὰ χειρότερον. Ὅτι προσφίονται διὰ τοὺς χειροτέρεους κακούργους. Εἶνε δύο μεγάλα ἀνήλικα ἀνθρωποφάγα σπύλια ἐντὸς τῶν ὁποίων κατοκοῦν ὁ οἰκογένεια ἀνευ προστατῶν. Ἡ ἐκ Κιθωνίων χήρα Ἑλένη Λαοκαλάκη, ἡ ὁποία ἔχει 4 ὄρφανά, μοῦ δηγεῖται ὅτι ὁ σύζυγός της ἐφροντίθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὑποφέρῃ ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ σπυλαίου της.

Θ' ἀποθάνον τὰ παιδιὰ μου ἐδῶ μέσα στὴν ὑγείαν τὸν χειμῶνα, μοῦ ἔλεγε μὲ δάκρυα στὰ μάτια, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ σαραγμοῦ τῆς ἐκάλεισαν ἁμέσως αἱ ἄλλαι οἰκογένεια μὲ τὴν αὐτὴν πένθιμον διαμαρτυρίαν.

Θὰ ἦτο μάταιον νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀθηναικοῦ προσφυγικοῦ ἐπισήμου κέντρου. Οἱ μελλοθάνατοι εὗρίσκονται τόσοι κοντὰ εἰς τὴν κοινωσίαν τῆς Σπάρτης ὥστε θὰ ἦτο ἔργον στοιχειώδους φιλανθρωπίας διὰ τὰ ὄρφανά τῶν τοιχοσφαγμένων ν' ἀνελάμβανε τὴν λήτρωσιν τῶν ἀπὸ τὰ δύο μιουδρονύμια τὰ ὁποῖα, ἐπαναλαμβάνω, εὗρίσκονται παραπλεύρως τῶν φιλιακῶν.

Κυρία καὶ δεσποινίδες τοῦ Σπαρτιατικοῦ κόσμου κόμειτε τὸν κόπον νὰ περάσετε μπροστὰ ἀπὸ τὴν προσφυγικὴν κόλπον τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, καὶ τότε εἴμαι βέβαιος ὅτι θὰ κατορθώσετε ἐξείναι πῶς δὲν κατώρθωσαν οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ τυττοῦχοι....

31 Ὀκτωβρίου 1925.

ΝΑΥΠΛΙΟΝ - ΕΝΕΤΙΚΑ ΦΡΟΥΡΙΑ

Κάθε φορά που πηγαίνω εις τὸ Ναύπλιον τὸ βλέπω ἀπὸ τὸν κάμτον τοῦ Ἀργολικοῦ μὲ ἀγάπη, στοργή καὶ συγκίνησι, γιατί θάλασσα, ἔδαφος, πέτρες, φρούρια, ἐρείπια, ἔχουν τὴν σφραγίδα τῶν μεγάλων περασμένων καὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν φοράν, ἔ' ὁμολογῶ, τὸ εἶδα μὲ τρόμον, διότι ἐπάνω, στὰ ἴσχα νερὰ τοῦ λιμένος του ἐκμαίτιζε ἡ ὀλοκαύσανη σημαία τῶν Τούρκων μὲ τὸ μισοφύγαρό της. Τί σύμβολον, θεέ μου, αἵματος καὶ τρόμου, καὶ τί σύμπτωσις νὰ κυριαρχῇ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ τουρκικὸν ἐμπορικὸν ναυτικὸν εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Τὸ ἀμύδλοιοιον «Vefa» (Μοῖρα) μετέφερε ἀπὸ τὴν Ρουμανία φορτίον ξυλείας γὰρ λογαριασμὸ ἐνὸς ξυλμπόρου. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε τόσον ἀπλοῦν ὅσον ἴσως φαίνεται. Προτοῦ καταστραφῶμεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Ἑλλάδος κατεῖχον τὴν κυριαρχίαν καὶ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ Ἑξέεινου Πόντου μέχρι τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Ἰσπάρην. Καὶ τώρα ἰδοὺ ὁ Τούρκος ναυτικός ἀπὸ τὴν ἀνάνειάν του δημιουργεῖ ἐμπορικὸν στόλον, διασπείρει τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον!

Ἦτο φαίνεται πεπρωμένον νὰ προσθέσῃ καὶ ἡ τουρκικὴ σημαία τὴν σφραγίδα τῆς ἀνάμειξας εἰς τὸ ἱστορικὸν ταμπλό τοῦ Ναυπλίου. Καὶ νυματίζει ἀκριβὲς ἀπέναντι τοῦ ἀγάλματος τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου συμβολικαὶ καλλιτεχνικαὶ εἰκόνες ἐνθυμίζουν τοὺς ἀγῶνες κατὰ τῶν Τούρκων τῆς Ἑλλάδος καὶ Γαλλίας καὶ ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν Γάλλων στρατηγῶν Μαζιδanos, Φαριέρου καὶ Δεριγνύ.

Εἰς ἄλλην πλατεῖαν, πρὸ τοῦ δυναστικοῦ μεγάρου, ὑπάρχει ἐπὶ πεντελικῷ μαρμαρῶν ἡ γιγαντομαχία τοῦ Νικηταρᾶ εἰς τὰ Λαοδονάκια μὲ τὴν ἀριέρωσιν «Ναῖτα Νικηταρᾶ τῷ Τουρκοφύγῳ». Τὸ ἥρώον τοῦ Νικηταρᾶ ἐδημιουργήθη χάρις εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸν ζήλον τοῦ Ἡλία Ποταμιάνου καὶ ὅχι μόνον οἱ Ναυπλιεῖς ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τοῦ εἶνε εὐγνώμονες. Τὸ ἔργον εἶνε ἄξιον καλλιτεχνικοῦ θαυμασμοῦ ἀλλ' ὁ γλύπτης οὐδαμῶς ἐχάραξε ἔ' ὀνομά του καὶ αὐτὸ εἶνε μία ἀπόδειξις τῆς μεγάλης περικοφονήσεως του πρὸς τὴν ὑστεροφημίαν.

Ἐν τοῖς ἀργότερα ἔμαθα ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸν γλύπτην καλλιτέχνην κ. Κ. Ζενγώλην.

Καὶ ὡς συμπλήρωμα τοῦ θαυμασμοῦ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πρὸς τὸν τρομερὸν χειριστὴν τοῦ γαταγανιοῦ εἰς τὴν ἱστορικὴν μάχην τῶν Λαοδονα-

κίων εἶνε χαραγμένοι ἐπὶ μιᾷ προσόψεως τοῦ ἔργου οἱ σὶ ἴχοι τοῦ Κωστή Παλαμά οἱ ὅποιοι ἐπιγραφματικώτατα ἐξαγγέλλουν τὰ ἔξης:

Ἐδὼ στήν πέτρ' ἀσάλευτος ὁ στρατηγὸς Ναῖτας
ὁ τουρκοφύγος ἀθλητὴς τοῦ γένους νέος Ἀζορίας
πάντ' ἀνθισμένη ἄς τὴν κρατᾷ τὴν δάφνη τῶν Ἑλλήνων
καὶ στὸν πολέμων τὴν ἱερὴ φωτιὰ καὶ στῶν κινδύνων.

Τὸ Ναύπλιον, —τόνομά του τὸ ἔλαβε ἀπὸ τὸν μυθολογικὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος— εἶνε ἓνα ἀπέραντον ἱστορικὸν μουσεῖον καὶ κάθε ξένος πού ἔρχεται ἐδῶ τὸ μελετᾷ, τὸ ἐξετάζει καὶ τὸ ἐρευνᾷ μὲ προσοχὴν καὶ ἐνδιαφέρον. Κοντὰ εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Ἀργολίδος ὁρθεύει καὶ τὸ Ναύπλιον μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑνετῶν, τῶν Τούρκων καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, καὶ τὰ δείγματα τῆς ἱστορίας του δὲν κρύπτονται εἰς τοὺς τάφους τῆς ἀρχαίας Ἀσίνης καὶ τῶν Μυσηγῶν, ἀλλ' εἶνε ὀλοφάνερα εἰς ὅλους τοὺς ἐπισκέπτας. Ὁ ἀγὼν τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν κατακτήσεων καὶ τῶν ἀπελευθερώσεων εἶνε σημαδευτὸς ἐδῶ καὶ ἀδιάφυστος.

Ἑνετοί, Τούρκοι καὶ Ἕλληνες! Ἀδιόκοτον ἀνθρωποφάγομα διὰ τ' ἡν κατὰκτησαν τῆς Πελοποννήσου, καὶ πρὸ παντὸς τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὅποτον ἀπετελεῖ πάντοτε τὸ κέντρον τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν βάσεων. Οἱ Ἑνετοὶ ὑπὸ τὰ αἱματηρὰ πλῆγματα τῶν Τούρκων συνθηκολογοῦν καὶ παραδίδουν τὴν πόλιν τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1502. Ἐπέρχεται ἀργότερον ὁ φοβερός Μοροζίνης, καταλαμβάνει τὸ Ναύπλιον τὸ 1685 καὶ τὴν 27ην Δεκεμβρίου 1693 ἐποθήσκει ἐκ λιθιάσεως. Οἱ Ἑνετοὶ κατασκευάζουν τὰ παραλιακὰ φρούρια κατὰ τὸ 1704 καὶ εἰς τὴν θύραν τοῦ προμαχώνος χαρατμοῦν ὡς σύμβολον τῆς ἀκαταβλήτου δυνάμεώς των τὸν περσιτὸν λέοντα.

Ἄλλ' οἱ Τούρκοι στρέφουν πάντοτε τὴν προσοχὴν των πρὸς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν 9ην Ἰουλίου 1715 τὰ στρατεύματα τοῦ Λαοῦτ πασά κυριεύουν τὸ Ναύπλιον. Ἦτο κάρως νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρά τῶν Ἑλλήνων. Τολμηροὶ πολεμισταὶ ὑπὸ τὸν Σταϊκόπουλον πολιορκοῦν τὸ Παλαμίδι, ἐν τέλει μίαν νύκτα τὸ καταλαμβάνουν, οἱ θέλονται τῶν Κυνδωνίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τῶν ἄλλων ἀγωνιστῶν κατασφάζουν τοὺς Ἀρβανίτες, καὶ τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1822 διὰ συνθήκης παραδίδεται τὸ Ναύπλιον παρὰ τῶν διασωθέντων Τούρκων εἰς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην.

Ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τὸ ἑλληνικὸν ἀλληλοφάγομα καὶ τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831 φανεύεται ὁ ἀείμνηστος καὶ βαθυστάγαστος κυβερνήτης Καποδίστριας εἰς τὸ στενὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος πρὸ τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τίς σφαῖρες τῶν Μαυρομαχαλέων. Τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1833 ἀποθιβάσκει εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ναυπλίου ὁ πρῶτος βασιλεὺς Ὀθων καὶ τὴν 6ην πρὸ τὴν 7ην Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ μοίραρχος Κλεώπας συλλαμβάνει τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Δημήτριον Πλαπού-

ταν και τοις μεταφέρει εις τὸ Μπαύριζι ὡς συνωμότης κατὰ τοῦ δυνάστη-
κοῦ καθεστῶτος!

Ἐπειτα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν τρικυμίαν ἀποφασίζεται ὅπως ἡ πρωτεύουσα
τοῦ κράτους ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μεταφερθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ σκετικὸν διὰ-
ταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1834 καὶ τὴν
1ην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ ἀπόφασις πραγματοποιεῖται.

Ἀνεχώρησαν ἐντεῦθεν αἱ ἀρχαὶ τῆς πρωτεύουσας ἀλλὰ παραμένονεν τὰ
σημῖδια τῆς ἱστορίας της. Τὸ πρῶτον ἀνάκτορον τοῦ Ὁθωνος ἔχει σιγήσῃ
ἀπὸ πολλῶν ἐπὶ τὴν ἐπηρεασίαν τῆς νομαρχίας. Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τὸ
κατέστησε σχεδὸν ἄχρηστον διὰ τὴν νομαρχίαν. Ἐν τοῦτοις παραμένουν
ἀκόμῃ αἱ ἐπηρεασίαι καὶ τὸ κράτος δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ τὸ καυχήσῃ
καίτοις εὐπρόσωπον μὲ τὴν τοποθέτησιν μερικῶν ἀπαραιτήτων ἐπίπλων.

Ἐσχάτως, ἀνταποδίδων τὴν ἐπισκεψὶν του πρὸς τὸν νομάρχην Ἀργολι-
δοκορινθίας κ. Γουλόπουλον, ὁ Ἀγγλος ναύαρχος τῆς μοίρας ἡ ὁποία εἶχε
καταπλεῖσθαι εἰς τὸ Ναύπλιον, καίτοι δὲν εἶπε τίποτε, ἐν τοῦτοις ἦτο φανερόν
ν' ἀντιληφθῇ τὴν μεγάλην πενιχρότητα τῶν γραφείων τῆς νομαρχίας. Καὶ
ὁ κ. Γουλόπουλος, μὲ τὴν εὐστοργίαν τοῦ πνεύματός του, διὰ νὰ δικαιολο-
γήσῃ καίτοις τὴν κρατικὴν ἀδιαφορίαν ἐξηγήσεν εἰς τὸν ναύαρχον ὅτι ἡ
Ἑλλὰς ἐπαθμεῖ νὰ σέβεται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνακτόρου καὶ δι' αὐτὸ δὲν
ἠθέλησε ποτὲ νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀπλότητά του!

Ἡ δικαιολογία τοῦ κ. νομάρχου εἶνε ἀληθὺς ἀξιοθαύμαστος, ἀλλὰ, με-
ταξὺ μας, πρέπει νὰ λεχθῇ ἡ ἀλήθεια. Εἶνε καιρὸς νὰ παύσῃ τὸ θέαμα τοῦ
παλημοκαγεῖν καὶ τῆς ἐσωτερικῆς πενιχρότητος τῆς νομαρχίας χάριν τῆς στοι-
χειώδους εὐπρεπειᾶς τῶν κρατικῶν ἐπηρεασίων.

Ἐγγράφα τοῦ παλαιοῦ ἀνακτόρου ὅχι μόνον διασώζεται τὸ πρῶτον
ἑλληνικὸν γυμνάσιον τοῦ 1834 ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον διὰ τὸν
αὐτὸν σκοπὸν. Τὸ μέγα ἐνετικὸν μέγαρον ἐπὶ τῆς κεντρικῆς πλατείας ἔχει
μεταβληθῇ σήμερον εἰς λέσχην τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς Ναυπλίου. Τὰ
δύο τουρκικὰ τεμένη, εἰς τὸ ἓνα ἐγένοντο αἱ συνεδριάσεις τοῦ περιρῆμον
βουλαιτικοῦ, μετεβλήθησαν εἰς μουσεῖον ἀρχαιολογικὸν καὶ εἰς θέατρον
χειμερινόν.

Ἡ οἰκία τῆς Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου ἐπὶ τῆς κεντρικῆς πλατείας,
εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένοντο αἱ συνεδριάσεις διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὁθωνος, ἐθρί-
σκειται σήμερον εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ ἐντὸς αὐτῆς κατοικοῦν ἐπὶ ἐνοικίῳ
ἀρχαῖς ἑργατικῆς οἰκογένειας.

Αἰτηρεῖται ἀκόμῃ εἰς καλὴν κατάστασιν ἡ οἰκία Τσαβέλλα ἐπὶ τῆς πα-
ραλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη τὴν 11ην Ἰουλίου 1832 ὁ ἀειμνήστος Χα-
ρίλαος Τριζοῦλης. Ἡ οἰκία αὕτη κατ' ἀρχάς εἶχε χρησιμεύσῃ ἐπὶ τῆς ἐπο-
χῆς τοῦ Ὁθωνος ὡς γαλλικὴ πρεσβεΐα. Μετέπειτα κατοίκησε ὁ Σπυρίδων
Τριζοῦλης μετὰ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης. Ἐκεῖ δὲ ἐδάπτισε τὸν νιόν

τοῦ ὁ ναύαρχος Ἀνδρέας Μιαούλης ὁ ὁποῖος εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἡμερῶν
τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος τὸν ὀνόμασε Χαρίλαον.

Καὶ σήμερον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἱστορικῆς οἰκίας κατοικοῦν ὁ διευθυντὴς
τῆς ἐπηρεασίας τῶν προσφύγων κ. Σολωμός, ὁ δικαστικὸς ἐπαλλήλος κ. Φώ-
τιος Πακούλας καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς κ. Ψινάκης. Περασμένα μεγαλεΐα...

Οἱ Ναυπλιεῖς ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς Ἑνετοὺς μίαν θαυμασίαν δεξα-
μενὴν καὶ δι' αὐτὸ δὲν στεροῦνται ποτὲ ποσὶμον ὕδατος μοναδικῷ ἀπὸ
ἀπόψεως ὑγιεινῆς εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον, τόσον ὑγιεινὸν ὥστε νὰ ση-
μειοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγλοῦ ναυαρχείου εἰς τὸν ναυτικὸν χάρτην τῆς
Μεσογείου καὶ τοῦτο διὰ νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ ἀξιωματικοὶ ὅσους προσεγγί-
ζουν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀργολικοῦ.

Ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τῶν Ἑνετῶν δὲν εἶνε διόλου ἐξαριστημένοι
μόνον μὲ τὸν προμαχῶνα τῆς παραλίας ὁ ὁποῖος ἐκαθίσταται σὺν ἐκτετατῇ
ἐπ' αὐτῷ εἰς τὰ στήθη των. Τὸ Ναύπλιον ἀσφυκτᾷ ἀπὸ ἐπὶ δυνάμει δὲν ἔχει μίαν
σπιθαμὴν ἐδάφους νὰ ἐκτεταθῇ καὶ νὰ οἰκοδομηθῇ. Ἀνοθεν τῆς ἡ πόλιν
ἔχει τὸ Παλαμίδι καὶ τὴν Ἀκροναυπλίαν, πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τὴν
θάλασσαν καὶ πρὸς τὴν βορείαν καὶ ἀνατολικὴν πλησίον τοῦ σιδηροδρομι-
κοῦ σταθμοῦ τὰ ἄχρηστα ἐνετικά φρούρια. Ἐκτὸς τούτων ἐπάρχει καὶ ἡ
ἐκτασὶς τοῦ ἀνιστάχτου ὀλοστασίου 35,000 πήχεων καὶ ὁλόκληρος αὐτὸς ὁ
χώρος ἔχει κυριολεκτικῶς ἀποκλείσῃ τὴν πόλιν.

Τὰ γήπεδα τῶν ἐνετικῶν φρουρίων καὶ τοῦ ὀλοστασίου κατὰ κυριότητα
ὡς ἐπάκτια ἀνήκουν εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν, τὸ δὲ κράτος εἶνε μόνον
«ἐπιφανειοῦχος». Καὶ δι' αὐτὸ ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ Ναυπλίου ἐξήγησε τὴν
κατεδάφισιν των δι' ἰδίαν τῆς δαπανῶν ἀφ' οὗ σήμερον δὲν ἐξυπηρετοῦν
κανένα στρατιωτικὸν σκοπὸν καὶ μόνον οἱ κάτοικοι βασανίζονται καὶ ταλαιπω-
ροῦνται.

Ἡ ἐποβληθεῖσα ἀπὸ μνητῶν αἰτίας τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς διεβιβάσθη
εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παρεπέμφθη κατόπιν εἰς τὸ ἐπιτε-
λεῖον τὸ ὁποῖον ἐγνωμοδότησε ὅτι οὐδεμίαν πολεμικὴν ἀξίαν ἔχουν τὰ ἐνε-
τικά φρούρια καὶ κατὰ συνέπειαν κρίνονται ἄχρηστα.

Παρά τὴν γνωμοδότησιν ταύτην τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπὴν-
τησε εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν — ἦτο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ κ.
Γόντικας—ὅτι δὲν δύναται νὰ τὴν παραχωρήσῃ πρὸς κατεδάφισιν διότι πρό-
κειται νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς αὐτὰ ἡ φρουρία βλικοῦ τοῦ β' σώματος στρατοῦ!!

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἠκούσθη δυσωδέτως ἐν Ναυπλίῳ διότι ἡ ἀδικία κατὰ
τῆς πόλεως εἶνε μεγίστη. Σημειῶται καθ' ἐκάστην αἰτίαν κατὰ πληθυσμὸν
χωρεῖ νὰ δύναται, ἔλλειπει χώρου, ν' ἀνεγερθῇ ἕστω καὶ μία οἰκία. Ἀλλὰ
καὶ διὰ τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων ἐπιβάλλεται ἡ κατεδάφισις τῶν ἀχρηστῶν
φρουρίων διότι περὶ αὐτῶν λιμνάζουν τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν τὰ ὅποια ἀπο-
βαίνουν διαρκῶς νοσογόνος ἐστὶ ἐλὼδων περὶ τῶν.

Ἐκτός τοῦ εἰσργητήματος τῶν νέων οἰκοδομῶν τὰς ὁποίας θ' ἀπέπτα ἡ πόλις ἐκ τῆς κατεδαφισέως τῶν καὶ ἡ λιμενικῇ ἐπιτροπῇ θὰ ἔλανε ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα σχετικῶς μὲ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν νέων λιμενικῶν ἔργων τῆς. Θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ τις πέτρες τῶν φρουρίων καὶ τοῦ ὀπλοστασίου εἰς τὰ λιμενικὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν προσεχῶς ἐνῷ τώρα θὰ εἶνε ἡναγκασμένη νὰ καταργήῃ εἰς τοὺς βράχους τῆς Ἀρβανιτιᾶς διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ μὲ περισσώτερας δαπάνας καὶ τριπλασίας κόπους τὸ πέτρινον ὕλικόν.

Σήμερον τὸ κράτος οὐδὲν θετικὸν ὄφελος ἔχει ἐκ τῆς διατηρήσεως τῶν ἀρχαίων φρουρίων, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ λιμενικῇ ἐπιτροπῇ θὰ ἐκέρδιζε τὸ ὕλικόν τῶν πετρῶν διὰ τὴν ταχύτεραν ἀποπεράτωσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων, θὰ ὠφελεῖτο περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια ἐκ τῶν οἰκοπέδων καὶ θὰ ἀνέπνεε ὀλόκληρος ἡ πόλις ἐκ τοῦ ἀφορήτου ἀποκλεισμοῦ.

Τὸ Ναύπλιον χωρὶς τὸν λιμένα του ὁμοιάζει σῶμα χωρὶς χεῖρα καὶ πόδια. Ἡ συγκατάθεσις τοῦ κράτους διὰ τὴν κατεδάφιαν τῶν ἐνετικῶν φρουρίων θ' ἀπετέλει ἀληθῶς σωτηρίαν καὶ ἀπελευθέρωσιν καὶ δι' αὐτὸ οἱ γάτοικοι ἀπευθύνουν πρὸς τὴν κυβέρνησιν τὴν θερμότεραν ἐκκλήσιν. Διότι εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑποφέρουν πλέον τὴν κληρονομικὴν τυραννίαν τῶν ἐνετικῶν κάστερων, τὸν καθημερινὸν ἐριμύτην τῆς ζωῆς τῶν.

Ἡ κυβέρνησις ἐακινή ἡ ὁποία θ' ἀπεράσσει ν' ἀπελευθερώσῃ τὸ Ναύπλιον ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν κάστερων θ' ἀνεκηρύσσεται ἀσφαλὲς παρ' ὅλων τῶν κατοίκων «κυβέρνησις κοινῆς σωτηρίας». Καὶ ἀναμένουν διαρκῶς τὸν σωτήρα τῶν. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ; Ἡ θὰ εἶνε καταδικασμένοι ν' ἀναμένουν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀργολικοῦ, ὅπως αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ, τὸν Μωϋσῆ τῶν;

2 Νοεμβρίου 1925.

ΟΙ ΒΡΑΧΟΙ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν θὰ κληθῇ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἐκατονταετηρίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Ἀλλοῖμονον. Πῶς ἡμπορεῖ νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι ὅταν τυραννοῦμεθα εἰς τὸ ἓνα μέρος ἀπὸ τοὺς χεϊμάρεους καὶ τοὺς θλώδεις πυρετούς, εἰς τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴν ἑλλειπὴν δρόμον καὶ γερύρον, καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὰ ἐνετικὰ ἄχρηστα φρούρια καὶ τοὺς βράχους οἱ ὁποῖοι παραμένουν ἄθικτοι ἐντὸς τοῦ λιμένος; Εἶνε καιρὸς νὰ γίνωμεν ζήτως σοβαροῦτεροι καὶ νὰ θεραπεύσωμεν τὰς πληγὰς αἱ ὁποῖαι σακατεύουν τὸν δυστυχισμένον λαὸν καὶ τὸν κρατοῦν αἰχμάλωτον εἰς μίαν κατάστασιν βάρβαρον καὶ ἀπισθοδρομικὴν.

Εἰς τὸ Ναύπλιον ἐγήρασαν οἱ περισσότεροι πολῖται μὲ τὸ παράπονον τοῦ λιμενικοῦ ζητήματος. Ἦρχοντο καὶ παρήρχοντο τὸν παλαιότερον καιρὸν πολιτευόμενοι καὶ ἐπιτροπαὶ χωρὶς νὰ κατορθώσιν ν' ἀλλάξουν τὸν λιμένα τῶν ἀπὸ τοὺς βράχους τὴν μεγαλειτέραν πληγὴν ἡ ὁποία προκαλεῖ διαταγμούς καὶ δυστηρήματα εἰς τοὺς ναυτικούς. Μόλις πρὸ ὀλίγον καιροῦ καταρτίσθη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἓνα πρόγραμμα σποστικὸν ἐκ μέρους τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ προγράμματος ἐπιδιώκεται ἤδη ἡ πραγματοποίησις καὶ δι' αὐτὸ ζητοῦν οἱ Ναυπλιεῖς ἐπιμόνας τὸ ὅλεον τῶν πετρῶν ἀπὸ τὰχρηστα ἐνετικὰ φρούρια.

Τὰ λιμενικὰ ἔργα ἀποτελοῦν ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸ Ναύπλιον, διότι εἰς τὴν θάλασσαν στηρίζονται ἐμπορικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Ἐκεῖθεν ἀναπνέουν πρᾶγματι καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν μόνον μὲ τὴν κίνησιν τῶν αἰμπολοίων ἐντυπηρετεῖται. Ἐσχάτως μάλιστα ἡ γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνησις ἔλαβε τοιαύτην ἔκτασιν ὥστε οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ εἰσίσκονται εἰς μίαν κατάστασιν ἀληθοῦς ἀπογνώσεως διότι μὲ τὸν σημερινὸν λιμένα τῶν ἀδυνατοῦν νὰ ἐργασθῶν ἐλευθέρως καὶ ἐντατικῶς.

Κατὰ μίαν ἀσφαλῆ στατιστικὴν ἡ παραγωγή εἰς τὴν Ἀργολίδα κατὰ τὸ 1925 παρουσιάζει τὰ κατωτέρω ἀποτελέσματα. Σίτος 14.000.000 δαῖδες. Κριθὴ 6.000.000. Σιγὰς 500.000. Βρώμη 600.000. Σίκαλις 6.000. Ἀραβόσιτος 2.000.000. Ὄσπρια 750.000. Γεώμηλα 850.000. Καπνὸς περὶ τὰ 3 ἑκατομμύρια. Βάμβαξ 3.000. Γλένκος 9.000.000. Λεμόνια, μαριντάρια καὶ πορτοκάλια ἐν συνόλῳ 31.000.000. Ξηροὶ καρποὶ 500.000. Καρύδια καὶ κάστανα 5.000.000. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ποσότητας ἀρτεῖ νὰ προστεθῇ ἓνα μέρος τῆς στατῖδος κυρίως σουλτανίτης, καὶ αἱ μεγάλα ποσότητες τῶν κηπουρικῶν αἱ ὁποῖαι παράγονται εἰς τὸν Ἀργολικὸν λεκανοπέδιον. Τόσον μεγάλα ὥστε ὅχι μόνον ἡ πρωτεύουσα νὰ τροφοδοτεῖται ἀρκούντως ἀλλὰ νὰ γίνωνται ἐξαγωγὰ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἄλλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐργοστασίων κονσερβῶν.

Μάθετέ το λοιπὸν ὅσοι τὸ ἀγνοεῖτε ὅτι εἰς τὸ Ναύπλιον λειτουργοῦν τέσσαρα μεγάλα ἐργοστάσια κονσερβῶν τὰ ὁποῖα ἀποπέλλουν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν εἰς διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα κτεῖα μπάμες, κολλοκαθάκια, κονιά, φασόλια, μελιτζάνες, ντομάτες ὀλῶλῃρες, μπελντέ, πρόκειται δὲ ἀπὸ τοῦ προσεχούς ἔτους ν' ἀποπέλλουν καὶ μικρὰ ἀγγουράκια. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα ἀνήκουν τὸ ἓνα εἰς τοὺς κ.κ. Παπαντωνίου, Μανουσάκη καὶ Λόριον, τὸ ἕτερον εἰς τοὺς ἀδελφούς Πατισσοῦλον, τὸ τρίτον τὸ ὁποῖον ἔχει τὰς ἐγκαταστάσεις του εἰς τὴν νέαν Ἀσίην—ἡμίσειαν ὄραν ἔξωθεν τοῦ Ναυπλίου—εἰς τὸν κ. Κ. Μηνγαῖον καὶ τὸ τέταρτον εἰς Κοῦτα τῆς Ναυπλίας, εἰς τὸν κ. Λυκομήτρον συνολικῆς παραγωγῆς 50.000 κοιλῶν. Ἡ παραγωγή τῶν κονσερβῶν κατ' ἔτος ὑπολογίζεται εἰς 1 1/2 ἑκατομμύρια κοιλὰ. Τοιαύτη εἶνε ἡ διὰδοσις τῶν ἑλληνικῶν κονσερβῶν τοῦ Ναυπλίου ὥστε ὡς πληροφόρου-

μα ἐνταῦθα πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ καὶ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσιον κονσερβῶν τοῦ ὁποῖον ὡς βάσιν τῶν ἐργασιῶν του θὰ ἔχη τὴν παραγωγὴν τῆς Ἀργολίδος.

Εἰς τὴν κίνησιν τῆς κονσερβοποιίας καὶ τὴν παρασκευὴν τῆς μεγάλης ὀθήσαν ἔδωκε ὁ ἐκ Σμύρνης εἰδικὸς κ. Τηλέμαχος Συμεωνίδης ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἐτῶν ἔχει ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ βιομηχανία αὕτη ἔχει ἀνάγκην πρωτίστως λιμένος, διαφορετικῶς ὀλίγον θὰ καταπολεμηθῇ ἀπὸ τὰς δυσκολίας καὶ τὰ μεγάλα ἔξοδα τῶν μεταφορῶν καὶ ἐν τέλει θὰ νηαγρήσῃ. Διότι τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια προσεγγίζουν μετὰ μεγάλων δυσκολιῶν καὶ παρμένονον ἔξω τοῦ σημερινοῦ λιμένος.

Ἡ στατιστικὴ τοῦ λιμένος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 1925 μέχρι τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου ἀναφέρει ὅτι κατέπλευσαν 25 ἀτμόπλοια, ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἑλληνικῶν, ὑπὸ σημαίαν γαλλικὴν, γερμανικὴν, ὀλλανδικὴν, ἰταλικὴν, γιουγκοσλαβικὴν, πολωνικὴν, νορβηγικὴν, ἀγγλικὴν καὶ τουρκικὴν.

Ἀπέναντι ὅλων αὐτοῦ τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἀτμοπλοικῆς κινήσεως ὀρθοῦνται αἱ μεγάλα δυσκολίαι τοῦ λιμένος ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπάρχουν μόνον 4 ἰσφαλοὶ! Ἡ πρώτη ἐκβάθυνσίς του καὶ ἡ τοποθέτησις ὀγκολίθων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἐργολάβου Βλυσίδου κατὰ τὸ 1901. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν δὲν ἠδύνατο ἀνευ μεγάλων δαπανῶν νὰ γίνῃ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γενικὴ ἐκσκαφὴ, λόγῳ τῶν ὑπαρχουσῶν 4 ἰσφάλων ἐντὸς τοῦ λιμένος. Ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τὸ Ναύπλιον εὐρέθη ὁ ἀνθρώπος ὁ ὁποῖος ἀμέρισε περίπου τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ζωὴν του ἀπὸ τοῦ 1902, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς κ. Α. Γεωργιτσόπουλος, νομάρχης ἤδη Ἀρκαδίας, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐνεργειῶν του ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ δημάρχου Μπαβέλλα κατάρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ φορολογία 3% ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων καπνῶν διὰ τοῦ λιμένος.

Ἡ φορολογία αὕτη εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ὅπως εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους τὸ λιμενικὸν ταμεῖον συγκεντρώσῃ ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἐξοφλήσῃ τὰ πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν ὀφειλόμενα τοκοχρεωλύσια ν' ἀπομείνῃ δὲ καὶ ὡς ἀπόθεμα τὸ ποσὸν τῶν 500.000 δρασμῶν. Ἐκ μέρους ὅμως τῶν καπνεμπορῶν ὁ φόρος τοῦ 3% ἐθεωρήθη ἐπαχθὴς καὶ κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ διατάγματος κατὰ τὸ 1923 ἀπεκασίσθη ὅπως ἡ φορολογία καταστῇ παγία μὲ 30 λεπτά κατ' ὅκταν ἀδιαφόρως ποιότητος καὶ τιμῶν.

Ἐκ τῆς νέας φορολογίας τῶν 30 λεπτῶν εἰσπραχθήσαν κατὰ τὰ δύο ἔτη 1923-24 δύο ἑκατομμύρια δρασμῶν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ 1924 τὸ λιμενικὸν ταμεῖον εἶχε καταθέσῃ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν ὡς κεφάλαιον 2½ ὀλόκληρα ἑκατομμύρια. Ἀμέσως τότε ἐκλήθη ἐκ μέρους τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς ὁ διευθυντὴς τοῦ πολυτεχνεῖου κ. Γαίνης εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετίθη ἡ μελέτῃ τῶν λιμενικῶν ἔργων Ναυπλίου. Κατὰ τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα ἡ μελέτῃ θὰ περιελάμβανε τὸν ἐκδοραχισμόν τῶν ἰσφάλων, τὴν γενικὴν ἐκβάθυν.

σιν τοῦ λιμένος εἰς 7 μέτρα, τὴν ἐπιμήκυνσιν καὶ ἀνακαίνισιν τῆς ἐρειπωμένης προβλήτης καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμενοβραχίονος δι' ἐπεκτάσεως 6-7 μέτρων, τὴν ἰσοπέδωσιν καὶ πλακόστρωσιν του συγχρόνως.

Ἡ γενομένη μελέτῃ ἀναβιβάζει τὸ ποσὸν τῶν δαπανῶν διὰ τ' ἀνωτέρω ἔργα εἰς 8.100.000 δραχμῆς. Καὶ ἐγεννήθη τότε τὸ ζήτημα τῆς ἀνευρέσεως τῶν ἑκατομμυρίων. Μετὰ πολλὰς ἐρεῖνας καὶ ἐνεργείας—ὅλοι τὰς ἀποδίδουν ἐν Ναυπλίῳ εἰς τὸν κ. Γεωργιτσόπουλον—κατωρθώθη τὸν Μάϊον τοῦ 1925 νὰ λάβῃ ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῶν παρακαταθηρῶν ὡς δάνειον 5 ἑκατομμύρια, ὁπότε μὲ τὴν βάσιν τοῦ ποσοῦ τούτου, τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον τῶν 2½ ἑκατομμυρίων καὶ τὰς εἰσπράξεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἐγένοντο ἐν τῷ μεταξύν, θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀρχίσῃ ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἔργων.

Ἡ δημοκρασία διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν ἔργων ἔχουν προκηρυχθῇ ἡδὴ καὶ ὁ ἀναδειχθισόμενος ἐργολάβος πρέπει ἀπὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν πρυτανικῶν τῆς δημοκρασίας νὰ κόμῃ ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν. Ἀηλαδὴ ὑπολογίζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους θ' ἀρχίσουν ἀσφαλῶς αἱ ἐργασίαι καὶ δι' αὐτὸ ἡ κατεδάφισις τῶν ἐνετικῶν φρουρίων θὰ ἦτο ἀπεύρους ἐνισχυτικὴ διὰ τὴν ταχύτεραν ἀποπεράτωσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων. Τὸ κράτος ἐν γένει ὁ κόσμος ἐνθ' ὅσον δὲν ἔχει καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὰ φρούρια, ἀντιθέτως ζημιοῦνται πάντες διὰ τῆς ταχύτερας δημιουργίας ἐνὸς πραγματικοῦ λιμένος χωρὶς ὑφάλους θὰ εἶχε πολλὰ νὰ καρπωθῇ ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς.

Διότι μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ νέου λιμένος θὰ δύνανται νὰ πλεуρῶσιν ἀνέτως 6 ἀτμόπλοια χωρητικότητος ἄνω τῶν 10.000 τόννων ἕκαστον καὶ θὰ κατορθωθῇ ὅπως τὸ Ναύπλιον καταστῇ βάσις ὀφελήρου τῆς Πελοποννήσου διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιβιβάσεων καὶ ἐν γένει διὰ πᾶσαν κρατικὴν ἀνάγκην, διότι ὁ λιμὴν του εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς λοιπὸν ἀπόψεως ἡ κρατικὴ ἐνίσχυσις εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀρρήστων φρουρίων εἶνε ἐπιβεβλημένη διότι τὸ δημόσιον ταμεῖον θὰ ἔχη μεγάλας εἰσπράξεις. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν στρατιωτικὴν ἀποφιν, δηλαδὴ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν φρουρίων καὶ τοῦ χώρου τοῦ ὀπλοστασίου διὰ τὸ ὕλκον τοῦ δευτέρου σώματος ὁ νέος λιμὴν παρέχει τὸ ἀντάλλαγμα τῆς εἰσόδου μεγάλων καὶ πολλῶν πλοίων δι' οἵανδήποτε μετακίνησιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν μονάδων τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν ἐπιστράτευσίν των, κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ὕλκον δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς ἄλλας κεντρικὰς ἀποθήκας ἄλλων πόλεων. Εἶνε τόσον φανερά ἡ ἐξυπηρέτησις ὅλων τῶν κρατικῶν ἀποφιν, οἰκονομικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ὥστε θὰ ἔπρεπε μὲ ἕνα νομοθετικὸν διάταγμα νὰ δοθῇ ἡ ἀδεια τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς παραλίας τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τὴν ἐνετικὴν τυραννίαν.

Ὁ πολιτευτὴς κ. Κ. Πετρίδης μοῦ ἔλεγε ὅτι θὰ κινήσῃ πάντα λίθον

ὅπως ἀναπνεύσῃ ἡ πόλις. Εἴχομαι καὶ ἐγὼ ὀλοφύγως ὅπως κατορθώσῃ καὶ κινήσῃ ὅλους τοὺς ὀγκολίθους τῶν ἀγροῦν ἐνετιῶν φρουρίων πρὸς τὸν λιμένα καὶ τότε ἀσφαλῶς θ' ἀνακηρυχθῇ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Ναυπλίου, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Λερναία Ὑδρὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν περιφέρειάν του. Διότι καὶ τὰ ἐνετιῶν φρούρια δὲν διαφέρουν μᾶς νέας Λερναίας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι σήμερον δὲν πρόκειται περὶ μυθολογίας, ἀλλὰ περὶ σκληρᾶς ἀμειλίχτου καὶ ἀσφικτικῆς πραγματικότητος.

Ὅταν ὅχι μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐνέργειαν θετικῶν ἀνθρώπων, περατωθοῦν τὰ λιμενικὰ ἔργα, τότε ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἐρηθίσουν οἱ κάτοικοι καὶ τὴν τοποθέτησιν ἐνὸς λιμενάρχου εἰς τὸ Ναῦπλιον διότι σήμερον παρ' ὅλην τὴν ναυτεῖαν κίνησιν ἡ διεύθυνσις τοῦ λιμεναρχείου ἔχει ἀνατεθῇ εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ τελώνου. Καὶ εἰς τὴν ὁ σημερινὸς τελώνης κ. Ἀριστείδης Σταθόπουλος, ἀγνή Θεσσαλικὴ καρδιά, ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ κατορθώνει νὰ δικαιολογῇ τὴν ἀνταρξίαν τοῦ λιμενάρχου μέχρι τοιοῦτον βαθμοῦ ὥστε καὶ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ ὑποδεχθῇ ἐσχάτως, ἄνθη νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς Ἄγγλους ἀξιωματικούς καὶ τραπαμένα νὰ τοὺς κάμῃ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψίν των εἰς τὸ Ναῦπλιον.

Τόσον καλὰ τὰ ἐκατάφερε ὁ Καρδιτσιώτης τελωνειακὸς υπάλληλος ὥστε κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ νομάρχου κ. Γαυλοπούλου διὰ τὴν δραστηριότητά του τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ ἔβρασε τὴν εὐαρέσκειάν του.

Ἀλλὰ τὸ εὐχάριστον αὐτὸ γεγονός δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποκομίσῃ, διότι ἄλλα εἶνε τὰ καθήκοντα καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ λιμενάρχου καὶ ἄλλα τοῦ τελώνου. Αὐτός, ὁ κ. Σταθόπουλος, ὅταν τὸν ἠρώτησα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶχε τὴν εὐλαρίνειαν νὰ μοῦ εἴπῃ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπαρξέσῃ καὶ εἰς δύο ὑπηρεσίας, διότι ἡ κίνησις τοῦ λιμένος καθίσταται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πικροτέρα καὶ πολυσχιδής.

Ὅπως δημιουργεῖται σήμερον ὁ λιμὴν τοῦ Ναυπλίου τὸ ζήτημα τοῦ λιμενάρχου δὲν εἶνε ἀπλῶς τυπικὴ λεπτομέρεια, ὅπως εἶχε κάποιος τὴν ἀφέλεια νὰ μοῦ εἴπῃ. Αὐτὴ ἡ οὐσιαστικὴ λεπτομέρεια ἀποτελεῖ σπουδαίαν ἀνάγκην καὶ ὁ τελώνης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὰς εὐθύναις καὶ τὸ βαρὺ ἔργον ἐνὸς λιμενάρχου.

Διότι ἐπὶ τέλος καὶ ὁ τόπος αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχῃ κάποιαν στοιχειώδη ἀξιοπρέπειαν ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν διασάρεστον καὶ θλιβεράν ἀνάρησιν ὁ τελώνης ν' ἀνέχεται μὲ ὅλην τὴν θαλασσοταραχὴν ἐπὶ τῆς ἀγλῆς ναυαρχίδος καὶ νὰ ὑποδέχεται τὸν ναύαρχον καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του.

Πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι, παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα τῶν προσώπων, ὑπάρχουν μερικαὶ λεπτομέρειαι αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ δώσουν ἀφθονὸν ὕλικόν εἰς τὴν συγγραφὴν λιμναίου ὑπερέτιος. Καὶ εἶνε φυσικὸν διότι οἱ

εὐφροπαῖκοι λαοὶ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσουν πῶς εἰς ἓνα μέγα ὀποσδήποτε λιμένα τῆς Ἑλλάδος ὁ τελώνης δύναται νὰ εἶνε καὶ λιμενάρχης.

7 Νοεμβρίου 1925

Η ΣΗΡΟΤΡΟΦΙΑ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΚΙΟΣ

Εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόμπον δημιουργεῖται μέγα προσφυγικὸν ζήτημα. Ἀς ἡσυχάσουν οἱ ἐν Ἀθήναις ἄσπονδοι φίλοι τῶν προσφύγων. Δὲν πρόκειται νὰ ζημιώσουν κανένα οὔτε νὰ κατακτῶσιν μὲ τὸν ὄγκον των. Πρόκειται, ἐντιθέτως, ν' ἀπελευθερώσουν τὸν Ἀργολικὸν κόμπον ἀπὸ τὰ ἔλη, νὰ μεταβάλλουν τὸ ἀνεκμετάλλετον πεδῖον τῆς Ἀργολίδος εἰς γῆν πραγματικῆς ἐπαγγελίας. Καὶ ὅχι οἱ πρόσφυγες οἱ ὁποῖοι παραμένον ἐδῶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σκορπισμένοι, χιλιοὶ εἰς τὸ Ναῦπλιον καὶ 720 εἰς τὸ Ἄργος μὲ τὴν ἀθλίαν παραμονὴν μερικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὰ οἰκήματα τῆς παλαιᾶς ἀστυνομίας τοῦ Ναυπλίου, καθημερινὸν δράμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀκαθαρσιῶν, ἄλλ' ἄλλοι πρόσφυγες οἱ ὁποῖοι θὰ συγκεντρωθοῦν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ θ' ἀποτελέσουν μὲ τὰς χιλιάς διακοσίας οἰκογενεῖας των τὴν Νέαν Κίον.

Πρόκειται περὶ ἑνὸς ἔργου ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῆς προσφυγικῆς ἀναδημοουργίας καὶ ἀναγεννήσεως τὸ ὁποῖον θὰ καταστήσῃ τὸ Ναῦπλιον μέγα κέντρον σηροτροφικῆς βιομηχανίας ὅπως ἦτο ἡ Κίος εἰς τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος, κυρίαρχος καὶ ἐπιβλητικὴ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς ὅλας τὰς σηροτροφικὰς ἀγορὰς τῆς Περείας.

Ἀλλ' ἂς ἀκούσωμεν πρῶτον ἡμεῖς οἱ γηγενεῖς, ὅπως αὐταρέσως τιτοφοροῦμεθα ἀπὸ τινος χάριν τῆς πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τί εἶχον δημιουργήσῃ αὐτοὶ οἱ εὐφρεῖς καὶ ἐργατικοὶ Ἕλληνες τῆς Κίου εἰς τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ κυανοῦ κόλπου τῆς Βυθινικῆς περιφέρειας.

Οἱ 9.000 κάτοικοι τῆς Κίου, ὅλοι Ἕλληνες, ἡκολούθησαν εἰς τὴν ἐλαιοπαράγωγὴν καὶ τὴν σηροτροφίαν. Κατ' ἔτος ἐξήγαγον 350.000 κατὰ μεταξοσπόρον εἰς τὸν Καύκασον, τὴν Περείαν καὶ τὸ Τουρκεστὰν καὶ συνηγωνίζοντο μέγχοις ἐξοντώσεως λόφῳ τῆς ἀρίστης ποιότητός των τὴν γαλλικὴν σηροτροφίαν εἰς τὰς ἀνοτέρας ἀνατολικὰς χώρας.

Ἐκτὸς τῶν ἀνατολικῶν ἀγορῶν εἶχον ἐπιτύχῃ νὰ εἰσαγάγουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν κατ' ἔτος 800.000 ξηρὰ κονκοῦλια καὶ περὶ τὰς 200.000 τρέπια, ὅπως λέγουσιν εἰς τὴν γλώσσαν των οἱ σηροτρόφοι. Ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ διεσκόρπισε ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον πρὸς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ὑποστῇ τὰς περιπετείας τῆς συμφορᾶς του καὶ νὰ ταπει-

νοθή με την ανάληψήν της νέας στέγης. Ἀλλ' εὐτυχῶς μερικοὶ ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Κίου ἐπεφέρθησαν ὅτι θὰ ἦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως οὐλόγητος ἡ συγγέντισις ὅλων τῶν σηροτροφῶν Κίων εἰς ἓνα μόνιμον συνουσιασμὸν με βασικὸν πρόγραμμα τὴν δημιουργίαν μεγάλου σηροτροφικοῦ κέντρου.

Τὴν ἔρευναν τοῦ ὅλου ζητήματος ἀνέλαβον διάφοροι πρόκριτοι καὶ διανοοῦμενοι τῆς Κίου οἱ ὁποῖοι μετὰ πολλὰς ἐπιτοπίους μελέτας καὶ ἀγῶνας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως ὁ σηροτροφικὸς συνουσιασμὸς ἀνεγερθῇ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ἐπὶ τῶν ἀνεκμεταλλεῖων γαιῶν τοῦ δημοσίου, διότι ἐκεῖ τὸ ἔδαφος ἦτο κατάλληλον πρὸς καλλιέργειαν τῆς σηροτροφίας εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἑκτασίαν τῆς.

Ἀκριβέστερον ὑπεδείχθη ὅτι ὁ σηροτροφικὸς συνουσιασμὸς ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀνελάρκτου ἱπποφωβείου ἐπὶ ἐκτάσεως 25,000 χιλ. στρεμμάτων. Αἱ πρώται ἐνέργειαι ἤρχισαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1923 καὶ τὸ ζήτημα ἐπέραςε ἀπὸ πολλὰ στάδια περιπεισιῶν μεταξὺ χωρίους κατ' ἀρχάς καὶ ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως βραδύτερον, διότι τὸ μὲν κράτος ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τὰς γαῖας ἡ δὲ ἐπιτροπὴ ἀποκαταστάσεως νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ συνουσιασμοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ σηροτροφικοῦ κέντρου.

Κατ' ἀρχὰς αἱ προτάσεις διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ σηροτροφικοῦ σταθμοῦ ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως διότι ὁ γενόμενος προϋπολογισμὸς ἀνέβριβε τὰς δαπάνας εἰς 42 1/2 ἑκατομμύρια δραχμῆς. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι Κίοι διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνωτέρου κέντρου, μετὰ μαζράς καὶ ἀγωνιώδεις ἐνεργείας κατέφυγον καὶ εἰς τὴν Κοινωσίαν τῶν Ἑθνῶν δι' ὑπομνημάτων τῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη τὴν 22αν παρελθόντος Αὐγούστου ἡ χορήγησις ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ποσοῦ τῶν 190,000 λυρῶν στερλινῶν, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἐκ χρητῶν τοῦ κράτους πρὸς αὐτήν.

Λιὰ τῶν ἐκπονηθέντων ἤδη σχεδίων προβλέπεται ἡ δημιουργία συνουσιασμοῦ ἐκ χιλίων ἀργουσιζῶν οἰκῶν καὶ 200 ἀστικῶν. Ἡ κατασκευὴ ἀποβάθρας εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου τοῦλάχιστον 270 μέτρων μήκους διὰ νὰ δύναιται νὰ πλεονάζουν ἐλευθέρως καὶ ἀσυνδόνως τὰ αἰμόπλοια. Ἡ ἐπισκευὴ τῶν διαμερισμάτων τοῦ παλαιοῦ ἱπποφωβείου, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν γενικῶς θὰ χρησιμεύσουν διὰ τὰς ἐπηρεσίας τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν, τεχνόδρομοι, ἀστυνομίας, τηλεγραφείου, εἰρηνοδικείου κτλ. αἱ δὲ δύο ἄλλα πλεονεῖα τῶν διαμερισμάτων 750 τετραγωνικῶν μέτρων ἐκαστὴ θὰ μετατραποῦν εἰς μεταβουργεία τοῦ νέου συνουσιασμοῦ.

Ἐπίσης τὸ ἕτερον ὑπάρχον ἐκεῖ κτίριον θὰ ἐπισκευασθῇ καὶ θὰ μετατραπῇ εἰς σχολεῖον, ἡ δὲ ὑδραυλὶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὴν πηγὴν Κεφαλαριοῦ διὰ δαπάνης 1,500,000 δραχμῶν, καὶ τοῦτο διὰ νὰ γίνῃ ἡ σωλήνευσις κατὰ τὸν τελειότερον τρόπον πρὸς προοστασίαν τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ὑδραυλικά ἔργα εἶνε ἀποφασισμένον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ γίνῃ ἡ ἐκχωμάτωσις τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου Ξηράς-Ἰνάου. Ἐπίσης προβλέπεται ἡ ἐκκατὰ 250,000 κδικῶν μέτρων, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ διὰ μηχανημάτων ἀγορασθέντων ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως, ἐπιπροσθέτως δὲ θάναυξοῦν ὅλοι οἱ χάνδακες καὶ δύο μεγάλοι τάφροι πρὸς τὴν θάλασσαν.

Λιὰ τῶν ἀποφασισθέντων ὑδραυλικῶν ἔργων θὰ ἐπιτελῇ ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀποξήρανσις τοῦ ἀργολικοῦ πεδίου ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι τῆς θαλάσσης. Τὰ ἔργα ταῦτα κατὰ τοὺς γενομένους προϋπολογισμοὺς θ' ἀπαιτήσουν δαπάνην 1,700,000 δραχμῶν. Ἡ μελέτη τῶν δὲ ἐγένετο παρὰ τοῦ μηχανικοῦ κ. Πετροκοκκίνου καὶ τὴν ἐκτέλεσίν τῶν ἀνέλαβε ὁ ὑδραυλικὸς μηχανικὸς τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως κ. Γ. Γουπφίης.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ συνουσιασμοῦ διὰ τὰς 1200 οἰκογενείας ἡ μελέτη ἐπερατώθη ἤδη παρὰ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ξενάκη καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀνέτεθη εἰς τὸν μηχανικὸν κ. Παπαδιάκην, ὁ ὁποῖος ἤρξατο τὰς ἐπιτοπίους ἐρεῖνας τοῦ διὰ τὴν συγγέντισιν τῶν πρώτων ὁρίων.

Αἱ προσφυγεαὶ οἰκογένειαι τῶν Κίων, αἱ ὁποῖαι θὰ μεταφερθοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν ἀργολικὸν κόμπον, διὰ νὰ τὸν ἀναγεννήσουν καὶ νὰ τὸν κααστήσουν ἀνεξάντλητον πηγὴν χουσοῦ, παραμένουν εἰς τὰς ἑξῆς πόλεις. Εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ 300 οἰκογένειαι. Εἰς τὴν Ἰτέαν 140 οἰκογένειαι. Εἰς τὴν Κεφάλαν 90. Καὶ αἱ λοιπαὶ εἰς Βόλον, Βέροιας, Πρέβεζαν, Φλώριναν καὶ Καϊάρια τῆς δυτικῆς Μακεδονίας.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶνε ἀποφασισμένον νὰ μεταφερθοῦν τὸ ταχύτερον πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ ἱπποφωβείου 200 οἰκογένειαι διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ συνουσιασμοῦ, συγχρόνως δὲ ἡ καλλιέργεια καὶ φύτευσις τῶν μορεοδένδρων. Προβλέπεται ἡ φύτευσις ἐν συνόλῳ εἰς τὸ ἀργολικὸν πεδίον 2 1/2 ἑκατομμυρίων μορεοδένδρων καὶ 100,000 καρποφόρων δένδρων, δηλαδὴ τὸ σημερινὸν «ἀργὸν» κατὰ Παιονίαν ἀργολικὸν πεδίον θὰ μεταβληθῇ ταχέως εἰς ἓνα ἀπέραντον δάσος.

Κατὰ τοὺς ἀσφαλεστέρους ὑπολογισμοὺς ὁ συνουσιασμὸς καὶ τὰ ὑδραυλικά ἔργα θὰ ἔχουν περατωθῇ, συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς, μέχρι τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου τὸ ἀργότερον. Με τοιοῦτον πῶθον ἀναμένουν ἐνταῦθα τὴν πραγματοποιήσιν καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς Νέας Κίου, ὥστε ἐσημειώθῃ ἤδη ὁ πρῶτος χαρτισμὸς ἐκ Ναυπλίου διὰ τῆς ἐποσχέσεως μίας γνωστῆς οἰκογενείας ὅπως τὸ μικρὸ ἀγγελόμορφο χωριτσάκι τῆς τὸ ὀνομάσῃ Κίου!

Καὶ εἶνε δικαιολογημένος ὁ θαυμασμὸς, ὁ πόθος καὶ ὁ χαρτισμὸς, διότι με τὴν Νέαν Κίου θὰ μεταβληθῇ ἐντελῶς ἡ ὄψις τοῦ ἀργολικοῦ κόμπου, θὰ καταπολεμηθοῦν ἀποτελεσματικῶς οἱ ἐλώδεις περικοί, οἱ ὁποῖοι θερίζουν τοὺς ἀγρότας, καὶ θὰ δημιουργηθῇ μιὰ νέα οἰκονομικὴ ζωὴ εἰς τὸ Ναυπλίον, ἀφοῦ

θά έβλη εις επικοινωνίαν με τας μεγαλειότας σηροτροφικας αγορας του κα-
σμου. Διότι σηροτροφία σημαίνει χρυσάφι και πλούτος θετικός. Καί οι κά-
τοικοι της Κίου γνωρίζουν το μυστικόν της επικρατήσεώς των.

Ας χωματίση λοιπόν το ταχύτερον ή λαϊκή σημαία της Νέας Κίου εις
τον αργολικόν κάμπον, διά να δυνηθούν οι κουρασμένοι πρόσφυγες να κοι-
μηθούν γαλήνια κάτω υπό την στέγη των και οι κερτινοπρόσωποι χωρικοί
της Αργολίδος να ζητωκραυγάσουν υπέρ του νέου δάσους της υγείας, υπέρ
της απολυτρώσεώς των από την κόλασιν του βάπτου και του πυρετού. Αρ-
κετά έστέναζαν εκατό χρόνια. Η Νέα Κίος με τα δάχρυα και τα μαυρο-
μάντηλά της θα δημιουργήση την νέαν ζωήν και την νέαν χαράν. Ας λέ-
γουν οι δηλητηριαστικά του λαού ό,τι θέλουν. Οι γηγενείς και οι πρόσφυγες
αδελφωμένοι προχωρούν προς την αναγέννησίν των με την λευκήν σημαίαν
της εργασίας. Υπεράνω του μίσους των όλγων ύπάσχει το κοινόν ελληνικόν
αίσθημα των πολλών.

8 Νοεμβρίου 1925

Ο κ. Χρήστος Δελής, ποιητής και δημοσιογράφος, αλλά και πρακτικό μυαλό,
από τους πρωτοστατούντας και αγωνισθέντας ήδη 4 δώδεκλερα χρόνια διά την δη-
μιουργίαν του σηροτροφικού κέντρου, μ' έμπροσφόρησε την 30ην Ιανουαρίου 1927
ότι επρόκειτο να παραδοθούν έτοιμες 180 διπλοκατοικίες εις τον άγροτο-αστικόν ο-
νομασμόν της Νέας Κίου. Τα θεμέλια των σπιτιών έγιναν από μπετόν και το κτίσιμο
των με τούβλα κατασκευασμένο επί τόπου. Σε κάθε σπίτι προστέθη και ύπόστεγο.
Η έπιτροπή αποκαταστάσεως άνοιξε δύο δρόμους 30 μέτρων πλάτους με ρεϊδισι από
μπετόν και χαλικοστρωμένα. Οι εργασισταθέντες πρόσφυγες έτοιμάζουν το δεύτερο
φωτόριο με άρτεσιανό. Από την γεωργική σχολή Πατρών πήραν μουτζές και φωτιά
και κατά το 1926 εκαλλιέργησαν διημεριανά εις έκτασιν 1500 στρεμμάτων. Μ' ένα
βενζιναρότρο επέτυχαν την εκχύρσωσι μεγάλων έκτάσεων και με 600.000 δραχ. διευ-
θέτησαν την κοίτη της Μπάντισας κι' έτσι έγινε πρότυπον ξεροποτάμιον.

Επισκευάζεται το παλαιόν ίπποφορβείο υπό την επίβλεψιν του μηχανικού κ. Με-
ταξά και έγινε υπό του ίδιου ή μελέτη του λιμενοφραχίου. Ίδρύθη έπίτηδες έτοι-
μιστικό γραφείο στο Άργος το οποίον διεκίνη ή κ. Σπύρος Σαργέδος μηχανικός
και γεωλόγος Εύρωπαικής μορφώσεως. Από τ' άνεγερθέντα οίκηματα θα πληρωθούν
τά 50 πρώτα, και ό γεωργικός κλήρος θα διανεμηθή όριστικώς το καλοκαίρι. Πολύ
σύντομα θα ιδρευθούν και συνεταιρισμοί με την οικονομικήν βοήθειαν της Έθνικής
Τραπεζής. Η Νέα Κίος θεραπεύει σιγά-σιγά και θετικά την έλνοσσία του άποτε-
οδού την μεγαλειότητα τυραννία του Αργολικού κάμπου.

ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ

Αί φυλακαί του Πυλαμίδου ως γνωστόν κατηργήθησαν και τα 999
σκαλοπάτια του δέν τ' άνεβοκατεβαίνον πλέον παρά μόνον οι περιηγηταί.
Αί φυλακαί του Μυλταΐδου ήρεμούν και εις όλον το φρούριον σήμερον
κυριαρχεί βαθειά σιωπή και γαλήνη. Δέν συμβαίνει όμως το ίδιον κάτω εις
την Ακρονανπλίαν εις τας φυλακάς του Λεονάρδου. Οι φυλακασμένοι τρα-
γουδούν και παίζουν μπουζούκια και ταμπουράδες, μιά δομή βαρειά έρχε-
ται από τα μαγειρεύματά των, φωναζουν και μαλώνουν διαρκώς και γι' αυτό
ή φρουρά εύρίσκονται εκεί κοντά των με τα όπλα και τας λόγχας. Είνε
χωίμα διότι αι φυλακαί του Λεονάρδου εύρίσκονται εντός της πόλεως, γύρω
από τας οικογενείας και το χειρότερον όλων παραπλεύρως εις το μουσεϊον.

Όσοι περιηγηταί μεταβαίνουν εκεί εύρίσκονται άπέναντι του άπαισίου
θεάματος των φυλακών και βέβαια θα μς έλεινολογήσιν διότι δέν έσκέφθη-
μεν ποτέ ν' απαλλάξωμεν το μουσεϊον από αυτήν την άσχημίαν. Διότι εις
το μουσεϊον του Ναυπλίου δέν παρέχεται ήμέρα χωρίς να έλθη και μιά
όμάς περιηγητών διά να θαυμάση τ' άριστουργήματα της αρχαίας τέχνης
επί των διαφόρων άγγείων εις των οποίων αποδευνύεται όλόκληρος ή εξέ-
λιξις του πολιτισμού και της τέχνης κατά τους αρχαίους χρόνους.

Εύτυχώς έδω ύπάρχει ό αρχαιολόγος κ. Ν. Μπέρος διευθυντής της 3ης
αρχαιολογικής περιφερείας Αργολιδοκορινθίας και Αργαδίας. Όσοι περιη-
γηταί έρχονται εύρίσκουν τον επιστήμονα διά να καθοδηγηθούν διότι γύρω-
θεν του Ναυπλίου ύπάρχον πλείστοι αρχαιολογικοί τόποι μεγάλης ιστορι-
κής σημασίας, όπως ή αρχαία Ασίνη με τους πολλούς τάφους της.

Αί ανασκαφαί της αρχαίας Ασίνης παρεχρήθησαν εις την Σουηδικήν
άποστολήν, ή όποία υπό την αρχηγίαν του διαδόχου Γουσταύου ήρχισε πρό
έτους το έργον της. Τα πρώτα εύρήματα των τάφων εξετέθησαν ήδη εις το
μουσεϊον και αποδευνύουν διά μίαν άκόμη φορά την αιωνίαν θυσίαν και
την λατρείαν των άνδρων προς τας γυναίκας. Είνε τα περισσότερα όλόχρυσα
βραχιόλια, ένότια και δακτυλίδια, κοσμήματα έν γένει μεγάλου πλούτου τα
όποια έφερον αι γόηραι και σερήνες της αρχαίας εποχής.

Η έπιμέλεια με την όποιαν γίνονται αι εργασίαι της Σουηδικής άπο-
στολής είνε καταπληκτική. Κάτω εις τας αποθήκας του μουσεϊου έχουν τοπο-
θέτηση σάν καλές και ύπομονητικές νοικοκυρές όλα τα εύρήματά των ανά-
μεσα σέ κουτιά με μίαν τάξιν αξιοθαύμαστον. Ένώ άντιθέτως άλλα εύρή-
ματα άγγείων πών ανασκαφών της γερμανικής άποστολής άποτελούν σωρούς
θρεαλίον εις μίαν κατάστασιν άβλίας και έκενικήν.

Η σουηδική άποστολή είχε διακόψη αυτήν την εποχήν τας ανασκαφάς

της και είχε αναχωρήσει δια την Σουηδία. Θα επανέλθῃ ἐνταῦθα τὸν προσεχῆ Μάρτιον διὰ τὴν ἐπαναλάβῃ τὸ ἔργον της, διότι ἔχει ἤδη ἐπιστημάνῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἀσίην—μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ Ναυπλίου—23 ἀρχαίους τάφους! Ἡ ἀνεύρεσίς των κατ' ἀρχάς, ἡ ἔρευνα καὶ τὸ ἀνοιγμὰ των ἀποτελεῖ διὰ τοὺς ἀρχαιολόγους τὴν μεγαλειτέραν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς των. Καθοδηγοῦνται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν τάφων ἀπὸ τ' ἀρχαία κείμενα καὶ τὰς διαφορὰς μελέτας καὶ αἰσθάνονται χαρὰν ἀνάλογον, ἴσως καὶ μεγαλειτέραν, μὲ τὴν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται καὶ τέλος ἀνευρίσκουν στροφάματα χρυσοῦ.

Ὁ φύλαξ τοῦ μουσείου Ναυπλίου Νικόλαος Γριμάνης, ὁ ὅποιος παρακολουθεῖ τὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἐπιτηρεῖ ἐπὶ εἰσοπιπταστῶν, δὲν ἔχει οὔτε μίαν ἐπιχειρησάσῃν εὐαρέσκειαν—ποῦ καιρὸς γιὰ τέτοια πράγματα εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις—μοῦ διηγείτο ὅταν μετέθην εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἀσίης, ὅτι αἱ ἀρχαιολόγοι τῶν ἀνασκαφῶν, ὅταν ἀνευρίσκουν ἓνα τάφον καὶ σιγᾶ-σιγὰ τὸν ἀνοίγουν πετοῦν ἀπὸ τὴν χαρὰν των, ἀλλήλοσυνχαίρονται, φρονιῶν, γελῶν, καταλαμβάνονται ἀπὸ ἑνα ἑξάλλον ἐνθουσιασμόν, χοροπηδοῦν σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν των.

Ὁ δρόμος τὸν ὅποιον ἠκολούθησαμεν διὰ τὴν φθάσασθαι εἰς τοὺς τάφους τῆς ἀρχαίας Ἀσίης ἦτο ἀθλιος καὶ τὸν χειμῶνα ἀσφαλὸς θὰ εἴνε ἀδιάβατος, ἀλλ' αὐτὸ εἶνε τὸ ὀλιγώτερον κακὸν ἀπέναντι τῆς εὐχαρίστησεως τὴν ὁποίαν ἠσθένθημεν.

Τὴν συντροφιά μας ἀπετέλειον ὁ τοιμάρχης κ. Γουλόπουλος ὁ νομομαχανικὸς κ. Α. Συνέσιος, ὁ ἀλτρονιστὴς καὶ φιλόξενος κ. Εὐάγγελος Κλεισοῦνης καὶ δύο ἀγνωστοὶ δεσποινίδες αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἐκεῖ ἔπειτα ἀπὸ μακρὰν περιοδείαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ κατασβερα μὲ μόνον τὸν πόθον νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους. Ὅταν εὐρέθημεν ἐν τῇ μέσῃ τῶν τάφων ὁ ἀρχαιολόγος κ. Μπέρτος εἶχε τὴν καλωσύνην καὶ τὴν εὐγένειαν νὰ μᾶς κάμῃ περίπου ἓνα ἅπλοτον μάθημα ἀρχαιολογικόν, τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης διὰ μέσου τῶν αἰώνων, νὰ μᾶς ἀναπτύξῃ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὰ διάφορα ἔργα καὶ τὰ σύμβολά των διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκάστης ἐποχῆς.

Μετὰ τὴν δύσιν σχεδὸν τοῦ ἡλίου κατηνθῆνθμεν πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίης, ἐκεῖ ὅπου παραμένουν ἄθικτα καὶ κυριαρχοῦν τὰ περίφημα κυκλώπεια τείχη, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ ὑπεράνω αὐτῶν ἐνετικά φρούρια καὶ ἡ ἀκρόπολις των ἔχουν μεταβληθῇ εἰς σωροὺς ἔρειπίων.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν κυκλωπέων τειχῶν μετέθην πρὸς τὴν μαγευτικὴν παραλίαν τοῦ Τολό. Τέσσαρα-πέντε μικρονήσια ὁρῶνται σὰν λυγρὴς κοιλίαι εἰς τὸ πέλαγος, αἱ νῆσοι Ρόδι, Δασκαλειό, Πλατειά, Ὑψηλή, καὶ εἰς τὸ βάθος αἱ Σπέτσαι. Ἀλλ' ἐκεῖ στὸ Τολό, θαῖμα θερινῆς δια-

μοῆς, εἶχα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρίσω μερικοὺς ἀρχαίους οἱ ὅποιοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν Κρητικὴν καταγωγὴν των. Νομίζει τις ὅτι γὰρ μὴ εἰς ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ὅμως εἶνε ἀπόγονοι Κρητῶν πολεμιστῶν οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν ἡρώϊκην μεγαλόνεισον κατέφυγον εἰς τὴν ἀρχαίαν παραλίαν διὰ ν' ἀποφύγουν τὰ δεσμὰ τῶν Τούρκων. Τὸ Τολό βέβαιον εἶνε ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς των, ἀλλὰ πάντα κιντᾶζον πρὸς τὸ βάθος τοῦ πέλαγους, πάντα ἐνθυμοῦνται τὴν πρώτην καταγωγὴν των.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μικρᾶς ἐκδρομῆς μου εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητήσω λεπτομερέστερον μὲ τὸν κ. Μπέρτον τὸ ζήτημα τῆς προστασίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων. Ὁ εὐγενὴς ἀρχαιολόγος ἐδικαιολόγησε πλήρως τὰς διαμαρτυρίας μου διὰ τὴν ἐγκατάλειπν τῶν ἀρχαιοτήτων ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν καὶ ξενοδοχείων, ἂν καὶ τὸ Ναύπλιον ἔχει τὸ ἐπαρὸς-ἄνθρωπον ξενοδοχεῖον τοῦ κ. Χιλέλη, καὶ μοῦ ἐδήλωσε σχετικῶς μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρὰν ἀρχαιολόγων ὅτι κατὰ τὸν ὁργανικὸν νόμον ὑπάρχουν 3—4 θέσεις ἐπιμελητῶν ἀλλὰ δὲν πληρῶνονται ἐπαρκῶς καὶ δι' αὐτὸ δὲν προσέχεται κανένας.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ἡ φύλαξις τῶν ἀρχαιοτήτων ἔχει ἀνατεθῇ «εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν φυλάκων» ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Ὅταν μετέθην εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς θέσεις τῆς Τύρινθος διὰ τὴν ἐπισκεφθῇ τὰ κυκλώπεια τείχη παρετήρησα ὅτι ὁ χώρος των δὲν ἔχει περιμενδρωθῇ, εἶνε ἐκτεθειμένος εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου τυχόντος καὶ ὁ ἀνάπτηρος φύλαξ των δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὰ γυδοπρόβια τῶν χωρικῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κάμτον νὰ κοινοῦνται καίτω ἀπὸ τὴν θαυμασίαν στοάν των κυκλωπέων τειχῶν.

Καὶ ὅχι μόνον τὰ γυδοπρόβια ἀλλὰ καὶ οἱ χωρικοὶ ἀνήκουν ἐκεῖ καθε εἶδους ἀκαθαρσίαν πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν ξένων περιηγητῶν οἱ ὅποιοι καταγίνονται μὲ τὰ βιβλία νὰ μελετήσουν τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων.

Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐὰν ὑπῆρχε κάποιοι ἀνώτερον καὶ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τ' ἀριστουργήματα τῶν ἀρχαιοτήτων μας, τότε οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ τῆς παιδείας θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθύνωνται εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐκεῖθεν μὲ ὅλα τὰ χάλια τοῦ δρόμου πρὸς τὸ Λιγουργιὸ καὶ κατόπιν πρὸς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς τῆς Ἐπιδαύρου.

Ἐκεῖ θ' ἀνεύρισκον τὸν κ. Καββαδία, κοντὰ εἰς τὸ ἕρπον τοῦ Ἀσκληπέου, καὶ θὰ ἐμάνθανον ὅτι αἱ ἀρχαιοῦτες τοῦ μουσείου τούτου διατρέχουν τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ὁ κ. Καββαδίας παραμένει ἐκεῖ εἰς τὸ πλεονὸν τῶν ἀρχαίων, ὅπως ὁ Σαῦλος κοντὰ εἰς τὸν πολέμιον θησαυρὸν του, καὶ ἀναμφισβητήτως θὰ ἔχῃ γνωστοποιήσῃ τὸν κίνδυνον εἰς τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον. Παρὰ τοὺς μεγάλους ὅμως κινδύνους μέχρι τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου

τίποτε δὲν ἐγένετο πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Μὴ σὰς φανῇ δὲ παράδοξον εἶναι χαμνίαν ἡμέραν πληροφορηθῇ ὅλος ὁ κόσμος τὴν καταστροφὴν τῶν ἀριστουργημάτων ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν οἰκονομῶν περιέλαβε ἀρχετὰ κονδύλια τὰ ὅποια ἦσαν προωρισμένα διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ τὰ ἔργα στερεώσεως τῶν μουσείων.

Δὲν εἶμαι μάντις κακῶν. Ἀπλῶς προαναγγέλω τοὺς κινδύνους τῶν ἀριστουργημάτων μας καὶ καταγγέλλω δημοσίᾳ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ λεγομένου κράτους, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θεωρεῖ τὰς ἀρχαιότητας ὡς περιττὴν πολυτέλειαν, ἀφοῦ δὲν προπαγανδίζει ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δὲν λαμβάνει αὐστηρὰ μέτρα προστασίας.

Ἀλλὰ τὸ κακὸν καὶ ὁ κίνδυνος δὲν σταματᾷ μόνον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τοῦ Αἰγυρίου. Διατρέχει κίνδυνον καὶ ὁ περίφημος βυζαντινὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς καρδίας τῆς πόλεως Ναυπλίου. Ὁ κ. Μπέρτος μοῦ ἔλεγε ὅτι ὑπέδειξε ἤδη τοὺς κινδύνους. Ὁ πολιτευτὴς κ. Κ. Πετρίδης διεμαρτυρήθη κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐξήγησε μίαν πίσωσιν διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἅγιος Γεώργιος, ἀριστοῦργημα ἰσθμίου αἰῶνος, φέρει ἤδη πλείστας ρωγμὰς καὶ ρήγματα ἐπὶ τῶν πλευρῶν του ὅχι μόνον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς. Φαίνεται πανταχοῦ τραυματισμένος καὶ ἀναμένων θεραπείαν. Ἐὰν τὸ κράτος δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων του, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ συνέλθουν οἱ ἄνθρωποι τῆς τέχνης, καλλιτέχναι καὶ λογοτέχναι, καθηγηταὶ καὶ δημοσιογράφοι, ν' ἀποτελέσουν μίαν ἐπιτροπὴν καὶ νὰ ἐπισκεφθῶν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ν' ἀντιληφθῶν τὰς ἀνάγκας των, καὶ νὰ ἐκθέσουν κατὰ τὸν ἐντονώτερον τρόπον δημοσίᾳ τὴν κατάστασιν.

Ἡ κυριαρχοῦσα μοιρολατρεία πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ χάριν τῶν καλλιτεχνικῶν μας θησαυρῶν καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχουν μόνον οἱ πραγματικῶς ἐνδιαφερόμενοι διὰ τ' ἀριστουργήματα μὲ μίαν ὁμαδικὴν ἐστρατείαν.

Διαφορετικὰ θὰ εἴμεθα ὅλοι ἠθικῶς συνεπείθοντες ἀπέναντι τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρῳ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργλημάτων πρὸς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς.

9 Νοεμβρίου 1925

Τ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ

Εἶνε ἀπαραίτητος μία δόλιξις. Ἡ ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν θὰ σκιαγραφῶ κατωτέρω δὲν εἶνε φανταστικὴ ἀλλὰ λειτουργεῖ εἰς τὸ Ναύπλιον μὲ τοὺς «κεμιένους νόμους» καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῆς Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας νὰ ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἀνταποκρίνεται

πλήρως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς. Ἀλλὰ, κύριοί μου ὑπουργοί, γενικοὶ γραμματεῖς, τμηματάρχαι, νομοθέται, πολιτευόμενοι, πολῖται φορολογούμενοι, πιστεύσατε ὅτι ἡ φανταστικὴ αὐλάτα δὲν χωνεύεται ἀπὸ ὅλους τοὺς στομάχους, καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τὰ νομογεωπονικὰ γραφεῖα καὶ τὰ νομοτεχνικὰ ἀποτελοῦν μὴ κακοφτιαγμένη ρωσικὴ αὐλάτα τοῦ χειροτέρου εἶδους μάλιστα.

Εὐτύχημα εἶνε μόνον διότι τὰ περισσότερα γραφεῖα διευθύνονται ἀπὸ ἐπιστήμονας γεωπόνους καὶ κτηνιάτρους ἱκανοὺς, οἱ ὅποιοι παλαίουν ἐναντίον μυρίων δυσκολιῶν, καὶ ἀγωνίζονται ἐπιμόνως κατὰ τὰ δημιουργήσουν, διαφορετικὰ ἢ χρεωκοπία τῶν γραφείων τούτων θὰ ἦτο ὁλοκληρωτικὴ. Βασικὴ αἰτία τοῦ κακοῦ εἶνε αὐτὴ ἡ σύνθεσις των, ἡ μάλλον τὸ θαυματουργόν σύστημα τῆς ἀποσύνθεσός των. Διότι πῶς εἶνε δυνατόν ἕνας γεωπῶνος μὲ δύο ὑπαλλήλους—ὁ ἕνας εἶνε κλητὴρ τοῦ γραφείου—νὰ ἐφαρμόσῃ γεωργικὴν πολιτείαν εἰς ὁλόκληρον τὸν νομόν Ἀργολιδοκορινθίας ὅταν εἶνε ἡγασμένος νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὸ ἀγροτικὸν συμβούλιον τῆς ἀγροφυλακῆς τῶν ἐπαρχικῶν διατηρήσεων, εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων, νὰ παρέχῃ στατιστικὰς πληροφορίες εἰς τὰ ὑπουργεῖα Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, νὰ συμμετέχῃ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἐπιτροπῶν τοῦ λιμενικοῦ ταμείου καὶ τῶν λιμενικῶν ἔργων, νὰ καταρτίξῃ μελέτας μακροσκελεῖς περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, μελέτας διὰ τὴν ἐνοικίασιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων εἰς τοὺς περιοίκους, νὰ παρακολουθῇ τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν τοῦ γραφείου καὶ νὰ περιοδεύῃ εἰς τὸν νομόν του;

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ καθήκοντα εἶνε ἀδύνατον ἀνθρωπίνως ν' ἀνταποκριθῇ ἕνας ὑπάλληλος ὅσην καλὴν θέλησιν καὶ ἱκανότητα καὶ ἂν ἔχῃ. Αἱ κρατικαὶ οἰκονομίαι βεβαίως εἶναι καλὰ καὶ ἄγαι, ὅχι ὅμως καὶ ἡ ἀποσύνθεσις τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως εἰς πλείστα τηλεγραφικὰ γραφεῖα τοῦ κράτους εἰς τὰ ὅποια ἐξαναγκάζεται ὁ τηλεγραφικὸς ὑπάλληλος νὰ διακόψῃ τὴν τηλεγραφικὴν συνεννόησιν διὰ νὰ παραλάβῃ τηλεφωνήματα ἐκ τῶν διαφόρων χωρίων καὶ κομποπόλεων! Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὸ δημόσιον ζημιούται ἐκ τῶν πολλῶν καθυστερήσεων καὶ οἱ πολῖται ἐξυπηρετοῦνται δυσκόλως καὶ μαρτυρικῶς.

Εἰς τὸ Ἄστρος, Φιλιατρά, Νηοὶ τῶν Καλαμῶν καὶ τὴν Γαστοῦνην εἶχον ἰδρυθῇ πρὸ ἐτῶν ἀγροκλήμια τὰ ὅποια παρημελήθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ ἀποδίδουν παρὰ εἰσάματα πράγματα καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν οἰκονομῶν τὰ κατήγγησε διατηρήσασα μόνον τῆς Κορινθίας καὶ τῆς Σπάρτης. Ἐπίσης κατήγγησε τὸν γεωργικὸν σταθμὸν Τρίωντος ὁ ὁποῖος δυστυχῶς εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀπέραντον τσιφλίκον τὸν κατὰ καιροὺς πολιτευσόμενον καὶ τῆς Βυτινῆς ὅστις εἶχε ἰδρυθῇ διὰ τοῦ κληροδοτήματος Τριανταφυλλίδου.

Ἡ ἀποτυχία τῶν ἀγροκηρίων ἀσφαλῶς εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπηρεσιακοῦ κομπογιαννισμοῦ ὁ ὁποῖος ἀνίγεται ἀνάμεσα εἰς τὰ χωρτὰ καὶ εἰς τὴν ὅπο-

δουλοσύν τον εις τὰ διάφορα κόμματα ὅπως συνέβη, ἐπαναλαμβάνω, κατὰ τὸ παρελθόν εις τὸν γεωργικὸν σταθμὸν Τύρινθος.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀπὸ ἀπόψεως συστήματος ἐργασίας δὲν εἴμεθα διόλου ἐκανοποιημένοι ἀφοῦ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νομοκηνιάτρος στερεῖται γραφείου καὶ μικροσκοπίου, ὁ νομογεωπόνος Ἀργολιδοκορινθίας πρέπει νὰ γίνῃ «χῆλια κομμάτια» διὰ τὰ παρακολουθήσῃ καὶ τὰς λιμενικὰς ἐπιτροπὰς ἀκόμη, ὁ δὲ μοναδικὸς ἐν Πελοποννήσῳ φητοπαθολογικὸς σταθμὸς ὁ ὁποῖος ἰδρῦθη εἰς τὰς Πάτρας εἰς τὴν περιφέρειαν Ἐγλυκάδας, δὲν ἔχει ἀκόμη ἐργαστήρια, γενικῶς εὐρίσκεται εἰς ἐμβρινωδὴ οὐτως εἰπεῖν κατάστασιν, καθ' ἣν στιγμῇν μεγάλαν ποσότητος μίλων εἰς τὴν περιφέρειαν Πύργου καὶ Ὀλυμπίας σακατεῦνται ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὁ ἀραβόσιτος, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ τὸν καταλινισμὸν τῶν ἀκριδῶν αἱ ὁποῖαι ἐφέτος ἐπυρρῆσαν μεγάλας καταστροφὰς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σαρτίδα.

Οἱ χωρικοὶ πιστεύουν ἀκόμη εἰς τὰ «ἄγια λείψανα» διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ καιοῦ τὸ ὁποῖον προξενοῦν αἱ ἀκριδὲς εἰς τὰ διάφορα γεωργικὰ εἶδη καὶ εἰς τὴν σαρτίδα. Καὶ ὑποβάλλονται εἰς ἐξοδα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν «ἁγίων λειψάνων» εἰς τοὺς τόπους τῶν καταστροφῶν. Βεβαίως ἡ πίστις τῶν ἀπλοῦκων ἀνθρώπων εἶνε καλὴ καὶ ἀξιοθαύματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴν πρέπει νὰ ἐκικαλεσθῶμεν ἐγκαίρως καὶ χωρὶς θρησκευτικῶν ὑστερισμῶν.

Παράδειγμα πρόχειρον τῶν ἐπιστημονικῶν θαυμάτων εἶνε ἡ χρησιμοποίησις τῶν χημικῶν λιπασμάτων. Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς γεωργίας κ. Φίλιππος Οἰκονομόπουλος ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν μεγάλην πείραν του ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Πελοποννήσῳ, μοῦ εἶπε κατὰ τὴν συνάντησίν μας ἐνταῦθα ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν χημικῶν λιπασμάτων ἀπέτελεσε σπουδαῖον παράγοντα πλουτισμοῦ τῆς γεωργίας, ἔαν δὲ ὑπῆρχε στατιστικὴ θὰ ἔδιδε τεραστίους ἀριθμοὺς τῶν μεγάλων ποσοτήτων αἱ ὁποῖαι εἰσπύονται κατ' ἔτος ὑπὸ τὸν παραγωγὸν εἰς τὰ κτήματά των.

Καὶ μοῦ ἀνέφερε ὡς πρόχειρον παράδειγμα τῆς ἀποδόσεως τῶν κηπευτικῶν εἰς τὴν περιφέρειαν Ναυπλίου ὅπου ἐγένετο ἡ χρησιμοποίησις λιπασμάτων. Ἐκαστὸς 3 1/2 στρεμμάτων ἀπέδωσε 37,000 δραμῶν μελιτζάνας! Εἰς τὴν Τεγῆν τῆς Ἀρκαδίας ἐπίσης ἡ χρησιμοποίησις τῶν χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἡ ἀρδεύσις ἀπέδωσαν κατὰ στρέμμα 3 1/2 χιλιάδες ὀκτάδες πατάτας, ἡ δὲ ἀξία τῶν γαῶν, κατόπιν τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς 35,000 δραμὰς κατὰ στρέμμα.

Ἄλλ' ἡ ἀρδεύσις δυστυχῶς τόσον εἰς τὸ ἀργολικὸν λεκανοπέδιον ὅσον καὶ εἰς τὴν Τεγῆν, Μεσσηνίαν, καὶ τὴν Πελοπόννησον ἐν γένει, γίνεται μὲ τὸ γνωστὸν σύστημα τοῦ ἱσπανικτοῦ μαγκανοπήγαδον πρῶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἀποδίδει καὶ δὲν ἐξυπηρετεῖ ἐπαρκῶς τοὺς γαιοκτήμονας καὶ παραγωγούς. Καθ' ἣν στιγμὴν χρησιμοποιοῦνται χημικὰ λιπάσματα εἶνε ἀναχρονισμὸς ἡ

ἀπαραίτητος ἀρδεύσις νὰ γίνεται μὲ τὸ πανάρχαιον σύστημα τῶν δυστυχισμένων ἀλόγων.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀφεντικτοῦ τούτου συστήματος κατέστη τόσον ἐπιτακτικὴ καὶ ἀναγκαία ὥστε ἀπὸ τινος χρόνου ὄχι ἀπλῶς συζητεῖται ἀλλ' ἐγένοντο σποραδικῶς καὶ μερικαὶ ἐγκαταστάσεις πετρελαιομηχανῶν διὰ τὴν ταχύτεραν καὶ ἀφρονότεραν ἀρδεύσιν. Ὁ κ. Φίλιππος Οἰκονομόπουλος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μοῦ ἀνέπτυξε καὶ μίαν ἄλλην ἄποψιν, ἐπίσης σπουδαίαν, αὐτόχρημα εὐεργετικὴν διὰ τοὺς γαιοκτῆμονας τῶν ποτιστικῶν. Μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πετρελαιομηχανῶν θὰ ἐπιτύχουν συγχρόνως καὶ τὸν ἡλεκτροποιισμὸν καὶ τότε θὰ δύνανται νὰ ποτίζουσιν τὰ κτήματά των καὶ τὴν νύκτα. Ἐκαστὸς δύνανται νὰ ἐννοήσῃ ποίαν τεραστίαν σημασίαν θὰ ἔχει ἡ νυκτερινὴ ἐργασία ἀφοῦ ὁ παραγωγὸς διόκληρον τὴν ἡμέραν ἢ τοῦλάχιστον τίς περισσότερες ὥρες θὰ εἶνε ἐλεύθερος ν' ἀσχολεῖται εἰς ἄλλας ἐργασίας.

Ἀλλὰ μήπως τὸ ζήτημα τῶν γαιοκτητῶν διὰ τὴν ἀνείρεσιν ἀρτεσιανῶν ὑδάτων εἶνε μικρότερας σημασίας ἀπὸ τὰ χημικὰ λιπάσματα καὶ τὰς πετρελαιομηχανάς; Στεροῦται καὶ ἐδῶ καὶ παντοῦ νεροῦ, καθ' ἣν στιγμὴν εἶνε ἀφρονον ὑπὸ τὴν γῆν καὶ μόνον τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα δὲν ἐξορησμοποιήθησαν μέχρι σήμερον διὰ τὴν ἀνείρεσιν του. Ἄλλ' εὐτυχῶς καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο πρόκειται νὰ τὸ λύσῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Πληροφόροίμα ὅτι ὁ μεταλλειολόγος καὶ γεωλόγος κ. Γκριπάρης τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἐν Βόλῳ ἐργοστασίου τοῦ κ. Γυλαβάνη καὶ ἐνὸς γεωμινικοῦ πρόκειται νὰ ἰδρῶσιν μεγάλην ἑταιρείαν γαιοκτητῶν ἐν Ἑλλάδι, αἱ δὲ πρῶται δοκιμαὶ καὶ ἐργασίαι θὰ γίνωνται εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀληθὴς πλουσία ἀλλ' ἀνεμετάλλεντος χώρα μας ἀσφαλῶς θ' ἀποκτήσῃ νέαν ζωὴν καὶ νέας οἰκονομικὰς δυνάμεις καὶ θ' ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὰ πρωτόγονα δεσμὰ τοῦ ἀλόγου τὸ ὁποῖον σφύεται γίγως ἀπὸ τὰ μαγκανοπήγαδα τόσον μαρτυρικὰ ὥστε νὰ προκαλῇ λύπην καὶ πόνον.

Ἡ γεωργικὴ προπαγάνδα πρέπει ν' ἀποτελέσῃ ὄχι μόνον τὴν διαρκὴ καὶ κυριώτεραν μερίμναν τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν ἀλλὰ πρέπει νὰ θησῇ μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ ὑποδεικνύῃ καὶ ἀναγκαστικὰ νομοθετήματα πρὸς προστασίαν τῆς. Νὰ καταπολεμήσῃ τίς μεγάλας φορολογίας τῶν χημικῶν λιπασμάτων, διότι ἡ μεγάλη φορολογία θ' ἀναγκάσῃ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀναγκαστικὴν λίπανσιν καὶ νὰ προσέξῃ πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ποιότητος τοῦ καπνοῦ. Διότι ὅ,τι συμβαίνει ἐνταῦθα ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἐξόντωσιν τῶν καλῶν καπνῶν ἀπὸ τὰς μεγάλας ξένας ἀγοράς. Ἡ μαγιά ἡ ὁποία κατέλαβε τὰ τελευταῖα χρόνια τοὺς καπνοπαραγωγούς διὰ τὴν αὔξησιν ἀπλῶς τῆς ποσότητος εἶνε ἀφάνταστος. Ἐπιδιώκουν τὸ κέρδος εἰς τὴν ποσότητα καὶ ὄχι εἰς τὴν ποιότητα. Ἀλλ' ἡ ποσότης δὲν δημιουργεῖ καίποτε μίαν κατάστασιν σταθεράν, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ καλὴ ποιότης ἀποτελεῖ κατὰ μέγα μέρος ἀσφάλειαν. Ὁ παραγόμενος καπνὸς εἰς τὸ ἀργολικὸν πε-

δίων εἶνε ὡς γνωστὸν δευτέρως ποιότητος καὶ καθίσταται ἔτι περισσότερον μειονεκτικὸς ἐφ' ὅσον εἶνε ποτιστικὸς. Δηλαδή μετὰ τὸ πότισμα οἱ καπνοπαγωγοὶ ἀποθλίβονται εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ εἶδους—τὸ κακὸν ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ Ἀγρίνιον—καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀρίστην δὲν ἦτο δυνατόν ποιότητά του.

Τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ καλὴ ποιότης δύναται καὶ ἐνταῦθα νὰ καλλιεργηθῇ μᾶς ἔδωσαν οἱ γάλλοι καὶ ὑπομονητικοὶ πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι μετὰ σπόρους Ξάνθης καὶ Καβάλλας εἰς τὰς ὄρεινὰς περιφέρειας τοῦ νομοῦ ἐπέτιχον θαυμάσια ἀποτελέσματα καὶ εἰς ποιότητα καὶ εἰς ποσότητα.

Τὰ ποτιστικὰ καπνά, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ἐνταῦθα, εἶνε ἀνάγκη, χάριν τῆς προστασίας αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ν' ἀπαγορευθοῦν διότι δημιουργοῦν τὴν χειρότεραν ἐντύπωσιν εἰς τὰς ξένες ἀγορὰς. Καὶ ὁ καπνὸς γενικῶς τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ κατὰ μέγα μέρος μίαν ἀπὸ τὰς κυριώτερας βάρεις, ἀν' ὅχι τὴν κυριώτεραν, τῆς οἰκονομικῆς ὑπάρξεώς της. Δὲν γνωρίζω πόσοι ἀκριβῶς πλουτίζουν μετὰ τὰ ποτιστικὰ καπνά ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ζημιουνοῦνται γενικότερον εἰς τὸ καπνεμπόριον εἶνε οἱ περισσότεροι. Ἐνῶ ἡδυνάτο ἀντὶ τοῦ ποτιστικοῦ καπνοῦ νὰ καλλιεργήσουν εἰς τὸ πλούσιον ἀργολικὸν πεδῖον πλείστα ἄλλα εἶδη τὰ ὅποια ἀσφαλῶς θ' ἀπέδιδον μεγάλα κέρδη.

Ἀλλ' ἡ μανία τῆς ἐπιζινδύνου ἀφθάνου παραγωγῆς ἔστω καὶ κατωτέρως ποιότητος ὑπερέβη καὶ τὴν λογικὴν.

Καὶ ἡ λογικὴ δὲν θά' ἐπικρατήσῃ ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν ὁργανωμένοι ὑπηρεσίαι, ὑπὸ τὴν πραγματικὴν ἐννοίαν τῆς ὁργανώσεως, ἐφ' ὅσον ἡ ζωτικότης τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν θινύσσεται ἐκάνω πρὸς ἑξῆς καὶ εἰς τὸ πᾶν ἐφ' ὅσον ἕνας νομογεωπόνος ἱκανὸς καταδικάζεται νὰ φέρῃ τὸ βάρος πλείστον ὑπηρεσιῶν καὶ καθηκόντων καὶ τέλος ἐφ' ὅσον τὰ δύο σπουδαιότερα πρᾶκτικὰ ὑπουργεῖα μεταβάλλονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς πολιτικούς προμαχῶνας ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλονται ἀνεύρῃ ἐπιστημονικῶν ὅλων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ χειρότεροι προχειρολόγοι.

21 Νοεμβρίου 1925.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ

Ὑπάρχουν ἀκόμη τὰ σημάδια τῶν σφαιρῶν τῶν Μανρομεικῶν εἰς τὴν πόρταν τοῦ ὁρίου Σπυριδωνος. Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ πλῆγματα τῶν σφαιρῶν τῶν ἔλασεν ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος εἶχε νοῦν, ψυχρὴν, θέλησιν καὶ πρόγραμμα ν' ἀναμορφώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ σημάδια τῶν σφαιρῶν ἐκαλύφθησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν μετὰ χονδρὸν χρυστάλλο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ νέοι ἐπιδρομεῖς δὲν παρέλειψαν νὰ τὸ καταστρέψουν. Ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν

καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ νομάρχου κ. Γουλοπούλου, ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Μπέρτου, νὰ λάβουν μέτρα πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν θραυσμάτων καὶ προστασίαν τῆς ἱστορικῆς τοποθεσίας.

Ἐκεῖ ἐδολοφονήθη ὁ μεγάλωνχος κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας, ἀλλὰ τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον του ὁρᾶται ἀκόμη εἰς τὴν Τύρινθα, ἡμίσειαν ὥραν πέραν τοῦ Ναυπλίου, ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ ἀργολικοῦ πεδίου. Ὁ κ. Δ. Ζωγράφος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς «Ἑλληνικῆς γεωργίας» καὶ εἰς τὴν σελίδα 293 γράφει τὰ ἑξῆς σχετικῶς μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Τύρινθος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου κυβερνήτου.

«Ὁ τῶσον μοχθῶν κυβερνήτης (Καποδίστριας) προέβη κατὰ τὸ 1829 εἰς τὴν ἰδρυσιν ἐν Τύρινθι γεωργικοῦ σχολείου, τοῦ ὁποίου πρῶτος διευθυντῆς ἐπὶ ἔργον ὁ γεωπόνος Γρηγ. Παλαιολόγος, διορισθεὶς τὴν 31 Δεκεμβρίου 1829. Οὗτος ἀναλαβὼν ἀμέσως τὰ καθήκοντά του ἤρχισε τὸ ἔργον τοῦ γεωργικοῦ προσηλιτισμοῦ διὰ διαφόρων δημοσιευμάτων εἰς τὴν «Γενικὴν ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος» τοῦ 1830. Τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1830 ἐδημοσίευσεν τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ σχολείου».

Οἱ παλαιότεροι γνωρίζουν ὅτι τὸ γεωργικὸν ἱδρυμα μετὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐτέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καλαμαίου τῆς γεωργικῆς προπαγάνδας Χασιώτου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν ἐφήρμοσε ὅλα τὰ νεώτερα συστήματα τῆς ἐποχῆς του διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σταθμοῦ Τύρινθος. Τὸν Χασιώτην διεδέχθησαν κατόπιν οἱ Γιασεμίδης Δεκάζος, Καλοῦδης, Λεοντίδης, Γούδας, Χριστάκης, Κοκκῶνης καὶ κατὰ τὸ 1919 ὁ κ. Ἐμ. Μπούκης. Ἡ ὅλῃ ἑκταεὶς τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ εἶνε 772 στρέμματα, τὰ ὅποια ἐκτὸς τῶν καλλιεργησίων ἐνοικαῖζοντο εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς Ἀργολίδος διὰ τὴν βοσκήν τῶν ζώων των.

Εἰς τὸν γεωργικὸν σταθμὸν ἐδημιουργήθη φυτώριον δενδροκομίας, σταθμὸς ἐπιτητόρων, ἀγελᾶδες ἐλβετικές καὶ ῥωσικαὶς μετὰ ἄφθονον γάλα, παραγωγὴ μοσχίδων καὶ δι' αὐτὸ ἰδρύθησαν εἰς τὸ Ναυπλίον πρὸ ἐτῶν 7 βουστάσια κατ' ἀπομίμησιν τῆς Τύρινθος.

Ἐπίσης ὁ σταθμὸς ἐπιτητόρων ἔδωκε πλείστοις ἵππους εἰς ὁλόκληρον τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀργολίδος τὴν Τρίπολιν καὶ Βερίαν, κατὰ τὴν ἐκεῖ δὲ μεταβάσιν μου ὅπως ἐρανήσω τὴν σημερινὴν κατάστασιν τοῦ σταθμοῦ καὶ τῶν νέων ἀγροτικῶν φυλακῶν εἶδα ὅτι διατηροῦνται ἀκόμη οἱ ἐπιτητορες Ἀρης, Κώστος, Κᾶστορ, Πολυδεύκης, Φίλιππος, Βέργας.

Ἐκτὸς τῶν ἐπιτητόρων ὁ σταθμὸς ἐκαλλιέργησε καὶ πλείστα δένδρα τὰ ὅποια ἐχορήγησε εἰς τὰς κοινότητας διὰ τὰς ἀναδασώσεις των. Αὐστηγῶς ὁμοῦς τὸ ὅρασιον γεωργικὸν ἔργον τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Χασιώτη ἐπέπρωτό νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς ἐπιδρομὰς τῶν κομματικῶν καὶ ἀπὸ μᾶς δεκαπενταετίας περίπου εἶχε μεταβληθῇ εἰς κέντρον συναλλαγῆς τῶν φίλων τῶν κομμάτων.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ ἐξηρτάτο ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς λογόντας πολιτικούς, διορισμοί, παύσεις, ἀπολύσεις, ἀντικαταστάσεις καταλήψεις, ἐκμεταλλεύσεις, κλοπαί, ὥπαγαί, τσιφλίαι τέλος τῶν κοιμμάτων, τὸ γάλα ὅπως ἤκουσα ἐν Ναυπλίῳ, ἐχορηγεῖτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τοὺς διαφόρους φίλους καὶ δι' αὐτὸ κατήντησε νὰ ἔχη περὶ τὰς 100.000 δραχμῶν ζημίαι, νὰ μὴ δύναται νὰ πληρώσῃ τὸ προσωπικὸν καὶ ν' ἀνταποκριθῇ γενικῶς εἰς τὰ ἔξοδά του.

Καὶ τὸ χειρότερον εἶνε ὅτι παρημελήθησαν τὰ ὑδρανυαζὰ ἔργα, δηλαδὴ τὸ ταπεινὸν ἄνοιγμα τῶν χανδάκων διὰ νὰ παρῶσιν αἱ λιμναζόντι ὕδατα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ ἐνοικιαστὴς ὑποχρεοῦτο καὶ ἔτος ν' ἀνοίγῃ τοὺς χανδάκας, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἦτο φίλος τοῦ κόμματος καὶ δὲν ἐτίρησε τὰς ὑποχρεώσεις του. Ἐνεκα τοῦτου ὁλόκληρος ἡ ἔκτασις τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ πέραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι τῆς παραλίας μετεβλήθη εἰς τέλμα πρὸς μεγάλην συμφορὰν τῶν διαμεινόντων εἰς τὴν περιφέρειαν Τύρινθος.

Ἡ τελευταία ἐνοικίασις τῶν βοσκησίων γαῶν ἐγένετο τὴν 22αν Μαρτίου 1922 διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 156 συμβολαίου ἀντὶ 30.375 δραχμῶν. Ὁ καθαρισμὸς τῶν χανδάκων κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν εἶχε πραγματοποιηθῇ, ἐνθ' ἦτο ὁρητὴ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐνοικιαστοῦ ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο ἔκπτωτος. Μόλις τὴν 3ην Μαΐου 1924 ἐγένετο ἡ πρώτη ἔντονος ὑπόμνησις εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν ἐκ μέρους τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ κ. Μπούκη. Δηλαδὴ ὅταν πλέον ἐφθάσε τὸ «μαχαίρι εἰς τὸ κόκαλο» ἐσκέφθη τὸ δημόσιον νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά του. Ἀντιλήλυσαν πλείστα ἔγγραφα μεταξύ γεωργικοῦ σταθμοῦ, ὑπουργείου καὶ ἐνοικιαστοῦ καὶ ἐπὶ τέλος τὸν παρελθόντα Μάιον τότε ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας κ. Εὐελπίδης δι' ἐνὸς αὐστηροῦ ἐγγράφου ἔταξε προθεσμίαν εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν μέχρι τοῦ Αὐγούστου διὰ τὸν καθαρισμὸν ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο ἔκπτωτος. Καὶ πράγματι ὅταν μετέβην εἰς τὴν Τύρινθα ὁ καθαρισμὸς τῶν χανδάκων εἶχεν ἀρχίσῃ ἔπειτα ἀπὸ ἐνὸς ἔτους γραφειοκρατικὸν κουνιεντολόγι ἐνθ' ἦρκει μία καὶ μόνη αὐστηρὰ διαταγὴ διὰ νὰ τερματίσῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν ἐνοικιαστὴν νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του.

Ἀναμφισβητήτως ἡ τελευταία διοίκησις τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ δὲν ἦτο ἀνάλογος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τοῦ ἰδρύματος καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἐπιρροπὴ τῶν οἰκονομῶν τὸν καθήργησε ὥς ζημιούντα τὸ δημόσιον ταμεῖον.

Τότε ὁ κ. Παναγῆς Σκουριώτης, διευθυντὴς τῶν φυλάκων εἰς τὸ ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης, ἐσκέφθη νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ ὥς ἀγροτικὴν φυλακὴν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἀγγλικῶν, καὶ μετὰ μίαν ἑρηνεῖάν του ἐπὶ τόπου ἐπανήλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀνέπτυξε τὰς σκέψεις του εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης, ἐπεκρίθη ἐνθουσιωδῶς ἡ ἰδέα του, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὴν Τύρινθα διὰ νὰ μελετήσῃ λεπτομερέστερον τὴν ἐγκατάστασιν τῶν φυλα-

σμένων καὶ τέλος ἐν Ναυπλίῳ τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1924 συντάχθη παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς γεωργίας κ. Φιλίππου Οἰκονομοπούλου μακρὰ ἔκθεσις περὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Τύρινθος διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσας καταδικῶν.

Κατ' ἀρχάς ἀπεστάλησαν τὴν 25 Μαρτίου 1925 43 κατάδικοι ἐκ τῶν φυλάκων Ἀβέρωφ καὶ ἤρχισαν τὴν καλλιέργειαν 100 στρεμμάτων καπνοῦ καὶ 35 στρεμμάτων κηπουρικῶν—ντομάτες, μελιτζάνες, παρόλια, μπαμίες. Ἐπίσης κατέβησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγγιναριῶνων, εἰς τὴν συγκομιδὴν, τὸν θερισμὸν καὶ τὴν ἐναποθήκευσιν αὐτοῦ, κριθῆς καὶ βρώτης.

Ὀλίγον ἀργότερον ἐγένετο καὶ νέα ἀποστολὴ φυλακακίμων καὶ ὅταν μετέβην ἐκεῖ συνήντησα 92 ἐν συνόλῳ καταδικούς νὰ ἐργάζονται εἰς τοὺς ἀγρούς ὑπὸ τὴν ἐπιβλεπὴν τῶν φυλάκων. Τὸ θέαμα ἦτο συγκινητικὸν διότι οἱ «ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» ἠδύνατο ἐπὶ τέλος ν' ἀναπνεύουν καθαρὸν ἄερα, νὰ περιπατοῦν ἢ νὰ ἐργάζονται, νὰ μὴ σαπίζουν πᾶσι ἀπὸ τὰ σίδερα τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς των.

Ἡ καλλιέργειά των ἀπέδωσε ἐφέτος ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα διότι ἐχρησιμοποίησαν περὶ τις 14.000 ὀκάδες χημικῶν λιπασμάτων καὶ κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν 6.000 ὀκάδες καπνοῦ. Οἱ ἐργαζόμενοι σήμερον εἰς τὴν Τύρινθα λαμβάνουν κατὰ τὸν νόμον ἐκτὸς τῆς διατροφῆς των καὶ 8 δραχμῆς ἡμερησίως ἀλλὰ τὰς 4 κατακρατεῖ τὸ δημόσιον, ἔχον δὲ καταδικαστῆν ἄλλοι εἰς εἰρκτὴν, καὶ ἄλλοι εἰς πρόσκαιρα διοκῆ καὶ διαφόρους λαποδουτικὰς πράξεις. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκπτώσεως τῆς ποινῆς των δὲν ἔχει καθορισθῇ ἀκόμη καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν καλὴν διαγωγὴν των διότι μέχρι σήμερον ἀπέδρασαν τέσσαρες κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας των, ἐξ αὐτῶν δὲ συνελήφθησαν οἱ 3 καὶ ἀπεστάλησαν ἐκ νέου εἰς τὰς φυλάκας.

Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἀγροτικῶν φυλάκων Τύρινθος τὴν διευθύνει τοῦ ἰδρύματος ἔχει ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, τὸ δὲ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας ἀντιπροσωπεύεται δι' ἐνὸς τεχνικοῦ συμβούλου γεωπόνου ἐξαρτωμένου καὶ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης.

Ὅταν μετέβην εἰς τὴν Τύρινθα διευθυντῆς τῶν ἀγροτικῶν φυλάκων ἦτο ὁ κ. Κυριακὸς καὶ τεχνικὸς σύμβουλος ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Μπούκης ὁ ὁποῖος διηρθένη καὶ προσηγομένως τὸν γεωργικὸν σταθμὸν. Τὸ ὅλον προσωπικὸν τῶν ἀγροτικῶν φυλάκων ἀποτελοῦν σήμερον ὁ γραμματεὺς κ. Βενέτης, λογιστὴς ὁ κ. Μιχ. Βάβαλης, ἐπόπτης ὁ κ. Παπαϊωάννου, ἀρχιφύλαξ δευτέρας τάξεως ὁ κ. Σταυρόπουλος, ὑπαρχιφύλακες οἱ κ. κ. Σταυρακάκης, Πολυχρονάκης καὶ Καλαϊτῆς καὶ 17 φύλακες οἱ ὁποῖοι ἐπιβλέπουν τοὺς ἐργαζόμενους καταδικούς καὶ τοὺς φυλάσσουν τὰς νυκτερινὰς ὥρας ὅταν ἀποσύρωνται εἰς τὰ δωμάτιά των. Γενικῶς ὁ ὀργανισμὸς προβάλλει τὴν δημοθυρίαν 35 θέσεων φυλάκων καὶ πρέπει τὸ ταχύτερον ν' αὐξηθῇ ὁ σημερινὸς ἀριθ-

θμός των, διότι δὲν ἐπαρκοῦν οἱ 17 φυλάκες διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιτηρειῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

Χαίρει τοῦ ἱστορικοῦ τῆς λειτουργίας τῶν πρώτων ἀγροτικῶν φυλακῶν ἐν Ἑλλάδι παραθετῶ κατωτέρω τὰ ὀνόματα τῶν φυλακισμένων καὶ τὸ εἶδος ἐργασίας των.

Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν καπνῶν οἱ Θ. Κωνσταντινόπουλος, Α. Πριστούνης, Ε. Φούγιας, Ε. Καλαντζᾶκος, Κ. Βουλγαρίδης, Α. Κολιός, Σ. Δημητρίου καὶ Ν. Ἀποστολίδης. Εἰς τοὺς λαχανοκήπους Ε. Βιτωκιστῆς καὶ Χριστόδ. Κολυβίδης. Εἰς τὴν συλλογὴν φασολίων Α. Καμπουκίδης, Ἐμ. Γεραντλῆς καὶ Μιχ. Μανιατῆς. Εἰς τὸν ἀνθῶνα Δημ. Ἀγαρόπουλος καὶ Κολ. Καλαποθαράκος. Εἰς τὴν ἀποξήρανση τῶν ἑλῶν οἱ Π. Παπαγιάννης, Κων. Ἀναστασόπουλος, Εὐθύμ. Ἀνάρκουλας, Κ. Σοφός, Χρ. Βλάχος, Ν. Τσέλιος, Γ. Καμφίρης, Δ. Χορδᾶς, Α. Τσάγκος, Γ. Γουρλομάτης, Δημ. Ἀγριδιώτης, Β. Ἀσημακόπουλος. Εἰς τὸ ἀλώνισμα κριθῆς Ἐλ. Τόγιας, Κ. Μπουτσιάνης, Ἀλέξ. Μάρας, Ἀπ. Μπαῖλός καὶ Ἀναστ. Κατσυρός.

Ἐντὸς τοῦ καπαστήματος ἐργάζονται ὡς μάγειροι οἱ Σπυρ. Σφήμας, Γ. Νικολόπουλος, Παναγ. Καληντέρης, Χαρ. Καρακωνσταντῆς. Ὡς πλύνται οἱ Γ. Ἀρθανίτης, Γ. Τσούρας, Ἰω. Σανελλόπουλος καὶ Κ. Μπογάτσας. Γραφεὺς ὁ Χρ. Παπαδόπουλος. Καθαρισταὶ οἱ Θεοδ. Κοσμάς, Γ. Φακῆς καὶ Δ. Μαρθαθῶνης. Κουρεῖς οἱ Ἀντ. Κομπότης καὶ Κ. Κυριακόπουλος. Βουκόλοι οἱ Κ. Βασιλείου καὶ Χαρ. Βαζλιώτης. Σιδηρουργοὶ Ι. Ἀγγελᾶκος καὶ Δημ. Σταθόπουλος. Κτίστης ὁ Εὐάγγελος Σοφρώνης. Μηχανικός Χρῆστος Γκίνης. Σαλπιγκτὴς Α. Τόγιας. Ράπτει Σ. Λοίτσης καὶ Ἀθαν. Αναγνωστάτοπουλος. Ὑποδηματοποιὸς Πολύδωρος Λάκκας. Ἐργάται δεματοποιήσεως τῶν καπνῶν Δημήτριος Ψυχγιώδης καὶ Θεόδωρος Κολυόπουλος.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι τῆς Τύρινθος. Ἀλλὰ τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἴδιωμα τοῦ κ. Σκουριώτη ὑπέστη μίαν περιπέτειαν ἥ ὁποία παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ αὐτῇ τὴν ὑπόστασιν τῶν ἀγροτικῶν φυλακῶν. Ἦκουσα καὶ ἐβεβαιώθην ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ πολλοῦς ἀξιολύτους πολίτας ὅτι ὡς διευθυντῆς τῶν ἀγροτικῶν φυλακῶν ἐτοποθετήθη ὁ πρόην συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ κ. Μπενή Ψάλτης, ὁ ὁποῖος μετῆλθε τοιαύτην ἀδυστηροῦς ἀπέναντι τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν φυλακισμένων ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ προωλέσῃ στάνει ἐναντίον του.

Ἰδιαίτερος αἱ σχέσεις του μετὰ τοῦ τεχνικοῦ συμβουλίου κ. Ἐμμ. Μπούκα ἐπῆρξαν ἐντελὲς ἔθρηκα καὶ κατέληξαν ἐν τέλει ἀργότερον μέχρι τῶν δικαστηρίων. Ἐξ ὧν τῶν ἐρευνῶν μου ἐν Ναυπλίῳ καὶ Τύρινθι ἐπέστην ὅτι οὔτε ὁ κ. Μπενή Ψάλτης ἐπρεπε νὰ τοποθετηθῇ ὡς διευθυντῆς τῶν ἀγροτικῶν φυλακῶν, οὔτε ὁ κ. Μπούκας νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του, διότι αἱ προστριβὴ τῆς πολιτείας ἐπιτηρείας του ἐν Τύρινθι εἶχον σοβαρὰς μεῶσιν τὴν θέσιν του.

Τὸ πρῶτον σφάλμα ἦτο ὅτι παρέμεινε ὁ κ. Μπούκας καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ καὶ τὸ δεύτερον ἡ τοποθέτησις τοῦ κ. Μπενή Ψάλτης, ὁ ὁποῖος δύναιτο ἴσως νὰ εἶνε ἄριστος εἰς τὰ στρατιωτικά του ἔργα, ἀλλὰ δι' ἕνα τοιοῦτον ἴδιωμα δὲν ἦτο ὁ ἐνδεεργής. Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης κατόπιν τῶν ἀθῶν παραπόνων ἀνεῳξετο εἰς Ἀθήνας τὸν κ. Μπενή Ψάλτην καὶ τότε ἐπανήλθε ἡ ἡρεμία εἰς τὴν Τύρινθα.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καιρὸν διέπραξε νέον σφάλμα καὶ τὸν ἀπέστειλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Τύρινθα διότι ὁ κ. Βλαχάκης τοῦ τμήματος τῶν φυλακῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἕνας ἐπαύλῃος δὲν ἠδύνατο νὰ μισθοδοτηθῇ ἄνευ ἐπιτηρείας καὶ μέχρις ὅτου τοποθετηθῇ ὁ κ. Μπενή Ψάλτης εἰς τὸ τμήμα τῶν μεταγωγῶν ἐν Ἀθήναις ἦτο ἀπαραίτητον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Τύρινθα πρὸς δικαιολογίαν τῆς μισθοδοσίας του!!

Ἐὰν πρόκειται νὰ κυριαρχήσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐτὴ ἡ διανοητικότης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης τότε πολὺ γρήγορα ὁ κ. Σκουριώτης θὰ θογήσῃ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἔργου του. Διότι ἡ ἀγροτικὴ φυλακὴ Τύρινθος ἀπαιτεῖ δημιουργικὴν ἐργασίαν καὶ ἡρεμον κατάστασιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπέτιχε οὔτε ὁ κ. Μπούκας, οὔτε ὁ κ. Μπενή Ψάλτης.

Φίλε κύριε Σκουριώτη, προσπατεῦσατε τὸ ἔργον σας ἐν θέλει νὰ ἔχη ὑπόστασιν καὶ θετικὰ ἀποτελέσματα. Διότι θὰ καταντήσῃ νὰ μὴ ἔχη καμμίαν διαφορὰν ἀπὸ τὴν διαίτησιν τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ, ὁ ὁποῖος φέρει ἐν τέλει, ὡς γνωρίζετε, τὴν σφαγίδα τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς διαλύσεώς του.

14 Νοεμβρίου 1925.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΟΚΟΡΙΝΘΙΑΝ

Ὁ νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας ἔχει πλεῖστα δάματα σιδηροδρομικῶν καὶ θαλασσίων συγκοινωνιῶν καὶ δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοί του θὰ νομίζονται περισσότερο ἐντυχισμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους πληθυσμοὺς τῆς Πελοποννήσου. Τὸ ἔδαφός του ἄρχει ἀπὸ τὰ νερά τοῦ Κράβιδος ποταμοῦ, ἐκτείνεται μέχρι τῶν Ἀγίων Θεοδώρων πρὸς τὴν Ἀττικὴν καὶ καταλήγει εἰς τὴν Ἐρμιονίδα καὶ τὴν Σπέτσας. Ἐχει βλέπει αὐτὴν τὴν θαυμασίαν βιτρίναν τῶν θαλασσῶν εἰς ὅλας τὰς πλευράς του, τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν εἰς τὸ ἕνα ἄκρον καὶ ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδίαν του, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὅλου... καπαστήματος εἶνε ἄθλιο καὶ ἐλεεινόν.

Τὸ φαινόμενον τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ θαλασσίων συγκοινωνιῶν ἔξαπατᾷ ἄλλ' ἢ πραγματικότης τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποτελεῖ τὴν διαρκὴ τεραννίαν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ πένου τῶν χιλομέτρων τῶν δρόμων

όλοκλήρον τοῦ νομοῦ ἀνέχεται εἰς 654! Ἐδῶ καίτοι συνήντησα ὄχι μόνον τὸν νομομηχανικὸν κ. Α. Συνέσιον ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν δημοσίων ἔργων κ. Βλαχόπουλον ἀγωνιζομένους διαρκῶς διὰ τὴν βελτιώσασιν τὴν κατάστασιν. Ἐλλειψὶς καὶ ἐδῶ ἐπαρκεῖς προσωπικοῦ μηχανικῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ ὁδοστρωτήρων, οἱ ὅποιοι χρειάζονται ἀπαράτμητος διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν δρόμων.

Εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ νομομηχανικοῦ δὲν ὑπάρχει βοηθὸς μηχανικὸς καὶ δι' αὐτὸ προσελήφθη ἕνας ἔκτακτος ἐμπειροτέχνης πρώην λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ. Εἰς τὸ Ἄργος δὲν ὑφίσταται καμμία ὑπηρεσία, ἐνθ' αἱ ἀνάγκαι τῶν δρόμων εἶνε πολλαί. Τὸ γραφεῖον Τροιζηνίας καὶ Ἐρμιονίδος εἶνε κλειστὸν καὶ δι' αὐτὸ αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι διεκθύνονται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον.

Κλειστὸν ἐπίσης εἶνε καὶ τὸ γραφεῖον Κυνοῦρίας καὶ μόνον εἰς τὸ γραφεῖον Κορίνθου εἶνε ἕνας μηχανικὸς.

Καὶ ὁ ταλαίπορος μηχανικὸς εἶνε ἡναγκασμένος ὄχι μόνον τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τοῦ νὰ διαφύγῃ, νὰ περιοδεύῃ ἀπὸ τὸ Λεοβένι ἕως τὰ πρόθυρα τῆς Μεγαρίδος καὶ κατόπιν μέχρι τῆς Ἐρμιονίδος τῶν Σπεισῶν καὶ τῆς Κυνοῦρίας διὰ τὴν ἐπιβλέψῃ τὰ ἔργα καὶ τὰς μελέτας, ἀλλὰ καὶ νὰ συντάσσῃ τοὺς προϋπολογισμοὺς διαφόρων ἄλλων ὑπουργείων τὰ ὅποια ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ σχολικὰ κτίρια, δημόσια γραφεῖα, ἐκτιμήσεις ἀπαλατρώσεων, ἐτοιμόροστα σχολεῖα, ναοὺς κτλ.

Ἦτο φυσικὸν νὰ ἔξῃ εἰς τὴν διάθεσίν του ὁ νομομηχανικὸς ἕνα αὐτοκίνητον, καὶ τὸ εἶχε μέχρι τινός. Ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ τῶν οἰκονομικῶν τὸ κατήγγησε καὶ τώρα εἶνε ἡναγκασμένος νὰ χρησιμοποιῇ διὰ τὰς περιοδείας του ἕνα ἰδιωτικόν. Καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον ὄχι μόνον οἰκονομίης δὲν ἐπέτυχεν μὲ τὴν κατάργησιν τοῦ αὐτοκινήτου ἀλλὰ σήμερον πληρῶναι περισσότηρα μὲ τὰς ἐκτάκτους δαπάνας τῶν ὁδοιπορικῶν.

Τοὺς χειμερινούς μῆνες οἱ πληθυσμοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑποφέρουν πολὺ καὶ οἱ περισσότεροι ἀποκλείονται εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς πεδιάδας των, διότι καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ἡ συγκοινωνία διακόπτεται. Εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Κορινθίας ἡ ἀμαξήτι ὁδὸς εἶνε ἄγνωστος μέχρι σήμερον. Ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους; Μήπως ἡ κατάστασις τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ ἀπὸ Κιάτου εἰς Σουζιὰ εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τὰ κατὰθραγα τοῦ Σαρανταπύργου; Ὅχι μόνον διακόπτεται εἰς πλείστα σημεῖα ἀλλὰ καὶ οἱ διερχόμενοι ἐκείθεν τοὺς χειμερινούς μῆνες ἐξαναγκάζονται νὰ «πλεύσουν» ἐντὸς τῶν διαφόρων χειμάρρων.

Ἀλλ' εἶναι ἀπίστευτον ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν παλαιὰ Κόρινθον, μίχρους μόνον 7 χιλιομέτρων, εὐρίσκεται εἰς ἔλεεινὴν κατάστασιν. Ὁ περιηγητὰς, οἱ ὅποιοι μεταβαίνουν εἰς τὸ μουσεῖον καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους μᾶς ἐλεηνολογοῦν, δὲν φρονεῖ δὲ ὅτι καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις προσεβητής τῆς Ἀγγλίας ὁ ὅποιος ἐξέδραμε πρὸ τινος μέχρις ἐκεῖ θὰ ἐσχμητίσεν διαφορετικὴν γνώμην.

Ἦτο βροχερὴ ἡ ἡμέρα ὅταν μετέβην εἰς τὴν παλαιὰ Κόρινθον καὶ τὸ αὐτοκίνητον μετὰ μεγάλων δυσκολιῶν ἐφθάσεν ἕως ἐκεῖ. Οἱ κάτοικοι δὲν μοῦ ἀπέκριναν τὴν ἀγανάκτησίν των διὰ τὸ κατάντημα τῆς μοναδικῆς συγκοινωνίας των μὲ τὴν νέαν Κόρινθον καὶ μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι οἱ μικροὶ σιανοὶ τῶν χαλιμῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐκατέρωθεν τοῦ δρόμου διὰ τὴν ἐπισκευὴν του ἀναμένουν ἐκεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἐνόμισα ὅτι ἦτο ὑπερβολή, ἀλλ' οἱ χλωμοὶ ἐκ τῶν περὶ τὴν κάτοικον τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν, διότι ὁ νομομηχανικὸς κ. Συνέσιος μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν καὶ ταῦτον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ὁδοστρωτήρων.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸ χάλι αὐτὸ ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν οἱ περιηγητὰς νὰ ἐπισπέντονται χωρὶς διαμαρτυρίας τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας τόπους καὶ νὰ μὴ μᾶς στιγματίζουν ὅταν ἐπανέρχονται εἰς τὰς χώρας των.

Ἐπαναλαμβάνομαι καὶ σήμερον ὅτι ἡ ὑπηρεσία τῶν δημοσίων ἔργων προσαθεῖ μὲ ὅλα τὰ μέσα, ὑλικά καὶ τεχνικά, νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἀλλ' αἱ πληγαὶ εἶνε παλαιότεραι καὶ δὲν θεραπεύονται ὥς διὰ μαγείας ἀφοῦ καὶ ἐπαρκεῖς προσωπικοῦ στεροῦνται οἱ νομομηχανικοὶ καὶ μεγάλων χρηματικῶν πιστώσεων.

Ἡ συνδέουσα τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον κεντρικὴ ἀμαξήτι ὁδὸς ἔχει νὰ ἐπισκευασθῇ ἀπὸ τριῶν ἐτῶν καὶ μόλις τώρα καταγίνονται οἱ ἐργάται νὰ τὴν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν πρώτην κατάστασίν της. Μεταξὺ Σουζιάς καὶ Συλοκάστρου ἐγένοντο τὰ χρηματονομικὰ ἔργα ἀλλ' ἀπομένουν τὰ τεχνικά καὶ ὁ θεὸς γνωρίζει πότε θ' ἀρξίσουν.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Συλοκάστρου ὑπάρχει ἀκόμη τὸ ζήτημα τῆς γεφυρώσεως τοῦ χειμάρρου Σίθα (Τρικκαλίτικος) τὸ ὅποιον χρονολογεῖται ἀπὸ δέκα τριῶν ἐτῶν! Ἐπὶ τῆς λιθίνης γεφύρας τῶν 15 μέτρων κατεστράφησαν δύο τόξα καὶ ἕνεκα τούτου διεκόπη ἡ συγκοινωνία τοῦ δήμου Πελλίνης, τέως Τρικκαλίων, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν δήμων Ἐδρωστίνης καὶ Φενεοῦ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐποθετεύθησαν μερικὰ ξόλα διὰ τὴν ἐξαναληφθῆ ἡ συγκοινωνία ἀλλὰ καὶ αὐτὰ κατεστράφησαν ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῆς συγκοινωνίας ὁ κ. Τσαλδάρης. Ὁ νομομηχανικὸς κ. Συνέσιος μοῦ ἐδήλωσε ὅτι τὸ κατεστραφέν τμήμα τῶν δύο τόξων ἐπισκευάζεται ἀλλὰ κατὰ τὴν μετάβασιν μου εἰς τὸ ἀνωτέρω σημεῖον μετὰ τοῦ πολιτευτοῦ κ. Φραντζῆ δὲν ἐπέστην ὅτι κατὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα οἱ πληθυσμοὶ θὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν γεφυρὰν καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ εὐρεθοῖν πολλὲς φορὲς ἀνάμεσα εἰς τὰ ὁρητικὰ νερὰ τοῦ χειμάρρου Σίθα.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας ἐν κατασκευῇ εὐρίσκονται οἱ δρόμοι Ρίτζης—Ζούργας τῆς περιφέρειας Συλοκάστρου, Κιάτου—Βασιλικῶν ἐκτάσεως 1267 μέτρων, Γκιόλτζης—Σοφισοῦ ἡ ὅποια εἶνε τμήμα τῆς ἀμαξήτις ὁδοῦ Κορινθίας—Σοφισοῦ.

Ἡ ἀνάγκη τῶν ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων εἶνε ἐντελὲς ἐπιτακτικὴ διότι

και' έτος τὸ Κιάτο ἀπευλάνει ἀπὸ τὸν χειμάρρον Ἑλισσώνα ὡς ἐπίσης ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ καὶ διόκληρος ἡ παραλία.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἑρμονίδος εὐρίσκεται ἐν κατασκευῇ ἡ ἀμαετὴ ὁδὸς Κρανιδίου—Διδύμων διὰ Κάντιας πρὸς Ναύπλιον. Ἐπίσης κατασκευάζεται παρὰ τὸ χωρίον Φαῖρος μία γέφυρα ἐκ μετὸν ἄρμ' ἀνοίγματος 6 μέτρων.

Αὕτη εἶνε σὲ γενικὰς γραμμὰς ἡ κατάστασις τῶν συγκοινωνιῶν εἰς τὸν νομὸν Ἀργολιδοκορινθίας χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς χειμάρρους τοῦ Ἄργους οἱ ὅποιοι σχηματίζονται ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἑρατίνου καὶ μεταβάλλων εἰς θλάδας ἐκάσας 15000 στρέμματα, οὔτε τὰ ἔλα τὰ ὅποια ἀφθονοῦν τόσον εἰς τὴν Κορινθίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ἀς εἰρηθῶμεν τοῦλάχιστον ὅπως ἡ ἀρξαμένη ἐργασία ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῖθεν συνεχισθῇ διὰ νὰ ἐπισκωσθοῦν οἱ δρόμοι διότι καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ κἀπουαν παρηγορίαν διὰ τὸν ταλαιπωρὸν λαὸν τῆς Ἀργολιδοκορινθίας ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὔτε τὰ ἑκατομμύρια τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως εἰς τὴν Ἀσωνίαν, οὔτε τὴν ἐλαχίστην προσφορὰν ἐκ μέρους τῶν ἑκατομμυριούχων τού.

Κατὰ τὴν πολυήμερον ἐρευνάν μου εἰς τὴν Ἀργολιδοκορινθίαν ἀνεκάλυψα καὶ μίαν ἄλλην πληγὴν ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τὸ... παθολογικὸν μουσεῖον τῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔκφυγον χωρὶς νὰ διαμαρτυρῶνται ὅχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς Κορίνθου ἀλλὰ καὶ ὅσοι παραθερίζουν εἰς τὸ Λουτράκι καὶ μεταβαίνουν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην.

Ὡς γνωστὸν τὸ Λουτράκι μετὰ τὴν Κορίνθον συγκοινωνεῖ ὅχι μόνον μετὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τοῦ Ἰσθμοῦ ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ μικρὸν πορθμεῖον (πέρασμα) ἐπὶ τῆς Ποσειδωνίας. Τοῖς καλοκαιρινοῖς μῆνες ἰδιαιτέρως ἡ συγκοινωνία τῶν αὐτοκινήτων εἶνε πικρὴ μεταξὺ Λουτρακίου καὶ Κορίνθου ἡμέραν καὶ νύκτα.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἡ εταιρεία τοῦ Ἰσθμοῦ εἶχε ἀναλάβῃ ἀρχεῶς ὑποχρεοῦσαι νὰ κατασκευάσῃ μίαν γέφυραν κυλιωτεροῦ σχήματος ἀλλὰ δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν της. Ἀντὶ τῆς γεφύρας κατεσκευάσθη ἓνα ξύλινον κινούμενον σανίδωμα τὸ ὁποῖον ἄγουν καὶ φέρουν ἑργάται ἀναλασσόμενοι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα.

Ὅταν ἐφθασα ἐκεῖ μετὰ τὸ αὐτοκίνητον τῆς ταπεινῆς συγκοινωνίας οἱ δύο ἑργάται ἤρχισαν νὰ σιῶντο καὶ νὰ λέγουν εἰς τὸν σωφῆρ' ὅτι θὰ χιμῶν καὶ αὐτοὶ τὸ χέρι πᾶν καὶ θὰ περάσῃ ὅταν θέλουν. Ἐπηρεολούθησε σφοδρὰ λογομαχία μεταξὺ τῶν. Ὅλοι οἱ ἐπιβάται ἀνέμενον νὰ τεματισθῇ ὁ κινῶν τῶν. Ἦσαν μεθυμένοι καὶ μόλις ἐστέχοντο στὰ πόδια τῶν.

Ἐπὶ τέλους μετὰ ἓνα τέταρτον τῆς ὥρας ἠδύοχσαν νὰ ὤθῃσιν τὸ ξύλινον σανίδωμα πρὸς τὴν ἑσχάν τῆς Κορίνθου. Ὅταν ἐρέθημεν ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἐξήγησα τὰ ὀνόματά των ἄλλ' ἡρνήθησαν νὰ μοῦ τὰ εἰπουν. Ἠρνήθη καὶ ὁ σωφῆρ τοῦ αὐτοκινήτου «Νέα Κόρινθος» ὁ ὁποῖος ἀορίστως μοῦ εἶπε ὅτι ὀνομαζονται Γιάννης καὶ Δημήτρης.

Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ δὲν θὰ εἶχε καμμιὰ ἴσως σημασία ἐὰν δὲν ἐμάνθανεν ἐν Κορίνθῳ ἀπὸ πλείστον πολιτῶν ὅτι οἱ ἑργάται τοῦ περάματος ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἶνε μεθυμένοι, φιλονεικοῦν μετὰ τοὺς σωφῆρ' ἀρνοῦνται νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς ἀλλεσίδες των ἐπὶ τοῦ κινήτου σανιδώματος καὶ κατατῆ πολλὰς φορές νὰ παραμένουν οἱ ἐπιβάται καὶ μίαν ὥραν εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ὄχθην μέχρις ὅτου εὐδοκήσουν οἱ μεθύσοι νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἐργασίαν των.

Μοῦ διηγήθησαν ἀκόμη ὅτι πολλὰς φορές σταματοῦν ἀνάμεσα εἰς τὴν θάλασσαν, βλασφημοῦν καὶ ὀβρίζουν, ἀπειλοῦν καὶ τρομοκρατοῦν τοὺς ἐπιβαίνοντας εἰς τ' αὐτοκίνητα. Ἡ κατάσταση αὕτη μοῦ ἐπροξένησε κατὰ πληγὴν διότι ἐβεβαιώθην ἀπὸ βίον τὸν κόσμον ὅτι ἡ πληγὴ τοῦ περάματος χρονολογεῖται ἀπὸ μακροῦ χρόνου καὶ δι' αὐτὸ ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ νὰ καταστήσω γνωστὰ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ κόσμου. Ἐφθασα ἐκεῖ ἓνα ἡμιόλουστον ἀπώγευμα καὶ πρὸς στιγμὴν ἐλησμόνησα τοὺς μεθυσμένους τοῦ περάματος. Ἡ εἰσόδος τοῦ Ἰσθμοῦ ἦτο μαγευτικὴ μετ' ἀκίνητα νερά τῶν ἐνοιμένων δύο θαλασσῶν, μετὰ πάσκα τῶν πύκτων τριγύρω εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἰσθμοῦ, μετὰ τὴν ἀνευρόδην βύλλα στὴν ἀκροθαλασσίαν τοῦ κ. Ἰωάννου Μανέττα, ἀληθινὸν κοιμητοῦ σχημα ἀνάμεσα εἰς μίαν θείαν γαλήνην, ἔργον τοῦ στρατηγοῦ φιλέλληρος Στεφάνου Τύρ.

Πρὸ τῶν γραφείων τῆς διευθύνσεως εἶνε τοποθετημένη μὴ μαρμαρένια πύλας καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔχουν χαραχθῇ τὰ ἑξῆς:

«Ἐπὶ Γεωργίου Α' ἔτους 19 βασιλεύοντος τῶν Ἑλλήνων τῇ ΚΒ Ἀπριλίου τοῦ σωτηρίου ἔτους ΑΩΠΒ παρισταμένων τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλείσεως τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους ἄρχεται πρῶτον ἡ διωρῆς τοῦ Ἰσθμοῦ πάλαι μὲν ὑπὸ ἀρχαίων ἐκπονηθεῖσα νῦν δ' ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μέλλουσα σὺν θεῷ τελεσθῆναι ἐπιμελουμένου τοῦ φιλέλληρος Στεφάνου Τύρ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἀδελφοποιήσεως τῶν λαῶν».

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι διὰ τὴν ἀδελφοποίησιν τῶν λαῶν ἔχουν διαφορετικὰς γνώμης οἱ ἑργάται τοῦ περάματος καὶ δι' αὐτὸ μετέβην εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως. Δυστυχῶς ἀπονοσίαζε εἰς Ἀθήνας δι' ὀλίγας ἡμέρας ὁ διευθυντὴς τῆς διωρῆς κ. Ἀποστολίδης, πρῶτον συνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ, ἀλλ' αὐτὸ δὲν με ἡμπούσε νὰ καταστήσω γνωστὴν τὴν ἀσάφην κατὰστασιν τοῦ περάματος τῆς Ποσειδωνίας εἰς τὸν λογιστὴν τῶν γραφείων κ. Ζαζάρωφ.

Ὁ ἄνωτέρω ἐπάλληλος εἶχε τὴν εὐκαρίνειαν νὰ μοῦ δηλώσῃ ὅτι ἡ κατάσταση δὲν εἶνε ἀγνωστος ἀλλ' ὅτι ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ προσκορεῖ εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς ἀνευρέσεως ἄλλων ἐργατῶν. Ἡ δικαιολογία ὁμολογῶ δὲν μοῦ ἐπροξένησε καλὴν ἐντύπωσιν καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ κ. Ἀποστολίδης δὲν ἔχει ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῶν μεθυσμένων. Λοιπὸν ἐὰν εἶχε ἀσφαλῶς

θὰ ἐλάμβανε αὐστηρά μέτρα καὶ θὰ ἐφρόντιζε διὰ τὴν καλὴν ἀντικατάστασιν τῶν.

Αὐτοὶ πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἡσυχίας χιλιάδων ἀτόμων, τὰ ὅποια ὑποφέρουν ἀπὸ τὸ κῆρι τεσσάρων ἀνθρώπων πληρωομένων μὲ χίλιες δραχμὲς διὰ τὰ δημιουργοῦν καθ' ἐκάστην σιγὴς καὶ ἐπεισόδια. Ἄν γνοῦντο ποῖα μέτρα θὰ λάβῃ ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἰσθμοῦ μετὰ τὴν καταγγελίαν δημοσίᾳ τῆς καταστάσεως τοῦ περὶ αὐτοῦ. Ἐνῶ μόνον δύναμαι νὰ βεβαιώσω. Ὅτι ἡ κατάστασις τῶν μεθυστῶν ἀπὸ τὴν τόσον ἀφόρητος ὥστε ὁ κόσμος ὁ ὅποιος κινεῖται μετὰ Λουτροῦ καὶ Κορινθίας ζητεῖ νὰ τεθῇ τέρας εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀναρχίαν διότι διαφορετικὰ ἀπεκδύεται πάσης εὐθύνης. Ἀρκετὰ ἰδεοπαθῆσε καὶ ἐταλαιπωρήθη ἀναμένων ὄρε: ὁλόκληρος πότε εἰς τὴν μίαν ὁχτὴν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην.

13 Νοεμβρίου 1925.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΡΓΟΣ

Ἡ δικαιοσύνη στεγάζεται μεγαλοπρεπῶς εἰς τὸ λευκὸν μέγαρον τοῦ Ναυπλίου χάρις εἰς τὴν γενναιοδορίαν τοῦ Συγγροῦ. Μοναδικὸν ἀπόκλιμα διὰ τὰς δικαστικὰς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς παλαιωτέρους πολίτας, διότι ὅλα τὰ γραφεῖα ἀπὸ τοῦ ἐφετερίου μέχρι τοῦ πταιματοδικείου καὶ τοῦ ἐιρηνοδικείου εἶνε συγκεντρωμένα εἰς τὸ μέγαρον Συγγροῦ. Ἐκεῖ εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου εἶδα ὁλόφωτον τὴν πολιτικὴν εἰκόνα τοῦ Ἄργου, τὴν βιαιότητα τῶν τοπικῶν παθῶν, τὴν φραστολογίαν τοῦ Ἀριστοφάνους, χρησιμοποιοῦντες οὐκ διὰ τὴν σάτυραν καὶ τὴν διαπαιδαγόγησιν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀμείλικτον προσωπικὸν πόλεμον ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐβδομαδιαίας σατυρικῆς ἐφημερίδος.

Μερικοὶ νέοι εἶχον κηρυχθῇ ἐναντίον τῶν παλαιωτέρων ἀγωνιστῶν τοῦ τοποῦ. Καὶ ἡ ῥῆξις ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν τοπικῶν ἐφημερίδων εἶχε καταλήξῃ εἰς τὸν ὁρόμον, εἰς τὸ ῥόπαλον νέον Ἡρακλέους καὶ εἰς τὸ αἷμα. Ἡ ὑπόθεσις εἶχε πολὺ κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον, σκάνδαλον σχεδόν, καὶ ἔαν ἐξεδικάσθαι ἐν Ἀθῆναις ἀσφαλῶς αἱ ἐφημερίδες θὰ διέθετον τὰς στήλας καὶ τοὺς σκιανογράφους τῶν διὰ τὰ παρῶναι τὸ Ἄργος εἰς ὅλον τὸ πανελλήνιον. Παρηκολούθησα τὴν δίκην τῶν Ἀργείων εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐνθυμούμαι τὴν ἐπιγραμματικὴν κατάθεσιν ἑνὸς μάρτυρος Ναυπλιῶος ὁ ὅποιος εὐρέθη ἐκεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ῥῆξεως.

Ἦτο ἔμπληκτος ἀκόμη διότι ὁ τραυματίας παρέμεινε ἀρκετὴν ὥραν ἀναί-

σθητος, χωρὶς νὰ προστεθῇ ἕνας ἄνθρωπος καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Καὶ οὕτως ἐφθασα—ἐβροντοφώνησε πρὸς τοὺς δικαστὰς—εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν διὰ νὰ κατευθυνθῶ πρὸς τὸ Ναύπλιον, ἀπετίναξα τὴν ζώνην τῶν ὑποδημάτων μου.

Καὶ εἶχε πολὺν δίσαιον ἔαν ἐπρόκειτο νὰ κρυθῇ ὁ λαὸς τοῦ Ἄργου μόνον ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Ἀλλ' ἡ κρίσις δι' ἕνα ψυχραῖον παρατηρητὴν ἔχει καὶ ἄλλας ἀπόψεις αἱ ὅποια ἐπισκιάζουν τὰ ἐπεισόδια τῶν προσωπικῶν βιαιοτήτων, τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἀριστοφάνους, τὸ ῥόπαλον τοῦ κοινωνικοῦ Ἡρακλέους καὶ τὸ αἷμα. Ἡ πολύμοχθος ἐργασία εἰς τὸ ἀργολικὸν πεδίον καὶ ἡ πνευματικὴ κίνησις συγχρόνως, ἀπετέλεσαν τὴν τιμιωτέραν προσπάθειαν τῶν Ἀργείων.

Υἄρχει ἔδω ὁ σύλλογος «Λαναὺς»—ἕνα εἶδος ἀθηναϊκοῦ «Παρνασσού»—ὁ ὅποιος ἰδρύθη κατὰ τὸ 1894 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐκ Λεβιδίου σχολάρχου Χρ. Παπασιωνόμου. Ὁ «Λαναὺς» ἀπετέλεσε τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἄργου, διότι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐγένοντο διαλέξεις ἐπιστημονικαὶ καὶ φιλολογικαί, φιλανθρωπικαὶ ἀγοραὶ, δεξιώσεις, χοροὶ, ὑποδοχαὶ τῶν ξένων, οἱ ὅποιοι συνηθέστατα ἐπισκέπτονται τὴν χώραν τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Ἐνας ἀληθινὸς καὶ ἀξιοσέβαστος ἄνθρωπος τιμᾷ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀργείων καὶ ἔλευκάνθη ἀνάμεσα εἰς τοὺς κοινωνικοὺς, πατριωτικοὺς καὶ πνευματικοὺς ἀγῶνας. Ὁ κ. Ἀγαμέμνων Φωκίτης. ἤκουσα καὶ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἀντιπάλους τοῦ ἀκόμη θερμοῦς ἐπαίνους διὰ τὸ πνευματικὸν καὶ πατριωτικὸν ἔργον του. Πολιτικῆς καὶ διηγήσεως κατέλαβε τὸ βῆμα τῆς βουλῆς εἰς τοὺς παλαιότερους καιροὺς μετὰ τὴν παράταξιν τοῦ «κορδονίου».

Ἀνεμύχθη εἰς τοὺς μακεδονικοὺς ἀγῶνας καὶ συνειργάσθη μετὰ τὸν ἀειμνηστον Παῦλον Μελᾶν προτοῦ ἀκόμη φέρει τὴν ἀριματολικὴν στολὴν τοῦ καπετὰν Ζεῦ. Ὡς πρόεδρος τοῦ «Λαναοῦ» ἐδημιούργησε πνευματικὴν κίνησιν εἰς τὸ Ἄργος καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξέδωκε τίς ἐφημερίδας «Ἀγαμέμνων», «Μικῆνα», «Ἄργος», «Νέαι Ἰδέαι» καὶ «Παναργεατικὴ» διὰ νὰ τιμηθῇ τὸν Μάϊον τοῦ 1917 μετὰ μίαν ἐκδόσιν ἐκ τοῦ σιλλόγου ἀπὸ μέρους τῶν «ἐπιστρατιῶν».

Ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ τραγωδίαι παρέρχονται καὶ τὸ πνευματικὸν δημιούργημα τοῦ «Λαναοῦ» παραμένει ἀσάλευτον πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ. Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ νέου πολιτείου κ. Θ. Κολιαλέξη, ἡ Κυβέρνησις διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος ἐχορήγησεν ἐτησίως 50.000 δραχμὰς διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολῶν ἀτόρων παιδῶν. Συγχρόνως ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου Προνοίας διετέθησαν ἑτέρα 50.000 δραχμῶν διὰ τὴν λειτουργίαν νυκτερινῆς πρακτικῆς σχολῆς ἐμποροῦπαλλήλων, τὸ δὲ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀνέγραψεν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν του τὴν μισθοδοσίαν δύο καθηγητῶν. Καὶ διὰ τὴν τελειωτέραν λειτουργίαν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἀφίκετο εἰς τὸ Ἄργος πρὸ μηνῶν ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐμπορικῶν κ.

Παλαζαριόν, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν πρέπουσαν κατεύθυνσιν εἰς τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὸ ἔργον τῆς πρακτικῆς σχολῆς.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν κατάστασιν τοῦ Ἑργου ὅσοι ἔρχονται ἐδῶ φανταζομένη ὅτι θὰ εὗρουν τὰς αἰθούσας τοῦ μουσείου γεμάτας ἀρχαῖα ἀριστουργήματα. Ἄλλ' ἰδιαίτερον μουσεῖον δὲν ὑπάρχει καὶ μόνον εἰς μίαν αἰθούσαν τῆς δημαρχίας εὐρίσκονται μερικὰ ἀνάγλυφα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἓνα τῆς Δήμητρος. Καίτοι κατὰ τὸ 1920 ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν λόφον τῆς Ἀσπίδος βορείως τοῦ φρουρίου Λαρίσης ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φὼν Γκράφ, ἐν τούτοις κατὰ μέγα μέρος ἡ περιφέρεια τοῦ Ἑργου εἶνε εἰσὶ ἀνεξερευνήτος καὶ ὑπάρχουν μεγάλας ἐλπίδες ἂν γίνωνιν συστηματικαὶ ἀνασκαφαὶ ν' ἀνευρεθοῦν χαλκινὰ ἀριστουργήματα, διότι ἐδῶ ὑπῆρχε καὶ ἔστις ἡ περιήμιος σχολὴ χαλκίνων ἀγαλμάτων τοῦ Πολυκλείτου.

Τὸ Ἑργον μὲ τὴν ὅσιν τῶν μεγάλων δένδρων τοῦ καὶ τὸν αἰθηροδρομικὸν σταθμὸν, μὲ τὸν ἰδιαιτὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποταλίαν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς του, ὑφίσταται καὶ αὐτὸ τὰ δεινὰ τῶν ἑλῶν καὶ τῶν χειμάρρων του. Εἰς ἀπόστασιν $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἑργου ὑπάρχει ἓνα ἔλος 30,000 στρεμμάτων ὑπολογίζεται δὲ ὅτι αἱ 15,000 πλημμυρίζουν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἑρασίνου διότι ἀπὸ τοῦ 1910 καὶ ἐντεύθεν δὲν κατορθώθη ὁ καθαρισμὸς τῆς κοίτης του. Ἐνεκα τούτου ἀπεφράχθη ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια καὶ μετεβλήθη εἰς ἔλος. Ὁ φαρμακοποιὸς κ. Ὀλύμπιος, ἐκ τῶν τοπικῶν κοινωνικῶν ἀγωνιστῶν, ἐπέτινε κατὰ τὸ 1923 ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τὴν ἴδρυσιν ὑδραυλικῶν ταμιείων καὶ τὴν ἐπιβολὴν στρεμματικῆς φορολογίας 4—15 δραχμῶν ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ. Ὅταν ἦτο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ὁ κ. Γ. Βαλαῖας καὶ διήλθε ἐντεύθεν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1924 μετὰ τοῦ μηχανικοῦ κ. Κοκίδου ὁ ἐνδιαφερόμενος κόσμος ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς μηχανικοῦ ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ ἔλους καὶ τοῦ χειμάρρου τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μίαν πορίαν πληγὴν διὰ τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς κτηματίας τοῦ Ἑργου. Ἡ αἰτησίς των ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἀπεστάλη ἀργότερον ὁ μηχανικὸς κ. Ράντης ὁ ὁποῖος ἀπεφάνθη κατηγορηματικῶς ὅτι ὅχι μόνον ὁ καθαρισμὸς τῆς κοίτης πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον ἀλλὰ καὶ διαπλάτυνσίς της. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ γνώμη τῶν εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ὑπουργείου αἱ ὁποῖαι ἀποφαινόμεναι ὅτι πρέπει νὰ γίνωνιν μελέται ἀποξηράνσεως ὅλων τῶν ἐκεῖ πλησίον περιφερειῶν καὶ ἔνεκα τούτου τὸ ζήτημα παραμένει στάσιμον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἑρασίνος μὲ τὰ νερά του συνεχίζει τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς καὶ καθιστᾷ τὸ πλουτοφόρον ἔδαφος ἄγονον καὶ ἐλῶδες, δηλαδὴ δολοφονεῖ διττῶς τοὺς πληθυσμούς τοῦ Ἑργου.

Ἡ πληγὴ τοῦ χειμάρρου κατέστη τόσον κινδυνώδης ὥστε ἐξηναγκάσθη ἐπιτροπὴ κτηματιῶν τοῦ Ἑργου νὰ ὑποβάλῃ αἴτησιν εἰς τὸν νομάρχην Ἀργολιδοκορινθίας μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως τὴν διαβιβάσῃ εἰς τὸ πολιτι-

κὸν γραφεῖον καὶ τὴν συστάσῃ ἰδιαίτερος εἰς τὸν κ. πρωτοπουργόν. Διὰ τῆς αἰτήσεως τῶν οἱ κτηματῖαι Ἑργου ζητοῦν ἐπεχόμενον τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς ἐκ τοῦ νομάρχου, τοῦ νομομηχανικοῦ καὶ τοῦ νομογεωπόνου ἢ ὁποῖα μεταβαίνουσα ἐπὶ τόπον νὰ μελετήσῃ καὶ ὑποδείξῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τηλεγραφικῶς τί πρέπει νὰ γίνῃ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν κτηματιῶν ἔχει τὴν γνώμην ὅτι μὲ 120,000 δραχμὰς δύναται νὰ καθαρισθῇ τελείως ἡ κοίτη τοῦ χειμάρρου καὶ νὰ ἐπιχωματισθῇ ἡ παροχθία ὁδός, ὁπότε αἱ γαῖαι τῶν θ' ἀποφεύγουν τὸν κίνδυνον τῶν πλημμυρῶν καὶ τῶν συνεχῶν καταστροφῶν. Ἐνὰ ἄλλο ἐπίσης ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν ἐμπορικὸν καὶ γεωργικὸν κόσμον τοῦ Ἑργου εἶνε ἡ ἐμβάθυνσις τοῦ λιμένος τῶν Μυλων, πλησίον τῆς λίμνης Λέρνης, ὁπότε θὰ ἐξυπηρετεῖτο ὅχι μόνον τὸ Ἑργον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀρκαδίας, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Λακωνίας.

Σήμερον ὅπως ἔχει ἡ κατάστασις τοῦ λιμένος τῶν Μυλων δὲν δύναται νὰ πλησιάζῃ οὔτε λέμβος, ἐνῷ ὑφίσταται ἡ φορολογία τῶν λιμενικῶν ταμιείων τοῦ κράτους καὶ ἡ ἀγορὰ μίᾳς βυθοκόρου δὲν θὰ ἦτο δύσκολος.

Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἠδύνετο νὰ τὸ λύσῃ τὸ σταθερὸν λιμενικὸν ταμεῖον τοῦ Ἑργου, ἀλλ' οἱ πόροι του εἶνε εὐχάριστοι καὶ δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ συντήρησιν τῆς βυθοκόρου. Ὁ κ. Καρπετόπουλος παρὰ τοὺς φοβεροὺς ἐκλογικαίς λόγους καὶ τὴν ἐπιτροπὴν του εἰς διαφόρους κυβερνήσεις τοῦ παρελθόντος δὲν κατόρθωσε νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς ἐπαρχίας του. Θὰ τὸ κατορθώσῃ ἄραγε ὁ κ. Θ. Κολιᾶδης; Οἱ συμπολίται του θέλουν ὅχι μόνον νὰ τὸ ἐλπίζουν ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ πιστεύουν. Αὐτὸ ἀπὸ ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεως ἄλλον πολυτενομένον εἶνε παρεχόμενον.

Πρόσφατος καὶ ἐδῶ μὲ τὸ πένθος τῆς ἀβεβαιότητος, τὴν ἀγωνιώδη προσδοκίαν τῆς αὔριου, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνεγέρσεως μονίμου συνδικατισμοῦ, διότι παραμένοντες εἰς τοὺς στρατώνας καὶ ἐκεῖ πρόκειται νὰ στρατωνισθῇ τὸ ἴσον πυροβολικῶν σύνταγμα. Ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ τὸ σύνταγμα τοῦ πυροβολικοῦ τότε ἀσφαλὲς θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὰ οἰκήματα τῶν στρατῶνων τὸ ἰδρυθὲν ὀρφανοτροφεῖον. Ἐνῷ τώρα ἐπικρατεῖ σέψις νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς εἰς τὴν θέσιν Κεφαλᾶρι εἰς τὸν δεινδροκομικὸν σταθμὸν.

Τὸ μαγερτικὸν Κεφαλᾶρι διὰ τοὺς Ἀργεῖους $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως ἀποτελεῖ τὴν Κηφισοῦ των, τὴν ὁδόδροσιν θερινὴν διαμονὴν των. Ἐκεῖ λειτουργεῖ ὁ θαυμασιὸς δεινδροκομικὸς σταθμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον διδάσκονται οἱ μαθηταὶ δεινδροκομίας, ἀνθοκομίας, μελισσοκομίας καὶ σπηροτροφίας. Ὑπάρχει ἀκόμη ἐκεῖ καὶ ἓνας μεγαλοπρεπὲς οἶκος τοῦ θεοῦ, δημιουργημα τῆς θεοκρατικῆς πίστεως τῶν Ἀργεῖων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀτλάντα τῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη κατεστράφη κατὰ τὸ 1918 ἀπὸ μίαν τρομακτικὴν ἐσχιστὴν πυρομαχικῶν. Τὸ δυστύχημα τοῦτο εἶχε ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀπώ-

λειαν 18 στρατιωτών. Ἀλλ' οἱ Ἀργεῖοι τῆς Ἀτλάντας πρὸ διετίας διὰ 800.000 δραχμῶν τὴν ἀνοικοδόμησαν ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Καραθανασοπούλου, ἀληθινὸν καλλιτέχνημα, μὲ στοάς, ἐξώστην τοιμεντοστρωμένον καὶ μὲ βάσεις μαρμάρου ἐκρυθροχρόμου τῆς Τύρινθος.

Ὁμολογῶ ὅτι θαυμάζω τὸ θεσηκεντικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐθαύμασα τὰς ἐκκλησίας των καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ὁ θεὸς δὲν θά παραπονεθῇ ἐὰν προσεχηθῶμεν καὶ εἰς τὸ ὑπαίθριον ἀκόμη, ἀρκεῖ μόνον τὴν γενναιοδορίαν τῶν μεγάλων πατριωτῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς νὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ κοινωφελεστέρους σκοποὺς, σχολεῖα, πρὸ παντὸς νεώτερα πρακτικὰ σχολεῖα, ὑποτροφίας ἀπόρων σπουδαστῶν, δρόμους, λιμένας, ἀποξηράνσεις ἑλῶν. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐνθουσιασθοῦν περισσότερο οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς ὅταν πληροφορηθοῦν ὅτι μὲ τὴν χρηματικὴν γενναιοδορίαν των οἱ ἑλῶδεις πυρτοὶ κατεπολεμήθησαν ἀποτελεσματικῶς καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι των δὲν καταθίνονται πλέον εἰς τοὺς ἰατροὺς.

Ἄς παραδειγματισθῶμεν ὅλοι ἀπὸ τὸ πρῶτικόν πνεῦμα τῶν Λακωνῶν οἱ ὅποια μὲ τὰς δωρεὰς τῶν συμπατριωτῶν των ὀλίγον, κατ' ὀλίγον ἀνοίγουν τὰ βουνά, γεφυρώνουν τὰ ποτάμια, δημιουργοῦν μίαν πραγματικὴν ἀνθρωπιστικὴν εὐτυχίαν. Καὶ αὕτη εἶνε ἡ εὐλαβεστότερη προσεχὴ πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ εὐχαριστέστερα καὶ ἀγιωτέρα.

21 Νοεμβρίου 1925

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Εἶναι ἀδύνατον ἀνάμεσα εἰς τὸν θόρυβον, τὴν κοσμικὴν τρέλλα καὶ τὸ καλοκαιρινὸν γλέντι τῆς λουτροπόλεως ν' ἀνευρεθῇ ἡ ἀλήθεια μιᾶς πραγματικῆς καταστάσεως τοῦ τόπου. Διότι καὶ τὸ Λουτρόκι ἔχασε ἀπὸ πινῶν ἐτῶν τὸν «θεραπευτικόν» οὕτως εἰπεῖν χαρακτῆρα του καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετεβλήθη ἀπὸ ἀναρωτήριον εἰς παραλιακὸν κέντρον διασκεδάσεων καὶ ἀναψυχῆς. Ἡ κίνησις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς «σαῖζν» ὀγκοῦται διαρκῶς εἰς βαθμὴν ἀσφαρικόν. Τὰ ξενοδοχεῖα ὑπερπλημμυροῦνται, αἱ νέαι οἰκίαι προκαταλαμβάνονται, ὁ διεσπότης τοῦ ἔδω ταχυδρομείου ἀγωνίζεται μὲ τὸ ἐλάχιστον προσωπικόν του νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ὄγκον τῶν ἔργων οἱ ὅποιοι ἀλληλογραφεοῦν πρὸς ὅλας τὰς διεσθίνους τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εἰδοποιοῦνται ἀπὸ τοῦδε αἱ διεσθίνσεις τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων νὰ λάβουν τὰ μέτρα των καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὸ προσωπικόν τοῦ ταχ. Λουτρακίου κατὰ τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνας. Τὶ διαβόλο, τὸ κράτος δὲν πρό-

αίται νὰ ζημιωθῇ ἀπὸ τὰς εἰσπραξείας, οὔτε ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ κόσμου.

Ὅταν ἐβόασα πρὸ μηνὸς ἔδω, τὰς προεῖναι καὶ ἀπογευματινὰς ὥρας ἐκτριάρχει γαλήνη καὶ οἱ ἐπισκέπται τῶν λουτρῶν ἦσαν ὀλίγιστοι. Αὐτοὶ γνώριμοι στρατιῶται ἐκ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, οἱ κ. κ. Σουμπασάκος καὶ Πέτσας, ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς καὶ λογοτέχνης κ. Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, ὁ πολιτικὸς κ. Πειροματιῆς, ὁ νομάρχης Ἀργολιδοχωριῆς κ. Γουλόπουλος μετὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοσίων ἔργων κ. Βλαχοπούλου καὶ τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Σινεσιόν. Ἦρχοντο ὁ νομάρχης καὶ οἱ μηχανικοὶ ἀπὸ μίαν μακρὰν κοπιώδη περιουσίαν εἰς τὸν νομόν των καὶ ἐπαθήμεσαν ἐνταῦθα ν' ἀναπαυθῶν μιὰ βραδιά.

Τὸ πρῶτ καὶ τὸ ἀπόγευμα ἐκτριάρχει γαλήνη, ὅχι ὅμως τὰ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ. Εὐφροσύνεθα τότε εἰς τὰς παρῳδίας τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν καὶ ὁ γνωστὸς «τσιπερόνε» τῶν ξενοδοχείων Λουτρακίου κ. Γ. Μάτσης εἶχε ἀποφασίσῃ νὰ γίνῃ πρόεδρος τῆς κοινότητος. Εἰς τ' αὐτοκίνητον, τὰ καταστήματα, τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ καφενεῖα εἶχε τοποθετήσῃ τὴν προσεκλογικὴν εἰκόνα του. Ἐκτριάρχει παντοῦ· εἰκονικῶς, ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ φίλος πρόεδρος τῆς «Ἐνώσεώς μας» κ. Ν. Ζαφίρης.

Κάθε μεσημέρι καὶ κάθε βράδυ συνεκκεντροῦντο οἱ φίλοι τοῦ σφαῖρ καὶ οἱ θαυμασταὶ του. Εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς λουτροπόλεως ἤρχισαν νὰ ζητωκρανγάζουν ἐπὶ τοῦ σιματθοῦς κ. Μάτση καὶ νὰ διασχίζουν ἐν θορύβῳ τὸν κεντρικὸν δρόμον μέχρι τῶν πηγῶν. Ἦτο ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας καὶ σὰς ὁμοιογῶν ὅτι τὸν παρεκλούθησε μὲ ἐνθουσιασμόν διότι μὴ ἀνέπτυξε ἓνα πρωτότυπον ἐπαναστατικὸν σχέδιον κοινοτικῆς δράσεως καὶ ἐπιβολῆς.

Τὸ λουτρόκι ἔχει ἀνάγκην ἐξωραϊσμοῦ, δρόμων, μιᾶς σχετικῆς τοιλήγι-στον νοικοκυρροσύνης καὶ καθαριότητος, διότι μὲ τὰς βροχὰς οἱ δρόμοι του πλημμυρίζουν καὶ τὰ κατεβήματα τῶν νερῶν ἀπὸ τὰ Γεράνεια ἀπειλοῦν καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν. Ὁ λαϊκὸς ἐποψήριος ἐνεφανίσθη ὅχι μόνον μὲ τὸν θόρυβον τῶν σφαῖρ καὶ τὰς προσεκλογικὰς εἰκόνας του, ἀλλὰ καὶ μὲ μίαν βαρυσήμαντον δήλωσιν.

Ἐάν μ' ἐπλέξετε—ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του—θὰ δημιουργήσω πόρους πολλῶν ἐκατομμυρίων καὶ θὰ κάμω τὸ Λουτρόκι πραγματικὸν μπουκέτο. Ἢ ἀνεύρεσις τῶν ἐκατομμυρίων εἶνε μυστικὸν δικό μου—προσέθετε—τὸ ὅσοιόν θ' ἀνακουφίσω μετὰ τὴν εὐτυχίαν μου.

Καὶ κατέλεγε μὲ τὴν ἐπόσχεσιν ὅτι, ἐὰν τὸ συμβοῦλον δὲν ἐγκρίνῃ τίς ἐποδείξεις του, τότε θὰ καταφεύγῃ εἰς τὸ καμπαναριό, θὰ χτυπάει τὴν καμπάνα διὰ νὰ μαζευτεῖται ὁ κόσμος καὶ θὰ καταγγέλλῃ τὴν ἀντιδρασίν του εἰς τὸν λαόν. Μοῦ φαίνεται ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐπερβολὴν ἐπάσχει κάποια λαϊκὴ λογικὴ, διότι μὲ τὴν κωδωνοκρουσίαν θὰ κάμπιτται ἡ ἀντίδρασις τῆς..

ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ὁ ἐξοραϊσμός τὸν ὁποῖον ἀνευρεῖται ὁ πολυμήχανος κ. Μάτσης ἴσως κατορθώθῃ.

Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὸν κ. Μάτσην εἰς τὰ ἐξοραϊστικά σχέδιά του καὶ ἄς ἐξετάσωμεν τώρα ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως τὴν κατάστασιν τῶν λουτρῶν καὶ τῆς ἱατρικῆς τῶν ὀψιγενεῖας, διότι τὸ Λουτρακί μετὰ τὸ ἄφθονον καὶ θαυματουργὸν ῥαδιὸν του ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἑλλάδα πολίτιμον θησαυρὸν ὑγείας.

Ἐκτὸς τῶν φημισμένων πηγῶν τῶν κ. κ. Καραντάνη καὶ Οἰκονόμου ὑπάρχουν καὶ 200 περίπου λουτῆρες τῆς κοινότητος, οἱ ὅποιοι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ δημάρχου Λέγκα καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ν. Σιδερίδη. Τὰ φυσικὰ καὶ θερμὰ λουτρά τῆς κοινότητος παραχωροῦνται εἰς διαφόρους ἐνοικιαστές, οἱ ὅποιοι τιμολογοῦν τοὺς λουτήρας ἀπὸ 8—1250 δραχμῶν. Τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα τοῦ νεροῦ τοῦ Λουτρακίου, ὡς γνωστόν, εἶνε καταληπτικά ἐπὶ τῶν νοσημάτων τῶν ψαμμιάσεων, ἀρθριτισμῶν, νεφρικῶν καὶ διαβητικῶν. Τοιαύτη κίνησις ἀρρώστων ἐγένετο κατὰ τοὺς καλοκαίρινους μῆνας ὥστε εἰς διάστημα 60 ἡμερῶν ὁ φαρμακοποιὸς καὶ μικροβιολόγος κ. Πανούσης ἐξέτελεσε 600 ἀναλύσεις καὶ ὁ ἱατρός κ. Λάμπου ἔπερ ἰατρὰς 150.

Εἰς ἓνα τοιοῦτον θεραπευτικὸν κέντρον ἦτο πολὺ φυσικόν νὰ ὑπάρχῃ ἱατρικὸς ἐλεγχος παρ' εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Ἀλλ' εἰς τὴν μακαρίαν αὐτὴν χώραν συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀρέπει ἡ κυβέρνησις νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τῆς καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν ἀφόρητον καὶ ἐπικίνδυνον κομπογιαντισμὸν.

Εἶνε φανερόν ὅτι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ θίξω κανένα. Προκειμένου ὅμως νὰ διακηρύξω τὴν ἀλήθειαν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποκαλύψω μίαν κατάστασιν, ἥ ὅποια δὲν δύναται πλέον νὰ συνεχίζεταί εἰς βάρος τοῦ κόσμου. Κατ' ἔτος τοποθετοῦνται ἐνταῦθα 12 περίπου ἱατροὶ διὰ νὰ παρακολουθοῦν τοὺς θεραπευομένους, νὰ ἐλέγχουν τὰς ἀσθενείας τῶν, ν' ἀποφαίνονται περὶ τῆς καταστάσεώς των, ὅταν πρόκειται νὰ κάμουν χρῆσιν τῶν λουτρῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἱατροὶ οἱ ὅποιοι διορίζονται πληρώνονται 10 δραχμῶν ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν καὶ δι' αὐτὸ τοποθετοῦνται κατὰ προτίμησιν διάφορα πρόσωπα τὰ ὅποια ἐνῶ ἔχουν συνήθως ἱσχυροὺς προστάτας δὲν ἔχουν ὅμως καμμίαν εἰδικότητα ἐπὶ τῶν νοσημάτων τῆς ψαμμιάσεως, τῶν ἀρθριτισμῶν, τῶν νεφρικῶν καὶ τῶν διαβητικῶν.

Πρόσωπα ἄλλα πάσης ἐμπιστοσύνης μοῦ ἀφηγγήθησαν ἐνταῦθα πλείους ἐπεισόδια, τὰ ὅποια παρ' ὀλίγον νὰ ἐπιφέρουν τὸν θάνατον εἰς τοὺς θεραπευομένους ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειρίας τῶν ἱατρῶν. Καὶ μοῦ ἀνέφερον μεταξὺ ἄλλων ὅτι εἰς ἓνα πάσχοντα ἀπὸ πυελονεφρίτιδα συνέστησαν νὰ πόσῃ 4—5 ποτήρια νεροῦ, ἐνῶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ἔπρεπε μόνον δύο ποτήρια νὰ χρησιμοποιήσῃ. Καὶ ὁ ἄρρώστος παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν μεγάλῃν ποσότητι τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, τὰ ὅποια ἔλαβε καθ' ὑπόδειξιν τῶν ἱατρῶν τῶν λουτρῶν.

Μία καρία πάσχουσα ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος ἐκινδύνωνε καὶ αὕτη ν' ἀποθάνῃ, διότι αἱ συμβολαὶ τῶν ἱατρῶν ἐπῆρξαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεώς της. Ἐάν ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσιζε ν' ἀποστείλῃ ἓνα εἰδικὸν ἱατρὸν διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἐπεβλεπο ἄμεσως ὅτι ὁ αὐστηρὸς ἱατρικὸς ἐλεγχος εἰς τὸ μέλλον εἶνε ἐπιβεβλημένος καὶ πρὸ παντός ἡ τοποθέτησις ἐνταῦθα κατὰ τὴν περίοδον τῶν λουτρῶν εἰδικῶν ἱατρῶν. Διότι εἶνε κοινὸν μυστικὸν πλεόν ὅτι οἱ ἱατροὶ οἱ ὅποιοι τοποθετοῦνται ἐνταῦθα πιθανόν νὰ εἶνε ἄριστοι δι' ἄλλα νοσήματα, ἀλλ' εἶνε ἀκατάλληλοι δι' ὅσους πάσχουν ἀπὸ ψαμμιάσιν, ἀρθριτισμῶν καὶ νεφρικῶν. Τόσον ἀκατάλληλοι μάλιστα ὥστε νὰ μὴ παραδέχονται οὔτε καὶ τὰς γνωμοδοτήσεις γνωστῶν καὶ εἰδικῶν ἱατρῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε καθαρῶς ἐπιστημονικόν καὶ θὰ ἔπρεπε τὸ ἱατροσυνέδριον ἢ ἡ διευθύνσις τῆς ὑγείας νὰ ἐνεργήσουν εἰρεῖαν καὶ πραγματικὴν ἔρευναν. Διότι ἐάν εἰς τὸ μέλλον σημειωθοῦν δυστηρήματα ἢ εὐθὺν θὰ βορῆν ἕξ ὀλοκλήρου τὰς ἐπισήμους ἱατρικὰς ὀψιγενεῖας, αἱ ὅποια θὰ ἐξυπνήσουν τὴν τελευταίαν ὥραν διὰ νὰ λάθουν δῆθεν προστατευτικὰ μέτρα.

Τὰ ἱαματικά νερά τοῦ Λουτρακίου θεωροῦνται σήμερον, καὶ δικαίως, μεγάλης θεραπευτικῆς σημασίας καὶ ἴσως ἔρχονται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλ' εἶνε ἓνα ἀδέσποτον χωράφι εἰς τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται οἰοσδήποτε καὶ ἄλωνίζει χωρὶς τὴν αὐστηροτέραν κρατικὴν ἐπίβλεψιν.

Ἀποδείξεις τῆς μεγάλης καὶ θαυματουργικοῦ ἱαματικότητός των εἶνε αἱ γνωσταὶ ἀγγλικαὶ προσπάθειαι διὰ τὴν ἐκμετάλλευσίν των. Τὸ ῥαδιὸν τοῦ Λουτρακίου ἀσφαλῶς θὰ προσελκύσῃ καὶ κόσμον ἀπὸ τὸ ἑξωτερικόν ἐάν μεταβληθῇ ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς πόλεως καὶ τῶν λουτρῶν. Διαφορετικά, ἐάν παραμείνῃ ἀμετάβλητος ἡ πόλις, συνεχισθοῦν αἱ μέθοδοι τῆς καταλήψεως τῆς παραλίας διὰ τὴν ἀνέγερσιν διαφόρων κτιρίων καὶ ἡ τοποθέτησις ἱατρῶν οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ἐπικίνδυνοι, τότε ἀσφαλῶς καταστρέφεται τὸ μέλλον μιᾶς λουτροπόλεως ἐνὸς πραγματικοῦ χεισορχεῖον τῆς Ἑλλάδος.

24 Νοεμβρίου 1925.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ - ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Οι αρχαίοι, ως γνωστόν, ἔλεγον δὲν γνωρίζω δικαίως ἢ ἀδίκως, οὐ πάντως πλὴν εἰς Κόρινθον. Ἀλλὰ σήμερον ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Κόρινθον πρέπει νὰ ἔλθουν ὅσοι ἐνδιωφέρονται διὰ τ' ἀνθρωπιστικὰ ἔργα καὶ θ' ἀναφωτίσουν ἀσφαλῶς μὲ συγκίνησιν: «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας, ἐγκαρυστήσωμεν τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς αἰώνιους ἀνθρώπους, διὰ τὰ ἔργα τῆς στοργῆς, τοῦ πόνου, τῆς πραγματικῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ὄρφανὰ τοῦ φρικτοῦ πολέμου ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς».

Ἐδῶ εἰς τὸ ἑλληνοαρμενικὸν παιδομάζωμα, εἰς τὰ ὑψώματα τῶν στρατώνων τῆς Κορίνθου, εἶνε ἀνέγκλητος ἡ φρικτὴ εἰκὼν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀνθρωποφονήματος, ἡ ἀγρία πᾶσι τῆς ἐυρωπαϊκῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ τουρκισμοῦ, ἡ ραδιοεργία τῆς οἰκονομικῆς ἐπαρτίσεως, τὰ ἰδεώδη τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τ' ἀνθρώπινα ῥάβη τὰ ὅποια μετὰ ἓνα ἄγριον καὶ μακρὸν ἀγῶνα περιεμάζωσαν οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ προσπαθοῦν τώρα μὲ πολλοὺς κόπους ν' ἀναδημιουργήσουν τὴν ζωὴν των.

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν οἱ τολμηροὶ ἀνθρωπισταὶ τῆς ἀμερικανικῆς ὀργανώσεως καὶ περιθάλψεως «Ἐγγὺς Ἀνατολῇ» ἐξεστράτευσαν κυριολεκτικῶς εἰς τὸν Πόντον, τὴν Κιλικίαν, τὸν Καύκασον, τὸ Ἰκόνιον, τὴν Σεβαστείαν καὶ Καισάρειαν διὰ νὰ προστατεύσουν τὰ ἐναπομείναντα ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ Τούρκου παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων.

Ἐνθιμοῦμαι, μετὰ τὸ δράμα τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸ 1922, ὅτι ἔλεγα εἰς ἓνα Ἀμερικανὸν φυλάνθρωπον μίαν ἰδέαν περισσότερον πρακτικὴν ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς φυλάνθρωπίας. Οἱ Ἀμερικανοὶ μὲ τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ τὰ κανόνια τῶν πολεμικῶν των ἠδύναντο νὰ προλαμβάνουν τὰς σφαγὰς καὶ τὰς βιαιοτητίας τῶν Τούρκων.

Ἠδύναντο ἀκόμη ὁ ναύαρχος Μπρίστολ, ὁ ὁποῖος εἶχε τεραστίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν πολιτικὴν τακτικὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν διπλωματῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀμερικανὸς ἀνθρωπιστὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς περιθάλψεως τὸν ὅποιον εἶχα γνωρίσῃ διὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ δημοσιογράφου κ. Μώρις, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς αὐστηρῆς οὐδετερότητός του καὶ νὰ μοῦ εἴπῃ τὴν γνώμην του γὰρ τὴν φυλότουρκο πολιτικὴν τοῦ ναυάρχου Μπρίστολ. Ἐξηκολοίθησε τὸ ἅγιον ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ὀρφανῶν καὶ ἰδοὺ σήμερον τ' ἀποτελέσματά του εἰς τὰ μεγάλα ὀρφανοτροφεῖα τῆς Κορίνθου, Σύρου, Καβάλλας καὶ ἄλλων μερῶν.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμερικανικῆς περιθάλψεως «Ἐγγὺς Ἀνατολῇ» ἰδρύθη κατὰ τὸ 1918 καὶ ἔχει τὴν ἑδρὰν τῆς εἰς τὴν Νέα Ὑόρκη. Τὰ δευὰ τοῦ μεγάλου πολέμου ἔφεραν τοὺς Ἀμερικανούς ἀνθρωπιστάς, μετὰ τὴν ἀνακομὴν τοῦ 1918, εἰς τὸ Ἰκόνιον, τὰ Ἀδανα καὶ ἄλλα κέντρα τῆς Ἀνατολῆς, μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως προστατεύσουν καὶ περιθάλψουν τοὺς ὀρφανούς καὶ πρὸ παντὸς τὰ ὄρφανὰ τῶν γυναικῶν καὶ τοὺς γέροντας.

Τὸ ἔργον των ὑπῆρξε ἀνθρωπιστικῶς τεράστιον, διότι πολλὰς χιλιάδας γυναικοπαίδων διεσώθησαν ἀπὸ τὴν πείνα, τὴς ἀσθένειας καὶ τῆς κακοτυχίας. Οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ αἱ Ἀμερικανίδες τῆς περιθάλψεως ἤλπισαν ὅτι τὸ ἔργον των εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐδρίσκετο πρὸς τὸ τέρμα του. Ἀλλ' ἐπῆλθε ἡ ἀνιστόρητος μικρασιατικὴ καταστροφὴ καὶ ἡ γενεὴ ἀγωνία τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειάν των. Ἀρχίζει καὶ πάλιν τὸ χριστιανικὸν παιδομάζωμα καὶ ἡ ἀμερικανικὴ περιθάλψις «Ἐγγὺς Ἀνατολῇ» ἐδρίσκεται εἰς τὸν μεγάλον δρόμον τῆς ἀκούρατος πανέτοιμος, ἀποφασισμένη νὰ ἐκπληρώσῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν εὐεργετικὴν ἀποστολὴν τῆς. Μὲ τὴν θέσιν στοργῆς των οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ αἱ Ἀμερικανίδες μαζεύουσιν ἓνα—ἓνα ἀπὸ τὰ βέδη τῆς Ἀνατολῆς τοὺς ἑλληνοαρμενιόπαιδας καὶ κατορθώνουν νὰ συγκεντρώσουν εἰς τὴν Αἰδηρὸν 6.500 ὄρφανὰ!!!

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον προβαίνουν εἰς τὴν ἀραϊσίαν των. Τὰ ἔγκαθιστοῦν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, Κέρκυραν, Λουτράκι, Σύρον, Χαλκίδα, Καβάλλαν καὶ Θάσον. Τὸ τμήμα τοῦ Λουτράκιου μεταφέρεται τὸν Μάϊον τοῦ 1923 εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἀρχίζει ἡ ἐγκατάστασις 2.700 ὀρφανῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ἀρρένων καὶ θηλέων.

Εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἑλληνοαρμενικοῦ ὀρφανοτροφείου Κορίνθου πρωτοστατοῦν δύο Ἀμερικανίδες, ἡ μὲς E. D. Cushman καὶ ἡ A. G. Carr. Τὸ ἔργον τῆς ταχείας ἐγκαταστάσεως ἦτο δύσκολον διότι ὄχι μόνον οἰκίσματα ἐπαρκῆ δὲν ὑπῆρχον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλάοις πυρετοὶ τῆς Κορίνθου ἀπετέλουν τὸν διαρκὲ κίνδυνον κατὰ τῆς ζωῆς τῶν ὀρφανῶν. Ἀλλ' ἡ στοργὴ καὶ ἡ θέλησις τῶν δύο Ἀμερικανίδων ἐπεπροσώπων μίαν ἰσχυρὰν καὶ πραγματικὴν δύναμιν καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐδίστασαν πρὸ τῶν μεγάλων δυσκολιῶν.

Δὲν θὰ ἦτο μάταιον νὰ γνωρίσῃ λεπτομερέστερον ὁ ἑλληνικὸς κόσμος καὶ πρὸ παντὸς αἱ Ἑλληνίδες, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀλtruϊστικὴν δρασὶν τῶν δύο Ἀμερικανίδων, διότι εἶνε φαινόμενα ἀνιστοῆς καὶ ἐργασίας μακρὰν τῆς πατρίδος των, ἀνάμεσα εἰς τοὺς μεγάλους κινδύνους καὶ τὴς ἀνθρώπινες συμφορὰς.

Ἄς μάθωμεν λοιπὸν ὅλοι ὅσοι τριγυρίζομεν ἐγωϊστικῶς ἀνάμεσα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος ὅτι ἡ Ἀμερικανὴ μὲς Cushman κατέγεται ἀπὸ τὴν Ν. Ὑόρκην καὶ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν πατρίδα τῆς 26 ὀλόκληρα χρόνια.

Ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸν καταγίνεται μὲ ἔργα φυλάνθρωπίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὄχι μόνον φέρει ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς τὸ παράσημον τοῦ Πανα-

γίου Τάφου, τὸν ἑλληνικὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ τὸ μεταλλίον τοῦ ἀγγλικοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον διαρκούντος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου εἶχε ἀναλάβῃ τὴν διπλωματικὴν ἀντιπροσωπείαν πλείστων χριστιανικῶν κρατῶν.

Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ ἀμερικανικὴ περίθαλψις τὸ ἑλληνοαρμενικὸν οἰκοτροφεῖον τῆς εἰς τὴν Κόρινθον εἶχε λάβῃ τὴν ἀληθοφάνειαν ὅτι ἡ περιοχὴ τῶν ὑψωμάτων τῶν στρατώνων δὲν προσβάλλεται ἀπὸ κοινούπια. Ἀλλὰ δυστυχῶς συνέβη τὸ ἀντίθετον. Μόλις ἐγκατεστάθησαν ἤρχισαν νὰ προσβάλλονται καθ' ἑκάστην 40 ὄρφανὰ ἀπὸ πυρετοὺς καὶ εἰς τὸ διάστημα τῶν πέντε ἐβδομάδων προσεβλήθησαν 1200! Καὶ ἀμέσως ἐτέθη τὸ δίλημμα ἢ νὰ φύγουν ἐκεῖθεν ἢ νὰ καταπολεμήσουν τὰς νοσογόνους ἐστίας τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν. Ἡ μεταφορὰ ἐν τούτοις τοῦ ὀγκώδους ὀρφανοτροφείου δὲν ἦτο εἰκόλος καὶ ἀμερικανικώτατα ἀπεφασίσθη ἡ καταπολέμησις τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν, ὅχι μόνον πρὸς σωτηρίαν τῶν ὀρφανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων τῆς Κορίνθου, οἱ ὅποιοι ἐφιλοξένουν τὸν θάνατον ἀνάμεσα εἰς τὰ πηγάδια ἀπὸ τὰ ὅποια ὕδρευόνται! Θάψιμα ἑλληνικῆς ὑπομονῆς καὶ ἀντοχῆς!

Ἐναντίον τοῦ κορινθιακοῦ ἐχθροῦ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν ἐκλήθησαν ἐπειγόντως ἐκ Σύρου ἡ νοσοκόμος μὲς Α. G. Carr, ὁ Ἀμερικανὸς ἀρχίατρος κ. Marden καὶ ὁ Συμωναῖος ἱατρός κ. Ν. Λοράνδος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀμερικανικῆς περίθαλψως. Χωρὶς χρονοτριβὰς καὶ μὲ ἀμερικανικὴν ταχύτητα ἐτοποθετήθησαν πυκνὰ συρματοπλέγματα εἰς τὰ παραθύρα τοῦ ὀρφανοτροφείου. Ἀμέσως κατόπιν ἐχρησιμοποίησαν 120 ὄρφανὰ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ εὐρωστότερα καὶ κατεσκευάσαν μεγάλους χάνδακας γύρωθεν τῆς περιχῆς τοῦ ὀρφανοτροφείου, διὰ νὰ μὴ λιμνάζουν τὰ νερὰ τὰ ὅποια προήρχοντο ἀπὸ τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον Ἀδριανοῦ. Καὶ πράγματι μετὰ τὸ ἀνοιγμὰ τῶν χανδάκων μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας νοσογόνους ἐστίας ἐξέλιπε. Ἡ προσοχὴ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἀμερικανίδων ἐστράφη κατόπιν εἰς τὰ στάσιμα νερὰ τῶν ποτιστικῶν περιβολίων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καλύψωμεν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα ἀπεφάσισαν νὰ ῥίψουν πετρέλαιον ἀκάθαρτον δύο φορές τὴν ἐβδομάδα ποσότητος 30 τενεκεδῶν.

Ἀλλ' οἱ κηπουροὶ ἠρνοῦντο ν' ἀποδεχθῶν τὴν σάτειραν ἀμερικανικὴν πρότασιν, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ ἔσωζε καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν κοινωτικῶν. Μετὰ πολλοὺς κόπους ἐπεισθῆσαν ὅτι τὸ πετρέλαιον ὅχι μόνον θὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς ἀλλὰ καὶ τὸ ἔδαφος τῶν κήπων τῶν δὲν διατρέχει κανένα κίνδυνον ἀπὸ αὐτὸ ἐφοβοῦντο κατ' ἀρχάς. Ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν λοιπὸν ἐνὸς ὑπαλλήλου δύο φορές τὴν ἐβδομάδα ἡ ἀμερικανικὴ ὑπηρεσία ἐχρησιμοποίησε τὸ ἀκάθαρτον πετρέλαιον καὶ καταπολέμησε ἀποτελεσματικῶς τὰς ἐπικινδύνους ἐστίας.

Μία ἄλλη ἐστία ἐλωδῶν πυρετῶν ἦτο ὁ χεῖμαρρος ὁ ὁποῖος ὑπάρχει

δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὀπισθεν τῆς πόλεως. Λόγω τῶν προσχώσεων τῆς κοίτης καὶ τῆς ἐκβολῆς τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Κορινθιακοῦ ἐδημιουργοῦντο λιμνάζοντα ὕδατα τὰ ὅποια ἀπετέλουν σημαντικὸν κέντρον ἐλωδῶν πυρετῶν. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον ἐστίαν τὴν καταπολέμησαν οἱ Ἀμερικανοὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ὀρφανῶν, τὰ ὅποια τακτικώτατα κατὰ διήμερον ἐργάζοντο ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ χεῖμαρρου διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν.

Εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Κορίνθου, εἰς τὸ Λέγειον, ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου λιμένος τῆς Κορίνθου, ἐπάρχουν 2—3 ἑλὴ τὰ ὅποια ἀπησχόλησαν τὴν ἀμερικανικὴν περίθαλψιν, καίτοι ὁ κίνδυνος ἐκεῖθεν εἶνε ὀλιγότερος ὅχι μόνον λόγῳ τῆς ἀποστάσεως ἀλλὰ καὶ διότι τὰ νερὰ τῶν περιέχουν ὕδατι καὶ τὰ κοινούπια δὲν ἀναπτύσσονται τὸ καλοκαίρι παρὰ μόνον ὅταν βρέξῃ.

Διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῶν ἐξήτησαν παρὰ τοῦ Νομάρχου Ἀργολιδοκορινθίας δύο φορητὰ αὐτοκίνητα, ἀεροῦ καὶ ἡ ἀμερικανικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία, ἡ ὁποία ἐνήγχει τὰς ἀνασκαφὰς τῆς παλαιᾶς Κορίνθου, ἐδέχθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ ντεοβίλ τῆς. Ὁ νομάρχης ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς Ἀμερικανούς ὅτι θὰ προσπαθήσῃ νὰ κάμῃ τὰ σχετικά διαθέσιμα. Πρῶτον δὲν γνωρίζω ἂν ἐγένετο τὰ σχετικά διαθέσιμα. Καὶ δευτέρον γνωρίζω ὅτι τίποτε θετικὸν δὲν ἐγένετο διὰ τὴν προμήθειαν τῶν δύο φορητῶν αὐτοκινήτων, ἐνῶ ἡ εὐκαιρία ἦτο μοναδικὴ μὲ τοὺς Ἀμερικανούς διὰ νὰ ἐξυγιανθῇ ἡ περιφέρεια τῶν ἐλῶν τοῦ Λεγείου καὶ νὰ σωθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν περὶ χωρίων ἀπὸ τοὺς ἐλωδεῖς πυρετοὺς καὶ κυρίως οἱ κατερινολοποῦσαι πληθεσμοὶ τῆς παλαιᾶς Κορίνθου.

Συγχαίριτε τώρα τὴν ἀμερικανικὴν πρακτικὴν ἐργασίαν, τὴν τόλμην, τὴν ἀποφασιστικότητά καὶ ἐνέργειάν τῶν ὅπως ἐξυγιάζουν τὴν περιφέρειαν Κορίνθου καὶ τὴν ἑλληνικὴν νοθερότητα καὶ μοιρολατρίαν μὲ τὰ σχετικά διαθέσιμα.....

Υπῆρχε ἀκόμη πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν τὸ κέντρον τῶν πηγαδιῶν τῆς πόλεως. Ἐπρεπε νὰ ἔλθουν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπὸ τὰ πέριχα τῆς γῆς νὰ γίνῃ ὁ ἀνθρωποκατακλισμός τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν ὀρφανοτροφεῖον γιὰ ν' ἀναβλέψῃ ὁ τυφλὸς καὶ ν' ἀντιληφθῇ πῶς χτυποῦν τὸν κίνδυνον ἄνθρωποι πρακτικοί. Καὶ ἰδοὺ ἡ μὲς Carr ἀφιερῶνται ἐξ ὁλοκλήρου, ἀνασκουμπώνεται κατὰ τὴν χαρσκηριστικὴν λαϊκὴν ἑκφρασίαν, κινεῖται ἀνάμεσα εἰς τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου μὲ τὴν λευκὴν σημαίαν τῆς σωτηρίας.

Δόξα καὶ εὐλογία εἰς τοὺς Ἀμερικανούς. Θὰ εἶναι ἔργον στοιχειώδους ἐγνημοσύνης ν' αναγνώρουν οἱ Κορίνθιοι τὰ δυνάμει τῆς μὲς Carr καὶ τῆς μὲς Cushman, ἂν ὅχι ἀπ' ἑξῆς ἀπὸ τῆς πόρτης τῶν σπατιῶν τῶν ἡ δίπλα στὰ πηγάδια τῶν, ἀσφαλῶς ὅμως εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους δρόμους τῶν. Ἡ μὲς Carr λοιπὸν ἀνέλαβε νὰ θεραπεύσῃ τὴν θανατηφόρον πληγὴν τῶν πηγαδιῶν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1924 ἀπεραιώθη κατ' ἀρχάς νὰ

καίνυθαι 1000 περίπου πηγάδια με ξύλα, σάκκους και τεχνικές. Επίσης απεφασίσθη, και η απόφασις αμερικανικώτατα εξετελέσθη, όπως εις τὰ πηγάδια τὰ ὅποια δὲν χρησιμοποιοῦνται ρίπτον τακτικὰ ἀκαθάρτον πετρέλαιον διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν κοινοσιπῶν. Τὸ ἔργον τῆς προστασίας τῶν πηγαδιῶν τὸ περικολούθησεν ἡ Ἀμερικανὶς νοσοκόμος καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πρώτου ἔργου τοὺς τεχνικούς καὶ τοὺς σάκκους οἱ ὅποιοι ἐτοποθετήθησαν προσωρινῶς, τοὺς ἀντικατέστησαν δι' ἐξόδων δικῶν τῶν καὶ ἀρκετῶν Κορινθίων με ξύλινα σκέπαστρα.

Ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἀμερικανικὴ ὑπηρεσία παρακολουθεῖ τὴν κατάστασιν τῶν πηγαδιῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἐδάφη τὰ ὅποια ἀπῆλλαξε ἀπὸ τὰ λιμνάζοντα νερά. Θὰ νομίζετε ὅπως ἐπὶ τὸ ἐξυγιαντικὸν ἔργον τῶν Ἀμερικανίδων σταματᾷ ἔως ἐδῶ. Ὁχι, κύριοί μου, οἱ Ἀμερικανοὶ προχωροῦν καὶ συνεχίζουν τὸν συστηματικὸν πόλεμόν των ὑπὲρ τῆς υγείας.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1924 ἰδρῶν διὰ τοὺς πυρετοὺς εἰς τὴν Κόρινθον λαῶν ἱατρεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκ Βουτζᾶ τῆς Σμύρνης ἱατροῦ κ. Γ. Λορένδου, εἰς τὸ ὁποῖον δέχονται καθὲ ἀπόγευμα τοὺς ἀπόρους γενικῶς χωρὶς καμμίαν διάκρισιν. Τὸ κράτος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ἐπιχορήγησιν νὰ παραχωρῇ τὴν κινίνην, ἀλλ' οὐσιαστικῶς κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν παρεχόμεσαν οἱ Ἀμερικανοὶ, καὶ ἐφέτος τὴν παρεχώρησαν ἐξ ὀλοκλήρου.

Εἰς τὸ λαϊκὸν ἱατρεῖον, ἐκτὸς τῆς κινίνης ἡ ὅποια χορηγεῖται εἰς τοὺς ἀπόρους, ἐξετάζεται καὶ τὸ αἷμα ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐμφανίζουν βαρεῖαν μορφήν ἐλωδῶν πυρετῶν. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ δὲ ποῖα καταληκτικὰ ἀποτελέσματα ἐπέφερε τὸ ὅλον ἐξυγιαντικὸν ἔργον τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἀμερικανίδων εἰς τὴν Κόρινθον, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὅχι μόνον τὰ κρούσματα ἐπὶ τῶν ὁρφανῶν εἶναι σπανιώτατα σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη κατὰ μέγα μέρος.

Καὶ ἡ στατιστικὴ τοῦ λαϊκοῦ ἱατροῦ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐνθ' κατὰ τὸ 1923 ἐσημειοῦντο 4.000 κρούσματα κατὰ μῆνα καὶ κατὰ τὸ 1924 περὶ τὰ 200, ἐφέτος μόνον 15 ἄτομα προσεβλήθησαν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Ἡ βελτίωσις τῆς υγείας τῶν κατοίκων ἐκ τῶν πυρετῶν εἶναι τόσο ἐνθ' ὥστε τὸ ἱατρεῖον λειτουργεῖ σήμερον δύο φορές τὴν ἑβδομάδα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ προηγουμένα χρόνια κατὰ τὰ ὅποια εἶχεν ἀνοικτεῖς τίς πόρτες τῶν καθημερινῶς.

Σὰς ἑδῶς ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ πορτραῖτο — ὅπως ἔγραφε ὁ αἰμίμητος Γαβριηλίδης — τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔργου ἐν Κορίνθῳ. Πιθανὸν νὰ μὴ εἶναι τέλει. Ἀλλ' εἶναι τὸ πορτραῖτο τῶν. Καὶ θὰ σὰς πληροφορῶ πῶς λειτουργεῖ καὶ πῶς ἐργάζεται τὸ περίφημο ἑλληνοαμερικανικὸν ὁρφανοτροφεῖον τῶν, τὸ ἐργαστήριον τῶν νεαρῶν ψυχῶν, ἡ ἀνθρωπιστικὴ σχολὴ τῶν Ἀμερικανῶν διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς με τοὺς ἐράνους του ἐξοδεύει

σήμερον κατὰ μῆνα 7.000 δολάρια, ἥτοι 5 1/2 δολάρια κατὰ μῆνα γιὰ καθὲ ὁρφανόν.

Δόξα καὶ εὐλογία εἰς τὸν Ἀμερικανικὸν λαόν. ...

20 Νοεμβρίου 1925

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ

Τὰ πρωτοβόρρα ἔχουν κινήσῃ τὸν Κορινθιακὸν κόσμον καὶ οἱ μεγάλοι καὶ εὐρύχωροι δρόμοι τῆς πόλεως μετεβλήθησαν εἰς μικροὺς λίμνες. Ἀνεῖς καὶ χαρὰ τὸ καλοκαῖρι ἀνάμεσα εἰς τοὺς στενωποὺς δρόμους καὶ τίς μεγάλας πλατεῖες. Ἀλλὰ τὸν χειμῶνα τὰ νερά πλημμυρίζουν παντοῦ καὶ ἡ διὰ τῆς εἰσεῖς εἶναι δύσκολος καὶ ἐνοχλητικὴ. Ἀλλ' ἦτο ἀποφασισμένον νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν μικρὰν ἐκστρατεῖάν μου πρὸς τὰ ὑψώματα τῶν στρατώνων διὰ νὰ ἐπισκερθῇ τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν ὁρφανοτροφεῖον τῆς ἀμερικανικῆς περιθάλψεως.

Ὁ ἱατρός τοῦ ἰδρυμάτος κ. Γ. Λορένδος εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τίς πόρτες τοῦ παραδείσου τῶν ὁρφανῶν. Χάριν τοῦ μεγάλου ἀνθρωπιστικοῦ ἔργου τῶν Ἀμερικανῶν ἡ Ἑλλὰς προσέφερε τὰ οἰκίσματα τῶν στρατώνων τοῦ 35ου συντάγματος, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ. Ἀλλὰ τὰ οἰκίσματα ταῦτα δὲν ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰ στεγάσουν τὰς ὑπηρεσίας τῆς περιθάλψεως καὶ τὰ ὁρφανὰ καὶ δι' αὐτὸ οἱ Ἀμερικανοὶ κατεσκεύασαν δύο μεγάλα παραπήγματα μήκους ἑκατὸν μέτρων καὶ πλάτους δέκα τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν τὸ ἕνα ὡς τραπέζα καὶ τὸ ἄλλο γιὰ νὰ κοιμοῦνται τὰ ὁρφανὰ.

Τὸν Μάιον τοῦ 1923 ἡ πρώτη ἐγκατάστασις ἐγένετο με 2.700 ὁρφανὰ. Ἐκ τούτων τὰ 1.400 ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατώφθωσαν ν' ἀνεύρουν τοὺς γονεῖς τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλα ἀπεστάλησαν εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν ἢ εἰς ἐργασίας ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καὶ σήμερον παραμένον ἐνταῦθα ἐν συνόλῳ 1.300 ὁρφανὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 1.100 ἀνήκουν εἰς Ἀρμενίους.

Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν περιορίστησαν μόνον εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν δύο μεγάλων παραπηγμάτων. Ἐδημιούργησαν ἕνα πλῆθος μικρῶν ἄλλων ἐγκαταστάσεων, μίαν μικρὰν πόλιν με τὴν ζωηρὰν κίνησιν τῆς λουιτρά, πλυντηρίων, πηγάδι διὰ τὴν ἵδρευσιν, μαγειρεῖον, ἀρτοποιεῖον, ἡλεκτρικὸν ἐργασταῖον, κήπους, ἀνθῶνας, ὀρνιθῶνα, μικρὰν ἀγέλην χοίρων καὶ παντοῦ ἐφάρτευσαν εὐκατέτους καὶ ἄλλα δένδρα.

Διὰ τὴν ἐπιδιδόσθωσιν τῶν στρατώνων, — τοὺς παρέλαβον χωρὶς παράθυ-

ρα και τζάμια—και τὰς λοιπὰς ἀπαραίτητους ἐγκαταστάσεις ἐδαπάνησαν 28.000 περίπου δολάρια. Ἡ μὲν Capt μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου τῆς ἐξυγίανσεως ἀνεχώρησε ἐντεῦθεν καὶ παρῆμεινε μόνον ἡ διευθύντρια τοῦ ὄρφανοτροφείου μὲς Cushman, ἡ ὁποία παρακολουθεῖ καὶ ἐλέγχει τὰ πάντα ὡς στοργικὴ μητέρα ἀνάμεσα εἰς τὰ 1.300 ὄρφανὰ παιδιὰ τῆς. Αὐτὸς ὁ τύπος τῆς ὑπερόχου καλωσύνης ἐδημιούργησε καὶ ὠργάνωσε κατὰ τὸν τελειότερον καὶ πρακτικὸν τρόπον τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῆς. Ἴδρυσε σχολεῖον ἑλληνικὸν καὶ ἀρμενικὸν ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μὲν ἑλληνικοῦ διὰ τοῦ ἐκ Μαγνησίας διδασκάλου κ. Γιαννακάκη τοῦ δὲ ἀρμενικοῦ διὰ τοῦ ἐκ Σεβαστείας τελειοφοῦτου τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γενεύης πολυμαθοῦς κ. Μπεργιάν.

Εἰς τὰς ἑλληνικὰς τάξεις διδάσκονται τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τ' ἀγγλικά εἰς τὴν τρίτην καὶ τετάρτην, εἰς δὲ τὸ ἀρμενικὸν σχολεῖον ἡ ἀρμενικὴ ἱστορία, τ' ἀγγλικά καὶ τὸ ἑλληνικὸν πρόγραμμα. Ἐκτὸς τῶν δύο σχολείων ὑπάρχουν τμήματα διαφόρων τεχνῶν εἰς τὰς ὁποίας κατὰ γίνονται σὺν ἀδελφάμας τὰ περισσότερα ὄρφανὰ. Τὸ θέαμα εἶνε συγκινητικὸν ὅταν ἐργάζονται μὲ ζῆλον καὶ προθυμίαν εἰς τὸ ἐπιδηματοποιεῖον, τὸ ραφεῖον—ράπτουν ὅλα τὰ ρούχα τῶν—τὸ ξυλουργεῖον, σιδηρουργεῖον, βιβλιοδετεῖον, ἐργαστήριον ἡλεκτρικόν, καρδιοποιεῖον.

Τὰ ὄρφανὰ κορίτσια μανθάνουν οἰκοκυρικὴν, κόπτουν ἐνδύματα, ἀνάλιμι-βάνουν ἔξωτερικὰς ἐργασίας ραπτικής καὶ διδάσκονται νὰ γίνουν νοσοκόμοι. Ἄλλα ὄρφανὰ ἐπιδίδονται εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἀπέστειλαν ἔργα ζωγραφικῆς εἰς μίαν ἀμερικανικὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐκθεσιν. Ἐδημιούργησαν ἀκόμη καὶ τμήμα φιλαρμονικῆς ἐκ 50 ὁργάνων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Μπεργιάν, παντοῦ δὲ ὅπου ἐνεφανίσθησαν εἰς ἐορτὰς τῆς Κορίνθου ἀπέσπασαν τὰ θερμότερα χειροκροτήματα τοῦ κόσμου διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἀντίληψίν των.

Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ τμήμα γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκει γεωργικὰ μαθήματα ὁ διδάσκαλος κ. Λαζαρίδης καὶ δι' αὐτὸ ἐκτὸς τῆς ἀγέλης τῶν χοίρων, τῶν πουλικῶν καὶ τῶν δεινῶν θὰ καταγίνων ἐφέτος εἰς τὴν καλλιέργειαν 28 στρεμμάτων λαχανικῶν. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς καλλιέργειας τῶν λαχανοκηπῶν ἀποδίδει ἰδιαίτερον σημασίαν ἡ ἀμερικανικὴ περίθαλψις καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδέας ταύτης προσέβη εἰς τὴν ἐγκατάστασιν μηχανημάτων διὰ τὴν ἄρδυσιν, μέχρι σήμερον δὲ ἐξησφάλισαν 25 καθὰ τὴν ὥραν.

Εἰς τὴν ἑλληνοαρμενικὴν πόλιν τῶν ὀρφανῶν δὲν καθυστέρησε ἀκόμη οὔτε ἡ ἴδρυσις... παιδικῶν δικαστηρίων. Ὅταν ἓνα παιδί παρεκτρέπεται συνέχεται τὸ παιδικὸν δικαστήριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἑνὸς μεγαλειτέρου καὶ καταρτίζεται ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ τὰ ποινικὰ δικαστήρια, μὲ τὸν εἰσαγγελεῖα, τὸν συνήγορον καὶ τοὺς μάρτυρας. Ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις συνίσταται εἰς τὸ νὰ βγάνουν τὰ ρούχα τοῦ τιμωρηθέντος, νὰ τοῦ φο-

φοῦν μιὰ λινάτου, νὰ γράφουν ἐπάνω τὴν αἰτίαν τῆς καταδίκης καὶ τὸ παρατόμωμά του καὶ νὰ τὸ περιφέρουν ἀμερικανικώτατα εἰς ὅλας τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ ἰδρύματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑγιεινὴν τῶν κατὰστασιν σήμερον εἶνε ἀρίστη καὶ διὰ νὰ σιληραγωγηθοῦν περισσότερον περπατοῦν εἰς τὸν σινοικισμὸν τῶν τὰ περισσότερα χωρὶς ἐπιδημια, κάμνουν γυμναστικὴ δύο ὥρες τὴν ἡμέρα ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γυμναστοῦ κ. Κ. Εὐθυμιάδου, καὶ κατὰ τοὺς θερινούς μῆνες μεταβαίνουν γιὰ θαλάσσια λουτρὰ κατὰ διαφόρους ἀποστολὰς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ξυλοκάστρου.

Κατ' αὐτὰς πρόκειται νὰ ἐγκαταστήσουν κληματογράφον, τμήμα διὰ τὸ φρουτ-μπῶλ καὶ ἴσως κίποιον μόνιμον θεατρικόν, ἀφροῦ ἡ πρώτη ἀπόπειρα κατενθουσίασε τὸν παιδικὸν κόσμον. Διότι ἐδημιουργήθη καὶ ἐδῶ τὸ τμήμα ἐρασιτεχνῶν μὲ βιανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ πρῶτον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπαίξαν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῆς δεσποινίδος Κοκκίνου, γυναικαδέλφης τοῦ συναδέλφου κ. Στάριου, εἶνε ὁ «Ἀθανάσιος Διώκος» τώρα δὲ μελετοῦν τὴν «Ἑσμὴ» τοῦ Περσεύιδου.

Τὸ ζήτημα τοῦ φαγητοῦ των ἔχει καθορισθῇ ὡς ἑξῆς: Δύο φορές τὴν ἑβδομάδα κρέας, τρεῖς λαχανικά καὶ τίς ἄλλες μακαρόνια, πασάλια καὶ ρίζι. Τὸ ἴδρυμα προμηθεύεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἄλευρα, γάλα, ζάχαρι, ρίζι καὶ ὅλον τὸν ρουγισμὸν τῶν ὀρφανῶν. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα προμηθεύεται ὅλα τὰ νοσιὰ εἶδη, κρέας, λαχανικά, ἑλῆς, τυρὶ, φρούτα κτλ., ὅπως ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ εἶδη διὰ τὴν ἐπιδημολογίαν καὶ διατήρησιν τῶν οὐρημάτων. Κατὰ τοὺς ἀσφαλιστέους ὑπολογισμοὺς μόνον εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Κορίνθου ἐξοδεύονται 300.000 δραχμῶν μηνιαίως διὰ τὴν ἀγορὰν διαφόρων εἰδῶν πρὸς χρῆσιν τοῦ ὄρφανοτροφείου.

Σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας τῶν ὀρφανῶν ὁ ἱατρός κ. Γ. Λοράνδος, ὁ ὁποῖος κἄθε πρῶτὴ ἐπισκέπτεται τὸ ὄρφανοτροφεῖον, μοῦ ἔλεγε ὅτι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐγκαταστάσεως ἀπέθανον ἀπὸ τὴν ἐλονοσίαν 16 ὄρφανὰ. Τὸ δεύτερον ἔτος 4 καὶ τὸ τρίτον ἀπὸ ἐλονοσίαν οὐδεμία προσβολὴ ἐσημειώθη καὶ μόνον εἶχον ἓνα θάνατον ἀπὸ γριππὴ πνευμονίαν. Εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον λειτουργεῖ ἐκτὸς τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἓνα μικρὸν σανατόριον πρὸς τὸ ἄκρον τῶν διαμερισμάτων τῶν ἰδρυμάτων εἰς τὸ ὁποῖον παραμένουν 5—6 λαβομένα μικρὰ παιδιά. Εἶνε ὅλα ἀδύνατα καὶ γλωμά, παραμένουν ὑπὸ τὰς σιγὰς καὶ ἀναπνέουν διαρκῶς καθαρὸν ἀέρα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ πλησιάσιν πρὸς τὰ κέντρα τῶν διασκέδασεων καὶ τῆς χαρᾶς τῶν ἄλλων ὀρφανῶν.

Εἶνε τὸ μόνον πένθιμον καὶ θλιβερὸν τμήμα τοῦ ὄρφανοτροφείου. Ἡ ἀμερικανικὴ περίθαλψις ἐννοεῖ νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φρονέως διὰ νὰ τὰ κρατήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ ἐπέτιχε μερικά ἐξ αὐτῶν νὰ τ' ἀποστεύῃ εἰς τὸ σανατόριον τῆς Θάσου καὶ ν' ἀναλάβουν ἐξ ὁλοκλήρου.

Μετά τὴν πολύωρον ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰς διαφόρους ἐγκαταστάσεις τοῦ ἰδρύματος καθυθύνθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως ὅπου διαμένει ἡ μὲς Cushman. Ἐνόμισα ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου καὶ ὡς Ἕλληνα καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» πρὸς τὴν Ἀμερικανίδα διευθύντριαν διὰ τὸ μέγα ἀνθρωπιστικὸν ἔργον τῆς περιθάλψεως «Ἐγγὺς Ἀνατολῆς», τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς ἀγῶνας τοῦ κ. Τζάκονθ καὶ ἄλλων ἐπιλέκτων μελῶν τῆς ὁργανώσεως διέσωσε πολλὰς χιλιάδες ὄρφανῶν ἐκ βεβαίου θανάτου.

Κατόπιν ἠρώτησα τὴν μὲς Cushman ποῖον εἶνε τὸ μελλοντικὸν πρόγραμμα τοῦ ὄρφανοτροφείου ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὄρφανῶν, διότι ἐσκέφθην, ἡ λειτουργία του δὲν δύναται νὰ συνεχίζεται ἐπ' ἀπειρον. Ἡ Ἀμερικανὶς διευθύντρια μὲ τὸν ὄγκον τῆς πρακτικότητός της, μὲ τὴν σαφεστέραν γλῶσσαν τῆς εἰλικρινείας μοῦ ἀνέπτυξε τὸν τρόπον τῆς ἀσφαλοῦς καὶ βαθμιαίας ἀποκαταστάσεως τῶν ὄρφανῶν.

Εἰς τὴν Καβάλλαν λειτουργεῖ μία γεωργικὴ σχολὴ τῆς ἀμερικανικῆς περιθάλψεως καὶ ἐκεῖ διοχετεύονται, οὕτως εἰπεῖν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀρκετὰ ὄρφανά. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκμάθησιν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον διαφόρων πρακτικῶν τεχνῶν θ' ἀναζητήσονται καὶ θὰ εἰδρουν ἐργασίες. Εἰς τὴν Αἴγνον ἐποποθετήθησαν ἤδη εἰς καλὰς ἀρμενικὰς οἰκογένειας ἀρκετὰ ὄρφανὰ ἀφοτέρων τῶν φύλων, εἰς Παρισίους ἀποστέλλονται 17 ὄρφανὰ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ εἰς ἀρμενικὰς ἐπίσης οἰκογένειας. Εἰς τὴν ἀρμενικὴν κοινότητα Μασσαλίας ἀπεστάλησαν 100 ὄρφανὰ πρόκειται δὲ νὰ γίνουν καὶ ἄλλες ἀποστολὰς εἰς τὰς κοινότητας τοῦ ἑξωτερικοῦ αἱ ὁποῖαι ἀναλαμβάνουν ἐπ' εὐθύνην των τὴν περαιτέρω προστασίαν καὶ ἀποκατάστασιν των.

Ἄλλες ἀποστολὰς θὰ γίνουν εἰς τὸ ἀρμενικὸν ὄρφανοτροφεῖον τῆς Κόνσταντινου καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸ ἱδρυθὲν παρὰ τῆς ἀμερικανικῆς περιθάλψεως ἐργοστάσιον ἐργοχείρων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλα τὰ ὄρφανὰ θ' ἀποκατασταθοῦν καὶ θὰ εὐλογοῦν τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν διὰ τὴν στοργὴν καὶ τὴν γενναιοφυλίαν του.

Ὅταν ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ γραφείου τῆς μὲς Cushman, αὐτοῦ τοῦ ὑπερόχου τύπου τῆς καλωσύνης καὶ τῆς στοργῆς, καθυθύνθη πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ ἰδρύματος βαθύτατα συγκινημένος διὰ τὸ θαυμαστὸν ἀμερικανικὸν ἔργον. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲ ἀνέμενε μία ἄλλη ἐκπληξὶς περισσότερον συγκινητικὴ. Οἱ μαθηταὶ τῆς φιλοσοφικῆς ὑπὸ τὸν καθηγητὴν των κ. Μπαζιάν εἶχον παραταχθῆ καὶ ὅταν ἐπλησιάσαμεν μετὰ τοῦ συμπαθοῦς ἱατροῦ κ. Λοράνδον ἀμέσως ἀνέλαβον τὰ ὄρφανὰ των καὶ ἤρχισαν ν' ἀνακρούουν τὸν ἑλληνικὸν ὕμνον. Εἰς τὸ βάθος εἰς τὴν μεγάλην αἴθυσαν τοῦ φαγητοῦ τὰ 1300 ὄρφανὰ ἀνεπήδησαν ἀπὸ τὴν τράπεζάν των ὅταν ἤκουσαν τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ ἐστάθησαν ἄφωνα, εἰς προσοχὴν.

Ὁ καιρὸς ἐξακολούθει νὰ εἶνε συννεφιάς καὶ ἡ λεπτὴ βροχὴ ἤρχισεν καὶ πάλιν νὰ πίπτῃ. Ἀλλ' ἡ βροχὴ τῶν ματιῶν μας ἦτο περισσότερον ὀρηκτικὴ καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς ὕμνος ἐτελείωσε μὲ ἓνα βροντόφωνον «Ζήτω ἡ Ἀμερική». Ἦτο ὑπὸ τὴν βροχὴν ἡ ἐδλαβεστέρα καὶ ἀγνωτέρα προσοχὴ πρὸς τὸ ἔργον τῶν Ἀμερικανῶν ἀνθρωπιστῶν.

25 Νοεμβρίου 1925

ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Κατὰ τὴν μακρὰν ἐρευνητικὴν περιοδείαν μου εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπέμνηνα νὰ «παρῶ» τοὺς κύκλους τῶν διαφόρων ἱεραρχῶν καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ τοὺς διακόψω ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν προσήλωσίν των. Εἰς τοῦτο μὲ κατέστησε προσεκτικὸν ἡ εἰκόλος καὶ συνήθης ὁργὴ τοῦ σεβασμιωτάτου Αἰγαλείας καὶ Καλαβρύτων κ. Τιμοθέου, ὁ ὁποῖος ἀπήντησε εἰς τὰς «Ἀθήνας» τοῦ φίλου καὶ σεβαστοῦ κ. Πῶπ δι' ὅσα ἔγραψα ἀπὸ τὸ Αἴγιον σχετικῶς μὲ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὰ μαρτύρια τῶν προσφύγων καὶ τὴν βοήθειαν τὴν ὁποῖαν ἀνέμενον ἀπὸ τὸν ἱεράρχην Αἰγαλείας καὶ Καλαβρύτων. Ὁ σεβασμιώτατος ἀπήντησε, μεταξύ ἄλλων ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος συνέστησε εἰς τὸ ποιμνίον του ὅπως βοηθήσουν καὶ ἐνισχύσουν τοὺς δεινοπαθοῦντας πρόσφυγας εἰς τὰ μικρὰ σπήλαια τῆς Τρυπητῆς. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι «τὸ λέγειν δὲν εἶνε τίποτε, τὸ πράττειν εἶνε τὸ πᾶν».

Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Κόρινθον ἐβεβαιώθην ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀντιθέσεις ὅτι τὸ θρησκευτικὸν περιβάλλον εἶνε ἐντελὲς διάφορον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ ὅτι ὁ μητροπολίτης Κορινθίας κ. Λαμασκηνὸς ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ φωτεινότερα ἐκκλησιαστικά καὶ κοινωνικὰ ἰδεώδη, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν θερμὸν καὶ εἰλικρινὴ πόθον τῆς κοινῆς συνεργασίας καὶ τῆς πραγματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναδημοουργίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωνικῶν πραγμάτων μας.

Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ ἀπορρέον βονὸ ἀποδίδει κατὰ 90% καθαρὰν καὶ διανγὴ τὴν σκέψιν, ὅπως καὶ τὴν ψυχὴν πανέτοιμον διὰ τολμηροὺς ἀγῶνας. Καὶ ὁ σημερινὸς ἱεράρχης τῆς Κορινθίας ἐξεπορεύθη ἀπὸ ἓνα ὄρεον χωριὸ τῆς Ναυπάκτου, τὴν Λορβιτσά, μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὸ ταλέντον τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς, διὰ νὰ φθάσῃ ταχέως εἰς τὸν σκοπὸν του, τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ κοινωνικόν, ὅχι μὲ λόγια ἀλλὰ μὲ ἔργα.

Δὲν ἔχει ἀκόμη οὔτε πᾶν τὴν ἡλικίαν τῶν 45 ἐτῶν. Καὶ ὅμως ἡ κρίσις του εἶνε βαθεῖα, ὠρμασμένη, συγχρονισμένη, ἀληθινὸν χριστιανικὸν πνεῦμα, διότι μόνον τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα ὑπὸ τὴν εὐνυτέραν σημασίαν του, εἶνε πάντοτε νέον, ἀνθρωπιστικόν, αἰώνιον.

Εἶνε ἀληθινὰ παρήγορον ὅτι εἰς τὴν χεμαϊζομένην ἐκκλησίαν μας ἐμφανίζονται τοιοῦτοι ἐρημνευταὶ καὶ χριστοδιδάσκαλοι, ἀποφασισμένοι οὐχὶ διὰ ζηνῶν καὶ πομπῶδων κηρυγμάτων νὰ ἐξηγῶνται τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ δι' ἔργων θετικῶν καὶ πρακτικῶν. Εἰς ὅλους μας εἶνε γνωστὴ ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ κλήρου. Κατὰ μίαν ἀσφαλῆ στατιστικὴν εἰς ὅλον τὸ κράτος ὑπάρχουν 7.500 ἱερεῖς, τῶν ὁποίων ἡ μόρφωσις ποικίλλεται ὡς ἑξῆς:

80 θεολόγοι, 200 δημοδιδάσκαλοι, 300 διαφόρων ἱερατικῶν σχολῶν, 3.000 ἀπόφοιτοι τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ δημοτικοῦ, ἐνῶ σήμερον ὁ νόμος ἀπαιτεῖ, διὰ νὰ γίνῃ τις ἱερεὺς, νὰ ἔχη πτυχίον ἱερατικῆς σχολῆς. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν ἐπάρκουν οὔτε ἡ ῥιζάρειος σχολή, οὔτε αἱ σχολαὶ τῆς Ἀρτῆς καὶ Τριτόλεως. Καὶ ἀπεφασίσθη πρὸ ἔτους ἡ Ἰδρυσις, μετ' ἐνδυνάμωσιν, ἱερατικῶν σχολῶν εἰς τὴν Κόρινθον, τὴν Κέρκυραν καὶ ἀργότερον εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν Λαμίαν, τὴν Σάμον, τὴν Κρήτην, τὸ Μεσολόγγι, τὴν Πεντέλην καὶ τὰς Σέρρας.

Ἡ ἱερατικὴ σχολὴ τῆς Κορίνθου δύνανται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εἶνε ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ μητροπολίτου Λαμασκηνοῦ, διότι δὲν ἔχει μόνον ἡ ἰδέα τῆς Ἰδρύσεως, ἐπεὶ νὰ ἐξευθεθῇ καὶ τὰ ὕλικά μέσα διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγάλου καὶ εὐρυχώρου κτιρίου της. Διότι ὁ νόμος τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1924 ἦτο ὁριτὸς διὰ τὰς ἱερατικὰς σχολὰς Κορίνθου καὶ Κερκύρας. Καὶ ἰδοὺ αὐτός:

«Ἐχόντες ἐπ' ὕψει τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου 1432, ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 2864, καὶ τὸ ἀπὸ 14 Αὐγούστου 1923 ν. δ. «περὶ τοῦ τρόπου συστάσεως ἀρχῶν, ὑπηρεσιῶν κλπ.» προτάσει τοῦ ἐπικυρωτοῦ συμβουλίου, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἰδρύνονται ἐν Κορίνθῳ καὶ Κερκύρᾳ ἱερατικαὶ σχολαὶ ὁμοταγεῖς πρὸς τὴν λειτουργοῦσαν ἐν Ἀθήναις ῥιζάρειον ἐκκλησιαστικὴν σχολὴν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως αἱ οἰκεῖαι μητροπόλεις Κορινθίας καὶ Κερκύρας διαθέσωσι κατάλληλα οἰκίσματα μετὰ τῶν ἀναγκαζομένων σκευῶν καὶ ὀργάνων διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν».

Κατ' ἀρχὰς ἡ σχολὴ ἐλειτούργησε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1924 εἰς ἓνα ἰδιωτικὸν οἶκημα μετ' ὁδοῦ δύο τάξεις καὶ 68 μαθητὰς. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἡ κατάστασις μετεβλήθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μητροπολίτης Κορινθίας εἶχε κατορθώσῃ νὰ συγκεντρώσῃ διάφορα χρηματικὰ ποσὰ ἐκ συνεισφορῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκποίησιν μέρους τῶν περιουσιῶν τῶν μονῶν Φανερωμένης τοῦ δήμου Κίλωνος, τῆς Λεχώδης πρὸς τὴν Νεμέαν, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Σικανῶς καὶ Εὐρωσίνης.

Ἡ κοινότης τῆς Κορίνθου ἦλθεν ἐπίκουρος εἰς τὸ ἔργον τοῦ μητροπολίτου καὶ παρεχώρησε δωρεὰν μεγάλην ἔκταση ἐκ τοῦ οἰκοπέδου της εἰς τὴν παραλίαν ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς πόλεως. Καὶ ἡ σχολὴ ἤρξατο ἀνεγειρομένη πρὸ ἔτους ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ καθηγη-

τοῦ τοῦ πολιτεργεῖου κ. Ὁρλάνδου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐκπόνησίν του σχεδὸν δωρεὰν χάριν τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς σχολῆς.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ κτιρίου σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὸ πέρας τῆς εἶνε ἀληθινὸν θρησκευτικὸν μέγαρον, μήκους 40 μέτρων καὶ πλάτους 30, μετ' 5 αἰθούσας διδασκαλίας, αἰθουσαν ἐστιατορίου, εὐρυχωρὸς κοιτῶνας, λουτρό καὶ εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον αἰθουσαν νοσοκομεῖον.

Πρὸ τοῦ χώρου τῆς σχολῆς ὑπάρχει ἀπόφαισις νὰ φυτευθῶν δένδρα, ἡ δὲ χήρα τοῦ ἀεμινήστου Κροσιᾶ ἐδήλωσε ὅτι προσφέρεται νὰ κατασκευάσῃ δι' ἐξόδων της ἐν συνεχείᾳ τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς μεγάλην αἰθουσαν περιλαμβάνουσαν 700 τοιλάχιστον πρόσωπα καὶ προῶριζομένην διὰ διαλέξεις θρησκευτικῆς τελετῆς φιланθρωπικῆς ἀγορᾶς.

Τὸ κτίριον δὲν ἔχει ἐσωτερικῶς ἀποπερατωθῇ, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ ἐφέτος στεγάζονται εἰς τὴν σχολὴν τῶν καὶ συνεχίζουν τὰ μαθήματά των εἰς δύο μεγάλας αἰθούσας. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος λειτουργοῦν τρεῖς τάξεις μετ' 108 μαθητῶν τὸ δὲ διδασκικὸν προσωπικὸν των ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν διευθυντὴν τῆς ἱερατικῆς σχολῆς ἀρχιμανδρίτην κ. Σωκράτη Ἀναξίτην, τοὺς καθηγητὰς τῆς φιλολογίας κ. κ. Μιχαὴλ Μουρέτην καὶ Γεωργίον, τὸν καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν κ. Λεβέντην, τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογίας κ. Πάλλον καὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων καὶ τῆς μουσικῆς κ. Κωνσταντίνου Πονόπουλον.

Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἡ ἐφορεία τῆς σχολῆς, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν ὁ μητροπολίτης Κορινθίας, ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν, ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς. Οἱ μαθηταὶ πληρώνουν ὡς τροφεία 350 δραχμῆς μηνιαίως, ἐξ αὐτῶν δὲ ἅς εἴπωμεν ἐπὶ τὸ δημοκρατικότερον, μία ἐπιτροπὴ παρακολουθεῖ καὶ ἐλέγχει τὰ ἔξοδα τῶν τροφείων.

Κατὰ τὸν νόμον οἱ πτυχιῶχοι τῆς ἱερατικῆς σχολῆς ἀποκτοῦν καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ δημοδιδασκάλου καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν σημαντικὴν ἐνίσχυσιν καὶ πένωνσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου τῆς κατωτέρας ἐκπαίδευσως. Ἡ ἀναμορφωτικὴ ἀποστολὴ τῆς ἱερατικῆς σχολῆς Κορίνθου ἐγένετο αἰσθητὴ ἀμέσως εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι πολὺ ταχέως θ' ἀποδώσῃ τοὺς ἀγλαοὺς καρπούς της. Εἰς τὴν τάξιν, τὸ πρόγραμμα, τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὴν ὑψηλὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ κοινωνικὴν ἰδεολογίαν της ἐμπνέεται καὶ κατευθύνεται ἀπὸ ἓνα θετικὸν καὶ ἰσχυρὸν πνεῦμα. Τὸν μητροπολίτην Κορινθίας κ. Λαμασκηνόν, ὁ ὁποῖος ἀπέδειξε ὅτι ἔχει τὴν ψυχικὴν δύναμιν νὰ φθάσῃ ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸν σκοπὸν των, εἰς τὴν δημιουργίαν.

Φαίνεται ὅτι ὁ μητροπολίτης Κορινθίας κ. Λαμασκηνὸς πιστεύει εἰς τὸ δόγμα τῆς «θελήσεως» καὶ δὲν διστάει νὰ εἴπω ὅτι εἶνε ἡρώικων πνευματικῶν διαθέσεων ἄνθρωπος. Ἡ σκέψις του δὲν πνίγεται ἀνέμεσα εἰς τὰ βιβλία. Ἀναζητεῖ τὴν ἀνύψωσιν τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινωνίας ὅχι μόνον

διὰ τῶν χειμαρροδῶν κηρυγμάτων ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς θέσεώς του εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Ὁ ἄγγλος ἱστορικὸς φιλόσοφος Θωμὰς Καρλάιλ μᾶς τὸ λέγει ὁρθῶς — κοφτά ὅτι ὁ θρησκευτικὸς παλμός πρέπει νὰ ἐκδηλοῦται κυρίως ὑπὸ τὴν εὐλαριστέραν τὴν μορφήν ἀνάμεσα εἰς τὴν λαϊκὴν μάζαν. Καὶ ἰδοὺ ἡ παλμοδὴς θέλησις τοῦ Λαμιαστικοῦ, μετὰ τὴν ἱερατικὴν σχολὴν, πραγματοποιεῖ εἰς τὴν Κορινθίαν τὴν «μορφωτικὴν καὶ επαγγελματικὴν σχολὴν τῶν θηλέων».

Ὁ νόμος τῆς 15ης Ἀπριλίου 1925, ὁ ὁποῖος ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ἔτ' ἀριθ. 125 φύλλον τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ὁποῖος φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κ. Κ. Σπυρίδου ὡς ὑπουργοῦ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, καθορίζει σαφῶς τοὺς κοινωνικεῖς σκοποὺς καὶ τὰς φορολογικὰς προσόδους τῆς επαγγελματικῆς σχολῆς. Κατὰ τὸ ἄρθρον ὅσον τοῦ σχετικοῦ νόμου ἐπιβάλλονται αἱ ἐξῆς φορολογίαι, ὑπὲρ τῆς ιδρύσεως τῆς επαγγελματικῆς καὶ μορφωτικῆς σχολῆς.

α) Ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς Κόρινθον εἰδῶν:

1) Πεντήκοντα (50) λεπτὰ ἐπὶ ἐκάστης φορτωτικῆς κομίστρων ποσοῦ κάτω τῶν δέκα δραχμῶν. 2) Δραχμὴ μία (1) ἐπὶ ἐκάστης φορτωτικῆς κομίστρων ἄνω τῶν δραχμῶν δέκα.

3) Δραχμαὶ δέκα (10) ἐπὶ ἐκάστῳ εἰσαγομένου βαγονίου ἐμπορευμάτων.

Ἐπειτα: 1) Δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν κατὰ προσθήκην τοῦ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου φόρου ἐκ τῶν ἐν Λουτρακίῳ κέντρων πολιτείας. 2) Δραχμαὶ ἑξὲς ἐπὶ τῆς μαιῆς καὶ 12 ἐπὶ τῆς σουλτανίνας σταρίδος ἐξαγομένης ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας κατὰ χιλιόλιτρον. 3) Δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν κατὰ προσθήκην τοῦ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου πραγματοποιουμένου ἐσόδου ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τοῦ ἐγγείου φόρου ἐπὶ τοῦ ἐλαίου καὶ ἐλαίων τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας. 4) Δέκα λεπτὰ κατ' ὅκιν ἐπὶ τοῦ ἐξαγομένου ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας πυροῦ καὶ καπνοῦ. 5) Πέντε λεπτὰ ἐπὶ ἐκάστης ὀκτὸς ἐξαγομένου γεωμύλων ἐκ τοῦ τέως δήμου Κορινθίων. 6) Τρία λεπτὰ ἐπὶ ἐκάστης ὀκτὸς ἀποταμιευμένου γλευκούς ἐντὸς τῆς πόλεως Κορινθίων.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω προσόδων πρόκειται ἤδη νὰ συναφθῇ δάνειον ἐκ 5 ἑκατομμυρίων διὰ τὴν ἀνάγειν τῶν κυρίων τῆς σχολῆς. Ἦδη ἡγοράσθησαν τὰ οὐκὼπδα ἐκτάσεως 70.000 στρεμμάτων ὑπεράνω τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ ἔξωθεν ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Τὰ προσλαμβάνόμενα κορίτσια εἰς τὴν σχολὴν θὰ εἶνε ἰσοτερεῖα καὶ θὰ διδάσκωνται ἐπὶ τῶν τεσσάρων μαθημάτων καὶ οὐκὼς κατ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, δηλαδὴ μαγειρικὴν, ὀπτικὴν, οἰκονομικὴν οἰκονομίαν, ὑγιεινὴν, ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, καὶ γενικώτερον τὰ καθήκοντα μίᾳ γυναίκῃ ὡς θυγατρὸς, ὡς ἀδελφῆς ὡς συζύγου, ὡς μητρὸς, ὡς παρὰγοντος ἀπαραίτητον διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀλλολεγγίαν.

Κατόπιν ὅσα θέλουν θ' ἀκολουθήσουν ἀνώτερα μαθήματα χλιαστικῆς

ἐκπαιδεύσεως ἐντὸς τῆς σχολῆς εἰς ἰδιαίτερα τμήματα, ὅπως ἐπίσης καὶ ὅσα θέλουν θὰ μεταβαίνουν εἰς τὰ επαγγελματικὰ τμήματα διὰ νὰ μάθουν διαφόρους τέχνας συμφώνως μὲ τὸν χαρακτῆρα, τὰς δυνάμεις, τὰς προτιμήσεις καὶ τὴν κλίσιν των.

Ἡ λειτουργία τῆς σχολῆς θ' ἀρχίσῃ πιθανότατα μετὰ ἓν ἔτος, ὁπότε ἐλπίζεται νὰ ἔχουν ἀνεγερθῇ τὰ ἀπαραίτητα κτίρια. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς σχολῆς καὶ τοῦ λεπτομερεστέρου προγράμματός της δὲν ἐλήφθησαν ἀκόμη τελειωτικαὶ ἀποφάσεις, διότι ἐξητήθησαν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων μας οἱ ὁργανισμοὶ παρομοίων σχολῶν ξένων κρατῶν καὶ μέχρι σήμερον ἀπήντησαν εἰς τὸν μητροπολίτην Κορινθίας ἀποστέλλαντες συγχρόνως καὶ τοὺς σχετικοὺς ὁργανισμοὺς οἱ πρεσβεῖται Ρώμης, Γενεύης καὶ Βουδαπέστης.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ξένοι ὁργανισμοὶ θὰ μελετηθῶν καὶ θὰ παραλάβωμεν ἐξ αὐτῶν ὅτι καλὸν εἶνε δυνατόν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς ιδέας καὶ τὰς ἀνάγκας μας. Κατὰ τὸν νόμον αἱ πρόσδοι τῆς σχολῆς ἐκ τῶν φορολογίων κατατίθενται εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ εἰδικοῦ ταμείου κοινῆς ἀφειλείας Κορίνθου, ἡ δὲ διοίκησις τῆς σχολῆς ἀνατίθεται εἰς διωκτικὸν συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν μητροπολίτην Κορινθίας ὡς πρόεδρον, καὶ μέλη τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν Κορίνθου, τὸν διευθυντὴν τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἓνα ἀντιπρόσωπον διοριζόμενον παρὰ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου Κορίνθου.

Τὸ κράτος καὶ οἱ πολῖτες αἰ Κορίνθου εἶνε ἄξιοι πάσης τιμῆς καὶ ἐγνωμοσύνης διότι νομοθετικῶς ἐνίσχυσαν τὰς ἀναμορφωτικὰς ιδέας τοῦ ἱεράρχου των. Μὲ τὴν κοινὴν συνεργασίαν ὅλων ἐδημοσιεύθησαν δύο πνευματικοὶ ναοὶ εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ ἓνας θρησκευτικὸς καὶ ὁ ἄλλος κοινωνικὸς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐκυτηρετήσουν τὸ ἔθνος καὶ τὴν κοινωνίαν γενικώτερον.

Βεβαίως ἐπάγχουν καὶ οἱ δυσηρεστημένοι ἐκτὸς τῆς πόλεως Κορίνθου, εἰς τὴν περιφέρειαν Κιάτου, διὰ τὴν ἐπιβληθεῖσαν γενικὴν φορολογίαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐπὶ τῶν ἐλαίων ὑπὲρ τῆς σχολῆς. Οἱ δυσηρεστημένοι φθάνουν μέχρι τοῦ σημείου νὰ λέγουν πικροχόλως ὅτι ὁ ἅγιος Λαμιαστικός εἶνε μητροπολίτης τῆς Κορίνθου καὶ οὐχὶ τῆς Κορινθίας. Καὶ ἀναφέρουν ἀκόμη ὅτι ὁ πολιτευτὴς κ. Φραντζῆς δὲν εἶχε λάβῃ γνώσιν τοῦ ψηφισθέντος νόμου διὰ τὴν φορολογίαν τοῦ ἐλαίου. Ἀλλὰ τὰ παρόπανα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εἶνε δικαιολογημένα ἐφ' ὅσον ἡ επαγγελματικὴ σχολὴ θὰ στεγασθῇ πρὸ παντὸς καὶ θὰ μορφώσῃ κορίτσια τοῦ κορινθιακοῦ ἐν γένει κόσμου. Ἐὰν ἴπαρχουν οἱ δόπιστοι οἱ ὅποιοι κρίνουν ὑποκειμενικῶς τὸν μεγάλον σκοπὸν τῆς σχολῆς πρέπει νὰ διαρωπασθῶν κατὰλλίως, νὰ ἐννοήσουν ὅτι τοιοῦτον εἶδος ἰδρύματα ἀποτελοῦν πραγματικὴν δύναμιν διὰ τὴν χώραν. Ἀποτελοῦν κοινωνικὰ ἀσάλευτα στήριγματα τὰ ὅποια θὰ μᾶς ἀποδώσουν τὴν φορολογίαν μὲ τὴν κοινωνικὴν ἐξυγίανσιν, τὴν πρακτικὴν ἀνάγκαν καὶ ἀναμόρφωσιν.

Καί δι' αὐτὸ φρονῶ ἀδυστάτως ὅτι πρέπει ν' ἀτενίσωμεν εἰς τὸ σεβαστὸν πρόσωπον τοῦ δημιουργοῦ-μητροπολίτου κ. Λαμασκηνοῦ μὲ πίστιν καὶ ἐμπιστοσύνην. Ὑπεράνω τῶν μικροσυμφερόντων ὑπάρχει τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα τῆς δημιουργίας. Δὲν ζητεῖ τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν ἀδολὸν ἐνθουσιασμόν μας, τὴν ἀληθὴ πίστιν μας διὰ νὰ θριαμβεύσῃ...

30 Νοεμβρίου 1925

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ

Δὲν ὑπάρχει καμμία πόλις εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ ὅποια νὰ μὴ ἔχῃ καὶ τὴν φιλαρμονικὴν τῆς. Ἄλλ' αὐτὸ νομίζω δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν μουσικὴν παραγάνδαν. Ὁ καλλίτερος τρόπος ἀσφαλῶς εἶνε τὸ σύστημα τοῦ κ. Καλομοίρη μὲ τὴν ἰδρυσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας παραρτημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ὠδείου. Αἱ Πάτραι ἔχουν ἔνα τελείως ἀνεξάρτητον καὶ ἰδιὸν τῶν ὠδείων. Εἰς τὸν Πύργον διατηροῦν τὸν χειμῶνα μόνον μιὰ ὀρχήστρα, εἰς τὸ «Κρόνιον», καὶ εἰς τὰς Καλάμας ὑποφέρουν ἀπὸ τὰ φάτσα τῶν διαφόρων νυκτερινῶν καφωδεῶν, ἀλλὰ τὸ καλοκαίρι ἔχουν εἰς τὴν γαιωνικὴν παραλίαν τὴν μίαν ὀρχήστραν καὶ τὴν ἀπολαμβάνουν σὺν γυνάτεσσιν.

Εἰς τὴν Τρίπολιν ἔχουν τὸ καλοκαίρι δύο καὶ τρεῖς ὀρχήστρες, εἰς τὴν Σπάρτην δὲ ἀφόρητον μονοτονίαν καὶ σωπὴν, ὅπως καὶ εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἄλλ' εἰς τὸ Ναύπλιον ὑπάρχει ἡ γοητευτικὴ καὶ παιγνιδιὰρα παρὰ ἡ, ἢ ὅποια εἶνε ὁλόκληρος μία σονάτα, ἐνῶ εἰς τὴν Σπάρτην ἐγκαθίσταται ὁ παραγκιοζοπαίκτης εἰς τὸ κεντριώτερον σημεῖον τοῦ δρόμου, γύρω ἀπὸ τὰ ξενοδοχεῖα τοῦ βανου, διὰ νὰ λιανίσῃ τὰ νεῦρα τῶν κουρασμένων ταξιδιωτῶν μέχρι τῶν μεταμεσονυκτίων ὥρῶν.

Εἰς τὴν Κόρινθον δὲν ὑπάρχουν μόνον αἱ μουσικαὶ ἀπολαύσεις τῶν καλοκαιρινῶν μηνῶν—μουσικὴ εἶνε ὁλόκληρος ὁ Κορινθιακὸς κόλπος—ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τὸ παράρτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὠδείου τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ἰδρύσεώς του ἐσημείωσε πρόοδον καὶ ἐνδιαφέρουσαν μουσικὴν κίνησιν.

Τὸ παράρτημα τοῦ ὠδείου Κορίνθου ἰδρῆθ' ἀπὸ διετίας καὶ ἔχει μικρὰς αἰθούσας εἰς τὴν ὁδὸν Γεωργίου Θεοτόκη. Τὸ πρῶτον ἔτος 1923—1924 ἐνεγράψαν καὶ παρηκολούθησαν μαθήματα 56 μαθήτρια ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς δος Σκριβάνου εἰς τὸ πιάνο, τοῦ καλλιτέχον κ. Πρεστρὼ εἰς τὸ βιολί, τῆς κ. Ἀλεξ. Ἀθανασοῦλα εἰς τὴν φωνητικὴν μουσικὴν—ἡ διδασκαλία τῆς ἐγένετο δωρεάν χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ὠδείου—καὶ τῆς κ. Τσακονοπούλου εἰς τὴν θεωρίαν, ἐπίσης δωρεάν εὐγενῶς προσφερθεῖσα.

Ἡ κοινωνία τῆς Κορίνθου ἐπέδειξε τὸ θερμότερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν

ἐπιτυχίαν τοῦ ὠδείου καὶ αἱ δοθεῖσαι συναυλίας, ἢ μᾶλλον αἱ μαθητικαὶ ἐπιδείξεις μὲ τοὺς καθηγητὰς τοῦ ὠδείου, ἱκανοποίησαν ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ πρώτη περίοδος ἦτο ἐνθαρρυντικὴ καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ συνεχισθῇ καὶ ἑρπύς διὰ νὰ μὴ μείνῃ τὸ ὥραϊον ἔργον τῆς μουσικῆς παραγάνδας καὶ μορφώσεως ἡμιτελές.

Ὅταν πρὸ μηνὸς ἐπεσκέφθην τὸ ὠδεῖον, δύο μαθήτρια τὰς ὁποίας συνήντησα ἔκει μού παρεπονέθησαν, εὐγενικώτατα, διότι οὔτε καθηγήτρια οὔτε καθηγητὴς εἶχε σταλῇ ἀκόμη ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας ἐνῶ ἡ προθεσμία τῶν ἐγγραφῶν εἶχε παρέλθῃ. Αὐτὸ τὸ παράπονον μού ἐξέφρασε καὶ ὁ πρόεδρος τῆς διοικήσεως ἐπιτροπῆς κ. Τζιρακόπουλος. Γενικῶς ἀντελήφθην ὅτι ὑπάρχει ἡ θερμότερα διαθέσις εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ὠδείου τῶν καὶ θὰ ἦτο κρῖμα ἐὰν ἐσημειοῦτο καὶ ἡ ἐλαχίστη καθυστέρησις εἰς τὴν ἐξασκούμεσιν τῶν μαθημάτων.

Ὁ γυναικεῖος κόσμος τῆς Κορίνθου, ἐκτὸς τῆς ἐνίσχυσεως τοῦ ὠδείου, μορθεῖ συσσωματωμένος ἀπὸ τοῦ 1919 εἰς διάφορα κοινωφελῆ ἔργα. Καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ἱδρύσε τὴν «φιλόπρωγον ἀδελφότητα γυναικῶν Κορίνθου». Συνετέλεθ' ἡ καταστατικὴ τῆς ἀδελφότητος ἐνεκρίθη τὴν 12ην Μαΐου 1919 καὶ διὰ τοῦ 2ου ἄρθρου καθορίζεται σαφῶς ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ δράσις τῆς.

Κατὰ τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον «σκοπὸς τῆς ἀδελφότητος ταύτης εἶνε ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν ἀποδεδειγμένων ἀπόρων οἰκογενειῶν τῆς πόλεως Κορίνθου καὶ ἡ προικοδοτήσις ἐτησίως μέχρι δύο νεανίδων ἐκ τῶν μᾶλλον πτωχῶν, προτιμωμένων τῶν ὁρφανῶν καὶ τῶν στερομένων παντὸς οἰκογενειακοῦ προστάτου καὶ ἐκ τῶν τυχόν πολλῶν τοιούτων ἐξελθόντων ὡς ὁ κληρὸς ἤθελεν εὐνοήσῃ. Ἀπορὸς κυρίως θεωρεῖται ἡ οἰκογένεια ἐκείνη, ἣτις στερεῖται τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς συντήρησιν ἢ θεραπείαν ἀπαιτούμενων διὰ πάσχον αὐτῆς μέλος καὶ ὅταν δὲν κέκτῃται μέλη, ἰδίᾳ ἄρρενα, δυνάμενα διὰ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργασίας νὰ τῇ παρέσχωσιν οἰκονομικὰ ὅλα ἢ ἐνίσχυσιν».

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀδελφότητος τὸ προεδρεῖον καὶ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον κατηρτίσθησαν τὰ ἑξῆς.

Ἑλένη Κ. Τζιρακοπούλου, πρόεδρος, Αἰκατερίνη Ζαφειρίου, ἀντιπρόεδρος, Κλειὼ Λασιόν, ταμίας, Ἀρτεμὶς Γλυκοφρύδου, γραμματεῖς, Τερψιχόρη Κορδογμανοπούλου, Ἑλένη Καλλίρη, Εὐφροσύνη Γεραῆ, Μαργαρίτα Τριανταφύλλου, Ξανθὴ Γραμματῆ, Ἀργυρῶ Ἀθανασοπούλου, Πηνελόπη Θεοδώρου, Ἀγγελικὴ Ἀναγνωστοπούλου, σύμβουλοι, καὶ ἀναπληρωματικαὶ Μαρία Καρυάτη, Πηνελόπη Δημοπούλου, Μαρία Παταχοροπούλου, Οὐρανία Μεντελοπούλου, Νίτσα Κόλλια, Μαρία Ἀλεξανδροπούλου. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἡ φιλόπρωτος ἀδελφότης ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου Κορινθίας κ. Λαμασκηνοῦ, πρόεδρος δὲ ἐξελέγη ἡ κ. Ἀγγελικὴ

Ἀναγνωστοπούλου καὶ τὸ συμβούλιον ἀπετελέσθη ἐκ τῶν κυριῶν Καλλίρη, Βουλίδου, Λάδωμα, Ρομπόλου, Στεργιοπούλου, Κотσερώνη, Καρνάτη, Κανελλίδου, Τζιακοπούλου, Παπαδημητρίου καὶ Χελιώτη.

Ἄν καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς φιλοπόχου ἀδελφότητος ἦτο ἀρχικῶς φιланθρωπισμός, ἐν τούτοις ἐπεξέτεινε τὴν κοινωφελῆ δράσιν τῆς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, ἀνεκούφισε ἀγρότερον μὲ διάφορα βοηθήματα τοὺς δυσμοίρους πρόσφυγας, συνένεξε τὸ ἔργον τῆς Ἀμερικανίδος νοσοκόμου Carr διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν ἐντὸς τῆς Κορίνθου, περιέβαλλε διαφόρους πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς, ἐχορήγησε ἀρκετὰ ἐπιδόματα εἰς οἰκογενεῖας πτωχῶν πολεμιστῶν, καὶ ἐν γένει ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῆς προστασίας καὶ τῆς στήριξης εἰς τὸ ὅποιον προσήρχετο καὶ πονεμένη καὶ ναυαγμένη ὑπαρξὶς διὰ τὴν θεραπείαν ἑστώ καὶ προσωρινῶς τὰς πληγὰς τῆς δυστυχίας τῆς.

Καὶ εἰς ἐπιβράβευσιν τοῦ εὐεργετικοῦ ἔργου τῶν κυριῶν τῆς Κορίνθου ὁ μητροπολίτης Κορινθίας ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἀδελφότητά των τὸ κατωτέρω ἔγγραφο ἐπ' εὐχαρίᾳ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἐκθέσεως τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ 1924:

«Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπ' ἡμῶν ἐκθεσὶν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοπόχου ἀδελφότητος κατὰ τὰ παρελθόν ἔτος 1924, καθήκον θεωροῦμεν ὅπως ἐκφράσωμεν τὰς πατρικὰς ἡμῶν εὐχαριστίας διὰ τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον ἐπεδείξατε εἰς τοὺς κόπους, οὓς κατεβάλετε ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούτων μελῶν τῆς κοινωνίας μας. Ἡ τόσῃ φιάνθρωπος καὶ κοινωφελὴς αὕτη δράσις τοῦ συνλόγου σας παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλετε ἐξακολουθήσῃ αὐτὴν μετὰ μεγαλειότηρας μάλιστα προθυμίας καὶ ζωρσιώσεως, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, ἐτυκνώθησαν ἰδίᾳ ἐσχάτως αἱ τάξεις τῶν ἀτυχῶν καὶ πασχόντων ἀδελφῶν μας.

«Ἐχομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ ζῆλος σας θέλει ἐκδηλωθῇ εἰς τὴν μεγαλειτέραν του ἐντασιν καὶ διὰ τὴν ἰερότητα τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον ἔχετε ἀναλάβῃ καὶ διότι οὐδεμία, ὥς μὴ ὥφειλε, παρατηρεῖται κρατικῇ ἀντίληψιν ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούτων καθόλου καὶ εἰδικώτερον ὑπὲρ τῶν ἀξιοθηρητῶν ἐσόντων συντριμματίων, τὰ ὅποια, ἀγωνισθέντα εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ἐπαλέαψαν μὲ τὰ ὅσα τῆς θείας των καὶ εὐρέθησαν ἀγνωστοὶ καὶ ξένοι, ὡς ἄχρηστοι πλέον, ἐν τῇ μέσῃ τῆς κοινωνίας μας.

«Εἰς τὴν ὥραιαν καὶ εὐγενῆ ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων ἀδελφῶν προσπάθειάν σας ταύτην, ὥςως συναντήσετε ἐμποδία, εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὸ ἔργον σας πιθανὸν νὰ δοκιμάσῃτε πικρίαν, προσερχομένης ἀσφαλῶς ἀπὸ καρδίας ἀδιαφόρους καὶ παγεράς· ἀλλὰ ταῦτα ἂς μὴ σὰς ἀποθαρρύνουν. Τοῦναντίον ἂς ὑποκαύσουν ἔτι μᾶλλον τὸν ζῆλον σας ἂς ἀνάψουν ἔτι ζωηροτέραν τὴν φλόγα τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ σας, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἐργάζεσθε ἔργον ἐσχάτως

χριστιανικόν, ἔργον ἀγάπης, καὶ φιανθρωπίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Σωτὴρ μας συνέθεσε τὸν ὡραιότερον ἔμνον καὶ διὰ τῆς ἐπερχοῦν διδασκαλίας του καὶ διὰ τοῦ μοναδικοῦ μαρτυρίου του.

«Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν διάπυροι πρὸς θεὸν εὐχέται.

† Ὁ Κορινθίαις ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ»

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ φιανθρωπικοῦ καὶ κοινωφελούς ἔργου τῆς, ἡ φιλόπαιχος ἀδελφότης τῶν κυριῶν τῆς Κορίνθου, ἐκέφη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἡγηθῇ μίᾳς πνευματικῆς κινήσεως ἀναμορφωτικῆς, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἐπεκροτήθη ἀπὸ ὅλην τὴν κοινωνίαν τῆς Κορίνθου. Καὶ ἰδοὺ ἀρέσως ὁργανοῦνται καὶ γίνονται αἱ πρῶται διαλέξεις.

Ὁ ποιητὴς κ. Β. Ρώτας, ὁμίλησε περὶ Βαλαωρίτου, ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως κ. Κουρουσόπουλος, περὶ τῆς «ἐλευθερίας τῶν λαῶν διὰ μέσον τῶν αἰώνων». Ὁ διαγόρος κ. Σπανόπουλος περὶ τῆς «γυναικὸς εἰς τὴν κοινωνίαν». Ὡς ἕνα εἶδος ἀνταπαντήσεως εἰς τὰς κατὰς νεωτερικὰς γνώμας τοῦ κ. Σπανοπούλου ἦτο ἡ ἐπισκολευθῆσα διάλεξις τοῦ μητροπολίτου Κορινθίας κ. Δαμασκηνοῦ, μὲ θέμα «ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ».

Μίαν ἄλλην Κυριακὴν ἐγένετο ἡ διάλεξις τοῦ κ. Κυριακῆ μὲ θέμα «ἡ γυναῖκα ὡς ἐπαγγελματίας» καὶ τέλος τὴν 11 παρελθόντος Ὀκτωβρίου, ὁμίλησε ὁ νεαρὸς λόγιος κ. Βασ. Μ. Κορδογιαννόπουλος διὰ τὴν ψυχολογικὴν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποψιν τοῦ πολέμου.

Ἐκαστος δίνεται νὰ ἐννοήσῃ ἀπὸ τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἐντυπώσεις, ὅτι ἐδῶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν πᾶλλεται ἡ ψυχὴ τοῦ γυναικείου κόσμου ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα κοινωνικὰ καὶ ἀναμορφωτικὰ ἰδεώδη καὶ δὲν ἀπομένει πλέον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του, παρὰ μία συγκεντρωμένη κραυγὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωσις, μία κατενθνησις γενικωτέρα, ἀρτιωτέρα, ὅπως τὴν ὀνειρεύεται ὁ κ. Δοξιάδης, διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν παιδιῶν.

Καὶ δὲν διατῶ νὰ προτείνω ὅπως ἡ Φιλόπαιχος ἀδελφότης Κορίνθου ἐξελεχθῇ εἰς παρόρημα τοῦ πατριωτικοῦ ἰδρυμάτος, ὑπὸ τὴν εὐνότεραν κοινωνικὴν σημασίαν του. Προέχει σήμερον ἡ προστασία τοῦ παιδιοῦ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διότι ὁ κίνδυνος ἐξαπλοῦται καὶ εἰς τὰ χωριά ἀκόμη. Εἰς τὴν ἐρευνητικὴν περιόδειά μου εἶδα σ' ἕνα χωριὸ νὰ ὑποφέρουν τὰ μάτια τῶν παιδιῶν, νὰ σαλπίζουν γ' αὐτὰ των, οἱ μῆτερες των, καὶ οἱ γονεῖς των νὰ προσπαθοῦν νὰ τὰ θεραπεύσουν μὲ διάφορα ψευτογιατροσόφια καὶ λιβανίσματα!

Τὸ γὰρ τὸν θεωροῦν περιττό, ἂν ὅμως ὑπῆρχε μία ὁργανωμένη προπαγάνδα μὲ νόμους καὶ μὲ ἀντιπροσώπους, εἰς τὰ χωριά, τὸν δάσκαλο καὶ τὴν δασκάλα, τὸν παπὰ καὶ τὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος, τότε οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν ποὺ κινδυνεύουν θὰ ἐξηναγκαζόντο νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἐπιστήμη, γιὰ τὸ κακὸ γενικεύεται καὶ τὰ παιδιὰ ἐξαφανίζονται κάθε χρόνῳ σὲ ἀναριθμήτες χιλιάδες.

Μὲ τὴν ἐλπίκα καὶ ἡθευὴ βοήθεια τοῦ πατριωτικοῦ ἰδρυμάτος θὰ μπο-

ροῦσε στη Κόρινθο νὰ δημιουργηθῇ μιὰ δευτέρα Βούλα τῆς Ἀττικῆς, γκαὶ ἡ θάλασσα καὶ τὸ πῦρ στὴν κορινθιακὴ παραλία εἶνε οἱ καλλίτεροι γατροὶ τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ. Τὸ ὡραῖον ἰδεώδες τῶν κυριῶν τῆς Κορίνθου δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ σταματήσῃ μόνον εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῶν διαλέξεων. Ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ πατριωτικοῦ ἰδρύματος ἐξαρτᾶται νὰ οργανώσῃ τὰς ἐπαρχίας, διότι ἐδῶ ὑπάρχουν πολίτιμα ψυχικὰ στηρίγματα.

Τόσον πολίτιμα, ὥστε ἐὰν αἱ κυρίαί τῆς φιλοπύχου ἀδελφότητος ἀνελάμβανον ν' ἀπαλλάξουν τὴν Κόρινθον ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν στίγμα τοῦ πετάγματος τῶν προσφύγων ἀνάμεσα εἰς τὴν κεντρικὴν ἀγορὰν, ἀσφαλῶς θὰ ἐπετύγγανον περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς διαφοροὺς «ἀρμοδίους» καὶ τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας. Διότι ἡ τοποθέτησις μερικῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὸ προαίλιον τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς ἀποτελεῖ ἐγκλημα καὶ καθημερινὴν δολοφονίαν.

Εἴκοσι περίπου οἰκογένειαι, γυναικόπαιδα κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐρρίφθησαν ἀπὸ τοῦ 1922 εἰς τὰ μικρὰ καὶ ὑγρὰ ὑπόστεγα τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς, ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδιά τῆς πόλεως καὶ ἐκεῖ παραμένοντες μέχρι σήμερον.

Τὸ καλοκαίρι ὑποφέρουν ἀπὸ τὴ ζέστη καὶ τὴν βρομίαν. Καὶ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὴν ὑγρασία καὶ τὸ ψῆχος. Ζωντανὰ πτώματα, τὰ ὅποια λιώνουν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, σκελετοὶ νουόμενοι χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας. Μία νέα Σιβηρία ἔχει δημιουργηθῇ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Κορίνθου, μπροστὰ στὰ μῦτια τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἀρχῶν.

Ὁ πρόσφυξ δημοσιογράφος κ. Πετρεπὲς μοῦ ἔλεγε ὅτι κατὰ τὴν ἀφιξίν του πρὸ μηνῶν εἰς τὴν Κόρινθον ὁ κ. Μανουηλίδης—ἦτο τότε ὑπουργός—ἐπεσχέθη ὅτι ἡ τραγωδία τῶν προσφύγων τῆς ἀγορᾶς θὰ τεματισθῇ διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐκεῖθεν, διότι δὲν κινδυνεύουν μόνον οἱ πρόσφυγες, κινδυνεύουν καὶ οἱ κάτοικοι κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μηνες. Ἐκτοτε ὁ κ. Μανουηλίδης παρητήθη καὶ ἡ τραγικὴ κατάστασις συνεχίζεται. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε τόσον κοινωνικῶς καὶ ἀνθρωπιστικῶς μέγα διὰ τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου ὥστε θὰ ἔπρεπε αἱ κυρίαί τῆς φιλοπύχου ἀδελφότητος ν' ἀνελάβουν τὴν σωτηρίαν τῶν προσφύγων, νὰ φωνάξουν καὶ νὰ διαμαρτυρηθοῦν, νὰ βιετεύσουν καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν κυβέρνησιν, τὴν ἐπιτροπὴν ἀποκαταστάσεως, τὸ ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας, τὸν νομάρχην, νὰ ἐπικαλεσθοῦν καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ μητροπολίτου, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο ἀποτελεσματικώτερον νὰ συνηγορήσῃ ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ ἐνὸς κόσμου ὁ ὁποῖος σαπίζει κυριολεκτικῶς εἰς τὴς ὑγρὰς τρώγλες τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς. Καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι μὲ τὴν στοργὴν καὶ τὴν θέλησιν τῶν κυριῶν τῆς Κορίνθου, ὁ ταλαιπώρος προσφυγικὸς κόσμος θὰ τοποθετηθῇ κάποιον ἀνθρωπιστικώτερον. Διότι διαρωρετικὰ ὁ μαρτυρικὸς θάνατός τῶν ἀπὸ τὸ ψῆχος καὶ τὴν ὑγρα-

σία εἶνε βέβαιος, ἐπὶ ἐὰν ἀποθάνουν τὸ καλοκαίρι ἀπὸ τὴν χολέρα καὶ τὴν πανοῦχλα, ὅποτε καὶ αὐτὴ ἡ πόλις ὁλόκληρος θὰ διατρέξῃ πολλοὺς κινδύνους....

3 Δεκεμβρίου 1925.

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ

Ἐὰν θέλετε νὰ ἔχετε μιὰ ἐντύπωσιν τοῦ διοικητικοῦ ξεχαρβάλωματος, πηγαίνετε εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ δικαστήρια καὶ παρακολουθήσατε ὅλα ἔκείνα τὰ καραβάνια τῶν πολιτῶν καὶ τῶν χωρικῶν τὰ ὅποια συγκεντρώνονται εἰς τὰ δικαστήρια γιὰ τὴς ἐποθέσεις τῶν. Νὰ ἐξηγούμεθα. Τὸ ξεχαρβάλωμα εἶνε παλαιὸν καὶ συνεχίζεται καὶ σήμερον χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα δυστυχῶς θεραπείας τοῦ κακοῦ. Ἐκεῖνο ποῦ λέγεται «διοικητικὴ μηχανή» δημιουργεῖ ὅλες τὴς δυσκολίας εἰς τοὺς πολίτας, ἐργάζεται καὶ μοχθεῖ ἀδικητικῶς, προπαρσκανίζει τὴς ἀδικίας καὶ μοιραῖως καταφεύγουν εἰς τὰ δικαστήρια. Ζητοῦν ὅλοι ἰδεώδη δικαιοσύνην διότι δὲν ἔχουν οὔτε κἂν τὴν κοινὴν διοίκησιν. Ἡ ξεχαρβάλωμένη διοικητικὴ μηχανὴ δουλεύει ἀδικητικῶς γιὰ τὰ δικαστήρια. Ἡ πολιτονομία, τ' ἀλληλοσυγκρουόμενα νομοθετικὰ διατάγματα, ἡ ἀρμοδιότης τῆς μιᾶς ἐπηρεασίας μὲ τὴν ἀναρμοδιότητα τῆς ἄλλης ἀναγκαστικῶς φέρουν τοὺς ταλαιπώρους πολίτας εἰς τὰ δικαστήρια. Νομίζουν ὅτι τὸ δικαστήριον εἶνε ἡ μοναδικὴ διεξόδος εἰς τὴν καθημερινὴν τραγωδίαν τῶν πολιτῶν. Καὶ δημιουργοῦνται χιλιάδες ἐποθέσεις, δημιουργοῦνται φάκελλοι, διαηγόροι, τρεχάματα, ἐπεμβάσεις, ρουσφέτια, ὁ «ἡμέτερος» καὶ ὁ «ἀντίπαλος», οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡμέρας καὶ οἱ ἰσχυροὶ, φαῦλος κύκλος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Τὸ δικαστήριον θ' ἀποφανθῇ, τὸ δικαστήριον θὰ λύσῃ τὴν διαφορὰν, ἡ δικαιοσύνη θὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν λέξιν, ἂς παραπεμφθῇ εἰς τὴν δικαιοσύνην, εὐτυχῶς ὑπάρχουν τὰ δικαστήρια, εἶνε ὁ καθημερινὸς διάλογος ἐπισήμων ὑπαλλήλων καὶ πολιτῶν, ἡ καθημερινὴ τροφή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ὅποιον δηλητηριάζει τὴν ζωὴν καὶ τὸν καθιστᾷ κακώτερον, σκληρόν, τυραννικόν, ἀποκραυκτικόν, τοῦ διατρέφει τὸ αἶσθημα τῆς κατωσύνης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης.

Κατὰ συνέπειαν ζητοῦν ὅλοι ἰδεώδη δικαιοσύνην διότι ἐννοοῦν μὲ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον, μὲ τὴν τιμωρίαν καὶ τὰς φυλακάς νὰ κυβερνηθοῦν. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ «ἰδεώδης δικαιοσύνη» ἐδῶ εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, δὲν ἔχει οὔτε στέγην οὔτε ἀσφάλειαν. Ἐὰν ἔβλεπα τοὺς δικαστὰς καὶ τὸν ἐιρηνοδίκην τῆς Κορίνθου νὰ συγκεντρώνονται καὶ νὰ συνεδριάζουν εἰς ἕνα καφενεῖο ἢ εἰς τὸ ὑπαίθριον δὲν θὰ μοῦ ἐφαίνετο παρά-

δοξον, διότι επί τέλους άνθρωποι είνε καὶ οἱ δικασταὶ καὶ ἔχουν στοιχειώδη ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύουν τὴν ζωὴν των.

Οἱ διάφοροι πολιτικοὶ καὶ οἱ μικροκοιμιάτσοι, οἱ δημοκόποι τῶν κατὰ καιροὺς καταστάσεων καὶ καθεστῶτων δίναντι ἴσως νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ των καὶ νὰ φαντασθοῦν ὅτι ἐπέτυχαν τὴν περίφημη «ἐσωτερικὴ ὁμαλότητα». Ἐ, λοιπὸν ὅλα αὐτὰ τ' ἀπατηλὰ κηρύγματα, εἶνε κολοσθία μὲ τὴν ὄψαν, εἶνε ἄερας κοπανιστός. Τὴν ἐσωτερικὴν ὁμαλότητα θὰ τὴν ἐπιτύχουν μόνον μὲ τὴν δημιουργίαν πραγματικῶν ἔργων, μὲ τὰς συγκοινωνίας καὶ τὴν χρηστὴν διοίκησιν, τὴν προστασίαν τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων ἀπὸ τοῦς χερσάρους, τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἐλῶν καὶ τὴν ἀνέγερσιν κτιρίων διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὰ δικαστήρια.

Καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπιδείγμα ἔδω εἰς τὴν Κόρινθον δικαστῶν χωρὶς στέγην ἢ μᾶλλον μὲ τὴν στέγην ἐτοίμην ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν νὰ καταπέσῃ εἰς τὰς κεφαλὰς των. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ πρωτοδικείου Κορίνθου ἔχουν ἐγκατασταθῇ ἀπὸ ἐτῶν ἐπὶ τῆς παραλίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πολιτετοῦ Κορίνθου κ. Π. Πετρίδου.

Ὁ ἰδιοκτήτης δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὴν ἐπισκευάσῃ ἐφ' ὅσον λαμβάνει ἐκ τοῦ δημοσίου ὡς ἐνοίκιον 600 δραχμὲς μηνιαίως. Κατόπιν πολλῶν ἀγῶνων καὶ ἐνεργειῶν τὸ δημόσιον ἀπεδέχθη ὅπως χορηγήσῃ 15.000 δραχμὲς εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς ἐπισκευάς. Ἀλλὰ ἡ σχετικὴ πίστις ἔξακολουθεῖ νὰ... περιπλανᾶται εἰς τὰ διάφορα γραφειοκρατικὰ κέντρα καὶ φαίνεται ὅτι θὰ παρῇθῃ ὁ χειμὼν χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ δικαστικοῦ... μεγάρου.

Ἰδοὺ μία σύντομος καὶ ἀκριβὴς περιγραφή τῆς καταστάσεώς του. Ἡ αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων εἶνε σαθρά, τὸ ταβάνι ἐτοιμὸρροπον, παντοῦ ὑπάρχουν ῥωγμαὶ καὶ ῥήγματα, τὰς θύρας τὰς στηρίζουν μὲ πρόσθετα φύλλα καὶ τὰ τοιχώματα παρουσιάζουν ἐκ τῶν βροχῶν τὴν ἀθλιωτέραν εἰκόνα κατὰ ἄλλον οἰκίσματος παρὰ δικαστικοῦ. Ὅσοι εἰσέρχονται ἐκεῖ μέσα θλίβονται βαθύτατα διότι οἱ δικασταὶ εἶνε καταδικασμένοι νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ συνεδριάζουν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν βροχῶν καὶ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων. Τοῦλάχιστον δὲν ἀπεφάσιζε ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ν' ἀσφάλισῃ τὴν ζωὴν τῶν δικαστῶν εἰς μίαν ἀσφαλιστικὴν εταιρίαν...

Ἡ πενιχρότης τοῦ δικαστικοῦ οἰκίσματος εἶνε τοιαύτη ὥστε ὅπως μοῦ ἔλεγε μὲ πόνον καὶ πικρίαν ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν κ. Κ. Δημητριάδης καὶ αὐτὰ τὰ καθίσματα τῶν δικαστῶν διὰ τὰς συνεδριάσεις των τὰ δανεῖζονται ἀπὸ τὸν διαγορεῖον σύλλογον!

Ἐκτὸς τοῦ πρωτοδικείου ὑπάρχει καὶ τὸ εἰρηνοδικεῖον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μοντέλλο τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς κακομοιρίας μας. Μοῦ ἔλεγον πολλὰ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ εἰρηνοδικείου ἀλλ' ἐδίστασα καὶ ἄρχας νὰ πιστεύσω τὴν ἀθλιότητά του. Καὶ ἀπεφάσισα νὰ θέσω ὡς δάκτυλόν μου ἐπὶ τῶν τέτων τῶν ἡλῶν.

Πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς παραλίας καὶ ἀπέναντι τοῦ πάρκου ὑπάρχει μία παλαιὰ αἴθουσα 6—7 μέτρων μῆκους καὶ 4—5 πλάτους ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς εἰρηνοδικεῖον Κορίνθου. Ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν σαθρὰν αἴθουσαν εἶνε τὸ γραφεῖον τοῦ εἰρηνοδίκου κ. Λοδοποῦλου, τοῦ γραμματέως καὶ τῶν γραφέων. Ἐνα τραπέζι στενόμακρο ἀποτελεῖ τὸ «διαμέρισμα τῶν συνεδριάσεων» ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἀπαραίτητον καμπάνελι διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως.

Εἰς τὴν αὐτὴν αἴθουσαν εἶνε στιβαγμένα αἱ δικογραφαὶ τοῦ κοσμάκη, πεταγμένα θὰ ἔλεγα κοριολεπτικώτερον, ἀνακατωμένα σὺν τῆς τρελλῆς τὰ μαλλιά. Ἡ ἀκαθορία, ἡ σκόνη καὶ αἱ πυκναὶ ἀρχαὶ ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα... στολίδια τῆς μοναδικῆς αἰθούσης τοῦ εἰρηνοδικείου Κορίνθου.

Ἐνα εἶδος μικροκαρνεῖου ἢ ἐπαρχιακοῦ γυνιοῦ ἀπὸ τὸ ὁποῖον περνοῦν οἱ πολῖται ὅλων τῶν τάξεων διὰ νὰ δικασθοῦν, νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὰ κελεύσματα τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἡ εὐλογημένη δικαιοσύνη δὲν εἶνε πάντοτε ἐκεῖ, καὶ δικαίως, διότι ὁ εἰρηνοδίκης πολλὰς φορὲς ἀναγκάζεται νὰ πέρνῃ τίς δικογραφίαι εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἐκεῖ νὰ ἐκδίδῃ τὰς ἀποφάσεις, ὅπως τοῦλάχιστον ἰσχυρίζονται πολλοὶ ἀξιώστατοι πολῖται τῆς Κορίνθου, διότι εἰς τὴν μοναδικὴν ἀραιοστόλιστον αἴθουσάν του εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐργασθῇ.

Σὰς ἔδωσα μίαν εἰκόνα τοῦ δικαστικοῦ... μεγάρου τῆς Κορίνθου. Θὰ ἦτο ἀεὶς ἴσως ἂν δὲν σὰς περιέγραφα καὶ τὴν κατάστασιν τῶν φυλακῶν ἀμφοτέρων τῶν φιλῶν, διότι ἔδω ὑπάρχουν αἱ ποσοτικώτεροι γυναικεῖαι φυλακαί, ἵκαναὶ νὰ μῆς γελοιοποιήσουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Διὰ τὰς φυλακάς τῶν ἀνδρῶν ἔχει ἐνοικιασθῇ ἀπὸ ἐτῶν ἐντὸς τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς παραλίας, ἡ ἀποθήκη τοῦ ἱατροῦ κ. Γεωρ. Ἀθανασοπούλου καὶ ἐκεῖ μέσα δολοφονοῦνται ὡς ἐκ τῆς καταστάσεώς της ὀλίγον κατ' ὀλίγον 52 φυλακισμένοι. Ὁ μηχανικὸς τοῦ δημοσίου ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπισκευῆς τῶν φυλακῶν, ἀλλ' οὐδὲποτε διαπάνη καὶ ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ ἦτο ματαία, διότι ἡ κατάστασις τῆς ἀποθήκης δὲν μεταβάλλεται παρὰ μόνον ἐὰν ἐπισκευασθῇ ἐκ θεμελίων. Καὶ ὅμως τὸ ζήτημα τῶν φυλακῶν Κορίνθου ἠδύνατο νὰ ληθῇ ἐὰν μετεφέροντο οἱ φυλακισμένοι ἐξοτῆς πόλεως, εἰς μίαν νέαν ἀποθήκην εἰς τὸν Ἅγιον Σαυρόδωνα. Θὰ μοῦ ἀντιπαρῇ ἴσως ὅτι «ἐδῶ δὲν ἔχομεν ἓνα μέρος νὰ σταγασθῶν αἱ δικαστικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θ' ἀνησυχήσωμεν τώρα διὰ τοὺς φυλακισμένους!» Ἀς μὴ ἀνησυχήσωμεν λοιπὸν, ἀλλ' ἂς εἰμεθα εὐσπλαγχνικώτεροι ἀπέναντι μερῶν δυστυχῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν καὶ ἀποθνήσκουν καθε ἡμέραν.

Ἐνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ σπαίξει κυριολεκτικῶς εἰς τὰς φυλακάς τῆς Κορίνθου, ὁ Εὐθύμιος Χατζημερὲς ἢ Σοφός, ἡλικίας 55 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος διὰ παραβάσεως τοῦ νόμου ἀμείας καταδικάσθη εἰς 23 μῆνες. Εἰς τὰς φυλακάς εὐρίσκειται ἡδη 12 μῆνες καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν φυλακῶν, κατόπιν αἰτήσεώς του, ἀνέκρινε ὅπως τὸ ὑπουργεῖον τὸν ἀπαλλάξῃ τοῦ ὑπολοίτου τῆς ποινῆς.

Εἶνε ἄρρωστος, σχεδὸν παράλυτος, σέρνεται εἰς τὸ διαμέρισμά του καὶ σαπίζει. Καὶ ὅτι ζητεῖ καὶ δημοσίᾳ σήμερον εἶνε ὅπως ἐγκριθῇ τὸ ταχύτερον ἢ ἀποφασίῃ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν φυλακῶν, διότι ἔχει καὶ αὐτὸς ὁ παρὰ βίας τοῦ νόμου περὶ ἀλειᾶς ἓνα ἰδεῶδες. Ν' ἀποθάνῃ κοντὰ στοὺς δικαίους του, ἐκεῖ ὅπου ἐγεννήθη.

Εἰς ἀπόστασις τριακοσίων μέτρων ἀπὸ τῶν κεντρικῶν φυλακῶν ὑπάρχουν αἱ λεγόμεναι γυναικεῖαι φυλακαί, διότι κυρίως δὲν πρόκειται περὶ φυλακῶν. Ἐκεῖ παραμένουν ἡ Μαρία Χαύτη, ἡ ὁποία ἔχει καταδικασθῇ ἐπὶ ἀδελφοκτονίᾳ εἰς 2 ἔτη. Ἡ Μαρία Γαλιάνη καὶ Εἰρήνη Κοντογιάννη διὰ τραυματισμούς. Ἡ Ἑλένη Κοντοσπούλου ἐπρόκειτο νὰ δικασθῇ κατ' αὐτὰς. Ἡ Βασιλικὴ Παπανδρουκοπούλου ἔχει καταδικασθῇ δις ἐπὶ παιδοκτονίᾳ. Ἡ Εὐφροσύνη Λιόρδου ἐπὶ κλοπῇ 20.000 δραχμῶν. Ἡ Εἰρήνη Δουρβενιώτη διὰ τραύματα. Αὐτὸς εἶνε ὅλος ὁ φυλακισμένος γυναικεῖος κόσμος. Ἡ φυλακὴ τῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα χαμόσπιτον, χωρὶς παράθυρα, ἀφροῦρητον ἐντελῶς, τόσον ἀφροῦρητον ὥστε ταχυκώματα αἱ δῆθεν φυλακισμέναι γυναῖκες ἀναχωροῦν ἐκεῖθεν, μεταβαίνουν εἰς τὰ χωριά των ἢ ὅπου ἄλλοι θέλουν καὶ πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τὴν... φυλακὴν των. Σιγηκεκριμένως δὲ ἡ Ἑλένη Κοντοσπούλου τὸ περασμένο καλοκαίρι μιὰ νύκτα ἀνεχώρησε ἐκ Κορίνθου μὲ ἓνα αὐτοκίνητον, ἐταξίδευσε μέχρι τῶν Ἀθηνῶν διὰ νὰ συνεννοηθῇ διὰ κάποια ὑπόθεσις ληστῶν τῆς περιφερείας τῶν Τρικυλῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε ἀναμνηθῇ, καὶ ὅταν ἐπανήρχετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ φυλακὴν τῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων καὶ μετεφέρθη... τιμητικῶς πλησίον τῶν ἄλλων συντρόφων τῆς.

Ἀλλ' αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ τῆς Κορίνθου γνωρίζουν ὅτι ἡ πρωτότυπος αὕτη γυναικεῖα φυλακὴ ἀπέτελεσε τὸ κέντρον τῶν νυκτερινῶν ἐπιδρομῶν στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν, τὸ κέντρον πλείστων ἐρίδων καὶ διαπληκτισμῶν διὰ τὴν κατάκτησιν, τὴν στιγμιαίαν ἀρπαγὴν καὶ τῶν κορσεμῶν ἐπὶ τῶν σαρκῶν τῶν διστιγμιζόμενων γυναικῶν.

Ἡ ἐπίβλεψις καὶ ὁ ἐλεγχος τῶν ἀφροῦρητῶν γυναικεῖων φυλακῶν ὑποτίθεται ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κεντρικῶν φυλακῶν. Ἀλλ' ὁ διευθυντὴς των κ. Ἡλίας Παπαγιάννης, ὁ ὁποῖος ὁμολογῷ ὅτι καταβάλλει πᾶσαν νόμιμον προσπάθειαν ὅπως βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν φυλακισμένων, μὴ ἔλεγε ὅτι ἀπεκδύεται πάσης εὐθύνης, οὐδεμίαν δὲ οὐσιαστικὴν ἢ τυπωὴν εὐθύνην ἔχει διὰ τὰς λεγόμενας γυναικεῖας φυλακάς καὶ ὅτι δι' ἐγγράφου του κατέστησε γνωστὴν τὴν κατάστασιν των εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης.

Ἐνα ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ γίνῃ. Ἡ νὰ μεταφερθοῦν ἐκ Κορίνθου εἰς τὰς γυναικεῖας φυλακάς τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ν' ἀρεσθοῦν ἐλευθερία, διότι ἐπὶ τέλους εἶνε ἐμπαιγμός τοῦ χειροτέρου εἶδους—αὐτόχρημα κοινωνικὸν σῆγμα—ἡ φλαρὴς δῆθεν γυναικεῖων φυλακῶν ἐν Κορίνθῳ, ἐνῶ οὐσιαστικῶς πρόκειται περὶ ἐνὸς «οἴκου ὑπόπτου», πέρας τοῦ ὁποῖου κυκλοφοροῦν τίς νυκτε-

ρινὲς ὥρες διάφορα πρόσωπα, ἀπαράλλατα ὅπως τὰ κοπάδια τῶν κοράκων τρυγυρίζουν γύρω ἀπὸ τὰ ἀνίσχυρα καὶ ἀνυπερίσπιστα πτώματα τῶν πληγωμένων καὶ ἐτοιμοθανάτων ζώων γιὰ νὰ τὰ κατασπαράξουν....

8 Δεκεμβρίου 1925.

ΕΛΩΔΕΙΣ ΠΥΡΕΤΟΙ — ΛΙΜΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

Αἱ σεισμικαὶ καταστροφαὶ ἔχουν καὶ μίαν καλὴν ἀποψιν καὶ ἐκ τῶν ὑπέρτερων ὅσοι δὲν ἐπέστησαν τὰ δεινὰ τοῦ τρομακτικοῦ χοροῦ τοῦ ἐδάφους μένοντι εὐχαριστημένοι διότι δημιουργοῦνται νέαι πόλεις. Καὶ ἡ σημερινὴ Νέα Κόρινθος δὲν θὰ ὑφίστατο παρὰ μόνον ἡ παραλιακὴ ἐξοχὴ μερῶν πλουσίων ἐὰν δὲν ἐγένετο ὁ σεισμός τοῦ 1858 ὁ ὁποῖος κατέστρεψε ἐξ ὁλοκλήρου τὴν Παλαιὰν Κόρινθον. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀθόδος τῶν σεισμοπαθῶν πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου ἐδημιούργησε κατὰ τὸ 1860 τὴν Νέαν Κόρινθον τῆς ὁποίας τὸ σχέδιον—εἶδος ἱατρικίου—εἶνε ἔργον τῶν ἐξωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μηχανικοῦ Κόρπα καὶ Σέχον. Ἡ ὁμοιομορία τῆς εἶνε τόσον ἰδεώδης ὥστε νὰ καταντᾷ... ἐλαττωματικὴ, διότι οἱ δρόμοι, 21 τῶν ἀριθμῶν, μήκους 1 χιλιόμετρον καὶ πλάτους 8—10 μέτρον, λιμενίζον τοὺς χειμερινοὺς μῆνες καὶ καθίστανται πολλὰς φορὰς ἀδιάβατοι.

Ἡ Παλαιὰ Κόρινθος ἀπέμεινε μὲ ὀλίγους κατοίκους, μὲ τὰς ἀρχαῖότητας καὶ τοὺς πυρετοὺς τῆς. Ὁ δρόμος, 9 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Νέας Κορίνθου, εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα του εἶνε ἐλεεινὸς καὶ ἀπὸ τεσσάρων ἔτων ἔχουν συσσωρεύσῃ ἐξατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τὰ ὕλικά τῆς ἐπισκευῆς χωρὶς νὰ κατορθωθῇ μέχρι σήμερον ἡ χρησιμοποίησίς των. Ἀναμφισβητήτως ἡ Παλαιὰ Κόρινθος εἶνε ἓνα σπουδαῖον ἀρχαιολογικὸν κέντρον, ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ κακομοιριά δὲν κατόρθωσε οὔτε τὸν δρόμον νὰ ἐπισκευάσῃ καὶ νὰ τὸν ἐτεκτείνῃ μέχρι τῆς Ἀρκοκορίνθου οὔτε τοὺς πυρετοὺς νὰ καταπολεμήσῃ. Διότι ἐκ τῆς ἀρχαίας Κορίνθου πρὸς τὸ φρούριον τῆς Ἀρκοκορίνθου ὑπάγχει μόνον μιὰ γυδοστράτα καὶ ἡ ἀνάβασις δὲν εἶνε εὐχερὴς. Ἐκτὸς τῶν δυσκολιῶν αὐτῶν ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια προσβάλλεται ἀπὸ ἐλώδεις πυρετοὺς τῶνον ἐπιχεινδύνως ὥστε ὅπως ἐμαθα κατὰ τὴν ἐκεῖ μετὰβασίν μου ἀπέθανον πρὸ ἑτῶν ἀπὸ ἐλώδεις οἱ δύο διευθυνταὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν Ἀμερικανοὶ Ἑρμαντ καὶ Ρίτσιτσον. Ἡ νοσογόνος ἐστία ἐπάγχει εἰς τὸ ἔλος τοῦ ἀρχαίου Λαχείου καὶ τὰς βαλκῶδεις μικρὰς ἐκτάσεις τοῦ Πουργεῖ ἄλλ' οὐδέποτε ἐγένετο θετικὴ ἐργασία πρὸς ἀποξήρανσιν των καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν κατοίκων ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν πυρετῶν. Διότι ὅλοι ἐκεῖ ἐποφέρουν καὶ τὸ κίτρινον χροῖμα τοῦ προσώπου των ἀποτελεῖ τὴν πιστωτέραν ἀπό-

δειξιν. Παρ' όλα ταῦτα ὅμως μέχρι τοῦ 1915 ἡ μετάβασις τῶν περιηγητῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Κόρινθον ἦτο πυκνὴ καὶ σημαντικὴ. Καὶ ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ διανοητὴς τοῦ ξενοδοχείου ἔπνον κ. Θεμιστοκλῆς Πελοπίδης, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν στατιστικῶν, κατ' ἔτος διήρχοντο ἐκ Κόρινθου 5.000 περίπου ξένοι, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1915 ἡ κλίθεός των ἀνεκόπη—οἱ περισσότεροι κατευθύνον-
ται καὶ σταματοῦν εἰς τὴν Ἰταλία—καὶ μόλις διακόσιοι περιηγηταὶ διέρ-
χονται ἐκ Κόρινθου τοὺς τελευταίους χρόνους.

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας Κόρινθου ἔχουν ἀνατεθῇ εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἀρχαιολογικὴν σχολὴν ἢ ὅποια προετοιμάζει διὰ τὴν ἀνοι-
ξιν τὰ συνεργεῖα τῆς μετ' ἐξακοσίου ἐργατίας, ὅπως ἀποκαλύψῃ καὶ ἔξερευ-
νῇ τὸ ἀρχαῖον θέατρον—ὁδεῖον τῆς Κόρινθου. Πρόκειται περὶ ἔργου
μεγάλῃς ἀρχαιολογικῆς σημασίας, τὸ ὅποιον θὰ πλουτίσῃ τὸ μουσεῖον με-
νὰ ἀριστουργήματα καὶ θὰ καταστήσῃ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Κόριν-
θου ἀντικείμενον θαυμασμοῦ ὅλων τοῦ κόσμου τῶν ἀρχαιοφίλων. Καὶ δι'
αὐτὸ ἐπείγει ἡ ἐπισκευὴ τοῦ δρόμου καὶ ἡ ταχύτερα ἀποξήρανσις τῶν περὶ
τῆς ἀρχαίας Κόρινθου μικρῶν ἐλῶν, ὅπως ἄλλωστε θὰ τὸ ἀντελήφθῃ καὶ ὁ
καθηγητὴς κ. Παπούλιας τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη
πρὸ μηνῶν τὰς ἀρχαιοτάτας τῆς Παλαιᾶς Κόρινθου.

Ἐπιμένω ἰδιαιτέρως—εἶνε ἡ ἐπιμονὴ ὅλων τῶν κατοίκων—διὰ τὴν ἀπο-
ξήρανσιν τῶν μικρῶν ἐλῶν, διότι ὁ κ. Παπούλιας κατὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασίν
του θὰ εἶδε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ κατ' ἐχθρὸν πρόσωπον τοῦ φύλακος τοῦ
μουσείου Γεωργίου Κάχρου, ἀληθοῦς μάρτυρος τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν βιω-
τικῶν ἀναγκῶν του.

Λοῦτι εἶνε ἡναγκασιμῆς νὰ παραμῆνῃ ἐκεῖ μετ' ὅλους τοὺς ἐλῶδας πυρε-
τοὺς ἀγρυπνᾷ φύλαξ ὅχι μόνον τοῦ μουσείου καὶ τῶν παραρτημάτων του,
ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν περὶ τοῦ μουσείου ἀρχαιολογικῶν τόπων. Τὸ μουσεῖον
περιέχει σήμερον ἀρκετὰ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος καὶ περισσότερα τῆς ῥωμαϊ-
κῆς ἐποχῆς. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ μουσείου εἶνε τοποθετημένον ὁλόσωμον
τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἡ κεφαλὴ τοῦ Τιβερίου, δύο Κερνυάτιδες
καὶ ὁ Βάχρος. Καὶ εἰς τὴν μικρὰν αἴθυσαν τοῦ μουσείου εἰς φρεσὶν μέγε-
θος τὸ ἄγαλμα τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος, συμβολικαὶ παραστάσεις τοῦ ἡλίου,
τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, ὁ Ἡρώδης μετ' ἐπιγραφὴν «ἐνθάδε περιε-
πάει», ἕνας κορμὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἄγαλμα ἀνέφαλον τῆς Ἀθηνᾶς, μία
ἐβραϊκὴ ἐπιγραφή ἢ ὅποια ἀνευρέθη εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀγορᾶς ἐκεῖ ὅπου
ὠμίλησε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἡ κεφαλὴ τοῦ Διονύσου, κεφαλὴ Κερνυάτι-
δου, ἀριστουργηματικὰ κιονόκρανα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, μετ' ἄλλα ἀκάνθου,
ἢ κεφαλὴ τοῦ Ἀδριανοῦ μετ' ἑμίαν θαυμασίαν λεκάνην, σαρκοφάγοι Ῥωμαίων
μεγιστῶν μετ' ἐπίστα συμπλέγματα πολεμιστῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἀνα-
ρίθμητοι λυχνία ἀρχαίων τάφων.

Παραπληρώς τοῦ μουσείου ὑπάρχει ἡ ἀγορὰ καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς ἡ

«πυρρὴν κρήνη» μετ' 4 στοῖς, αἱ ὁποῖαι εἰσχωροῦν 35 μέτρα πρὸς τὸ βάθος τοῦ
ἀρχαίου ὑδραγωγείου καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ φρονεῖου τῆς Ἀκροκορίν-
θου ὅπου δύο μέτρον, ὅπως ἐπίσης καὶ πλάτους. Εἰς τὴν εἴσοδον τῶν 4
στοῶν ὑπάρχουν οἱ ἀρχαῖοι λουτήρες, ἐντὸς τῶν ὁποίων λέγεται ὅτι ἐλού-
οντο αἱ ἐταῖραι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὰ τοιχώματα τῶν ἀρχαίων λουτή-
ρων φαίνονται καὶ σήμερον καθαρὰ ζωγραφικαὶ εἰκόνες ψαριῶν καὶ ἀστα-
κῶν, ἀριστουργήματα τέχνης, τὰ ὅποια μετ' ὅλην τὴν πόρδον τῶν χιλιετη-
ρίων ἐπιμένουν νὰ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἂν ἐκεῖ μέσα ἐπέρασε ἡ ζωὴ
τῆς Λαίδος καὶ τῶν συντρόφων τῆς. Πόσαι ἀναμνήσεις περασμένων πνευ-
ματικοῦ καὶ σαρκικοῦ θριάμβου! Ἐμεῖνα ἐκστατικῶς ἀνάμεσα εἰς τὴν ἀρχαίαν
ἀγορὰν καὶ ἤκουα τὴν μονότονον καὶ ὑπόκοφον ῥοήν τῶν ὑδάτων ἐκ τῶν
ἀρχαίων ὑδραγωγείων. Ἦτο ὄνειρον! Ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ ὄνειρου μου ἕνας
παχύνσκος ἐπισκέπτης τῶν ἀρχαιοτήτων ἀντέταξε τὴν πραγματικότητα. Πρὸ
τῆς «πυρρῆς κρήνης» καὶ τῶν ἀρχαίων γυναικείων λουτήρων ἐνόμισε ὅτι
ἔπρεπε νὰ φύλῃ τὴν ὁδὸν αὐτῆς Ῥωσοῖδα σύντροφόν του. Ἡ προσευχὴ
τοῦ ἔρωτος ἐκεῖ ὅπου ἐμνήθη ἡ ἁμαρτία τῆς Λαίδος....

Ἀφθονο τὸ νερὸ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχαίαν Κόρινθον. Ἀλλ' ἐδῶ
κάτω εἰς τὴν Νέαν ἢ κατὰστασις εἶνε ἐντελὴς διαφορετικῇ. Οἱ κάτοικοι ἔξα-
κολουθοῦν νὰ ὑδρεύονται κατὰ τὸν μαρτυρικώτερον τρόπον ἀπὸ τὰ πηγά-
δια, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς ἀπόστασιν τριῶν μόνον χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως
ὑπάρχει ἄφθονο καὶ καλὸ νερὸ. Ἡ Ἀμερικανὸς νοσοκόμος Carr ἀπέδειξε
μετ' ἐνθουσιασμοῦ τῆς ὅτι δύνανται νὰ καταπολεμήσουν τοὺς πυρετοὺς μετ'
τὸ σκέπασμα τῶν πηγῶν. Ἐρχεται ἀμέσως κατόπιν ὁ μητροπολίτης Κοριν-
θίας κ. Λαμασιηνός, ὁ ὁποῖος κηρύσσεται ἐξ ὁλοκλήρου ἐναντίον τῶν πηγῶ-
ν. Λοῦτι ἡ ὑπαρξὶς των ἀποτελεῖ τὸν διαρκῆ κίνδυνον κατὰ τῆς ζωῆς τῶν
κατοίκων. Πρὸ ἔτους συνεκάλεσε τοὺς προέδρους τῶν διαφόρων σωματείων
τῆς Κόρινθου καὶ ἀνέπτυξε ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ταχύτερας ὑδρεύσεως ἀποτε-
λεῖ διὰ τὴν πόλιν αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ζωὴν τῆς. Καὶ ὅλοι οἱ πρόε-
δροι καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν σωματείων ὅχι μόνον προφορικῶς, ἀλλὰ καὶ
ἐγγράφως τὸν Μάρτιον τοῦ 1924 ἀνέθεσαν ἐν λευκῷ εἰς τὸν μητροπολίτην
των ὅπως προβῇ εἰς οἰανδήποτε ἐπίσημον ἐνέργειαν διότι ὑπῆρχε καὶ ἡ
σχετικὴ μελέτῃ τῆς ὑδρεύσεως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας.

Ὁ μητροπολίτης ἀπερρίθη εἰς τοὺς πληρεξουσίου Κορινθίας καὶ χωρὶς
χρονοτριβᾶς ὑπεβλήθη πρότασις νόμου ἐκ μέρους τῶν κ. κ. Π. Ἀραβαντινοῦ,
Π. Πετρίδου, Σ. Ἡλιοπούλου, Α. Ἀναγνωστοπούλου, Κ. Ρέντη, Ν. Φραντζῆ
περὶ ἐπιβολῆς προσθέτου φόρου οἰκοδομῶν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως
Κόρινθου. Ἡ πρότασις νόμου ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεῖσθαι εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ.
3118 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1924.

Ἀλλ' ἡ ἀνωτέρω φορολογία θεωρεῖται ἥδη βαρεῖα διὰ τοὺς περισσο-
τέρους κατοίκους—150 δραχμῆς ἑτησίως—καὶ δι' αὐτὸ πρόκειται νὰ τροπο-

ποιηθῇ ὁ νόμος διὰ διατάγματος διὰ τὰ δύνανται τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον νὰ μειώσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν φορολογίαν. Καὶ ὡς γενικὸν συμπέρασμα τοῦ τοπικοῦ ἀλλὰ καὶ σοβαροῦ τοῦτον ζητήματος τῆς Κορίνθου δύνανται τις ν' ἀναφέρῃ ὅτι μὲ τὴν ἐπιβληθεῖσαν φορολογίαν θὰ συναφθῇ δάνειον, τὸ ὁποῖον θ' ἀποσβεσθῇ χρεωλυτικῶς καὶ θὰ λυθῇ ἀπαξ διὰ παντὸς καὶ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸ σημερινὸν μαρτύριον τῆς ὑδρεύσεως τῶν κατοίκων.

Ἀλλὰ διὰ τὴν Κόρινθον δὲν εἶνε μόνον τὸ ζήτημα τῆς ὑδρεύσεως, τὸ ὁποῖον ἠπησχόλησε τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς πολιτενομένους τῶν. Εἶνε καὶ τὸ ζήτημα τοῦ λιμένος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μόνον ἀπλῶς τοπικὴν σημασίαν ἀλλὰ καὶ γενικωτέραν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας καὶ τὴν γραμμὴν Ἀργαδίας καὶ Λακωνίας.

Ἡ ἰδέα τῆς κατασκευῆς λιμένος εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς Κορίνθου λέγεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁθωνος. Κατὰ τὸ 1860 ἐγένετο τὸ πρῶτον προστατευτικὸν ἔργον τοῦ λιμενοβραχίονος, ἐκτάσεως 108 μέτρων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς παραλίας μὲ ὀγκώλθους φουσκούς. Ἀλλὰ καὶ αὐσίαν λιμὴν δὲν ὑπῆρχε διότι ἀρκετὸν τμήμα τοῦ λιμενοβραχίονος κατεστράφη κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Ἡ ἀνάγκη τῆς κατασκευῆς λιμένος ἐγένετο τόσον αἰσθητὴ εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κόσμον, ὥστε τὸν Μάρτιον τοῦ 1924 παρεδόθη κατ'αὐτὴν ἐντολῇ τῆς εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν ἡ νέα μελέτη τοῦ κ. Α. Γκίνη. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν ὁλοκλήρου τοῦ λιμενικοῦ ἔργου ἡ γενικὴ μελέτη τοῦ κ. Γκίνη ἀναβιβάζει τὰς δαπάνας εἰς δέκα ἑκατομμύρια.

Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ἀπεφασίσθη νὰ ἐκτελεσθῇ ἤδη ἓνα μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Γκίνη διὰ τῆς δαπάνης 1.600.000 δραχμῶν. Τῇ ἐνεργείᾳ τῶν πρῶτῶν πληρεξουσίων Κορίνθου συνολογίσθη δάνειον ἐκ τοῦ ταμείου παρακαταθηκῶν 1.400.000 δραχμῶν τὸ δὲ λιμενικὸν ταμεῖον διαθέτει ἤδη 200.000 δραχμὲς ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης φορολογίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ δανείου ἐπὶ τῶν ἐξερχομένων ἐμπορευμάτων διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Οὕτω ἡ νέα φορολογία διὰ τὰ λιμενικὰ ἔργα ἀπέδωσε μέχρι σήμερον 25.000 μηνιαίως.

Ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν εἰρηνοδίκην κ. Λοδόπουλον ὡς πρόεδρον, τὸν διευθυντὴν τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Ν. Κ. Λάμπαν, τὸν ἀντιπρόεδρον κ. Σ. Παπαδημητρίου, καὶ τοὺς κ. κ. Δημ. Γραμματιῶν, Ἀνδρ. Παναγιωτίδην, Χρ. Μαστέλον καὶ Ἰωάν. Γιατροῦλον προσέβη ἤδη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς προκηρυχθείσης δημοπρασίας ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου διὰ τὴν ἑτην τρέχοντος μηνός.

Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Γκίνη ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μέχρι τῆς μιᾶς ἄκρας τοῦ ὑπάρχοντος προστατευτικοῦ ἔργου θὰ κατασκευασθοῦν νέα 83 μέτρα. Ἀπὸ τῆς ἑτέρας ἄκρας κατὰ μίαν ἀμβλείαν γωνίαν θὰ γίνῃ προέκτασις τοῦ προστατευτικοῦ ἔργου καὶ εἰς βάθος 100 μέτρων. Ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ὑπάρχον

Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΑΔΕΛΦΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ. Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙ ΕΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΑΝΕΪΟΥ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗ-ΠΟΣ ΚΑΡΟΛΟΥ, ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ, ΤΑΣ ΕΝ ΑΣΙΝΗ (ΝΑΥ-ΠΛΙΟΥ) ΚΑΙ ΔΥΟ ΔΕΝΤΡΟΙΣ ΑΝΑΣΚΑΦΑΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

προστατευτικὸν ἔργον θὰ συμπληρωθῇ καὶ θὰ ἐνισχυθῇ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος.

Διὰ τῶν νέων λιμενικῶν ἔργων θὰ προστατευθῇ ἀκολούτως ὁ κατὰ πλεονεξία τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἱστιοφόρων ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν ἀτμοπλοίων μωρᾶς χωριτικότητος, διότι διὰ τὴν προστασίαν τῶν μεγάλων ἀτμοπλοίων ἀπαιτεῖται ἡ προέκτασις τοῦ λιμενοβραχίονος τοῦλάχιστον κατὰ 150 μέτρα συμφώνως πρὸς τὸ γενικὸν σχέδιον τοῦ κ. Γκίνη.

Καὶ τώρα ἀπομένει ἡ πραγματοποιήσιμος τοῦ ἀποφασισθέντος ἔργου. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς διακηρύξεως ἓνα μῆνα μετὰ τὴν κατακύρωσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν ἐργολάβον ὑποχρεοῦται οὗτος ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως τὰς ἐργασίας καὶ νὰ τὰς περατώσῃ μετὰ ἓνα ἔτος. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισε τὴν ἐπισκευὴν τῆς ἀποβάθρας ἡ ὁποία εἶνε ἐτοιμόδρομος καὶ τὸ ὑπονεύειον τῆς Συγκοινωνίας ἐνέκρινε ἤδη τὴν διατίμησιν 60.000 δρασμῶν. Ἀλλὰ διὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐπισκευὴν καὶ κυρίως τὴν ἐπέκτασιν τῆς ὑπάρχει μελέτῃ τοῦ ἰδιώτου μηχανικοῦ κ. Ἀντωνίου Λιγδοπούλου ἡ ὁποία ἀναδιβάζει τὰς δαπάνας εἰς 190.000 δραμὰς. Ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς 130.000 καὶ ἐλπίζει διὰ διαφόρων εἰσφορῶν ὅπως συμπληρώσῃ καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς ποσὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποβάθρας ὅποτε θὰ δύνανται νὰ πλεονέξουν τ' ἀπρόσβλητοι ἀναιδύνως διὰ νὰ φορτώσιν καὶ ἐκφορτώσιν. Οἱ εἰδικοί ἀποφαίνονται ὅτι μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς νέας ἀποβάθρας ὅχι μόνον οἱ πόροι τοῦ λιμενικοῦ ταμείου θ' αὐξηθῶν ἀλλὰ καὶ θὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ταυτοχρόνον ἀγκυροδόλιον δύο καὶ τριῶν ἀτμοπλοίων.

Οἱ Κορίνθιοι ὑπολογίζουν ὅτι διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος τῶν θὰ δημιουργήσων σοβαρὰν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν κίνησιν, καὶ ὅτι πλείονα ἐμπορεύματα τῆς Πελοποννήσου ἀντὶ ν' ἀποστέλλονται εἰς τοὺς λιμένας Πειραιῶς, Πατρῶν, Γυθείου ἢ Καλαμῶν θὰ μεταφέρονται εἰς τὸν λιμένα Κορίνθου καὶ ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς πρὸς τὸ ἑσωτερικόν.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἄποψις ἡ ὁποία ὑποστηρίζεται ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τινος κύκλου. Ἡ κατασκευὴ σοβαρῶν λιμενικῶν ἔργων θὰ δημιουργήσῃ κατ' ἀνάγκην καὶ κίνησιν ἐξαγωγῆς τῆς σταφίδος, ἡ ὁποία σήμερον κατὰ μέγα μέρος μεταφέρεται σιδηροδρομικῶς εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὸ Ἀίγιον.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου προβάλλουν ἀκάμπτους ἀντιρροήσεις οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ἐξαγωγεῖς τοῦ Κυάτου, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν κατασκευὴν λιμένος καὶ ἰσχυρίζονται, δικαίως, ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος ἀνέρχει εἰς τὴν περιφέρειάν τὴν.

11 Δεκεμβρίου 1925.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΦΙΔΟΣ*

Ἐδῶ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σταφιδοπαραγωγὰ κέντρα τῆς Πελοποννήσου συγκεφαλαιώσω τὰς ἐντεπώσεις μου διὰ τὸ σταφιδικὸν ζήτημα καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν ξερανὴν μου πείθομαι ὅτι εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν κατάστασιν τῶν πειραματισμῶν καὶ ἐνὸς γενικοῦ παραγωγικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ἀνακατόματος χωρὶς ν' ἀντιμετωπίσωμεν μέχρι σήμερον σοβαρᾶς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἑλληνικῶν σταφίδων εἰς τὰς ἑξένας ἀγοράς. Ὁ ἀγὼν τῶν περισσότερων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου περιστρέφεται ἐπιμόνως καὶ ἀγωνιωδῶς εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους γύρω ἀπὸ τὴν σταφίδα τῶν καὶ ὅμως δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη πολλοὶ ἐκ τῶν παραγωγῶν νὰ εἶνε ἐφοδιασμένοι μὲ τ' ἀπαραίτητα μέσα τῆς ἀμύνης κατὰ τὸν καιρικὸν μεταβολῶν.

*Τὴν κατεύθυνσιν τῆς τύχης τοῦ πολυτίμου δια τὴν Πελοπόννησον καὶ διὰ τὴν ἐν γένει Ἑθνικὴν μας οἰκονομίαν προϊόντος τῆς Κορινθιακῆς ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀγούστου 1925 ὁ Ἀδύναμος Σταφιδικός Ὁργανισμὸς μετὰ πλήρες πρόγραμμα ἐνεργείας, πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐν γένει σταφιδογενεῖας. Πρὸς τοῦτο ἐγένοντο μέχρι τοῦδε ἐν συνόψει αἱ κατωτέρω κινήσεις ἐνεργεῖαι:

Εἰδικὴ διαφήμισις ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων 1925 περίοδον, διὰ δαπάνης 4000 λιρῶν περίπου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ βελτίωσις τῶν τιμῶν κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1926.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δογματικῆς ταύτης διαφημίσεως ἐνεργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους 1926—1927 εὐρεῖα διαφημιστικὴ ἐκστρατεία ἐν Ἀγγλίᾳ, προτιμηθείσης τῆς χώρας ταύτης καθόσον ἡ διαφήμισις ἐνὸς προϊόντος ἐπιβάλλεται εἰς χώρας ὅπου εἶνε ἤδη γνωστὸν τὸ προϊόν τοῦτο.

Ἄλλως τε καὶ ἡ πῆρα ἀπέδειξε κατὰ τὴν μικρὰν περίοδον διαφημίσεως ὑπὸ τῆς ἑνταῖας (1907—1910) ὅτι ἐκ τῶν πρώτων ἀποτελεσμάτων τῆς διαφημίσεως εἶνε καὶ ἡ βελτίωσις τῶν τιμῶν.

Καὶ τώρα ἀποτελέσματα τῆς διαφημίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ παρετηρήθησαν μέχρι τοῦδε ἡ σημαντικὴ αὔξησις τῶν τιμῶν, παρὰ τὴν παραταθείσαν ἀπεργίαν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶν καὶ ἡ αὔξησις τῆς καταναλώσεως παρὰ τὸ διαρκὲς ἔργομα τῶν τιμῶν.

Συνεστήθη Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Sir John Stavridi, τὸ ὅποιο μὲ τὴν συνδρομὴν εἰδικῆς Διαφημιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν συνεργασίαν τῆς ἐν Λονδὸν Προσβείας μας παρακολουθεῖ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῆς σπουδαιότερας σταφιδογενεῖας.

Ἰδρῶθη Γραφεῖον εἰς τὴν δευτέραν κατὰ σειράν καταναλωτρίαν σταφ/που Γερμανίαν, μετὰ τὸν Ἀμβούργον καὶ πλήρες δίκτυον ἀντιπροσώπων εἰς τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα τῶν Χωρῶν τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Ἰδρῶθη ἰδιος ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος ἐν Ρωσίᾳ ὁ Ἐμπορικὸς Σύμβουλος τῆς ἐν Μόσχῃ Ἑλληνικῆς Προσβείας, πρὸς διείσδυσιν τοῦ προϊόντος εἰς τὴν τέως ἀγανὴ Ἀποκρατορίαν.

Ἡ καλλιέργεια καὶ αἱ διαπάναι ἑνὸς βιοκλήρου ἔτους ἐξαρτῶνται πολλές φορές ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πανιῶν εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν βρογῶν κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον καὶ ὅμως ὑπάρχουν ὁλόκληροι περὶφέρειαι εἰς τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν ὅπου τὸ σταφιδοπλάνο ἀγνοεῖται. Λιξεύγονται συστηματικοὶ ἀγῶνες διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἁλωνιῶν, ἐγκύκλιοι κοινοποιοῦνται ἀπὸ τὰς ἀρχαίς, συστάσεις γίνονται, κίνδυνοι ὑποδεικνύονται καὶ ὅμως ἡ πρωτόγονος κατάσταση τῆς «βουλιθιάς» συνεχίζεται εἰς ἀρκετὰς περι-

Ἔργων ἢ συμμετοχῇ εἰς τὰς κυριώτερας ἐαρινὰς καὶ φθινοπορινὰς Ἐκθέσεις τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἐκτοτε προσερόσσονται ἐκάστοτε διαγωνισμοὶ πρὸς παρασκευὴν καλντέρου σταφιδοῦχον ἄρτου.

Ἐπίσης συμμετοχῇ εἰς τὰς Μεγάλας Διεθνεῖς Ἐκθέσεις καὶ πανηγύρεις καὶ δὴ τῆς Βιέννης, τῆς Ἐσθονίας, τῆς Φιλανδίας, Λιθουανίας, τοῦ Καίρου, Πράγας, Βερολίνου, Ἀμβούργου, Κολωνίας, Δουσελδούφης, Βρυξελλῶν, Οὐτρέχτης, Λάνταυ, τῆς Πολωνίας, Λειψίας, Φιόμης, Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Διαρκοῦς Ἐκθέσεως Νέας Ὁρλεάνης.

Εἰς τινὰς τούτων ὅπως τοῦ Καίρου, Δουσελδούφης καὶ Φιόμης ἔρχεν ἀνομιλὴς βραβεῖον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐκδήμιον μνείας.

Διὰ τὴν καλύτεραν δασμολογικὴν προστασίαν τοῦ προϊόντος κατὰ τὴν κατάμισιν τῶν Ἐμποριῶν Συμβάσεων μετὰ τῶν διαφόρων χωρῶν κατεβλήθη παρὰ τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἐξωτερικῶν πᾶσα φροντίς. Ἰδίᾳ κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν μετάβασιν τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Α.Σ.Ο. κ. Β. Σμιονίδη, ἐπετεύχθη κατὰ τὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου διὰ τὴν διαπραγματεύσασιν τῆς Ἐμπορικῆς Συμβάσεως τῶν δύο χωρῶν ἡ ὁριστικὴ διατύπωσις τοῦ περὶ σταφίδος ἄρθρου, συνεκεία τῆς ὁποίας ἐδόθησαν οἱ δασμοὶ τῆς σταφίδος, ὡς πρὸς τὴν λήψιν μέτρων διὰ τὴν τύχην τοῦ προϊόντος.

Καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν τῆς χώρας διάδοσιν τῆς καταναλώσεως τῆς σταφίδος κατεβλήθη ἡ ὀφειλομένη προσπάθεια διὰ ἰδρύσεως πρατηρίων ἐν Ἀθήναις, Πειραιεὶ καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ συστάσεως ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὰς κενρωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐπιτευχθείσης καταναλώσεως ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τοῦ τρέχοντος σταφιδικοῦ ἔτους ἐξ 1 133.520 ὅλων ἐνεικῶν λιτρῶν.

Ἐπετιεύχθη ἡ αὔξησις τῆς τιμῆς τοῦ σταφιδοκάρπου τοῦ παρεχομένου εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ ἐπετεύχθη ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους ἡ κατὰ 240 δραχμὰς αὔξησις κατὰ χιλιόλιτρον σταφίδος διὰ πόσιμον οἶνονα καὶ κατὰ 1000 ὅλας δραχμὰς κατὰ χιλιόλιτρον σταφίδος διὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, τῆς τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν τὸ χιλιόλιτρον, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁρίσει τὸ Κράτος διὰ σταφίδα τοιαύτης κατηγορίας ἐξηχθείσης εἰς 1801 δραχμὰς τὸ χιλιόλιτρον. Διὰ τῶν μέσων τούτων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ λοιποῦ προγράμματος τοῦ κοινοφελοῦς τοῦτου ἰδρύματος τῶν παραγωγῶν ἐπιτεύχθη ἡ ἐνίσχυσις τῆς σταφιδαγορᾶς ὥστε καὶ αἱ τιμαὶ νὰ ὑψωθοῦν σημαντικὰ καὶ ἡ εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐξαγωγή νὰ αὐξησῇ ἐν συγκρίσει μὲ τὰ παρελθόντα ἔτη, καὶ χρηματικὸν ἀπόθεμα ἱκανὸν νὰ μείνῃ εἰς τὰ ταμεία τοῦ ἰδρύματος διὰ τὴν ἐπίτευξιν οἰκονομικῶν λύσεων τοῦ σταφιδικοῦ προβλήματος, εἰς τὰς ὁποίας μεθοδικῶς χωρεῖ ὁ Α. Σ. Ο. μετὰ τὴν ἐκδυνάμωσιν προβλέψεις διὰ τὴν τύχην τῆς σταφιδοπαραγωγῆς.

Ἀπρίλιος 1927.

φέρειαι, ἐκτὸς εὐτυχῶς τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Κορινθίας, ὅπου ἡ συσκευὴ τῆς σταφίδος ἀπὸ τῶν κλημάτων μέχρι τῶν ἀποθηκῶν εἶνε ἐκανοποιητικῇ.

Ἐνας ἀμερόληπτος παρατηρητὴς τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος ἀσφαλῶς θὰ εἶνε ἀνίσχυος διὰ τὴν παρατηρουμένην γενεῶν κίνησιν τῶν παραγωγῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀσπίδα τοῦ συνεταιρισμοῦ μεταβάλλονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς ἐμπόρους. Βεβαίως ἐὰν ἡ ὁργάνωσις τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἔξωτερικὸν ἦτο τελεία οὐδεὶς θὰ εἶχε λόγους νὰ φοβεῖται διὰ τὸ μέλλον. Ἀντιθέτως μάλιστα θὰ ἔπρεπε νὰ πανηγυρίσωμεν πάντες, διότι ἡ σταφὶς ἀπολιτροῦται ἀπὸ τὸν ἔμπορον ὁ ὁποῖος ἀρκετὰ τὴν ἐξεμεταλλεύθη εἰς τὸ παρελθόν.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται αἰσθηματολογικῶς νὰ κρίνωμεν τὸ σπουδαῖον αὐτὸ ζήτημα καὶ νὰ κλείσωμεν τὰ μάτια μας ἀπέναντι τοῦ σημερινοῦ ἀνωσιπώματος. Ἐχει καὶ τὸ ἔμποριον τὰς παραδόσεις του εἰς τὰς ἔξωτερικὰς πρὸ παντός ἀγορᾶς καὶ τὴν παραδοσιν αὐτὴν τὴν ἔχει ἰδιαιτέρως ἡ σταφὶς. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀντιπροσωπεύονται καλῶς εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἐκεῖ ὅπου ἰδιαιτέρως σήμερον ὁ συναγωνισμὸς παῖζει τὸν σπουδαιότερον ρόλον; Ἴδού τὸ ἀγωνιστικὸν ἐρώτημα. Μήπως κινδυνεύει ὁ ἔμπορος μὲ τὴν ἄγνοιάν του νὰ καταποντίσῃ τὸν παραγωγόν;

Εἶχον αἱ ἀνωτέρω ἀνησυχίαι μου νὰ μὴ εἶνε δικαιολογημέναι, ἂν καὶ εἰς τὰς εὐχὰς ἔχω ἐλαττώσιν ἐπὶ τὴν καὶ πεποιθῶν. Ἡ ζωὴ ὅχι μόνον τῶν πληθυσμῶν τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος ὁλοκλήρως βασίζεται κατὰ μέρος εἰς τὴν σταφίδα, εἰς τὴν καλὴν συσκευὴν, τὴν ποιότητα καὶ τὴν πόλησιν εἰς τιμὰς ἀναλόγους τῆς ἀξίας τῆς.

Τὸ ὅτι ὁ σταφιδοπαραγωγὸς μεταβάλλεται διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς ἔμπορον μὲ ἐπέκτασιν πρὸς τὰς ξένας ἀγορὰς εἶνε μοῦ φαίνεται ἕνα ζήτημα σπουδαῖον τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ παρακολουθήσῃ ἡ ὑπηρεσία τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους τῶν ξένων ἀγορῶν καὶ νὰ ἐξαργύρῃ διαφωτιστικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν.

Διότι ἐὰν οἱ συνεταιρισμοὶ ἀποτυγχάνουν ὥς ἔμποροι πρέπει οἱ παραγωγοὶ νὰ τὸ μάθουν, διότι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον τῶν, καὶ ἀντιθέτως, ἐὰν ἐπιτυγχάνουν καὶ ἐκπαιροῦν τότε οἰαδήποτε ἥθηκα καὶ ὁλοκὴ ἐνίσχυσις ὅπερ αὐτῶν εἶνε ἐπιβεβλημένη.

Ἡ Κίρκη τοῦ πλουτισμοῦ ἐνεδρεῖαι παντοῦ καὶ θὰ ἦτο ἐπ' ἀνάγκης νὰ παρακολουθήσωμεν ἀγρύπνως τὰς ξένας ἀγορὰς διότι ἐκεῖ ρυθμίζεται ἡ ἐπιτυχία τῶν πληθυσμῶν μας ἢ ἡ ἀπὸ γνῶσιν τῶν.

Ἀς ληφθῇ ὡς διδακτικὸν παράδειγμα ἡ πόλησις τῶν δύο ἑξατομμυρίων σουλτανίνης τῆς Κορίνθου. Ἡ παραγωγή τῆς μαύρης σταφίδος τῆς Κορινθίας κυμαίνεται μεταξὺ 20 καὶ 30 ἑξατομμυρίων συσκευαζεται δὲ καὶ ἐξαγεται κυρίως ἐκ Κυάτου, Ἐνλοκάστρου, Αἰγίου καὶ Πατρῶν. Ἀλλὰ τὴν σουλτανίναν τὴν ἐπεξεργάζονται εἰς τὴν Κορίνθον καὶ κατὰ τὸ 1923 ἀπεστάλη-

σαν εις τὸ Λονδίνον ἀντιπρόσωποι τῆς ἐνώσεως τῶν συνεταιρισμῶν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεις μετὰ τοὺς ἀγοραστάς. Καὶ κατόπιν πολλῶν δυσκολιῶν καὶ μόχθων ἐπέτυχον τὴν πώλησίν της.

Μετῃ δὲ ὁμοῦς ἡ κατὰστασις τοῦ ἐμπορίου τῆς σουλτανίνης ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Πάτρας οἱ εἰδικοί Σμυρναῖοι σταφιδέμποροι, οἱ ὅποιοι, ὅπως μοῦ ἔλεγεν ὁ κ. Γ. Προδάρης, ἐκ τῶν παλαιότερων ἐνταῦθα ἀγωνιστῶν τῆς σταφιδεῖς ἐποθέσεως, ἠγόρασαν ἐφέτος τὴν παραγωγὴν τῆς σουλτανίνης ἀντὶ 20, 21 καὶ 22½ δραχμῶν, ἐνῶ κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια ἡ τιμὴ τῶν μάλις εἶχε φθίσιμ τὰς 12—13 δραμέας.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἀναγέρω ὅτι ὑφίσταται ἐν Κορίνθῳ μία ἔνωσις μετὰ 51 συνεταιρισμοὺς καὶ ἡ «Ἀγροτικὴ Τράπεζα Κορίνθου» ἡ ὁποία διευθύνεται παρὰ τοῦ κ. Χρήστου Ζούβα. Ὁ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς ἀνωτέρω Τραπεζῆς κ. Γ. Προδάρης διετέλεσε πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐπὶ μίαν τετραετίαν καὶ ἐνθυμούμαι τοὺς ἀγῶνας τοῦ ὑπὲρ τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος ἀπὸ τὰ διάφορα εἰδικὰ συνέδρια, τὰ ὑπομνήματά του πρὸς τὰς κυβερνήσεις, τοὺς πολιτευσμένους καὶ τὰς ἐφημερίδας. Ἦδη ἐξελέγη ἐλεγκτὴς εἰς τὸν αὐτόνομον σταφιδικὸν ὀργανισμόν καὶ ὅπως μοῦ ἔλεγε διεκρινέων καὶ τὴν γνώμην τῶν σταφιδολα παραγωγῶν τῆς ἐπαρχίας του, ἡ μούρη σάφεις ἀδικεῖται διότι ἐξισοῦται μετὰ τὰς κατωτέρας ποιότητας ἄλλων ἐπαρχιῶν.

Εὐτυχῶς ὁμοῦς πρὸς ἰσχυρὸν κατόπιν τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐνώσεως τῶν συνεταιρισμῶν Κορίνθου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ τὸ ἰδιαίτερον σῆμα τῆς κορυθιαῆς σταφίδος καὶ ἀνεμένετο ἡ δημοσίευσις τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας εἰς τὴν Ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ εἶνε δίκαιον νὰ λεχθῇ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ ὄχι μόνον ἐπρομήθευσαν καὶ προμηθεύουσιν εἰς τοὺς παραγωγοὺς χαλκὸν καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη διὰ τὴν καλλιέργειάν των, ἀλλ' ἔχουν ὑπὲρ αὐτῶν τὸν ἐπιτυχῆ ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγαγον ἐναντίον τῆς μακαρίτιδος Ἑνιαίας ἡ ὁποία ἐλάμβανε 35% ἐκ τῆς παραγωγῆς χωρὶς νὰ προσφέρῃ τίποτε διὰ τὴν βελτίωσιν ἢ τὴν διαφήμισιν τῆς σταφίδος εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὡς εἶχεν ὑποχρέωσιν, ἐκτὸς ἐλάχιστον βέβαιον περιπτώσεων.

Διότι ἦτο πολὺ γνωστὸν ἐνταῦθα ὅτι ἐὰν φαινομενικῶς ἡ Ἑνιαία ἐξημῶτο οὐσιαστικῶς ὁμοῦς εἶχε ἄπειρα κέρδη ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιχειρήσεων τῆς οἰκονομικοῦ αἰ ὁποία ἀπετέλουν κατ' οὐσίαν παραρτήματά της.

Ἀλλ' ἡ πλείν τῶν κόσμων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνεχίζετα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις ἐν τέλει ἐκτυπήθη κατὰ τὸν ἀποτελεσματικώτερον τρόπον.

Ὁ σταφιδικὸς κόσμος τῆς Πελοποννήσου πληροφροεῖται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν εἴρεσιν προπαγάνδαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς ἄλλας ξένας ἀγοράς διὰ τὴν διαφήμισιν τῶν σταφίδων τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ πρὸς μεγάλην ἀνακούφισιν τῶν σταφιδοπαι-

ραγωγῶν ἐδημοσιεύθησαν πρὸ μηνῶν σειρά διαφωτιστικῶν ἄρθρων τοῦ πολιτείου σταφιδεμπόρου ἐν Ἀγγλίᾳ κ. Λέοντος Μεσσηνέη ὅστις ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην μιᾶς θετικῆς καὶ συστηματικῆς ἐργασίας πρὸς διαφήμισιν τῆς ἑλληνικῆς σταφίδος ἡ ὁποία ὡς ποιότης εἶνε ἀνωτέρα ὅλων τῶν ἄλλων ξένων σταφίδων.

Ἐπικαιρῶς δὲ τὴν 28ην παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Ἐλευθέρον Βῆμα» ἄρθρον ἐξαιρετικῆς σχολικώτητος τοῦ συναδέλφου κ. Ε. Ἀσημακοπούλου διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεδεικνύετο ἡ ταχύτερα ἀνάγκη τῆς ὀργανώσεως διαφημιστικῆς προπαγάνδας ὑπὲρ τῆς σταφίδος μας εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο ὡς ἀντελήφθη ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰς Πάτρας βραδύτερον ἐπροξένησε μεγίστην ἐντίπωσιν διότι ὁ κ. Ἀσημακοπούλος εἶχε θέσῃ ἀριθέστερον, ὁμότερον, διαφωτιστικώτερον τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἄλλων. Εἰς τὰς πινακὰς ἀληθείας του ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ τὴν ἰην παρελθόντος Νοεμβρίου ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Ἐλευτέρου Βήματος» ὁ ἐντεταλμένος σύμβουλος τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ κ. Β. Σμυωνίδης ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων ἐδήλωσε ὅτι διὰ τὴν ὑποδεκνυομένην διαφήμισιν ἀπαιτοῦνται κατὰ τὰς ἐγγύρους του πληροφροίας ἐκ Λονδίνου, 120,000 λιρῶν ἢτοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην 45,000,000 δραχμῶν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεκκινούντο πάντα ταῦτα ὁ ἐν Πάτραις σταφιδέμπορος κ. Μανωλόπουλος εἰς μίαν σχετικὴν συζήτησίν μας μετὰ τοῦ πολιτευτοῦ Αἰγυπτίας κ. Γ. Κατομητρίου μᾶς ἐπέδειξε, εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Ἀσημακοπούλου, τὴν μεγάλην λαύρην ἀγγλικὴν ἐφημερίδα «Daily Maie» τῆς 22ας Ὀκτωβρίου, ἀριθ. φύλλον 9,208 ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχε ὡς παράρτημα μία ὁλοσέλιδος εἰκὼν ἐπὶ ὁλοκλήρῳ στηλῶν ἐπὶ στυλποῦ χάριτος ἀφιερωμένη εἰς τὴν διαφήμισιν τῆς αὐστραλιανῆς σταφίδος.

Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τῆς σελίδος μετὰ ἓνα ἐπτάστηλον τίτλον εἰδοποιούντο οἱ Ἀγγεῖοι «νὰ κατασκευάσουν τὴν Χριστογεννιῶνται» ποτιγίαν τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας» μετὰ τὴν αὐστραλιανὴν σταφίδα. Ἀμέσως κατόπιν ὑπῆρχε εἰκονογραφημένον τὸ σχῆμα τῆς ποτιγίας καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκνιμάτιζον δύο ἀγγλικά σημάδια τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Κάτωθεν τῆς εἰκονογραφημένης ποτιγίας ὑπῆρχον πλείστοι συστάσεις διὰ τὴν ἀγοράν τῆς αὐστραλιανῆς σταφίδος καὶ ἐν τέλει μία συνταγὴ πρὸς τὰς οἰκογενεῖας περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς σταφίδος. Μία ὁλόκληρος σελὶς ἐπὶ τῇ στηλῶν κυκλοφορεῖ εἰς ὅλον τὸν Ἀγγλικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ τρεῖς μῆνες πρὸ τῶν ἐσοτῶν τῶν Χριστογεννῶν, θαῦμα διαφημιστικόν, δόλωμα πρώτης τάξεως διὰ τὸν κόσμον, προπαγάνδα μοναδικὴ τῶν αὐστραλιανῶν σταφιδεμπόρων.

Τὸ «Daily Maie» ὡς γνωστὸν εἶνε μία ἐφημερὶς τεραστίας λαϊκῆς κυκλοφορίας κατὰ συνέπειαν ἀπετέλεσε τὸν κυριώτερον διαλαλήτην καὶ μεσίτην τῆς αὐστραλιανῆς σταφίδος εἰς ὅλον τὸν ἀγγλικὸν κόσμον.

Ἀπέναντι τοῦ συναγωνισμοῦ τούτου εὐτυχῶς ὁ αὐτόνομος σταφιδικός ὁργανισμὸς ἀντέταξε τὴν πρώτην ἐνέργειάν του. Κατόπιν συνεννοήσεων μὲ τοὺς ἐν Λονδίῳ ἐνδιαφερομένους διέθεσε 4.000 λίρες Ἀγγλίας διὰ τὴν διαφήμισιν τῆς ἑλληνικῆς σταφίδος ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐξορτάς. Οὕτω σημειοῦται τὸ πρῶτον βῆμα μιᾶς θετικῆς καὶ καρποφόρου ἐνεργείας καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πιστοτέραν ἀποδείξιν ὅτι ὁ νέος αὐτόνομος σταφιδικός ὁργανισμὸς ἐννοεῖ νὰ δράσῃ ἀποτελεσματικῶς.

Ὁ κ. Μυλωνᾶς εἶνε ἀξιος ἔθνηκῃς εὐγνωμοσύνης—ἀφοῦ ἡ σταφὶς ἀποτελεῖ τὴν μεγαλειτέραν βάσιν τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου—διότι ὡς ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ἔδωκε μίαν σταθερὰν κατεῖθιναι εἰς τὸ ὅλον σταφιδικὸν ζήτημα. Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1924 κατόπιν διαταγῆς ἡ ὑπηρεσία τῶν γεωργικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐρευνῶν τοῦ ὑπουργείου γεωργίας ἐπελήφθη τῆς οὐστηματοῦς μελέτης τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος μὲ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ὅπως ἀπολητρωθοῦν οἱ παραγωγοὶ ἀπὸ τὰ νύχια τῶν ἐκμεταλλετῶν ἐμπόρων καὶ πολυτενομένων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπεχείρησε ἐπιτοπίους ἐρεῖνας καὶ μελέτας εἰς τὰς σταφιδικὰς περιφερείας ὁ τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου γεωργίας κ. Β. Σιμωνίδης καὶ τὸν Ἰούνιον (1925) ἀπεφασίσθη ἡ ἰδρυσις τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ. Τὴν 12^{ην} Ἰουνίου κατετέθη ἡ πρότασις νόμου εἰς τὴν Βουλὴν μὲ λεπτομερεῖ καὶ ἀναλυτικὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Α. Μυλωνᾶ. Μετὰ μακρὰς συζητήσεις υἱοθετήθη πανηγυρικῶς τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μυλωνᾶ καὶ τὴν 13^{ην} Αὐγούστου (1925) ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ λειτουργία καὶ ἡ ἐνεργετικὴ δράσις του.

Ἡ ἐμπορικὴ κυκλωτικὴ κίνησις ἡ ὁποία ἐνεργεῖται οὐστηματοῦς ἐναντίον τῆς ἑλληνικῆς σταφίδος ἐκ τῶν ξένων παραγωγικῶν κέντρων ἔπεισε τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ ὅπως κινηθῇ ἀμέσως πρὸς τὸ ἔξωτερον καὶ θέσῃ τὰς βάσεις μιᾶς θετικῆς διαφωτιστικῆς ἐργασίας. Οὕτω πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ ἐντεταλμένος σύμβουλος κ. Β. Σιμωνίδης ἀναχωρεῖ μετὰ ἓνα περὶπου μῆνα διὰ τὸ ἔξωτερον ὅπως μελετήσῃ τὰ ζητήματα τῆς σταφίδος εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, τὸν τρόπον τῆς διαφημίσεώς της καὶ πρὸ παντὸς τὴν διείσδυσίν της εἰς νέας ἀγοράς καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰς ρωσσικὰς.

Ὁ ἑλληνικὸς σταφιδικὸς κόσμος ἀναμφισβητήτως θὰ πληροφορηθῇ μὲ ἰδιαίτεραν ἐνδιαφέροντα τὴν κίνησιν ταύτην ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ ἐφοδιασμοῦ ὅλων ἀνεξαρτέτως τῶν σταφιδοπαραγωγῶν μὲ πανὶὰ καὶ ἀδιάθετον χάσπην διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῶν ἁλωνίων. Τὸ ζήτημα τῆς προμηθείας τῶν πανιών θὰ λυθῇ μὲ τὴν παροχὴν πιστώσεων εἰς τοὺς παραγωγούς, ὅσοι τοῦλάχιστον δὲν δύνανται μόνοι τὸν νὰ τὰ προμηθευθοῦν.

Ὁ σταφιδικὸς κόσμος θὰ ἤκουε ἐπίσης μὲ ἰδιαίτεραν χαρὰν ἐὰν ὁ αὐτόνομος σταφιδικός ὁργανισμὸς ἀπεφασίσῃ τὴν ἰδρυσιν ἐδικοῦ γραφείου εἰς

τὰς ἀγγλικὰς ἀγοράς τὸ ὁποῖον νὰ καριακισθῇ ἀποκλειστικῶς τὰ σταφιδικὰ ζητήματα, νὰ εὐρίσκειται εἰς διαρκὴ καὶ ἀμεσον ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, νὰ διαφωτίζῃ καὶ νὰ καθοδηγῇ ἀναλόγως τὸν περιστασίον καὶ τῶν ἀνταγῶν τῆς ἀγορᾶς.

Καὶ διὰ τὰ ἐπιτέλλῃ εἰς τὴν ἀποστολὴν του τὸ ἀνωτέρω γραφεῖον θὰ ἔπρεπε ν' ἀνατιθῇ εἰς ἀνθρώπους εἰδικούς, πεπαισμένους, σταφιδάδες, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐμπείρους τῶν ξένων ἀγορῶν, βιανούς καὶ ἀποφασισμένους νὰ ἐργασθοῦν. Διότι ἀσφαλῶς μὲ ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν πρεσβειῶν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ παρακολουθήσων ἀποτελεσματικῶς ἓνα ἐμπόριον τόσον περὶστον ὥπως τῆς σταφίδος. Εἶνε τὸ πάρεργον τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ὁ ἐντεταλμένος σύμβουλος τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ ὁ ὁποῖος ἀπέρχεται μὲ βαρεῖαν ἀλλὰ καὶ σπουδαίαν ἐντολὴν εἰς τὸ ἔξωτερον ἀναμφιβόλως θὰ μελετήσῃ καὶ θὰ ἐξετάσῃ καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως ἐδικοῦ γραφείου εἰς τὸ Λονδίον, παραρτήματος τρόπον τινὰ τοῦ κέντρου τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ θὰ πεισθῇ, εἰμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ἰδρυσις του εἶνε ἐπιβεβλημένη καὶ τὸ ταχύτερον μάλιστα. Διότι ἐκτὶ εἰς τὸ μεγαλειτέρον κέντρον τῆς καταναλώσεως θὰ ὑπάρχῃ ἓνας ἄγρυπνος ὀφθαλμὸς ὁ ὁποῖος θ' ἀποφαινέται ἐργάσθαι ταχέως καὶ ὑπευθύνως διὰ τὰς σταφιδικὰς ὑποθέσεις.

Ἡ γνώμη ἄλλωστε καὶ ἡ πολίτμος πείρα τοῦ ἐν Λονδίῳ πρεσβιτοῦ μας κ. Α. Κακλαμάνου θὰ εἶνε οἱ καλλίτεροι καὶ σοφώτεροι σύμβουλοι εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ.

12 Δεκεμβρίου 1925.

Εἰς τὸ Κίατο

Δὲν ὑπάρχει μοῦ φαίνεται ὄραμα γοητευτικώτερον ἀπὸ τὸ ταξεῖδι κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Τὶ σύνθεσις θαυμαστὴ καὶ ποιικιλία φυσικῶν χορημιῶν! Ἡ Ροῦμेलι μὲ τὰ μαῦρα της βουνά, ἡ γαλινὴ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ, ἡ πρασινάδα καὶ τὰ δέντρα τῆς Κορινθίας, τὰ νεοφάνετα καταρπίσσια ποὺ στέκουν σὺν καλογεροπαῖδια παρατεταγμένα καὶ κοττάζουν ἄφωνα καὶ ἀκίνητα τοὺς φρυγαλέους ταξειδιότες. Κι' ὁ σιδηρόδρομος ποὺ διασχίζει τὴν πεδιάδα ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἕως τὸ Λαβεῖν καὶ πέρα πρὸς τὸ Αἶγιον καὶ τὰς Πάτρας εἶνε ἓνα κινήτῳ μπαζαρόν ἐπ' αὐτὴν ἀκαθοταίωσιν τοῦ Κορινθιακοῦ. Εἰλόγημένη ἄς εἶνε ἡ φύσις ποὺ ἀνθίζει τοὺς κάμπους καὶ κορπίζει τὰ δέντρα. Κι' ἀκόμα εἰλόγημένοι ἐκεῖνοι ποὺ δουλεύουν μὲ στοργὴ τὴν γῆ.

Σὲ κἄθε σταθμὸν περιμένουν χωριάτες καὶ χωριατοπούλες νὰ ὑποδεχθῶν ἢ ν' ἀποχαρτεῖσιν τοὺς δικούς των. Κι' ὅταν τὸ τραῖνο φύγῃ ξεκινοῦν γιὰ τὰ χωριά των, νὰ ξαναρχίσουν τὴν δουλειὰ μὲ ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδα. Κἄθε χωριὸ εἶνε κι' ἓνα μπουνιέτο. Στοιλισμένα μὲ δέντρα καὶ λουλουῖδια, μὴ αἰώνια πρασινάδα πλέκεται γύρω ἀπ' τὰ παράθυρα καὶ τὰ μικρὰ μπαλκόνια των.

Ὅταν ἔφθασα στὸ Κιάτο ἐνόμισα ὅτι βρίσκομαι μέσα σ' ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γαλῆριο καὶ ἀθύρνω. Ἄλλ' ὅσον προχωροῦσα πρὸς τὸν μεγάλο κεντρικὸ δρόμο ὁ θόρυβος τῶν σταφιδομηχανῶν μοῦ ἐπενθύμιζε ὅτι κι' ἐδῶ ἔχει δημιουργηθῇ ἡ ζωὴ μιᾶς ὁλοκλήρου πόλεως μὲ τοὺς ἀγῶνες τοὺς νεοτεραισμούς της, τὰ χαρίσματά της, τίς πληγὲς καὶ τοὺς κινδύνους της.

Καὶ ὅτι μοῦ προξενεῖ ἀμέσως ἐντύπωση εἶνε ἡ εκπαιδευτικὴ κίνησις εἰς μίαν τόσον μικρὰν πόλιν. Εἰς τὸ κεντρικώτερον σημεῖον τῆς πόλεως, κοντὰ στὶς μεγάλες καμαρωτὲς λεῦκες καὶ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἀγορᾶς ἀνηγέρθη τὸ γυμνάσιον κατὰ τὸ 1917, εἰς τὸ ὁποῖον σπουδάζουν σήμερον 230 μαθηταί! Ἐκεῖ εἰς τὰς 7 αἰθούσας του, θαῦμα καθαριότητος καὶ ἀρεσμοῦ, στεγάζονται προσωρινῶς καὶ οἱ 245 μαθηταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, οἱ ὅποιοι θὰ μεταφερθῶν τεχέως εἰς τὸν ἀνεγειρόμενον δευτέρον ὄροφον.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ γυμνασίου, καὶ ἡ εκπαιδευτικὴ κίνησις, ἥτις ἤρξατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ γυμνασιάρχου κ. Π. Φιλοπούλου, ἐπιθεωρητοῦ ἤδη εἰς τὴν Κορίνθον καὶ συνεχίζεται σήμερον παρὰ τοῦ κ. Φαρανιάτου, εἶνε ἔργον τοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου Κιάτου, ὁ ὁποῖος δι' ἐράνιον, εὐεργετικῶν ἐφορῶν καὶ ἐρασιτεχνικῶν παραστάσεων κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ τὴν σημερινὴν ἐργασίαν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς πάρκου εἰς τὴν παραλίαν.

Ἐδῶ πληροφοροῦμαι εὐχαρίστως ὅτι ἀπὸ τινος ἢ κ. Αἰκατερίνῃ Κροκιδᾷ ἐνισχύει διὰ σημαντικῶν δωρεῶν τὴν εκπαιδευτικὴν κίνησιν τῆς Κορινθίας καὶ παρέχει διαρκῶς δείγματα τῆς ὑπερόχου καλωσύνης, ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τοὺς συμπατριώτας της.

Προσέφερε διὰ τὸ σχολεῖον θηλέων τοῦ Συνοδικάστρου 500.000 δραχμῶν ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ τὸ σχολεῖον τῶν θηλέων Κορίνθου. Εἰς τὸ Κιάτον ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τοῦ κωδωνοστασίου καὶ ἐνὸς μεγάλου ὁρολογίου. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους αἱ ἰδιωτικαὶ εὐεργεσίαι ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδείσεως εἶνε ε' ἀνθρωπιστικώτερα ἔργα εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι ἐπὶ τέλους καὶ τὸ ταλαίπωρο κράτος ἀνασωφίζεται καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ ἐκπαιδεύονται καὶ αισθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ σχολείου ὥς τὴν καθημερινὴν τροφὴν των.

Καὶ ἐνθυμῶμαι τώρα μὲ συγκίνησι μίαν ἐκκλήσιν ἀπὸ τοῦ Ἄργους τοῦ κ. Β. Παπαθωκυρίου διὰ τῆς ὁποίας ἱκετεύει τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας ὅπως ἀποστείλουν τὰ βιβλία των εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ «Δαναοῦ». Ὁ σύλλογος οὗτος ἔχει εἰς τὴν βιβλιοθήκην του 2.000 περίπου τόμους, ἀλλ' ἀπὸ δεκαπενταετίας ἔπαισε ν' ἀγορεύῃ ἑλλείψει ἐπαρχῶν πό-

ρων καὶ κατὰ συνέπειαν στερεῖται τῶν ἐκδόσεων τῶν τελευταίων χρόνων.

Ἄξιοι θαυμασμοῦ εἶνε ἐπίσης οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Κοντοσποδίου τοῦ Ἄργους οἱ ὅποιοι πρὸ τριετίας ἀπεφάσισαν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων των νὰ προθῶν εἰς τὴν ἐπέλευσιν κοινωφελῶν ἔργων. Ὑπεβλήθησαν μόνοι των εἰς ἐκονσίαν φορολογίαν καὶ συλλέγον κατ' ἔτος περὶ τὰς 50.000 δραχμῶν! Διὰ τῶν αὐτοφορολογῶν των κατασκευάζουν τοὺς δρόμους καὶ τὰς γεφύρας των καὶ ἀνεγείρουν μεγαλοπρεπέστατον διδαστήριον ἐξετάζιον ἀρρένων καὶ θηλέων διαθέσαντες κατ' ἀρχὰς 60.000 δραχμῆς.

Ἐρχονται ἀμέσως κατόπιν ἐπίκουροι οἱ εὐρισκόμενοι συμπατριῶται των εἰς Ἀτλάντα τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοὺς ἐνισχύουν μὲ 107.000 δραχμῆς. Οἱ ἐν Ἀθήναις συμπατριῶται των τοὺς ἀποστέλλουν 12.000. Καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν χρημάτων συνεχίζεται. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἀνωτέρου χωρίου προσφέρουν 12.000. Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐνεργεῖα τοῦ πολιτεντοῦ κ. Θ. Κολιανδρῆ, τοὺς ἐνισχύει μὲ 50.000. Μὲ τ' ἀνωτέρω ποσὰ ἀνεγείρεται τὸ διδαστήριον ἐπὶ σχεδίου τῶν ἑλλαδῶν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας κ. κ. Μαντουῆ καὶ Πάντζαρη. Αἱ ἄλλων εἰσφορῶν 60.000 ἐπιτυχάνουν τὴν στέγασιν τοῦ διδαστηρίου των. Ἀπομένει ἤδη ἡ προμήθεια τῶν διαφόρων σχολικῶν ὀργάνων καὶ δι' αὐτὸ ἐλπίζουν καὶ βασιζονται εἰς τὰ αἰσθήματα τῶν συμπατριωτῶν των ἐν Ἀμερικῇ οἱ ὅποιοι ἀπέδειξαν πάντοτε ὅτι ἀγαποῦν καὶ ἐνθυμοῦνται τὸ πάτριον προσηλὺς ἑδαφὸς των. Ἐξετάσθη ἀπὸ τὸ Κιάτο εἰς ἓνα χωριὸ τοῦ Ἄργους διὰ ν' ἀποδείξω πόσον φλογερὸς εἶνε ὁ πόθος τοῦ ἐπαρχιακοῦ κόσμου διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐκπαιδεύσεώς του, ὅπως δὲ μοῦ ἔλεγε πρὸ μηνῶν εἰς τὴν Κορίνθον ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Βλάχος—μετετέθη ἤδη εἰς τὰς Πάτρας—εἰς ὁλόκληρον τὴν Κορινθίαν, ἔχουν πικνωθῇ τὰ σχολεῖα εἰς ὅλα τὰ χωριά καὶ τὰς κομωπύλεις κατὰ ἓνα τρόπον παρήγορον καὶ θαυμαστόν.

Τὸ γυμνάσιον τοῦ Κιάτου ἀποτελεῖ τὸ καύχημα τῶν κατοίκων του, ἀλλ' ὁ χειμῶνος Ἑλισσὼν ὁ ὁποῖος προσβάλλει τὴν πόλιν εἰς τὸ κέντρον της εἶνε ἡ διαρκὴς καὶ ἀθεράπτεος πληγὴ των. Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνες ἢ τίς αἰφνιδιωτικῆς καταιγίδες τῆς ἀνοιξέως ἢ ἀγωνία τῶν κατοίκων τοῦ Κιάτου συγκεντροῦται ἐκεῖ εἰς τὴν πληγὴν των, εἰς τὸ αἰχμηρὸν ἔϊφος τὸ ὁποῖον χωρίζει εἰς δύο τὴν πόλιν, διότι ἐκχίνονται πολλὰς φορὰς ἐντὸς αὐτῆς τὰ ὀρηκτικὰ νερά τοῦ χειμῶνος, τὴν ἀπειλοῦν μὲ μεγαλύτερες καταστροφὰς ἐπανέξουσιν τὰς προσχώσεις τῆς παραλίας καὶ ὡς δεῖγμα τῶν συνεχῶν δεινῶν παραμένουν σὰν σκελετοὶ οἱ ἡμικατεστραμμένοι τοῖχοι τῶν ἀποθηκῶν Μαρκόπου. Αἱ συνεχεῖς προσχώσεις τῆς παραλίας δὲν ἀπειλοῦν μόνον τὰς ἀποθήκας ἀλλὰ ἐμποδίζουν καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν κατασκευὴν λιμενικῶν ἔργων ἀπαρατήτων διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν ζωὴν τῆς περιφερείας Κιάτου.

Διότι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας τὸ Κιάτο εἶνε ἡ αἰλουσιωτέρα καὶ

εuryωτοτέρα περιφέρεια, τόσον πλουσία ὥστε ὁ διεθνὴς τοῦ ἐνταῦθα ταχυδρομείου καὶ τηλεγραφείου κ. Γ. Ἀργυρόπουλος μὲν ἔλεγε, ὅτι τὸ ταμειντήριόν τοῦ κατὰ τὸ 1924 εἶχε καταθέσεις δύο ἑκατομμυρίων καὶ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν, κατὰ δὲ τὸ 1925—μέχρι τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου—2.100.000 καὶ ἀσφαλῶς μέχρι τέλους τοῦ τρέχοντος ἔτους θὰ φθάσουν τὰ τρία ἑκατομμύρια. Καὶ ὁλόκληρος ἡ τεραστία ὑπηρεσία τοῦ ταχυδρομείου πρώτης τάξεως διεξίγεται ἀπὸ τὸν διεθνήτην, δύο βοηθοὺς καὶ ἓνα διακομέα.

Ἀηλαδὴ τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον Κιάντον ἔρχεται εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν καταθέσεων μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ Πειραιῶς ἢ ἄλλων μεγάλων κέντρων. Οἱ ἀνωτέρω θετικὸι ἀριθμοὶ τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμειτηρίου ἀποδεικνύουν τὸν πλοῦτον τῶν πληθυσμῶν τῆς περιφέρειας Κιάντου.

Καὶ ὅμως ἀνάμεσα στὴν καρδιά των ἔχουν τὸν χειμαρρὸν ἐνῶ πρὸ πολλοῦ ἡδύνατο τὸ κράτος νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν διαρκῆ τυραννίαν διότι καὶ ἡ μελέτῃ τῆς Θεραπείας τοῦ κακοῦ ἐγένετο ἀπὸ τὸν περιφημον ὕδραυλικὸν Παριζόλια.

Ἡ περιφέρεια τοῦ Κιάντου ἔχει ἀνάγκη δρόμων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς διότι μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν οἱ ὄρειοι πληθυσμοὶ ὑπλίστανται μῆρια δεινοπαθήματα. Καὶ κυρίως πρέπει νὰ κατασκευασθῇ τὸ ταχύτερον ἢ ὁδὸς Φενεοῦ—Κιάντου, 12 ὥρων ἔκτασις, ἢ ὅποια θ' ἀνοῖξῃ κυριολεκτικῶς τοὺς πνεύμονας τῶν ὄρειων κέντρων πρὸς τὴν παραλίαν, θ' ἀποκαλύψῃ ὅτι μίαν ἄλλα γλῆς Ἑλβετίας, μοναδικὰ θερινὰ κέντρα διαμονῆς μεταξὺ Ζήρρας καὶ Χέλμου, παρθένα δάση ἐλάτων, ἀπειρον κτηνοτροφίαν, ἓνα κόσμον ἄγνωστον καὶ αἰχμάλωτον μέχρι τῆς σήμερον τῶν ἐδαφικῶν δυσκολιών.

Ἡ κατασκευὴ τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ θὰ ἐξυπηρετήσῃ συγχρόνως καὶ πλείστοις ἄλλους δήμους καὶ κυρίως τῆς Στυμφαλίας καὶ Πελοήνης. Ἡ ἀπαρχὴ ἐγένετο κατὰ τὸ... 1895 καὶ κατασκευάσθη ἓνα τμήμα τῆς ὁδοῦ ταύτης, στενὸν καὶ ἀδιέβατον σήμερον. Ὡς πληροφοροῦμαι ἐνταῦθα αἱ προσπάθειαι τῶν πολιτευομένων συνεχίζονται καὶ σήμερον διότι κατὰ τὸν ἐνεργηθέντα μειοδοτικὸν διαγωνισμόν κατακυρώσῃ ἡ μελέτῃ ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀθήναις τεχνικοῦ γραφεῖου Καρυμπέλη.

Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Φενεοῦ—Κιάντου θὰ εἶνε τόσης μεγάλης σημασίας ὥστε κατ' ἀνάγκην θὰ φέρῃ πρὸς λύσιν καὶ τὸ ἀρδευτικὸν ζήτημα τῆς πεδιάδος Βόγας καὶ Σινκαϊνός. Διότι τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ—πηγαίνει ἀπὸ τὴν λίμνην Στυμφαλίαν—ἐλάχιστα ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀρδυσιν τῆς πεδιάδος. Ἐὰν ὑπῆρχε κάποια θετικὴ ὕδραυλικὴ πολιτικὴ εἰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ζωτικὰ ζητήματα τότε θὰ ἔπρεπε τὸ ταχύτερον νὰ διοχετευθῶν τὰ λιμένα ὕδατα, διότι ἐκεῖ ὅπου ἐκκλίνονται σήμερον ζημιώνον καὶ καταστρέφουν ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν.

Ἡ συστηματικὴ ἀρδυσιν θὰ εἴλῃ τόσον καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα διὰ

τὴν παραγωγὴν, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ἐνταῦθα ὥστε ἀσφαλῶς οἱ πληθυσμοὶ θὰ ἐπιδίδοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν παραγωγὴν πλείστον δημοτικῶν εἰδῶν, ἐνῶ σήμερον ἔχουν ἀπερροθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν σταφίδα καὶ παρημέλῃσαν καθεὶ ἄλλου εἶδους γεωργικὴν ἐργασίαν. Ἀηλαδὴ ἀγωνίζονται ἓνα ὁλόκληρον ἔτος μὲ τὴν σταφίδα γὰρ ν' ἀγοράσουν μὲ τὰ χρήματά τῆς στάρι, ἀραιοσῇ, φασόλια καὶ ὅτι ἄλλο θεωρεῖται ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν των!

Καὶ ἔπειτα παραπονούμεθα ὅτι δὲν ἔχομεν σιτάρικειαν καὶ δὲν εἴμεθα αἰσχροκίς.

Ἐδῶ εἰς τὸ Κιάτον θεωροῦν ἐπίσης ζήτημα ζωῆς ἢ πραγματικοῦ θανάτου τὴν κατασκευὴν λιμένος διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς σταφίδος των. Ἡ σταφιδικὴ κίνησις εἰς τὴν Κορινθίαν ἔχει κυρίως ὡς κέντρον τῆς τὸ Κιάτον καὶ σήμερον ἀκόμη μὲ ὅλες τῆς δυσκολίας τῆς θαλάσσης ἐξάγεται ἐντεθεὶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς.

Διὰ τὴν συσκευὴν τῆς σταφίδος ἐπάγουν δύο μεγάλα ἀποθήραι μὲ νεώτερα μηχανήματα τῶν ἀδελφῶν κ. κ. Φραντζῆ ὅπως ἐπίσης καὶ μία ἀποθήκη τοῦ κ. Ζουζούλα αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ θεωρηθῶν ἀνώτερες καὶ ἀπὸ μερικὰς ἀποθήκας τοῦ Αἰγίου καὶ τῶν Πατρῶν.

Ἡ ἐξαγωγή τῆς σταφίδος ἀπὸ τὴν παραλίαν τοῦ Κιάντου γίνεται σήμερον μὲ πολλὰς δυσκολίας, μὲ ἰσοφύρα καὶ μικρὰς χωρητικότητας ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα τὴν μεταφέρουν εἰς τὰς Πάτρας ἢ τὸ Αἶγιον ὅταν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ ἄνεμοι. Τὰ μόνα ἔργα τὰ ὁποῖα ἐπάγουν εἰς τὴν παραλίαν εἶνε μία γερὴ ἀποβάθρα τῶν ἀδελφῶν κ. κ. Φραντζῆ καὶ ἑτέρα τοῦ κ. Ζουζούλα. Ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα εἶνε ἀνίσχυρα νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσουν εἰς τίς ἐποχὰς τῆς κακοκαιρίας καὶ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων.

Καὶ δι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω θεωροῦν πλέον τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τῶν ζήτημα αὐτόσημα ἐπάρξως, διαφορετικὰ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε ὑποδουλωμένοι εἰς ἄλλα κέντρα ἐξαγωγῆς ἀπὸ σήμερον ἢ μεταφορὰ εἰς τὰς Πάτρας στοιχίζει 200—300 δραχμῆς. Ὅταν λέγομεν κατασκευὴν λιμένος εἰς τὸ Κιάτον ἐννοοῦμεν ἓνα ἔργον μᾶλλον μικρὸν εἰς σχῆμα (Γ) τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἀρκετὸν διὰ νὰ προστατεῦσῃ τὸν κατάπλου τῶν ἀτμόπλοιων καὶ τὴν φρόσων τῶν σταφιδοκιβωτίων.

Καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου τοῦτον ἐπάγεται τὸ λιμενικὸν ταμεῖον τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἔχει ἤδη εἰς τὴν διάθεσίν του 800.000 δραχμῶν. Καὶ ὅπως μοῦ ἐδηλώθη ἐγκύριως οἱ κάτοικοι τῶν ἐνδιαφερομένων δήμων καὶ οἱ ἀντιπροσώποι τῶν συνεταιρισμῶν εἶνε πρόθυμοι εἰς οὐρανὴ—ποτε ὕλαξιν θυσίαν καὶ νὰ υποβληθῶν εἰς αὐτοφορολογίαν, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀποκτήσουν ταχύτερον ἓνα προστατευτικὸν ἔργον εἰς τὴν παραλίαν των διὰ τὸν κατάπλου τῶν ἀτμόπλοιων καὶ ἐξαγωγὴν ἄνευ τῶν σημερινῶν μαρτυρίων τῆς σταφίδος των. Ἡ ταχύτερα κατασκευὴ τοῦ λιμενικοῦ ἔργου προέ-

χει διὰ τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας τοῦ Κιάτου καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον ἀκόμη σπουδαιότερον. Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τοῦ αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ ἰδιαίτερου σήματος τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ὑπάρχει καὶ ῥητὴ ὑποχρέωσις ἐκ τοῦ νόμου ὅπως ὁ αὐτὸς ὁργανισμὸς ὁρῶσιν καὶ τὸν λιμένα ἑξαγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Κορίνθιοι σπεύδουν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τῶν. Πιστεύουν μετὰ ἓνα ἔτος νὰ ἔχουν περαιωθῇ τὰ σχετικὰ ἔργα. Πιθανὸν νὰ μὴ κατορθωθῇ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἢ κατασκευὴ ὁλοκλήρου τοῦ λιμενικοῦ ἔργου. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς εἶνε ὅτι προχωροῦν εἰς τὴν ἐναρξιν τῆς κατασκευῆς τοῦ πρώτου τμήματος.

Εἰς τὸ Κιάτον ἔχουν ἤδη τὰς 800.000 δραχμῶν, προσφέρονται δὲ νὰ ἀποφορολογηθοῦν μετὰ τῆς μεγαλειτέρας προθυμίας, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχουν τὴν μελέτην τοῦ ἔργου, νὰ προβοῦν εἰς τὴν δημοπρασίαν, ν' ἀρχίσουν οἱ ἐργάται νὰ μεταφέρουν εἰς τὴν παραλίαν τῶν τοὺς ὀγκολίθους. Ἀς ἐνθυμηθοῦν τὴν πολύτιμον συμβουλὴν τοῦ ὑπερέχον ἐκείνου ἀνθρώπου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε «γρηγορεῖτε καὶ προσέχετε». Ἀλλὰ πρὸ παντὸς «γρηγορεῖτε» διὰ νὰ μὴ ὑποστήτε τὸ πάθημα τῶν μυρῶν παρθένων. Τὸ Κιάτον δικαιούται ἀναμφισβητήτως νὰ ἔχη τὸν λιμένα τῆς ἑξαγωγῆς. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ δικαιούται. Ὑπεράνω τοῦ δαιμονίου ὑπάρχει καὶ ἡ πραγματικότης, ἡ ὁποία μίαν ἀκαμπτον λογικὴν συμβουλὴν δίδει. Νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ταχύτερον τὸ λιμενικὸν ἔργον πρὸς μεγάλην ἀνακούφισιν ὁλοκλήρου τῆς σταφιδοπαραγωγῆς περιφερείας. Διαφορετικὰ μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἀλιμένον παραλίας τῶν τὸ δίκαιον φερονγίξει πρὸς ἄλλους λιμένας καὶ τὰ ἔξοδα τῶν μεταφορῶν αὐξάνουν εἰς βίαιος τοῦ ἰδρώτος καὶ τῶν πολυμύχθων ἀγώνων πλουσίων καὶ πτωχῶν. Καὶ ὁ Μινώταυρος τρέφεται ἀπὸ τίς σάρκες καὶ τὸ αἷμα ὄλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐμπόρων καὶ παραγωγῶν, χωρὶς καμμίαν διάκρισιν καὶ κανένα δισταγμὸν...

15 Δεκεμβρίου 1925.

ΕΥΛΟΚΑΣΤΡΟ - ΑΚΡΑΤΑ

Πρόσφυγες, παντοῦ πρόσφυγες, καὶ ἐδῶ κάτω εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορινθίας, 2.500 κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν εἰς τὴν Κόρινθον, βιοῦντες ὑπὸ συνθήκας τραγικῆς, διότι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν Σιθωρίαν τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς Κορίνθου παραμένουν εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν σὲ κατὰ ξύλινα παραπήγματα. Καὶ ὅταν ἡ ἐπίσημος ὑπηρεσία ἀποφασίσῃ νὰ τοὺς ἀναζητήσῃ θὰ τοὺς εὕρῃ μειωμένους ἐκ τῶν θανάτων κατὰ τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον.

Εὐτυχῶς εἶνε ἐντελὲς διαφορετικὴ ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ἐργασίας ἐκεῖνων ὅσοι παραμένουν εἰς εἰς ἄλλες περιφέρειας τῆς Κορινθίας, 350 εἰς τὸ Βραχάτι, 850 εἰς τὸ Βέλλο, 900 εἰς τὸ Κιάτο, 340 εἰς τὸ Ξυλόκαστρο, 44 εἰς τὸ Δερβένι. Ὁ κ. Σ. Φραντζῆς μοῦ ἔλεγε εἰς τὸ Κιάτο ὅτι διὰ τὰς κτηματικὰς ἐργασίας τῆς περιφερείας ταύτης ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἄλλοι πρόσφυγες ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τοὺς κατασκευάσουν ἓνα μόνιμον συνοικισμὸν μεταξὺ Κιάτου καὶ Διμνίου.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ ἐγγύτατα τοῦ Κιάτου θὰ ἦτο ἀληθινὸν εὐεργέτημα δι' αὐτοὺς διότι μὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στέγης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐργάζονται ἀνέτως καὶ νὰ καταστοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτάρκεις. Διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ συνοικισμοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ γρήπεδον τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἦτο δύσκολον ν' ἀπαλλοτριωθῇ διότι παραμένει ἀκαλλιέργητον λόγῳ τῆς ἀμμουδοῦς καταστάσεώς του.

Ἀπὸ τὸ Κιάτο διὰ νὰ κατευθυνθῶ εἰς τὸ Ξυλόκαστρο, μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀνωτέρου γηπέδου, ἐπροτίμησα τὸν παραλιακὸν δρόμον γιὰτὶ ἐπίστευα ὅτι τὸ αὐτοζήνητο θὰ περνοῦσε ἐκεῖθεν ἐλευθέρως. Ἀλλ' ὅποιον αἶσχος διὰ τὴν συγκοινωνίαν μας! Ὁ δρόμος διακόπτεται εἰς πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τοὺς χειμάρρους, ἀπὸ ἀναριθμήτους λάκκους, καὶ οἱ ὁδηγοὶ τῶν αὐτοκινήτων ἀναγκάζονται καὶ αἰτοῦς τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες νὰ περνοῦν μὲ πολλοὺς κόπους ἐγγύτατα τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν ἀμμοδῶν ἐκτάσεων. Ἐπαναλαμβάνω, νὰ διέχονται τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες διότι περὶ τῶν χειμερινῶν δὲν δύναιτο νὰ γίνῃ λόγος. Ὁ μοναδικὸς καὶ ἄθλιος δρόμος ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὰ νερά τῶν χειμάρρων καὶ καθίσταται εἰς ὅλην τὴν ἑκτασίαν του ἀπὸ Κιάτου μέχρι Συναῖς σχεδὸν ἀδιάβατος.

Ἀλλὰ πέραν τῆς Συναῖς ἡ ἀγωνία μεταβάλλεται εἰς τέρφη διότι ἡ δια-

δρομή από τὸν μαγευτικὸν πενκῶνα καὶ τὴν ἑπαιλίαν τοῦ ποιητοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ ἀποτελεῖ πραγματικῶν ὄντων. Ἐνα πικρὸν δάσος ἀπὸ πεῖνα, ἄρωμα ζωογόνον ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ, ἡ πρᾶσινα ἀλμυλὰ ἔχει καὶ μᾶς κρατεῖ εἰς ἑκτασίαν. Ἐκεῖ ὑπάρχει ἀκόμη καὶ τὸ ἀνεκτίμητον δημόσιον ἀγροκήπιον τὸ ὁποῖον ἰδρῆθη κατὰ τὸ 1915 καὶ διευθύνεται παρὰ τοῦ κ. Μπανάτσου.

Ἡ ἑκτασίς του ὑπολογίζεται εἰς 20 στρέμματα καὶ χορηγεῖ κατ' ἔτος εἰς τοὺς γαιοκτήμονας περὶ τὰς 12.000 δένδρα. Εἶνε ὅμως ἄφρακτον καὶ διασπίζεται εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ δι' αὐτὸ αἱ ζημίαι καὶ καταστροφαὶ του εἶνε σχεδὸν καθημεριναί. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ ἀλιγώτερον διότι παρ' ὀλίγον νὰ καταγορηθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν οἰκονομῶν ἐπειδὴ δὲν ἀνταποκρίνονται αἱ ἐισπράξεις πρὸς τὰ ἔξοδά του.

Μὰ εὐλογημένοι μὲν οἰκονομολόγοι, τ' ἀγροκήπια, ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς παρεχόμην δωρεάν τὰ δένδρα των καὶ τώρα τὰ παρεχομένων σὲ μικρὰς τιμὰς, ἀκριθὲς διὰ νὰ παραγκωνίσουν εἰς ὅλους τοὺς ἀγρότας τὴν καλλιέργειαν τῶν δένδρων, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἐπαρκῆ κέρδη ἢ ν' ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ ἐλάχιστα ἄλλωστε ἔξοδά των; Τὰ κέρδη τὰ καρποῦνται οἱ διάφοροι καλλιεργηταί, τὸ δένδρον πικρύνεται παντοῦ, καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ μεγαλύτερον κέρδος διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς ὅλες τὰς ἐπαρχίας ἔμαθα ὅτι ἡ ζήτησις τῶν δένδρων εἶνε καταπληκτικὴ ὅσα δὲ ἀγροκήπια διεσώθησαν ἀπὸ τὸ οἰκονομολογικὸν μαχαίρι δὲν ἐπαρκούν σήμερον διὰ νὰ ἐκπληρώσιν τὸν γεωργικὸν κόσμον καὶ τὰ ἑδάφη τὰ ὁποῖα ἀποξηραίνονται τμηματικῶς. Ἐὰν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμελετᾶτο πρακτικώτερον ὅχι μόνον δὲν ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἡ κατάργησις 11 ἀγροκητίων, ἀφοῦ καθενὸς αἱ δαπάναι δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 7.000 κατ' ἔτος, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ πύκνωσις των εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα θὰ ἦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σκόπιμον νὰ ἐνταθῇ διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὅχι μόνον τοὺς γηγενεῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς προσεγγιστοὺς ἀγροτικοὺς συνεισισμοὺς οἱ ὁποῖοι κατὰ μέγα μέρος σήμερον στεροῦνται δένδρουλλίων.

Κι' ἔδω ἀκόμη εἰς τὸ Σιλόκαστρο ὅπου τὰ δένδρα εἶνε ἄφθονα μὲν ἀνεκρίνωσαν διάφοροι πολῖται, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ δένδρουρτεύσων με καρποφόρα δένδρα καὶ τὴν τελευταίαν γωνίαν των, ἀλλὰ τὸ ἀγροκήπιον τῆς Σικελίας δὲν ἐκτρικεῖ διὰ νὰ τοὺς ἐκπληρωθῇ. Οἱ Σιλόκαστρινοὶ θέλουν νὰ ἐκτρέψουν, νὰ πυκνώσουν τὰ δένδρα των, νὰ ζήσουν ἀνάμεσα εἰς τὴν πικρύτεραν βλάστησιν καθ' ἣν στιγμὴν ἔχουν αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ παραλιτικοῦ πενκῶνός των ἐν συνδυασμῷ με τὰ τρυφὰ των βουνά καὶ τὴν θάλασσαν με τ' ἀδιάκοπα δροσερὰ θέληγναι τῆς. Εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι καὶ ὡδμή εὐτυχέστεροι ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι περνοῦν τὸ καλοκαίρι των στὴ δροσιά τοῦ πενκῶνος, κοντὰ στὰ παιγνιδίαι καὶ κέματα τοῦ Κορινθιακοῦ.

Ἀλλὰ κα' ἔδω παρὰ τὴν μαγευτικὴν ποιήσιν τῆς πόλεως, τὸ πρακτικὸν

πνεῦμα δὲν ὑστέρησι, δὲν παρεσύρθη ἀπὸ τοὺς κημισμοὺς τῆς θαλάσσης καὶ τὸ ζωογόνον ἄρωμα τοῦ πενκῶνος. Ἴδρυσαν πρὸ τετραετίας τὴν ἐμπορικὴν σχολὴν των καὶ ὁ πολίτευσις κ. Ν. Φραντζῆς κατεσκεύασε τὴν εὐνοχωροτέραν, τὴν μεγαλοπρεπεστέραν, θὰ ἔλεγα, σταθιδιοθήκην ἐκ μετῶν ἀρμῆ, μοναδικὴν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, 1.800 τετραγωνικῶν μέτρων!!

Ἡ ἀνέγερσις τῆς ἀποθήκης ταύτης—ὅς ἔλθουν νὰ παραδειγματισθοῦν ἀπὸ τὸ Αἴγιον καὶ τὰς Πάτρας—ὑπερέβη τὰς δαπάναις τῶν 2', ἑκατομμυρίων δραμῶν. Τὸ δάπεδον εἶνε τσιμεντοστρώμενον καὶ αἱ σταθιδιομηχαναὶ τῆς κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσιον τοῦ κ. Β. Σαραντινοῦ.

Ἡ κινητήριος μηχανὴ εἶνε δυνάμει 33—37 ἵππων, ἠγοράσθη δὲ ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον Campvelli τοῦ Χαλιφὰ καὶ κινεῖται με ἀκαθάριτον πετρέλαιον. Ὁ κ. Φραντζῆς μοῦ ἔλεγε ὅτι ἐκ τῶν 10 ἑκατομμυρίων σταθιδος, ἡ ὁποία παράγεται εἰς τὴν περιφέρειαν Σιλόκαστρον καὶ Δερβενίου, ἡ ἀποθήκη των θὰ δύναιτο νὰ ἐπεξεργάζεται με τὴν μεγαλειότητα ἐκὸς τὰ 4 ἑκατομ.

Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ἔδω ἡ παραλία εἶνε ἀλλόμενος καὶ ὅταν ἀνέουν σφοδροὶ ἄνεμοι εἶνε ἀδύνατον νὰ γίνων φορτώσεις ἢ ἐφορτώσεις. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων οὔτε κἀν ἐγένετο ποτὶ σκέψιν καὶ θετικὴ ἐργασία διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς προστατευτικοῦ ἔργου πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦλάχιστον τῶν ὑποφόρων. Διότι ἡ μανία τῶν κυμάτων πολλὰς φορὰς εἶνε τοιαύτη ὥστε δὲν εἶνε ὑπερβολὴ ἐὰν λεχθῇ ὅτι φθάνουν μέχρι τῶν παραθύρων τῶν παραλιτικῶν οἰκιῶν.

Ἐπὶ τῇ ἐκαιρίᾳ ταύτῃ εἶμαι ἐντεταλμένος ἐκ μέρους πλείστον κατοίκων τοῦ Σιλόκαστρον ὅπως κάμω ὑστάτην ἐκκλήσιν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δημοσίων ἔργων διὰ τὴν ταχύτεραν ἐπισκευὴν τῶν καταστρωμένων πρὸ 13 ἐτῶν δύο τόξων τῆς γεφύρας τοῦ χερμαῖου Σίθα (Τρικαλιώτικον), διότι εἶνε ἡ μοναδικὴ συγκοινωνία τῶν πληθυσμῶν τῶν δήμων Πελλίνης, Εὐροστίνης, Φανεοῦ, δηλαδὴ τριᾶκοντα περίπου χωρίων. Τοῦλάχιστον ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνων αἱ ἐπισκευαὶ ταχέως, διατὶ ν' ἀφαιρέσουν καὶ τὸ ξύλινον στῶμα τῶν δύο τόξων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διέκυψε ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς χειμερινοὺς μῆνες τὴν συγκοινωνίαν των με τὸ Σιλόκαστρον καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν.

Ἡ δημοιοργία τῶν θερινῶν διαμονῶν συνεχίζεται ἀλματωδῶς εἰς ὅλην τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου. Μετὰ τὴν Σικελίαν, τὸ Σιλόκαστρο καὶ τὴν μαγευτικὴν Φτέρη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Αἰγίου, καὶ τὸ δροσερὸν Μιχρόνι τῆς Ἀραχθίδος με τὰ γάρφαρα νερά, ἰδοὺ τώρα καὶ εἰς τὴν Τράπεζαν, εἰς ἀπόστασιν ἡμιστίας ὥρας ἐπάνω ἀπὸ τὸν σταθμὸν, ἕνας ὀλόκληρος συνεισισμὸς κοντὰ στὰ πεῖνα. Ἐκεῖ καταφεύγουν τὸ καλοκαίρι πλείοσι οἰκογένεια τοῦ κ. Ζάννου, τοῦ καλλιτέχου κ. Ε. Θωμοποῦλου κ.λπ., τὸν δὲ χιμῶνα ἀπολαμβάνουν τὰ πεῖνα ἀρχετοὶ Αἰγίεῖς, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς ἐργασίας των δὲν μποροῦν ν' ἀναπαύσων τὸ καλοκαίρι.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀνθημένη φολιὰ, τριγυρισμένη ἀπὸ πικρὰ δάση καὶ βουνά, ἀπὸ ποτάμια καὶ ἓνα περίφημον ἑλαιώνα, ἡ Ἀκράτα, μία ὁλόκληρος πόλις μὲ μαγευτικὸν ὄριζοντα, τὴν θάλασσα καὶ ἀπεναντί της τὸ ὑπέροχον θέαμα τῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασσοῦ. Διότι ἀπὸ τὰ ὕψωματα τῆς Ἀκράτας φαίνεται ὅλος ὁ Κορινθιακὸς κόλπος καὶ ὁ τεράστιος κορυμὸς τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἐφθασα ἐκεῖ ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν μετὰ ἡμισείας ὥρας πεζοπορίαν. Τὸ μοναδικὸν αὐτοκίνητον τῆς συγκοινωνίας εἶχεν ὑποστῆ κάποιαν βλάβην καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ χρησιμοποιήσω. Κατὰ καλὴν μου τύχην εἶχα συνοδοιπόρους τὸν εἰσηνοδόχον Ἀκράτας καὶ Παναγιωτίδην καὶ τὸν καθηγητὴν τοῦ γυμνασίου καὶ Καλαμπάκην.

Πρὸ τῆς Ἀκράτας ἔχει δημιουργηθῆ ἓνας νέος συνουσιασμός ἀπὸ τοὺς οἰσμοκλήτους κατοίκους τῆς Σιλιβίας, Ἀθηνῶν μπογιατζῆ ἀνάμεσα εἰς τὸν δρόμον. Ὅπως μοῦ ἔλεγαν, εἰς τὸ καταστραφέν χωρίον καὶ εἰς τὰ παλαιὰ κτήματα τῶν ἐσχηματίσθησαν ἤδη δύο μεγάλες λίμνες ἀληθινὰ μαγευτικῆς.

Οἱ Ἀκρατινοὶ βεβαίως εἶνε εὐχарιστημένοι μὲ τὴν προνομιούχον τοποθεσίαν των, ἀλλὰ παραπονοῦνται πικρῶς καὶ δικαίως νομίζω, διότι ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὰ Καλάβρυτα κατεσκευάσθη ἀνάμεσα εἰς τοὺς κρημνοὺς τοῦ Βουραϊκοῦ, ἐνῶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ἠδύνετο ν' ἀκολουθήσῃ τὴν γραμμὴν Ἀκράτας, Βοΐσιμα, Καλαμῆς, Ἐπάνω Διακοφτό, Μ. Σπήλαιον καὶ τῶν ὀπισθεν ἑδαρῶν, ὅποτε θὰ παρεκάμπετο ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁδοντωτοῦ σιδηροδρόμου.

Παραπονοῦνται ἀκόμη διὰ τὴν ἔλλειπιν δρόμων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μέχρι τῶν περιήμων ἔξ ἑλάτης καὶ πεύκων δασῶν των. Τὰ περίφημα δάση τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀκράτας εἶνε παρθένα καὶ τόσον πικρὰ ὥστε καθίστανται σήμερα εἰς ἀλείψιμα σημεῖα ἀδιάβατα. Ἐκεῖ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Χέλμου ἠδύνετο νὰ δημιουργηθοῦν χύμας Ἐλβετίας, διότι ὅσοι ἄρρωστοι μετέβησαν ἐθεραπεύθησαν ἐφ' ὅσον εὗρισκοντο εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς νόσου των.

Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς δρόμου πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ Χέλμου θὰ ἐδημιουργεῖ μεγάλην κίνησιν ὅχι μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ περιηγητῶν ἀκόμη, ἄφου καὶ τώρα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐστρατεύουν ἄρχετοὶ ἔξενοι καὶ φθάνουν μετὰ πολλῶν κόπων μέχρι τῶν περιήμων ὁδῶν τῆς Στιγῆς.

Ὁ ἔθνικὸς πλοῦτος εἶνε ἀπερίγραπτος ἐκεῖ ἐπάνω, ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀκόμη συγκοινωνίας τὸν καθιστᾷ σχεδὸν ἐντελῶς ἄχρηστον. Διότι μὲ μὴ ἐπικίνδυνη γυδίστρατα, ἡ μὲ δέκα ἄλλες γυδίστρατες δὲν εἶνε δυνατόν οἰκογενεῖαι νὰ ἐκδράμουν εἰς τὰ θαυμασιὰ μοναδικὰ καὶ πικρὰ δάση, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ ἐκμετάλλευσίς των, διότι πρέπει κάποτε ν' ἀραιωθοῦν, ἄλλως καὶ δυνεύουν νὰ καταστραφῶν ὁλοσχερῶς ἀπὸ τὴν παραμικροτέραν πυρκαϊάν, οὔτε νὰ γίνωνιν σοβαρὰ ἐργασίαι εἰς τὰ μεταλλεῖα

σδήρον καὶ χαλκοῦ τὰ ὁποῖα εὗρισκονται πέρας τοῦ δήμου Νωνάκριδος.

Ἡ παρήγορος ἀπαρχή, ἡ ὁποία ἐγένετο διὰ τῆς κατασκευῆς βατῆς ὁδοῦ μέχρι Ζαρούχλας κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ πρώην πληρεξουσίου Αἰγιαλείας καὶ Λουκᾶ Σακελλαροπούλου, πρέπει νὰ συνεχισθῇ ἐντατιωτέρον ἀπὸ τὸ κράτος, διότι, ἐπαναλαμβάνω, ἐκεῖ ἀπάνω ὑπάρχει ἄπειρος φυσικὸς πλοῦτος, ἄχρηστος σήμερον, ἀνεκμετάλλετος, ἀποκεκλεισμένος καὶ ἀπρόσιτος.

Κατὰ τὴν ἔρευνάν μου εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀκράτας ἀνεκάλυψα τὸν τραγικώτερον Ἑλλήνα ταχυδρομικὸν ὑπάλληλον, διότι ἐδῶ ὑπάρχει ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον β' τάξεως μὲ 16 τηλεφῶνα εἰς τὰ τρίγυρα χωριά, 300.000 μηνιαῖες καταθέσεις εἰς τὸ ταμειεῖον τοῦ ταχυδρομείου, μὲ πικρὴν τηλεγραφικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐμπορικῶν καὶ τραπεζικῶν γραφείων.

Εἶνε ὁ καὶ Σαλαπάτας, θαῦμα ἀντοχῆς καὶ ἐργατικότητος, ὁ ὁποῖος μὲ ἓνα μόνον βοηθητικὸν ὑπάλληλον ἀγωνίζεται κατὰ τὸν μαρτυρικώτερον τρόπον νὰ διεύθυνῃ τὸ ταχυδρομεῖον, τὸ τηλεγραφεῖον, τὰ 15 τηλεφῶνα, τ' ἀγροτικὰ ταχυδρομεία, τὸ ταμειεῖον, τὴν πώλησιν τῶν γραμματισμῶν καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ὑπηρεσίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶνε καὶ ἐπεύθυνος.

Ὁ καὶ Σαλαπάτας δὲν μοῦ ἀπέκρυψε βέβαια τὸν ὄγκον τῆς ἐργασίας του, διότι ἐργάζεται ἀκαταπαύτως τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ἐν ὀνόματι τοῦ στοιχειωδέστερου ἀνθρωπισμοῦ ἄς τοῦ στεῖλον αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ταχυδρομείου ἓνα ὑπάλληλον ἀκόμη, διότι ἐν τέλει θὰ φέρουν τὴν εὐθύνην τοῦ ἐκνευρισμοῦ του καὶ εἶνε χρέμα ἐνὸς τόσον εὐσυνειδήτου ὑπαλλήλου νὰ τοῦ καταγράψον τόσον προόρους τὰ κόκκαλά του οἱ οἰκονομολογικοὶ παραματισμοί.

Οἱ Ἀκρατινοὶ ὑπερηφανεύονται διὰ τὴν ἐκπαιδευτὴν κίνησιν των, διότι ἔχουν γυμνάσιον μὲ 180 μαθητὰς καὶ 30 μαθητρίαις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γυμνασιάρχου καὶ Ρουσᾶ, Ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ καὶ συντηρεῖται ἀπὸ ἐτῶν χρησιμεῖον ὡς κέντρον ἐκπαίδευσως ὅλης τῆς περιφέρειας, ὅπως ἐπίσης καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐχουν ἀκόμη καὶ καθηγητὴν τῆς γυμνασιακῆς, τὸν καὶ Καλαμπάκην, τοῦ ὁποῖου στεροῦνται γυμνάσια ἄλλων μεγαλειτέρων πόλεων.

Ἡδὴ ἀνεγείρουν εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς πόλεως ἰδιαίτερον κτίριον γυμνασίου—κατετέθη ὁ θεμέλιος λίθος—καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους οἱ μαθηταὶ θὰ στεγάζωνται εἰς τὸ νῆον εὐρύχωρον μέγαρόν των. Διότι πρόκειται περὶ τῆς δημιουργίας ἐνὸς πραγματικοῦ μεγάρου ἐγγύτατα τοῦ ἑλαιῶνος τὸ ὁποῖον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἱγυεινῆς θὰ εἶνε μοναδικὸν σχεδὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ γυμνασίου εἰς τὴν κεντρικὴν πόλιν τῆς Ἀκράτας προβάλλουν ἀντιρρήσεις μερικοὶ συμπατριῶται των, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐγκατασταθῇ, λόγῳ τῶν ἐργασιῶν των εἰς τὴν σταφιδα πρὸ ἐτῶν, εἰς τὴν παραλία. Ἀλλ' ἡ ἀξίωσις αὕτη δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τύχῃ προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου, διότι ἀντιτίθεται ὅχι μόνον πρὸς τὴν γνώμην τῶν

περισσότερον κατοίκων και εις τὸ συμφέρον τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι στεγάζονται ἀνέτως εἰς τὴν Ἀκράτα, ἀλλὰ καὶ εἰς λόγους σοβαροῦς ὑγείας. Εἶνε κοινὸν μυστικὸν ὅτι ἡ παρὰ τὴν λόγῳ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κράθιδος δὲν εἶνε ἀπὸ ἀλλελαγμένη τῆς προσβολῆς ἐλῶδων πυρετῶν.

Ἐδῶ εἰς τὴν Ἀκράτα εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ γνωρίσω καὶ τὸν μεγαλειότερον περιηγητὴν τοῦ κόσμου ἢ τοῦλάχιστον ἓνα ἐκ τῶν μεγαλειότερων περιηγητῶν τῆς ὑψηλίου. Διότι οἱ Ἀκραῖνοι διακρίνονται διὰ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τῶν καὶ τὸ ἐπαγγελματικὸν ταλέντο τῶν. Πλείστοι ἐπιστήμονες, λόγιοι καὶ καλλιτέχναι διεσπάρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδῶ ὁ ἀείμνητος Σπύρος Περεσιᾶδης ἔγραψε τὴν ἀλησμόνητην «Γκόλφω», χωρὶς ὅμως νὰ τοποθετηθῇ ἀκόμη ἡ προτομὴ του εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Διότι ἡ «Γκόλφω» συνεκίνησε ὅλους τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, παντοῦ ὅπου παρεστάθη, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἐδημιούργησε τὰς θριαμβευτικώτερας ἐκδηλώσεις μὲ τοὺς παθητικοὺς στίχους καὶ τὴν εἰδυλῆσιν ἀγάπην τῆς.

Ἡ παλαιὰ οἰκία τοῦ Σωτηρίου Κανελλοπούλου ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἀγιογραφικὴν πινακοθήκην καὶ ἓνα ταμιεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζει τὸν μεγαλοπρεπεῖ Χέλμ, εἶνε ἄξιον πραγματικοῦ θαύματος. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀγιογραφίαι τῆς ἐκκλησίας Ἀκράτας εἶνε ἄξιαι ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κανελλοπούλου ὑπάρχει καὶ ἓνα ἔγγραφο ἱστορικὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁθωνος ὅτ' ἀριθ. 14307 τοῦ Σεπτεμβρίου 1837, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Α. Κανελλοπούλου, ὅστις διορίζεται δήμαρχος Νανιάριδος.

Εἰς τὴν Ἀκράτα ὑπάρχει καὶ ἓνας περίεργος καὶ θαυμαστὸς τύπος περιηγητοῦ ὁ ὁποῖος δὲν ἀφῆκε γωνίαν τῆς ὑψηλίου ποὺ νὰ μὴν τὴν ἐπισκεφθῇ.

Ὁ περιηγητὴς ὅλης τῆς ὑψηλίου εἶνε ὁ κ. Γεώργιος Κ. Ρουφογάλης, ἡμικίως 50 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος ἐμπορεῖται σήμερον εἰς τὴν Ἀκράτα. Πρὸ αὐτοῦ προηγήθησαν καὶ κατέστησαν τὰς ἀγορὰς μὲ τὸ ἐμπορικὸν τῶν πνεύμα οἱ ἀδελφοὶ κ. κ. Κουβίλοι εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ἀλλ' ὁ κ. Ρουφογάλης δὲν εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ παραμείνῃ εἰς ἓνα μόνον σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος καὶ τῆς ὕδρογειοῦ σφαίρας.

Ἐνα εὐρύχωρον δωμάτιον τῆς οἰκίας τὸ ἔχει μεταβῆναι εἰς μουσεῖον τῶν περιηγητῶν του καὶ τὸ μουσεῖον αὐτὸ θὰ τὸ δωρήσῃ ἀργότερα εἰς τὸ γυμνάσιον. Συνιστῶ εἰς οἰανδήποτε φιλοπεριηγητὴν νὰ τὸ ἐπισκεφθῇ, νὰ τὸ μελέτησῃ καὶ ἀσφαλῶς θὰ τὸ θαυμάσῃ. Ὁ κ. Ρουφογάλης ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1896 μετὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβε καὶ μέρος ὡς δρομεὺς. Μετέβη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου εἰργάσθη ὡς τυπογράφος εἰς μίαν ἀγγλικὴν ἡμερησίαν. Ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε καὶ ἐπισκέφθη τὴν Εὐρώπην, μετέπειτα τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὴν ἑτασίαν τῆς, τὴν Κίαν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Ἀφρικὴν,

παντοῦ τέλος ὅπου κινεῖται καὶ ἀναπνέουν ἄνθρωποι πολιτισμένοι, ἀπολίτιστοι, ἄγριοι, ἡμίγριοι καὶ ἡμεροί.

Θαῦμα ἀντοχῆς, ἐπιμονῆς, γνώσεως ὅλων τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῶν ἀγρίων ἀκόμη. Τὴν 26ην Νοεμβρίου 1910 μετέβη εἰς τὴν Γκιανάγα Πολιμίνα, ἐπισκέφθη τὸν τάφον τοῦ Λέοντος Τολοταί, παρέλαβε χῶμα ἀπὸ τὸν τάφον του, τὸ ἐποθέτησε εἰς μίαν φιάλιν, τὸ ἐσφράγισε μὲ βουλοκέρι καὶ τὸ ἔχει τώρα εἰς τὸ μουσεῖον του ὅπως καὶ μίαν βιβλὸν ἀπὸ τὸ προσκύνημα τοῦ μεγάλου Ρώσσου ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Κροῦγερ ἔχει παραλάβῃ ἓνα κομμάτι σιδηροῦ στεφάνου, ἔχει πιστοποιητικὸν ὅτι ἐπισκέφθη τὴν 24 Ἰανουαρίου 1924 τὸν τάφον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐλένην, ἐδημιούργησε μίαν συλλογὴν γαλλικῶν ἀγγυρῶν ταλίων ἀπὸ τοῦ 1790 καὶ ἐντεῦθεν, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφόρων πολιτευμάτων, ἔφερε δέματα μεγάλων ὄψεων, λεόντων καὶ βόα μὲ τὰ ὁποῖα στολίζει τὴν αἴθυσαν τοῦ μουσείου του, κοράλια καὶ ὄστρακα πολύτιμα ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, μικρὰ γυναικεία ὑποδήματα, μεταξωτὰ εἰς ὅλα τὰ μεγέθη, ὀδόντας λεόντων, τίγρεων, ὅπλα ἀγρίων παντὸς εἶδους, πολύτιμον συλλογὴν γραμματισμῶν παντὸς εἶδους καὶ ἡμερησίων ὅλων τοῦ κόσμου, καὶ κινεῖται ἀκόμη, τίς ὁποῖος διαβάσει ὅπως τίς ἑλληνικὴς.

Ἀλλὰ εἶνε τὸσον πολέμιος καὶ ἄφθονος ἡ συλλογὴ του ἀπὸ τὰ περιεργότερα πράγματα τοῦ ζῶντος ἀναπνέοντος καὶ κινουμένου κόσμου ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε ἓνα ταξίδι μέχρι τῆς Ἀκράτας ἀξίζει μόνον καὶ μόνον διὰ ν' ἀκούσῃ τις τὸν κ. Ρουφογάλην διηγούμενον καὶ νὰ περιεργασθῇ τὸ μοναδικὸν καὶ παγώσιμον μουσεῖόν του.

Ὅταν ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν τοῦ ἔπαισα τὸ χέρι μὲ βαθεῖα συγκίνησι καὶ ἀληθῆ θαυμασμόν. Ἐδρυσκόμην ἀπέναντι ἐνὸς ἡρωικοῦ ταξιδιωτοῦ ὁλοκλήρου τῆς ὑψηλίου, ἀπέναντι ἐνὸς ἀριστοτέχον περιηγητοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τὰ καμὴ τὸν γῆρον τοῦ κόσμου καὶ νὰ συναρτηθῇ μὲ τὸν Στάινλεϋ, τὸν Τάιτ καὶ τὸν Ρούζβελτ εἰς τὰ κινήματα τῶν λεόντων καὶ τὰς ἔξεραιήσεις τοῦ κόσμου ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸ ταλέντο τοῦ τολμηροῦ θρανητοῦ, τὴν τέχνην καὶ τὴν ἱκανότητα ἐνὸς νέου Ὀδυσσεῶς. Καὶ τὸν ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μὲ εὐγνωμοσύνη διότι μὲ τίς τεχνικὰς καὶ περιεργὰς δηγήσεις του ἔκαμα καὶ ἐγὼ εἰς δύο ὁλοκλήρους ὥρας... τὸν γῆρον τοῦ κόσμου...

16 Δεκεμβρίου 1925.

ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Δύο μεγάλα συγκοινωνιακά σφάλματα βαρύνουν την μεγαλοφυΐαν τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Διακοφτοῦ-Καλαβρύτων καὶ τὸ σατανικὸν Κρινονέρι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Καὶ τὰ δύο ἀποδίδονται εἰς τὴν ἐπιχράτησιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολιτικῶν φίλων τοῦ Φωτῆλα (Καλαβρύτων) καὶ Ραυτοπούλου (Μεσολογγίου). Ἐπῆσε θῆμα ὁ ἀείμνηστος Τρικούπης; Ἀσφαλῶς ὥς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Τὸ σιδηροδρομικὸν ἔργον Διακοφτοῦ-Καλαβρύτων ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἐγκαταλειφθῇ μίαν ἡμέραν διότι δὲν δύναται νὰ ἐκμηθεύσῃ πλέον οὔτε τὴν συγκοινωνίαν οὔτε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἀπὸ ἀπόψεως θεαματικῆς βεβαίως ἡ διαδρομὴ, τὸ βάσανον καὶ τὸ μαρτύριον εἶνε ὑπέροχον. Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶνε ριψοκίνδυνοι περὶ ἡγήται. Ὅσοι ταξιδεύουν εἶνε πρὸ παντός ἔμποροι καὶ κτηματῖαι καὶ ζητοῦν ἀντὶ τοῦ θεάματος τὴν ἀσφάλειάν των.

Ὅχι μόνον οἱ Καλαβρυτινοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ εἰδικοί μηχανικοὶ ἀποφαινόμενοι ὅτι ἡ φυσικὴ ὁδὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἦτο καὶ εἶνε ἡ δι' Ἀχράτας πρὸς Καλάβρυτα, ἢ διὰ Πατρῶν πρὸς Καλάβρυτα. Κυρίως ἡ διὰ Πατρῶν πρὸς Καλάβρυτα εἶνε ἡ προτιμότερα διότι καὶ τὸ ἔδαφος εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἑκασίν του δὲν εἶνε ἀνώμαλον καὶ ἡ ἐκμετάλλευσίς θὰ εἶνε ἐπιχειρητέρα ἀφοῦ ἡ γραμμὴ θὰ περᾷ κοντὰ ἀπὸ πολλὰς κοινότητες τῶν δύο ἐπαρχιῶν.

Ἐνῶ σήμερον ἡ γραμμὴ Διακοφτοῦ-Καλαβρύτων εἶνε ἄγονος διότι μόνον ἓνα διάμεσον μικρὸν σταθμὸν ἔχει. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἔργου—διότι ὡς ἔργον στερεότητος εἶνε μοναδικόν—ἀνετέθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Γάλλον μηχανικὸν Ατοῦ ἀντὶ 1.200.000 φράγκων. Ὀλίγου μηνος μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν πρώτων ἐργασιῶν συνετελέσθη διαφωνιὴ μετὰ τῆς κυβερνήσεως ἐκηρύχθη ἐκπτώσις καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου ἀνέλαβε γαλλικὴ ἐταιρεία. Αἱ ἐργασίαι ἐπεραιώθησαν μετὰ 4 ἔτη καὶ αἱ δαπάναι ἀνῆλθον εἰς 4.000.000, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐργολάβος καὶ μηχανικὸς Ατοῦ τὰς εἶχε ἀναλάβῃ μετὰ τὴν ἐπικρῆσιν νὰ τὰς φέρῃ εἰς πέρας ἐντὸς ἐνὸς μόνου ἔτους.

Αἱ δυσκολίαι τῆς γραμμῆς εἶνε τόσοι πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀνωφύρεις, γέφυρες, καταρράκται, σήραγγες, ὥστε διὰ τὴν ὅλην κίνησιν χρησιμοποιοῦται ἡ ἀτμομηχανή, ἓνα βαγόνι διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ ἡ σκευοφόρος. Ἀπὸ τινος

ἐτῶν τὸ μοναδικὸν ἐπιβατικὸν βαγόνι δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ ὅλους τοὺς ἐπιβάτας κατὰ τὴν ἀνοδὸν των εἰς τὰ Καλάβρυτα κυρίως καὶ δι' αὐτὸ πολλοὶ ἀναγκάζονται ν' ἀναμένουν τὸ ἐμπορικὸν λεγόμενον τραῖνον διὰ νὰ ταξιδεύσουν.

Διὰ νὰ ταξιδεύσω κι' ἐγὼ μέχρι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῶν Καλαβρύτων καὶ ν' ἀπολαύσω τὸ θέαμα τῶν μεγάλων καταρρακτῶν, τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς γραμμῆς χρημίνων κατέλαβα μίαν θέσιν εἰς τὴν θορίδα τῆς σκευοφόρου πλησίον τοῦ οδηγοῦ καὶ χειριστοῦ τοῦ «φρένου» καὶ Σωτηρίου Παπαδήμα, ἐνὸς ἐκ τῶν ἱκανοτέρων σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων ὁ ὁποῖος γνωρίζει εἰς ὅλην τὴν ἑκασιν τὰς δυσκολίας τῆς γραμμῆς.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἀτμομηχανὴν εὐρίσκεται ὁ μηχανοδηγὸς Ἰωάννης Μπαμπούσης ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐργάζεται εἰς τὴν γραμμὴν Καλαβρύτων καὶ ὑφίσταται μετὰ τὴν ὑπομονὴν τοῦ Ἰωβ τοῦ μαρτύριόν της. Ἡ ἀτμομηχανὴ κατεσκευάσθη ὡς σημειοῦται ἐπ' αὐτῆς εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1891 καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν γραμμὴν Καλαβρύτων μίαν ὁλόκληρον τριακονταετίαν!!

Λόγω τῆς μεγάλης εἰδικότητος καὶ προσσχῆς τῶν μηχανοδηγῶν δὲν ἐγένετο κανένα δυστύχημα. Ἀλλ' αἱ ἀτμομηχαναὶ εἶνε καιρὸς ν' ἀλλάξουν καὶ τὸ ταχύτερον μάλιστα. Διότι ἡ χρησιμοποίησίς των ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον τριακονταετίαν ὑπερέσθη κάθε ὅριον ἀντοχῆς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη κατέστη τόσο ἀισθητὴ ὥστε ἡ ἐταιρεία ΣΠΑΠ μετέφερε ἤδη εἰς τὸν σταθμὸν Διακοφτοῦ μίαν νέαν ἀτμομηχανὴν τὴν ὁποίαν θὰ θέσῃ εἰς κίνησιν μετὰ τινος μηνος διότι τώρα μόλις τὴν συναρμολογοῦν καὶ ἀναμένουν νὰ συμπληρώσουν τὰς ἐλλείψεις μερικῶν ἐξαρτημάτων.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὰ Καλάβρυτα ἡ ἀτμομηχανὴ λόγῳ τῆς ἀνωφύρειας ὀθεῖ ἐκ τῶν ὕψους τὸ ἐπιβατικὸν βαγόνι καὶ τὴν σκευοφόρον. Ἡ γραμμὴ κατὰ μήκος τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ εἶνε μοναδικὴ εἰς θέαμα καὶ ὅσοι ξένοι ταξιδεύουν διὰ πρώτην φοράν λησμονοῦν τοὺς κινδύνους καὶ παρατηροῦν τοὺς μεγάλους καταρράκτας, τὸν ὄγκον τῶν τρεγρῶ βουνῶν, τοὺς κρημνούς των, τὸ ἀνοιγμα τῶν βράχων. Ἀποθαιμάζουν τοὺς μηχανικοὺς οἱ ὁποῖοι ἀνάμεσα εἰς τὴν ἀγρίαν φύσιν κατεσκευάσαν στερεὰν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ὑπέταξαν ὅλες τῆς μεγάλες δυσκολίας εἰς τὴν θέλησίν των.

Ἀλλ' ἡ ἀνοδος τοῦ τραίνου πρὸς τὰ Καλάβρυτα θὰ ἦτο ἀδύνατος ἐὰν εἰς τὴν ἀνωφύρειαν μετὰ Διακοφτοῦ καὶ Ζαχλωροῦ δὲν κατεσκευάζον τρία τμήματα ὁδοντωτοῦ σιδηροδρόμου, ἀληθινῶς ἀγρόανου δράκοντος τῆς ὅλης γραμμῆς. Τὸ πρῶτον καὶ μεγαλύτερον ὁδοντωτῶν τμήμα ἔχει ἑκασίν 2.600 μέτρων, τὸ δεύτερον 800 καὶ τὸ τρίτον 300.

Εἰς τὸ τέταρτον ὁδοντωτοῦ τμήματος ἡ ἀτμομηχανὴ σταματᾷ διὰ νὰ ἐφοδιασθῇ μετὰ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐπιβάται ἀναπνέουν ὀλίγον καὶ ἐπισκέπτονται τὸ μικρὸν καφενεῖον τὸ ὁποῖον ἔχει δημιουργήσῃ ἓνας γερο-

λεβέντης Μικρασιάτης ἐκ Περγάμου ὀνόματι Στέλιος Χατζητοσαγκάρης. Ὅπως μοῦ ἔλεγαν οἱ μηχανοδηγοί, τὸ ταξίδι μὲ τὴν γηραιὰν ἀτμομηχανήν των τὸ καλοκαίρι εἶνε ὑποφερτόν. Ἀλλὰ τὸν χειμῶνα, μὲ τὸ χιόνι, τίς βροχὲς καὶ τοὺς ὄγκους τῶν χωμάτων, οἱ ὅποιοι ἀποσπῶνται ἀπὸ τὰ τριγύρω βουνὰ ἢ διαδρομὴ εἶνε αὐτόχρημα τραγικὴ καὶ μόνον ἡ χρησιμοποιοῦσας νεωτέρων ἀτμομηχανῶν θ' ἀνεκούφιζε τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὸ προσωπίκὸν τοῦ σιδηροδρόμου. Ὡς ἐπιταχύνῃ λοιπὸν ἡ ἑταιρεία τοῦ ΣΠΑΠ τὴν ἀποστολὴν καὶ τῆς ἄλλης νεωτέρας ἀτμομηχανῆς διὰ νὰ μειωθῇ κάπως τὸ μαρτύριον τοῦ λαοῦ τῶν Καλαβρύτων. Ἀρκετὰ ἐδεικνύθησαν μὲ τίς μηχανεὲς τοῦ 1891.

Εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Ζαχλωροῦς τερματίζονται ὅλοι οἱ φόβοι τῶν ἐπιβατῶν διότι ἔχουν ἐξέλθῃ πλέον ὁλοκληρωτικῶς ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνον ζώνην ἀπὸ τοὺς κρημνοὺς, τίς γέφυρες, τὰς σήραγγας καὶ τὸ ὁδοντωτὸν τμήμα. Ἀπέναντι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἶνε τὸ χωριὸ Ζαχλωροῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει περισσότερους τῶν 700 κατοίκων. Εἶνε ὅλοι γεωργοὶ καὶ κτηματῖαι καὶ συντηροῦν πλήρως μονοτάξιον σχολεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἀθανασίου Νικολοῦλια. Οἱ Ζαχλωρίται ἐργάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ κτήματα τοῦ Μ. Σπηλαίου καὶ πληρώνουν ἀκόμη τὸ χωράδι τῶν ἐμφυτευτικῶν εἰς τοὺς μοναχοὺς. Καὶ δι' αὐτὸ ζητοῦν σήμερον ν' ἀπαλλοτριωθοῦν τὰ πρῶτα κτήματα τῶν παλαιότερων καλλιεργητῶν καὶ ν' ἀποκτήσουν καὶ αὐτοὶ κάποιαν εὐτυχίαν.

Ζητοῦν ἀκόμη τὴν ἐπισκευὴν τῆς μικρᾶς γεφύρας των, ἣ ὁποία εἰρήσκειται παραπλεύρως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Διότι ὅχι μόνον ἡ συγκοινωνία μὲ τὸ Μ. Σπήλαιον κινδυνεύει νὰ διακοπῇ ἀλλὰ καὶ πλείστα δυστυχήματα συνέβησαν εἰς τοὺς κατοίκους.

Ὁ ταξιδιώτης ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὸν σταθμὸν Ζαχλωροῦς καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ζωηροτέρου πόθου διὰ ν' ἀνέλθῃ τὸ ταχύτερον πρὸς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὁσιαῦτά του, διὰ νὰ προσκυνήσῃ ἐκεῖ ὅπου ἀνευρέθη ἡ ἀριστουργηματικὴ κηρόπλαστος εἰκὼν τῆς θεομήτορος, τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Λουκά.

Ἀλλ' ἡ ἀνοδος πρὸς τὴν ἱστορικὴν μονὴν εἶνε ἀρκετὰ κοπιώδης. Ὅχι διότι ἡ ἑκασίς εἶνε μεγάλη ἀλλὰ διότι οἱ διευθύνοντες τὴν μονὴν δὲν κατόρθωσαν ποτὲ νὰ κατασκευάσουν ἕνα δρόμον ὑποφερτὸ καίτοι τὸ ἔδαφος παρ' ὅλην τὴν ἀνωφέρειάν του οὔτε κρημνοὺς ἔχει οὔτε ἀποτόμους κλίσεις.

Ἡ σημερινὴ γιδοστράτα προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐπιστάτου ἐναντίον τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμενοσυμβουλίων. Ἡ μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ κτήματα πολλὰ εἶχε καὶ ἔχει, παρ' ὅλας τὰς ἀπαλλοτριώσεις, καὶ χρηματικὴν περιουσίαν μεγάλην. Ἡ διαπίπτει κατὰ συνέπειαν ὀλίγων χιλιάδων δραχμῶν διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς δρόμου ἥτο εἴκο-

λος. Ἀρόμου ἀπαραίτητον ὄχι μόνον διὰ τοὺς προσκυνητὰς καὶ περιηγητὰς, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι ἀνεβοκατεβαίνουν εἰς τὰ κτήματα των. Ἀντὶ τοῦτου ἀνέχονται μοιρολατρικῶς τὴν γιδοστράτα, πασιζοῦνται τὰ ζῶα κατὰ τὴν ἀνοδὸν καὶ κατὰβασιν, λαχανιάζουν οἱ ἐπισκέπται καὶ βέβαια δὲν ἐκφράζονται ἐπαινετικῶς ὑπὲρ τῶν μοναχῶν.

Ἐφθασα κ' ἐγὼ ἐδῶ ἐπάνω λαχανιασμένος, καθιδιώκων, καὶ παρ' ὅλην τὴν κόπωσίν μου κατηνύθην ἀμέσως εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ θαυμάσω τὰ ἱστορικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως. Οἱ μοναχοὶ ἔψαλλον τὸν ἑσπερινὸν καὶ μετὰ τὸ πέρασ τοῦ εἰσῆλθον ἐκ τοῦ προναοῦ εἰς τὸ «σπήλαιον αὐτογλυφῆς ἔνδον πέτρας ὑψηλοῦ καὶ παμμεγέθους, ἧς τὸ μὲν ὕψος ἔξωθεν ἀναβαίνει ὑπὲρ τὰς ὀδοῦντα ὄρηάς, τὸ δὲ πλάτος μικρόν τι ἔλλειπει τοῦ ἑνὸς μιλίου».

Ὁ ἡγουμένος τῆς μονῆς ἀπουσίαζε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ ἀντικαταστάτης του, βεβαρυσμένος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, ἀπεσύρθη εἰς τὸ κελὶ του μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἑσπερινοῦ. Κατόπιν ἐπιμύων παραλήσεών μου ἦλθεν ἕνας μοναχὸς ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ τὰ περισσότερα κειμήλια τῆς μονῆς. Καὶ πρῶτον μὲ ὠδήγησε πρὸ τῆς θαυμαστῆς εἰκόνης τοῦ Λουκά, ὅπου ἔμεινα ἐκστατικῶς καὶ ἐκθαμβὸς πρὸ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀπλότητός της. Κατόπιν ἐπεσφύρημεν τὴν βιβλιοθήκην, ὅπου φυλάσσονται τὰ ἱστορικὰ χειρόγραφα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ, τὰ διατάγματα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐνετικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἀριστοκρατῶν καὶ σουλτάνων, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ πίστις τῶν μοναχῶν τῆς ἐποχῆς τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων.

Ἰδιαίτερος προξενεῖ βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἡ ἀπάντησις τῶν μοναχῶν εἰς ἕνα ἔγγραφο τοῦ Ἰμβράημ διὰ τοῦ ὁποίου διατάσσοντο νὰ παραδοθοῦν εἰς τὰ στρατεύματά του καὶ νὰ μὴ ἀντιτάξουν ἄμυναν. Ἴδου ἡ ἱστορικὴ ἀπάντησις των:

Ὑψηλότατε ἀρχηγὲ τῶν ὀθωμανικῶν ἀρμάτων

Χαῖρε.

Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἶδομεν τὰ ὅσα γράφεις ἡξέυρομεν πῶς εἶσαι εἰς τὸν Κάμπον τῶν Καλαβρύτων πολλὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἡμεῖς διὰ νὰ προσκυνήσωμεν εἶνε ἀδύνατον διότι ἡμεθα ὀρκισμένοι εἰς τὴν πίστιν μας, ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες καὶ κατὰ τὸ αἶνί μας δὲν γίνεται νὰ χαλάσῃ ὁ ἱερὸς ὄρκος τῆς πατρίδος μας σὲ συμβουλευόμεν ὅμως νὰ υπάγῃς νὰ πολεμήσῃς ἄλλα μέρη διότι ἂν ἔλθῃς ἐδῶ νὰ μᾶς πολεμήσῃς καὶ μᾶς νικήσῃς δὲν εἶνε μεγάλον κακόν, διότι θὰ νικήσῃς παπᾶδες ἂν ὅμως νικήθῃς τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ἄφρατα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν καὶ θεῖαν δυνατὴν καὶ θὰ

εἶνε ἐντροπή σου καὶ τότε οἱ Ἕλληνες θὰ ἐγκαρδιοθοῦν καὶ θὰ σὲ κινή-
γουν πανταχοῦ. Ταῦτα σὲ συμβουλευόμεν καὶ ἡμεῖς καίμε ὡς γνωστικός τὸ
σημῆρόν σου, ἔχομεν καὶ γράμματα ἀπὸ τὴν βουλὴν, καὶ Ἀρχιστράτηγον
Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ
μᾶς στείλῃ παλικάρια καὶ τροφὰς καὶ ὅτι ἢ θὰ ἐλευθερωθῶμεν τάχιστα ἢ
θὰ ἀποθάνωμεν κατὰ τὸν ἱερὸν ὄρκον τῆς πατρίδος.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ὁ Ἠγούμενος οἱ σὺν ἐμοὶ παπᾶδες καὶ καλόγεροι

Τῇ 22ῃ Ἰουνίου 1827 Μέγα Σπήλαιον.

Ἄλλὰ σήμερον ἐδῶ ἐπάνω ἡ κατάστασις εἶνε ἐντελὲς διαφορετικῇ. Δὲν
θ' ἀποκρίνω τὴν ἀλήθεια. Εἰς παλαιότερους καιροὺς ἀπὸ τὴν μονὴν τοῦ
Μ. Σπηλαίου ἐξήρχοντο διαπρεπεῖς θεολόγοι οἱ ὅποιοι κατέλαβον μητροπο-
λιτικοὺς θρόνους καὶ ἐδίδασαν εἰς τὰ γυμνάσια τοῦ κράτους. Τώρα δὲμος ἡ
μονὴ διέχεται μίαν κατάστασιν παραμυθίας καὶ ἐγκαταλείψεως. Οἱ ὀλίγοι μο-
ναχοὶ παραμένουν ἐδῶ ἐπάνω μὲ κάποιαν στενοχωρίαν. Ὁ δρόμος τὸν πα-
ρουσάζει, ὅπως καὶ ἀνωτέρω περιέγραψα, τὴν ἀθλιωτέραν εἰκόνα. Εἰς τὸν
λεγόμεν ξενῶνα τὸν κυριαρχεῖ ἡ ἐγκατάλειψις μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε
νὰ μὴ εἶνε δυνατόν νὰ διανικτερεῖται οὔτε ὁ χειρότερος χωριάτης. Δὲν εἶδα
χειρότερον χάνι εἰς κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδος. Θὰ εἶνε προτιμότερον νὰ
τὸν κλείσουν.

Διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς γενναιοφροσύνης τοῦ ἀειμνήστου Αἰγίου
Ξενοφώντος Σταυρουλοπούλου ἰδρύθη πρὸ ὀλίγων ἔτων εἰς τὸ ἀριστερόν
ἄκρον τῆς μονῆς ἓνα ξενοδοχεῖον εὐπρόσωπον. Ἦδη ὁ ἐνοικιαστής του κ.
Ἰάκωβος Βάϊλας κατεσκεύασε καὶ ἓνα παρῆρημα εἰς τὸ ὁποῖον δύνανται
νὰ διαμείνουν τὸ καλοκαίρι καὶ ἄλλοι ἐπισκέπται. Ἡ φήσις ἐδῶ ἐπάνω εἰς
τὸ ὑψόμετρον 1080 εἶνε μαγετικῇ, ἡ ζωὴ ἀναδημιουργεῖται ὡς ἐκ θαύματος.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ξενοδοχεῖον αὐτὸ κινδυνεύει, διότι ὁ μητροπολίτης Καλα-
θρίτταν καὶ Αἰγινεῖας κ. Τιμόθεος τοῦ ἐκάρηξε τὸν πόλεμον ἐνῷ ἐνέκρινε
τὰ συμβόλαια τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας του. Εἶνε ἀδίκημα δι' αὐτὴν
τὴν μονὴν ἡ καταπολέμησίς του, ἐφ' ὅσον ἐνοικιαστής καὶ ἐπισκέπται συμ-
μορφοῦνται πρὸς τὸν ἐκδοθέντα κανονισμόν τῆς διαμονῆς των.

Ἐκτὸς τούτου μεταξὺ μοναχῶν καὶ μητροπολίτου ἐφίσταται ἀληθὴς πό-
λεμος. Ἀγὼν ἔξοντώσεως ἐναντίον τῶν μοναχῶν. Ὁ μητροπολίτης ἀπαγο-
ρεῖ εἰς τοὺς μοναχοὺς τὰς βαπτίσεις ἐν τῇ μονῇ. Ἐνας Ἕλληνα ὁ ὅποιος
ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν διὰ νὰ βαπτίσῃ τὸ παιδί του εἰς τὴν μονήν, —
τοῦ εἶχε τάμα— ἀπεπέμφθη διότι αἱ διαταγαὶ τοῦ μητροπολίτου Τιμοθέου ἦσαν
ἀώστηραί.

Ἡ τέλεσις ἐνὸς γάμου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς ἐδημιούργησε τοιαύ-

τὴν ρῆξιν καὶ ἀναστάτωσην μεταξὺ Τιμοθέου καὶ μοναχῶν, ὥστε ἀρκετοὶ ἐξ
αὐτῶν ἐτιμωρήθησαν δι' ἀργίας καὶ περιορισμοῦ.

Ποῖος ἔχει τὸ δίκαιον ἀρμοδιωτέρα εἶνε νὰ τὸ κρίνῃ ἡ ἱερὰ σύνοδος.
Μία ἀμερόληπτος ἔρευνα εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν θὰ διεφύτιζε τοὺς συνοδι-
κοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν σήμερον καὶ κάποιαν εὐθύνην. Διότι δὲν διατάζω νὰ
εἴπω ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐθρόσκεται εἰς τὸ χρεσιμότερον
σημεῖον τῆς ἐγκαταλείψεώς της, σχεδὸν τῆς διαλύσεώς της, ἐξ ἀφορμῆς τῶν
συχνῶν διενέξεων καὶ ἐρίδων μητροπολίτου καὶ μοναχῶν. Ὁ πρῶτος ἰσχυ-
ρίζεται ὅτι ἔχει τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ δεῦτεροι ἀντιταρατάσ-
σουν τὴν γνώμην καὶ τὴν κατακραυγὴν δύο ὁλοκλήρων ἐπαρχιῶν.

Καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλης ἀσημάντου μονῆς τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶχε
καὶ μεγάλην ἀξίαν. Ἀλλὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον δὲν εἶνε ἀπλῶς μία μονὴ
ἱστορικῇ, ἀλλὰ εἶνε αὐτόχρημα προμαχῶν πίστεως καὶ πατρίδος θεοδημιούρ-
γητος. Καὶ πρέπει ἡ Ἑλλὰς νὰ τὸν προστατεύῃ ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ
ἐναντίον παντὸς πεισμοῦτος.

22 Δεκεμβρίου 1925.

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΙ

Ἐνθιμούμια τώρα ἔδω ἐπάνω τὴν περίφημον καὶ ἐπιγραφηματικὴν αὐτοκρατιζήν τοῦ Θεωδόρου Κολοκοτρώνη ὁ ὁποῖος ἔλεγε εἰς τοὺς συναγωνιστάς του ὅταν καμμιὰ φορὰ ἔζητουν οἱ Εὐρωπαῖοι νὰ τὸν συναντήσουν διὰ νὰ τοῦ ἐκφράσουν τὸν θαυμασμόν των: «Καλλίτερα νὰ μᾶς ἀκοῦνε παρὰ νὰ μᾶς βλέπουν».

Ἔτσι καὶ τὰ Καλάβρυτα. Εἶνε προτιμώτερον νὰ τὰ βλέπωμεν μὲ τὰ «μάτια τῆς ψυχῆς μας» παρὰ ν' ἀντικρύσωμεν τὸν μαρμαρῶν τὸν, τὴν ἀπομόνωσιν των, τὴν πολιορκίαν τὴν ὁποίαν ὑφίστανται ἀπὸ τὰς ἐλπίδας ἐκτάσεις καὶ τὴν ἀδιέκοπτον ἀπειλὴν τῶν χειμάρρων κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνες.

Ἡ πόλις τῶν θυρῶν καὶ τοῦ ἀρματολισμοῦ, ἔδω ὅπου ἀστράψε τὸ γαλατάνι τῆς ἐλευθερίας καὶ τὰ λάβαρα τῆς πίστεως ἐνεργήσαν τοὺς σκλάβους, ἔδω, ἀλλοίμονον δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνα σημάδι τοῦ 1821, οὔτε μία ὑπόμνησις τῶν ἀποφασιστικῶν ἐκείνων χρόνων. Γίνεται λόγος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ κατασκευασθῇ τὸ ἥρώον τοῦ ἀγῶνος καὶ θὰ τοποθετηθῇ εἰς τὴν Ἁγία Λαύρα. Καὶ αἱ ἡμέραι παρέρχονται χωρὶς νὰ γίνεταί τίποτε.

Τὰ ἥρῳα καὶ τὰ ἀγάλματα καθρεφτίζουν τὴν ζωὴν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην ἐνὸς τόπου. Εἶνε θλιβερὸν νὰ ἐπαναλαμβάνεται αὕτη ἡ ἀλήθεια εἰς μίαν χώραν ὅπου κάθε σπιθαμὴ τοῦ ἐδάφους τῆς ἔχει καὶ ἓνα ἄγαλμα τῆς ἀρχαυτικῆς, τὴν ἀπόδειξιν δηλαδὴ τῶν ἀγῶνων τῆς.

Αἱ ἱστορικαὶ πόλεις ἰδιαίτερος ὅταν στεροῦνται τῶν ἡρώων των εἶνε καταδικασμέναι ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ σβύσουν ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἱστορία. Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ ἀποδείξεις τῆς ἱστορίας. Καὶ δυστυχῶς, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας μου ἐντυπώσεις ἔγραψα, αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Πελοποννήσου στεροῦνται ἡρώων καὶ ἀγαλμάτων τοῦ ἀπειληθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Ἐξαίρεται μόνον ἀποτελοῦν τὸ Ναύπλιον μὲ τὸ ἥρώον τοῦ Νικητὰρ τοῦ ὁποῖον ἐδημιούργησε ἡ μεγάλη πατριωτικὴ ψυχὴ τοῦ Ἡλίου Ποταμιάνου, ὁ θαυμασμὸς του πρὸς τὸν Τουρκοφάγον τῶν Δερβενακίων, καὶ αἱ Πάτραι μὲ τὸ ἄγαλμα τὸν Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν.

Εὐτυχῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα δὲν ἐλησμονήθη τὸ 1912—13 καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς μεγάλης πλατείας εἶνε τοποθετημένη μὴ μαρμαρένια ἀναθηματικὴ στήλη ἡ ὁποία κατασκευάσθη πρωτοβουλίᾳ καὶ μερίμνῃ τοῦ συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ Καλαβρυτῶν.

Ἐκεῖ ἀναγράφονται αἱ μάχαι τοῦ Σαρανταπόρου, Ἰωαννίνων, Κιλικίας καὶ Ἰζουμαγίας καὶ ἡ πολέμιος θυσία τῶν μαχητῶν τῶν δήμων Ἀροανείας, Καλαβρυτίων, Καλλιφονιάς, Κερπινῆς, Κλειτορίας, Κραθίδος, Λαπαθῶν, Λευκασίου, Ναννικίδος, Παίων, Σουδενῶν, Φελλόης καὶ Ψοφίδος.

Ἡ θυσία τῶν ἀνωτέρω δήμων εἶνε βαρεῖα καὶ κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειρὰν βαθμοῦ σημειοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων ὑπὲρ πατρίδος. Λοχαγὸς Χρ. Γ. Σταυροπούλος, ὑπὸ γὺς Ἀνδρ. Παναγιωτόπουλος, ἑφεδρὸς ὑπὸ γὺς Δημ. Γ. Τσίχλης, οἱ ἑφεδρὸι ἀνθυπολοχαγοὶ Κωνσ. Γιαννιόπουλος, Γεώργιος Σακαλῆς, Ἀθαν. Χ. Σιάφλιας, 12 ὑπαξιωματικοὶ καὶ 20 περίπου στρατιῶται.

Εἶνε τὸ μοναδικὸν στόλισμα μίας πλατείας, ἡ ὁποία στερεῖται καὶ τοῦ στοιχειωδεστέρου ἑξωραϊσμοῦ καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἔκρεπε νὰ τὴν ἀποκαλέσω «ἀπέραντον χορᾶρι» εἰς τὸ ὁποῖον κáμνουν τὸν περίπατόν των οἱ Καλαβρυτινοί. Κακὴ μοῖρα κα' ἔδω καθερνᾷ τὴν πόλιν καὶ παρουσιάζει τὴν ὄψιν χωρίου. Ὅλος ὁ χώρος πρὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἡδύνετο νὰ δειδροφυτευθῇ, ν' ἀνθοστολισθῇ, ν' ἀποκτήσῃ τὸ χρῶμα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ὑγείας, νὰ μεταβληθῇ εἰς μίαν διαρκὴ ἀνοιξιν.

Γιατὶ τὸ καλοκαίρι ἔδω ἡ ζωὴ ἀναδημιουργεῖται καὶ ἀπὸ παντοῦ ἔρχονται πολλὰς οἰκογένειαι διὰ ν' ἀναπνεύσουν ἀέρα, νὰ χαροῦν τὰ δάση τῆς Ζαροῦχλας, πικρὸ ἔλατο καὶ πεῦκο, καὶ ν' ἀνέθουν εἰς τίς μαγεπτικὰς κορυφὰς τοῦ Χελμοῦ. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τὸν τελευταῖον καιρὸν ἀγωνίζεται νὰ δημιουργήσῃ κέντρα ἀναψυχῆς καὶ ἀναπαύσεως.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν λειτουργεῖ ἓνα εὐπρόσωπον καὶ καθαρὸν ξενοδοχεῖον ὕψους ὁ «Χελμός», μὲ 14 δωμάτια τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν 28 κλίνες.

Ἡδὴ εὐρίσκεται ὑπὸ κατασκευὴν νέον τριόροφον ξενοδοχεῖον τοῦ κ. Ἀνδρέα Δαλιάνη, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ καὶ αἰθουσαν ζυθοπωλείου, λέσχης, ζαχαροπλαστείου, ξενοδοχεῖον φραγτοῦ καὶ χοροῦ. Κατὰ τοὺς ἀκριβεστερόους ὑπολογισμοὺς 800 περίπου ἄτομα ἐκ Πατρῶν καὶ ἄλλων μερῶν παραθερίζουν εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν περιφέρειάν των, Σοποτό, Βλασία, Σούβαρδον, Κερπινῆ. Καὶ ἐὰν ἡ συγκοινωνία ἦτο ἀσφαλεστέρα, ἡ κίνησις θὰ ἦτο ἀκόμη μεγαλειτέρα διότι καὶ αὐτὴ ἡ μοναδικὴ ἀμειψιτὴ δὸδς Πατρῶν—Καλαβρυτίων, εὐρίσκεται εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν καὶ πλείστα δυστηρήματα αὐτοκινήτων ἐσημειώθησαν εἰς τὴν κατωφέρεαν Παπαντινῶν γίνει.

Τὰ Καλάβρυτα θὰ εἶχον καριολεχτικῶς ἀναγεννηθῇ, ἐὰν ἀντὶ τῆς πολιτεολογίας τῶν διαφόρων κυβερνήσεων κατασκευάζοντο οἱ δρόμοι πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Ἠλείαν, δηλαδὴ δύο μεγάλοι πνεύμονες μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ἡδύνετο ν' ἀναπνεύσουν οἱ πληθυσμοί.

Ἐάν ὑπῆρχε θέλησις, ἀνωτέρα σιοργή καὶ συνείδησις, ἀληθὲς πόνος διὰ τὸν ταλαιπωρούμενον λαόν, οἱ δρόμοι πρὸς τὴν Ἥλειαν καὶ τὴν Ἀρχαδίαν θὰ κατεσκευάζοντο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μὲ ἐλαχίστας δαπάνας, καὶ τότε τὰ Καλάβρυτα θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸ κέντρον μεγάλου δικτύου συγκοινωνιῶν. Καὶ ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ μαρasmus ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια τῶν Καλαβρύτων θὰ εἶχε μίαν ἀκμὴν θαυμαστήν, αὐτόχρομα εὐεργετικὴν διὰ τοὺς πληθυσμούς καὶ τὸ κράτος γενικώτερον.

Οἱ πολιτευόμενοι παραπονούνται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀποχὴν του ἀπὸ τὰς ἐκλογάς. Μὲ ἄλλους λόγους διὰ τὸ μεταυκοτάρισμα τὸ ὁποῖον συστηματικῶς ἤρχισεν ἀπὸ τίνος νὰ ἐκδηλοῦται κατὰ τῶν πολιτευομένων. Ἐ, κύριοί μου, ὁ κοσμάκης ἐβαρύνθη πλέον ν' ἀναμένῃ, ἀηδίασε ἀπὸ τὰς προεκλογικὰς ὑποσχέσεις, ἐξακολουθεῖ νὰ πνίγεται ἀπὸ τοὺς χειμάρρους, νὰ κτρινίζει ἀπὸ τὰ ἔλη, νὰ τσακίζεται ἐπάνω στὶς γυδοστράτες.

Καὶ ἀπερίσσειε ν' ἀμυνθῇ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν του. Εἶνε ἓνα ὄπλον καταστρεπτικόν, ἄλλ' ἐπὶ τέλους εἶνε καὶ μία ἔντονος διάμαρτυρία. Ὅταν ἐπέρσασιν ἅπ' ἐδῶ ὀλίγες ἡμέρες πρὸ τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν μετέβην νὰ ἐπισκεφθῇ ὁλόκληρον τὴν πρὸ τῶν Καλαβρύτων ἑκασιν ἡ ὁποία πλημμυρίζει τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ καλοκαίρι μεταβάλλεται εἰς ἓνα ἀπέραντον ἔλος. Ἐφθάσα εἰς τοὺς ἀμετέλῳνας τοῦ χωρίου Κραστὴ καὶ ἐκεῖ συνητήθη με τοὺς χωρικοὺς καὶ δύο ὑποψηφίους τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν Καλαβρύτων, διότι τὸ χωριὸ τῶν θὰ ἐνήφιζε εἰς τὴν πόλιν.

Οἱ δύο ὑποψήφιοι, οἱ κ. κ. Τσαπάρης καὶ Κόης, ἐνεπνεόντο ἀπὸ τὰς εὐκρινεστέρους διαθέσεις διὰ νὰ ἐξετηρετήσουν τοὺς συμπολίτας τῶν. Ὅνειρεύοντο νὰ δημιουργήσουν πραγματικὰ ἔργα καὶ νὰ ἀναδειχθῶν ἀληθεῖς προστάται τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' εἶχαν ἓνα κακὸν σύντροφον. Τὸ παρελθὸν ἄλλων πολιτευομένων. Καὶ οἱ χωρικοὶ εἶχαν ὀρκισθῇ νὰ μὴ μεταβοῦν εἰς τὰ Καλάβρυτα νὰ ψηφίσουν ἕαν προηγουμένως οἱ ὑποψήφιοι δὲν ἀνελάμβανον νὰ κατασκευάσουν τὸν δρόμον τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ ὕδραγωγεῖον τῶν.

Ἐνας ἐκ τῶν προεστῶν τοῦ χωρίου ὀνόματι Κ. Ζώτος τὸ ἐδήλωσε ὀρθά κοφτά. Ὅλοι μᾶς γελοῦν, εἶπε, καὶ μᾶς πέρνουν τὰ σφαιρίδια. Καὶ γι' αὐτὸ ὀρκίσθημεν πάντες εἰς τὸ εὐαγγέλιον, βενιζελικοὶ καὶ ἀντιβενιζελικοί, νὰ ψηφίσωμεν τὸν συνδυασμὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ καταθέσῃ 15.000 δραχμὲς γιὰ τὸν δρόμό καὶ τὸ νερὸ τοῦ χωριοῦ.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ χωριάτης ἀτέκαμε, εἰς τὴν συνείδησίν του ἔχρεωκόπησε ὁ πολιτευόμενος καὶ τὸ κράτος καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὴν λαϊκὴν ἀντιπροσωπείαν χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλισθῇ. Αὐτὸ τὸ σύστημα τοῦ «δοῦναι» καὶ «λαβεῖν» εἶνε βέβαια ὀλέθριον, ἄλλ' ἐπὶ τέλους εἶνε καὶ ἓνας τρόπος ἀμύνης τοῦ λαοῦ. Δὲν ἔλλειψαν βέβαια αἱ ὑποσχέσεις εἰς τὸ παρελθόν, οὔτε τὰ βροντόφωνα κηρύγματα εἰς τὴν βουλὴν διὰ τὰς συγκοινωνιακὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐνθυμοῦμαι πόσον δικαίως

ἐκόπτετο εἰς τοὺς τὴν βουλὴν διὰ τὸ ζήτημα τῶν συγκοινωνιῶν τῶν διαφόρων δήμων τὸ «τέκνον τοῦ λαοῦ» ὁ κ. Δ. Γκαλαβᾶς.

Ἀλλ' ἡ κατὰστασις δυστυχῶς δὲν μετεβλήθη καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῶν δήμων Καλιφονίας, Ψωφίδος, Ἀρουαίων, Παίων Κλειτορίας, Κερπινῆς, Φελῶης, Νωνάκειδος, Κραθίδος, τσακίζονται χειμῶνα καὶ καλοκαίρι ἐπάνω στὶς γυδοστράτες. Πῶς νὰ ἔχουν ἀντοχὴν οἱ χωρικοὶ νὰ ἐργασθῶν καὶ νὰ ἀγαπήσουν τὸ ἔδαφός τῶν, νὰ θυσιασθῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους, ὅταν γηράσκουν ἀνάμεσα εἰς τοὺς κρηινοὺς καὶ συντριβόνται στὶς γυδοστράτες;

Περμμένοι με ἀγωνίαν τὸ ξημέρωμα μᾶς νέας ἡμέρας διότι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ὅλα ἡμποροῦν νὰ γίνωνν ὅταν ὑπάρχῃ ἡ θέλησις καὶ σιοργή. Ἀπόδειξις ἡ θεληματικὴ ἐπέμβασις τοῦ πολιτευτοῦ Αἰγυαλίας κ. Λουκά Σακελλαροπούλου, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Καλαβρύτων εἰς Ἀγίαν Λαύραν. Τὸ ἔργον κατενοήθη πρὸς μὴνῶν εἰς τὸν ἐργολάβον, συντελέθησαν τὰ συμβόλαια καὶ πρόκειται κατ' αὐτὰς ν' ἀρχίσῃ ἡ διέλευσις του.

Ἀλλ' ἐνέργεια αὐτόχρομα ἀπελευθερωτικὴ εἶνε ἡ ἀπόφασις τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων ὅπως μελετηθῇ ἡ κατασκευὴ μεγάλης ὁδοῦ ἀπὸ Καλαβρύτων εἰς Αἶγιον. Κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας προβλέψεις τῶν εἰδικῶν μηχανεῶν καὶ τοῦ κ. Λουκά Σακελλαροπούλου ἡ ὁδὸς αὕτη ἀπὸ τοῦ Αἰγίου θὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν μαγευτικὴν Φτέρη, ἐκεῖθεν πρὸς τοὺς Πετασκούς καὶ τὰ Καλάβρυτα ὅποτε πλείστα χωρία θὰ ἐπικοινωνήσουν ἐλευθέρως καὶ ἀνέτως με τὰ κτήματα τῶν καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν.

Τὸ ἀνοιγμα τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν καὶ ἡ συγκοινωνία με τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ τὰς κεντρικὰς πόλεις θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἐλάττωσιν τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἡ ὁποία σήμερον παλαίει πρὸς μυρίας δυσκολίας. Μὲ τὴν παραγωγὴν μόνον τῶν κάμπων δὲν δύνανται ν' ἀνθέξουν οἱ πληθυσμοί. Λιδοὶ καὶ αὐτοὶ πολλὰς φορὰς πνίγονται ἀπὸ τοὺς χειμάρρους καὶ μεταβάλλονται εἰς ἀγρόνους καὶ ἐλώδεις ἐκτάσεις.

Καὶ διὰ νὰ σῶς πληροφορήσω ἀκριβέστερον περὶ τῶν ἀγόνων ἐκτάσεων καὶ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν σῶς ἀναφέρω ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Καλαβρύτων ὑπάρχει ἐλώδης ἐκτασις, ἐκατέρωθεν τοῦ Βουραϊκοῦ, ἡ ὁποία ὑπολογίζεται εἰς 15.000 στρέμματα. Οἱ παλαιότεροι ἐνθυμοῦνται ἐδῶ ὅτι πρὸ 35 ἐτῶν τὸ ἔλαρος αὐτὸ ἀπέδιδε 20 κοιλὰ σιτὰρι κατὰ στρέμμα—ὀλίγη παραγωγή ἓνα ἐκατομμύριον—καὶ ἡ ποιότης του ἦτο ἀνάλογο πρὸς τὴν τοῦ σίτου τῆς κοιλᾶδος τοῦ μακρᾶσιτικοῦ Μαϊάνδρου.

Διὰ τὴν ἀποξήρανσίν του ἀγωνίζεται ἀπὸ ἐτῶν ἓνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ με ἀληθινὰ ἀλτρονιστικὰ αἰσθήματα, ὁ ἱατρὸς κ. Παπανικολάου. Κατὰ τὸ 1917 ἐπεσκέφθη εἰς Ἀθήνας τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγὸν κ. Χατζόπουλον ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν γενομένην προφορικὴν ἐκθεσιν

τοῦ συμπατριώτου του διέταξε 4 ἀξιωματικούς τοῦ μηχανικοῦ τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ὅπως ἔλθουν ἐνταῦθα καὶ προβοῦν εἰς τὰς σχετιὰς μελέτας. Πράγματι οἱ 4 ἀξιωματικοὶ ἦλθον καὶ μετὰ τετράμητον συνεχῆ ἔργασίαν κατέρθωσαν νὰ περατώσουν τὴν μελέτην των. Ἀλλ' εἶχε πολλὰς περιπετείας διότι ἀπωλέσθη εἰς τὰ διάφορα γραφεῖα, ἀνελητήθη εἰς τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐπὶ τέλους ἀνευρέθη καὶ ἀπεστάλη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος συνενεργήθη τὸ ὑδραυλικὸν ταμεῖον εἰς τὸ ὅποιον ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώνουν αἱ παροχθιοὶ καὶ ὁποσδήποτε ἐνδιαφερόμενοι 15 δραχμὲς κατὰ στρέμμα. Πρὸ τινων μηνῶν ἐχορηγήθη πίστωσις 75,000 δραχμῶν καὶ ἀπεστάλη ὁ μηχανικὸς κ. Ἀρλιώτης ὅπως συμπληρώσῃ τὴν μελέτην, ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν μηχανικὸν Αἰγυαλίας καὶ Καλαβρύτων κ. Κανελλόπουλον ὅπως συντάξῃ τὸν προϋπολογισμὸν ὑπολογίζεται δὲ ὅτι ἡ δαπάνη τῆς ἀποξηρανέσεως θ' ἀνέλθῃ εἰς 1.200.000 δραχμὲς. Ὁ ἱατρός κ. Παπανικολάουλος πιστεύει μετὰ τόσον φαντασμοῦ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του ὥστε συνέταξε ἤδη τοὺς καταλόγους τῶν παροχθίων κτηματιῶν οἱ ὅποιοι θὰ φορολογηθοῦν καὶ ἐλπίζει ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους ν' ἀρχίσουν αἱ ἐργασίαι τῆς ἀποξηρανέσεως.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ἔλους τῶν Καλαβρύτων ὑπάρχει τὸ ἔλος Σιτροζόθης ἐκτάσεως 25,000 στρεμμάτων διὰ τὸ ὅποιον δὲν ἐγένετο καμμία ἐργασία. Τὸ ἔλος τῶν Μαζεΐων 20,000 στρέμματα. Τῶν Σουδεῶν 6—7,000. Καὶ ἡ ἀπόγνωσις τῶν πληθυσμῶν ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ γονίμου ἑδάφους των ἔφθασε μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀπὸ τομον ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν, δηλαδὴ τὴν καταστροφὴν των. Ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν δασῶν ἔχει μίαν ἄλλην συνέπειαν, τὴν δημιουργίαν τῶν χειμάρρων ἐκ τῶν βροχῶν οἱ ὅποιοι πλημμυρίζουν καὶ ἐκχύνονται ὅπου ὑπάρχει ἑδαφος πρὸς καλλιέργειαν. Καταστροφὴ εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ὀλεθρος ἐπὶ ἀνθρώπου. Ἀπογύμνωσις τῶν δασῶν καὶ σάρωσις τῶν κάμπων. Κατὰ τὴν ἔρευνάν μου εἰς τὴν περιφέρειαν Καλαβρύτων συνήντησα τὸν πρόεδρον τοῦ φιλοδασικοῦ συλλόγου τῶν Πατρῶν κ. Πέτρον Κοζάκον ὁ ὅποιος μοῦ ἔλεγε εἰς ἓνα τόνον θλιβερὸν ἀλλὰ καὶ ἐπιγραμματικόν, ὅτι «τὰ βουνὰ τρώγουν τοὺς κάμπους».

Καὶ πράγματι τοὺς τρώγουν ἀπὸ τινων ἐτῶν μὲ μανίαν, ἀχόρταγα, καταστροφικὰ, διότι οὔτε τὰ δάση προστατεύονται ἀποτελεσματικῶς οὔτε ὑδραυλικά ἔργα γίνονται. Εἰς τὸ δασονομεῖον Καλαβρύτων, τὸ ὅποιον διευθύνεται ἀπὸ τὸν δασάρχην κ. Γ. Παπανικολάου, ὑπάρχονται 13 δῆμοι, σχεδὸν δὲ ὅλα τὰ χωριά ἔχουν δασικὰς περιφέρειας. Καὶ διὰ τὴν φύλαξίν των, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ μεγάλου δάσους τῆς Ζαρούχλας 40,000 στρεμμάτων, πόσοι νομίζετε δασοφύλακες διατίθενται μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ δασονομεῖου Μαζεΐων; Μόνον 6! Καὶ οἱ 6 δασοφύλακες ἐὰν εἶχαν καὶ

φτερά ἀκόμη δὲν ἦτο δυνατόν εὐχερῶς νὰ ἐπιβλέψουν ὅλας τὰς περιφέρειας, νὰ προστατεύσουν τὰ δάση καὶ νὰ παρακολυθησούν τὰς ὑλοτομίας.

Καὶ ἡ καταστροφὴ συνεχίζεται, καὶ τὰ βουνὰ τρώγουν τοὺς κάμπους...

25 Δεκεμβρίου 1925.

ΒΟΥΡΑΪΚΟΣ - ΤΗΛΕΦΩΝΑ - ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΝ*

Ἐνα ποτάμι μὲ τὴν πῶσιν τῶν ὕδατων του, ὅπως ὁ Βουραϊκὸς θ' ἀπέδιδε χροσάφι εἰς οἰονδήποτε κράτος τῆς Εὐρώπης. Ἐν συνδυασμῷ δὲ μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν δύο παραπλησίων ποταμῶν, τοῦ Κράθιδος καὶ τοῦ Σελινόεντος, θὰ ἐδημιουργοῦντο μεγάλοι βιομηχανία, θὰ ἐλύτο τὸ πρόβλημα τῆς ἡλεκτροκινήσεως τῶν σιδηροδρόμων καὶ τὸ ἕλκωνον χρέμα δὲν θὰ ἐστέλλετο εἰς τὸ ἔξωτερόν διὰ τὴν ἀγορὰν ἀνθρώπων. Μὲ τὴν μοιρολατρείαν μας, τὴν ἀσκοπὸν καφεντολογίαν, τὸν ἀδυσκόπων ἀγῶνα τοῦ «ῥάβε ξόλωνε δουλειὰ νὰ μὴ σοῦ λείπῃ», τὴν θεωρητικὴν ἄμνην ὑπὲρ τῶν θεσμῶν καὶ τῶν συνταγμάτων, κατωρθώσαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον.

Τὰ ποτάμια νὰ καταστρέφουν ἀδιακόπως νὰ παρασύρουν ἑδάφη γόνιμα καὶ ἀνθρώπους, νὰ μεταβάλλουν τὴν μορφὴν τοῦ ἑδάφους ν' αἰσθάνουν διαρκῶς τὰ ἔλη καὶ τοὺς πυρετοὺς, νὰ καθιστοῦν τὴν ζωὴν ἀγωνιώδη καὶ μαρτυρικὴν.

Ὁ Βουραϊκὸς ἐλίσσεται ἀπαράλλατα ὥσπερ τὸν βόα ἐπ'αὐτοῦ εἰς τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων. Τὸν συνθλίβει διαρκῶς καὶ τὸν κατατρώγει. Κι' ἐδῶ νέος Μινώταυρος τρέφεται διαρκῶς μὲ τὰ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα χωρὶς νὰ ἐμφανίζεται ὁ λιτρωτὴς Θεσεύς. Σχηματίζεται εἰς τίς ὀρεινὰς περιφέρειας Κερτέζης καὶ Σερμπανίου, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀγκοῦται, διέρχεται ἀπὸ τὸν δῆμον Καλλιφονίας, διασχίζει, ἢ μᾶλλον καταστρέφει, τοὺς δῆμους Καλαβρύτων καὶ Κερπινῆς καὶ ἐκ τοῦ δήμου Βουρῶν ἐκβάλλει πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Κορινθιακοῦ.

Ἡ πόλις τῶν Καλαβρύτων κατὰ συνέπειαν δὲν μένει ἀπρόσβλητος ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς, τοὺλάχιστον πρὸς τὸ νότιον μέρος αὐτῆς καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ θαυμασία φύσις καὶ αἱ τριγύρω δασοὶδεις ἐκτάσεις ἀσφαλῶς ἡ θέσις τῶν κατοίκων θὰ ἦτο δεινὴ. Ἡ ἀποξηρανσις τῶν ἐλῶν, ἃς μὴ αὐταπατώμεθα, δὲν εἶνε ζήτημα μόνον χρημάτων. Εἶνε κυρίως ζήτημα θελήσεως καὶ στοργῆς. Διότι ἡ μεγάλη πυροσοῦσα πλῆρῃ δὲν εἶνε σημερινὴ ἢ χθестὴ. Χρονολογεῖται

* Ἡ ἔπειτα ἀπὸ τὴν δοθεῖσαν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν τὸ πρωτοδικεῖον ἰδρύθη καὶ ἡ λειτουργία του ἤρξατο κατὰ τὸ 1926.

από πολλών ετών, από δεκαετηρίδων, και εάν κάθε χρόνο εξαιτανώτο μερικές γιλιάδες ασφαλώς θα είχε διευθετηθή ή κοίτη του Βουραϊκού και τότε δὲν θὰ εἶχε τὴν σημερινήν του ἔκτασιν.

Ἡ θέλησις! Ἰδοὺ ὁ μέγας παράγων τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Καὶ ἡ θέλησις κατοπτρίζεται εἰς τὰ δημιουργήματα καὶ τὸ πανελλαδικὸν ἐνδιαφέρον ἑνὸς ὑπερόχου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο παλαιοελλαδίτης, ἀλλὰ νησιώτης, ἀπὸ τὴν Χίον, τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ! Στῶμεν μετὰ πίστει, θαυμασμοῦ καὶ λατρείας πρὸ τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἔργων του. Χωρὶς νὰ εἶνε παιδαγωγός, ἀλλ' ἀπλῶς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ μὲ μεγάλην ψυχὴν καὶ ἀνωτέραν λογικὴν, ἐδίδασκε κατὰ ἕνα τρόπον πρακτικὸν πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐκπαίδευσις.

Καὶ ἤρχισε ἀπὸ τὰ σχολικὰ κτίρια. Τὸ κράτος διὰ νόμων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δεληγιάνη ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ αὐτὸ οἰκονομικῶς τὴν γενναιοδοσίαν τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ καὶ χωρὶς ἀγοπορίαν ἀντικατέστησε εἰς μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τὸ «μπουδρουμί» μὲ τὸ μέγαρον. Εὐρύχωρον, εὐάερον, εὐήλιον, καθαρὸν, πραγματικὸν παράδεισον διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ παιδιὰ. Κι' ἐδῶ εἰς τὰ Καλάβρυτα ἐπὶ τοῦ μεγάλου κεντρικοῦ δρόμου ὑπάρχει τὸ μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον τοῦ Συγγροῦ, ὅπως καὶ εἰς ἄλλους δήμους τῆς ἐπαρχίας.

Ἐκεῖ ὀρθοῦται ἡ θέλησις του χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς κανένα σημεῖον τοῦ κυρίου τ' ὄνομά του πρὸς παραδειγματισμόν. Ὅχι μόνον ἐδῶ ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε εἰς τὴν εἰσοδὸν ἐκάστον σχολικοῦ κυρίου νὰ ἔχῃ τοποθετηθῇ καὶ ἡ προτομή του. Ἐπαναλαμβάνω ὅχι διὰ τὴν ὑπερσημίαν τοῦ μεγάλου δωρητοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀλλὰ διὰ τὸν παραδειγματισμόν καὶ αὐτῶν τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην κάποιος ἀνωτέρας διδασκαλίας καὶ ἐνὸς πρακτικοῦ ἀλτρουϊσμοῦ.

Ἄς σπεύσῃ λοιπὸν τὸ νέον κοινοτικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐξελέγη μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἔργων, νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ σχολικοῦ κυρίου τὴν προτομήν τοῦ Συγγροῦ. Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ κράτους ὥς τὴν ἐκπληρώσουσιν αἱ κοινότητες αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ εἶχαν σχολεῖα σήμερον ἐὰν ὁ Συγγρός ἔχρανε μὲ τὴν πολιτικολογίαν. Ἡ μίμησις εὐτυχῶς εἶνε προτέρημα ἑλληνικόν. Ἴσως εἰς τὸ μέλλον ἐμφανισθῇ κανένας νέος Συγγρός καὶ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του.

Ἀπὸ τὴν Ἀκράτα ἔδωσα τὴν εἰκόνα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ταχυδρομικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ ὑπαλλήλου Σαλατᾶ ὡς ἕνα δείγμα τῆς ὁργανώσεώς μας, ἡ μᾶλλον τῆς ἀποσυνθέσεώς μας, διότι ὑπερβολικὴ οἰκονομία καὶ παράλογος ἐλάττωσις ὑπαλλήλων αὐτὸ σημαίνει. Ἀποσύνθεσις. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὰ Καλάβρυτα ἡ κατάστασις δὲν εἶνε διαφορετικὴ. Βεβαίως οἱ περιττοὶ ὑπαλλήλοι ἔπρεπε νὰ σαρωθοῦν, ἀλλ' οἱ ἀπαραίτητοι ἦτο συμφέρον ὅχι μόνον τῶν πολιτῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ κράτους νὰ μείνουν εἰς τὰς θέσεις των.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ ταχυδρομείου καὶ τηλεγραφείου α' τάξεως Καλαβρύτων ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν διευθυντὴν του, ἕνα τηλεγραφητὴν, ἕνα ταχυδρομικὸν ὑπαλλήλον καὶ ἕνα διανομέα. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ 20 τηλεφῶνα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξυπηρετήσουν οἱ ὑπάρχοντες ὑπαλλήλοι. Δηλαδή νὰ κλείσουν τὸ ἕνα γραφεῖον διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν τηλεφωνικὴν συγκοινωνίαν. Καὶ ἀναγκάζεται ὁ τηλεγραφικὸς ὑπαλλήλος νὰ διακόπτῃ τὴν τηλεγραφικὴν συνεννόησιν διὰ νὰ παραλαμβάνῃ τὰ τηλεφωνήματα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δημιουργεῖται μία χαώδης κατάστασις, ἕνας ἐκνευρισμὸς μαρτυρικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἡμπορεῖ νὰ συνεχισθῇ ἐπ' ἀπειρον. Καὶ δι' αὐτὸ οἱ περισσώτεροι ὑπαλλήλοι—διότι ἡ πληρὴ εἶνε γενικὴ—προσπαθοῦν ν' ἀνεύρουν ἄλλες ἐργασίες καὶ ν' ἀπολυτρωθοῦν τοῦ μαρτυρίου των.

Πολλοὶ ὑποδεικνύουν ἐνταῦθα τὴν λειτουργίαν—τοὺς καλοκαιρινούς τοι-λάχιστον μῆνες—τηλεφώνου εἰς τὸ Μάνεσι διότι ἐκεῖ συγκεντρώνονται πλείστοι οἰκογένειαι ἐκ Πατρῶν. Ἄλλοι ζητοῦν ὅπως εἰς τὰ Μαζεῖα δημιουργηθῇ τηλεφωνικὸν κέντρον, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Ἀρμίου τοῦ δήμου Κλειτορίας στεροῦνται τηλεφώνου, καὶ εἰς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ τηλεφωνεῖον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κρίνεται ἀπαραίτητος ἡ τοποθέτησις τοῦ καλοκαιρινοῦ μῆνης, ἐνὸς ἐκτάκτου ὑπαλλήλου ἀντὶ τοῦ μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸν ὄγκον τῆς ἐργασίας.

Ὅλοι αὐτὰ αἱ ἐλλείψεις βεβαίως ἠδύνατο νὰ συμπληρωθοῦν ἐὰν ὑπῆρχε κάποιος διοικητικὸς ὀφθαλμὸς ἀγρυπνὸς νὰ τὰς παρακολουθήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ τὰς ἀνάγκας. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ ταχυδρομείου καὶ τηλεγραφείου Καλαβρύτων ἔχει ἀνάγκην ἐνὸς ὑπαλλήλου ἀκόμη καὶ δὲν κατορθῶναι ἡ ἀρμοδιὰ ὑπηρεσία νὰ τὸν τοποθετήσῃ, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐλπίζουν εἰς τὸ Μάνεσι τηλεφωνεῖον καὶ εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον ἔκτακτον ὑπαλλήλον;

Ὅλοι πηγαίνουν σὺν στεράβῃ, κατὰ τὸν ἐπιγραμματικὸν χαρακτηρισμόν τοῦ Σαῖξπηρ. Καὶ διὰ νὰ συμπληρωθῇ τὸ ἄπαντον τῶν ἐλλείψεων, ἐὰν εἶνε δυνατόν ποτὲ νὰ συμπληρωθῇ, μοῦ ἔλεγε ἐνταῦθα σχετικῶς μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1912 τὰ σχολεῖα, οὐδὲ τοῦ γυμνασίου ἐξαιρουμένων, στεροῦνται γυμναστοῦ καὶ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς.

Εἶνε δὲ καὶ τὰ δύο μαθήματα τόσο ἀπαραίτητα σήμερον διὰ τὴν πάλιν τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἔθνος, ὅσον καὶ ἡ στοιχειώδης υγεία. Δὲν ὑπάρχουν γυμνασταὶ καὶ καθηγηταὶ τῆς γαλλικῆς καὶ αὐτὸ ὅχι μόνον δὲν ἀνησίκησε ποτὲ τίς ἐκατοντάδες τῶν κατὰ καιροὺς ὑπονηγῶν, ἀλλ' εἶνε ζήτημα ἐὰν ἐγνώρισαν καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν σχολείων, ἐξ ἀφορμῆς τῶν σοβαρῶν ἀσκολιῶν τῆς ἀναδημιουργίας καὶ ἀναγεννήσεως μὲ τὰς... παύσεις καὶ μεταθέσεις!

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὅλοι αὐτὰ αἱ ἐλλείψεις δὲν θὰ ἦσαν τόσο ἀισθηταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων ἐὰν ὑπῆρχε τὸ πρωτοδικεῖον. Ἀχ, αὐτὴ ἡ

ελλογημένη δικαιοσύνη εἶνε ἓνα μαχαῖρι δίκοπο. Εἶνε εὐεργετική ὅταν ἀπονέμεται μὲ ἰσότητα, ταχέως καὶ εἰς τὸ κέντρον μιᾶς ἐπαρχίας. Ἄλλ' οἱ Καλαβρυτινοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκστρατεύουν μέχρι τῶν Πατρῶν, εἴκοσι ὥρες ἀπὸ τοὺς ὄρεινους δῆμους, διὰ νὰ κρίνουν καὶ νὰ κρίθωσιν ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην.

Εἰς ἓνα πόλεμον νικηταὶ καὶ ἡττημένοι κατὰ ἓνα γενικὸν κανόνα συντρίβονται. Ἔτσι καὶ οἱ Καλαβρυτινοί. Σῦρρονται χερμῶνα—καλοκαῖρι μέχρι τῶν Πατρῶν, παραμένουν ἐκεῖ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρες, περιφέρονται εἰς τὰ διαγορικά γραφεῖα μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ σειρά των καὶ ἐμφανισθοῦν πρὸ τῆς δικαιοσύνης. Νικηταὶ καὶ ἡττημένοι πληρώνουν τὰ ἔξοδα τῆς ἐκστρατείας των, ἀφίνουν τὶς δουλειᾶς των καὶ ἐπανέρχονται κατόπιν συντετριμμένοι καὶ ἀφανισμένοι.

Ἡ ἀξίωσις των ὅπως ἰδρυθῇ πρωτοδικεῖον εἰς τὰ Καλάβρυτα δὲν εἶνε ἀπλῶς μόνον δικαία, ἀλλ' εἶνε αὐτόχρημα ἀνθρωπιστική. Τὸ ζητοῦν ἀπὸ ὅλες τὶς κυβερνήσεις, ὅλες ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκην καὶ καμμιὰ δὲν ἀποφασίζει τὴν σύστασίν του.

Μόλις τώρα ἐδόθη κατηγορηματικὴ ὑπόσχεσις περὶ τῆς συστάσεώς του ἀπὸ τὸν κ. Πάγκαλον κατὰ τὴν διευκυσίν του πρὸ ἡμερῶν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Δικαστοῦ. Ἐκεῖ συνεκεντρώθησαν πλείστοι Καλαβρυτινοὶ μὲ τοὺς κοινοτικούς συμβούλους των κ. κ. Τσαπάρη καὶ Κόην, ὕψωσαν τὰ λάβαρα τῆς ἀπελπισίας των καὶ ἔβροντοφώνησαν «πρωτοδικεῖον ἢ θάνατος».

Καὶ ὁ πρωθυπουργὸς ἐδήλωσε συγκεκριμένως ὅτι τὸ πρωτοδικεῖον θὰ γίνῃ εἰς τὰ Καλάβρυτα. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὸ κράτος προσφέρονται οἱ Καλαβρυτινοὶ ν' ἀνεύρουν καὶ νὰ παραχωρήσουν τὸ οἶκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἐγκατασταθῶσιν αἱ δικαστικαὶ ὑπηρεσίαι. Ἄλλ' ἡ σύστασις τοῦ πρωτοδικείου ἀπαιτεῖ ἐτήσιαν δαπάνην ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν. Καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ἑκατομμύριον περιπλέκεται τὸ ζήτημα καὶ ἐκεῖ σταματοῦν ὅλαι αἱ ὥραιαι χειρονομίαι. Ἡ ἐπίσημος ὑπόσχεσις ἐδόθη καὶ ὁ λαὸς τῶν Καλαβρυτῶν πιστεύει ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ὄνειρόν του. Θὰ τερματισθῇ ἡ τυραννία του. Διότι πρόκειται περὶ πραγματικῆς τυραννίας καὶ ἡ κυβέρνησις ἢ ὁποία θὰ συστήσῃ τὸ πρωτοδικεῖον εἰς τὰ Καλάβρυτα θὰ χαρακτηρισθῇ πρᾶγματι «κυβέρνησις ἀτελευθερωτική».

21 Δεκεμβρίου 1925

ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΑΝΘΡΑΚΟΣ

Ὁ βιομηχανικὸς κόσμος θὰ ἐπρεπε χάριν τοῦ συμφέροντός του νὰ στήσῃ, τρεῖς λευκὰς σημαίας ἐργασίας ἀνάμεσα εἰς τοὺς ποταμούς τῆς Αἰγιάλειας καὶ τῶν Καλαβρυτῶν, διότι ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ ἀσφάλεια τῆς κινήσεως, ὁ ἀφθονος λευκὸς ἄνθραξ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ σήμερον τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἄλλων πολιτισμένων καὶ προοδευτικῶν κρατῶν. Ὁ Βορραϊκὸς, ὁ Κράθης καὶ ὁ Σελινόης δύνανται μὲ τὴν πῦσιν τῶν ὑδάτων των νὰ δημιουργήσουν μίαν τεραστίαν βιομηχανίαν, ἀπληλαγμένην κινδύνων, ἐξυτηρετομένην ἀπὸ πυκνὰς συγκοινωνίας διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν τριῶν ποταμῶν εἶνε προνομιούχος καὶ ἡ Πελοπόννησος, γενικώτερον δὲ καὶ ἡ Ἑλλὰς, μόνον μὲ τὴν βιομηχανίαν θ' ἀποκτήσῃ παγίαν καὶ σταθερὰν οικονομικὴν ζωὴν. Διότι ἡ σημερινὴ ἀνθηρὰ πρᾶγματι οἰκονομικῇ καταστάσει τῶν πληθυσμῶν εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν καλῶν τιμῶν τῆς σταφίδος, ἀλλ' οὔτε ἡ μετανάστευσις οὔτε ἡ σταφὶς πρέπει νὰ θεωροῦνται ἐπ' ἀπειρον αἱ ἀσφαλέστεραι πηγαὶ τοῦ πλοῦτου.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν ὑπάρχει σχεδὸν οἰκογένεια ἢ ὁποία νὰ μὴ ἐνισχίται ἀπὸ τοὺς μετανάστας τῆς Ἀμερικῆς καὶ αὐτὸ βεβαίως εἶνε ὁ πρῶτος παράγων τῆς σημερινῆς εὐτυχίας τῶν πληθυσμῶν. Ἡ μετανάστευσις ἀτετέλεσε τὴν πραγματικὴν σωτηρίαν τῆς Πελοποννήσου, μὲ τὴν πληθῶραν δὲ τῶν ἐμβασμάτων ἀπὸ τὸν νέον κόσμον κατόρθωσαν νὰ ὀρθοποδήσουν ὅλοι οἱ πληθυσμοί, νὰ πληρώσουν τὰ χορήτων, νὰ γίνουν ἀνεξάρτητοι καὶ νὰ ἐπιδιοῦν μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σταφίδος.

Ἄλλ' ἡ ἀπάδοσις τῆς σταφίδος δὲν εἶνε πάντοτε ἀσφαλὴς καὶ ἐκ πείρας γνωρίζουν πάντες ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ καταστροφὴ ἀποτελοῦν διαρκῶς τὴν ἀγωνίαν τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν ἐμπόρων.

LOUIS SENN

Ἐλβετὸς ὁδονεὺς μηχανικός ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὸ ἔργον τοῦ Γραβόν (Πάτρας) καὶ ἀπεβίβη διὰ τῶν μεινιῶν του διὰ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πῦσιν τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν τῆς δύναται νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴν ἐκμετάλλειαν τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος.

Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν τίθεται τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας μεγάλων βιομηχανιῶν ἐκεῖ ὅπου σήμερον συντελοῦνται καταστροφαί. Πρὸ μηνὸς σχεδὸν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὰς Πάτρας ὁ κ. πρόεδρος τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως (Θ. Πάγκαλος) καὶ ὀλίγον ἐντεῦθεν τοῦ Αἰγίου, εἰς τὴν Τέμενην, ὁ μηχανοδηγὸς τῆς ἁμαξοστοιχίας ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ τὴν ταχύτητα, νὰ διέλθῃ βραδέως, διότι τὰ ὀρηκτικὰ νερά τοῦ Σελινούντος εἶχον ὑπερτηδήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Τέμενης συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν σταθμὸν τῶν καὶ ἐβροντοφώνησαν δεικνύοντες τὴν συμφορὰν τῶν:

—Τὸ ποτάμι μᾶς ἔπνιξε.

Ἀντὶ τοῦ πνιγμοῦ καὶ τῆς καταστροφῆς ὁ κ. Γενιδουνιάς, ἐπιστημονικῇ κορυφῇ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ Ἑλβετὸς ὑδραυλικὸς κ. Louis Senn, εὐρωπαϊκῆς φήμης, ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ τρεῖς ποταμοὶ τῆς Αἰγιαλείας, Βουραϊκός, Κράθης καὶ Σελινούς, δύνανται ἀσφαλῶς μὲ τὴν πτώσιν τῶν ὑδάτων τῶν ν' ἀποτελέσουν πηγὴν χρυσοῦ καὶ βιομηχανικῆς ἀναγεννήσεως διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μελέτη τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εὗρισκεται ἤδη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας ἀπὸ τοῦ 1923, ἐχρησίμευσε δὲ αὕτη ὡς βάσις διὰ τὴν ἐπογραφείσαν σύμβασιν μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ὁμίλου ἐκπορευομένου ὑπὸ μᾶς βελγικῆς τραπεζῆς, ὅστις ἀνελάμβανε νὰ ἠλεκτροφοτίσῃ καὶ ἠλεκτροκινήσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Ἀλλ' ἡ σύμβασις αὕτη ἐναντίως ἐν τέλει παρατηθέντος τοῦ βελγικοῦ ὁμίλου συνεπεία ἐπελευθύνσης συνεννοήσεως μετ' ἄλλων οἰκονομικῶν κύκλων καὶ παρογόντων, οἱ ὅποιοι εἶχον συμφέρον νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ τὸ ἔργον διὰ νὰ ἐκπηρεθῇσιν ἀσφαλέστερον τὰ οἰκονομικὰ συμφέρόντά των. Οὕτω αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεὺς ἐστερήθησαν μᾶς μεγάλης κινητηρίου δυνάμεως, καὶ οἱ τρεῖς ποταμοὶ παραμένουν μέχρι σήμερον ὄχι μόνον ἀνεμετάλλευτοι, ἀλλὰ καὶ ὡς κέντρα συνεχῶν καταστροφῶν.

Ἀλλ' ἀντὶ τῆς κρατικῆς πρωτοβουλίας μοιραίως θὰ ἐμφανισθῇ κάποτε ἡ ἰδιωτικὴ, ὅπως ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Αἶγιον καὶ ἐδημιούργησε μὲ τὸ κεφάλαιον τῶν 65 ἑκατομμυρίων τὸ ἐργοστάσιον τῆς χαρτοποιίας μὲ τὴν βάσιν τῶν ἀρθόνων ὑδάτων τῆς παραλίας, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀνοίξουν ταχέως τὰ μῆτια τῶν οἱ ἑκατομμυριῶχοι καὶ οἱ βιομήχανοι καὶ νὰ ἐννοήσουν τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ λευκοῦ ἀνθρακός.

Διὰ τὴν δημιουργίαν μεγάλων βιομηχανιῶν ἐπὶ τῶν τριῶν ποταμῶν δὲν συντελοῦν μόνον οἱ λόγοι τῆς ἀρθόνου καὶ θεατικῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ λόγοι σπουδαιότατοι ἀσφαλείας καὶ πυκνῶν συγκοινωνιῶν. Ἀπὸ θαλάσσης ἔχουν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ τὴν ἁμαξίτην ὁδὸν ἣ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατασκευάζεται μεταξὺ Κορίνθου—Αἰγίου—Πατρῶν.

Ἐκαστος δύναιται νὰ ἐννοήσῃ ποίαν σημασίαν θὰ ἔχῃ ἡ τριπλὴ γραμμὴ

τῶν συγκοινωνιῶν διὰ μίαν βιομηχανίαν μὲ τὸ εὐεργέτημα τοῦ ἀρθρόνου λευκοῦ ἀνθρακός. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν βιομηχανιῶν εἰς τὴν περίπτωσιν πολέμου εἶνε ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη, ἀρὰ μοιραίως εἰς μίαν πολεμικὴν περίοδον τὰ ἐργοστάσια θὰ ἐκπηρεθῇσιν τὸ κράτος.

Ὁ ἔθρὸς εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ προσβάλλῃ ἀπὸ θαλάσσης ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ ἐναερίου στόλου του. Ὁ Κορινθιακὸς κόλπος ἐκασφαλίζεται διὰ τῆς τοποθετήσεως συρματοπλεγμάτων καὶ τορπιλλῶν ὅσον οὐδὲν ἄλλο μέρος θαλάσσης ἀπὸ δύο σημείων. Ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀπὸ τοῦ Ρίου καὶ Ἀνταρρίου ἀφ' ἑτέρου. Ἐκεῖ τὸ πλάτος δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο χιλιόμετρα καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ ἐκβιασμός τοῦ στενοῦ εἶνε ἀδύνατος καὶ ἀπὸ τὸν ἱσχυρότερον στόλον.

Ἐπίσης ἡ ἐπιδρομὴ ἐναερίου ἐχθρικοῦ στόλου κρίνεται ἀδύνατος, σήμερον τοὐλάχιστον, λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων, καὶ τῶν ἀμυντικῶν μέσων, ἀπ' ὁποῦνδήποτε καὶ ἐὰν ἤθελε ἐξορμήσῃ, εἴτε ἐξ ἀνατολῶν εἴτε ἀπὸ βορρᾶ. Ὁ παράγων τῆς ἀσφαλείας τῶν βιομηχανιῶν εἶνε, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κεφάλαια τὰ ὅποια σοβαρῶς θὰ ὑπολογίσουν ὅσοι θὰ θελήσουν νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὸν λευκὸν ἀνθρακὰ.

Ἡ Ἑλλὰς τότε μόνον δύναιται ν' ἀναγεννηθῇ, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἑλβετὸς ὑδραυλικὸς κ. Senn, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν πτώσιν τῶν ὑδάτων τῆς. Καὶ ἡ ἀναγέννησις κυριώτερον μεταξὺ Πατρῶν—Αἰγιαλείας καὶ Καλαυρύτων, θὰ ἐπιβῇ αὐτομάτως ὅταν χρησιμοποιηθῶν οἱ τρεῖς ποταμοί.

Αἱ νέαι βιομηχανίαι θὰ δημιουργήσουν ζηλευτὴν πυκνὴν κίνησιν καὶ τὰ ἐδάφη τὰ ὅποια σήμερον καταστρέφονται ἐκ τῶν πλημμυρῶν θὰ μεταβληθῶν εἰς πραγματικοὺς παραδείσους διαμονῶν. Διότι πανταχόθεν περιβάλλονται ἀπὸ φυσικὰς καλλονὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρεινοὺς δασοὺς ὄγκους τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ τοῦ Χελμοῦ. Ὅπως καὶ εἰς προηγούμενας μὲν ἀνταποκρίσεις ἐτόνισα, ἡ δημιουργία τῶν βιομηχανιῶν καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν δρόμων θὰ προσελκύσῃ ὄχι μόνον Ἕλληνας πρὸς τὰ μαγευτικὰ μᾶς διάση καὶ τίς ὀρεῖνες διαμονές, ἀλλὰ καὶ ξένους ἀκόμη.

Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ἓνα πρόχειρον παράδειγμα. Τὸ περασμένο καλοκαίρι, ἕνας Ἀγγλος πλούσιος μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐπροτίμησε ἀντὶ τῆς Ἑλβετίας τὴν μαγευτικὴν Φτέρη τοῦ Αἰγίου καὶ ἐκεῖ παρέμεινε δύο ὁλοκληρῶς μῆνας.

Καὶ ὅταν ἀνεχώρησε ὄχι μόνον δὲν εὗρισκε λόγους νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὰ ἑλληνικὰ βουνὰ ἀλλὰ ἐδήλωσε ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ τὸ ἐπόμενον ἔτος διὰ νὰ παραμείνῃ κοντὰ στὰ ἑλικά μας τρεῖς ὁλοκληρῶς μῆνας. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχε κάποιος δρόμος τῆς ἀνθρωπιάς ἐκεῖ ἐπάνω ἀσφαλῶς θὰ παρώτρυνε καὶ ἄλλους συμπατριώτες του νὰ περάσῃ τὸ καλοκαίρι τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ βουνὰ.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ πλοῦτος εἶνε στὰ χέρια μας καὶ μᾶς φεύγει καθε

ήμεραν, σκορπίζεται εἰς τὸ ἔξωτερικόν καθ' ἣν στιγμήν οἱ ξένοι εἰδικοί καὶ παρατηρηταὶ μᾶς λέγουν ὅτι «ἔδῳ εἶνε ὁ παράδεισος».

Πότε ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ βαρυσήμαντος γνώμη τῶν ξένων θὰ γίνη τὸ ἰδεώδες ὁ σκοπός, ἡ ψυχὴ μας καὶ τὸ πρόγραμμα ὅλων μας; Πότε ἡ Θέλησίς μας θὰ καταστῇ ἀληθινὴ δημιουργία καὶ τὰ ποτάμια ἀντὶ τῶν καταστροφῶν θ' ἀποδώσουν πλοῦτον;

Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶνε μοῦ φαίνεται δύσκολος: "Ὅταν οἱ Ἕλληνες παύσουν νὰ θεωροῦν τὴν πολιτικολογίαν ὡς τὸ κύριον ἔργον των καὶ πρὸ παντός ὅταν ἐνωθῶμεν ὅλοι κάτω ἀπὸ τὴν λευκὴν σημαίαν τῆς ἐργασίας, σωτηρίας καὶ γαλήνης. Διότι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπον ἀλληλογράφημα τότε ὁ ὀνειρεντὸς παράδεισος θὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν χειρότερον κόλασιν.

31 Δεκεμβρίου 1925.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν ἔρευνα βεβαιώνεται ὅτι ἡ Πελοπόννησος εὐρίσκεται ἀκόμη, κατὰ μέγα μέρος, σὲ μιὰ θλιβερῇ πρωτόγονῃ κατάστασι ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐδάφους, τῶν συγκοινωνιῶν, λιμένων, δασῶν, λαματικῶν πηγῶν, ἀρχαιολογικῶν τόπων, καὶ μονάχα μπορεῖ νὰ σημειωθῇ ὡς ἓνα γεγονὸς σημαντικὸ ἡ ἐξάπλωσις καὶ ἡ κυριαρχία τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας στὸν ἀγροτικὸ κόσμον. Ἡ ἐλεύθερη ζωὴ τῶν ἐκατὸ χρόνων ἐπέερασε χωρεῖς νὰ κυριαρχήσῃ συνολικὰ τὸ ἀνώτερον καὶ θετικὸ πνεῦμα τῆς δημιουργίας.

Ἡ δημαγωγία τοῦ καφενεῖου καὶ τῆς Βουλῆς ὀρθώθηκε σὺν ἓνας πελώριος βράχος μπροστὰ στὶς ἐπιτακτικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ. Τὸ κύμα τῆς πολιτικῆς ἀπάτης ἐκίνησε τὰ γόνιμα ἐδάφη, ἐσκέλασε τίς λαϊκὰς ψυχὰς, ἀλυσσόδεσε τίς συνειδήσεις στὸ βράχο τῆς κομματικῆς ρεμούλας. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Τοῦρκο ἓνας «φαῦλος κύκλος» γιὰ πολὺ καιρὸ σιγοτρῶει τίς σάρκες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀντὶ νὰ τὸν ἀνυψώσῃ μὲ τὰ προοδευτικὰ ἔργα καὶ τὴν σχολικὴν διαπαιδαγώγησιν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, δούλεψε ἐπίμονα νὰ τὸν τυφλώσῃ καὶ ἔτσι τὸν πέταξε ἀσφαλέστερα στὸ βάρανθρον καὶ στὸ σκοτάδι. Τὸ ἐγκλημα εἶχε προστάτες καὶ ἡ τοκογλυφία ρουφούσε ἀδιάκοπα τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ. Ὁ ἀθῶος καὶ ἐργατικὸς πολίτης γιὰ νὰ πάρῃ τὸ δίκαιόν του εἶχε ἀνάγκη τῆς προστασίας τοῦ κομματάρχου. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια, τὴν ζωὴ καὶ τὴν σταδιοδρομίαν δικαστῶν, ἀστυνόμων, ἐπαλλήλων τοῦ Κράτους, κρεμώτανε πάντα τὸ γιγατάνι τοῦ κομματάρχου.

Ὁ βουλευτὴς τὸ εἶπε, ὁ βουλευτὴς τὸ θέλει, ὁ βουλευτὴς θὰ ὑποδείξῃ, ὁ βουλευτὴς θὰ ἐνεργήσῃ, ὁ βουλευτὴς θὰ τρέξῃ τὰ

δόντια του, ο βουλευτής θ' άνοιξη τις φυλακές με τὸ διάταγμα τῆς χάριτος, ο βουλευτής θ'ά μεταθέσῃ, ο βουλευτής θ'ά παύσῃ, ο βουλευτής θ'ά πετάξῃ στὸ δρόμο τὸν ὑπάλληλο ποῦ δὲν τοῦ κάνει τὰ ρουσφέτια, ο βουλευτής θ'ά προβιβάσῃ....

Έτσι ἐπέρασε ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τρομοκρατημένη, σαραζοφαγομένη, χωρὶς πνευματικὴ δροσιά, χωρὶς πραγματικὴ ἐλευθερία. Κουράσθηκε τὸ κορμὶ καὶ τὸ πόδι του ἀνάμεσα στὰ κατσάβραχα, κιτρινίσε ἀπὸ τοὺς ἐλώδεις πυρετοὺς, σακατεύτηκε ἡ υγεία του πνευματικὰ καὶ σωματικὰ.

Έτσι ἐξηγεῖται ἡ ἀδράνεια, ὑποταγή, ὁ σχολαστικισμὸς καὶ ἡ μοιρολατρεία του. Μετὰ τὸν Τοῦρκο ἡ τυραννία τοῦ κομματάρχη. Γιὰ τὸν ἐλευθερία τοῦ λόγου στὴ Βουλὴ μποροῦσαν νὰ πέσουν δέκα Κυβερνήσεις καὶ νὰ διαλυθοῦν περισσότερες Βουλές. Γιὰ τὸ ἀνοιγμα ὁμως ἐνὸς δρόμου οὔτε φωνή, οὔτε ἐνέργεια, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς προεκλογικὲς ἀπατηλές ὑποσχέσεις. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ σήμερα ἀκόμα δὲν ὑπάρχει δρόμος μετὰξὺ Αἰγίου—Πατρῶν ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ ἐπιγραμματικὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ κοιταμπασισμοῦ καὶ τοῦ κομματάρχη.

Βέβαια, ὑπάρχουν κι' ἐξαιρέσεις, ὑπάρχουν δάσεις ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν ἔρημο. Ἀλλὰ συνολικὰ ἡ ζωὴ τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἔμεινε στάσιμη καὶ καθυστερημένη σ' ἓνα βαθμὸ, σὲ μιὰ ἔκτασι ἐγκληματικὴ, γιατί τώρα οὔτε τὰ λιμάνια καὶ οἱ δρόμοι δημιουργοῦνται μετὰ τὴν ἐργασία λίγων μηνῶν, οὔτε ἡ ἀποξήρανσι τῶν ἐλῶν μπορεῖ νὰ γίνῃ σ' ἓνα χρόνον καὶ μετὰ τις χάριτες σημερινῆς δραχμῆς.

Τὴν ἐποχὴ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ μοιρολατρισμοῦ τὴν εἶχε μαστιγώσῃ ἀλύπητα κι' ἐπίμονα ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης. Στὶς σελίδες τῆς «Ἀκροπόλεως» ὑπάρχει ζωγραφισμένη ἡ διαμαρτυρία καὶ ὁ πόνος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπάρχει ἡ σπορὰ ποῦ μᾶς ἔδωσε ἀργότερα τοὺς καλοὺς καρποὺς. Κάθε φράσις του ἦτο καὶ μιὰ ἐπαναστατικὴ σημαία ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως. Γύρω ἀπὸ τὸν δημοσιογραφικὸ του ἀγῶνα εἶχε συγκεντρώσῃ φωτεινὰ πνεύματα καὶ κάθε μέρα δημοιογοῦσε συνειδήσεις, κι' ἐτάραξε τὸ τέλμα τοῦ κομματαρχισμοῦ.

Φυσιολάτρης φανατικὸς ἔμνησε τὴν υγεία τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ δάσους, ἐδίδαξε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ νερὸ καὶ τὴν καθαριότητα, μετέφρασε κάθε νεώτερη ἐκπολιτιστικὴ ἰδέα κι' ἐπληροφόρησε τὸν Ἑλληνικὸ κόσμον γιὰ τὴν πρόοδο τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἡ «Ἀκρόπολις» ἦτο καὶ Βουλὴ, καὶ πρωθυπουργός, καὶ πρεσβευτής, καὶ δάσκαλος, καὶ γεωπόνος, καὶ μηχανικός, καὶ ἱεροκῆρυκας, καὶ γυμναστής, καὶ ἀντάρτης, ἦτο μ' ἓνα λόγο, λαοπροστάτης καὶ καθοδηγητής.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1897 πλήγωσε βαθειὰ τὴν ἐθνικὴ φιλοτιμία. Ἀπὸ τὴν συμφορὰ καὶ τὴν ἐθνικὴ ταπείνωσι βγήκε ἡ ἀγανάκτησι. Καὶ σιγὰ-σιγὰ οἱ λίγοι γίνονται πολλοί, μαζεύονται καὶ σπορῶνται μέσα στὸ λαὸ καὶ στὴ Μακεδονία. Ὁ πόθος φωντῶνει στὰ στήθη πολλῶν νέων γιὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας ζωῆς. Φεύγουν γιὰ νὰ σπουδάσουν στὸ ἔξωτερικό, στὴ Γερμανία καὶ στὴ Γαλλία, κι' ὅταν ξαναγυρίζουν στὴν Ἑλλάδα δὲν ξαπλώνονται στὸ καφενεῖο ἀλλὰ δίνουν σημάδια τῆς ἱκανότητός των μετὰ διελέξεις, βιβλία, ἀνακοινώσεις, ἀρθρα καὶ μελέτες στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ φιλόλογικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ περιοδικὰ.

Μιὰ πνοὴ δημιουργίας ἀρχίζει νὰ δροσίῃ τὸν κουρασμένο Ἑλληνικὸ λαό. Μὰ ἡ ἀρρώστεια εἶναι βαρεῖα καὶ ἡ θεραπεία δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀμέσως. Ἡ τυραννία ἔχει πειὰ δημιουργίῃ τρομερὲς παραδόσεις καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ πέσουν καὶ νὰ ἐξαφανισθοῦν μετὰ μιὰ τσεκουριά. Ὅμως ἡ πρόοδος δὲν ἀναχαιτίζεται καὶ μετὰ τὸ 1910 γίνεται μιὰ πραγματικὴ ἐπανάστασι στὶς συνειδήσεις τῆς μεγάλης λαϊκῆς μάζας.

Ὁ κομματάρχης δὲν ἐξαφανίζεται βέβαια ὁλοκληρωτικὰ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ κυριαρχία του δὲν ἔχει τὴν πρώτη τυραννικὴ ἐπίδρασι. Ἡ δικαιοσύνη θωρακίζεται μετὰ τοὺς νόμους τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν, οἱ ἐργάται ἀποκοτῶν τὴν προστατευτικὴ νομοθεσία των, τὰ μεγάλα τοιφλίκια σιγὰ-σιγὰ μοιράζονται σὲ κείνους ποῦ τὰ δευλεύουν σὰν σκλάβοι καὶ δὲν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα, ἡ γεωργία πέρνει μιὰ ἀνάπτυξι ἐλπιδοφόρα.

Σ' αὐτὴ τὴν προοδευτικὴ καὶ ἱστορικὴ περίοδο ξεσπάει ὁ πόλεμος τοῦ 1912 καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μέχρι τοῦ 1922 περ-

νάει από περιπέτεια σὲ περιπέτεια, από νίκες, θριάμβους καὶ καταστροφές. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦς ἡ ἀγροτική πολιτική συνεχίζεται καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ νόμος τῆς συνεταιριστικῆς ιδέας ἔδωσε καταπληκτικὰ ἀπατελέσματα. Ὁ ἀγροτικὸς λαὸς σήμερον ἔχει ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς τοκογλύφους καὶ τοὺς ἐκμεταλλευτές. Ἡ καθυστέρησι εἰς τὰ ἔργα τῆς συγκοινωνίας εἶναι αἰσθητὴ ἀλλὰ ἡ συνεταιριστικὴ ιδέα κατέκτησε τὴ συνειδήσεις τοῦ περισσοτέρου κόσμου καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ αὐτὴ βάσι ἰδρύεται ὁ αὐτόνομος σταφιδικὸς ὀργανισμὸς ποῦ εἶνε γιὰ τὴν Πελοπόννησον σήμερον ἡ προστατευτικὴ δύναμις τῆς σταφιδοπαραγωγῆς.

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα ἔπαιξε πρωτεύοντα καὶ εὐεργετικὸ ρόλο εἰς τὴν οικονομικὴ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ἐν γένει γεωργικοῦ λαοῦ. Οἱ συνεταιρισμοὶ σήμερον εἶναι μιὰ θετικὴ ἠθικὴ καὶ ὕλη δύναμις. Καὶ ἡ Πελοπόννησος σ' αὐτὴ τὴν ιδέα ἔδωσε ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν στοργήν της, γιὰ τὴν πραγματικὴν ἡ ἀναγέννησιν στὰ περισσότερα διαμερίσματα προχωρεῖ ἀλματικὰ μὲ τὴς ἐνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν.

Οἱ γεωργικοὶ πληθυσμοὶ κατάλαβαν ἀκόμα καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου μὲ τὰ λιπάσματα, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν μηχανῶν. Ἡ συνειδήσις τοῦ λαοῦ εἶναι προπαρασκευασμένη γιὰ τὴν δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων καὶ ἀρκεῖ ἡ συστηματικὴ διοίκησις ὀλίγων χρόνων γιὰ ν' ἀναπληρώσῃ τὴς περισσότερες ἐλλείψεις τοῦ περασμένου καιροῦ.

Σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη ὥρᾳ χρειάζεται ἡ ἔννοια μερικῶν νέων πολιτευομένων, ποῦ ἰδεολογικὰ ἔχουν πρὸ καιροῦ ἐπιβληθῇ στὴ συνήδησιν τοῦ κόσμου ἢ τὸ δημιουργικὸ μυαλὸ ἐνὸς σιδερένιου ἀνθρώπου νὰ δώσῃ πραγματικὴ ψυχὴ καὶ ἐνθουσιασμόν στὴ διοίκησιν, πραγματικὴ ἀνεξαρτησίαν στὴ δικαιοσύνη, νὰ χτυπήσῃ τὴν γραφειοκρατίαν καὶ νὰ γιγαντώσῃ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, ποῦ μ' ὅλα ταῦτα δὲν παύει νὰ κἀνῃ σποραδικὰ θαύματα.

Ἡ ἀρετὴ τοῦ λαοῦ εἶναι ἓνα πολὺτιμο κεφάλαιο καὶ στὰ χέρια ἀξίων πολιτευομένων θὰ θαυματουργήσῃ. Ὁ λαὸς ἐργάζεται καὶ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ δουλεύουν θετικὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ του καὶ

νὰ μὴ τὸν ἐξαπατοῦν ὅπως οἱ κομματάρχαι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ὁ λαὸς ζητάει μιὰ συνειδητὴ πολιτικὴ ἔννοια, πειθαρχημένη καὶ ἀληθινὰ ἰδεολογική.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ τὸ ἀεροπλάνο περνάει τὸν Ὠκεανὸ καὶ γεφυρώνει τὴν Ἀμερικὴν μὲ τὴν Εὐρώπην γιὰ 36 ὥρες, εἶναι ἐγκληματικὸ οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ ἔχουν πυκνώσῃ ὅλη τὴν χώρα μὲ σιδηροδρομικὰς γραμμὰς, νὰ κυτρινίσουν ἀπὸ τοὺς ἐλώδεις πεδινούς καὶ νὰ πνίγονται ἀπὸ τοὺς χειμάρρους....

M. P. 1927.

